

Programmabegroting 2026

Versie: RAAD

Inhoudsopgave

1 Inleiding	3
1.1 Inclusieve en duurzame verstedelijking	5
1.2 Sociale en gezonde stad	7
1.3 Internationale stad van kennis en cultuur	8
2 Hoofdpijnen financiële positie	11
3 Beleidsbegroting	19
3.1 Programmaplan	19
3.1.1 Bestuur en dienstverlening	22
3.1.2 Veiligheid	34
3.1.3 Economie	44
3.1.4 Mobiliteit	66
3.1.5 Omgevingskwaliteit	90
3.1.6 Stedelijke ontwikkeling	116
3.1.7 Jeugd en onderwijs	148
3.1.8 Cultuur, sport en recreatie	168
3.1.9 Maatschappelijke Ondersteuning	188
3.1.10 Werk en inkomen	206
3.1.11 Dekkingsmiddelen, Overhead, Vpb en onvoorzien	221
3.2 Paragrafen	228
3.2.1 Lokale heffingen	228
3.2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	234
3.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen	241
3.2.4 Financiering	251
3.2.5 Bedrijfsvoering	254
3.2.6 Verbonden partijen	261
3.2.7 Grondbeleid	270
3.2.8 Subsidies	273
3.2.9 Taakstellingen en reserveringen	285
3.2.10 Demografische ontwikkelingen	286
3.2.11 Bijzonder Programma Doorontwikkeling Sociaal Domein	288
3.2.12 Bijzonder Programma Duurzaamheid	289
3.2.13 Openbaarheidsparagraaf - Wet open overheid (Woo)	292
4 Financiële begroting	293
4.1 Overzicht van baten en lasten	293
4.1.1 Overzicht van baten en lasten in meerjarig perspectief	293
4.1.2 Grondslagen voor de begroting	296
4.1.3 Structureel en reëel evenwicht	298
4.2 Uiteenzetting van de financiële positie	312
4.2.1 Geprognosticeerde begin- en eindbalans	312
4.2.2 Investerings	313
4.2.3 Reserves	336
4.2.4 Voorzieningen	343
4.2.5 EMU Saldo	346
4.3 Overzicht per taakveld	346
5 Bijlagen	349
5.1 Samenstelling stadsbestuur	349
5.2 Begroting per prestatie	350
5.3 Mutaties Kaderbrief	357
5.4 Raadsbesluit	364
6 Colofon	365

Hoofdstuk 1

1 Inleiding

Voor u ligt de programmabegroting van de gemeente Leiden voor de jaren 2026-2029. Hierin leest u wat onze plannen zijn voor de stad en waar we geld aan uitgeven. In 2026 gaat het om een begroting van 782 miljoen euro. Deze begroting is gebaseerd op de keuzes uit de [Kaderbrief 2025-2029](#).

Deze programmabegroting is de laatste van deze bestuursperiode. De afgelopen jaren heeft het college van burgemeester en wethouders zich ingezet voor een leefbare stad. Een stad waar het prettig wonen, werken en ontspannen is. Maar ook een stad die klaar is voor de toekomst. Daarom blijven we investeren in een Leiden dat goed bereikbaar, veilig en klimaatbestendig is. We bouwen meer betaalbare woningen en maken opnieuw geld vrij voor kansengelijkheid, het versterken van de jeugdhulp en de opvang van vluchtelingen.

We doen dit in een wereld die snel verandert. Dat brengt nieuwe kansen, maar ook grote uitdagingen met zich mee. Daarom vinden we het belangrijk dat onze samenleving sterk en weerbaar blijft. We willen dat Leiden kan meebewegen met veranderingen. En dat we als gemeente de juiste keuzes maken om de stad gezond, veilig en toekomstbestendig te houden. Sociale veiligheid is daarbij een belangrijke basis: iedereen moet in Leiden volwaardig mee kunnen doen.

We zijn trots op wat we samen met de stad al hebben bereikt. Maar we zijn er nog niet. Met deze begroting zetten we opnieuw een stap in de uitvoering van het [beleidsakkoord 'Samen leven in Leiden 2022-2026'](#). We houden daarmee onze koers vast.

Financieel beeld

In deze begroting blijven de uitgangspunten uit de Kaderbrief 2025-2029 overeind. We voeren de afgesproken plannen uit op basis van solide financieel beleid. Leiden staat er financieel goed voor en we houden ruimte om te blijven investeren in de stad. Dat is bijzonder in een tijd waarin veel gemeenten te maken hebben met financiële druk. De voorzichtige koers die we eerder zijn ingeslagen, bewijst nu zijn waarde. Tegelijkertijd blijven er risico's, zoals stijgende rentes en internationale spanningen.

Onze begroting is meerjarig sluitend. Dat betekent dat de inkomsten en uitgaven de komende jaren in balans zijn. We willen deze gezonde financiële situatie ook behouden voor de toekomst. Daarom nemen we beslissingen die ook op de lange termijn verantwoord zijn. In maart 2026 zijn er gemeenteraadsverkiezingen. Dan dragen we het bestuur over aan een nieuwe raad en nieuw college. Een belangrijk moment voor onze stad en onze democratie.

Ten opzichte van de Kaderbrief zijn er weinig veranderingen. Dat is een bewuste keuze; we houden de begroting beleidsarm om zo ruimte te laten aan een nieuwe raad en nieuw college. We hebben te maken met enkele mee- en tegenvallers. Met gerichte maatregelen vangen we deze op. Zo blijft de begroting in alle jaren realistisch en structureel in balans.

De belangrijkste keuzes die we maken:

- We verwerken de structurele meevaller op de uitgaven specialistische jeugdhulp en verrekenen deze met de reserve sociaal domein en de openstaande bezuinigingstaakstelling.
- De budgetten voor onze financieringslasten blijven we ramen tegen de actuele rente voor 30-jars geldleningen. Dit sluit aan bij onze behoedzame financiële koers. Hiermee borgen we dat we ook op langere termijn de financieringslasten kunnen dragen.
- Naast deze grotere wijzigingen pakken we in deze begroting ook wat kleinere knelpunten op. Dat doen we bijvoorbeeld rondom de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing, de salarissen van raadsleden en het aanstellen van een veiligheidsregisseur.
- De tegenvallers en extra uitgaven betalen we uit een meevaller op de cao-gemeenten, het verwerken van de gewijzigde omstandigheden op de specialistische jeugdhulp en inzet van financiële buffers die hiervoor zijn gevormd.

Een uitgebreide toelichting op deze financiële keuzes vindt u in [hoofdstuk 2: 'Hoofddlijnen financiële positie'](#).

In deze inleiding staan verder drie thema's centraal:

- Leiden als duurzame en inclusieve stad
- Leiden als sociale en gezonde stad
- Leiden als internationale stad van kennis en cultuur

1.1 Inclusieve en duurzame verstedelijking

We werken aan een stad die goed bereikbaar en prettig leefbaar is – voor iedereen die in Leiden woont, werkt of de stad bezoekt. Daarbij kijken we niet alleen naar vandaag, maar ook naar de toekomst. Leiden levert een belangrijke bijdrage aan de woningbouwopgave in Nederland. We liggen op schema met het bouwen van nieuwe woningen. Dat lukt door slimme keuzes in ons parkeerbeleid, en door te investeren in goede bereikbaarheid, zowel op de weg als met het openbaar vervoer.

Het parkeerbeleid stelt corporaties en ontwikkelaars in staat om parkeeroplossingen te vinden bij het bouwen van woningen. Hierdoor blijft woningbouw financieel haalbaar en kunnen we meer betaalbare woningen bouwen. Dit geldt voor 3.450 reeds gerealiseerde of in aanbouw zijnde woningen sinds 2021. Daarnaast geldt dit voor nog eens ruim 10.000 woningen die nu in ontwikkeling zijn. De groei van de stad vraagt ook om extra aandacht voor verkeersveiligheid. Dat doen we door te investeren in infrastructuur, verkeerseducatie en gedrag.

Een andere belangrijke uitdaging is het omgaan met de gevolgen van klimaatverandering. We maken de stad groener, versterken de biodiversiteit en zetten stappen in de energietransitie. Zo wordt in 2026 verder gewerkt aan de uitbreiding van warmtenetten en het verzwaren van het elektriciteitsnet. Ook zetten we een belangrijke stap naar de oprichting van een regionaal publiek warmtebedrijf.

We begrijpen dat investeren in de stad soms overlast kan geven. Zeker in een compacte stad als Leiden is dat niet altijd te voorkomen. We doen ons best om die overlast zo klein mogelijk te houden. Dat doen we bijvoorbeeld door werkzaamheden goed op elkaar af te stemmen, projecten te combineren en inwoners en ondernemers op tijd te betrekken. Toch vragen deze ontwikkelingen veel van de stad. We zijn ons daarvan bewust.

In de volgende programma's leest u hier meer over:

- [Programma 4: Mobiliteit](#)
- [Programma 5: Omgevingskwaliteit](#)
- [Programma 6: Stedelijke Ontwikkeling](#)

Duurzame wijkvernieuwingen

Ook in 2026 combineren we het vervangen van riolering met het opknappen en vergroenen van wijken. Daarbij houden we alvast rekening met de aanleg van warmtenetten in de toekomst. In Leiden Zuidwest starten we met voorbereidingen voor de aanleg van nieuwe warmtenetten in de Fortuynwijk en Boshuizen. Zo zorgen we ervoor dat verschillende werkzaamheden tegelijk worden uitgevoerd. Deze manier van werken – werk met werk maken – gaat hiermee een nieuwe fase in.

Oprichting regionaal warmtebedrijf

In 2026 werken we samen met partners aan de oprichting van een regionaal publiek warmtebedrijf. De gemeente Leiden werkt hierin samen met Firan, EBN en buurgemeenten. Het doel is dat het warmtebedrijf in 2027 actief is en het warmtenet gaat beheren. In het Warmteprogramma maken we in 2026 inzichtelijk waar het warmtebedrijf aan de slag gaat, naast de projecten in Leiden Zuidwest. Ook laten we zien welke investeringen daarbij horen.

Knooppunt Leiden Centraal

Knooppunt Leiden Centraal wordt een centrale plek waar reizigers, bewoners en werknemers elkaar ontmoeten. Het wordt een knooppunt waar je makkelijk overstapt tussen trein, bus, fiets, Kiss & Ride en taxi. En een plek waar je prettig kunt wachten, werken of afspreken. In 2026 kiezen de Rijksoverheid, NS, ProRail, de provincie en de gemeenten een voorkeursalternatief voor het knooppunt. Daarna worden afspraken gemaakt over de verdere uitwerking. Voor die tijd moet de financiering rond zijn. Het gemeentelijke aandeel, zoals aangekondigd in de Kaderbrief, is opgenomen in deze begroting.

Aanpak netcongestie

Sinds 2024 heeft ook Leiden te maken met netcongestie: er is onvoldoende capaciteit op het elektriciteitsnet. Deze situatie speelt al langer in andere delen van het land en vormt een belangrijke uitdaging. Netbeheerder Liander werkt aan een versterking van het net. De gemeente speelt hierin een faciliterende rol. Daarnaast zoeken we naar praktische oplossingen per situatie, geven we informatie aan bewoners en bedrijven over kleinschalige alternatieven, en zetten we in op datagedreven sturing. Voor deze aanpak zijn in deze begroting extra middelen beschikbaar.

Impuls verkeersveiligheid

Verkeersveiligheid is erg belangrijk voor de gemeente Leiden. We zetten al meerdere jaren in op een mix van verschillende maatregelen. Zo verbeteren we de inrichting van straten. Daarnaast geven we verkeerslessen op

scholen, voeren we campagnes om het gedrag van verkeersdeelnemers te verbeteren en verlagen we op steeds meer plekken de maximumsnelheid.

Dankzij een extra financiële impuls kunnen we nog meer doen. We versnellen de aanpak van risicovolle locaties en maken ruimte voor extra voorlichtingscampagnes. Ook komt er meer capaciteit om verkeersgegevens te analyseren. Daardoor kunnen we beter inspelen op risico's en gericht maatregelen nemen. Verder zetten we extra handhavers in. Zij krijgen meer bevoegdheden. In de toekomst mogen zij bijvoorbeeld optreden tegen smartphonegebruik op de fiets, door rood fietsen en rijden zonder fietsverlichting.

Duurzame verstedelijking

Veel van de genoemde maatregelen – zoals de aanleg van warmtenetten, de aanpak van netcongestie en de ontwikkeling van Knooppunt Leiden Centraal – zijn nodig om Leiden leefbaar en toekomstbestendig te houden. Ze vormen de basis om woningen te kunnen blijven bouwen. In 2026 is de planning dat we starten met de bouw van een groot aantal projecten, waaronder:

- LEAD – fase 2
- Schipholweg 66–128
- Park MORE – volgende fase
- De Lorentz II
- Watergeuskade

1.2 Sociale en gezonde stad

In Leiden werken we aan een sociale stad, waar iedereen erbij hoort. Waar je ook vandaan komt, wie je ook bent: we willen dat iedereen mee kan doen, zich welkom voelt en kansen krijgt. In 2026 zetten we ons extra in voor bestaanszekerheid, gezondheid en gelijke kansen voor alle inwoners. We stimuleren ontwikkeling, ontmoeting en deelname aan de samenleving. En als het iemand tijdelijk niet lukt, bieden we hulp. Bijvoorbeeld bij schulden of met ondersteuning thuis.

Ondanks onzekerheden op landelijk niveau – met verkiezingen in het vooruitzicht – houden we vast aan onze koers. Dat doen we op basis van onze Visie Sociaal Domein (RV 19.0029).

In de volgende programma's leest u hier meer over:

- [Programma 7: Jeugd & Onderwijs](#)
- [Programma 8C: Sport](#)
- [Programma 9: Maatschappelijke Ondersteuning](#)
- [Programma 10: Werk & Inkomen](#)

Financiën sociaal domein

Uitgangspunt Kaderbrief 2025–2029

De afgelopen jaren is er een tekort ontstaan in het sociaal domein van € 7,9 miljoen. In de Programmabegroting 2025 was afgesproken dit tekort vanaf 2027 op te lossen met een taakstelling. Na advies van de Taskforce Jeugdhulp zijn maatregelen genomen die € 2,2 miljoen besparen, al is daarvoor eerst een investering van € 1,2 miljoen nodig. Omdat dit niet genoeg is om het hele tekort op te lossen, is er in de Kaderbrief 2025–2029 besloten om de taakstelling te laten vervallen.

Meevaller specialistische jeugdhulp

We zien dat de kosten voor specialistische jeugdhulp lager zijn dan eerder verwacht. We verwerken een deel hiervan in de begroting: € 1,7 miljoen. We onderzoeken wat de oorzaak is van deze kostendaling. Deze meevaller op de specialistische jeugdhulp gebruiken we om de bestaande bezuinigingstaakstelling – die oploopt tot € 4,3 miljoen in 2029 – te verlagen. Daarmee blijft vanaf 2029 een taakstelling over van circa € 2,6 miljoen, waarvoor een buffer van € 2,1 miljoen wordt aangehouden als maatregelen niet de gewenste besparingen opleveren. Vanwege de gewijzigde omstandigheden rondom de specialistische jeugdhulp, is er minder geld vanuit de algemene middelen nodig voor dit beleidsterrein dan eerder ingeschat. De vrijgekomen ruimte gebruiken we om de begroting sluitend te maken.

Verder is een regionaal programmadirecteur aangesteld om de aanbevelingen van de Taskforce Jeugdhulp uit te voeren. Ook starten we met maatregelen uit de landelijke Hervormingsagenda Jeugd.

Gezondheid

We willen dat alle inwoners gezond kunnen opgroeien en oud worden. In 2026 presenteren we een nieuw beleidskader: Sport, Gezondheid, Spelen en Bewegen. We kijken hoe we onze wijk- en jeugdteams het beste kunnen organiseren en zoeken oplossingen voor de huisvesting van huisartsen. Daarnaast maken we sporten en bewegen toegankelijk, bijvoorbeeld met een nieuw multifunctioneel sportveld in Buurtpark Cronesteinkade. Dit park verbindt straks het Singelpark met het PanoramaPark.

Bestaanszekerheid

Bestaanszekerheid is een belangrijke voorwaarde voor een goed leven. We zorgen dat wonen, zorg en welzijn goed op elkaar aansluiten. Dit doen we met de Leidse Visie Wonen, Zorg en Welzijn als basis. We pakken armoede aan en helpen inwoners die dat nodig hebben. Bijvoorbeeld met de Sleutelpas, waarmee zij gratis of met korting kunnen meedoen aan culturele, sportieve of recreatieve activiteiten. We investeren ook in werk en inkomen. Zo is het Regionaal Werkcentrum Holland Rijnland geopend en bereiden we ons voor op de invoering van de nieuwe Participatiewet In Balans. Daarnaast blijven we tot en met 2028 extra inzetten op de opvang en begeleiding van uitgeprocedeerde asielzoekers en migranten, ongeacht hun verblijfsstatus.

Kansengelijkheid

Iedereen verdient dezelfde kansen. Daarom investeren we in een goed onderwijshuisvestingsplan en verbeteren we de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp. We bieden laagdrempelige ondersteuning, en zetten in op preventie. Zo willen we voorkomen dat zwaardere hulp later nodig is. Met het programma Leiden Inclusief werken we aan een stad waarin iedereen zichzelf kan zijn en zich gezien voelt. Het programma Leiden Inclusief eindigt eind dit jaar. In 2026 gaan we dit anders invullen. Daarnaast geven we vervolg aan het onderzoek naar het koloniaal en slavernijverleden van Leiden.

1.3 Internationale stad van kennis en cultuur

Leiden is een internationale stad van kennis en cultuur. Met deze focus versterken we onze stad en regio, en leveren we een zichtbare bijdrage aan de brede welvaart van inwoners, bedrijven en instellingen. Onze kenniseconomie, het rijke culturele aanbod en de historische binnenstad trekken veel bezoekers en bieden werk aan duizenden mensen. Dit draagt bij aan een sterke economie, een fijne leefomgeving en een aantrekkelijke stad. In 2026 bouwen we verder aan deze positie. Dat doen we samen met inwoners, ondernemers, kennisinstellingen, culturele organisaties en andere partners.

In de volgende programma's leest u hier meer over:

- [Programma 3: Economie](#)
- [Programma 7: Jeugd & Onderwijs](#)
- [Programma 8: Cultuur](#)

Kennis en internationale stad

Leiden is een stad vol kennis. En die kennis is er voor iedereen. Dat is het uitgangspunt van de samenwerking Leiden Kennisstad. We werken samen met de hogeschool, het mbo, de universiteit en Naturalis aan grote maatschappelijke opgaven. De focus ligt op gezondheid, duurzaamheid, cultuur en erfgoed. We gebruiken de stad actief als leeromgeving. Denk aan het Leiden Educational Fieldlab, het Healthy Society Center en initiatieven zoals Leren met de Stad.

Leiden heeft ook een internationaal profiel. Veel studenten kiezen voor Leiden, en veel inwoners hebben een internationale achtergrond. We willen daarom een inclusieve en gastvrije stad zijn, waar talent welkom is en zich blijvend verbonden voelt.

In 2026 besteden we extra aandacht aan het welzijn van studenten, met aandacht voor mentale gezondheid en sociale verbondenheid. Ook geven we verder vorm aan de Leidse Educatieve Agenda 2024–2028 en investeren we in projecten die kansgelijkheid in het onderwijs vergroten. Er komt bovendien een nieuwe subsidieronde voor onderwijsinnovatie. Zo bouwen we aan een stad waar kennis en innovatie voor iedereen toegankelijk zijn.

Economie

Leiden heeft een sterke en veelzijdige economie. Het Leiden Bio Science Park is een belangrijke motor, en de binnenstad vormt het bruisende hart. In 2026 blijven we de kenniseconomie versterken, onder meer via Key Region Leiden. We stimuleren de samenwerking met het midden- en kleinbedrijf en ontwikkelen het Bio Science Park verder, samen met partners zoals de NL Space Campus en Unmanned Valley. Ook werken we met de Regionale Investeringsagenda Holland Rijnland aan sterke regionale kennisclusters. Dat doen we onder andere via het project Versterken en Verbinden Kennis- en Innovatie-as.

Lokale ondernemers zijn van groot belang. Ze dragen bij aan de economie én zorgen voor werk en voorzieningen in de stad. We verkennen mogelijkheden voor een Ruimtelijke Ontwikkelmaatschappij Bedrijventerreinen en een fonds voor betaalbare werkruimte.

Voor de binnenstad gaan we verder met de beleidslijn voor een vitale en aantrekkelijke binnenstad. In 2026 zetten we dit voort via de subsidieregeling Vitale Binnenstad en het nieuwe Omgevingsprogramma Binnenstad.

Daarnaast blijven we werken aan een circulaire economie, onder meer met de Ruimtelijke Circulaire Economie Strategie.

Cultuur en erfgoed

Leiden heeft een rijk cultureel aanbod dat ook buiten de regio wordt gewaardeerd. In 2026 starten we met een nieuw subsidiestelsel voor cultuur, dat ruimte biedt aan zowel grote als kleinschalige initiatieven. Ook zorgen we voor een eerlijke beloning (fair pay) in de sector. De bestaande cultuurvisie 'De Kracht van Cultuur' (2020) wordt geëvalueerd.

We investeren in culturele voorzieningen:

- De nieuwe muziekschool aan de Hazewindsteeg gaat de ontwerpfase in.
- Er komt een nieuwe, duurzame bibliotheek, als centrale plek voor kennis, cultuur en ontmoeting.
- De techniek in de Leidse Schouwburg en Stadsgehoorzaal wordt vernieuwd.
- Museum De Lakenhal krijgt extra middelen voor een toekomstbestendige bedrijfsvoering.
- Er is extra budget beschikbaar voor beeldende kunst in gebiedsontwikkelingen, wat bijdraagt aan de uitstraling van nieuwe stadsdelen.

We willen cultuur ook meer inzetten voor maatschappelijke doelen. De cultuurcoaches blijven actief in de wijken, bijvoorbeeld via projecten zoals Kunst op Recept. Met het initiatief Verwonder om de Hoek koppelen we cultuureducatie aan natuur, techniek en duurzaamheid. Samen met musea, podia en erfgoedpartners blijven we bouwen aan Leiden als Stad van Ontdekkingen – een stad die toegankelijk en aantrekkelijk is voor inwoners én bezoekers.

Hoofdstuk 2

2 Hoofdpijnen financiële positie

De laatste programmabegroting van dezereedsperiode hebben we in basis opgesteld binnen de kaders van de [Kaderbrief 2025-2029](#). U zult zien dat de begroting daarmee in de basis beleidsarm is, met als uitzondering de opname van een veiligheidsregisseur ter ondersteuning van het openbaar bestuur. Ten opzichte van de kaderbrief treden meerdere mee- en tegenvallers op. Door inzet van de beschikbare buffers en het bijstellen van enkele keuzes uit de kaderbrief op basis van nieuwe omstandigheden bieden we in alle jaren een structureel en reëel sluitend meerjarenbeeld aan. De concernreserve is eveneens toereikend en we zetten meevallers op de jeugdhulp in voor het verlagen de taakstelling op de specialistische jeugdhulp. Hiermee dragen we de begroting goed over aan een volgende raadsperiode en een nieuw college.

Paragraaf 2.1 laat zien hoe zaken buiten de gemeente van invloed zijn op de begroting. In de daaropvolgende paragraaf geven we een samenvatting van de financiële veranderingen ten opzichte van het beeld bij de Kaderbrief 2025-2029. Ook doen we een voorstel hoe we hiermee willen omgaan. De laatste paragraaf laat zien hoe Leiden er met deze begroting financieel voor staat.

2.1. Binnen welke context stellen we de Programmabegroting 2026 op?

Hoe ontwikkelt de economie zich om ons heen?

Het Centraal Planbureau (CPB) schrijft ieder half jaar een rapport over de stand van de Nederlandse economie. In de [Macro Economische Verkenning 2026](#) schrijft het CPB dat onvoorspelbaar bedrag van grote landen en gewapende conflicten zorgen voor onzekerheid binnen de wereldeconomie. Vooral de rente en de prijs van energie worden hierdoor beïnvloed. Dit alles beïnvloedt hoe goed het gaat met de Nederlandse economie en dat heeft vervolgens ook weer invloed op de gemeentebegroting. Het bepaalt bijvoorbeeld hoeveel geld gemeenten via het Gemeentefonds van de rijksoverheid krijgen. Ook beïnvloedt het de bijstandsuitkeringen. In deze begroting zijn vooral de volgende zaken belangrijk:

- Ten opzichte van de prognose in het Centraal Economisch Plan van dit voorjaar verwacht het CPB een iets lagere economische groei. De inflatie neemt af. Dat betekent dat de lonen en prijzen naar verwachting iets minder hard stijgen dan vorige jaren. De loonontwikkeling blijft in 2026 in meerdere sectoren wel relatief hoog omdat het CPB verwacht dat in nieuwe Cao-afspraken in diverse sectoren de relatief sterk gestegen prijzen in de jaren 2021-2023 nog deels zal worden gecompenseerd. Het CPB benadrukt steeds de grote onzekerheden voor onze economie door alle onzekerheden in de wereld. Daarom handhaven we in de berekening van ons risicoprofiel (zie [paragraaf 3.2.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#)) het risico dat in specifieke sectoren de loon- en prijsontwikkeling relatief sterker is dan de gemiddelde indexering waarmee we onze begroting waardevast houden. Met de [Kaderbrief 2025-2029](#) is in de Leidse begroting een groot aantal budgetten (met name salariskosten sociaal domein) bijgesteld op prijsontwikkeling zodat de budgetten waardevast blijven. De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en het kabinet hebben afgesproken dat in de bekostiging van de gemeentelijke uitvoering van de Wmo en Jeugdwet op termijn een indexatie wordt afgesproken die beter aansluit op de werkelijke kostenontwikkeling. Dit blijven we volgen. De Cao-gemeenten pakt iets voordeliger uit dan waarmee we bij het opstellen van de kaderbrief rekening hadden gehouden. Dit voordeel verwerken we in deze begroting.
- In de Leidse begroting is een omvangrijk investeringsprogramma verwerkt. Hiervoor moet de gemeente de komende jaren geld lenen. De prijs waartegen dit geld uiteindelijk kan worden geleend bepaalt de kosten die de gemeente de komende jaren moet dragen. Hiermee is de Leidse begroting relatief gevoelig voor renteontwikkeling. Waar dalende inflatie ervoor zorgde dat kortlopende geldleningen door beleidskeuzes van de Europese Centrale Bank weer goedkoper werden, drijven de onzekerheden in de wereldeconomie de prijzen voor langlopende geldleningen op. We verhogen in deze begroting het budget voor rentelasten zodat we ook de komende jaren de rentelasten kunnen blijven dragen.
- Het CPB verwacht dat de arbeidsmarkt in 2025 en 2026 iets minder krap is dan in voorgaande jaren. Op specialistische functies zien we echter nog steeds dat het lastig is om personeel te werven. Netcongestie en stikstofproblematiek blijven onverminderd een landelijk knelpunt.

Wat betekenen de komende landelijke verkiezingen voor het financiële beeld?

In de Kaderbrief 2025-2029 verwerkten we de uitkomsten van de Voorjaarsnota van het kabinet. De vooral tijdelijke extra middelen voor Jeugdhulp tot en met 2027 gaven hierbij extra lucht, maar lieten tegelijkertijd ook zien dat er naar de verdere toekomst toe nog stevige keuzes nodig zijn. Zie voor de toelichting op de ontwikkeling van het Gemeentefonds het [overzicht van de Algemene dekkingsmiddelen](#).

De val van het kabinet-Schoof betekent dat deze keuzes straks door (en in afstemming met) een nieuw kabinet moeten worden gemaakt. Naast de financiële positie van gemeenten staan nog meer grote vraagstukken op het nieuwe kabinet te wachten zoals het duurzaam betaalbaar houden van de zorg en sociale zekerheid ondanks vergrijzing, het dekken van hogere defensieuitgaven en aanpakken van woningtekorten. Deze en andere vraagstukken zullen ook de aandacht én financiële ruimte van het nieuwe kabinet vragen. Op 29 oktober zijn de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Afhankelijk van de uitslag zal de formatie waarschijnlijk enige tijd duren. Het is hiermee ook onzeker of er bij het gemeentelijke formatieproces na de gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026 al een landelijk coalitieakkoord ligt dat meer (financiële) zekerheid geeft over de koers van het nieuwe kabinet.

Wat is de financiële uitgangspositie bij het opstellen van de Programmabegroting 2026?

Bij de programmabegroting en kaderbrief gebruiken we een SWOT-model om in hoofdlijnen een beeld te geven van de sterke en zwakke eigenschappen van onze eigen begroting en balans. Ook laten we in dit model zien welke grootste kansen en bedreigingen in de omgeving van invloed kunnen zijn op de financiële positie van de gemeente en de betaalbaarheid van onze gemeentebegroting op de langere termijn:

	Voordelig	Nadelig
Intern (‘hier en nu’)	<i>Sterkte</i> a. Kaderbrief 2025-2029 is in <i>alle jaren</i> structureel sluitend; b. Naast <i>incidenteel</i> toereikend weerstandsvermogen ook <i>structurele</i> behoedzaamheidsruimte; c. Investeringsambities 2025-2029 zijn gedekt met <i>behoudende</i> afslag voor plannings-optimisme en reservering voor kapitaallasten buiten het meerjarenbeeld.	<i>Zwakke / aandachtspunt</i> d. Grote investeringsagenda maakt de begroting gevoelig voor <i>projectrisico's</i> en <i>renterisico</i>. e. Relatief hoge ozb niet-woningen en relatief lage onbenutte belastingcapaciteit. f. Beperkte taakstelling op de specialistische Jeugdhulp en diverse tijdelijke budgetten binnen het meerjarenbeeld.
Extern (‘toekomst’)	<i>Kans</i> g. Economische groei na Corona werkt komende jaren door in volume-ontwikkeling AU; h. Geplande woningbouw komende jaren werkt <i>buiten meerjarenbeeld</i> door in AU. i. Afspraken over nieuwe bekostigings-systeematiek medebewindstaken Jeugd / Wmo en lopende onderzoeken Gemeentefonds. j. Incidenteel extra rijksmiddelen	<i>Bedreiging</i> i. Lopende onderzoeken Gemeentefonds (m.n. centrumfunctie in Sociaal Domein). k. Geplande woningbouw / bevolkingsgroei <i>binnen meerjarenbeeld</i> kan lager uitvallen. l. Landelijke en mondiale onrust die voor onverwachte tegenvallers kunnen zorgen door bijvoorbeeld een recessie en stijgende inflatie en rente.

De uitgangspositie na de besluitvorming over de Kaderbrief 2025-2029 is gunstig omdat er zicht is op een (a.) structureel sluitende begroting. Dat betekent dat kosten die jaarlijks terugkomen kunnen worden betaald met inkomsten die jaarlijks terugkomen. Ook heeft de gemeente genoeg eenmalige en jaarlijkse buffers (b.). Tegelijkertijd is dit structureel evenwicht afhankelijk van het realiseren van de (f.) op basis van de bestuurlijke taskforce te realiseren bezuiniging op de specialistische jeugdhulp en het daadwerkelijk afschalen van ambities waarvoor budgetten tijdelijk in de begroting zijn opgenomen. Ook is aan de (structurele) inkomstenkant (e.) de praktische ruimte om door verhogen van tarieven structureel bij te sturen beperkt.

De Leidse gemeentebegroting wordt gekenmerkt door een relatief omvangrijk investeringsprogramma binnen het meerjarenbeeld. Ondanks dat jaarlijks blijkt dat investeringsvolumes veelal naar achter schuiven, is (c.) meerjarig een relatief behoedzame afslag voor planningsoptimisme opgenomen. Ook betrekken we bij de beoordeling van het structureel evenwicht in de laatste jaarschijf ook de kapitaallasten buiten het meerjarenbeeld van investeringen binnen het MIP. Hiermee is er een goede uitgangspositie om de lasten van deze investeringen ook op de lange termijn te kunnen dragen. Tegelijkertijd betekenen veel gelijktijdig lopende investeringen (d.) ook dat in veel projecten dingen kunnen misgaan (zie ook toelichting in [paragraaf 3.2.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#)). Onderlinge afhankelijkheid van projecten kan bijvoorbeeld vertraging en oplopende plankosten veroorzaken. Daarnaast maakt de grote financieringsbehoefte die voortkomt uit investeringen de begroting gevoelig voor renteontwikkeling.

De ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds is zeer bepalend voor de betaalbaarheid van de begroting op de lange termijn. Op dit moment lopen landelijk diverse onderzoeken naar o.a. Centrumfunctie en grootstedelijkheid. Ook vinden gesprekken plaats over de verdeelsystematiek en indexering sociaal domein (i.). Hierin zitten kansen als het gaat over betere afspraken rondom bekostiging van medewindstaken sociaal domein, maar ook risico's. De woningbouw in Leiden zorgt binnen het meerjarenbeeld en naar verwachting ook daarbuiten (h.) voor een groeiend aandeel in de verdeling van het Gemeentefonds. Op het moment dat de groei die we binnen het meerjarenbeeld hebben ingeboekt niet wordt gerealiseerd (k.), levert dit uiteraard een nadeel op. We ontvangen vanuit het rijk incidenteel extra compensatie (j.) voor hoge kosten jeugdhulp 2023-2024 en verwachten aanspraak te kunnen maken op de realisatiestimulans woningbouw.

Doordat het Gemeentefonds in volume groeit op basis van de 8-jaars gemiddelde ontwikkeling van het BBP, zal de groei na de coronaperiode de komende jaren nog doorwerken in de ramingen (i.). Gelijktijdig is het goed

te beseffen dat de huidige geopolitieke onrust met handelsoorlogen en gewapende conflicten in potentie de landelijke en lokale overheidsfinanciën kunnen raken (l.).

2.2. Wat is er financieel veranderd ten opzichte van de Kaderbrief 2025-2029?

Ten opzichte van het financiële beeld en de [besluiten bij de Kaderbrief 2025-2029](#) is een aantal zaken gewijzigd (in € 1.000, - = voordeel):

Prg./Nr.	Omschrijving	B/L	I/S	2026	2027	2028	2029
Mee- en tegenvallers							
01.1	Salarissen raadsleden	L	S	109	109	109	109
01.02	Wetswijziging voorziening pensioenen politiek ambtsdragers	L	I		1.900		
02.01	Veiligheids-regisseur	L	S	138	138	138	138
04.01	Cofinanciering WoKT-aanvraag Leiden-Utrecht beter bereikbaar	L	S				185
		B	I				-3.090
		L	I				3.090
05.01	Correctie overdekking afvalstoffenheffing	B	S	600	600	600	600
07.01	Voordeel uitgaven specialistische jeugdhulp	L	S	-1.700	-1.700	-1.700	-1.700
	Verlagen taakstelling	L	S		1.079	1.700	1.700
	Storting reserve SD	L	I	1.700	621		
AD.01	Meevaller Cao gemeenten	L	S	-1.160	-1.160	-1.160	-1.160
AD.02	Renteontwikkeling langlopende geldleningen	L	S	624	1.227	1.911	2.528
Subtotaal mee- / tegenvallers				311	2.814	1.598	2.400
Bijsturing							
07.02	Stabiliseren buffer reserve SD Kaderbrief 2025 (2e VR)	L	I	(-2.345)			
AD.03	Taakmutatie jeugdhulp meicirculaire naar AD	L	S	476	-357	-1.070	-1.265
AD.04	Inzet stelpost indexering	L	S	-600	-850	-650	-650
AD.05	Inzet behoedzaamheidsruimte	L	S	-278		-250	-250
Subtotaal bijsturing:				-2.747	-1.207	-1.970	-2.165
Saldo wijzigingen t.o.v. kaderbrief				-2.436	1.607	-372	235

Hieronder lichten we de verschillende wijzigingen toe:

01.01 Salarissen raadsleden

Door gewijzigd landelijk beleid ontvangen raadsleden aanvullend een jaarlijks brutobedrag ter hoogte van één maandelijks raadsvergoeding. Dit bedrag is bedoeld voor het treffen van voorzieningen met betrekking tot arbeidsongeschiktheid, ouderdom en/ of overlijden. Raadsleden dienen zelf zorg te dragen voor de besteding en regeling van deze voorzieningen. Deze regeling gaat in vanaf januari 2025 en leidt tot een structurele, hogere uitgave van afgerond € 83.500. Plaatsvervangende raadsleden hebben geen recht op een bedrag om een voorziening te treffen.

Daarnaast wordt gedurende het jaar gemiddeld één raadslid vervangen. Het gaat hierbij om wisselende vervangingen als het gevolg van tijdelijk verlof, zoals bij zwangerschap of ziekte. Hierdoor komt het aantal betaalde raadsleden uit op 40 in plaats van de gebruikelijke 39. Het budget is hierdoor structureel € 25.500 te laag.

Samen zorgt dit voor een structurele tegenvaller van € 109.000.

01.02 Wetswijziging voorziening pensioenen politiek ambtsdragers

Tot 1 januari 2028 geldt de Algemene pensioen- en uitkeringswet politieke ambtsdragers (Appa). De gemeente Leiden houdt in een voorziening middelen aan voor wethouderspensioenen. Bij iedere jaarrekening wordt de benodigde ruimte berekend op het meest actuele bestand. Dit leidt dan tot een niet-geraamde storting of vrijval. Vanaf 1 januari 2028 geldt de Wet toekomst pensioenen (Wtp). Deze houdt in dat gemeenten de pensioenen van wethouders onderbrengen bij het ABP. Eind augustus ontving gemeente Leiden een eerste brief van BZK met een indicatieve berekening van de verwachte benodigde vermogensoverdracht aan het pensioenfonds (€ 8,7 miljoen, dat is € 1,9 miljoen meer dan de huidige stand van de voorziening). Omdat het hier om een onvermijdelijke post gaat nemen we deze mee bij het opstellen van de begroting.

02.01 Veiligheidsregisseur

De gemeente is toegankelijk en bereikbaar. Bestuurders en ambtenaren hebben veelvuldig contact met de stad: achter de balie, tijdens participatiebijeenkomsten en bij andere publieke optredens. Dat contact is nodig en een randvoorwaarde voor het bestuur en dienstverlening aan de stad. Het gaat vaak goed, maar soms ontstaan spanningen en we zien steeds vaker dat dit kan leiden tot fysieke, sociale en psychologische onveiligheid, voor bestuurders, voor ambtenaren en soms ook voor inwoners. Deze ontwikkeling is niet typisch Leids, maar zien we in heel Nederland. De afgelopen jaren is er bij het Leidse stadsbestuur en bij de Leidse organisatie meer aandacht gekomen voor de weerbaarheid van bestuur en ambtenaren. Naar aanleiding van recente cases zien we noodzaak om hier extra op in te zetten. In vergelijking met andere gemeenten ontbreekt in onze organisatie een veiligheidsregisseur (de functienaam gebruikelijk in dit vak) die beleid maakt en adviseert over de brede veiligheidsaspecten van het werk van bestuurders en ambtenaren. We vinden het belangrijk in Leiden goed in contact te staan met de stad, we zullen vaker en bewuster moeten stilstaan bij de veiligheidsaspecten daarvan. We besluiten in 2026 en verder structureel € 138.000 ruimte vrij te maken om deze functie te creëren.

04.01 Cofinanciering Wokt-aanvraag Leiden-Utrecht-Beter-Bereikbaar

We nemen in de jaarschijf 2029 een bedrag voor € 3,1 miljoen op als cofinanciering voor een Woningbouwontwikkeling Korte Termijn (WoKT) subsidieaanvraag bij het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat vanuit het programma Leiden-Utrecht Beter Bereikbaar (LUBB). De totale kosten voor het programma LUBB bedragen € 208,2 miljoen. Rijk, provincie Zuid Holland, gemeenten Leiden en Alphen aan den Rijn hebben samen al € 154 miljoen beschikbaar, waarvan Leiden € 14,6 miljoen bijdraagt. Dit geld staat al bij de provincie. Momenteel is er echter nog een tekort van € 54,2 miljoen. Gemeente Alphen aan den Rijn heeft namens de regiopartijen een aanvraag gedaan bij het ministerie van IenW om in aanmerking te komen voor de WoKT-middelen. Voor deze middelen geldt een cofinancierings eis van ten minste 35%. Om de kansen te vergroten wordt in de aanvraag ingezet op 40% eigen bijdrage vanuit de regio (€ 21,7 miljoen). De provincie wil hiervan € 13,3 miljoen dekken, waardoor gemeenten in de regio en Holland-Rijnland nog € 8,4 miljoen cofinanciering moeten inbrengen. Na intensief contact met de provincie Zuid Holland en Holland Rijnland heeft ons college de intentie uitgesproken om de eerdere bijdrage (€ 14,6 miljoen) uit Leiden bij te stellen voor tussentijdse loon- en prijsontwikkeling. Dit komt neer op een extra bijdrage van maximaal € 3 miljoen (prijspeil 2025) waar (indien van toepassing) ook de bijdrage van Holland Rijnland uit wordt gedekt. Dit bedrag maken we beschikbaar door € 185.000 aan structurele begrotingsruimte uit te ruilen met de reserve afschrijvingen investeringen. Als de WoKT-subsidie niet wordt verleend valt het budget weer vrij naar de concernreserve.

05.01 Correctie overdekking afvalstoffenheffing

De kosten voor het ophalen en verwerken van huishoudelijk afval zijn minder gestegen dan de indexering van de opbrengsten waarmee rekening was gehouden. Omdat de afvalstoffenheffing maximaal kostendekkend mag zijn, moeten de opbrengsten van deze heffing dus ook worden verlaagd. Dit zorgt voor structureel € 600.000 lagere inkomsten op de afvalstoffenheffing. Zie ook [paragraaf 3.2.1. lokale heffingen](#).

07.01 Meevaller kostenontwikkeling specialistische jeugdhulp

De kaderbrief is opgesteld op basis van de uitkomsten van het rapport van de bestuurlijke taskforce / KokxDeVoogd en de toen geldende afspraken over afrekening van de kosten van de jeugdhulp. Naar aanleiding van het rapport hebben de gemeenten afgesproken om vanaf 2025 af te rekenen op basis van het werkelijk jeugdhulpgebruik in een jaar. Deze nieuwe werkwijze vraagt een nieuwe manier van prognosticeren. De eerste prognose laat een onderuitputting zien ten opzichte van de begroting (die was gebaseerd op de 'oude' afrekensystematiek) tussen € 4 en € 5 miljoen. Op een aantal punten zitten nog onzekerheden in deze nieuwe berekening waarover nog het gesprek wordt gevoerd. Ook vraagt duiding van de oorzaken van de onderuitputting nog verdere analyse. We verwachten dat de kostendaling mede het effect is van de investeringen in de sociale basis en de gemeentelijke toegang van de afgelopen jaren (verbeterde triage, normaliseren, collectiveren, afbakening van jeugdhulp verbetering data en monitoring). De aanvullende acties vanuit de bestuurlijke taskforce en Hervormingsagenda gaan deze financiële lijn hopelijk bestendigen en voortzetten. Gezien de onzekerheden willen we eerst de verdere ontwikkeling van de jeugdhulpkosten in de rest van het jaar volgen en een goede analyse maken van de nu onderstane onderuitputting. Het is daarmee niet verantwoord om nu een dergelijk bedrag in te boeken. Het lijkt wel reëel om nu € 1,7 miljoen structureel in de begroting te verwerken. Dit is de daadwerkelijke onderbesteding in de eerste maanden van 2025. Op basis van de verdere kostenontwikkeling en nadere analyse kunnen we dan bij financiële verkenning voor de collegeonderhandeling een nieuwe raming opstellen voor de structurele jeugdhulpkosten. Het voordeel van € 1,7 miljoen verrekenen we volledig met de reserve sociaal domein en de openstaande taakstelling vanaf 2027. Zie ook [paragraaf 3.2.11 Bijzonder programma doorontwikkeling sociaal domein](#).

AD.01 Meevaller Cao gemeenten

De recent afgesloten Cao gemeenten leidt tot een minder hoge stijging van salariskosten dan waarmee bij het opstellen van de kaderbrief rekening was gehouden. Dit leidt tot ongeveer 0,7% lagere salarislasteren. Hierdoor ontstaat een structurele meevaller van € 1,2 miljoen.

AD.02 Tegenvallende renteontwikkeling langlopende geldleningen

Voor het ramen van de rentelasten in de begroting sluiten we al langere tijd aan bij de actuele rente voor 30-jaars lineaire geldleningen. Dit is het type geldleningen dat we in de afgelopen jaren aantrokken. Bij het opstellen van de kaderbrief gingen we ervan uit dat toekomstige geldleningen voor de duur van 30 jaar tegen 3,2% zouden kunnen worden aangetrokken. Sinds het opstellen van de kaderbrief is de kapitaalmarkt door geopolitieke onrust vooral voor dit type leningen verslechterd. Tegelijkertijd zien we dat de rentelasten voor leningen van 10 en 15 jaar onder dit rentepercentage liggen en voordeliger zijn dan de aannames die we in de kaderbrief hebben gemaakt. Gezien de grote financieringsbehoefte en de naderende collegewissel, stellen we voor om in deze fase te kiezen voor behoedzaamheid. Concreet wil dat zeggen: in de raming van rentelasten blijven uitgaan van de actuele rente voor dit type langlopende geldleningen (3,5%). Uitgaande van een gelijkblijvende liquiditeitsbehoefte ramen we hiermee een extra budget dat oploopt tot structureel € 2,5 miljoen vanaf 2029 om toekomstige rentelasten op te kunnen vangen. Zo dragen we de begroting netjes over aan de nieuwe raad, met een solide financieringsbasis. Als de rente inderdaad duurzaam op dit niveau komt, kan de nieuwe raad deze op blijven vangen. En als de rente juist daalt of de nieuwe raad ervoor kiest om een andere financieringsstrategie te hanteren, dan kan het structurele ruimte creëren vanuit de vrijval op het budget voor rentelasten. Zo zorgen we voor een zo gunstig mogelijke uitgangspositie voor een nieuwe raad en nieuw college. Zie ook [paragraaf 3.2.4. Financiering](#).

2.3. Hoe sturen we in de programmabegroting bij op deze nieuwe ontwikkelingen?

Met deze ontwikkelingen zou de programmabegroting 2026 niet meer structureel sluitend zijn en zou de concernreserve niet meer voldoen aan de kaders uit de financiële verordening. Daarom hebben we bij het opstellen ten opzichte van de kaderbrief de volgende bijsturingsmaatregelen genomen:

07.02 Stabiliseren buffer reserve sociaal domein (zie 2e Voortgangsrapportage 2025)

Bij het opstellen van de kaders voor deze begroting in de Kaderbrief 2025-2029 was het beeld dat het vrij besteedbaar gedeelte van de reserve sociaal domein lager zou worden dan € 5 miljoen. De afgelopen jaren hielden we deze ruimte aan als risicobuffer. Daarom is in de kaderbrief besloten (aanmelding 09.13 in [programma 9](#)) om in 2025 de reserve sociaal domein te versterken met € 2,3 miljoen. Door de hierboven bij 07.01 genoemde meevaller op de kostenontwikkeling specialistische jeugdhulp en de aangekondigde extra incidentele rijksmiddelen als compensatie voor hogere kosten jeugdhulp in 2023 en 2024 blijft de reserve sociaal domein ook zonder dit extra geld uit de kaderbrief op voldoende niveau. Daarom draaien we in deze begroting de versterking uit de kaderbrief terug om de concernreserve te versterken. Omdat deze wijziging betrekking heeft op 2025 verwerken we deze in de Tweede Voortgangsrapportage 2025.

AD.03 Taakmutatie jeugdhulp meicirculaire naar algemene middelen

Bij het opstellen van de kaders voor deze begroting in de Kaderbrief 2025-2029 zijn we voor de lasten van de specialistische jeugdhulp uitgegaan van de financiële doorrekening uit het rapport van de bestuurlijke taskforce / KokxDeVoogd. Op basis hiervan hebben we ten laste van de algemene middelen de oude taakstelling van afgerond € 8 miljoen teruggebracht tot € 2,2 miljoen en structureel € 1,2 miljoen extra budget vrijgemaakt voor het uitvoeren van de bijsturingsmaatregelen van de bestuurlijke taskforce. Hiermee hebben we vanuit de algemene middelen een robuuste meerjarenbegroting voor de specialistische jeugdhulp neergezet. Op basis van nieuwe prognoses lijken door de nieuwe afrekensystematiek en een lagere kostenontwikkeling nu voordelen te ontstaan. Hiermee zijn de financiële vooruitzichten voor de specialistische jeugdhulp gunstiger dan bij de kaderbrief. Daarom is een minder grote bijdrage vanuit de algemene middelen aan de specialistische jeugdhulp nodig dan bij de kaderbrief voorzien.

AD.04 Inzet stelpost indexering

Op de zogenaamde stelpost indexering parkeren we in de begroting het voordelig verschil tussen de indexering van inkomsten en uitgaven dat ontstaat doordat niet alle uitgaven worden geïndexeerd (bijvoorbeeld kapitaallasten van investeringen die in gebruik zijn). Deze ruimte zetten we bij de programmabegroting en kaderbrief in om knelpunten rond de indexeringssystematiek en nadelen die samenhangen met de loon- en prijsontwikkeling op te vangen. Ten opzichte van de kaderbrief vallen de tegenvallers door de correctie op de overdekking van de afvalstoffenheffing, de renteontwikkeling (=toekomstige prijs van geld) en salariering raadsleden redelijkerwijs binnen deze categorie. We zetten in deze begroting deze ruimte daarom in om deze nadelen (deels) op te vangen. Na deze inzet resteert op de stelpost jaarlijks een bedrag tussen € 2,4 en € 1,7 miljoen voor het afdekken van toekomstige knelpunten.

AD.05 Inzet behoedzaamheidsruimte

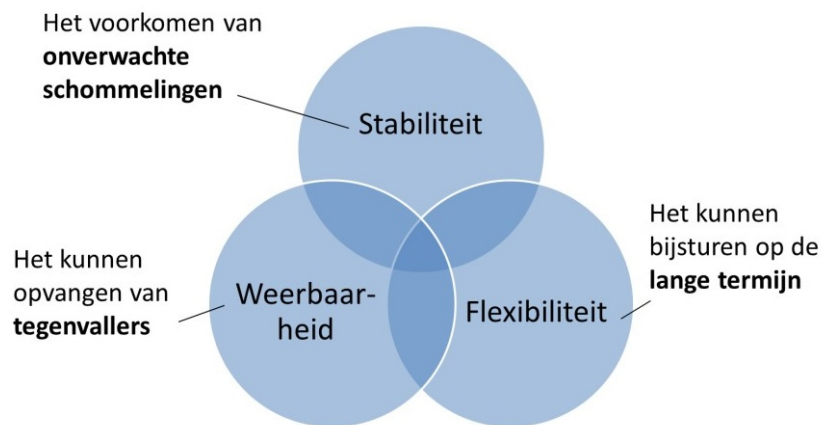
In de Kaderbrief 2025-2029 hielden we in 2026 (€ 278.000), 2027 (€ 450.000) en 2028 en verder (€ 1.250.000) vrij structureel budget als 'behoedzaamheidsruimte' aan om toekomstige structurele tegenvallers op te kunnen vangen. In deze begroting treden meerdere structurele tegenvallers op ten opzichte van de kaderbrief. We vinden het daarom uitlegbaar om in 2026 (€ 278.000) en 2028 en verder (€ 250.000) een deel van dit budget in te zetten om de programmabegroting sluitend te maken. Ten aanzien van de vorige programmabegroting neemt de behoedzaamheidsruimte meerjarig nog altijd met € 200.000 toe. Aanvullend hierop begroten we

nog € 2,1 miljoen aan extra behoedzaamheidsruimte tegenover de aanvullende bijsturingsambitie op de specialistische jeugdhulp van € 2,1 miljoen uit de Kaderbrief 2025-2029.

2.4. Hoe ziet de financiële positie van de gemeente eruit na het vaststellen van de Programmabegroting 2026?

Met de hierboven beschreven ontwikkelingen en bijsturingsmaatregelen komen we tot een sluitend financieel beeld. Op basis van de begrippen 'stabiliteit', 'flexibiliteit' en 'weerbaarheid' geven we een beeld van de financiële positie van de gemeente Leiden. Zie voor meer informatie over de financiële positie en het risicoprofiel voor het boekjaar 2026 ook de [paragraaf 3.2.2. weerstandsvermogen en risicobeheersing](#).

Drie brillen voor de financiële positie

Flexibiliteit

Het begrip flexibiliteit heeft betrekking op de mogelijkheden om op de langere termijn te kunnen bijsturen op de inkomsten en uitgaven van de gemeente.

Met deze Programmabegroting 2026 legt het college een voorstel neer met zicht op een structureel sluitend meerjarenperspectief tot en met 2029 (zie ook [hoofdstuk 4.1.3. Structureel en reëel evenwicht](#)). Dat betekent dat de jaarlijks terugkerende uitgaven ook langjarig kunnen worden betaald uit de jaarlijks terugkerende inkomsten. Dit biedt een goede basis om meerjarig de begroting structureel sluitend te houden. Het structureel saldo (= structurele lasten min de structurele baten) in deze begroting is als volgt:

In € 1.000 (- = voordeel)	2026	2027	2028	2029
Structureel begrotingssaldo	-8.652	-16.742	-13.154	-5

In alle jaren van de meerjarenbegroting zijn de structurele baten hoger dan de structurele lasten. Dit betekent dat de begroting in alle jaren structureel sluitend is. Dit is inclusief de € 10 miljoen aan structurele ruimte die is meegenomen in de jaarschijf 2029 voor kapitaallasten van het meerjaren investeringsplan 2026-2029 die pas in 2030 en verder in de begroting komen. Zie voor verdere toelichting het onderdeel 'Maximale kapitaallasten van lopende kredieten en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2026 - 2029' in de paragraaf [ontwikkeling kapitaallasten](#) van hoofdstuk 4.2.2. Investeringsplan.

Bij de berekening van dit structureel saldo gaan we ervan uit dat openstaande taakstellingen worden gerealiseerd. In deze begroting zetten we het voordeel op de kostenontwikkeling specialistische jeugdhulp in om de openstaande taakstelling vanuit de bestuurlijke taskforce / KokxDeVoogd in te vullen. Hierna zijn de openstaande taakstellingen als volgt:

In € 1.000	2028	2029
Taakstelling bestuurlijke Taskforce / KokxDeVoogd	458	458
Aanvullende taakstelling specialistische jeugdhulp Kaderbrief 2025-2029		2.100
Totale taakstelling	458	2.558

De behoedzaamheidsruimte is een structurele begrotingspost op de Algemene middelen waartegenover geen verplichtingen zijn opgenomen. Dit is vrije begrotingsruimte die het college aanhoudt met het oog op mogelijke structurele tegenvallers en onzekere bijsturingsopgaven.

Onderdeel hiervan is een budget van € 2,1 miljoen als tegenwicht voor de aanvullende bijsturingsambitie van € 2,1 miljoen die in jaarschijf 2029 van de Kaderbrief 2025-2029 is opgenomen. De totale behoedzaamheidsruimte is na besluitvorming over de Programmabegroting als volgt:

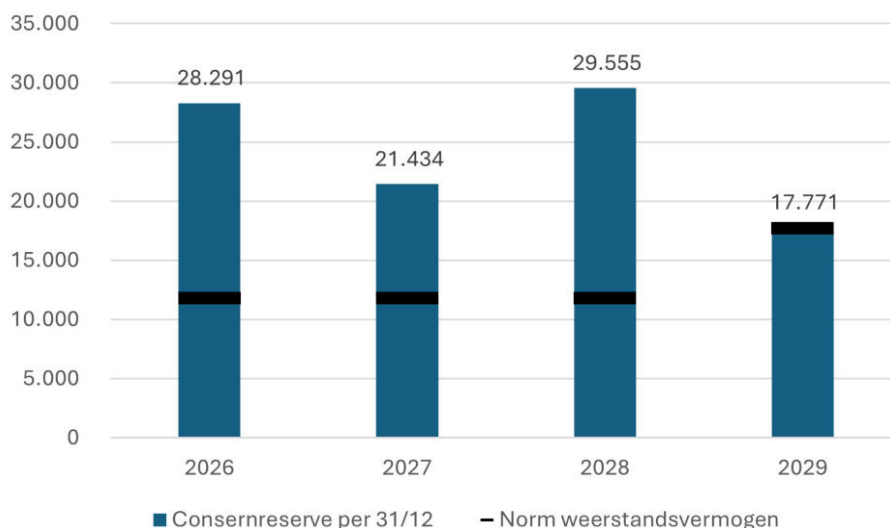
In € 1.000	2027	2028	2029
Behoedzaamheidsruimte	450	1.000	1.000
Behoedzaamheidsruimte t.o.v. Aanvullende taakstelling specialistische jeugdhulp Kaderbrief 2025-2029			2.100
Totaal	450	1.000	3.100

Weerbaarheid

Weerbaarheid heeft betrekking op het hebben van voldoende buffers om op de korte termijn risico's op te kunnen vangen.

De belangrijkste buffer voor de korte termijn is de concernreserve. Om de minimale omvang hiervan te bepalen voeren we bij de Jaarstukken en de Programmabegroting een risicosimulatie uit. De concernreserve moet in de eerste drie jaren van de programmabegroting tenminste gelijk zijn aan de uitkomst van deze simulatie. In het laatste jaar van de meerjarenbegroting moet de reserve een omvang hebben van 150% van de uitkomst van de simulatie. Door het gestegen risicoprofiel voor 2026 valt de norm voor dit laatste jaar € 2 miljoen hoger uit dan bij de Kaderbrief 2025-2029 (zie voor toelichting [paragraaf 3.2.2. Weerstandsvermogen en risicobeheering](#)).

De concernreserve voldoet na verrekening van het resultaat van de Tweede Voortgangsrapportage 2025 in alle jaren aan de vereiste minimale omvang, met in 2029 afgerond € 50.000 ruimte ten opzichte van de norm uit de financiële verordening. Het verloop van de concernreserve (in € 1.000) is in de periode 2026-2029 als volgt (in € 1.000):

Stabiliteit

Stabiliteit heeft betrekking op het voorkomen van onverwachte schommelingen in inkomsten en uitgaven. Met begrotingsafspraken rondom de reserve sociaal domein, de parkeerreserve, het vermogensbeheer grondexploitaties en de bedrijfsreserves van verzelfstandigde organisatieonderdelen zorgen we ervoor dat schommelingen op deze beleidsvelden de totale gemeentebegroting niet rechtstreeks beïnvloeden.

Voor stabiliteit op de langere termijn zijn ook de rente- en schuldontwikkeling relevant. Gemeente Leiden heeft de komende jaren een grote financieringsbehoefte (zie ook de [paragraaf 3.2.4. financiering](#)). Deze komt voort uit het door de gemeenteraad vastgestelde investeringsprogramma in bereikbaarheid, klimaatadaptatie, onderwijshuisvesting en andere voorzieningen zoals de nieuwe muziekschool en de investeringen rond het Centraal Station. Hierdoor heeft een daling of stijging van de rente meteen relatief grote consequenties voor de begroting. Zoals hierboven beschreven blijft de rente-ontwikkeling onzeker. Gezien de grote investeringsagenda blijft het hiermee voor stabiele financiën belangrijk om de rentelasten behoudend te ramen. Dit doen we door in het meerjarenbeeld de rentelasten tegen de actuele marktrente voor langlopende geldleningen te ramen. Bij iedere kaderbrief en begroting beoordelen we de ontwikkeling op de kapitaalmarkt en passen de begroting aan. Zo voorkomen we grote schommelingen in de prognoses tussen verschillende begrotingsmomenten.

Hoofdstuk 3

3 Beleidsbegroting

3.1 Programmaplan

Inleiding

Het Programmaplan bestaat uit elf begrotingsprogramma's, tien inhoudelijke, één voor de algemene dekkingsmiddelen en overhead.

We hanteren de volgende uitgangspunten voor vorm en inhoud van het programmaplan:

- Al ons werk brengen we in beeld, dus zowel de going concern als de projectmatige activiteiten.
- We gaan met gezond verstand om met indicatoren: niet te veel, valide en voorzien van realistische streefwaarden.
- We geven inzicht in alles waar de gemeente geld aan uitgeeft door budgetten aan prestaties te koppelen.
- Indien van toepassing verwijzen we per begrotingsprogramma duidelijk naar financiële informatie in de bijlagen en geven een samenvatting van die informatie in het programma.
- We beleggen eenduidig de verantwoordelijkheden van de prestaties.

Programmaplan

In het programmaplan geven we conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) antwoord op de drie W-vragen:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat mag het kosten?

De opbouw per begrotingsprogramma is als volgt:

- Missie.
- Inleiding: toelichting op het hele programma indien gewenst, bijvoorbeeld relevante beleidsontwikkelingen.
- Beleidsterrein: hier wordt kort toegelicht wat het beleidsterrein inhoudt.
- Doelen en prestaties per beleidsterrein.
- Toelichting op die prestaties waar dat gewenst is en/of politiek relevant.
- Effectindicatoren per beleidsterrein: per indicator worden realisatiewaarden vermeld en een aantal streefwaarden. Ook is de bron vermeld. Als in een cel een streepje staat, dan betekent het dat in dat jaar geen cijfer beschikbaar is. Conform een eerdere toezegging van het college (commissie WM d.d. 2 november 2016) is bij de indicatoren ook informatie opgenomen worden over de relevante aanpassingen van de streefcijfers. Bovendien is de historie van elke indicator via een link terug te vinden op de site www.leidenincijfers.nl. Naast de door de Leidse gemeenteraad gekozen effectindicatoren bevat de Programmabegroting ook effectindicatoren die op grond van de verslaggevingsregels (BBV) verplicht zijn. Deze effectindicatoren staan dus in alle gemeentebegrotingen. Op www.waarstaatjegemeente.nl kunnen de scores van verschillende gemeenten met elkaar worden vergeleken.
- Verbonden Partijen: toelichting op welke wijze een bepaalde verbonden partij bijdraagt aan het behalen van de maatschappelijke effecten van de gemeente (zie ook de afzonderlijke paragraaf hierover).
- Kaderstellende beleidsnota's.
- Programmakosten, inclusief een samenvatting van investeringen, reserves en subsidies indien van toepassing. Dit onderdeel verklaart de afwijking van jaarschijf 2026 van de nieuwe programmabegroting ten opzichte van de gewijzigde programmabegroting 2025. Naast de besluitvorming in de Kaderbrief 2025-2029 zijn er meerdere 'overkoepelende' oorzaken van wijzigingen ten opzichte van het voorgaande jaar. Een belangrijke oorzaak voor de toename van baten en lasten ten opzichte van het voorgaande jaar is de indexering. De budgetten zijn met een percentage verhoogd om deze te compenseren voor loon- en prijsontwikkeling (zie ook het [hoofdstuk grondslagen voor de begroting](#)). Een oorzaak voor het lager uitvallen van de lasten ten opzichte van 2025 is dat in de lopende begroting 2025 investeringsbijdragen zijn geraamd die pas bij de Slotwijziging of het Bestemmingsvoorstel bij de Jaarstukken worden overgeheveld naar de nieuwe begroting. Deze zitten nu dus nog niet in de budgetten in de programmabegroting 2026, maar worden hieraan later toegevoegd.

Paragrafen

In het programmaplan staat niet alles over de begrotingsprogramma's. Programmaoverstijgende informatie over bijvoorbeeld verbonden partijen en het weerstandsvermogen is apart in paragrafen samengebracht.

Bijzondere programma's

Bijzondere programma's zijn tijdelijke organisatorische verbanden om een maatschappelijke opgave en/of politieke wens aan te pakken. De inspanningen hiervoor lopen dwars door diverse begrotingsprogramma's heen. De bijzondere programma's zijn, vanwege dat programmaoverstijgende karakter, opgenomen onder de paragrafen, vanaf paragraaf 3.2.11.

1

Bestuur en dienstverlening

Bestuur en dienstverlening

Programmanummer	1
Commissie	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
Portefeuille(s)	Bestuur, Veiligheid, Handhaving & Regio Kansengelijkheid, Jeugd & Onderwijs Klimaat, Bereikbaarheid en Financiën

De missie van het programma Bestuur en dienstverlening luidt:

De gemeente Leiden staat voor een betrouwbaar bestuur: open en transparant en in samenwerking met en voor partners en burgers in de stad en regio. De gemeente Leiden staat voor een klantgerichte, persoonlijke en toegankelijke dienstverlening, waarbij burgers, bedrijven en overige instellingen betrouwbaar, duidelijk, snel en op maat worden bediend.

Inleiding

Bestuur

Het bestuur van de gemeente heeft een grote invloed op het leven van mensen in de stad. Het college en de raad nemen besluiten over veel onderwerpen die inwoners en organisaties raken. Het is belangrijk dat zij betrokken worden bij het nemen van deze besluiten. En dat iedereen in de stad op de hoogte kan zijn van de besluiten die genomen zijn. Het bestuur is zo in contact met de stad en staat open voor nieuwe ideeën.

Om dit contact goed te laten verlopen richten we ons in 2026 op twee onderwerpen. We stellen nieuw communicatiebeleid op en evalueren het participatiebeleid. Zo zorgen we ervoor dat onze manier van communiceren blijft aansluiten op de wensen van de stad. Door te weten wat er speelt en waar onze inwoners behoefte aan hebben kan het bestuur goed haar taken uitvoeren.

2026 is ook het jaar van de gemeenteraadsverkiezingen. Dit brengt veranderingen met zich mee in de samenstelling van de raad en het bestuur. Een groot gedeelte van het jaar zal in het teken staan van de voorbereiding hierop. Na de verkiezingen verzorgen we het inwerkprogramma van de nieuwe raadsleden. Ook het nieuwe college zal extra ondersteund worden bij het inwerken en bij het contact met de stad.

Dienstverlening

In de Kaderbrief 2025-2029 is de aanmelding voor verlenging van het Uitvoeringsprogramma Dienstverlening tot en met 2027 toegekend. Met deze financiële impuls kunnen we de programmatische aanpak voortzetten en de visie op dienstverlening 'Leiden: goed voor elkaar' verder borgen in de organisatie. De kern van de visie is het leveren van persoonlijke, toegankelijke en betrouwbare dienstverlening aan de Leidenaar. We leren van klantsignalen en verbeteren onze processen continu vanuit klantperspectief. Stabiele en wendbare ICT is daarbij noodzakelijk. Daarom blijven we ook werken aan het verstevigen en vernieuwen van onze ICT.

Speerpunten in 2026 zijn:

- Bewustwordingscampagne dienstverlening in het DNA
- Doorontwikkeling klantonderzoek en klantreizen
- Pilots overheidsbrede en pro-actieve dienstverlening
- Ontwikkelen samenhangende kanalenpakket ('omni-channelstrategie')
- ICT-vernieuwing en Common Ground

Beleidsterrein 1A Bestuur

Doelen en prestaties bij 1A Bestuur

Doel	Prestatie
1A1 Volksvertegenwoordiging, kaderstelling en control	1A1.1 De gemeenteraad en raadscommissies vergaderen volgens de vastgestelde vergadercyclus
	1A1.2 Burgers actief informeren over rol en werkzaamheden van de gemeenteraad
	1A1.3 Ondersteuning van de gemeenteraad door de griffie, onderzoek door de rekenkamer en controle door de accountant
1A2 Dagelijks besturen van de gemeente	1A2.1 Dagelijks besturen van de gemeente door het college
	1A2.2 Informeren en betrekken van burgers, bedrijven en instellingen over besluiten en bij uit te voeren beleid
	1A2.3 Organiseren van verkiezingen voor gemeente, provincie, waterschap, Rijk en Europa
	1A2.4 Strategische beleidsadvisering en onderzoek
	1A2.5 Adviseren van bestuur over communicatie
1A3 Bijdragen aan en sturen op samenwerkingsverbanden	1A3.1 Sturing en toezicht houden op samenwerkingsverbanden
	1A3.2 Bevorderen van intergemeentelijke samenwerking

1A1.1 De gemeenteraad en raadscommissies vergaderen volgens de vastgestelde vergadercyclus

De gemeenteraadsverkiezingen zorgen in 2026 voor een afwijkend vergaderschema. Rond de verkiezingen is er een aangepast schema. Na de start van de nieuwe raad duurt het een paar maanden voordat de raad is ingericht en er een nieuw college is. In die maanden wordt een uitgebreid startprogramma voor de nieuwe raad georganiseerd in het stadhuis en in de stad. In een groot aantal bijeenkomsten maken de raadsleden kennis met elkaar en het raadswerk. Ze hebben ontmoetingen met de inwoners en de stad. En ze maken kennis met de vele onderwerpen die in de komende jaren in Leiden spelen.

De nieuwe gemeenteraad ontvangt een overdrachtsdocument waarin de ervaringen van de afgelopen raadsperiode worden overgedragen. Zo zijn bijvoorbeeld de raadsinformatieavonden verder ontwikkeld en zijn de regels voor de raadscommissies versimpeld. De nieuwe raad krijgt ook aanbevelingen om de werkwijze van de raad verder te verbeteren en de verbinding met inwoners en organisaties in de stad te vergroten.

1A1.2. Burgers actief informeren over rol en werkzaamheden van de gemeenteraad

De raad en de griffie betrekken de inwoners zo veel mogelijk bij de besluiten die de raad neemt. Via diverse kanalen informeert de griffie inwoners over wat de raad doet. Dit gebeurt op het raadsinformatiesysteem, de website van de gemeenteraad, in de Stadskrant en via social media. De raadsvergaderingen en de commissievergaderingen in het stadhuis zijn openbaar voor iedereen. Maar ze zijn ook online te volgen en terug te kijken. Inwoners of belanghebbenden kunnen inspreken tijdens commissievergaderingen. Ze laten weten wat ze van een plan vinden of dat het plan moet worden aangepast. Ook kunnen zij zelf ideeën delen met de gemeenteraad.

De raad heeft onder de noemer 'levendige lokale democratie' zichzelf een extra opdracht gegeven. Ze willen op verschillende manieren het vertrouwen in de lokale politiek verbeteren en lokaal burgerschap stimuleren. In 2025 is gestart met de uitvoeringsagenda waarin verschillende activiteiten staan. Een hiervan is een campagne om de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen te verhogen.

Ook organiseert de raad jaarlijks een cursus Politiek actief. Deze cursus is bedoeld voor iedereen die in Leiden woont met interesse in de lokale democratie en de werking van de gemeenteraad.

1A1.3 Ondersteuning van de gemeenteraad door de griffie, onderzoek door de rekenkamer en controle door de accountant

Voor de griffie staan in 2026 de verkiezingen en de start van de nieuwe raadsperiode centraal. De griffie bereidt in samenwerking met de ambtelijke organisatie veel voor, zoals:

- de communicatiecampagne;
- de verkiezingen;
- de verkiezingsuitslagavond;
- en de wisseling van raad en college.

De partijen worden ondersteund in de onderhandelingen over een nieuw college en het maken van plannen voor de komende vier jaar.

De Rekenkamer Leiden-Leiderdorp doet ook in 2026 onafhankelijk onderzoek naar het beleid in een of beide gemeenten. Doet de gemeente wat ze belooft en levert het ook op wat de bedoeling was? Daarmee ondersteunt zij de Leidse gemeenteraad bij zijn controlerende taak.

De externe accountant controleert in opdracht van de raad de financiële jaarstukken. De interne accountant rapporteert over de rechtmatigheid van de financiële organisatie. De raad gebruikt deze stukken bij de bespreking van de jaarstukken.

1A2.1 Dagelijks besturen van de gemeente door het college

In het beleidsakkoord 2022-2026 'Samen leven in Leiden' staat wat het college belangrijk vindt voor de gemeente. We werken aan een sociaal en duurzaam Leiden. Aan een groene, leefbare en ondernemende stad. Een stad waar mensen zich thuis voelen en zichzelf kunnen zijn.

We betrekken Leidenaars bij de grote en kleine uitdagingen waar we als stad mee te maken hebben. Vooraf maken we duidelijk wat Leidenaars van ons mogen verwachten. Ook zijn we duidelijk waar het college en de Leidse gemeenteraad over gaan. Dit vraagt van ons en onze organisatie dat we onszelf goed kennen, open zijn en duidelijk communiceren. Dit doen we zowel vooraf als tijdens en na afloop van ons contact met de inwoners en participatie. Bij onderstaande prestatie leggen we hier meer over uit.

Na de gemeentelijke verkiezingen start een nieuwe college. Zij leggen mogelijk andere accenten in hun dagelijks bestuur dan het huidige college.

1A2.2 Informeren en betrekken van inwoners, ondernemers en instellingen over besluiten en bij uit te voeren beleid

Communicatie

Communicatie draagt bij aan verbinding tussen de gemeente en de inwoners van Leiden. Het is belangrijk dat we elkaar begrijpen en elkaars taal verstaan. Daarom hebben we blijvend aandacht voor communiceren in Duidelijke taal. We willen de luisterfunctie van de gemeente verder verbeteren. In een groeiende stad waarin talloze ontwikkelingen plaatsvinden binnen een beperkte ruimte. Een stad die steeds diverser wordt en waar we willen voorkomen dat groepen tegenover elkaar komen te staan. Hierdoor is het belangrijk goed te weten wat er leeft en speelt in de wijken. En hoe men aankijkt tegen plannen van het bestuur. Zowel bij bewoners, ondernemers als instellingen.

Daartoe ontwikkelen we nieuw communicatiebeleid dat past bij de tijdsgeest en mediagebruik van inwoners. Zij hebben verschillende wensen en behoeften voor informatiekanalen van de gemeente. Onder meer meertaligheid komt daar bij aan bod, net als een goede balans tussen digitale informatievoorziening en persoonlijk contact.

Participatie

Het college en de raad hebben met het vaststellen van de handreiking "Samenwerken in de stad" bepaald hoe we participatie opzetten. Participatieprocessen rond nieuwe beleidsopgaves en grote, ingewikkelde projecten volgen de regels van de handreiking. Daarbij is het volgende belangrijk:

- actief op zoek gaan naar ruimte voor betrokken personen om inbreng te leveren;
- inclusieve participatie die recht doet aan de diversiteit van de stad;
- een zo goed mogelijke afweging maken door te luisteren naar zoveel mogelijk belangen;
- en er voor zorgen dat iedereen dezelfde informatie heeft.

Als we een besluit nemen dat te maken heeft met de omgevingswet gelden de regels van ons participatiebeleid. Daarin staat waar het participatieproces bij zulke besluiten wettelijk aan moet voldoen.

De handreiking wordt in het najaar van 2025 geëvalueerd en als het nodig blijkt aangescherpt. We blijven ons inzetten om wat we met elkaar in de handreiking hebben afgesproken uit te voeren. Aanvullend geven we vorm aan right to challenge en willen we lokale initiatiefnemers in de stad nog meer ondersteunen in het realiseren van hun initiatief. In het schooljaar 2025/2026 blijven de kinderraad en jongerenraad actief.

1A2.3 Organiseren van verkiezingen voor gemeente, provincie, waterschap, Rijk en Europa

In maart 2026 vinden na vier jaar weer de gemeenteraadsverkiezingen plaats. De gemeente zet zich in voor een transparant, toegankelijk en eerlijk verkiezingsproces. We investeren in communicatie richting inwoners, het werven van stembureauleden en het behouden van toegankelijke stemlocaties. Op basis van de evaluaties van vorige verkiezingen werken we altijd aan verbeteringen in het verkiezingsproces.

1A2.4 Strategische beleidsadvisering en onderzoek

Leiden is een stedelijke, drukke gemeente: het grootste gedeelte is bebouwd met huizen of bedrijven. Hierdoor hebben we te maken met ingewikkelde opgaven, belangen en ontwikkelingen. We pakken deze opgaven alleen effectief aan als we vast houden aan onze plannen. We kijken waar onze taken met elkaar te maken hebben. Hierbij hebben we vooral aandacht voor de grote vragen voor de toekomst.

We zorgen dat we in gesprek blijven met de mensen die ons kunnen helpen deze taken uit te voeren. Belangrijk hierbij is het samenwerken met andere besturen, zowel hier in Leiden als in de regio om ons heen. Dit kan ook in grotere samenwerkingen, zoals gedeelde uitvoeringsorganisaties met de regiogemeenten of landelijke netwerken. Voorbeelden hiervan zijn de [VNG](#), [G40](#), [Groeiaagenda](#), [VerstedelijkingsAlliantie](#), en de [Economic Board Zuid-Holland](#).

Data

De gemeente werkt steeds meer met data. Hierbij kan het gaan om gegevens over personen en bedrijven, maar ook metingen uit vragenlijsten. We stimuleren de organisatie om meer datagedreven te werken. De data die we verzamelen en analyseren stellen we beschikbaar voor de organisatie en de stad. Dit verhoogt de kwaliteit van ons werk, ons beleid en onze besluiten.

De gemeente richt zich naast beleidsmatige data steeds meer op het beter gebruiken van interne data. Dit is data die over onze eigen werkzaamheden gaat, bijvoorbeeld over bedrijfsvoering of beleid dat we maken. Daarnaast blijft de vraag naar enquête-onderzoek en statistieken binnen de gemeente groot.

1A2.5 Adviseren van bestuur over communicatie

Goede communicatie en participatie draagt bij aan de democratische legitimiteit van het bestuur en het gemeentelijk handelen. Met de groeiende digitalisering en de opkomst van sociale media is het communicatievak sterk veranderd. We hebben nieuwe mogelijkheden om met de Leidenaren in verbinding te staan (b.v. DoeMee platform). De voorstellen richten zich op regie nemen, zorgen voor meer impact en versterken verbinding met de inwoners in de stad. In onze aanpak en uitingen zorgen we voor een open, inclusieve en toegankelijke manier van communiceren. Voor het streven naar meer impact en verbinding is ook een onderzoek gedaan naar gebiedsgericht communiceren om na te gaan of dat bijdraagt aan een betere aansluiting bij de belevingswereld van de inwoners van een gebied.

1A3.1 Sturing en toezicht houden op samenwerkingsverbanden

Er zijn verschillende manieren waarop gemeenten kunnen samenwerken met andere overheden. Eén van deze manieren is een gemeenschappelijke regeling. Dit zijn samenwerkingen waarbij de deelnemers afspreken dat ze taken met zijn allen uitvoeren. De gemeenschappelijke regeling zorgt ervoor dat dit gebeurt en heeft hiervoor eigen geld en een eigen bestuur. De gemeente Leiden wil goed kunnen meekijken wat zij doen. Hiervoor hebben we een zogenoemd 'sturingsarrangement' ontwikkeld. Sinds 2022 hebben we nieuwe afspraken over het geld voor de gemeenschappelijke regelingen. We maken een stabiele begroting waarbij we rekening houden met de loon- en prijsstijgingen volgens het CPB.

In 2025 is er een nieuwe nota verbonden partijen voorgelegd aan de raad. Voor de andere gemeenschappelijke regelingen zien we geen bijzondere ontwikkelingen.

1A3.2 Bevorderen van intergemeentelijke samenwerking

De gemeente Leiden heeft meer taken dan andere gemeente omdat we een centrumstad zijn. Zo hebben we als taak onze regio aantrekkelijk te maken voor (buitenlandse) bedrijven om te werken. Daarnaast willen we de lokale economie versterken. We willen een gezonde stad zijn die makkelijk omgaat met grote veranderingen. Dit kan alleen als we samen met onze regio en de provincie grote problemen kunnen oppakken. Leiden wil de komende jaren inzetten op de volgende onderwerpen:

- Leidse regio: samenwerking in de uitvoering van taken, zoals op voor bedrijfsvoering, het sociaal domein en beheer.
- Holland Rijnland: samenwerking op vraagstukken over de verdeling van ruimte om te bouwen.
- Zuidelijke Randstad: het versterken van onze kenniseconomie, waarbij veel mensen denken in plaats van met hun handen werken. En vraagstukken over verstedelijking en mobiliteit. Hoe gaan we om met steeds grotere steden en meer mensen die voor hun werk of plezier willen reizen?
- Hollands Midden: samenwerking voor betere veiligheid en crisisbeheersing (Veiligheidsregio), gezondheidszorg (GGD), milieu (Omgevingsdienst).

Verbonden Partijen

Holland Rijnland

De gemeente Leiden werkt samen met twaalf andere gemeenten om ons heen in een samenwerkingsverband genaamd Holland Rijnland. We werken aan gezamenlijke plannen voor de verdere ontwikkeling van de regio. We maken het bestaan van mensen en bedrijven beter. Dit doen we door het wonen, werken, ondernemen

en recreëren in gebied te verbeteren. (Zie voor meer informatie de [paragraaf Verbonden partijen](#) van deze begroting)

Holland Rijnland	
Motieven en doelen deelname GR	We kunnen sommige maatschappelijke doelen alleen halen als we met veel partijen samenwerken. Met zijn allen zijn we sterker dan alleen. We hebben vragen op veel verschillende gebieden. Bijvoorbeeld over hoe mensen reizen, waar ze wonen en werken. Maar ook hoe we energie opwekken, hoe we de ruimte inrichten of hoe we om gaan met de natuur. Problemen beperken zich niet alleen tot Leiden maar gaan over de grenzen van gemeenten heen. Bij Holland Rijnland kunnen we deze problemen bespreken en samen naar oplossingen zoeken. In 2025 zijn we gestart met de nieuwe Regionale Investerings Agenda (RIA) als opvolger van het Regionaal Investerings Fonds. We leggen met zijn allen geld bij elkaar om de bovenstaande vraagstukken aan te pakken. Holland Rijnland voert daarnaast een paar verplichte taken uit. Deze taken hebben we gekregen via de afspraken voor Regionaal Bureau Leerrecht, Woonruimteverdeling en Volwasseneducatie.
Kansen	We zien een paar kansen: ■ We kunnen de relaties tussen de gemeenten versterken. ■ We kunnen samen sneller gebruik maken van grote subsidies. ■ We kunnen gezamenlijk geld inzetten voor opgaven die groter zijn dan Leiden. ■ We hebben een vaste plek waar we kunnen overleggen met de Provincie Zuid-Holland over verschillende onderwerpen.
Risico's (top 3)	De risico's voor Holland Rijnland liggen vooral in de standaard bedrijfsvoering: ■ Controleren van schulden. ■ Subsidies van andere partijen. ■ Kosten van personeel. ■ Ziektekosten. ■ Automatisering. De gemeente Leiden is voor een deel verantwoordelijk als Holland Rijnland te veel geld uitgeeft.
Belangrijkste doelstellingen / prestaties en opgaven 2025	In 2022 is de nieuwe agenda van Holland Rijnland vastgesteld voor de periode tot 2026. Vanaf 2023 is gewerkt aan een Regionale Investeringsagenda (RIA). Deze is op 3 april 2024 vastgesteld. In 2025 hebben we de RIA echt ingevoerd. Voor de periode 2025-2027 zijn veertien projecten gekozen die we geld kunnen geven uit de RIA-fondsen.
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2025	Het bepalen van de (meerjaren)begroting 2026 en verder. Het invoeren van de Regionale Investeringsagenda. Het starten van verschillende projecten uit de RIA. Voor Leiden is de samenwerking in de Stedelijke As het meest bepalend.
Bijdrage 2025	Inwonersbijdrage en RBL €1.659.874,-
Voor eigenaarsrol paragraaf zie paragraaf verbonden partijen	

Effectindicatoren bij 1A Bestuur

Tabel: effectindicatoren bij 1A Bestuur

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 1A1 Volksvertegenwoordiging, kaderstelling en control						
1A1.a Percentage inwoners dat het oneens is met de stelling 'Ik voel mij vertegenwoordigd door de gemeenteraad'	25% (2021) 17% (2023) 21% (2025)	15%	15%	15%	15%	Stadsenquête
Doel 1A2 Dagelijks besturen van de gemeente						
1A2.a Percentage inwoners dat het oneens is met de stelling 'De gemeente wordt goed bestuurd'	11% (2021) 12% (2023) 12% (2025)	10%	10%	10%	10%	Stadsenquête
1A2.b Percentage inwoners dat het oneens is met de stelling 'De gemeente doet genoeg om inwoners te betrekken'	18% (2023) 13% (2025)	15%	15%	15%	15	Stadsenquête

Beleidsterrein 1B Dienstverlening

Doelen en prestaties bij 1B Dienstverlening

Doel	Prestatie
1B1 Burgers, bedrijven en instellingen zijn tevreden over de publieke dienstverlening	1B1.1 Leveren van alle producten en diensten op het gebied van Burgerzaken (o.a. reisdocumenten, rijbewijzen, huwelijken etc.)
	1B1.2 Zorgen voor persoonlijke, betrouwbare en toegankelijke dienstverlening via de belangrijkste kanalen die de burger van ons verwacht en die voldoen aan de moderne standaarden
	1B1.3 Op orde houden basisregistraties (BRP, BAG, BGT)
	1B1.4 Beantwoorden van eerstelijns vragen, verstrekken van informatie en leveren van eerstelijns producten

NB. Bij prestatie 1B1.1 geldt: onder de term 'producten en diensten' vallen niet die producten en diensten die betrekking hebben op de Participatiewet. Informatie over die categorie is opgenomen in begrotingsprogramma 10.

1B1.1 Leveren van alle producten en diensten op het gebied van Burgerzaken (o.a. reisdocumenten, rijbewijzen, huwelijken etc.)

2026 is het derde jaar van de paspoortpiek (die nog tot 2029 duurt). We hebben de basis goed staan. Er zijn nieuwe balies gemaakt en medewerkers aangenomen zodat we de toename in aanvragen aan kunnen. In 2025 bleef de dienstverlening ondanks de extra druk op peil. Die lijn zetten we de komende jaren voort. We blijven ons inzetten om de reisdocumenten goed en op tijd te leveren.

1B1.2 Zorgen voor persoonlijke, betrouwbare, toegankelijke en efficiënte dienstverlening via minimaal de belangrijkste vijf kanalen die de burger van ons verwacht en die voldoen aan de moderne standaarden

Bewustwordingscampagne dienstverlening

De interne bewustwordingscampagne 'De Leidenaar Centraal' zetten we voort in 2026. We werken aan het vergroten van het besef van medewerkers van hun dienstverlenende rol voor de Leidenaar en de stad. We doen dit themagewijs en continu. Daarnaast helpen we afdelingen bij het vertalen van de visie op dienstverlening naar hun dagelijkse praktijk en het oplossen van concrete dienstverleningsvraagstukken.

Doorontwikkeling klantonderzoek en klantreizen

We leren en verbeteren vanuit klantsignalen. Daarom breiden we het klanttevredenheidsonderzoek in 2026 uit naar meer processen bij meerdere clusters. We leren van klachten en analyseren het gebruik van de website met het KPI-dashboard. Als uit klantsignalen blijkt dat er grotere knelpunten of verbeterkansen zijn, dan doen we uitgebreider onderzoek samen met Leidenaren. Bijvoorbeeld door het maken van een klantreis. Zo blijven we onze dienstverleningsprocessen continu verbeteren. We bouwen ook voort op de resultaten van het project Overheidsbreed Meethuis voor dienstverlening, van Gebruiker Centraal. We onderzochten daarbij wat de Leidenaar belangrijk vindt in onze dienstverlening. In 2026 vertalen we die inzichten in onze dienstverleningsconcepten.

Pilots overheidsbrede en pro-actieve dienstverlening

Samen met de VNG, het ministerie van BZK en uitvoeringsorganisaties werken we verder toe naar het uitgangspunt "altijd de juiste deur". Dat betekent dat we Leidenaren direct helpen of warm doorverwijzen bij al hun vragen aan de overheid. We blijven ook – stap voor stap - werken aan het proactiever maken van onze dienstverlening. We willen ervoor zorgen dat Leidenaren krijgen waar ze recht op hebben door slimmer om te gaan met de data die we al hebben.

Ontwikkelen samenhangende kanalenpak ('omnichannelstrategie')

De Leidenaar kiest het dienstverleningskanaal dat het beste bij hem en zijn vraag past: balie, telefoon, e-mail, chat, app of onze website. Wij vinden het belangrijk dat iedereen overall dezelfde persoonlijke beleving en duidelijke informatie krijgt. In de afgelopen jaren hebben we geïnvesteerd in het optimaliseren van de afzonderlijke dienstverleningskanalen. Nu willen we doorgroeien naar een samenhangende aanpak over de kanalen heen. We ontwikkelen een strategie en implementatieplan om onze kanalen goed op elkaar af te stemmen, slimmer in te richten en beter te laten aansluiten op de systemen en processen aan de achterkant. Dit noemen we 'omnichannelstrategie'.

ICT-vernieuwing, Common Ground

We blijven onze ICT stap voor stap verbeteren en vernieuwen. Daarbij gaan we uit van onze visie op dienstverlening 'Leiden: Goed voor elkaar' en landelijke ontwikkelingen zoals Common Ground.

We volgen de landelijke ontwikkelingen van het MijnZaken traject van VNG en de ervaringen van gemeenten die al werken met een Common Ground oplossing voor de MijnOmgeving.

We onderzoeken welke CommonGround alternatieven er zijn voor de vervanging van de afsprakenmodule die gebruikt wordt voor afspraken bij de balies en de milieustraat.

Op verschillende manieren werken we aan het vergroten van grip op de online voorkant en verbetering van dienstverlening over verschillende omgevingen. We bouwen een omgeving waarin we meerdere websites van de gemeente Leiden kunnen beheren vanuit één centraal beheersysteem ('multisite-omgeving'). We sluiten zoveel mogelijk portalen en websites aan op de centrale cookiebanner, en gaan in overleg met leveranciers voor het verzamelen van gebruikersdata van portalen en applicaties die we gebruiken voor dienstverlening.

1B1.3 Op orde houden basisregistraties (BRP, BAG, BGT, ..)

Het Stelsel van Basisregistraties, o.a. de Basisregistratie Personen (BRP), de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) en Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT), speelt een belangrijke rol in het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken. Deze vraagstukken pakken we steeds vaker op via data gedreven initiatieven: we ondersteunen beleid en processen meer met data. We zorgen ervoor dat de kwaliteit van data en informatie op orde is, en privacy en vertrouwelijkheid gewaarborgd zijn. De meerwaarde van het stelsel van basisregistraties en andere overheidsgegevens zit hem in het gebruik van data van hoge kwaliteit. We investeren daarom ook in nieuwe technologieën en zorgen ervoor dat de vakkennis van medewerkers actueel blijft door het aanbieden van informatie en trainingen.

1B1.4 Beantwoorden van eerstelijns vragen, verstrekken van informatie en leveren van eerstelijns producten

Ook in 2026 blijft het Klant Contact Centrum (KCC) het eerste aanspreekpunt voor de Leidenaar. Het KCC beantwoordt eerstelijnsvragen, verstrekt informatie en levert eerstelijns producten. Meer dan 75% van de binnenkomende vragen wordt door KCC-medewerkers direct afgehandeld. Voor complexere vragen zorgen zij voor een goede doorverwijzing naar de juiste collega of afdeling.

We blijven werken aan een dienstverlening die aansluit bij de behoeften van inwoners en ondernemers. We werken datagedreven en analyseren voortdurend het gebruik van de verschillende contactkanalen.

In 2026 evalueren we de inzet van de virtuele assistent op de website. We onderzoeken ook hoe artificial intelligence (AI) ons verder kan ondersteunen bij het verbeteren van onze dienstverlening. Daarbij staat voorop dat de inzet van technologie altijd moet bijdragen aan een persoonlijke, toegankelijke en betrouwbare dienstverlening voor de Leidenaar.

Effectindicatoren bij 1B Dienstverlening

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2025	2026	2027	2028	
Doel 1B1 Burgers, bedrijven en instellingen zijn tevreden over de publieke dienstverlening						
1B1.a Tevredenheidsscore nieuw rijbewijs	■ 4,5 (2022) ■ 4,5 (2023) ■ 4,6 (2024) Op een schaal van 5	4,5*	4,5*	4,5"	4,5*	Enquête in eigen beheer
1B1.b Tevredenheidsscore nieuw paspoort/identiteitsbewijs	■ 4,6 (2022) ■ 4,6 (2023) ■ 4,7 (2024) Op een schaal van 5	4,5*	4,5*	4,5*	4,5*	Enquête in eigen beheer

* Deze voorspelling is afhankelijk van de keuze van de klantonderzoekstool en de schaal die daaraan gekoppeld is.

Verbonden Partijen

De onderstaande Verbonden Partijen leveren een bijdrage aan dit beleidsterrein. Zie voor meer informatie de [paragraaf verbonden partijen](#).

Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland

De Belastingssamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) is een samenwerkingsverband op het gebied van belastingen tussen het hoogheemraadschap van Rijnland en de gemeenten: Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Velsen, Voorschoten, Waddinxveen, Wassenaar en Zoeterwoude. De BSGR voert namens de deelnemers de heffing en invordering van lokale belastingen uit. Ook bepaalt de BSGR de hoogte van de WOZ-waarde voor alle onroerende zaken in deze gemeenten.

Belastingssamenwerking Gouwe-Rijnland	
Motieven en doelen deelname GR	Uit overwegingen van kwaliteit, continuïteit en efficiency is het gewenst om samenwerking te vinden bij heffing en invordering van waterschappen en gemeentelijke belastingen, bij uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken en bij het beheer en de uitvoering van vastgoedinformatie.
Kansen	De toename van het aantal deelnemers of een samenwerking met een ander belastingkantoor aangaan, kan leiden tot vermindering van de kwetsbaarheid, verlaging van de kosten en verbetering van de kwaliteit van de BSGR.
Risico's (top 3)	■ Toename vergrijzing en schaarste op de arbeidsmarkt noodzaakt belastingorganisaties tot verregaande samenwerking of aanpassing dienstverlening ■ Vanaf 2027 zal het mogelijk worden om formeel bezwaar aan te tekenen tegen het niet-toekennen van een kwijtscheldingsverzoek. Gezien de grote aantallen kwijtscheldingsverzoeken zal dit een fors opstuwend effect op het volume van kostenvergoedingen kunnen hebben. ■ Snelle verandering op het gebied van wetgeving en technologie zorgen voor druk op het kunnen handhaven van een optimaal prijs kwaliteitsniveau.
Belangrijkste doelstellingen / prestaties en opgaven 2026	Zoeken naar mogelijkheden tot verregaande samenwerking of aanpassing dienstverlening om optimaal prijs kwaliteitsniveau te kunnen blijven leveren.
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2026	De raad krijgt jaarlijks, op grond van artikel 35 van de Wet gemeenschappelijke regelingen, de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen op de ontwerpbegroting. In 2025 staan de volgende bestuurlijke mijlpalen gepland: ■ Zienswijze Programmabegroting 2026 (juni 2025)
Bijdrage 2026	€ 2.518 miljoen
Voor eigenaarsrol, zie paragraaf verbonden partijen	

Kaderstellende beleidsstukken

- Handreiking Samenwerken in de stad (2024) (RV 24.0014)
- Visie op dienstverlening 'Leiden: goed voor elkaar' (2022) (RV22.0052)
- Visie internationalisering 2020 (RV 20.0051)
- Beleidskader Verbonden Partijen 2018 (RV 17.0101)

Programmakosten

Bestuur en dienstverlening		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Bestuur	Lasten	13.543	12.038	12.399	14.116	11.552	11.530
	Baten	-199	-322	-184	-184	-184	-184
Saldo		13.344	11.715	12.215	13.932	11.368	11.346
Dienstverlening	Lasten	13.996	15.046	14.909	14.984	14.523	14.552
	Baten	-4.546	-3.576	-3.926	-4.124	-4.127	-4.127
Saldo		9.450	11.470	10.983	10.860	10.395	10.425
Programma	Lasten	27.539	27.084	27.308	29.100	26.074	26.083
	Baten	-4.744	-3.899	-4.110	-4.308	-4.312	-4.311
Saldo van baten en lasten		22.794	23.185	23.198	24.792	21.763	21.772
Reserves	Toevoeging	70	421	-	-	-	-
	Onttrekking	-2.308	-274	-120	-60	-40	-25
Mutaties reserves		-2.238	148	-120	-60	-40	-25
Resultaat		20.556	23.333	23.078	24.732	21.722	21.747

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2026-2029. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Bestuur

In de Kaderbrief 2025-2029 is een structurele bijdrage van € 100.000 voor Stichting Begraafplaats Rhijnhof ten behoeve van de vervangingsinvesteringen op de begraafplaats beschikbaar gesteld. Specifiek te gebruiken voor de vervanging van de kapitaalinvestering gedaan in het Masterplan Rhijnhof.

In de Kaderbrief 2025-2029 is met ingang van 2026 € 170.000 opgenomen ten behoeve van de versterking van het kabinet.

Beleidssterrein Dienstverlening

De hogere baten worden naast indexering veroorzaakt door hogere leges burgerzaken.

Reserves

Reserves programma 1		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Reserve raad	Toevoeging	-	105	-	-	-	-
	Onttrekking	-35	-38	-80	-20	-	-
Saldo		-35	68	-80	-20	-	-
Reserve Holland Rijnland	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-2.174	-	-	-	-	-
Saldo		-2.174	-	-	-	-	-
Egalisatiereserve verkiezingen	Toevoeging	48	316	-	-	-	-
	Onttrekking	-77	-25	-25	-25	-25	-25
Saldo		-29	291	-25	-25	-25	-25
Reserve rekenkamer	Toevoeging	22	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-22	-66	-15	-15	-15	-
Saldo		-0	-66	-15	-15	-15	-

Reserves programma 1		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Reserve soc.-maatsch. En cult. Voorz P1	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-145	-	-	-	-
Saldo		-	-145	-	-	-	-
Totaal	Toevoeging	70	421	-	-	-	-
	Onttrekking	-2.308	-274	-120	-60	-40	-25
Reserves programma 1		-2.238	148	-120	-60	-40	-25

Reserve Raad

Ten behoeve van het uitvoeren van het meerjarig programma 'Levende lokale democratie' (RV25.0011) wordt in 2026 € 20.000 onttrokken aan de reserve in 2026. Daarnaast is een geraamde onttrekking van € 60.000 opgenomen ten behoeve van het organiseren van de gemeenteraadverkiezing in 2026.

Reserve Holland Rijnland

We heffen de Reserve Holland Rijnland op. Het doel waarvoor deze was ingesteld is inmiddels behaald en het saldo is € 0.

Egalisatiereserve verkiezingen

Ten behoeve van het organiseren van verkiezingen is een jaarlijkse onttrekking geraamd van € 25.000.

Reserve rekenkamer

Geraamde onttrekking dient ter dekking van naar verwachting hogere lasten dan in de begroting voor de rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp (RKC) beschikbaar is. De komende jaren wordt de reserve benut om de verwachte jaarlijkse overschrijding ad. € 15.000 te dekken.

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2025	2026	2027	2028
01B103	Op orde houden basisregistraties	Tachymeters 2 stuks 2027	Econ.	V		-	-	230	-	-
	Totaal programma 1					-	-	230	-	-

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2026-2029. In paragraaf 4.2.2 Investerings wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Subsidies

Totaal volume aan subsidies opgenomen in het subsidie-overzicht

	subsidiestaat 2025	subsidiestaat 2026
Subsidie saldo	288.745	165.913

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

2

Veiligheid

Veiligheid

Programmanummer	2
Commissie	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
Portefeuille(s)	Bestuur, Veiligheid en Handhaving Gezondheid, Jeugdzorg & Welzijn

De missie van het programma Veiligheid luidt:

De gemeente Leiden staat voor een stad die veilig is en voelt op het gebied van wonen, werken en leven in samenwerking met bewoners en partners.

Inleiding

2026 is het laatste jaar van het Integraal Veiligheidsplan 2023-2026 (IVP). In het IVP wordt gewerkt aan de vastgestelde prioriteiten: de integrale wijk- en buurtaanpak, aanpak woonoverlast, veiligheid in de openbare ruimte, regie op jeugd/ jeugdoverlast, preventie brandveiligheid, digitale veiligheid en aanpak ondermijning. Eind 2026 wordt naar verwachting het vernieuwde IVP aan de raad aangeboden.

De afgelopen jaren zien we een duidelijke verharding van het criminele milieu, gecombineerd met een toenemende druk op het handhavings- en veiligheidsdomein. Tegelijkertijd ontstaan er nieuwe veiligheidsrisico's door geopolitieke spanningen, maatschappelijke spanningen en technologische ontwikkelingen, zoals digitalisering, klimaatverandering en de energietransitie. Deze ontwikkelingen vragen om uitbreiding van zowel de juridische capaciteit als om versterking van de gemeentelijke weerbaarheid. Concreet betekent dit dat in 2026 een extra jurist wordt aangesteld en we uitbreiden met een programmamanager weerbaarheid.

De ontwikkelingen hebben ook directe gevolgen op de crisisorganisatie. De voorbereiding op rampen en crisis, het faciliteren van een groeiend aantal demonstraties en de toenemende aandacht voor evenementveiligheid vragen om extra inzet van de adviseurs Openbare Orde.

Daarnaast zien we een toename aan zorg- en veiligheidscasuïstiek. Deze complexe casuïstiek vraagt steeds meer samenwerking tussen zorg en veiligheid. Afgelopen zomer kwam dit naar voren door de toenemende zichtbaarheid van dakloze inwoners in Leiden. Vanuit de verbinding tussen zorg en veiligheid worden stappen gezet om gezamenlijk tot een duurzame aanpak te komen. Daarvoor is ook extra ambtelijke capaciteit beschikbaar gemaakt, onder andere middels de toevoeging van een extra maatwerkfunctionaris. In 2026 wordt daarnaast gewerkt aan de tussentijdse evaluatie van Preventie met Gezag.

Beleidsterrein 2A Veiligheid

Doelen en prestaties bij 2A Veiligheid

Doel	Prestaties
2A1 Bewaken democratische rechtstaat en beperken van (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit	2A101 Aanpak ondermijning
	2A102 Aanpakken radicalisering en polarisatie
	2A103 Inzet Wet Bibob
	2A104 Inzet Veilige Publieke Taak
2A2 Bevorderen van veilige en leefbare woon en leefomgeving	2A201 Beperken van overlast van personen met verward gedrag
	2A202 Beperken van woonoverlast
	2A203 Inzet preventie en weerbaarheid gedigitaliseerde criminaliteit
	2A204 Regievoering samenwerking jaarwisseling/vuurwerk
	2A205 Inzet buurt- en wijkveiligheid en integrale wijkaanpak
	2A206 Aanpak fietsendiefstal
	2A207 Bestuurlijke inzet overtredingen Opiumwet en tegengaan van drugshandel
2A3 Regie op jeugd (overlast en criminaliteit)	2A301 Inzet Stedelijke Jeugdaanpak
	2A302 Inzet Dealbreakers
2A4 Fysieke veiligheid en optimaliseren crisisorganisatie	2A401 Realiseren en bestendigen van BRL-vakbekwame gemeentelijke crisisorganisatie
	2A402 Planvorming rondom grootschalige risicovolle evenement
	2A403 Inzet bij rampen en (cyber)crises
	2A404 Optimale preventie brandveiligheid
	2A405 Inzet bij demonstraties en betogingen
2A5 Veilig ondernemen en veilig uitgaan	2A501 Risicoscan, coördinatie vergunningverlening evenement
	2A502 Inzet Landelijk Programma Veilige Steden
	2A503 Bijdrage aan (digitaal) veilig ondernemen
	2A504 Handhaven coffeeshopsanctiebeleid
	2A505 Coördinatie vergunningverlening horeca
	2A506 Handhaven horecasanctiebeleid
	2A507 Handhaven prostitutiebeleid

2A1.1. Aanpak ondermijning

Ondermijnende criminaliteit tast de leefbaarheid van de stad aan. De aanpak van ondermijning richt zich op het verkleinen van de ruimte voor criminelen en het doorbreken van criminele gelegenheidsstructuren, met prioriteit op vastgoed- en georganiseerde drugscriminaliteit. Daarnaast blijft aandacht bestaan voor andere risico's en fenomenen. In 2026 wordt ingezet op het vergroten van de weerbaarheid van burgers, ondernemers en de eigen organisatie en het opwerpen van barrières. De toegenomen bewustwording bij partners zoals het grond- en vastgoedbedrijf zorgt ervoor dat er steeds vaker wordt voorkomen dat er zaken worden gedaan met niet-integere partijen. Boeteclausules van niet-integer handelen worden hierdoor niet of nauwelijks ingeroepen. Ook zal gewerkt worden aan het ontwikkelen van coffeeshopbeleid en sekswerkbeleid. De aanpak van ondermijning bestaat onder andere uit:

- Het onderzoeken van signalen van ondermijning;
- Het inzetten van het bestuurlijk instrumentarium en uitvoeren van integrale controles;
- Het versterken van de integrale samenwerking door informatie-uitwisseling met partners, zodat fiscale en strafrechtelijke interventies effectiever kunnen worden ingezet;
- Het vergroten van de gemeentelijke weerbaarheid door het geven van training en voorlichting, inclusief weerbaarheid tegen ambtelijke corruptie;
- Het vergroten van de maatschappelijke weerbaarheid en meldingsbereidheid, o.a. via Meld Misdaad Anoniem;
- Het meewegen van ondermijningsrisico's in nieuw beleid.

Met de huidige capaciteit kunnen niet alle signalen worden opgepakt. Via een weegproces wordt bepaald welke signalen worden opgewerkt en welke Bibob-onderzoeken worden gestart. In 2026 vindt een verdere verkenning plaats naar andere risico's zoals zorgcriminaliteit en kwetsbare branches en gebieden. Ook wordt verkend of bepaalde branches of gebieden aangewezen kunnen worden als vergunningplichtig. Een mogelijke invoering daarvan en de mogelijk bredere toepassing van Bibob kunnen gevolgen hebben voor de inzet van de beleidsmatige, juridische en uitvoerende capaciteit.

2A1.3 Inzet Wet Bibob

De Wet Bibob is een belangrijk en krachtig gemeentelijk instrument om integriteit te toetsen en criminele invloeden te weren. In 2026 zetten we de ingezette professionalisering op organisatorisch vlak en kennis- en expertiseniveau voort. De nadruk ligt op eigen onderzoek, met indien nodig ondersteuning door het Landelijk Bureau Bibob. Er wordt waar mogelijk maatwerk geleverd door afspraken te maken over voorwaarden. Hierdoor kan een ontwikkeling wel doorgaan, maar worden risico's op bijvoorbeeld witwassen weggelaten. De inzet richt zich nu voornamelijk op Alcoholwetvergunningen, Omgevingsvergunningen en vastgoedtransacties. Mogelijk wordt dit in 2026 uitgebreid naar andere risicogebieden. Dit vraagt om een nadere prioritering. Daarnaast blijven we investeren in bewustwording bij poortwachters zoals vergunningverleners en projectleiders binnen de gemeentelijke organisatie zodat risico's vroegtijdig worden onderkend en een Bibob-onderzoek soms kan worden voorkomen. Het Bibob beleid, de organisatorische inbedding en het privacyprotocol worden in 2026 verder aangescherpt.

2A.1.4 Inzet Veilige Publieke Taak

Agressie en geweld tegen mensen met een publieke functie komt helaas veel voor. Landelijk dalen de aantallen iets, maar neemt het aantal ernstige en op de persoon gerichte incidenten wel toe. Dit geldt helaas ook voor medewerkers van de gemeente Leiden. Niet alle incidenten worden gemeld. Daarom krijgt Veilige Publieke Taak ook in 2026 weer veel aandacht. De communicatie vanuit de agressiecoördinator richt zich op preventie, het melden van agressie-incidenten en hoe te handelen bij incidenten. Medewerkers en leidinggevenden hebben hier verschillende taken in. Medewerkers melden agressie-incidenten. Leidinggevenden zorgen voor registratie in het Gemeentelijke Incidenten Registratiesysteem (GIR), nazorg van de slachtoffers en voor de aanpak richting de daders. Alle medewerkers met klantcontacten krijgen een basistraining en elke 3 jaar een opfrustraining omgaan met agressie. Ook in 2026 wordt de Politie betrokken conform de leidraad.

Het aantal incidenten blijkt in praktijk hoger dan in het GIR gemeld wordt. Daarom willen we de meldingsbereidheid van medewerkers verder verhogen. De effectindicator *'aantal meldingen in GIR'* wordt daarom verhoogd van 31 naar 100. Tegelijk willen we natuurlijk dat de agressie tegen medewerkers afneemt. Het *'Percentage medewerkers dat agressie ervaart'* wordt daarom toegevoegd als effectindicator. Het streven is om dit percentage te laten dalen. De realisatiewaarde voor deze effectindicator komt uit het tweejaarlijkse Medewerkersonderzoek (MO).

2A.2.4 Regievoering samenwerking jaarwisseling/ vuurwerk

Naast de reguliere voorbereiding van de jaarwisseling wordt uitvoering gegeven aan het plan van aanpak 'Leiden vuurwerkvrij', dat in juli 2025 is vastgesteld door het college. In het plan van aanpak Leiden vuurwerkvrij stelt het college voor om vanaf 2027 (structureel) in alternatieven te voorzien. Het benodigde budget is afhankelijk van de gewenste invulling van deze alternatieven en de wensen van de (nieuwe) gemeenteraad, en wordt bepaald in de coalitieonderhandelingen in 2026. In verband met de invoering van een landelijk vuurwerkverbod vanaf 2026, is incidenteel 400.000 budget beschikbaar gesteld om in 2026 een evenement te organiseren.

2A.2.7 Bestuurlijke inzet overtredingen Opiumwet en tegengaan van drugshandel

De inzet op overtredingen van de Opiumwet en het tegengaan van drugshandel blijft belangrijk. Ernstige overtredingen kunnen leiden tot het sluiten van panden. Met deze sluitingen geeft de burgemeester een duidelijk signaal af: er wordt direct en stevig opgetreden tegen (georganiseerde) criminaliteit. Het sluiten van een pand heeft meerdere effecten: de bekendheid van het pand binnen het drugscircuit wordt doorbroken, de aanloop naar het pand stopt en de rust in de buurt keert terug. Dit heeft een positief effect op het woon- en leefklimaat. Bij elke casus wordt zorgvuldig afgewogen welke maatregel het meest passend is. Daarnaast vindt er een nauwe samenwerking plaats met de Stedelijke Jeugdaanpak (SJA), de aanpak ondermijning en het zorg- en veiligheidshuis.

2A3.1 Inzet Stedelijke Jeugdaanpak (SJA)

In 2026 blijft de gemeente Leiden zich inzetten om te voorkomen dat jongeren afglijden richting criminaliteit en worden jongeren geholpen bij het opbouwen van een toekomst. De gemeente zet een aantal instrumenten in om dit te bereiken, te weten: de aanpak Dealbreakers, de Stedelijke Jeugdaanpak, de PIT en PIT+, Skill School en het Specialistisch Jongerenwerk. De effectiviteit van deze interventies wordt structureel versterkt door het aanbrengen van samenhang en door beleid en uitvoering beter op elkaar te laten aansluiten. Ook daar wordt in 2026 verder op ingezet. Dit gebeurt onder meer door een versterkte samenwerking tussen het veiligheids- en sociaal domein. Aan een zogenaamde *'Opgavetafel'* bespreken de verschillende domeinen

beleidsthema's, uitvoeringsknelpunten en nieuwe ontwikkelingen op het gebied van jeugd en veiligheid. Door de gezamenlijkheid ontstaat een integraal beeld van de opgave en waar mogelijk effectievere interventies.

Daarnaast wordt de effectiviteit van de interventies wordt ook bepaald door de mate van zicht op ontwikkelingen 'buiten' en de snelheid waarmee daarop wordt ingespeeld. In 2026 wordt daar nog scherper op ingezet. Zo blijkt bijvoorbeeld uit de casuïstiek dat de online activiteiten van jongeren invloed hebben op hun gedrag op straat. Een precieze omvang van de invloed van de online wereld is nog niet bekend. In 2026 wordt verkend of er mogelijkheden zijn de situatie beter in beeld te krijgen en op welke wijze deze ontwikkeling invloed heeft/moet hebben op de samenstelling en omvang van het huidige interventiepalet.

2A.4.1 Realiseren en bestendigen van BRL-vakbekwame gemeentelijke crisisorganisatie

In een tijd van snelle technologische ontwikkelingen toenemende sociale spanningen en wereldwijde crisissen (van pandemieën tot klimaatverandering) wordt het belang van maatschappelijke weerbaarheid steeds duidelijker. Door te investeren in weerbaarheid versterken we het vertrouwen in elkaar en in instituties, bevorderen we sociale cohesie en vergroten we de gezamenlijke capaciteit om uitdagingen aan te gaan. In 2026 wordt het programma Maatschappelijke weerbaarheid verder ingericht. Dit programma richt zich op het vergroten van de weerbaarheid die onze gemeenschappelijke organisatie én de lokale samenleving helpt voorbereiden op grootschalige crisissituaties. Samen met interne, maatschappelijke en externe partners worden voorbereidingen getroffen voor een veerkrachtige, weerbare en veilige samenleving.

2A5.2 Inzet landelijk programma Veilige Steden

De gemeente Leiden is aangesloten bij het landelijk programma Veilige Steden, geïnitieerd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Dit programma is gericht op het vergroten van de veiligheid van vrouwen en meisjes in de openbare ruimte. In Leiden wordt hieraan uitvoering gegeven met de aanpak Wensen en Grenzen in Leiden: *'Leidse aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld 2023-2026'*. Binnen deze aanpak valt ook seksueel grensoverschrijdend gedrag in de openbare ruimte, in het bijzonder tijdens het uitgaan en op straat (straatintimidatie). Concreet wordt bijvoorbeeld de Ben je Oké-campagne ingezet in de horeca, studentenverenigingen, tijdens evenementen en op straat. De 'Waar kan ik terecht-specials' om de stap naar hulpverlenende instanties kleiner te maken gemaakt, worden gecontinueerd in 2026. Eind 2026 wordt 'Wensen en Grenzen in Leiden' geëvalueerd

Bij (acute) onveiligheidssituaties, onrust of incidenten kan worden overgegaan tot de inzet van persoons- of locatiegerichte instrumenten. Voorbeelden van locatiegerichte maatregelen zijn samenscholingsverboden of noodverordeningen. Bij eenpersoonsgerichte aanpak kunnen maatregelen zoals gebiedsontzeggingen of gebiedsverboden ingezet worden.

Verbonden Partijen

De onderstaande Verbonden Partijen leveren een bijdrage aan dit beleidsterrein. Zie voor meer informatie de paragraaf verbonden partijen.

Veiligheidsregio Hollands Midden

De Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM) is verantwoordelijk voor de volgende taken: brandweezorg, crisisbeheersing, risicobeheersing, meldkamer brandweer en crisisbeheersing, GHOR en coördinatie gemeentelijke Bevolkingszorg. De VRHM werkt hierbij nauw samen met andere (crisis)partners, onder meer politie, gemeenten, waterschappen, milieudiensten en defensie. De VRHM is een verplichte gemeenschappelijke regeling op grond van het Wet veiligheidsregio's. Het Algemeen Bestuur (AB) van de VRHM bestaat uit de 18 burgemeesters van de deelnemende gemeenten. Het AB stelt de hoofdlijnen voor het te voeren beleid en de financiële kaders vast, al dan niet na overleg met de gemeenteraden.

Veiligheidsregio Hollands Midden	
Motieven en doelen deelname GR	Deelname aan de Veiligheidsregio is wettelijk voorgeschreven (Wet veiligheidsregio's). De Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM) is verantwoordelijk voor de volgende taken: brandweezorg, crisisbeheersing, risicobeheersing, meldkamer brandweer en crisisbeheersing, GHOR en coördinatie gemeentelijke Bevolkingszorg.
Kansen	De Veiligheidsregio werkt op basis van het Regionaal Risicoprofiel 2022 – 2025 en het Regionaal Beleidsplan 2024-2027. De gemeenteraad heeft bij vaststelling van beide stukken een zienswijze ingediend bij de VRHM.
Risico's (top 3)	De drie belangrijkste risico's zijn: ■ <i>Toekomstige vakbekwaamheid</i>: de huidige structurele middelen zijn onvoldoende om nu en in de toekomst te kunnen voorzien in voldoende en opgeleide brandweermensen, ook gelet op nieuwe incident- en crisistypen. ■ <i>Huisvesting</i>: Ook de komende jaren staat de nieuwbouw en verbouwing van een aantal kazernes gepland. Op basis van eerdere ervaringen is duidelijk dat nieuwbouw en verbouwing leiden tot forse structurele meerkosten kan leiden voor de veiligheidsregio. ■ <i>Besturing en bedrijfsvoering op orde</i>: De stap naar een toekomstgerichte en wendbare organisatie kan de VRHM alleen realiseren als de bedrijfsvoering, werkwijzen en organisatiestructuur en bijbehorende cultuur dit optimaal faciliteren. Deze risico's zijn opgenomen in de ontwerp-Programmabegroting 2026 VRHM die op 22 april 2025 ter zienswijze is aangeboden aan de gemeenteraden die deelnemen in de gemeenschappelijke regeling VRHM. De Leidse gemeenteraad heeft ingestemd met de programmabegroting. De Programmabegroting VRHM 2026 is na afloop van deze zienswijzeprocedure vastgesteld door het Algemeen Bestuur VRHM.
Belangrijkste doelstellingen / prestaties en opgaven 2025	De veiligheidsregio is namens 18 gemeenten verantwoordelijk voor de volgende taken: ■ meldkamerfunctie voor brandweer en crisisbeheersing ■ risicobeheersing ■ rampenbestrijding en crisisbeheersing ■ GHOR (Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de regio - uitgevoerd door GGD) ■ coördinatie gemeentelijke bevolkingszorg ■ brandweezorg De doelstellingen per taak voor 2026 staan, tezamen met de opgaven die voortkomen vanuit het Regionaal Beleidsplan 2024-2027, in de Programmabegroting 2026 van de Veiligheidsregio Hollands Midden.
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2026	De gemeenteraad dient jaarlijks op grond van artikel 35 van de Wet gemeenschappelijke regelingen de mogelijkheid te krijgen om een zienswijze in te dienen op de ontwerp-begroting. In 2026 staan de volgende bestuurlijke mijlpalen gepland: ■ Zienswijze Programmabegroting 2027 (mei / juni) ■ Regionaal Risicoprofiel ter consultatie (april t/m juli)
Bijdrage 2026	€ 14 miljoen
Voor eigenaarsrol, zie paragraaf verbonden partijen	

Effectindicatoren bij 2A Veiligheid

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2025	2026	2027	2028	
Doel 2A1 Bewaken van democratische rechtstaat en beperken van georganiseerde (ondermijnende) criminaliteit						
2A1.a Aantal geregistreerde incidenten in GIR (Gemeentelijk Incidenten Registratiesysteem)	50 (2022) 42 (2023) 64 (2024)	100	100	100	100	Gemeentelijk Incidenten Registratiesysteem
2A1.b Percentage medewerkers dat verbale agressie ervaart	23% (2025)	23%	22%	21%	20%	Medewerkers onderzoek
2A.1c Percentage medewerkers dat bedreiging/ intimidatie ervaart	7% (2025)	7%	7%	6%	6%	Medewerkers onderzoek
2A.1d Percentage medewerkers dat fysieke agressie ervaart	2% (2025)	2%	2%	1%	1%	Medewerkers onderzoek
Doel 2A2 Bevorderen van veilige en leefbare woon- en leefomgeving						
2A2.a Aantal overlastmeldingen drugs, burenruzie, geluid	3.492 (2022) 3.498 (2023) 4.307 (2024)	2.900	2.900	2.900	2.900	Politie- eenheid Den Haag
2A2.b Aantal woninginbraken (inclusief pogingen) per 1.000 inw.	1,0 (2022) 1,3 (2023) 1,0 (2024)	2,0	2,0	2,0	2,0	CBS (wsjg.nl - BBV)*
2A2.c Percentage inwoners dat in de eigen buurt veel overlast ervaart van drugsgebruik	3% (2021) 4% (2023)	4%	4%	4%	4%	Veiligheidsmonitor
2A2.d Percentage inwoners dat in de eigen buurt veel overlast ervaart van drugshandel	4% (2021) 3% (2023)	4%	4%	4%	4%	Veiligheidsmonitor
2A2.e Aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	5,8 (2022) 5,0 (2023) 5,0 (2024)	5,5	5,5	5,5	5,5	CBS (wsjg.nl - BBV)*
2A2.f Aantal (brom)fietsdiefstallen	1.151 (2022) 1.370 (2023) 1.479 (2024)	1.425	1.425	1.425	1.425	Politie- eenheid Den Haag
2A2.h Overlastmeldingen, gerelateerd aan personen met verward gedrag	1.355 (2022) 1.620 (2023) 1.604 (2024)	1.000	1.000	1.000	1.000	Politie- eenheid Den Haag
Doel 2A3 Regie op jeugd (overlast en criminaliteit)						
2A3.a Aantal incidenten overlast door jeugd	731 (2022) 980 (2023) 1.090 (2024)	950	950	950	950	Politie- eenheid Den Haag
2A3.b Aantal HALT verwijzingen per 1.000 jongeren	10 (2022) 14 (2023) 18 (2024)	20	20	20	20	Bureau HALT (wsjg.nl - BBV)*
2A3.c Aantal vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte per 1.000 inwoners	7,1 (2022) 6,6 (2023) 6,2 (2024)	5,0	5,0	5,0	5,0	CBS (wsjg.nl - BBV)*
2A3.d Percentage inwoners dat in de eigen buurt veel overlast ervaart van rondhangende jongeren	7% (2021) 86% (2023)	6%	6%	6%	6%	Veiligheidsmonitor
Doel 2A4 Fysieke veiligheid en optimaliseren crisisorganisatie						
2A4.a Aantal brandstichtingen	43 (2022) 35 (2023) 26 (2024)	35	35	35	35	Politie- eenheid Den Haag
2A4.b Aantal gemelde woningbranden in Leiden	69 (2022) 59 (2023) 52 (2024)	64	64	64	64	Veiligheidsregio Hollands-Midden
Doel 2A5 Veilig ondernemen en veilig uitgaan						
2A5.a Percentage inwoners van stadsdeel Midden dat in eigen buurt veel overlast ervaart door horecagelegenheden	6% (2021) 8% (2023)	7%	7%	7%	7%	Veiligheidsmonitor
2A5.b Percentage inwoners van Leiden dat vaak overlast heeft van evenementen	2% (2023)	3%	3%	3%	3%	Veiligheidsmonitor
2A5.c Percentage inwoners van stadsdeel Midden dat vaak overlast heeft van evenementen	7% (2023)	8%	8%	8%	8%	Veiligheidsmonitor

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2025	2026	2027	2028	
2A5.d Percentage inwoners dat in de eigen buurt veel overlast ervaart door dronken mensen op straat	4% (2021) 5% (2023)	3%	3%	3%	3%	Veiligheidsmonitor
2A5.e Aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	2,1 (2022) 3,5 (2023) 3,0 (2024)	3,0	3,0	3,0	3,0	CBS (wsjg.nl - BBV)*
2A5.f Percentage vrouwen die één of meerdere keren een vorm van straatintimidatie meegemaakt hebben de afgelopen 12 maanden	57% (2023)**	51%	51%	51%	51%	Veiligheidsmonitor
2A5.g Percentage mannen die één of meerdere keren een vorm van straatintimidatie meegemaakt hebben de afgelopen 12 maanden	35% (2023)**	32%	32%	32%	32%	Veiligheidsmonitor

* Deze BBV-indicator is landelijk verplicht. De realisatiewaarden staan op [waarschaatjemeente.nl](https://www.waarschaatjemeente.nl).

** Deze indicatoren zijn voor het eerst uitgevraagd in de Veiligheidsmonitor. Aangezien sprake is van een nulmeting, kunnen dus maar beperkt conclusies worden getrokken ten aanzien van een streefwaarde. De gehanteerde streefwaarden zijn voor nu afgeleid uit vergelijkbaar onderzoek in de gemeente Amsterdam.

Kaderstellende beleidsstukken

- Integraal Veiligheidsplan 2023-2026 (RV 23.0043)
- Visie op Handhaving Openbare Ruimte 2025-2028 (RV 25.0010)

Programmakosten

Veiligheid		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Veiligheid	Lasten	17.643	18.415	19.184	18.638	18.541	18.541
	Baten	-809	-30	-32	-32	-32	-32
Saldo		16.835	18.385	19.152	18.606	18.508	18.508
Programma	Lasten	17.643	18.415	19.184	18.638	18.541	18.541
	Baten	-809	-30	-32	-32	-32	-32
Saldo van baten en lasten		16.835	18.385	19.152	18.606	18.508	18.508
Resultaat		16.835	18.385	19.152	18.606	18.508	18.508

Budgettaire ontwikkelingen

De stijging van de lasten wordt onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2025-2028. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Veiligheid

Er is in 2026 € 0,4 miljoen geraamd voor een feestelijke jaarwisseling (kaderbrief 2025-2029). Daarnaast wordt per 2026 een veiligheidsregisseur aangetrokken (€ 138.000). De overige toename van de lasten wordt veroorzaakt door indexering, waarvan € 0,3 miljoen voor de Veiligheidsregio Hollands Midden.

Reserves

Niet van toepassing.

Investerings

Niet van toepassing.

Subsidies

Niet van toepassing.

3

Economie

Economie

<i>Programmanummer</i>	3
<i>Commissie</i>	Werk en Middelen
<i>Portefeuille(s)</i>	Economie, Kennis, Sport & Gezondheid Energie, Werk, Inkomen & Cultuur

De missie van het programma Economie luidt:

De gemeente Leiden staat voor een vitale en duurzame economische structuur in samenwerking met haar stadspartners en de regio.

Inleiding

De Leidse economie heeft een goede uitgangspositie met de kenniseconomie en stadseconomie als samenhangend en stevig fundament voor een toekomstbestendige economische ontwikkeling. Beleidsvoornemens uit het Beleidsakkoord 'Samen leven in Leiden' hebben vorm gekregen in concrete richtinggevendende ambities voor de toekomst. Onze kenniseconomie geeft ons een internationale positie als stad. Onze stadseconomie is cruciaal voor het functioneren van de stad en de kenniseconomie. Om deze positie te benutten en te behouden blijft het cruciaal om te investeren in een aantrekkelijk vestigingsklimaat met voldoende ruimte voor werken en ondernemen, woningen en voorzieningen. En door in te blijven zetten op talent, kennis, innovatie en een duurzame, toekomstbestendige economie. We bouwen daarom voort op de vijf pijlers onder het economisch beleid:

- Passende ruimte voor werken
- Toekomstbestendig ondernemerschap
- Talent en arbeidsmarkt
- Kennis en innovatie
- Een attractieve stad

Randvoorwaarde voor een succesvol economisch beleid is een sterke positionering en constructieve samenwerking met partners in de stad en de regio binnen verbanden als Key Region Leiden (dit is de opvolger van het samenwerkingsverband Economie071) en het Leiden Bio Science Park. We benutten daarbij de kracht van kennis via de partners van Leiden Kennisstad.

We houden oog voor een brede welvaart voor iedere Leidenaar en de verhouding tussen economie, welzijn en ecologie. Zo zetten we met de vastgestelde Ontwikkelagenda Ruimte voor Werken in op een fonds voor betaalbare werkruimte voor startende en maatschappelijk betrokken ondernemers. En ontwikkelen we initiatieven om circulair werken en ondernemen te stimuleren.

Enkele onderwerpen waar we komend jaar mee aan de slag gaan:

- We werken aan een sterke lokale en regionale economie waarin voldoende ruimte is voor ondernemerschap met de Ontwikkelagenda Ruimte voor Werken en de regionale bedrijventerreinenstrategie. Dan doen we langs de actielijnen van de Ontwikkelagenda. De Ruimtelijke Ontwikkelingsmaatschappij Bedrijventerreinen (ROM-B) start en werkt in de eerste periode aan de inrichting van de organisatie en maakt een begin met de

uitwerking van de eerste business cases om deze tot volwaardige projecten met investeringsbesluiten voor te kunnen leggen. Zo kunnen herontwikkeling, verduurzaming en vergroening van bedrijventerreinen in gang gezet worden.

- We zetten in op onze sterke kenniseconomie met de doorontwikkeling van het Leiden Bio Science Park.
- We werken, in samenwerking met de stad, aan het Omgevingsprogramma Binnenstad. En zetten ons in voor een vitale binnenstad die economisch sterk, duurzaam en inclusief is. Dat doen we met aandacht voor vergroening en het erfgoed (Erfgoeddeal) en in verbinding met het Leiden Bio Science Park. Initiatieven uit de stad die de binnenstad versterken, stimuleren we verder via de vernieuwde subsidieregeling Vitale Binnenstad.
- Leiden Kennisstad vormt de onderlegger voor vele samenwerkingsinitiatieven met de kennis- en onderwijsinstellingen in de stad. De komende jaren kijken we hoe we ervoor zorgen dat bestaande succesvolle initiatieven, zoals Leren met de Stad en het Leiden Education Fieldlab blijven bestaan.
- Extra aandacht is er voor uitvoering van het MBO-pijlerplan, mentaal welzijn onder jongeren en de Leidse Educatieve Agenda 2024-2028.
- De groep internationale Leidenaren is divers; van vluchtelingen en statushouders tot arbeidsmigranten en kenniswerkers. We bouwen door op de goede basis die we de afgelopen jaren hebben gelegd qua dienstverlening, ondersteuning, integratie en ontmoeting.
- We intensiveren onze samenwerking met de stad, zowel met ondernemers als met inwoners. We doen dit door circulaire initiatieven in de stad met de subsidie 'herwaarderen' te ondersteunen.

Beleidssterrein 3A Ruimte om te ondernemen

Doelen en prestaties bij 3A Ruimte om te ondernemen

Doel	Prestatie
3A1 Beter ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijven en instellingen	3A1.1 Regionale en lokale beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en advisering
	3A1.2 Doorontwikkeling Leiden Bio Science Park (LBSP)

3A1.1 Regionale en lokale beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en advisering

1. Ruimte voor werken in de stad

We zitten volop in de uitvoering van de in 2024 vastgestelde Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk. Met de profielen voor de bedrijventerreinen hebben we de ruimte voor de huidige bedrijventerreinen goed geborgd naar de toekomst toe. De Ontwikkelagenda bevat vijf concrete acties die tot en met 2026 worden uitgevoerd om meer regie te nemen op het creëren van voldoende fysieke en betaalbare ruimte voor werken in de stad en het realiseren van economische en maatschappelijke doelen. Op deze manier proberen we te komen tot vitale en toekomstbestendige bedrijventerreinen. Dit sluit aan bij de ambities uit het beleidsakkoord 'Samen leven in Leiden.' Met Ruimte voor Werk gaan we met de volgende acties aan de slag in 2026:

1. We ontwikkelen een Leids instrumentarium om steviger te kunnen sturen op ruimte voor werk. Door het inzetten van bestaande en mogelijk nieuwe sturingselementen borgen we het behoud van bestaande werkruimte in de stad. Ook stimuleren we het toevoegen en mengen van werkfuncties bij lopende en nieuwe gebiedsontwikkelingen. Een voorbeeld is de garantstelling voor Stichting Werk en Ondernemen (SWO) om in de herontwikkeling op het Kanaalpark het behoud van de werkfunctie te ondersteunen.
2. De vastgestelde profielen voor de werklocaties in Leiden (bedrijventerreinen en wijkwinkelcentra) met ondernemers op de agenda houden en verbinden met lopende en nieuwe ontwikkelingen op bedrijventerreinen.
3. We versterken vanuit de bedrijventerreinenstrategie van Key Region Leiden de regionale samenwerking op het behoud van ruimte voor bedrijvigheid in onze regio, onder andere om met de schuifruimte voor bedrijven in de regio aan de slag te gaan. In 2026 zetten we verdere stappen in de oprichting van een Ruimtelijke Ontwikkeling Maatschappij Bedrijventerreinen (ROM-B) als regionaal instrument voor het beter benutten en herontwikkelen van bestaande bedrijventerreinen.
4. We zoeken actief naar inbreidingslocaties. Zo gaan we met Ondernemend- en Bedrijvig Leiden in 2026 een quickscan doen naar mogelijke locaties binnen Leiden. Dit wordt een verkenning naar plekken in de stad waar werk toegevoegd kan worden. We kijken daarbij nadrukkelijk naar bestaande locaties waar een werkfunctie aan toegevoegd kan worden, voorbeelden zijn onder andere het optoppen en uitbreiden van bestaande gebouwen en inbreiding door het benutten van onderbenutte kavels.
5. We creëren voldoende betaalbare werkruimte in Leiden. In 2026 gaan we aan de slag met het onderzoek naar een Fonds voor betaalbare werkruimte. Ook gaan we de samenwerking met Stichting Werk en Onderneming (SWO) en PLNT versterken.

Regionaal zetten we met Ruimte voor werk in op:

Bedrijventerreinen-strategie

De basis voor de samenwerking met de regio is de evaluatie en actualisatie van de strategie 'Ruimte voor bedrijven in de Key Region Leiden-gemeenten, ruimtelijke strategie bedrijventerreinen 2020-2030' in 2024. Met de uitvoering van de bedrijventerreinenstrategie werken we aan toekomstbestendige bedrijventerreinen door in te zetten op verdichting, verduurzaming en vergroening. De ROM-B is na een positieve besluitvorming door de colleges in 2025, mits de raden daar regionaal geen zwaarwegende bezwaren tegen hebben geuit, en een eerste financiële bijdrage vanuit de deelnemende gemeenten in 2026 gestart. We werken regionaal samen in de ROM-B om schuifruimte op en herontwikkeling van bedrijventerreinen te realiseren. Dit betekent dat de ROM-B incurante bedrijfspanden op bedrijventerreinen en die door de markt niet als bedrijfspand worden herontwikkeld, gaat herontwikkelen (mits hiervoor een sluitende business case opgesteld kan worden). We verwachten hiermee andere pandeigenaren te bewegen om hun panden te herontwikkelen, te verduurzamen en daarmee toekomstbestendig te maken. Met de herontwikkeling ontstaat toekomstbestendig, courant vastgoed op bedrijventerreinen, waarmee werkgelegenheid wordt behouden en aantrekkelijke werklocaties ontwikkeld worden. Daarnaast realiseren we met de herontwikkeling op bedrijventerreinen ook maatschappelijke doelen rondom verduurzaming, energietransitie, klimaatadaptatie en zorgen we voor aantrekkelijke werklocaties op de bedrijventerreinen.

Regionale kantorenvisie

De spoorzone van Leiden (het gebied Vondelkwartier, Stationsgebied en omgeving (STEO) en Schipholweg) is dé aantrekkelijkste kantoorlocatie van heel Holland Rijnland. De spoorzone is de enige locatie in Holland Rijnland waar de locatiekwaliteit hoog is en groei van het kantorenvolume mogelijk is. Met de geactualiseerde regionale kantorenstrategie Holland Rijnland (2025-2030) is dat in 2025 in regionaal verband herbevestigd.

Juist door de ruimtelijke kwaliteit, kansen en ligging biedt de spoorzone ook uitstekende kansen voor niet-of lichte laboratorium houdende bedrijven van het Leiden Bio Science Park. Landelijk gezien richten de grote kantoorbeleggers zich met hun investeringen op de G5 gemeenten. De ontwikkelingen in de financiële markten en de bouw maken dat investeerders nog terughoudend zijn om in Leiden te investeren. Tegelijkertijd blijven de Spoorzone en het LBSP aantrekkelijke locaties voor het vestigen van kantoren.

De kantorenleegstand in Leiden ligt met 4,8% (Kantorenmonitor Holland Rijnland, stand 1/1/2025) op de ondergrens van de frictieleegstand (5-8%) die voor een goed functionerende kantorenmarkt gewenst is. Deze frictie leegstand bevindt zich vooral op het Leiden Bio Science Park (LBSP), waar vooral LSH gerelateerde bedrijven zich kunnen vestigen. De frictie leegstand in de Spoorzone ligt daarmee verder onder de ondergrens van 5%. Dat levert beperkingen op voor herontwikkeling en verplaatsen van bestaande kantoorgebruikers in Leiden. Ook voor nieuwe kantoorgebruikers die zich, onder andere door de nabijheid van het LBSP en Leiden CS, in de Spoorzone willen vestigen. De ontwikkeling van nieuwe kantoren en de herontwikkeling van het bestaande (gedateerde) kantoorareaal is nodig voor een kwalitatief en duurzaam kantorenaanbod in Leiden. Daarnaast is de Spoorzone ook van belang voor bedrijven die diensten leveren aan het Leiden Bio Science Park, waarvoor nabijheid een belangrijke vestigingsfactor is.

Met vastgoedeigenaren (zoals ABC in het stationsgebied, van de Vorm/Oudendal en Citystone groep aan de Schipholweg) werken we (her)ontwikkelplannen uit die de komende jaren tot realisatie komen. Die kantorenmeters zijn nodig om een gezonde kantorenmarkt in Leiden te krijgen. Tegelijkertijd komt dan kwalitatief hoogwaardig kantoorareaal beschikbaar voor de bedrijven in Leiden.

2. Horeca, retail en warenmarkt

In 2026 lopen de beleidsvisies op horeca, retail en warenmarkten af. Dit betekent dat we deze visies gaan evalueren en actualiseren samen met diverse stadspartners. Er zal nieuw economisch beleid komen op deze drie thema's, dat verwerkt wordt in de instrumenten die de nieuwe Omgevingswet hiervoor biedt.

Markten

In 2026 zullen we aan de slag gaan met actievere promotie van de markt en de samenwerking tussen de markt en de andere economische functies in de binnenstad. Daarnaast voorzien we een pilot voor uitbreiding van de centrummarkt naar de Kippenbrug.

3. Overnachtingen en toeristische verhuur van woonruimten

In 2026 benut de gemeente de uitkomsten van de evaluatie toeristenbelasting en de controles door de ANG (Adviesgroep Nederlandse Gemeenten) om beter zicht te krijgen op de vraag of de toeristenbelasting volledig en correct wordt geïnd. De focus ligt op registratie, naleving en transparantie. In 2025 zijn in dat kader extra controles uitgevoerd, met specifieke aandacht voor niet-geregistreerde verhuur en onderrapportage bij bestaande aanbieders.

De gemeente blijft inzetten op duidelijke regels en intensievere handhaving van toeristische verhuur, mede met het oog op leefbaarheid in buurten en een eerlijke bijdrage aan publieke voorzieningen. Nieuwe Europese wetgeving vanaf 2027, die verhuurplatforms verplicht om data te delen, zal naar verwachting extra mogelijkheden bieden voor toezicht.

4. Ligplaatsenbeleid

Het borgen en reguleren van het gebruik van het openbaar water en de walkanten door (woonboot)bewoners, recreanten van binnen en buiten Leiden en (bedrijfsvaart)ondernemers is een onderwerp dat een integrale benadering vraagt in regelgeving en aanpak. Het is ook een onderwerp wat te zijner tijd opgenomen kan worden in het omgevingswetinstrumentarium. Voor informatie over de algemene inzet op water verwijzen we u naar de waterbrief (kenmerk Z/24/3633935).

5. Leiden Internationale Stad

Met ruim 18 duizend inwoners met een buitenlands paspoort (1 op de 7) is Leiden met recht een internationale stad te noemen. Dat vraagt van ons als gemeente dat we ons inzetten om deze groep goed te ondersteunen en zich in Leiden thuis te laten voelen. Daar werken we hard aan: in 2025 hebben we de evaluatie afgerond van onze inzet van de afgelopen jaren en een doorkijk gegeven naar onze plannen voor de komende jaren. Voor 2026 betekent dit bijvoorbeeld dat we de mogelijkheden voor participatie voor onze internationale inwoners verder gaan uitbreiden en verbreden. We ontwikkelen integraal beleid voor gerichte ondersteuning van arbeidsmigranten. Ook gaan we onderzoeken hoe we sociale cohesie tussen internationale en Nederlandse Leidenaren kunnen bevorderen. Daarnaast is 2026 een bijzonder jaar voor de stedenband tussen Leiden en Oxford (Verenigd Koninkrijk); deze bestaat maar liefst 80 jaar en is daarmee een van de oudste stedenbanden van Nederland. In het kader van dit jubileumjaar zullen door de Stichting Stedenband Leiden Oxford verschillende activiteiten worden georganiseerd.

6. Key Region Leiden

Met de partners van de stichting Key Region Leiden (opvolger van het samenwerkingsverband Economie071) is in 2025 uitvoering gegeven aan de nieuwe koers in de economische samenwerking in de Leidse regio en de nieuw aangesloten partners; gemeente Noordwijk en de regionale innovatieclusters Leiden Bio Science Park, NL Space Campus en Unmanned Valley. Onder dit samenwerkingsverband bundelen zeven gemeenten, drie kennisinstellingen, drie ondernemersverenigingen en drie innovatieclusters hun krachten. Gezamenlijk hebben ze één doel voor ogen: de regionale economie duurzaam versterken en brede welvaart bevorderen. De aanwezigheid van deze drie innovatieclusters op de korte afstand van elkaar is uniek in Nederland en essentieel voor gezondheid, veiligheid en Europese strategische autonomie van Nederland en Europa. De Key Region Leiden zet in op het versterken van de kenniseconomie én de verbinding met de lokale bedrijvigheid. Daarmee realiseren we veerkracht in onze economie, waarmee investeringen in leefbaarheid mogelijk worden gemaakt. De nieuwe koers vraagt ook om een doorontwikkeling van de organisatie van Key Region Leiden. Daarmee willen we het programmabureau positioneren en de regionale samenwerking versterken, zodat de focus op de drie pijlers en de vertegenwoordiging vanuit Key Region Leiden kan bijdragen aan de versterking van het verdienvermogen van onze regio.

We versterken de uitvoeringskracht en de positionering van Key Region Leiden binnen regionale netwerken. Leiden en de omliggende gemeenten benutten elkaars kwaliteiten en bundelen hun kracht om een sterke stedelijke agglomeratie te vormen in het belang van haar inwoners en ondernemers. Daarbij hebben de gemeenten elkaar nodig. We werken daarom met het versterken van onze regionale kennisclusters aan de strategische autonomie van Nederland en het verdienvermogen van onze regio. Via projecten als de regionale bedrijvenstrategie en de Ruimtelijke Ontwikkelmaatschappij dragen we bij aan voldoende ruimte voor werken en ondernemen in onze stedelijke agglomeratie. Succesvolle activiteiten rondom het versterken van het lokale MKB, zoals de digitalisering, worden voortgezet.

De ROM-B is na de positieve besluitvorming door de colleges en een eerste financiële bijdrage uit de deelnemende gemeenten in 2026 gestart. De ROM-B richt haar interne organisatie in en werkt aan de uitwerking van de eerste business cases om herontwikkeling op onze bedrijventerreinen in de regio op gang te brengen. Belangrijk is dat naast de economische doelen ook het bereiken van onze maatschappelijke doelen door de ROM-B worden gerealiseerd.

In de Regionale Investeringsagenda Holland Rijnland is de ROM-B als pilot project opgenomen. Op Holland Rijnland schaal wordt gezien hoe de ROM-B van de Key Region Leiden opgeschaald kan worden met gemeenten uit Holland Rijnland. Na de evaluatie van de aanlooperperiode van de ROM-B wordt bij een positieve beoordeling aan de raden gevraagd aanvullende kapitaalstortingen te doen. Dan kan de ROM-B de volgende fase van ontwikkeling in en wordt het kapitaal voor de ROM-B op een niveau gebracht waarmee meerdere business cases gerealiseerd kunnen worden.

3A1.2 Doorontwikkeling Leiden Bio Science Park

Het Leiden Bio Science Park (LBSP) is het grootste innovatiedistrict van Nederland op het gebied van Life Sciences & Health (LSH) en staat in de top vijf van Europa. In de afgelopen 41 jaar heeft het park een sterke, wereldwijde positie verworven. Er zijn circa 519 organisaties gevestigd op het park, waaronder 240 LSH bedrijven, Naturalis, het LUMC en vijf faculteiten van de Universiteit Leiden. Naast onderzoek en bedrijvigheid wonen er circa 3.400 mensen. De investeringen in wonen, maar ook biodiversiteit, sport, horeca en leisure maken het LBSP een prettig werk- en leefgebied. De verbinding van het LBSP met de binnenstad is daarin een speerpunt. Omdat de werkgelegenheid met ongeveer 1.000 banen per jaar groeit, is het noodzakelijk dat ook het gebied constant meegroeit (nieuwe (bedrijfs-)panden, ruimere openbare ruimte, een fijner netwerk voor langzaam verkeer etc.).

Het LBSP is van groot strategisch en maatschappelijk belang voor Nederland. Het Leiden Bio Science Park draagt bij aan de strategische autonomie van Europa op het gebied van gezondheid. Ontwikkeling en toepassing voor maar liefst vijf sleuteltechnologieën die bijdragen aan een beter, gezonder en veiliger leven van Leideners, Nederlanders en de samenleving wereldwijd vinden plaats op het LBSP. Denk hierbij aan de ontwikkeling van vaccins en medicijnen, innovaties in preventie- en leefstijlgeneeskunde, en onmisbare samenwerkingen met AI- en quantumtechnologie.

In 2024 is gestart met de positionering van het LBSP. In 2025 is de vernieuwde positionering voor doorontwikkeling naar 2035 afgerond. Ambities zijn om als Leiden het Hart van de nationale én internationale Life Sciences te zijn. Innovaties, medicijnen en therapieën meer en sneller bij patiënten krijgen staat daarin centraal.

In 2026 wordt gewerkt aan de ruimtelijke ontwikkelstrategie (inclusief de samenhang met knooppunt Leiden Centraal, Endegeest, Katwijk, en de transformatie(s) binnen LBSP), rekening houdend met de inwerkingtreding van de Omgevingswet en duidelijke benoeming van de rollen van de verschillende partijen. Daarnaast is er een lobbystrategie opgesteld rond het belang van LBSP bij bestuurders en beleidsmakers op lokaal, regionaal, nationaal en Europees niveau. Ambitie is om een leiderschapsrol te gaan vervullen in regionale en nationale netwerken.

Buck Consultants Internationals (BCI) heeft voor Leiden, Katwijk, Oegstgeest en de Provincie Zuid-Holland het ruimtevraagstuk van de groeiende bedrijvigheid rondom het LBSP onderzocht. Op het park is momenteel nog voldoende ruimte voor nieuwe bedrijven. Maar om te zorgen dat het LBSP in de toekomst kan blijven floreren, is in ieder geval ruimte nodig in Katwijk. In 2026 zullen we de samenwerking met Katwijk, Oegstgeest en de provincie op dit gebied voortzetten. Verder is van belang dat het LBSP onderwerp is in onder andere Key Region Leiden en in de Verstedelijkingsas.

Gebiedsontwikkeling Leiden Bio Science Park

Ruimtelijke en economische ontwikkelingen gaan hand in hand in een innovatiedistrict. Voor innovatie is openheid en toegankelijkheid van gebouwen en faciliteiten belangrijk. De ontmoeting (bedoeld en onbedoeld) moet zo maximaal bediend worden. Belangrijke randvoorwaarden zijn een goede bereikbaarheid, hoogwaardige kwaliteit en veel aandacht voor duurzaamheid en biodiversiteit.

Op het LBSP vindt de ontwikkeling en bouw van diverse nieuwe projecten plaats, in samenwerking met partners (de verantwoordelijke partij is tussen haakjes toegevoegd):

- Nieuwbouw Sport- en tentamencentrum ingebruikname (project UL-vastgoed);
- Herinrichting sportvelden, inclusief nieuwe aansluiting op de Wassenaarseweg gereed (project UL-vastgoed);
- Herinrichting binnengebied deelgebied Sylvius, waaronder een gebouwde parkeervoorziening gestart (gezamenlijk project UL-vastgoed/gemeente Leiden);
- Nieuwbouw multitenant kantoor- en labgebouw in het Sylviusgebied gestart (project derden);
- Vernieuwen fietsenstalling Hogeschool Leiden gestart (project Hogeschool Leiden);
- Planontwikkeling Pesthuislaan 8, afronden ruimtelijk plan, afronden grondovereenkomst(en) (project derden);
- Herontwikkeling Pesthuiscomplex, aanvraag omgevingsvergunning + start bouw (project derden);
- Duurzame Reconstructie Openbare Ruimte en Infrastructuur (DRORI) fase 3A gereed, fase 4 mogelijk starten (project gemeente Leiden i.s.m. Universiteit);
- Aanleg Biodiversiteitstuin gestart (project Naturalis);
- Zernikedreef 10, start demontage en vervolgens start nieuwbouw (project derden);
- Archimedesweg 15, nieuwbouw gestart (project derden);
- Archimedesweg 2, start demontage en start nieuwbouw (project derden);
- Entreegebied, gebouw 3 gestart (project derden);
- Entreegebied, gebouw 8 (o.a. woningbouw en voorzieningen) gestart (project derden);
- Oegstgeesterdeel, Nieuwbouw Eurofins, bouw gereed (project derden);
- Oegstgeesterdeel, Nexus, multitenant lab- en kantoorgebouw, bouw gereed (project derden);

- Diverse ingrepen op gebied van het versterken van de biodiversiteit gereed (deelprojecten gemeente Leiden + deelprojecten UL-vastgoed + onderdeel diverse hiervoor genoemde projecten);
- Ontwikkelstrategie biodiversiteit gezamenlijk vaststellen met gebiedspartners;
- Ontwikkelstrategie sport in de openbare ruimte gezamenlijk vaststellen met gebiedspartners + uitvoering gemeentelijk locatie(s) gestart (project Gemeente + Universiteit + derden);
- Openbare kunstwerk onderdoorgang Robert Boyleweg A44, gereed (project Gemeente).

NB Een deel van de bouwprojecten betreft woningbouw (Entreegebied). In de afgelopen jaren zijn er circa 1.000 (studenten)woningen en circa 200 stafwoningen voor de universiteit bijgekomen in het LBSP. De komende jaren zullen er nog ruim 500 in verschillende categorieën bijkomen. Het LBSP draagt dus ook significant bij aan de woningbouwopgave van Leiden.

De herstructurering van het oudere deel van het LBSP, deelgebied Leeuwenhoek, is nog steeds volop gaande. Een aantal van de hiervoor gemelde projecten liggen in dit deelgebied. Dit sluit goed aan bij het groeitempo dat het LBSP momenteel heeft, waarbij er een grote vraag blijft naar gebouwen met laboratoria en kantoren. Het deelgebied zal meer de uitstraling en functionaliteit van een innovatiedistrict krijgen. Ook kunnen we daarmee invulling geven aan de functiemix en het inrichten van de ruimtes -zowel in pandig als de buitenruimte- om ontmoeting te stimuleren. Deze herstructurering zal de komende jaren nog in beslag nemen.

Effectindicatoren bij 3A Ruimte om te ondernemen

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 3A1 Betere ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijven en instellingen						
3A1.a Aantal arbeidsplaatsen	74.696 (2022) 75.665 (2023) 77.965 (2024)	76.500	77.000	77.500	78.000	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3A1.b Aantal bedrijfsvestigingen	13.981 (2022) 14.906 (2023) 16.141 (2024)	15.900	16.300	16.700	17.100	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3A1.c Percentage leegstand in kantoren	4% (2022) 5% (2023) 5% (2024)	6,5%	6,5%	6,5%	6,5%	Kantorenmonitor Holland Rijnland
3A1.d Aantal arbeidsplaatsen op het Leiden Bio Science Park	21.212 (2022) 21.640 (2023) 22.183 (2024)	25.800	25.800	25.800	25.800	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3A1.e Economie071 Index**	110 (2020) 113 (2021) 119 (2023)	120	121	122	123	Economie071
3A1.f Percentage functiemenging	55% (2021) 55% (2022) 55% (2023)	-	-	-	-	LISA* (wsjg - BBV)
3A1.g Aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners van 15 /m 64 jaar	148 (2021) 156 (2022) 164 (2023)	-	-	-	-	LISA* (wsjg - BBV)
3A1.h Percentage demografische druk	51,1% (2022) 50,8% (2023) 50,5% (2024)	-	-	-	-	CBS* (wsjg - BBV)

* Deze BBV-indicator is landelijk verplicht. De realisatiewaarden staan op [waarschaatjegemeente.nl](https://www.waarschaatjegemeente.nl). Vanwege deze wettelijk opgelegde werkwijze zien we af van het opnemen van streefwaarden. **Vanaf juli gaat Economie071 verder onder de naam Key Region Leiden.

Beleidsterrein 3B Faciliteren en stimuleren van ondernemen

Doelen en prestaties bij 3B Faciliteren en stimuleren van ondernemen

Doel	Prestatie
3B1 Sterker ondernemersklimaat	3B1.1 Faciliteren bedrijvigheid, starters en ondernemerschap in Leiden
	3B1.2 Verbeteren aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en stimuleren ondernemerschap
3B2 Meer kennisintensieve bedrijvigheid	3B2.1 Stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken

3B1.1 Faciliteren van bedrijvigheid, starters en ondernemerschap in Leiden

1. Startende ondernemers

Leiden kent inmiddels een rijk palet aan succesvolle startende ondernemers die succesvol doorgroeien naar de scale-up fase. Dit begint bij het stimuleren van wedstrijden voor startende ondernemers, zoals bijvoorbeeld Gulliver, en de ontmoetingen tussen bedrijven en studenten, zoals bijvoorbeeld 'Nucleate'. Daarnaast levert het incubatorprogramma Unlock_ voor startende biotechondernemers een wezenlijke bijdrage. Gezien de groeiambitie naar 25.000 banen is een ondersteuningsprogramma nodig voor innovatieve startende ondernemers in de voor Leiden Bio Science Park (LBSP) relevante richtingen. Goed nieuws voor het LBSP is bovendien de toezegging van de tweede tranche-financiering uit het Groeifonds voor het landelijke programma BioTech Booster.

Verder is er een nieuw initiatief voor start- en scale-ups waar de Gemeente Leiden een van de ondertekenaars van is. Samen met de Provincie Zuid-Holland, Delft, Den Haag en Rotterdam wordt gewerkt aan een gezamenlijke agenda en programma. Het doel is om de aanbevelingen uit het EU "Draghi" rapport uit te voeren om het start- en scale-up klimaat te verbeteren. De kennisinstellingen en bestaande programma's zoals PLNT zijn aangesloten bij het initiatief.

PLNT

De afgelopen jaren is aan de Langegracht in Leiden een dynamische broedplaats ontstaan waar innovatieve oplossingen voor nieuwe uitdagingen worden gecreëerd. Ook in 2026 krijgen startups professionele begeleiding, faciliteiten en toegang tot middelen om deze oplossingen te realiseren. Hierdoor zijn vele ideeën ontwikkeld tot startup, waarmee ook een grote sociaal-maatschappelijke impact is gecreëerd. Elke inwoner van Leiden is welkom om zijn of haar ondernemende idee te pitchen en toegang te krijgen tot diverse events en programma's die PLNT aanbiedt. De gemeente ondersteunt daarnaast samen met de Universiteit Leiden en de ondernemersvereniging Leiden Bio Science Park ook in 2026 het unlock_ programma, een specifiek op life-science & health gericht incubatieprogramma, zodat startende bedrijven hun bedrijfsvoering beter op orde krijgen en hun productontwikkeling versterken.

De gemeente heeft tot en met 2028 budget gereserveerd voor de uitvoering van ondernemerschaps- en startup-activiteiten van PLNT. Hierdoor is de broedplaats PLNT in staat om nieuwe veelbelovende Leidse initiatieven en startups via diverse programma's en netwerkbijeenkomsten te ondersteunen, die de (nieuwe) economie van de stad helpen vormen. Door deze jaarlijkse bijdrage van de gemeente blijven schaarse betaalbare werkplekken voor innovatieve bedrijven beschikbaar (zie ook 3A1.1 actielijn 5 – Ontwikkelagenda Ruimte voor werken). Ook zijn de kosten lager voor startups en maatschappelijke initiatieven, die de laatste jaren hun weg naar PLNT hebben weten te vinden. Naast de gemeente zijn de Universiteit Leiden, Hogeschool Leiden en mboRijnland medefinanciers van PLNT.

PLNT zal in verband met de gebiedsontwikkeling van het Energiepark over enkele jaren plaats moeten maken voor woningen en sociale opvang. De gemeente en PLNT zijn ook in 2026 in nauw overleg over een nieuwe locatie en de kosten die dit met zich meebrengt.

SWO (Stichting Werk en Onderneming)

De SWO heeft als doelstelling het stimuleren van het ondernemerschap in de Leidse regio door vooral startende ondernemers te ondersteunen met onder andere ingroeihuren zodat ze een basis kunnen leggen voor een stabiel bedrijf. SWO houdt zich al sinds de jaren '80 bezig met het bieden van betaalbare werkruimte. De SWO richt zich vooral op startende micro-ondernemers die vaak een langere aanlooptijd nodig hebben, zoals ondernemers uit de creatieve industrie, kleine ambachtelijk bedrijven en Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Ook verhuurt SWO locaties voor makers met ateliers, werkplaatsen en kantoren. Locaties van de SWO zijn: De Framboos, Tieleman en Dros, Haagweg 4, Olga en het Ir. Driessen Complex.

Door maandelijkse netwerkborrels en evenementen te organiseren en nauw contact met de ondernemers te onderhouden, speelt SWO een proactieve rol bij het verbinden van ondernemers en stimuleert hen bij het opbouwen van een netwerk. De SWO is actief bezig om samenwerkingen aan te gaan met de Hogeschool

Leiden en met het MBO-Rijnland om zo het ondernemerschap van jonge en startende ondernemers aan te moedigen. De programma's voor startende ondernemers van PLNT en SWO vullen elkaar hierop aan zodat er voor diverse doelgroepen programma's kunnen worden gevolgd.

Concreet ziet SWO in de komende tien jaar, in combinatie met de verstedelijkingsopgave, ruimte voor het creëren van nieuwe werkplekken in de wijken. Het gaat om een mix van co-workspaces, ateliers en ambachtelijke werkplaatsen voor minder kapitaalkrachtige zelfstandigen en creatieven, dit als een essentiële invulling van onze inclusieve stad. SWO is dan ook een belangrijke speler in de Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk om betaalbare ruimte voor werk te creëren. Met de door de gemeente verstrekte garantstelling in 2025 kan de SWO een lening aangaan om betaalbare bedrijfsruimte voor startende op project Kanaalpark 140 mogelijk te maken.

Ruimte voor bedrijvigheid

Bij de uitvoering van de Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk zetten we ook in 2026 in op het versterken van de samenwerking tussen de gemeente en SWO, PLNT, Biopartner en andere sociaal-maatschappelijke bedrijfsverzamelgebouwen. Gezamenlijk stellen we een lijst op van locaties, projecten en gebouwen (zowel publiek als privaat) die geschikt zijn voor herontwikkeling naar betaalbare werkruimte.

2. Bevorderen kennisclusters

De stad Leiden kent veel verschillende expertises en hoogwaardige kennisclusters die bijgedragen aan tal van maatschappelijke uitdagingen en innovatieve oplossingen. Deze hoogwaardige kennis en kunde is vooral geconcentreerd op het Leiden Bio Science Park (LBSP) en in de regio. Dit beperkt zich niet tot Life Sciences, maar ook op het gebied van medische-, ruimtevaart- en quantumtechnologie. Vaak gaat het ook om een combinatie tussen deze sectoren op basis van artificiële intelligentie (AI), zogenaamde "cross-over technologie". Voorts zien we in de binnenstad kennisclusters op het gebied van rechten, zorg, talen en culturen (Humanities).

We doen onderzoek en experimenteren naar de potentie en doorontwikkeling van DeepTech (AI, Data en Quantum) en MedTech1 (Medische Technologie) ecosystemen. DeepTech zijn sleutel-technologieën die fundamenteel en voorwaardelijk zijn voor toekomstige ontwikkelingen in, onder andere, life sciences. MedTech is een belangrijk middel in de transformatie van de gezondheidszorg. Dit doen we gezamenlijk met andere partners in de regio, zoals Innovation Quarter, Luris (Universiteit Leiden) en het LUMC.

Een voorbeeld is de verwezenlijking van het Philips Innovation Centre. Dit is een samenwerking tussen het LUMC en Philips waar de gemeente inhoudelijk en financieel aan bijgedragen heeft. Dit is de start voor verdere ontwikkeling voor de MedTech op het LBSP.

Vanuit de gemeente werken we nauw samen met de kennisinstellingen en kennisintensieve bedrijven in de stad om innovatie aan te jagen en deze kennisclusters te laten floreren, vanuit de wetenschap dat we daar als stad ook van profiteren in economische én maatschappelijke zin.

Quantumtechnologie heeft een grote potentiële toekomstige impact op bijvoorbeeld het gebied van ontwikkeling van medicijnen. Door de sterke rekenkracht en software is het op termijn in potentie mogelijk om betere medicatie voor Alzheimer te ontwikkelen. Leiden heeft een sterke positionering als een van de 5 quantumhubs in Nederland dankzij de ontwikkelingen van quantum-algoritmes. Een belangrijke stap is de ontwikkeling van BioPartner 4 naar een fysieke locatie voor quantum- start ups. Daarmee creëren we een volwaardig fysiek Quantum-hub Leiden.

De combinatie van Humanities, (life) science en sleuteltechnologie geeft Leiden bovendien een unieke propositie om de ethische en juridische effecten op de samenleving te onderzoeken.

De gemeente Leiden draagt met haar partners bij door ook in 2026 in te zetten op campusontwikkeling, onze netwerkkracht, (indirect) financiering te verstrekken of bij te dragen aan grotere financiële proposities richting het Rijk en de EU en het scheppen van de juiste randvoorwaarden in termen van beleid, regelgeving en benodigde fysieke infrastructuur en faciliteiten. In het verband "Medical Delta" wordt samengewerkt in de regio om de kansen te benutten.

3. Digitale economie

Ondernemerschap en digitalisering versnellen de transitie richting de nieuwe economie ('Next Economy'). We zien dat ondernemers moeite hebben om alle ontwikkelingen bij te houden en deze in hun bedrijf te implementeren. De afgelopen jaren lag de nadruk op digitalisering en Search Engine Optimisation (SEO). Dit zijn ontwikkelingen die al een tijd gangbaar zijn, maar waar een ondernemer niet altijd tijd of financiën beschikbaar voor heeft om dit goed te begrijpen en toe te passen. Dit is de reden waarom in samenwerking met de Provincie Zuid-Holland en de Key Region een MKB deal "Laat digitalisering voor je werken" is opgetuigd. Inmiddels is de AI-revolutie ook al een tijd losgebarsten, waarvan de complexiteit alleen nog maar extra relevantie geeft aan dit ondersteuningsprogramma voor het brede MKB. Daarbij heeft in het

bijzonder Cybersecurity onze aandacht. Onderzoeken laten zien dat ook ondernemers in het brede MKB in toenemende mate geraakt worden door cyberaanvallen, waarvan de implicaties vaak zeer ingrijpend zijn. Daar wordt uit schaamte en angst niet altijd ruchtbaarheid aangegeven. Het programma "Laat digitalisering voor je werken" probeert door intervisietrajecten met ervaringsdeskundigen en coach-sessies ondernemers bewuster en weerbaarder te krijgen.

3B1.2 Verbeteren aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en stimuleren ondernemerschap

Leiden versterkt het vestigingsklimaat door samen met kennisinstellingen, bedrijven, de regio en provincie in te zetten op de kennis, ervaring en competenties van mensen in de stad, deze waar mogelijk verder te ontwikkelen en benutten voor de stad. Voor de opgave human capital zijn financiën beschikbaar tot en met 2026. Binnen Leiden richten we ons op drie pijlers, met de overkoepelende ambitie om met een veerkrachtige arbeidsmarkt bij te dragen aan de brede welvaart van alle inwoners van Leiden:

1. Aantrekken en behouden van (internationaal) talent

De Stichting Leiden Bio Science Park werkt op verschillende manieren samen met onderwijs, bedrijfsleven en gemeente om genoeg talent aan te trekken. In 2026 wordt er gewerkt aan acties vanuit het Human Capital deelakkoord van de Economic Board Zuid-Holland, dit deelakkoord loopt tot en met 2027. Hierbij gaat het om het aantrekken en behouden van diverse soorten talent, waaronder ook veel mbo-geschoold talent. Naar aanleiding van het onderzoek naar de toekomst van het Leiden International Centre, zal 2026 in het teken staan van een nadere verkenning hoe we de dienstverlening aan onze internationale inwoners verder vorm kunnen geven, zoals beschreven in 3B2.1.3. Daarnaast werken we ook samen met gemeenten in Zuid-Holland en de Economic Board Zuid-Holland via een human capital deelakkoord gericht op internationaal talent. Onder andere voor een betere informatievoorziening, het behouden van internationale studenten en begeleiden van partners van internationals naar werk..

2. Verbeteren aansluiting onderwijs & arbeidsmarkt

Op verschillende manieren werken we als gemeente met onderwijsinstellingen om de aansluiting met de arbeidsmarkt te verbeteren. Zo wordt er samengewerkt met de Centra voor Innovatief Vakmanschap (CIV's) van mboRijnland om de aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt te versterken. In deze CIV's werken onderwijs, bedrijfsleven en overheid samen om het talent voor de toekomst op te leiden bijvoorbeeld door onderwijs te innoveren. Vanuit Leren met de Stad krijgen studenten mbo, hbo en wo de kans om bij te dragen aan maatschappelijke vraagstukken in de stad. Zo leren studenten hun kennis en vaardigheden in te zetten en te ontwikkelen.

Zoals afgesproken in het convenant Huisvesting werkende jongeren, wat door de Leidse schoolbesturen is ondertekend, stelt de stichting Huisvesting Werkende Jongeren jaarlijks 10 woningen beschikbaar voor leraren onder de 28 jaar.

Met het mbo pijlerplan laten we als gemeente zien op welke manier er met en voor het mbo wordt samengewerkt. Ook op het thema human capital. Het plan wordt dit jaar ook geëvalueerd om te kijken naar het vervolg hierop. Concrete voorbeelden van de acties die terugkomen in het pijlerplan zijn het stimuleren van hybride onderwijs met onder andere een klas sociaal werk op het stadhuis en de overstapcoach voor meer mbo-studenten in richting van biomedische en technische beroepen.

Om stagediscriminatie tegen te gaan werken we als regio samen met diverse regio's in het land. We wisselen materialen en tips uit. We werken hierin samen met mboRijnland. Dit doen we om docenten te ondersteunen in het herkennen van stagediscriminatie en begeleiden van studenten die hiermee te maken hebben. Het doel is om studenten een betere start op de arbeidsmarkt te geven.

3. Beter matchen van onbenut arbeidspotentieel

We blijven ons inzetten om inwoners die graag willen werken te helpen aan een baan of (om)scholing. DZB biedt als werk ontwikkelbedrijf van Leiden ondersteuning bij het zetten van stappen richting werk en scholing. Daarnaast zijn er initiatieven die inzetten op alternatieve en/of hybride vormen van leren voor groepen die met extra aandacht wel een mbo-diploma kunnen halen (veelal mbo-1). Voorbeelden hiervan zijn School@work en Op je Plek in de zorg voor Statushouders. Ook lopen er scholingsprojecten voor zij-instromers in de biosciences en de jeugdzorg.

Veel gebeurt ook op de schaal van de arbeidsmarktregio Holland Rijnland, waar Leiden de rol van centrumgemeente vervult. In 2026 gaat de meerjarenagenda van de Arbeidsmarktregio in. Ook zal er in 2026 gewerkt worden aan de doorontwikkeling van het Werkcentrum. In het Werkcentrum kunnen alle inwoners met vragen over werk en (om) scholing terecht. Ze ontvangen direct advies en worden zo nodig doorverwezen naar de ondersteuning die ze nodig hebben.

We blijven de verbinding zoeken tussen economische en sociale doelen om meer mensen te begeleiden naar werk. Niet alleen binnen Leiden, maar ook samen met de regio Holland Rijnland en de Arbeidsmarktregio Holland Rijnland.

3B2.1 Stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken

1. InnovationQuarter

Om kennisintensieve bedrijvigheid en innovatie te stimuleren is Leiden aandeelhouder van InnovationQuarter (IQ), de Regionale OntwikkelingsMaatschappij (ROM) van Zuid-Holland. Langs de drie lijnen van Innoveren, Internationaliseren en Investeren werkt IQ aan het versterken van de economische structuur in de provincie. Belangrijke werkzaamheden zijn hierbij het stimuleren en aanjagen van innovatie en ondernemerschap door het bevorderen van samenwerking in het ecosysteem. Hetzelfde geldt voor het vinden of zelf financieren van ondernemingen die willen (door)groeien, internationale acquisitie van nieuwe bedrijven richting de provincie of het behoud van de reeds aanwezige internationale ondernemingen. IQ is een actieve investeerder in de regio en beheert meerdere fondsen. Leiden participeert in twee van deze fondsen, het hoofdfonds IQCapital en het proof-of-concept fonds UNIIQ. Leiden heeft veel baat bij deze participatie omdat het overgrote deel van de bijdragen uit dit fonds, aangevuld met private investeringen, bij Leidse Life Sciences & Health (LSH) bedrijven terecht komt. Tegelijkertijd zien we ook dat in Key Region Leiden innovatieve bedrijvigheid profiteert van de rol en aanwezigheid van Innovation Quarter. Onder andere in de Space sector op de NL Space Campus in Noordwijk, Umanned Valley in Katwijk.

Naast de duurzame transitie zijn strategische autonomie, vestigingsklimaat en concurrentievermogen in toenemende mate belangrijke onderwerpen voor Innovation Quarter. Met het lanceren van het SecFund in samenwerking met het ministerie van Defensie en de opening van Mindbase worden nieuwe programma's gelanceerd.

Al in dit begrotingsjaar plukken de startende ondernemers de vruchten van de bijdrage die de gemeente Leiden doet in het vroege fase fonds UNIIQ. Inmiddels zijn er enkele investeringen vanuit het fonds gedaan in Leidse startende ondernemers. De verwachting is dat dit continueert.

2. Medical Delta

Medical Delta is een samenwerkingsverband in Zuid-Holland dat voortbouwt op de kracht van de foundingpartners: Erasmus MC, Erasmus Universiteit Rotterdam, TU Delft, Universiteit Leiden en LUMC. Gedurende de jaren zijn vele partners aangesloten bij Medical Delta waaronder regionale en lokale overheden zoals de provincie Zuid-Holland, Rotterdam, Delft, Leiden en in 2016 de hogescholen van Rotterdam, Den Haag en Leiden. De rol van de gemeente is voornamelijk strategisch van aard, waarbij we onderwerpen aandragen die aansluiten bij het gemeentelijk beleid.

Medical Delta heeft samen met andere partijen zoals InnovationQuarter een Zorginnovatieprogramma gelanceerd. Hierdoor kunnen startende bedrijven hun producten laten testen. Een voorbeeld van een Leids livinglab is Phenomix. Bedrijven, zorginstellingen en wetenschappers werken samen aan praktische toepassingen van 'metabolomics'-onderzoek: onderzoek naar stofwisselingsproducten. Hierdoor kunnen artsen bijvoorbeeld eerder diagnoses stellen of een persoonlijk behandelplan maken. Er lopen 16 wetenschappelijke programma's. Belangrijke programma's en fieldlabs voor Leiden zijn: regeneratieve geneeskunde, metabolomics (Phenomix), Healthy Society, AI for Life Sciences en e-health (NeLL).

3. Leiden International Centre

In 2024/2025 is een extern onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden voor een stabiele toekomst voor het Leiden International Centre (LIC). 2026 zal in het teken staan van een nadere verkenning hoe we de dienstverlening aan onze internationale inwoners verder vorm kunnen geven.

4. Economic Board Zuid Holland

De Economic Board Zuid-Holland (EBZ) bestaat uit de 30 belangrijkste spelers uit de Zuid-Hollandse economie. Het is een zogenaamd triple helix netwerk: Zowel uit het bedrijfsleven, kennisinstellingen als uit de overheid. De EBZ zet zich in voor het vernieuwen, verduurzamen en versterken van de economie en het vestigingsklimaat in Zuid-Holland.

Leiden neemt deel aan deze samenwerking waarbij netwerk, denkkraft en lobby centraal staan. Momenteel is vestigingsklimaat een belangrijk onderwerp bij de EBZ. Onder de paraplu van de EBZ is de Groeiagenda tot stand gekomen. In het komend jaar ontwikkelt de EBZ in samenwerking met haar leden dit door naar de versnellingsagenda. Hierin staan onze ambities voor de transformatie van het Leiden Bio Science Park naar een innovatiedistrict, de verstedelijkingsopgave en Leiden Verbindt (station en omgeving). Via de regionale Human Capital Agenda werken we samen verder aan ontwikkeling van initiatieven en projecten, met name voor Life Science en IT/Techniek.

De inzet van de gemeente Leiden is om te komen tot een LSH tafel, waar structureel overleg plaatsvindt over hoe deze sector regionaal zo sterk mogelijk te maken in samenwerking met bijvoorbeeld Delft, Rotterdam en Den Haag.

Effectindicatoren bij 3B Faciliteren en stimuleren van ondernemen

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 3B1 Sterker ondernemersklimaat						
3B1.a Aantal startende bedrijven in Leiden	2.139 (2021) 2.227 (2022) 3.091 (2023)	2.500	2.600	2.700	2.800	Bedrijvenregister Zuid-Holland

Beleidssterrein 3C Marketing en promotie

Doelen en prestaties bij 3C Marketing en promotie

Doel	Prestatie
3C1 Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden	3C1.1 Citymarketing en stimuleren toeristische aantrekkelijkheid
	3C1.2 Faciliteren Centrummanagement Leiden en marketing- en activiteiten campagne binnenstad

3C1.1 Citymarketing en stimulering toeristische aantrekkelijkheid

Visie op de Bezoekerseconomie en monitor bezoekerseconomie

De uitvoering van de visie op de bezoekerseconomie wordt in 2026 verder gebracht, met aandacht voor balans tussen levendigheid, leefbaarheid en economische meerwaarde. In samenwerking met partners wordt gewerkt aan monitoring en dataverzameling om ontwikkelingen beter te volgen. De resultaten worden benut in het toeristisch en ruimtelijk beleid. Spreiding van bezoekers en het benutten van de bestaande capaciteit blijven belangrijke doelstellingen.

Congressen

Leiden zet ook in 2026 in op het aantrekken van congressen en kennisbijeenkomsten die passen bij het academisch profiel van de stad. In samenwerking met het Leiden Convention Bureau en kennisinstellingen wordt gewerkt aan versterking van het netwerk, ondersteuning van organisatoren en profilering op (inter)nationaal niveau. Doel is het vergroten van het aantal meerdaagse congressen en het spreiden van bezoekers door het jaar heen.

Citymarketing

In 2026 wordt de uitvoering van het strategisch kader citymarketing voortgezet. De inzet blijft gericht op het vergroten van de zichtbaarheid van Leiden als kennisstad, het versterken van het profiel 'Stad van Ontdekkingen' en het stimuleren van spreiding van bezoekers. Samen met Leiden & Partners wordt gewerkt aan een vernieuwde positionering op internationale markten. Daarnaast wil het college zelf in 2026 concrete stappen zetten om de samenwerking met lokale partners en ondernemers te intensiveren, zodat citymarketingactiviteiten beter aansluiten bij de behoeften van de stad. Voorbeelden zijn het faciliteren van gezamenlijke promotionele campagnes, het versterken van online zichtbaarheid en het benutten van data om bezoekersstromen beter te spreiden. De uitkomsten van het Rekenkameronderzoek worden betrokken bij eventuele bijstellingen van de aanpak, zodat beleid en uitvoering goed op elkaar aansluiten.

Regeling overdracht toeristenbelasting

Op basis van de evaluatie toeristenbelasting wordt in 2025 gezien of en hoe de bestedingsstructuur wordt aangepast. De huidige 70/30-verdeling blijft vooralsnog van kracht. De resultaten van het Rekenkameronderzoek naar citymarketing worden betrokken bij verdere afwegingen. De gemeente streeft naar een transparante inzet van middelen die ten goede komt aan zowel de bezoekerservaring als de stad.

Watertoerisme

De gemeente blijft zich inzetten voor het versterken van het watertoerisme, als onderdeel van het bredere toeristisch aanbod. In 2026 ligt de nadruk op het behoud van de Blauwe Vlag-certificering, verbetering van voorzieningen voor passanten, het stimuleren van duurzaam varen (bijvoorbeeld elektrisch varen) en het vergroten van de zichtbaarheid van de Leidse waterrecreatie. Samenwerking met regiogemeenten en ondernemers blijft hierbij een belangrijk uitgangspunt.

3C1.2 Faciliteren Centrummanagement Leiden en marketing- en activiteiten campagne binnenstad

In 2026 werken gemeente Leiden en CML samen aan een economisch vitale binnenstad. We werken onder andere samen aan het vergroenen van de stegen in de binnenstad, het verbeteren van het beleavingsgebied rondom de Nieuwe Rijn en het tegengaan van leegstand door het aantrekken van nieuwe winkelformules.

Effectindicatoren bij 3C Marketing en promotie

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 3C1 Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden						
3C1.a Aantal arbeidsplaatsen in de bezoekerseconomie	11.422 (2022) 11.540 (2023) 11.864 (2024)	11.800	11.900	12.000	12.100	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3C1.b Aantal arbeidsplaatsen in de Leidse binnenstad	18.808 (2022) 18.936 (2023) 19.416 (2024)	19.300	19.400	19.500	19.600	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3C1.c Aantal bezoeken aan de binnenstad per week	172.000 (2022) 168.200 (2023) 219.700 (2024)	205.000	210.000	215.000	220.000	Locatus

Beleidssterrein 3D Circulaire Economie

Doelen en prestaties bij 3D Circulaire Economie

Doel	Prestatie
3D1 Circulaire Economie	3D1.1 Circulaire Bouw
	3D1.2 Circulair Herwaardenen

3D1.1 Circulaire bouw

De bouw- en sloopsector is verantwoordelijk voor 50% van het totale Nederlandse grondstoffengebruik, 40% van het totale energieverbruik en 40% van al het afval. Daarmee is de keten verantwoordelijk voor 35% van alle CO₂-emissies. In Leiden gaat de komende jaren veel gebouwd worden. We maken een groot verschil door een circulaire werkwijze in gebiedsontwikkeling (Burgerlijke- en utiliteitsbouw en grond-, weg- en waterbouw) te stimuleren. Door circulaire woningbouw kunnen we tot 2030 net zoveel CO₂ (eq.)-uitstoot besparen als de jaarlijkse uitstoot van de hele Leidse gebouwde omgeving.

We maken onze eigen bouwprojecten steeds circulaire. Dit doen we in de openbare ruimte én in ons gemeentelijk vastgoed. Als opdrachtgever en eigenaar hebben we daar directe invloed op. We hebben al mooie stappen gezet en zetten die in 2026 voort. Circulariteit is steeds meer onderdeel van onze projecten, vanaf het eerste idee tot en met het ontwerp en de aanbesteding. We zorgen dat iedereen hetzelfde beeld heeft bij wat circulair werken inhoudt.

Circulariteit is standaard onderdeel van onze werkprocessen- en documenten. Denk aan werken met de Leidse Ladder met een steeds hogere minimale score, het Circulair Sloopbeleid en de Milieu Kosten Indicator (MKI). We stimuleren en vergemakkelijken hergebruik van materialen. We evalueren regelmatig onze aanpak, zodat we inhoud en toepassing verbeteren en beter kunnen meten wat circulariteit oplevert. Lessen die we leren, delen we binnen en buiten de organisatie.

Ook bij bouwprojecten van andere partijen in de stad willen we meer circulariteit. Denk aan ontwikkelaars en woningcorporaties. We passen beleidskaders waar kan aan om circulaire bouw te stimuleren en geven proactief advies. We benutten de mogelijkheden die we als gemeente hebben, bijvoorbeeld via grondverkoop en tenders. Daarbij stellen we circulaire en andere duurzame criteria als voorwaarde. Zo bevorderen we hergebruik en beperken we de milieuschade en CO₂-uitstoot die samenhangen met het gebruik van materialen.

Op het Leiden Bio Science Park zetten we in op circulair bouwen bij de gebiedsontwikkeling. Dit doen we door een samenwerking tot stand te brengen met de grootste ontwikkelaars in het gebied. In 2026 versterken we ook de samenwerking met andere overheden en belangenorganisaties. Samen werken we aan landelijke regels die circulair bouwen makkelijker en sneller maken.

3D1.2 Circulair Herwaardenen

De overgang naar een circulaire economie vraagt om verandering. Van bewoners én van bedrijven. Wat we kopen, hoeveel we kopen, wat we doen met oude spullen en hoe we afval scheiden of hergebruiken: het telt allemaal mee. Ook ondernemers staan voor een omslag. Denk aan anders inkopen, ontwerpen, produceren en verkopen. En aan beter omgaan met reststromen en afval. Alle inspanningen samen zorgen ervoor dat materialen hun waarde behouden en opnieuw gebruikt kunnen worden.

We willen Leidenaren bereiken en motiveren door middel van een grote communicatiecampagne. Deze campagne focust zich op gedragsverandering bij bewoners en ondernemers, waarbij we circulariteit tastbaar

en heel toegankelijk maken. Veel mensen maken al circulaire keuzes zonder het te weten en dat gaan we aanmoedigen en uitbreiden. Verder maken we circulair onderdeel van het onderwijs en organiseren we fysieke acties. Denk hierbij aan de Textielrace en de Afvalvrije Week. Met interactieve lessen en *challenges* stimuleren we praktische vaardigheden én een circulaire denkwijze.

We stimuleren ondernemers en bedrijven in Leiden om circulair te werken. Dat doen we door te motiveren, activeren en actief te faciliteren. Zo bereiden we de komst van een Circulair Ambachtscentrum voor. Dit centrum, samen met een tweede Leidse milieustraat en educatiecentrum, vormt straks het nieuwe Duurzaamheidsplein. Tevens stimuleren we het gebruik van herbruikbare bekertjes. Dit doen we bij Leidse kantoren, horeca, sport- en studentenverenigingen. Op evenementen is dit al de standaard.

Daarnaast verkennen we de sectoren die in Leiden de meeste impact hebben op het milieu. Daarbij kijken we welke rol de gemeente kan spelen. We ontwikkelen stimuleringsbeleid en voeren dit ook uit. In 2026 organiseren we opnieuw de Leidse Zorgtafel. Hier brengen we de medische sector samen om concrete stappen te zetten richting duurzaamheid en circulariteit. Zo benutten we de economische kansen van een circulaire economie.

In 2026 stellen we een Ruimtelijke Circulaire Economie Strategie (RCES) op. Hiermee brengen we de opgedane kennis over de eigen en regionale circulaire kansen en opgaven bij elkaar en verwerken dit tot een plan over de inrichting van de Leidse circulaire economie. Met deze uitgangspunten kunnen we samen met kennisinstellingen, andere overheden en maatschappelijke partners Leiden voorbereiden op een duurzame toekomst.

Effectindicatoren bij 3D Circulaire Economie

Effectindicator	Realisatie	Voorlopige streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
3D1.a Kilogram huishoudelijk restafval per inwoner	210 (2021) 187 (2022) 201* (2023)	150	150	150	150	CBS
3D1.b Aantal arbeidsplaatsen in de circulaire economie**	710 (2022) 754 (2023) 688 (2024)	825	850	875	900	Werkgelegenheids- en bedrijvenregister Zuid-Holland
3D1.c Aandeel inkooptrajecten waar circulariteit is uitgevraagd (werken en leveringen)	5% (2022) 29% (2023)	60%	70%	80%	-	MVI-Zelfevaluatietool ***
3D1.d Aandeel circulariteit in eigen bouwprojecten		-	80%	-	-	Leidse Ladder Circulaire Bouw
3D1.e Aandeel circulariteit bouwen door derden		-	-	-	-	Nieuwbouwmonitor + projectevaluaties Het Nieuwe Normaal (HNN)
3D1.f Materiaalverbruik in Leiden	-24,6% (2022) -28,1% (2023) -34,3% (2024)	-	-35,0%	-	-	Leidse MAM (Monitoringstool Abiotisch Materiaalverbruik) ****

* Door de grote brand bij onze afvalverwerker AVR is de nascheidingsinstallatie voor de PMD-fractie (plastic verpakkingen, metalen verpakkingen en drankenkartons) in 2023 een groot deel van het jaar niet gebruikt. Het restafval is noodgedwongen verwerkt door andere afvalverwerkers, hierdoor is er veel minder PMD nagescheiden dan gepland.

** Betreft Leidse banen in sectoren die te maken hebben met verhuur, verkoop van Zehands artikelen, reparatie en recycling.

*** Deze manier van meten is nog geen volledig betrouwbare weerspiegeling van de werkelijkheid. Hier wordt nog verder aan gewerkt. Daarom is deze waarde indicatief.

**** Het meten van materiaaluitstroom is gevoelig voor individuele uitschieters. Daarom is het belangrijk om de jaarlijkse resultaten in perspectief te plaatsen van de trend.

Beleidsterrein 3E Vitale binnenstad & Kennisstad

Doelen en prestaties bij 3E Vitale binnenstad & Kennisstad

Doel	Prestatie
3E1 Vitale binnenstad	3E1.1 Vitale Binnenstad
3E2 Kennisstad	3E2.1 Leiden Kennisstad

3E1.1 Vitale Binnenstad

Ook in 2026 werken we met stadspartners aan een vitale binnenstad die economisch sterk, duurzaam en inclusief is. Een historische binnenstad waar een balans is tussen levendigheid en leefbaarheid. Dit doen we door opgaven van de gemeente en initiatieven uit de stad met elkaar te verbinden. We werken aan een aantrekkelijk aanbod van voorzieningen, we zetten in op vergroening en werken aan het versterken van de belevingswaarde in de binnenstad. De subsidieregeling Vitale Binnenstad helpt initiatieven uit de stad die de vitaliteit van de binnenstad versterken.

In 2026 werken we verder onder de lijnen van de volgende speerpunten:

1. Van toekomstperspectief Binnenstad naar een omgevingsprogramma Binnenstad:

In 2026 gaan we het toekomstperspectief Binnenstad, dat in 2025 in nauwe samenwerking met de binnenstadspartners en belangrijke stakeholders is opgesteld, vertalen naar een concreet omgevingsprogramma Binnenstad met actie en maatregelen.

2. Platform Vitale Binnenstad:

Een vitale binnenstad kunnen we alleen samen bereiken. Met diverse belangengroepen in de binnenstad, van jongvolwassenen tot senior en ondernemer tot student, werken we ook in 2026 samen om de balans tussen levendigheid en leefbaarheid te bewaken. Dit doen we onder andere door het organiseren van ontmoetingswandelingen rondom verschillende thema's en het organiseren van een bijeenkomst waar alle stadspartners samenkomen. Ook hebben we het voornemen om de adviesgroep Omgevingsprogramma Binnenstad, waarin een brede groep belanghebbenden uit de binnenstad zit, te blijven betrekken bij ontwikkelingen in de binnenstad.

3. Verbinding binnenstad-LBSP:

We stimuleren kennismaking tussen stadspartners uit de binnenstad en het LBSP door gezamenlijk activiteiten te organiseren en met elkaar mee te denken. Op basis van de wensen van de stakeholders werken we in 2026 verder aan deze verbinding. Zo sluiten we waar mogelijk aan bij initiatieven uit het Cultuurkwartier om de verbinding met het LBSP in de binnenstad terug te laten komen. Hetzelfde doen we met initiatieven uit het LBSP, zoals park MORE, de Dutch Bioscience week en het Kennisfestival.

In 2026 blijven we kijken hoe we met acties Leidenaren kunnen betrekken. Ten slotte sluiten we aan bij planontwikkelingen rondom het Stationsgebied.

4. Vergroening/versterking van de winkelstraten:

Om het kernwinkelgebied aantrekkelijk te houden, en waar mogelijk ook bestand tegen hittestress, gaan we door met vergroening en versterking van de winkelstraten. Hierbij maken we gebruik van de Rijkssubsidie Impulsaanpak Winkelgebieden. We gaan door met de ingezette acties uit de Stegenaanpak (bloembakken, voorjaarsversiering, geveltuinen, schoonmaakacties, kunst), onder andere rondom het Aalmarktgebied inclusief de Catharinasteeg. En we kijken naar nieuwe gebiedsgerichte kansen in delen van het kernwinkelgebied. Hiervoor zoeken we weer de samenwerking met ondernemers, bewoners, instellingen en vastgoedeigenaren. Ook blijven we betrokken bij de coördinatie van Erfgoed Deal Leiden. De Erfgoed Deal biedt de mogelijkheid om met de expertise van de kennisinstellingen en projectervaringen de binnenstad verder te vergroenen en verblauwen met erfgoed in de gedachten. In 2026 worden hiervoor "ontwerp toolkits" gemaakt om deze opgave letterlijk vorm te geven.

3E1.2 Leiden Kennisstad

Leiden Kennisstad is een samenwerkingsverband (2023-2027) tussen de gemeente, de Universiteit Leiden, Hogeschool Leiden, Naturalis Biodiversity Center en mboRijnland. Deze samenwerking kent twee hoofddoelen:

- Kennisinstituten en kennisbedrijven floreren optimaal in Leiden;
- Leiden (de stad, de regio en haar inwoners) heeft maximaal voordeel van de kennisinstellingen.

Om deze doelstellingen te bereiken werken we op verschillende dossiers samen. Enerzijds betreft dat samenwerken aan een sterk en aantrekkelijk vestigingsklimaat. Met onder andere aandacht voor campusontwikkelingen, studentenhuisvesting en studentenwelzijn. Hierop wisselen we ook kennis uit in het Netwerk Kennissteden Nederland. Daarnaast werken we aan de profilering en zichtbaarheid van onze stad op zowel lokaal, regionaal als (inter-)nationaal niveau. Anderzijds zetten we ook gezamenlijk in op het aanjagen van innovatie, het organiseren van activiteiten en ontmoetingen en het faciliteren van samenwerkingen. Dit met als doel om nieuwe kennis te ontwikkelen en bestaande kennis en expertise te benutten voor vraagstukken uit de stad. Hierbij richten we ons op vragen op het gebied van gezondheid & welzijn, biodiversiteit & duurzaamheid, cultureel erfgoed, veiligheid en onderwijs. Door als gemeente in te zetten op kennisgedreven werken, stimuleren we sterke verbindingen tussen beleid, onderzoek en onderwijs. Met als doel om het welzijn en de welvaart van de stad en al zijn inwoners te bevorderen.

Concreet zetten we in 2026 verder in op de volgende zaken:

- We betrekken kennis en expertise uit het Leiden Healthy Society Center (LHSC) bij de vormgeving en uitvoering van het integrale beleidskader sport, gezondheid en spelen van onze gemeente en voor het oppakken van urgente thema's. Zoals op het gebied van leefstijl en preventie, fysieke en mentale gezondheid en een gezonde leef- en voedselomgeving.
- Met het Leiden Biodiversity Network werken we samen om Leiden verder op de kaart te zetten als (inter-)nationale kennishub, maar ook praktisch om de biodiversiteit in onze stad te versterken. We doen dit onder andere via de organisatie van een groot meerdaags internationaal congres (European Congress of Conservation Biology) en de benutting van het netwerk in de planvorming van het Panoramapark en de informatievoorziening over biodiversiteit richting inwoners.
- We zoeken naar gerichte en projectmatige samenwerking met de universiteit, musea en onze onderwijs- en erfgoedinstellingen om de ambities uit de erfgoednota op te pakken. Zo stimuleren we activiteiten die bijdragen aan het profiel van de stad en de erfgoedbeleving, zoals via de Days of Arts & Science. Daarnaast zoeken we de samenwerking rondom maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op het erfgoed of de omgang daarmee. In fysiek en ruimtelijke zin gaat het dan om projecten als de Erfgoed Deal Leiden en sociaal maatschappelijk onder andere over het faciliteren van de denktank die zich zal buigen over de doorwerking van het slavernij- en koloniaal verleden in Leiden.
- We werken aan de inbedding en borging van het programma Leren met de Stad (LmdS), waarin studenten van MBO, HBO en WO samenwerken aan maatschappelijke vraagstukken uit onze stad. Dit omdat, halverwege 2026 de landelijke subsidie stopt. De samenwerkende partners hebben afgesproken om het programma daarna tussen 2026-2029 te continueren en verder te laten aansluiten op de thema's van Leiden Kennisstad.
- We versterken de positie en de zichtbaarheid van Leiden als onderwijsstad. De nalatenschap het nationale onderwijsjaar borgen we binnen de context van het Leiden Education Fieldlab (LEF). Dat past binnen de derde fase van het LEF, waaraan partners zich gecommitteerd hebben voor de periode 2026-2030. Zo behouden we een plek waar onderwijsprofessionals met elkaar kunnen werken aan de toekomst van het onderwijs in Leiden.

Kaderstellende beleidsstukken

Onderstaand overzicht omvat de afgelopen 5 jaar.

- RV 25.0056 Adviesrecht omgevingsvergunning Buitenplanse omgevingsplanactiviteit (BOPA) 50kV-elektriciteitsstation Vlietzone-Midden
- RV 25.0030 Wensen en bedenkingen 'Beleidsregels short stay gemeente Leiden'
- RV 25.0036 Garantstelling SWO voor een bedrijfsverzamelgebouw met betaalbare bedrijfsruimte voor starters bij project Kanaalpark
- RV 25.0025 Vaststelling van de wijziging van het omgevingsplan Leiden Tijdelijke Alternatieve Maatregel TAM - omgevingsplan Hoofdstuk 22b Pesthuislaan 8
- RV 25.0015 Adviesrecht aanvraag omgevingsvergunning voor het realiseren van een health-concept in het pand aan de Catharinasteeg 9-11 Breestraat 66
- RV 24.0120 Vaststelling Nota van Uitgangspunten Aalmarkt 22
- RV 24.0091 Gemeentelijke lening aan de Biotech Training Facility
- RV 24.0087 Vaststelling Nota van uitgangspunten voor de Zernikedreef 10
- RV 24.0071 Actualisatie en evaluatie regionale bedrijventerreinenstrategie
- RV 24.0011 Wensen en bedenkingen Ontwikkelagenda 'Ruimte voor Werk'
- RV 24.0009 Kaderbesluit Vlietzone-Midden
- RV 23.0071 Strategie Circulaire Economie (2024-2027)
- RV 23.0002 Verordening tot wijziging van de verordening fysieke leefomgeving, onderdeel markten
- RV 21_0147 Vaststellen nota Warenmarkt en retailbeleid Leiden 2021
- RV 21_0104 Toeristische verhuur van woonruimte en Verordening tot wijziging van de 'Verordening fysieke leefomgeving Leiden 2020'
- RV 21_0105 Visie op de bezoekerseconomie van Leiden 2021-2024
- RV 21.0128 Wijziging Verordening voor de Fysieke Leefomgeving Leiden ten behoeve van het mogelijk maken van ligplaatsen maatschappelijke doeleinden
- RV 21.0069 Beleidskader buitenreclame Leiden
- RV 21.0099 Voorgenomen besluit Innovation Quarter; fondsuitbreiding IQ capital
- RV 20.0041 Heldere gemeentelijke (tussen) doelen voor het LBSP
- RV 20.0104 Vaststellen Horecavisie

Programmakosten

Economie		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Ruimte om te ondernemen	Lasten	2.283	3.294	2.793	2.191	2.018	2.018
	Baten	-483	-697	-596	-596	-596	-596
Saldo		1.800	2.597	2.197	1.595	1.422	1.422
Faciliteren/Stimuleren van ondernemen	Lasten	3.664	6.199	4.013	3.886	3.886	3.885
	Baten	-10	-14	-	-	-	-
Saldo		3.654	6.185	4.013	3.886	3.886	3.885
Marketing en promotie	Lasten	1.597	1.819	1.874	1.874	1.874	1.874
	Baten	-1.315	-1.680	-1.740	-1.740	-1.740	-1.740
Saldo		283	139	134	134	134	134
Circulaire Economie	Lasten	1.398	1.717	1.529	1.341	1.341	1.341
	Baten	-	-	-	-	-	-
Saldo		1.398	1.717	1.529	1.341	1.341	1.341
Vitale Binnenstad en Kennisstad	Lasten	1.784	2.593	3.456	1.842	1.870	1.869
	Baten	-200	-419	-1.396	-150	-150	-150
Saldo		1.584	2.174	2.060	1.692	1.720	1.719
Programma	Lasten	10.728	15.621	13.665	11.134	10.988	10.987
	Baten	-2.007	-2.810	-3.732	-2.486	-2.486	-2.486
Saldo van baten en lasten		8.720	12.811	9.932	8.648	8.502	8.501
Reserves	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-84	-293	-	-	-	-
Mutaties reserves		-84	-293	-	-	-	-
Resultaat		8.636	12.518	9.932	8.648	8.502	8.501

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2026-2029. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein ruimte om te ondernemen

De daling in de lasten in 2026 van het beleidsterrein ruimte om te ondernemen van € 497.000 ten opzichte van 2025 wordt veroorzaakt door een aantal incidentele budgetten die beschikbaar zijn gesteld in 2025.

In 2025 is er voor het actieplan versterking Leidse Economie € 263.000 aan budget beschikbaar, waar in 2026 hier nog een budget van € 78.000 is geraamd. Eind 2022 is het 'Actieplan impuls Leidse lokale economie' opgesteld om extra steun te bieden aan de lokale economie en haar ondernemers. Met twintig actiepunten geeft gemeente Leiden in samenwerking met Centrummanagement Leiden (CML) en ondernemers een praktische impuls aan de lokale Leidse economie om hiermee het lokale leef- en verblijfsklimaat van de hele stad te versterken.

In 2026 is een budget van € 200.000 beschikbaar gesteld in de kaderbrief voor de 'Ontwikkelagenda RvW: Fonds betaalbare werkruimte, dit budget was in 2025 niet beschikbaar. Dit fonds is een van de afgesproken acties in de Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk. Met een fonds kunnen blijvende lage huren voor gebruikers (ondernemers) mogelijk gemaakt worden.

In 2025 is er voor Ruimte voor werken een budget van € 425.000 geraamd, in 2026 een budget van € 162.000. Ruimte voor werken is een belangrijk speerpunt in het economisch beleid. Om dit te realiseren is de Ontwikkelagenda Ruimte voor Werken op- en vastgesteld in 2024. Hieraan wordt uitvoering gegeven in 2024 en 2025, de activiteiten zullen worden voortgezet 2026.

In 2026 is een budget van € 150.000 beschikbaar gesteld in de kaderbrief voor de extra investering van partners die nodig zijn om deze doorontwikkeling samenwerking economie071 (nu Key Region Leiden) vorm te geven.

Ten slotte zijn de middelen op gebiedsmanagement voor de periode 2024 – 2027 (voor 4 jaar) met € 150.000 verhoogd. Besteding van het bedrag 2024 kon niet plaatsvinden waardoor dit bedrag is doorgeschoven/overgeheveld naar 2025, hierdoor zijn deze lasten verlaagd in 2026 met € 150.000 voor gebiedsmanagement LBSP.

Beleidssterrein faciliteren en stimuleren van ondernemen

De daling in de lasten in 2026 van het beleidssterrein faciliteren en stimuleren van ondernemen van € 2.200.000 ten opzichte van 2025 wordt veroorzaakt door budgetten van glasvezel, human capital, aandelenstorting UNIIQ en Leiden European city of science die in 2025 beschikbaar zijn.

De planningsperiode van het project glasvezelbekabeling Leiden loopt van 2022 t/m 2025. Hiervoor zijn middelen voor de plankosten beschikbaar gesteld t/m 2025. Vanaf 2026 zijn deze middelen niet meer gebudgetteerd waardoor de geraamde lasten van 2025 naar 2026 afnemen met € 826.000

Het incidentele budget van €293.000 voor human capital is beschikbaar in de begroting van 2025 (incl. Budgetoverhevelingen uit 2024). Gemeente Leiden werkt aan een arbeidsmarkt die in balans is door een Human Capital aanpak. We zetten in op drie sporen: aantrekken en behoud van talent, aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt en onbenut arbeidspotentieel. Dit budget wordt verder ingezet in 2025 en verder voor de implementatie van projecten zoals deelname in de Human Capital agenda Leiden Bio Science Park, Techniek en Toekomst, het provinciale International Talent Program. Ook zetten we in op een brede aanpak voor stages/loopbaanmogelijkheden voor starters met oog voor de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Bij de kaderbrief 2024-2028 is er een bedrag van € 850.000 toegekend voor de verhoging van de deelneming van Uniiq. Deze aandelenstorting heeft in 2025 plaatsgevonden.

Er is in de begroting van 2025 voor Leiden European City of science € 310.000 geraamd. In de Raad van Toezicht is besloten het incidentele budget voor European City of Science (ECS) over te dragen aan Leiden Kennisstad en in te zetten in lijn met de doelen van het jaar Leiden ECS22: het verbinden van samenleving en wetenschap en het verder profileren van Leiden als City of Science/Kennisstad. Dit betreft het zichtbaar maken en profileren van Leiden op (inter)nationale schaal en het verbinden van kennis, kunde en cultuur met de maatschappij. De RvT besluit over de inzet van het budget, maar heeft het beheer en de uitvoering van deze opdracht belegd bij LeidenKennisstad. Hierin zijn ook alle kennispartners vertegenwoordigd, met gemeente Leiden als financiële penvoeder.

Beleidssterrein circulaire economie

De daling van de lasten van het beleidssterrein circulaire economie van 2025 naar 2026 is totaal € 180.000.

Beleidssterrein vitale binnenstad & kennisstad

De stijging van de lasten in 2026 van het beleidssterrein vitale binnenstad van € 867.000 ten opzichte van 2025 wordt veroorzaakt voor € 977.000 door de SPUK winkelgebieden en daling van de lasten van € 123.000 gerelateerd aan het krediet Progr Binnenstad die in 2025 geraamd zijn. Dit krediet wordt o.a. aangewend voor een verkenning naar technische, ruimtelijke en financiële mogelijkheden voor 2 openbaar toiletten (Energiepark en Plantsoen).

De gemeente Leiden heeft een subsidie van afgerond € 1,5 miljoen van het Rijk ontvangen voor het versterken van het winkelhart van de Leidse binnenstad. Met deze subsidie gaat de gemeente o.a. investeren in het versterken en aantrekkelijker maken van de verbindingstegen tussen de Haarlemmerstraat en Breestraat, het transformeren van beeldbepalende panden (Aalmarkt 22 en Catharinasteeg 11), het versterken van het verblijfsgebied langs de Rijn (kades Aalmarkt en Stille Rijn), het verbeteren van voorzieningen in het gebied (openbaar toiletten en fietsenstallingen Waagstalling en Stille Mare) en de herinrichting van de Breestraat. Deze subsidie is bedoeld als co-financiering voor deze projecten. De lasten en baten zijn voor 2025 begroot met afgerond € 250.000 en voor 2026 met afgerond € 1.250.000.

De stijging van de baten in 2026 van het beleidssterrein vitale binnenstad van € 977.000 ten opzichte van 2025 wordt volledig veroorzaakt door de SPUK winkelgebieden.

Reserves

Reserves programma 3		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Reserve programma Binnenstad P3	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-34	-173	-	-	-	-
Saldo		-34	-173	-	-	-	-
Reserve economische impulsen Kennisst P3	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-21	-35	-	-	-	-
Saldo		-21	-35	-	-	-	-
reserve grondexploitatie P3	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-29	-	-	-	-	-
Saldo		-29	-	-	-	-	-
Reserve Duurzame Stad P3	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-85	-	-	-	-
Saldo		-	-85	-	-	-	-
Totaal	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-84	-293	-	-	-	-
Reserves programma 3		-84	-293	-	-	-	-

In 2026 zijn er geen reservemutaties begroot voor programma 3.

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
03B101	Faciliteren bedrijvigheid, starters en ondernemerschap in Leiden	Reconstructie Diamantplein P3	Maatsch.	V		93	-	-	93	-
03E101	Vitale Binnenstad	Toiletten binnenstad	Econ.	N	VK	120	134	-	-	-
	Totaal programma 3					213	134	-	93	-

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2026-2029. In paragraaf 4.2.2 Investerings wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Subsidies

	subsiestaat 2025	subsiestaat 2026
Subsidie saldo	2.216.350	2.075.861

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

4

Mobiliteit

Mobiliteit

Programmanummer	4
Commissie	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
Portefeuille(s)	Klimaat, Mobiliteit & Financiën Wonen, Bouwen & Welzijn

De missie van het programma Mobiliteit luidt:

De gemeente Leiden wil duurzaam bereikbaar zijn. Daarom wordt ingezet op duurzame mobiliteit, waarbij voetgangers, fietsers, openbaar vervoer en gedeeld vervoer voorrang krijgen. De wegen en het mobiliteitsnetwerk zijn zo ingericht dat deze vervoersvormen ruim baan krijgen in de stad. De gemeente Leiden zet in op het gebruik van nieuwe schone en innovatieve vormen van vervoer, het optimaal gebruiken van parkeervoorzieningen en het autoluw maken van de binnenstad. Dit alles draagt bij aan het verbeteren van de verkeersveiligheid, leefbaarheid, duurzaamheid en bereikbaarheid.

Inleiding

Al jaren wordt hard gewerkt aan het realiseren van de mobiliteitsambities zoals opgenomen in de Mobiliteitsnota en de Parkeervisie. Leiden kiest bewust voor schoon en ruimte-efficiënt vervoer. In een groeiende stad is de overgang naar duurzame vervoersvormen essentieel om de leefbaarheid, bereikbaarheid en luchtkwaliteit op peil te houden. Daarbij zoeken we een balans tussen bereikbaarheid, leefbaarheid, duurzaamheid, economische ontwikkeling en verstedelijking. Verbetering van de verkeersveiligheid is altijd het uitgangspunt bij de inrichting van de openbare ruimte.

De Verkeersveiligheidsmonitor 2024 onderstreept de noodzaak om door te gaan met projecten en campagnes voor verkeersveiligheid. Er zijn extra maatregelen aangekondigd, maar dat is niet voldoende. Verkeersveiligheid vraagt om ieders inzet: alertheid, voorzichtigheid, geduld en zorg voor elkaar. Samen maken we het verkeer veiliger.

Leefklimaat en Verkeer

Een prettig leefklimaat is belangrijk voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Leiden zet in op het stimuleren van langzaam verkeer en openbaar vervoer en op het creëren van gebieden waar verblijf en voetgangers centraal staan. Een sterke hoofdstructuur voor autoverkeer is cruciaal om verkeer efficiënt af te wikkelen, wat de verkeersveiligheid ten goede komt en ruimte schept voor ontmoeting en groen. Ook goede voorzieningen voor het stallen van fietsen en auto's dragen bij aan een aantrekkelijk verblijfsklimaat.

Veranderende Mobiliteit en Verstedelijking in Leiden

Leiden groeit, en met die groei komt de behoefte aan meer woningen, voorzieningen en een leefbare stad. Dankzij het project Leidse Ring Noord ontstaat er ruimte voor verstedelijking: nieuwe woonwijken, herontwikkeling van bestaande gebieden en betere verbindingen tussen stad en regio. De verbeterde infrastructuur rondom de Plesmanlaan, Schipholweg en Willem de Zwijgerlaan maakt het mogelijk om gebieden zoals Park de Zwijger, Schipholwegzone en Leiden Bio Science Park intensiever te benutten voor woningbouw, werken en voorzieningen. Een belangrijke mijlpaal is de opening van de Corbulotunnel in juli 2024, die de doorstroming verbetert en verkeer om het centrum leidt. Hierdoor ontstaat ruimte voor Groene Lopers in de binnenstad: autoluwe zones met meer plek voor voetgangers, fietsers en groen. Dit draagt bij aan een gezondere leefomgeving en maakt de stad aantrekkelijker voor bewoners en bezoekers.

Ook het parkeerbeleid verandert: minder parkeerplaatsen op straat, meer deelmobiliteit en betere laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen. Zo benutten we de ruimte optimaal en maken we verstedelijking mogelijk op een duurzame manier.

Inleiding programma's Leiden Duurzaam Bereikbaar en Autoluwe Binnenstad

In dit begrotingsprogramma zijn de mobiliteitsambities vertaald in een doelenboom met drie hoofddoelstellingen. Deze doelstellingen realiseren we door het maken en uitvoeren van beleid (denk aan Omgevingsvisie met als onderdeel daarvan de mobiliteitsnota, de parkeervisie, de agenda Autoluwe Binnenstad etc). Vanuit de uitvoeringsprogramma's werken we aan deze doelstellingen door het realiseren van projecten. Alle projectinspanningen binnen de programma's zijn gekoppeld aan een doelstelling. De hoofddoelstellingen zijn:

4A1 – Verduurzaming Mobiliteit

4B1 – Verbeteren Bereikbaarheid

4C1 – Verbeteren Verkeersveiligheid

Aan de programma's wordt sturing gegeven door de voortgang en ontwikkeling van de projecten te monitoren aan de hand van de gekoppelde doelstelling. Door de sturing op doelstellingsniveau kunnen we prioriteren tussen projecten en overige inspanningen binnen de doelstelling. Als er een project stil komt te liggen kan voortvarend voorgesteld worden om het budget te gebruiken voor een ander project binnen dezelfde doelstelling. Hiermee blijven we tempo houden op het behalen van de doelstellingen. Daarnaast worden de trends binnen de doelstellingen gemonitord om bij te sturen.

Autoluwe Binnenstad

Met de Agenda Autoluwe Binnenstad verbeteren we de leefbaarheid, het ondernemersklimaat en de toegankelijkheid. De historische grachten en straten zijn niet geschikt voor doorgaand autoverkeer. Daarom streven wij naar autovrije zones rond bijvoorbeeld de Pieterskerk en Hooglandse Kerk. Vanaf het station ontstaat een groene loper naar het kernverblijfsgebied. Minder geparkeerde auto's op straat verbeteren de kwaliteit van de openbare ruimte. Doorgaand verkeer rijdt niet meer door de binnenstad, die wel bereikbaar blijft voor bezoekers en bevoorrading. Door de zero-emissie stadsdistributie zorgen we voor schonere lucht en minder geluid. De parkeerdruk wordt actief gemonitord en de transformatie van locaties afgestemd.

Programma Leiden Duurzaam Bereikbaar

Leiden staat voor de uitdaging om functies uit te breiden in een dichtbevolkte stad met beperkte ruimte. Tegelijkertijd willen we de leefbaarheid verbeteren door te investeren in groen en duurzaamheid. Mobiliteit en bereikbaarheid vormen de ruggengraat van deze ontwikkeling. Het beleid is vastgelegd in de Mobiliteitsnota en uitgewerkt in het programma *Leiden Duurzaam Bereikbaar 2020–2030*. Hierin werken wij aan verduurzaming van mobiliteit, verbetering van bereikbaarheid en verkeersveiligheid. Projecten zoals Leidse Ring Noord, Lammenschansweg en RijnlandRoute maken hier deel van uit, evenals diverse fiets(parkeer)projecten.

Het programma staat niet op zichzelf, maar is verbonden met andere stedelijke opgaven zoals verstedelijking, klimaatadaptatie en energietransitie. Deze thema's leggen een groot beslag op de beschikbare ruimte en middelen en moeten daarom in samenhang worden aangepakt. Duurzaamheidsdoelstellingen zijn leidend bij de uitvoering van projecten binnen *Leiden Duurzaam Bereikbaar*.

Beleidsterrein 4A Duurzame Mobiliteit

Wil Leiden nu en in de toekomst bereikbaar blijven, ook met een groei in aantal inwoners en arbeidsplaatsen, is het noodzakelijk dat er een verschuiving plaatsvindt in vervoerswijze van auto naar fiets, lopen en openbaar vervoer. Voor de leefbaarheid in de stad is het belangrijk dat de noodzakelijke gemotoriseerde vervoersbewegingen plaatsvinden met minder milieu belastende vervoersmiddelen, de zogenaamde zero-emissie voertuigen.

Doelen en prestaties bij 4A Duurzame Mobiliteit

Doel	Prestatie
4A1 Verduurzaming Mobiliteit	4A1.1 Beïnvloeding modal shift ten gunste van fiets, voetganger en openbaar vervoer
	4A1.2 Stimuleren verduurzaming personen- en goederenvervoer
	4A1.3 Invoering zero-emissie stadslogistiek

4A1.1 Beïnvloeden modal shift ten gunste van fiets, voetganger en openbaar vervoer

Leidenaren en bezoekers aan de gemeente gebruiken vervoermiddelen voor hun verplaatsing. De verhouding tussen het gebruik van deze vervoermiddelen (modaliteiten) wordt de modal split genoemd. Bijvoorbeeld: 45% van de weggebruikers gebruikt de fiets. Een verschuiving tussen de modaliteiten wordt de modal shift genoemd. We streven naar het vergroten van het aandeel duurzame en gezonde vervoerswijzen lopen, fietsen en openbaar vervoer. In veel van onze maatregelen zit impliciet ook deze doelstelling. Sommige maatregelen gaan echter expliciet over het beïnvloeden van de modal split. We kijken wat het huidige netwerk aan kan en zetten in op het versnellen van de modal shift. Het doel is om een bredere onderbouwing te geven zodat we een integrale afweging maken tussen mobiliteit, verstedelijking, duurzaamheid en het vestigingsklimaat. Een modal shift is nodig om de ambities voor de duurzame verstedelijking van Leiden mogelijk te maken.

Dankzij de inzet van de mobiliteitsmakelaar, logistiek makelaar(s) en laadconsulent wordt het bedrijfsleven van adviezen op maat voorzien om hun bedrijfsvoering te verslimmen, hun wagenpark te verschonen en/of het reisgedrag van hun medewerkers te verduurzamen.

Ten slotte gaan we in 2026 met hinderbeperking aan de slag. Doel hiervan is om zowel hinder te beperken door anders te reizen (mijden, spreiden en andere vervoersvormen), als ook om dit gedrag na de hinderperiode vast te houden.

Projecten in de programma's Autoluwe binnenstad en Leiden duurzaam bereikbaar

Project	Eerstvolgend besluit	Start uitvoering	Fase
P+R Mendelweg	n.v.t. (particulier initiatief)	Q3 2024	lopend
Herinrichting Kaasmarkt	Q2 2027 (aanvraag uitvoeringskrediet)	Q1 2028	lopend

4A1.2 Stimuleren verduurzaming personen- en goederenvervoer

Duurzame mobiliteit draagt bij aan een leefbare binnenstad. De meest gebruikte manier van verplaatsen met de veelal fossiel aangedreven auto, is niet duurzaam en een belangrijke veroorzaker van de uitstoot van verontreinigende stoffen als CO₂, fijnstof en NOx. Ook neemt de auto veel ruimte in beslag; ruimte die we ook nodig hebben voor groen, klimaatadaptatie, fietser, voetganger en openbaar vervoer gebruik. De inzet op efficiënt en duurzaam vervoer is noodzakelijk om de leefbaarheid en de economische activiteit in de binnenstad te kunnen garanderen. Naast inzet op de transitie van autogebruik naar fietsgebruik, openbaar vervoer gebruik en lopen (korte afstand) gaat het daarbij ook om de transitie van noodzakelijk gemotoriseerd autoverkeer naar emissieloos (deel)verkeer. Daarbij geldt de transitie in brede zin voor het personenvervoer en het goederenvervoer. Voor het goederenvervoer wordt daarbij ingezet op duurzaam (emissieloos), anders (kleinschalig op de last mile, vervoer over water) en minder bewegingen (meer gebundeld). Als convenantpartner van Zuid-Holland Bereikbaar en in Holland Rijnland verband wordt met publieke en private partners samengewerkt om de duurzame bereikbaarheid van de regio te verbeteren.

Laadinfrastructuur

We stimuleren elektrisch rijden door het faciliteren van publieke laadpalen en nu vooral in de vorm van laadpleinen in de openbare ruimte. Daarnaast faciliteren we laadpunten in semi-publieke ruimten (garages) en stroompunten op evenementen/marktlokaties en bouwlokaties. De laadpalen zijn niet alleen bedoeld voor ondernemers in het kader van de zero-emissiezone, maar ook om de transitie te bevorderen naar duurzaam en schoon rijden onder bewoners en medewerkers in de gemeente Leiden.

Daarbij is de doelstelling van 750 laadpalen in de openbare ruimte al gepasseerd en zullen we eind 2025 de 1000ste laadpaal plaatsen. Teneinde aan de groeiende vraag te voldoen zijn we in regionaal verband (Holland Rijnland en Provincie) bezig met het opstellen van een logistieke laadvisie die zich richt op de verdere realisatie van snellaad infrastructuur vanaf 2026. Tenslotte worden ook (elektrische) deelauto initiatieven ondersteund en gefaciliteerd.

Deelmobiliteit

Wij vergroten het keuzeaanbod in de vervoersketen door ook in 2026 samen met de aanbieders in te zetten op een goed aanbod aan deelauto's verspreid over stad. Tevens zetten we in op de deel(bak)fiets en faciliteren we de forens met parkeerfaciliteiten aan de randen van de stad (P+R) in combinatie met onder andere de deelfiets en openbaar vervoer. Daarbij wordt deelmobiliteit weloverwogen ingezet in samenhang met autoluwe maatregelen en mag deelmobiliteit niet de openbare ruimte belasten in de (binnen)stad.

Aangezien inwoners en bezoekers ook buiten en over de gemeentegrenzen reizen is een aantrekkelijk netwerk van hubs en deelaanbod in de regio benodigd. In 2025 maken we in Holland Rijnland een visie en actieagenda hubs en deelmobiliteit (onderdeel RIA). Vanaf 2026 geven we uitvoer aan deze agenda. Dit moet leiden tot groei van het aantal hubs en aanbod en gebruik van deelmobiliteit in de regio.

4A1.3 Invoering zero-emissie stadslogistiek

In het kader van het convenant stadsdistributie 071 en de landelijke uitvoeringsagenda stadslogistiek is nauw met stakeholders en lokaal bedrijfsleven toegewerkt naar het inrichten en opzetten van een duurzaam stedelijk distributiesysteem. In 2025 is hiertoe een belangrijke stap gezet: het instellen van emissievrije zone voor stedelijke distributie in de binnenstad (inclusief Stationsplein voorzijde). Dankzij aansluiting bij een centraal (landelijk) loket ontheffingen zero-emissie kunnen ondernemers en leveranciers ontheffingen aanvragen met een landelijke geldigheid.

Sowieso zijn alle toegangsregels landelijk overeengekomen. Wel faciliteert de gemeente lokale ontheffingen voor bijzondere omstandigheden bij ondernemers. Onderdeel van de zero-emissiezone is ook het handhavingsproces, waarvoor ANPR (kentekenregistratie) camera's worden ingezet. Deze camera's dienen een dubbel doel, met de camera's wordt ook gehandhaafd in het kader van de autoluwe binnenstad. Met deze camera's en aan de hand van de RDW gegevens, ontheffingsaanvragen en overtredingen monitoren we de effecten van de zero-emissie zone jaarlijks. Daarbij houden we voortdurend rekening met een goede dienstverlening richting ondernemers en blijvende economische vitaliteit bij deze ondernemers. Sowieso zal in het (leer) jaar 2025 coulant worden opgetreden richting de ondernemers.

Aan de hand van ervaringen van ondernemers, ondernemersverenigingen en op basis van monitoring kan indien nodig in 2026 het beleid worden bijgesteld voor ondernemers. Daartoe vindt ook monitoring plaats aan de hand van overtredingen en ontheffingsaanvragen. In de periode 2026 -2030 werken we samen met de partners verder aan het verduurzamen van de stedelijke logistiek over de weg en het water, ons eigen wagenpark en het inkoop- en aanbestedingsproces in het algemeen. Daarbij wordt samen met Bereikbaar Zuid-Holland, Ondernemend Leiden, Centrummanagement en een leergroep met ondernemers (t/m december 2025) volop ingezet op communicatie en bewustwordingscampagnes en de gratis op maat adviezen voor ondernemers. Dit laatste is mogelijk dankzij de inzet van logistieke makelaars/laadconsulenten.

Effectindicatoren bij 4A Duurzame mobiliteit

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 4A1 Verduurzaming Mobiliteit						
4A1.a Percentage bewoners dat lopend, per (brom/snor)fiets, scooter of openbaar vervoer naar werk, opleiding, binnenstad of winkels gaat	83% (2021) 85% (2023) 88% (2025)	-	>90%	-	>90%	Stadsenquête
4A1.b Percentage bewoners dat tevreden is over de hoeveelheid laadinfrastructuur in de buurt	66% (2025)	-	>75%	-	>80%	Stadsenquête
4A1.c Percentage huishoudens dat gebruik maakt van een deelautosysteem	3% (2021) 6% (2023) 4% (2025)	-	>8%	-	>9%	Stadsenquête
4A1.d Duurzaamheidsscore CROW totaal	Voldoende (2022) Voldoende (2023) Voldoende (2024)	voldoende	voldoende	voldoende	voldoende	CROW
4A1.e Gemiddeld rapportcijfer op de vraag "Hoe prettig vindt u het om in uw buurt te wonen" voor de buurten Binnenstad noord en zuid tezamen"	8,1 (2021) 8,0 (2023) 8,2% (2025)	-	>8	-	>8%	Stadsenquête

Beleidsterrein 4B Bereikbaarheid

Een goede bereikbaarheid is van belang voor de economie van een stad. Voor de leefbaarheid in een stad is het belangrijk dat het autoverkeer gebundeld wordt op goed ingerichte hoofdroutes, zodat de verblijfsgebieden ontlast worden. Ook een goede hoofdstructuur voor het fietsverkeer is van belang. In de Mobiliteitsnota is de structuur van het toekomstige hoofdwegennet voor het autoverkeer en het wegennet voor het fietsverkeer opgenomen.

Doelen en prestaties bij 4B Bereikbaarheid

Doel	Prestatie
4B1 Verbeteren bereikbaarheid	4B1.1 Verbeteren bereikbaarheid voor voetgangers
	4B1.2 Verbeteren bereikbaarheid fiets
	4B1.3 Verbeteren openbaar vervoer
	4B1.4 Waarborgen doorstroming
	4B1.5 Verbeteren parkeeraanbod

4B1.1 Verbeteren bereikbaarheid voor voetgangers

Iedereen is op een bepaald moment in zijn verplaatsing voetganger. Het beleidsprogramma voetganger, dat in 2021 is vastgesteld, geeft richting aan onze ambities en draagt bij aan het versterken van de positie van de voetgangers in het mobiliteitssysteem. In de mobiliteitsnota is opgenomen dat we streven naar een modal shift van auto naar duurzame vervoerswijzen als fiets, openbaar vervoer en voetganger. In het beleidsprogramma voetganger zijn de uitgangspunten uit de Mobiliteitsnota verder uitgewerkt. Deze uitgangspunten zijn:

- Een fijnmazig netwerk en continuïteit in routes;
- Passende maatvoering daar waar grote stromen voetgangers zijn;
- Inclusiviteit en lopen;
- Beleving en kwaliteit van routes;
- Voetganger in de ketenverplaatsing.

Met duurzame beleidsdoelen uit het beleidsprogramma voetganger 2020-2030 spelen we in op de actuele vraagstukken. We willen hiermee dat mensen meer kiezen voor de fiets, voet en het openbaar vervoer dan de auto.

In 2026 worden de vastgestelde richtlijnen en uitgangspunten uit het *Voetgangersbeleid* en de *Oversteekwijzer: zebrapaden* zoveel mogelijk meegenomen in projecten en wijkvernieuwingen om de positie van de voetganger te verbeteren.

Ruimte op straat

Een van de middelen om de binnenstad gezonder, prettiger en leefbaarder te maken is het weghalen van parkeerplaatsen op locaties waar de leefbaarheid onder druk staat. Het betreft bijvoorbeeld smalle historische straten waar het parkeren ten koste gaat van een plek voor de voetganger, of geparkeerde auto's pal voor een raam van een woonhuis staan. Door het weghalen van parkeerplaatsen ontstaat er ruimte voor verblijven, groen of fietsparkeren. Het uitgangspunt bij het omvormen van de parkeerplaatsen is altijd dat er meer ruimte voor de voetganger ontstaat. Dit kan ook betekenen dat we maatregelen treffen die indirect meer ruimte voor de voetganger oplevert, door bijvoorbeeld op een parkeerplaats fietsvoorzieningen te realiseren waardoor er geen / minder fietsen op de stoep geparkeerd worden. Parkeerplaatsen worden alleen weggehaald als de parkeerdruk dit toestaat. Het project "ruimte op straat" zal de komende jaren zorgen voor het omvormen van parkeerplaatsen. Jaarlijks monitoren we op twee momenten per jaar de parkeerdruk om te bepalen wat de ruimte is die we kunnen gebruiken om parkeerplekken om te vormen. De planning wordt aan de hand van deze (onafhankelijke) telgegevens bijgesteld. De eerste omvorming van autoparkeerplaatsen in de straten in de omgeving van het Noordeinde en de parkeerplaatsen van de Tweede Binnenvestgracht zijn uitgevoerd om zo ruimte te maken op de trottoirs voor voetgangers. In 2026 wordt gewerkt aan de projecten Nieuwstraat, Hogewoerd en Oude Varkensmarkt.

Projecten in de programma's Autoluwe binnenstad en Leiden duurzaam bereikbaar

Project	Eerstvolgend besluit	Start uitvoering	Fase
Herinrichting Koepoortsbrug / Jan van Houtkade	Uitvoeringsbesluit genomen in oktober 2023	Q4 2025	Lopend
Ruimte op straat	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Doorlopend	Doorlopend
Groene Lopers: Groene Lopers Stadsentree	Q4 2026 (aanvraag uitvoeringskrediet)	Q3 2028	Lopend

4B1.2 Verbeteren bereikbaarheid fiets

Op 15 december 2020 is het Beleidsprogramma Fiets 2020-2030 vastgesteld door de gemeenteraad. Met nieuwe beleidsdoelen gericht op fietsparkeren, fietsroutes en fietsgedrag, spelen we in op de actuele vraagstukken. We willen dat mensen meer kiezen voor de fiets en het openbaar vervoer dan voor de auto. Ook de eventuele inzet van deelfietsen kan hieraan bijdragen. We verwachten in 2030 40% meer fietsers (t.o.v. 2017) door de toename van het aantal inwoners, werknemers, studenten, bezoekers en reizigers van het openbaar vervoer. Daarbij zorgt ook de verdere ontwikkeling van de elektrische fiets, als alternatief voor de auto, de leasefiets en een gezondere levensstijl van inwoners voor meer fietsgebruik. De veiligheid van onze fietsers staat altijd bovenaan, maar ook comfortabele, directe en aantrekkelijke fietsroutes dragen bij aan meer fietsgebruik. We willen dat de kinderen in Leiden zelfstandig kunnen deelnemen aan het verkeer. Daarom verbeteren we de fietsroutes en zorgen we voor meer fietsparkeervoorzieningen, waaronder fietsenstallingen. In Leiden zetten we de Fiets op 1! Hierbij werken we samen met de regiogemeenten, provincie Zuid-Holland en op landelijk niveau met de andere fietsgemeenten, die gaan voor een 10 (F10 gemeenten) en Tour de Force. Naast voorzieningen zoals extra fietsenstallingen is het van groot belang het fietsnetwerk te verbeteren en uit te breiden om de huidige fietsers beter te faciliteren. We bereiden ons daarbij ook voor op de toekomstige groei van het aantal fietsers. Het fietsnetwerk in Leiden moet veilig, direct, samenhangend, comfortabel en aantrekkelijk zijn. Zo moet bijvoorbeeld de breedte van fietspaden afgestemd zijn op het aantal fietsers in de spits. Fietsroutes worden bij voorkeur uitgevoerd in rood asfalt zodat ze herkenbaar en comfortabel zijn en liggen bij voorkeur in een aantrekkelijke omgeving. De fietser, het fietsen en de fiets zijn uitgangspunt bij de inrichting van nieuwe infrastructuur. De verbeteringen aan het fietsnetwerk zijn zeer divers, van kleine aanpassingen ter verbetering van het comfort en veiligheid op een route (quick wins), tot aanleg van ontbrekende schakels en als onderdeel van reconstructies en wijkvervangingen.

Door deelname aan de City Deal 'Fietsen voor Iedereen' willen we bereiken dat zoveel mogelijk mensen gaan fietsen die nu om uiteenlopende redenen nog niet kunnen fietsen. Gebleken is dat er met name bij mensen die op latere leeftijd in Leiden zijn komen wonen veel vraag is naar fietslessen. Door het aanschaffen van lesmaterialen, fietsen en het aantrekken van fietsdocenten gaan we de fietslessen uitbreiden. Dat doen wij in samenwerking met Stichting BuZz die al locaties heeft in vier focuswijken in Leiden (Merenwijk, Noord, Mors en Zuid-West).

Projecten in de programma's Autoluwe binnenstad en Leiden duurzaam bereikbaar

Project	Eerstvolgend besluit	Start uitvoering	Fase
Groene Lopers: Herinrichting Morsweg en afsluiting Rijnzichtbrug	Q4 2025 (aanvraag uitvoeringskrediet)	Q2 2027	Lopend
Fietsroute Potgieterlaan	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q2 2027	Lopend
Fietsroute Smaragdlaan - Hoge Morsweg	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q4 2025	Lopend
Fietspoort Spanjaardsbrug	Q4 2025 (aanvraag uitvoeringskrediet)	Q4 2026	Lopend
Fietsstraat Haarlemmerweg fase 2	Nog niet bekend	Nog niet bekend	Lopend

4B1.3 Verbeteren openbaar vervoer

Leiden heeft een uitstekende aansluiting op het landelijke openbaar vervoersnetwerk. Ons centraal station is het zesde station van Nederland. Ook de stations De Vink en Lammenschans worden goed gebruikt. Lijn 400 tussen Leiden en Zoetermeer is de drukste R-net lijn in Zuid-Holland.

Voor Leiden is een aantal verbeterpunten wenselijk en belangrijk. Voor het oplossen van deze punten werken we samen met collega overheden en andere partners (zoals de MIRT¹ -verkenning Leiden Centraal). We investeren in de fietsbereikbaarheid van de Leidse stations. We verkennen met alle relevante partners de verbeteringen op de openbaar vervoerknooppunten en het spoor, zowel richting Den Haag / Rotterdam, Amsterdam/Haarlem als richting Utrecht.

Bussen moeten elektrisch en comfortabel zijn en frequent rijden. De gemeente maakt de komende jaren de bushaltes voor iedereen toegankelijk, zodat we werk maken van een inclusieve stad, die voor iedereen

¹ MIRT = Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport

bereikbaar is. Er zijn forse investeringen nodig om de groei en schaa sprong van het openbaar vervoer te kunnen realiseren. Dit pakken we op in Holland Rijnland verband, met de provincie en met het Rijk.

Het streven is om de kwaliteit van het openbaar vervoer in de Leidse regio op een hoogwaardig niveau te brengen, waarbij zowel de drukke woon-werk routes hoogfrequent en snel bediend worden, als ook het onderliggende netwerk op voldoende niveau gehouden wordt.

In het voorjaar van 2025 zijn de resultaten van het onderzoek naar de HOV-corridor Leiden – Noordwijk opgeleverd. Hierover is een separate raadsbrief gestuurd. In 2026 gaan we verder met de vervolgacties die nodig zijn om te bezien wanneer en hoe een snellere en kwalitatief hoge HOV-lijn tussen Leiden en Zoetermeer kan gaan rijden. Een koppeling met de stationsomgeving en het lopende MIRT-onderzoek is daarbij een belangrijk onderdeel dat moet worden vastgelegd in een bestuursovereenkomst waarin alle afspraken staan rondom de doorontwikkeling van de HOV-lijn.

We onderzoeken de mogelijkheid om het gebruik van het openbaar vervoer door mensen met een inkomen onder het sociaal minimum te stimuleren. Hiermee blijven de mensen zelfstandig mobiel en hoeven ze minder gebruik te maken van de regiotaxi.

Ook onderzoeken we in Holland-Rijnland verband de mogelijkheden van een fijnmazig netwerk van hubs in de Leidse regio. Deze hubs vormen plekken waar reizigers kunnen overstappen tussen trein, bus, fiets, auto en/of deelvervoer. Daarbij streven we naar een samenhangend netwerk dat het voor reizigers makkelijker maakt om met het openbaar vervoer te reizen en de openbaar vervoerketen zelf versterkt.

Uitvoeringsagenda NOVEX Zuidelijke Randstad

Tijdens het BO Leefomgeving (juni 2025) is de Uitvoeringsagenda NOVEX Zuidelijke Randstad vastgesteld door het Rijk, de provincie Zuid-Holland, waterschappen en 32 gemeenten in de Zuidelijke Randstad. In de Uitvoeringsagenda is onder andere afgesproken om gezamenlijk onderzoek te doen naar de upgrade van de HOV-corridor tussen de NL Space Campus in Noordwijk via de Duinvallei in Katwijk naar Leiden Centraal. Deze verbinding, die nu wordt bediend door R-net buslijnen 400 en 401, heeft in de toekomst – als zowel Valkenhorst, Zijlhoek-De Woerd en Westerpoort zijn ontwikkeld – onvoldoende capaciteit. Het onderzoek start in 2026 en is erop gericht te ontdekken hoe de toekomst van deze HOV-corridor eruit zou moeten zien vanaf 2040. Op basis van de huidige concessie rijden hier nu al 12 bussen per uur per rijrichting in de spits.

Spoor

Om de Leidse ambitie op het spoor te kunnen realiseren wordt er gewerkt aan de positionering van Leiden in langlopende beleidsinitiatieven in het spoornetwerk van de Randstad. Hiervoor is aansluiting gevonden bij onder andere het Programma Hoogfrequent Spoor (PHS), programma's die in het kader van het Programma Mobiliteit & Verstedelijking (MoVe) van de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (MRDH) worden opgesteld, de lange termijn spooragenda (Toekomstbeeld OV 2040), programma's die worden opgesteld in het kader van de NOVEX Zuidelijke Randstad en de spoorconcessie. Leiden is sinds 2021 bestuurlijk vertegenwoordigd in de Programmaraad MoVe op het onderwerp spoor. Er is samen met de andere MoVe-partners een organisatie geformeerd, die nu werkt aan de OV-knoop. Daarnaast hebben we samen met onder meer de provincie Zuid-Holland verkend wat de lange termijn oplossingen zijn voor de succesvolle lijn 400 Leiden – Zoetermeer. Samen met de provincie Zuid-Holland werken wij aan de verbetering van het spoor Leiden-Utrecht. In de dienstregeling 2022 (december 2021) is in de brede spits 4x per uur in beide richtingen tussen Leiden en Utrecht ingesteld. Momenteel werken we aan het invoeren van 4x per uur gedurende de gehele dag.

Toegankelijkheid

De gemeente werkt doorlopend aan het toegankelijk maken van bushaltes. Ook in 2026 worden haltes toegankelijk gemaakt voor iedereen, zodat we werk maken van een inclusieve stad die voor iedereen bereikbaar is. Dit gebeurt door geleidenlijnen op en naar de haltes aan te brengen en de instap te vergemakkelijken. In 2026 wordt gewerkt aan de laatste bushaltes in de binnenstad en worden enkele haltes in projecten toegankelijk gemaakt voor iedereen.

Stationsgebied

Het Stationsgebied van Leiden is de toegangspoort van onze stad en hét OV-knooppunt dat de regio verbindt met de rest van het land. Station Leiden Centraal is het zesde station van Nederland en bedient een regio, die doorgroeit naar 400.000 inwoners. Dit zorgt in de toekomst voor een sterke groei van de reizigersstromen van openbaar vervoer, fiets en voetganger. Om deze groei te kunnen blijven faciliteren is een sprong nodig in kwaliteit en capaciteit van het OV-knooppunt. Dat doen we als onderdeel van de totale ontwikkeling van het Stationsgebied met een flink programma van woningbouw en kantoren in samenhang met het realiseren van ruimte voor ontspannen, reizen en ontmoeten.

De ontwikkeling van knooppunt Leiden Centraal is onderdeel van de MIRT-Verkenning Oude Lijn, waarin de capaciteit van spoorlijn en nieuwe en bestaande stations tussen Leiden en Dordrecht wordt vergroot ten

behoefte van woningbouw- en kantorenontwikkeling in heel de provincie. In Leiden werken we hiervoor samen met Rijk, provincie, NS en ProRail. Uiteraard worden ook omgevingspartijen en belanghebbenden bij de MIRT-verkenning betrokken. Eind 2022 is de startbeslissing voor de MIRT-verkenning ondertekend. Op basis van de gezamenlijke Notitie Kansrijke Oplossingsrichtingen (NKO) hebben Rijk en regio eind 2024 drie kansrijke oplossingsrichtingen vastgesteld. Deze drie kansrijke oplossingsrichtingen zijn vervolgens verder uitgewerkt en geoptimaliseerd. Naar verwachting wordt eind 2025 een gezamenlijk voorkeursalternatief vastgesteld, inclusief financiële afspraken en volgt medio 2026 de afronding van de MIRT verkenning en bestuurlijke overeenkomst van de projectpartners over de toekomstige inrichting van het stationsgebied binnen het scopegebied van de MIRT-verkenning.

Daarna volgt de planuitwerking waarin de verschillende deelprojecten in het stationsgebied verder worden uitgewerkt. Binnen de scope van de MIRT-verkenning wordt gekeken naar verschillende onderdelen, zoals het fietsparkeren, inrichting en locatie van het busstation, capaciteit van het reizigersdomein in het treinstation, het verbinden van stads- en LBSP-zijde van het spoor, de ontwikkeling van woningbouw, kantoren en voorzieningen en belangrijke randvoorwaarden als duurzaamheid, verkeersveiligheid en toegankelijkheid.

Projecten in de programma's Autoluwe binnenstad en Leiden duurzaam bereikbaar

Project	Eerstvolgend besluit	Start uitvoering	Fase
HOV halte Groenord	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q2 2026	Lopend

4B1.4 Waarborgen doorstroming

Zich goed kunnen verplaatsen is belangrijk voor de stad, vanuit sociaal en economisch perspectief. De gemeente spant zich daarom in te voorzien in infrastructuur die het verkeer naar behoren kan verwerken. Met andere woorden, om de bereikbaarheid in de stad te waarborgen. In de huidige situatie is er in Leiden sprake van een fors belast wegennet. Dit zorgt gedurende delen van de dag op sommige locaties voor vertragingen. De toenemende verstedelijking zal bovendien zorgen voor een toename van de hoeveelheid verkeer. Zowel vanwege de bestaande situatie als vanwege de verstedelijking zijn er daarom verbeteringen nodig van de infrastructuur. Bij bereikbaarheid dient gedacht te worden aan alle vervoerwijzen. Zeker in het stedelijk wegennet hebben deze een sterk verband met elkaar. Verreweg de meeste wegen in Leiden worden gebruikt door de fietser, voetganger, auto en ook de bus. Infrastructurele maatregelen hebben dan ook in veel gevallen effect op alle vervoerwijzen. Daarom wordt met een integrale blik gekeken naar het wegennet om zo de juiste projecten uit te voeren. Bij de uitvoering ervan wordt de verschillende beleidsambities meegenomen, zoals het stimuleren van duurzame vervoerwijzen. Tegelijk is als basis voor het wegennet het noodzakelijk ook te investeren in maatregelen om meer autoverkeer te kunnen verwerken. Dit kan het geval zijn vanwege grote overlast op locaties die overbelast zijn. Dit gaat ook ten koste van de verkeersveiligheid. Daarnaast is het belangrijk een aantal vlotte verbindingen te hebben voor het autoverkeer, zoals de Leidse Ring. Het autoverkeer concentreert zich dan op de meest geschikte wegen zodat elders minder auto's rijden. Dergelijke wegen en infrastructurele projecten die hier plaatsvinden zijn ook direct belangrijk voor verstedelijkingsopgaven. Voorbeelden hiervan zijn de reconstructie van de Lammenschansweg in relatie tot de Lammenschansdriehoek, en de Leidse Ring Noord in relatie tot Park De Zwijger, verstedelijking aan de Schipholweg en de ontwikkelingen op het BSP. Op de drukke wegen rijden ook vaak lijnbussen, waarvoor een vlotte en betrouwbare reistijd belangrijk is. Voor deze drukke wegen is het belangrijk tegelijk ook te voorzien in goede oversteekvoorzieningen en een goede inpassing. Verreweg de meeste wegen in de stad zijn overigens rustige woonstraten. Daar is een eenvoudige inrichting meestal voldoende en kunnen fietser en auto gebruik maken van dezelfde ruimte. De basis die bepaalt welke projecten te realiseren vanuit bereikbaarheid is de Mobiliteitsnota. Zo werkt de gemeente aan verschillende infrastructurele projecten om de verkeersveiligheid, leefbaarheid en bereikbaarheid van Leiden te verbeteren. Ook vinden diverse studies plaats om te onderzoeken welke maatregelen mogelijk en nodig zijn.

Beleidsontwikkeling bevoorrading en laden/lossen

Komend jaar zetten we actief in op beleidsontwikkeling rondom bevoorradingsroutes en het laden en lossen in onze stad. Door de toename van bezorgverkeer, extra woningbouw en de groeiende druk op de openbare ruimte, is het essentieel om slimme en toekomstbestendige keuzes te maken. We willen zorgen voor een goede bereikbaarheid van ondernemers, terwijl we tegelijkertijd oog houden voor leefbaarheid en verkeersveiligheid. Samen met partners en stakeholders werken we aan duidelijke kaders en praktische oplossingen die bijdragen aan een efficiënte en duurzame stedelijke logistiek.

Verkeersmanagement

Met de inzet van verkeersmanagement sturen en geleiden we het verkeer in de stad, zodat Leiden ook in 2026 goed bereikbaar blijft.

- Verkeersmanagement draagt bij aan verandering van de model shift door weggebruikers te stimuleren bepaalde routekeuzes te maken. We zorgen er bijvoorbeeld voor dat de wachttijd bij verkeerslichten van regionale fietsroutes kort is. In 2026 zullen de verkeersregelingen op de regionale fietsroute langs de Plesmanlaan worden geoptimaliseerd voor een betere fietsdoorstroming. Ook zien wij erop toe dat de doorstroming van het HOV en OV optimaal functioneert in relatie tot het overige wegverkeer. Dit doen we door regelmatig overleg te voeren met Qbuzz en kritisch te kijken naar de systemen van de lijnbussen die prioriteit aanvragen bij de verkeerslichten.
- Verkeersmanagement werkt nauw samen met de hulpdiensten om de stad bij calamiteiten bereikbaar te houden. De brandweer en ambulances kunnen nagenoeg bij alle verkeerslichten op grote afstand prioriteit aanvragen om ongehinderd door te rijden. In 2026 zal de dekking van prioriteit bij verkeerslichten van 95% naar 100% gaan.
- Vanuit regulier onderhoud aan de verkeerssystemen wordt in 2026 bij geregelde kruispunten verkeerskundig beheer uitgevoerd om de verkeersdoorstroming te beheersen. Dit doen wij door monitoring en bijsturing. Hiervoor maken wij gebruik van TomTom beeldmateriaal en een verkeersmonitoringsysteem, die gedetailleerd en actueel inzicht geeft over verkeersstromen aan de hand van verkeersdata uit de verkeerslichten. Jaarlijks worden meerdere verkeersregelininstallaties verkeerskundig geanalyseerd en waar nodig wordt een optimalisatie uitgevoerd.
- De verkeersdata gebruiken we onder andere om te bepalen wanneer en hoe laat er op de weg gewerkt mag worden om daarmee Leiden bereikbaar te houden. Daarnaast gebruiken we de verkeersdata voor het opstellen en bijstellen van omleidingsplannen bij werkzaamheden en voor evenementen. Ook voor het ontwikkelen van mobiliteitsbeleid wordt data uit het verkeersmonitoringsysteem gebruikt. En tot slot evalueren we de impact van tijdelijke afsluitingen met behulp van verkeersdata.
- Binnen Verkeersmanagement maken we verkeersregelscenario's vanuit de Verkeerscentrale als blijkt dat afsluitingen en wegomleidingen effecten hebben op de doorstroming. Bij regionale stremmingen of omvangrijke binnenstedelijke hinder wordt getracht de impact te minimaliseren met regelscenario's.
- Om de betrouwbaarheid en verkeersveiligheid van het Leidse wegennet te waarborgen, plegen wij preventief en correctief technisch onderhoud aan de verkeerssystemen (verkeerscentrale, verkeersregelininstallaties, pollers en verkeerscamera's). Bij defecte detectielussen of andere technische mankementen doen we vanuit de Verkeerscentrale verkeerskundige aanpassingen in de verkeersregeling om de doorstroming te waarborgen en de verkeersveiligheid te garanderen.
- Verkeersregie richt zich op de veiligheid van het verkeer, verkeersdoorstroming en uitvoering van de werkzaamheden. Verkeersregie zorgt ervoor dat de stad bereikbaar blijft tijdens de bouw van grote (infrastructurele) projecten. De stad mag immers niet op slot gaan. Daarom is het maken van goede plannings en een goede afstemming met de hulpdiensten van groot belang. Naast werken die aan de weg of het water plaatsvinden houdt verkeersregie zich ook bezig met andere activiteiten die ingrijpen op de beschikbaarheid en de werking van de weg, zoals kabels en leidingen, rioolwerkzaamheden, evenementen en bouwlocaties. Ook draagt verkeersregie elk jaar bij aan het afwikkelen van het verkeer bij de terugkerende grote Leidse evenementen. Zoals bijvoorbeeld 3 Oktober en de Leiden Marathon.
- Bij de kaderbrief 2025 is geld beschikbaar gesteld tot aan 2027 om werk te maken van hinderbeperking. Samen met partners en bedrijven in de stad wordt een plan opgesteld om door middel van verkeersmaatregelen, mobiliteitsmaatregelen en de communicatie daarover, slimme gezamenlijke maatregelen te treffen waardoor de stad ook tijdens de vele werkzaamheden goed kan blijven functioneren. Voorbeelden van maatregelen zijn:
 - Inzetten op het verduurzamen van het reisbeleid van grote werkgevers. Hiervoor worden mobiliteitsadviseurs ingezet die de bedrijven benaderen en concreet kunnen adviseren.
 - Inzetten op een doelgroepgerichte communicatieaanpak gericht op reizigers. Zij worden bewuster gemaakt van voor hen passende alternatieven. Daarbij zetten we onder andere social media en apps in.
 - Verbeteren van de mogelijkheden voor parkeren op afstand met natransport. Daarbij verkennen we of en hoe het aanbod aan P+R faciliteiten kan worden uitgebreid.

Een project overstijgende aanpak draagt bij aan de mogelijkheden om evenementen te organiseren, woningbouw te ontwikkelen, verkeersveiligheid te versterken, beheerwerkzaamheden uit te voeren en de beleidsdoelstellingen voor mobiliteit (de modal shift) te verwezenlijken.

Projecten in de programma's Autoluwe binnenstad en Leiden duurzaam bereikbaar

Project	Eerstvolgend besluit	Start uitvoering	Fase
Leidse Ring Noord – Engelendaal	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q2 2025	Lopend
Leidse Ring Noord – Oude Spoorbaan	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q2 2025	Lopend
Leidse Ring Noord – Plesmanlaan	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q4 2024	Lopend
Leidse Ring Noord – Willem de Zwijgerlaan	Q2 2027 (aanvraag uitvoeringskrediet)	Q1 2029	Lopend
Rijnlandroute – Europaweg tot en met Lammenschansplein	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q4 2024	Lopend
Kruispunt Hoge Rijndijk / Willem van der Madeweg	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q4 2027	Lopend
Groene Lopers: Kruising Haagweg/Churchilllaan	Nog niet bekend	Nog niet bekend	Start 2026
Groene Lopers: DDI Plesmanlaan / Haagse Schouwweg en Dr. Lelylaan / Haagse Schouwweg	Nog niet bekend	Nog niet bekend	Start 2026
Groene Lopers: Kruising Ommendijkseweg / Stevenshofdreef	Nog niet bekend	Nog niet bekend	Start 2026
Doorstromingsmaatregelen Bargelaan	Nog niet bekend	Nog niet bekend	Lopend

4B1.5 Verbeteren parkeeraanbod

Om Leiden aantrekkelijk te houden om in te wonen, werken en verblijven en als vestigingsplaats voor bedrijven is het noodzakelijk om integraal parkeerbeleid te hebben. Onze ambitie is om de juiste parkeerder op de juiste plek te laten parkeren. Dit doen wij door de inzet van gereguleerd parkeren, vergunningen en door ons parkeerareaal kwantitatief en kwalitatief aan te laten sluiten bij de ambitie.

Parkeerbeleid

De ambities op het gebied van parkeren zijn verwoord in de Parkeervisie Auto- en Fietsparkeren Leiden 2020-2030. Dit parkeerbeleid draagt bij aan het stimuleren van het gebruik van duurzame vervoersmiddelen en het verbeteren van de leefbaarheid en kwaliteit van de openbare ruimte. Wij willen de juiste parkeerder op de juiste plek laten parkeren. Uitgangspunt hierbij is dat (langparkerende) bezoekers – die met de auto moeten/willen komen – in de garages parkeren, zodat de openbare parkeerplaatsen op straat gebruikt kunnen worden door bewoners en kortparkerende bezoekers. Tevens levert het parkeerbeleid een bijdrage aan het op een verantwoorde wijze inbedden van de verstedelijkingsopgave. Parkeerbeleid maakt onderdeel uit van de integrale afweging tussen mobiliteit, verstedelijking, duurzaamheid en het vestigingsklimaat. Daarnaast wordt met het parkeerbeleid beoogt de parkeerdruk op een acceptabel niveau te houden, dan wel te krijgen. Dit om de benodigde ruimte te creëren voor groen- en verblijfsvoorzieningen.

Circa 4 jaar geleden is aangevangen met de uitvoering van de maatregelen uit de parkeervisie. Hierbij zijn de maatregelen in de binnenstad als eerste aan bod gekomen. Zo zijn er ongeveer 1.000 bezoekersparkeerplaatsen omgezet naar vergunninghoudersparkeerplaatsen, zijn er op een 7-tal locaties kortparkeerplaatsen aangewezen, waarvan 2 locaties voorzien zijn van een rode-band-parkeerautomaat, is het aantal parkeervergunningen per adres teruggebracht van 2 stuks naar 1 stuk, is het tarief voor de (bestaande) tweede parkeervergunning opgehoogd, zijn er parkeerplaatsen in de gemeentelijke garages beschikbaar gesteld aan bewoners, zijn er plafonds ingesteld voor de vergunninguitgifte en worden er wachtlijsten gehanteerd. Om na te gaan wat het effect is van deze maatregelen en hoe bewoners, ondernemers, instellingen en bezoekers het parkeerbeleid ervaren, heeft er in 2025 een evaluatie plaats gevonden over het parkeerbeleid in de binnenstad. In 2026 zal het beleid - afhankelijk van de uitkomsten van de evaluatie – geoptimaliseerd worden.

Tevens zal er in 2026 een grote evaluatie plaatsvinden van de effecten van en ervaringen met alle overige maatregelen uit de parkeervisie en de Beleidsregels Parkeernormen.

In 2026 wordt verder gewerkt aan de voorbereiding voor een nieuwe ondergrondse parkeergarage van circa 484 parkeerplaatsen op het Morspoortterrein. Verwacht wordt in 2027 een uitvoeringsbesluit aan de gemeenteraad voor te leggen.

Parkeermanagement

Het parkeermanagement heeft de taak om het parkeerbeleid voor de auto en fiets effectief en efficiënt in de praktijk te brengen en zodoende de parkeerruimte optimaal te benutten en de opbrengst van het parkeren binnen de beleidskaders te optimaliseren. Parkeermanagement voert regie uit over het fietsparkeren en autoparkeren. Dit gebeurt door middel van het afsluiten en onderhouden van dienstverleningsovereenkomsten over de resultaten van de uitvoering. Hieronder vallen onder andere beheer en onderhoud van straatparkeren en parkeren in garages, uitgifte van parkeervergunningen, innen van naheffingen en afhandeling van bezwaar en beroep, inzet van handhaving in de parkeerrestrictiegebieden en beheer van de fietsenstallingen. Daarnaast voert parkeermanagement het contractmanagement uit voor contracten met externe partijen. Aanvullend is parkeermanagement verantwoordelijk voor het verder digitaliseren van de parkeerketen.

Autoparkeren

De evaluatie van het parkeerbeleid in de binnenstad (2025) en de evaluatie van de overige maatregelen uit de parkeervisie (2026) zullen resulteren in een voorstel tot optimalisatie van het beleid, met daarbij de doelstellingen uit het beleidsakkoord als richtsnoer. Tevens zal het effectueren van de maatregelen uit de Agenda Autoluw worden voortgezet evenals het vergroenen van woonwijken waar de parkeerdruk dit toelaat.

Eind 2025 gaat de nieuwe P&R Locatie Mendelweg (nieuwe parkeergarage van Naturalis) open. Hiermee hebben de bezoekers van Naturalis een ruime eigen parkeergarage en is er extra parkeercapaciteit voor P&R in de stad.

Fietsparkeren

Door de groei van de stad, de regio en het fietsgebruik ontstaat er ook meer vraag naar fietsparkeervoorzieningen. De ruimtelijke beperkingen in de historische binnenstad, maar ook de kwaliteitsambities voor de openbare ruimte hebben tot gevolg dat er steeds meer inpandige voorzieningen nodig zijn. In de vele smalle straten van de binnenstad en de eerste en tweede schil rond de binnenstad is vaak de enige mogelijkheid voor uitbreiding van fietsparkeerplaatsen het opheffen van autoparkeerplaatsen ten behoeve van fietsenrekken. Het realiseren van voldoende fietsparkeerplaatsen vergt dan ook een lange adem, zoals bijvoorbeeld al blijkt bij de realisatie van de Breestraatstalling, die naar verwachting in de eerste helft van 2026 open kan gaan. Met name bij stations en in de binnenstad is de vraag naar parkeervoorzieningen groter dan het aanbod. Ook sluiten de parkeervoorzieningen niet altijd aan bij de parkeervraag. De kwalitatieve en kwantitatieve uitbreiding van het aantal fietsparkeerplaatsen sluit aan bij de ambitie Fiets op 1 en de overgang naar duurzame mobiliteit. In 2026 wordt verdergegaan met het uitvoeren van de doelstellingen uit de Parkeervisie, waarin fietsparkeren een prominente rol heeft. In de binnenstad wordt gewerkt aan verbeteringen van het fietsparkeren via het Uitvoeringsplan Fietsparkeren Binnenstad. Ook blijven we in 2026 verzoeken behandelen van bewoners en ondernemers voor het (bij)plaatsen van fietsenrekken. Om het fietsen te stimuleren zijn voldoende, kwalitatief hoogwaardige voorzieningen op een strategische locatie randvoorwaardelijk. De kosten en baten van het fietsparkeren zijn onderdeel van de Parkeerexploitatie (Pex) waarin ook de kosten en opbrengsten van het autoparkeren opgenomen zijn.

Projecten in de programma's Autoluwe binnenstad en Leiden duurzaam bereikbaar

Project	Eerstvolgend besluit	Start uitvoering	Fase
Renovatie en ophoging Haarlemmerstraatgarage	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q3 2026	Lopend
Fietsenstalling Lange Mare	Uitvoeringsbesluit genomen in 2e helft 2024	Q3 2025	Lopend
Fietsparkeren binnenstad	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	doorlopend	lopend

Effectindicatoren bij 4B Bereikbaarheid

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 4B1 Verbeteren bereikbaarheid						
4B1.a Percentage voetgangers dat geen of slechts af en toe hinder ondervindt in de binnenstad	73% (2021) 72% (2023) 68% (2025)	-	>75%	-	>75%	Stadsenquête
4B1.b Aantal fietsritten op werkdagen bij stadspoorten	75.388 (2022) 79.773 (2023) 74.562 (2024)	92.000	94.250	96.500	98.750	Afdeling Mobiliteit Beleidsprogramma Fiets 2020-2030
4B1.c Aantal check-ins op de stadslijnen	7.745.699 (2022) 8.546.345 (2023) 8.961.483 (2024)	+3%	+3%	+3%	+3%	QBuzz

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
4B1.d Aantal in- en uitstappers treinstations in Leiden gemiddeld per werkdag	64.959 (2022) 87.581 (2023) 87.755 (2024)	90.000	91.000	92.000	93.000 ¹	NS
4B1.e Percentage Leidenaren dat zelf veel overlast van parkeerproblemen ondervindt	13% (2019) 17 % (2021) 16% (2023)	<20%	<20%	<20%	<20%	Veiligheidsmonitor
4B1.f Percentage autobezitters dat parkeermogelijkheden voor bewoners in openbare ruimte bij huis met goed of voldoende beoordeelt	65% (2021) 77% (2023) 72% (2025)	-	75%	-	75%	Stadsenquête
4B1.g Percentage autobezitters dat parkeermogelijkheden voor bezoekers in openbare ruimte bij huis met goed of voldoende beoordeelt	58% (2021) 63% (2023) 61% (2025)	-	>75%	-	>75%	Stadsenquête
4B1.h Percentage fietsers dat de parkeermogelijkheden voor de fiets in de binnenstad van Leiden met uitstekend of goed beoordeelt	63% (2021) 65% (2023) 65% (2025)	-	>75%	-	>75%	Stadsenquête
4B1.i Percentage fietsers dat de parkeermogelijkheden voor de fiets bij het Centraal Station met uitstekend of goed beoordeelt	61% (2021) 69% (2023) 70% (2025)	-	>75%	-	>75%	Stadsenquête
4B1.j Percentage fietsers dat de parkeermogelijkheden voor de fiets in de woonbuurt met uitstekend of goed beoordeelt	64% (2021) 66% (2023) 68% (2025)	-	>75%	-	>75%	Stadsenquête

¹ De streefwaarden voor het aantal in- uit- en overstappers op de treinstations in Leiden zijn verhoogd. In 2023 en 2024 is de streefwaarden van 2028 al bereikt. In 2024 is de groei minder groot dan in voorgaande jaren. Er is om die reden gekozen voor een streefwaarde met een lichte groei richting 2030. Hiermee laten we een realistischer beeld zien van de aantallen en dat de groei mogelijk afvlakt.

Beleidsterrein 4C Verkeersveiligheid

Het verbeteren van de verkeersveiligheid is een belangrijke ambitie van Leiden. Leiden is een drukke en dichtbebouwde stad, waar veel mensen met elkaar samenleven en samen op een veilige manier gebruik maken van die stad. In 2024 is de tweede verkeersveiligheidsmonitor opgesteld waarmee de verkeersveiligheid in de stad gemonitord wordt.

Met de Impuls Verkeersveiligheid heeft het college extra ambities geformuleerd om de verkeersveiligheid in Leiden te verbeteren.

Doelen en prestaties bij 4C Verkeersveiligheid

Doel	Prestatie
4C1 Verbeteren Verkeersveiligheid	4C1.1 Stimuleren verkeersveilig gedrag
	4C1.2 Verbeteren verkeersveilige inrichting

4C 1.1. Stimuleren verkeersveilig gedrag

Het verkeersveiligheidsbeleid is onderdeel van de Mobiliteitsnota 2020-2030. Om de stad verkeersveiliger te maken richten we ons op de drie pijlers van het verkeersveiligheidsbeleid: infrastructuur, educatie en handhaving. In 2026 zetten wij weer volop in op verkeerseducatie ter verbetering van de verkeersveiligheid. De gemeente doet mee aan landelijke en regionale campagnemomenten aan het begin van het schooljaar, over fietsverlichting, alcoholgebruik en afleiding in het verkeer. Ook wordt er jaarlijks voor ouders een Opfriscursus georganiseerd, in het kader van het landelijke programma Doortrappen. De campagnes en acties worden steeds meer in regioverband afgestemd en uitgevoerd.

Rondom scholen is veel aandacht voor de verkeersveiligheid. Op basis van een eerder uitgevoerde evaluatie schoolomgeving, nemen wij aanvullende maatregelen om de verkeersveiligheid rondom basisscholen te verbeteren. Deze maatregelen hebben als doel een zo veilig mogelijke schoolomgeving voor iedere basisschoolleerling te maken. In de contacten met de Leidse scholen kijken we, naast verbeteringen in de fysieke omgeving, ook naar gedragsbeïnvloeding door educatie en handhaving om de verkeersveiligheid te verbeteren. In 2026 gaan we verder met het verbeteren van de verkeersveiligheid rond verschillende scholen in Leiden.

Vanaf 2026 kunnen de handhavers gebruik maken van hun nieuwe bevoegdheden om op te treden tegen bellen op de fiets, door rood fietsen/lopen en het ontbreken van werkende fietsverlichting. Dit kan worden ingezet om campagnes en educatie te ondersteunen.

4C1.2 Verbeteren verkeersveilige inrichting

Leiden streeft naar een zo veilig mogelijke inrichting van de openbare ruimte. Bij alle projecten in de openbare ruimte is dan ook nadrukkelijk aandacht voor verbetering van de leefomgeving en de verkeersveiligheid. Bijvoorbeeld bij de wijkgerichte aanpak vanuit beheer is nadrukkelijk aandacht voor verbetering van de verkeersveiligheid in een wijk. Maar ook bij de projecten uit de programma's Leiden Duurzaam Bereikbaar en Autoluwe Binnenstad is het verbeteren van de verkeersveiligheid altijd onderdeel van de opgave.

Middels de veiligheidsmonitor, die iedere twee jaar wordt opgesteld, wordt de verkeersveiligheid gemonitord. Uit de monitor van 2024 blijkt dat de nadruk in aanpak het beste kan komen te liggen op het inrichten van 30 kilometerwegen volgens de landelijke richtlijn van Duurzaam Veilig, het verbeteren van de verkeersveiligheid voor de fietser op gemeentelijk gebiedsontsluitingswegen binnen de bebouwde kom, aandacht voor de oudere verkeersdeelnemer (55+), aandacht voor de jongere verkeersdeelnemer (18 – 24 jaar) en verkeersveiligheidsoplossingen voor de bromfietzers op gebiedsontsluitingswegen.

In 2026 gaan we aan de slag met de Impuls Verkeersveiligheid; er wordt extra geïnvesteerd door uitbreiding van formatie, een gemeentebrede gedragscampagne, verbetering van de monitoring en extra inzet op handhaving door gemeente en flitspalen.

De 14 aandachtlocaties, die in de monitor naar voren zijn gekomen, zullen de komende jaren worden onderzocht en zo mogelijk worden verbeterd.

In 2025 is het wegencategoriseringsplan en het beleidskader GOW 30 vastgesteld. In 2026 gaat het college aan de slag met het opstellen van een uitvoeringsplanning om de verschillende wegen op te waarderen naar GOW30. Slechts enkele wegen kunnen direct worden opgewaardeerd. De meeste wegen moeten fysiek worden aangepast, zodat de gebruiker herkent dat het een weg betreft waar maximaal 30 km/h mag worden gereden. De aanpassing wordt in lopende projecten meegenomen. Voor sommige wegen wordt een apart project opgezet.

Projecten in de programma's Autoluwe binnenstad en Leiden duurzaam bereikbaar

Project	Eerstvolgend besluit	Start uitvoering	Fase
Verkeersveilige schoolomgeving	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Doorlopend	Lopend
Herinrichting Oosterkerkstraat / Ir. Driessenstraat	Q1 2026 (aanvraag uitvoeringskrediet)	Q4 2026	Lopend
Aandachtslocaties verkeersveiligheidsmonitor – Korte termijn maatregelen	Nog niet bekend	Nog niet bekend	Start 2026
Herinrichting Groote Vink / Ontsluiting Voorschoten	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q2 2027	Lopend
Herinrichting Lammenschansweg - lange termijn	Q1 2026 (aanvraag voorbereidingskrediet)	Q4 2028	Lopend
Verbeteren verkeersveiligheid Houtkwartier	Besluitvorming heeft plaatsgevonden	Q4 2024	Lopend
Diverse locaties inrichten conform GOW30	Nog niet bekend	Nog niet bekend	Start 2026

Effectindicatoren bij 4C Verkeersveiligheid

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 4C1 Verbeteren Verkeersveiligheid						
4C1.a Percentage bewoners dat zich meestal of altijd veilig voelt in het verkeer in Leiden	87% (2021) 79% (2023) 80% (2025)	-	>85%-	-	>85%	Stadsenquête
4C1.b Aantal letselongevallen over 3 jaar op de aandachtslocaties in de verkeersveiligheidsmonitor*	85 (2020-2022) 133 (2021-2023) 143 (2022-2024)	-	<85	-	<80	Ongeval data en verkeersveiligheidsmonitor

*) De stijging van de letselongevallen op aandachtlocaties is te verklaren doordat er wordt teruggekeken naar de periode 2021-2023 en het coronajaar 2020 buiten de cijfers is gevallen. De verwachting is dat er nog een stijging is tot 2025 en dat daarna een daling wordt ingezet, omdat een aantal projecten om de verkeersveiligheid te verbeteren nu worden uitgevoerd, zoals Groote Vink, Vrijheidslaan/ Zoeterwoudseweg en de eerste maatregelen op de Lammenschansweg.

Kaderstellende beleidsstukken

Onderstaand overzicht omvat de afgelopen 5 jaar.

- RV 24.0119 Voorbereidingskrediet programma autoluwe binnenstad - project nieuwe inrichting Oosterkerkstraat - Ir Driessenstraat
- RV 24.0069 Voorbereidingskrediet ondergrondse parkeergarage Morspoortterrein
- RV 24.0070 Tussentijdse wijziging legesverordening 2024 tbv aansluiting zero-emissie loket
- RV 24.0068 Uitvoeringsbesluit fietsenstalling Lange Mare
- RV 24.0062 Voorbereidingskrediet Fietspoort Spanjaardsbrug
- RV 24.0048 Uitvoering maatregelen parkeervisie fase 3
- RV 24.0035 Kaderbesluit Groene lopers Leiden; Veilige straten, leefbare wijken, schone lucht en een vitale binnenstad, Ontwerpschetsen 'slimme knips' en Leiden-west
- RV 24.0018 Ontwerp-VVGB Fietsenstalling Lange Mare bij de Hartbrugkerk
- RV 23.0132 Uitvoeringsbesluit Herinrichting kruispunt bij de Groote Vink (Haagweg-Leidseweg) en verkeersontsluiting Leiden-Voorschoten
- RV 23.0125 Herinrichting Openbare Ruimte Verbeekstraat
- RV 23.0128 Verordening op de heffing en invordering van parkeerbelastingen 2024
- RV 23.0083 Kaderbesluit herinrichting Hoge Rijndijk
- RV 23.0066 Agenda Autoluwe Binnenstad - Herinrichting openbare ruimte Noordeinde
- RV 23.0064 Uitvoeringsbesluit Jan van Houtkade/Koepoortsbrug
- RV 23.0037 Kaderbesluit fietsenstalling Hartbrugkerk
- RV 23.0029 Aanvullend krediet fietsenstalling de Geus
- RV 23.0009 Kaderbesluit gebiedsontwikkeling Park De Zwijger en aanvullende kaders Leidse Ring Noord Willem de Zwijgerlaan
- RV 23.0001 Aanpassingen parkeer- en parkeerbelastingverordening ten behoeve van implementatie nieuwe parkeerzones en wijzigingen parkeerzone A
- RV 22.0027 Kaderbesluit Herinrichting kruispunt bij de Groote Vink (Haagweg-Leidseweg)
- RV 21.0140 Uitvoeringsbesluit Leidse Ring Noord – Deelproject Schipholweg Oost
- RV 21.0130 Uitvoeringsbesluit Ophogen parkeergarage Haarlemmerstraat
- RV 21.0107 Esthetisch programma van Eisen Rijnlandroute Europaweg en Lammenschansplein
- RV 21.0102 Uitvoeringsbesluit Leidse Ring Noord - deelproject Oude Spoorbaan
- RV 21.0086 Uitvoeringsbesluit Herinrichting Veerplein e.o. deelproject Singelpark
- RV 21.0081 Verordening tot wijziging van de Wegsleeperverordening Leiden 2004
- RV 21.0077 Uitvoeringsbesluit Openbare Ruimte projecten Binnenstad: Havenplein
- RV 21.0075 Parapluherziening beleidsregels parkeren Binnenstad en Stationsomgeving
- RV 21.0071 Uitvoeringsbesluit herinrichting Centrumroute fase 4, tracédeel Schuttersveld
- RV 21.0059 Uitvoeringsbesluit Leidse Ring Noord – Deelproject Engelendaal
- RV 21.0057 Uitbreiding gereguleerd parkeren
- RV 21.0051 Exploitatie en Beheer Fietsenstalling Breestraat-Mosterdsteeg
- RV 21.0045 Wensen en bedenkingen bij Regionale Strategie Mobiliteit Holland Rijnland
- RV 21.0038 Gebiedsvisie Stationsgebied
- RV 21.0034 Kaderbesluit Herinrichting Jan van Houtkade (Singelpark fase 2)
- RV 21.0033 Uitvoeringsbesluit Leidse Ring Noord Plesmanlaan
- RV 21.0028 Beleidsprogramma Voetganger 2020-2030
- RV 21.0012 Instandhoudingswerkzaamheden Fietsenstalling Taxistandplaats
- RV 21.0002 Vaststellen bestemmingsplan Parapluherziening Fietsparkeren
- RV 20.0148 Autoluwe Binnenstad
- BW 20.0379 Beleidsregels Parkeernormen Leiden 2020
- BW 20.0258 Beleidsregel Oplaadinfrastructuur elektrische voertuigen gemeente Leiden 2020
- RV 20.0137 Aanpassen Parkeerverordening, Parkeerbelastingverordening en de Nadere voorschriften (K.31.2)
- RV 20.0125 Uitvoeringsbesluit geluidvoorzieningen c.a. Willem de Zwijgerbrug
- RV 20.0111 Beleidsprogramma Fiets 2020-2030 Leiden Fietsstad
- RV 20.0078 Aanpassen komgrenzen Wegenwet en Wegenverkeerswet
- RV 20.0063 Fietsenstalling De Geus
- RV 20.0050 Uitvoeringsbesluit Brug Poelgeest
- RV 20.0038 Parkeervisie Leiden Auto- en Fietsparkeren 2020-2030
- RV 20.0031 Kaderbesluit Renovatie en ophoging Haarlemmerstraat parkeergarage
- RV 20.0030 Mobiliteitsnota Leiden duurzaam bereikbaar 2020-2030
- RV 20.0029 Uitvoeringsbesluit LBSP Duurzame Reconstructie Openbare Ruimte en Infrastructuur
- RV 20.0007 Uitvoeringsbesluit herinrichting Centrumroute fase 3, tracédeel Langegracht en Oude Herengracht

Programmakosten

Mobiliteit		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Duurzame Mobiliteit	Lasten	1.713	2.429	1.542	1.335	1.812	2.274
	Baten	-412	-415	-	-	-	-
Saldo		1.301	2.014	1.542	1.335	1.812	2.274
Bereikbaarheid	Lasten	25.408	31.110	27.599	25.165	27.127	34.809
	Baten	-24.769	-24.459	-22.761	-21.889	-21.890	-21.890
Saldo		639	6.651	4.838	3.275	5.237	12.920
Verkeersveiligheid	Lasten	1.034	1.216	1.601	1.766	1.665	1.669
	Baten	-69	-	-	-	-	-
Saldo		964	1.216	1.601	1.766	1.665	1.669
Parkeren	Lasten	0	-	-	-	-	-
	Baten	-	-	-	-	-	-
Saldo		0	-	-	-	-	-
Programma	Lasten	28.155	34.755	30.742	28.266	30.604	38.752
	Baten	-25.250	-24.874	-22.761	-21.889	-21.890	-21.890
Saldo van baten en lasten		2.905	9.881	7.981	6.376	8.714	16.862
Reserves	Toevoeging	6.726	27.027	2.598	3.481	2.075	2.075
	Onttrekking	-2.734	-6.145	-13.345	-3.468	-3.404	-18.790
Mutaties reserves		3.993	20.882	-10.747	12	-1.329	-16.715
Resultaat		6.897	30.763	-2.766	6.389	7.385	147

Budgettaire ontwikkelingen

De daling en/of stijging van de lasten en baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2026-2029.

Beleidssterrein Duurzame Mobiliteit

De lasten op dit beleidssterrein zijn gedaald met € 886.000.

Een bedrag van € 237.000 wordt veroorzaakt doordat in 2025 een bijdrage aan het krediet "ruimte op straat" is begroot. Wanneer deze lasten in 2025 niet geheel worden gerealiseerd blijven deze middelen wel beschikbaar voor uitvoering in 2026.

De lasten voor de Zero Emissie opgave dalen in 2026 met € 730.000 ten opzichte van 2025. Dat wordt veroorzaakt doordat de incidentele middelen (subsidie van het rijk) voor het laatst in 2025 zijn begroot. Deze middelen blijven ook in 2026 beschikbaar voor de Zero Emissie opgave.

De baten op dit beleidssterrein zijn gedaald met € 415.000 vanwege het feit dat de incidentele subsidie van het rijk voor de opgave Zero Emissie voor het laatst in 2025 wordt ontvangen.

Beleidssterrein Bereikbaarheid

De lasten op dit beleidssterrein bedragen € 27,6 mln. In 2026. Ten opzichte van 2025 (€ 31,1 mln.) is sprake van een daling met € 3,5 mln.

Een belangrijke oorzaak van de daling is dat er in de begroting 2025 lasten zijn begroot (gedekt door reserves) voor bijdragen aan diverse mobiliteitsinvesteringen, voor een bedrag van € 5,4 mln. terwijl in 2026 € 4,4 mln. is begroot. Dat is een daling van € 1,0 mln. Wanneer het budget in 2025 niet volledig wordt besteed omdat er bijvoorbeeld sprake is van gewijzigde planningen in projecten, blijven deze middelen wel beschikbaar voor uitvoering in 2026.

Daarnaast is het budget voor de planvoorbereidingskosten voor de "MiRT-verkenningsofse OV knoop Leiden CS" in 2026 € 2,8 mln. lager dan in 2025. Wanneer het budget in 2025 niet volledig wordt besteed blijven de middelen wel beschikbaar voor de kosten van planvoorbereiding in 2026.

Tot slot is binnen de prestatie voor het verbeteren van het (fiets)parkeeraanbod is voor het fietsparkeren De Geus sprake van een daling van de lasten in 2026 ten opzichte van 2025 in verband met een éénmalige betaling van appartementsrecht aan de ontwikkelaar van € 507.000 in 2025.

De baten van het beleidsterrein Bereikbaarheid bedragen in 2026 € 22,7 mln. Terwijl deze in 2025 € 24,5 mln. bedragen. Een verlaging van € 1,8 mln.

Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere begrote bijdragen van het Rijk en Provincie Zuid-Holland voor een bedrag van € 1,9 mln. voor de gezamenlijke voorbereidingskosten "MIRT-verkenningfase OV knoop Leiden CS". Leiden treedt daarbij op als aanbestedende organisatie namens de betrokken partijen en brengt jaarlijks de gemaakte kosten in rekening bij het Rijk en de Provincie Zuid-Holland.

Beleidssterrein Verkeersveiligheid

De lasten op dit beleidsterrein zijn gestegen met € 409.000.

Dit wordt onder andere veroorzaakt door de bij de Kaderbrief 2026 - 2029 toegekende middelen van € 125.000 voor het bevorderen van de verkeersveiligheid in de stad.

Het restant wordt veroorzaakt door indexering van budgetten, de doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten ontwikkeling vanuit het meerjareninvesteringsplan 2026 - 2029.

Reserves

Reserves programma 4		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Reserve parkeren P4	Toevoeging	6.198	2.867	-	1.964	2.000	2.000
	Onttrekking	-572	-558	-10.221	-1.352	-1.440	-8.441
Saldo		5.626	2.309	-10.221	611	560	-6.441
Reserve bereikbaarheidsprojecten	Toevoeging	414	148	2.598	1.517	75	75
	Onttrekking	-1.573	-4.360	-2.450	-1.442	-	-
Saldo		-1.160	-4.212	148	75	75	75
reserve grondexploitatie P4	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-	-	-	-8.000
Saldo		-	-	-	-	-	-8.000
Reserve stedelijke ontwikkeling P4	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-112	-	-	-	-
Saldo		-	-112	-	-	-	-
Reserve Duurzame Stad P4	Toevoeging	54	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-588	-15	-	-	-	-
Saldo		-534	-15	-	-	-	-
Reserve RVMK (reg. verkeer en milieukrt)	Toevoeging	60	74	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-	-	-	-
Saldo		60	74	-	-	-	-
Reserve OV knoop Leiden CS	Toevoeging	-	23.938	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-1.099	-674	-674	-1.963	-2.349
Saldo		-	22.839	-674	-674	-1.963	-2.349
Totaal	Toevoeging	6.726	27.027	2.598	3.481	2.075	2.075
	Onttrekking	-2.734	-6.145	-13.345	-3.468	-3.404	-18.790
Reserves programma 4		3.993	20.882	-10.747	12	-1.329	-16.715

Reserve parkeren

Het uitgangspunt binnen het beleidsterrein parkeren is altijd geweest dat lasten en baten die betrekking hebben op parkeren worden verrekend met de reserve parkeren. Ten opzichte van de begroting is het resultaat in 2024 € 296.737 nadelig. Dit bedrag is onttrokken aan de reserve parkeren.

Onderstaand wordt de actuele ontwikkeling van de reserve parkeren voor de komende jaren beschreven.

Een selectie van belangrijkste ontwikkelingen:

- De grondkosten van fietsenstalling de Geus. De kosten zijn opgenomen in 2026 en geraamd op € 0,6 mln.
- De kosten van de nieuwe fietsenstalling Lange Mare zijn geraamd op € 4,4 mln. (€ 2,9 mln. activeerbare lasten en € 1,5 mln. incidentele lasten).
- Een risicobuffer voor de impact rentewijzigingen van jaarlijks € 0,4 mln. (uitgangspunt omslagrente 1,5%)
- ICT kosten voor applicaties die niet binnen het gesloten systeem van de parkeerexploitatie worden geboekt. Deze kosten worden door de afdeling ICT doorbelast. Jaarlijks wordt een bedrag inclusief indexatie opgenomen van gemiddeld € 0,11 mln.
- Een vervangingsinvestering voor de parkeerautomaten in zone A en B die sinds 2016 in gebruik zijn. Vanaf 2027 wordt jaarlijks een bedrag opgenomen van € 0,1 mln.
- Een reservering voor de vervangingsinvesteringen van installaties, parkeerapparatuur en wagenpark. Vanaf 2025 worden jaarlijks extra kapitaallasten opgenomen van gemiddeld € 0,67 mln.
- De nieuwe fietsenstalling in de bibliotheek op de Nieuwstraat. Er wordt vanaf 2027 jaarlijks gemiddeld een bedrag opgenomen van € 0,4 mln. ter dekking van exploitatie- en kapitaallasten.
- In de reserve Parkeren is structureel een veiligheidsbuffer aangehouden van € 2 mln. voor potentiële toekomstige economische ontwikkelingen die tegenvallende resultaten tot gevolg hebben.
- Voor de aanpak van fietsparkeerproblemen in de wijken wordt structureel € 0,13 mln. opgenomen.
- Een structureel nadeel van € 0,31 mln. als gevolg van de uitbreiding van de formatie, vanwege het toegenomen werk door het uitgebreide gereguleerde parkeerareaal.
- Een structureel nadeel van € 0,2 mln. door de geprognosticeerde herijking van de beheerskosten voor de nieuwe fietsenstalling Breestraat, gebaseerd op ervaringscijfers van bestaande stallingen en de ruime openingstijden.
- Een bijdrage aan het MIRT (Meejarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) wordt in 2033 eenmalig € 8 mln. gereserveerd voor cofinanciering van nog niet gedekte fietsvoorzieningen.

Reserve bereikbaarheidsprojecten

In 2024 vindt er een toevoeging en onttrekking plaats van € 2,5 mln. plaats voor de dekking van plankosten in de definitiefase van mobiliteitsprojecten. De toevoeging aan de reserve van € 148.000 heeft betrekking op de beheerkosten van de Leidse Ring Noord.

Reserve OV Knoop Leiden CS

In 2026 is een onttrekking begroot van € 647.000 voor de investeringsuitgaven "MIRT OV knoop Leiden CS".

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Projecten Autoluwe Binnenstad 2021-2028	Maatsch.	N	VK	4.000	803	4.582	1.043	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Herontwikkeling van de Kaasmarkt	Maatsch.	N	VK	-	2.067	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Autoluwe gebied mbv kentekenregistr A	Maatsch.	N	VK	-	366	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Fietspad Korte Mare	Maatsch.	N	VK	-	139	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Omgeving Pieterskerk en Hooglandse Kerk	Maatsch.	N	VK	-	278	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Knip Langebrug fase 1	Maatsch.	N	VK	-	-	209	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Knip Langebrug fase 1 A	Maatsch.	N	VK	-	70	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Rapenburg + Steenschuur West	Maatsch.	N	VK	-	696	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Stevenshofdreef-Ommedijkseweg	Maatsch.	N	NK	200	-	5.747	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL VRI's Stevenshofdreef-Ommedijkseweg	Maatsch.	N	NK	-	-	-	233	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Plesmanlaan Haagse Schouwweg IP	Maatsch.	N	NK	7.196	-	-	-	7.617
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Dr. Lelylaan - Haagse Schouwweg IP	Maatsch.	N	NK	4.696	-	-	-	5.119
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Mors Morsweg Morssingel IP	Maatsch.	N	NK	200	3.800	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Haagweg Churchillaan IP	Maatsch.	N	NK	4.000	-	-	6.544	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Bostelbrug	Maatsch.	N	NK	200	-	5.500	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Steenstraat t/m Kort Rapenburg	Maatsch.	N	NK	2.200	-	7.770	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Stadsentree De Groene Loper Stationsweg	Maatsch.	N		1.900	1.982	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Projecten Autoluwe Binnenstad 2029	Maatsch.	N	VK	500	-	-	-	1.000
04A102	Stim. Verduurzaming vervoer	Dynamisch verkeersmng verkeersmonitor 2	Maatsch.	N	VK	-	-	1.113	-	-
04A102	Stim. Verduurzaming vervoer	Zero Emissie	Maatsch.	N	NK	-	493	-	-	-
04B101	Verbeteren bereikbaarheid voetgangers	Vh Kwaliteitsverbetering Breestraat	Maatsch.	V		-	-	-	1.506	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Den Haag West 2016	Maatsch.	N	VK	213	222	-	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Noordwijk	Maatsch.	N	VK	-	-	108	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Alphen aan den Rijn 2016	Maatsch.	N	VK	167	-	-	343	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Alphen aan den Rijn 2018	Maatsch.	N	VK	-	491	-	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Kruising Plantijnstraat-Kanaalweg	Maatsch.	V		-	-	207	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	5 knelpunten Leiden CS en BSP Tunnels	Maatsch.	N	VK	-	-	14.065	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	5 knelpunten Leiden CS en BSP overig	Maatsch.	N	VK	-	1.812	-	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Noord - Zuid Verbingsas 40 jaar deel 2	Maatsch.	N	VK	-	-	-	3.649	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Projecten Fiets op 1 2021-2029	Maatsch.	N	VK	10.430	11.899	3.182	3.129	3.000
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietspaden Hoge Mors	Maatsch.	N	VK	-	291	-	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietsprojecten	Maatsch.	N	VK	-	-	2.850	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Centrumroute	Maatsch.	N	VK	-	852	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Mobiliteitsinvestering 2024	Maatsch.	N	VK	-	402	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Overige busroutes en -maatregelen	Maatsch.	N	VK	-	565	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Verplaatsen bus infra tbv concessie	Maatsch.	N	VK	100	548	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Knooppunt Leiden Centraal	Maatsch.	N	VK	40.917	2.160	-	74.318	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Verbeteren Bereikbaarheid (OV)	Maatsch.	N	VK	-	547	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Bijdrage aanvullende inpassingswens RLR	Maatsch.	N	NK	800	993	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Leidse Ring Noord	Maatsch.	N	NK	-	-	-	-	1.881
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN algemene kosten 1	Maatsch.	N	NK	-	2.624	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN algemene kosten 2	Maatsch.	N	NK	-	-	5.426	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Schipholweg 10 jaar	Maatsch.	N	NK	-	53	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Willem de Zwijgerlaan 60 jaar	Maatsch.	N	NK	3.391	-	41.458	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Schipholweg-West 40 jaar	Maatsch.	N	NK	-	-	-	-	10.404
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Willem de Zwijgerlaan 40 jaar	Maatsch.	N	NK	9.472	-	-	24.975	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Willem de Zwijgerlaan 10 jaar	Maatsch.	N	NK	-	-	-	-	376
04B104	Waarborgen doorstroming	LBSP Reconstructie Openbare Ruimte Fase1	Maatsch.	N	NK	-	172	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Restant Ontsl Knelpunt LBSP centrum N/W	Maatsch.	N	NK	-	1.512	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
04B104	Waarborgen doorstroming	LBSP infrastructuur	Maatsch.	N	NK	-	282	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LBSP infrastructuur 3	Maatsch.	N	NK	-	473	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	ORB 1-Singelpark-Promenade 3	Maatsch.	N	NK	-	51	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Herinrichtingsm verb. Centrum - N11 2	Maatsch.	N	NK	5.624	13.414	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	VRI's Hoge Rijndijk	Maatsch.	N	NK	-	-	1.078	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Herinrichtingsmaatr. Spanjaardsbr. Eo 2	Maatsch.	N	NK	335	2.334	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Overige herinrichtingsmaatregelen 4	Maatsch.	N	VK	-	231	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Overige herinrichtingsmaatregelen 5	Maatsch.	N	VK	-	491	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Dr. Boyleviaduct betegelen wanden	Maatsch.	V		30	41	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Herinrichtingsmaatr. Churchillaan eo	Maatsch.	N	VK	-	-	446	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Churchillaan	Maatsch.	V		-	261	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Verk.maatr.K501 ChurchillIn-Kennedylaan	Maatsch.	N	VK	-	-	70	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Verkeersveiligheid in de wijken 2025	Maatsch.	N	NK	-	680	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Div Mobiliteitsinvestering 2025	Maatsch.	N	VK	900	1.705	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Churchillaan ruimtereservering	Maatsch.	N	VK	-	-	-	263	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Noord Zuid verbindingsas ruimtereserv.	Maatsch.	N	VK	-	-	126	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Dr. Lelylaan ruimtereservering	Maatsch.	N	VK	-	-	-	-	34
04B104	Waarborgen doorstroming	Churchillaan KLIMA 40 jaar	Maatsch.	N	VK	-	-	-	1.610	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Diverse kruispunten KLIMA 40 jaar	Maatsch.	N	VK	-	107	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Noord Zuid verbindingsas KLIMA 40 jaar	Maatsch.	N	VK	-	-	772	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Dr. Lelylaan KLIMA 40 jaar	Maatsch.	N	VK	-	-	-	-	207
04B104	Waarborgen doorstroming	Lammenschansweg KLIMA 40 jaar	Econ.	N	VK	-	-	-	-	1.620
04B104	Waarborgen doorstroming	Hoge Rijndijk KLIMA 40 jaar	Econ.	N	NK	-	-	678	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Lammenschansweg ruimtereservering	Maatsch.	N	VK	-	-	-	-	265
04B104	Waarborgen doorstroming	Hoge Rijndijk ruimtereservering	Maatsch.	N	NK	-	-	89	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
04B104	Waarborgen doorstroming	Onrendab. top projecten versted	Maatsch.	N	VK	-	-	11.666	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN Overkluizing WdZwijge/verleng Kooiln	Maatsch.	N	NK	14.949	-	27.145	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN algemene kosten	Maatsch.	V		-	-	-	-	5.798
04B104	Waarborgen doorstroming	PDI VK Planvoorbereiding def.fase infra IP	Econ.	V		5.753	5.753	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Uitvoering bebodingsplan Rijnlandroute	Maatsch.	N	NK	230	-	-	313	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN opdrachtgeverskn Schipholweg-West IP	Maatsch.	N	NK	-	-	-	-	542
04B104	Waarborgen doorstroming	Inrichting Oosterkerkstraat-Driessenstr	Maatsch.	N	NK	147	4.156	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Aanschaf parkeerautomaten	Econ.	V		-	826	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Scanauto tbv parkeercontrole	Econ.	V		-	405	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Handterminals stadstoezicht	Econ.	V		-	216	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Parkeergarage Morspoortterrein	Econ.	N	VK	-	-	-	-	54.027
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Bibliotheek Nieuwstr. Fietskelder	Econ.	N	VK	-	-	-	1.564	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Bibliothk Nieuwstr. Fietskelder install.	Econ.	N	VK	-	-	-	868	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Inrichting fietsenstalling bibliotheek Nieuwstraat 10 jr	Econ.	N	VK	-	228	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	scanauto parkeerbeheer 2029	Econ.	V		-	-	-	-	40
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Voertuigen handhaving beheer en onderh 2029	Econ.	V		-	-	-	-	195
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Vervanging handhaving informatiesysteem 2028	Maatsch.	V		-	-	-	50	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	rec.krpt.lammenschwg-tomatenstr	Maatsch.	V		-	-	-	-	1.129
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	UVP Wijkcirculatie-en veiligheidsplan - wijk 7	Maatsch.	V		-	540	-	-	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	UVP Wijkcirc.en veiligheidsplan - wijk 8	Maatsch.	V		-	234	-	-	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Uitvoeringsplan verkeersveiligheid en wijkcirculatie 2026-2029	Maatsch.	V		-	300	300	300	300
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Medium verkeersmaatregelen	Maatsch.	V		-	100	100	100	100

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Vervanging verkeerslichten 2026-2029	Maatsch.	V		-	758	746	605	700
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Infra Lammenschansweg-zuid	Maatsch.	N	VK	2.700	-	-	-	4.914
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Herinrichting Lammenschansweg	Maatsch.	V		5.681	18.774	-	-	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Impuls verkeersveiligheid aandachtsloc.	Maatsch.	N	VK	-	1.290	-	-	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Verkeersveilige schoolomgevingen	Maatsch.	N	VK	-	350	350	-	-
	Totaal programma 4					126.931	89.838	135.785	121.412	99.268

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2026-2029. In paragraaf 4.2.2 Investeringsplan wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Subsidies

Niet van toepassing.

5

Omgevingskwaliteit

Omgevingskwaliteit

Programmanummer	5
Commissie	Leefbaarheid en Bereikbaarheid
Portefeuille(s)	Klimaat, Mobiliteit & Financiën Energie, Werk, Inkomen & Cultuur Bestuur, Veiligheid, Handhaving & Regio Wonen, Bouwen & Welzijn

De missie van het programma Omgevingskwaliteit luidt:

De gemeente Leiden staat voor een stad met een schone, hele en veilige openbare ruimte, waar het goed vertoeven is voor iedereen. Samen met alle gebruikers zorgen we dat dat ook zo blijft, nu en in de toekomst. Daarom passen we de stad aan, we maken haar klimaatrobuust en versterken de biodiversiteit om Leiden ook voor toekomstige generaties leefbaar en aantrekkelijk te houden.

Inleiding

Met de verstedelijkingsopgave neemt de druk op de stad toe. Om Leiden leefbaar te houden wordt de openbare ruimte steeds belangrijker. Het beheren van de openbare ruimte, oftewel een schone, hele en veilige openbare ruimte, is hierin belangrijk. Maar daarnaast moeten we de komende jaren ook belangrijke keuzes maken in ruimtegebruik. Klimaatverandering en toenemende extremen in het weer vragen samen met de teruglopende biodiversiteit dat we in diezelfde openbare ruimte vergroenen, verduurzamen en klimaatadaptieve maatregelen doorvoeren. De gemeenteraad heeft uitgesproken dat er sprake is van een noodtoestand voor het klimaat en de natuur. Bij alle maatregelen die we nemen zullen we richting burgers en bedrijven benadrukken hoe urgent de situatie is wat betreft klimaat en natuur en dat nu handelen noodzakelijk is om de stad nu en in de toekomst leefbaar te houden.

Aanpassen van de stad aan het veranderende klimaat

Om de stad aan te passen aan het veranderende klimaat is in 2023 het Uitvoeringsprogramma "Leiden biodivers en klimaatbestendig 2023-2026" vastgesteld. Hierin staan de inspanningen voor de komende jaren opgenomen. De ambitie is om in 2050 een klimaatbestendige stad te zijn, waarbij Leiden zichtbaar groener is geworden en de biodiversiteit is versterkt. We doen hiervoor verder onderzoek naar de gevolgen van het veranderende klimaat. Tegelijkertijd realiseren we in de stad al concrete maatregelen.

Een klimaatadaptieve en leefbare stad

We combineren op een slimme manier projecten en werkzaamheden in de openbare ruimte en doen dit zo goed mogelijk samen met inwoners uit de wijken. Een bekend voorbeeld hiervan zijn de duurzame wijkvernieuwingen: tegelijkertijd met het vervangen van het riool richten we de openbare ruimte klimaatadaptief in en nemen we maatregelen om de biodiversiteit te versterken. Hiermee verbeteren we ook de leefkwaliteit in de stad. Meer groen draagt bij aan een betere mentale en fysieke gezondheid. Ook programma 4 met onder meer de agenda autoluwe binnenstad draagt bij aan het verbeteren van de leefomgeving van de stad. Door inzet op overgang naar fiets, voetganger en openbaar vervoer ontstaat ruimte voor vergroenen. We vragen ook andere partijen om mee te doen, de helft van de stad is namelijk particulier eigendom. Aan inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties vragen we daarom met ons samen te werken aan een duurzame stad die ook voor de toekomstige generaties leefbaar blijft. Iedereen kan daarin kleine of grote stappen zetten; van de aanleg van een geveltuintje tot het bouwen van natuurinclusieve en klimaatadaptieve gebouwen door ontwikkelaars. De gemeente ondersteunt inwoners en ondernemers met initiatieven zoals

Samen aan de slag, subsidies of het delen van kennis. Samen aan de Slag richt zich op vergroenen van de stad en het actief benaderen van bewoners in buurten waar meer hittestress is én minder groeninitiatieven zijn.

Versterken van de biodiversiteit

Het versterken van de biodiversiteit en daarmee natuurinclusief inrichten en beheren van de stad zien we als één van onze belangrijke opgaven. We willen de zeven belangrijke leefgebieden (straat- en muurvegetatie, water- en oevermilieu, kruidenrijk grasland, struwelen en zoombegroeiing, bosplantsoen, bebouwing en weidegebied) in de stad versterken. In 2026 gaan we door met de communicatiecampagne “ZZZoek de zeven soorten”.

Slim omgaan met de beschikbare ruimte

We moeten afwegen welke functies we allemaal nodig hebben van de bodem en hoe we de stad duurzaam ontwikkelen (klimaatadaptief, biodivers, duurzame energie, woningbouw etc.). De inpassing van extra systemen voor elektra en warmte vragen om regie en afwegingen zowel boven- als ondergronds.

Om praktische ruimtelijke conflicten te voorkomen hebben we bekeken of we kabels en leidingen ondergronds verticaal kunnen ordenen i.p.v. horizontaal, zodat er meer ruimte ontstaat voor andere opgaven. Dit verticaal kabels- en leidingensysteem (VKLS) is een pilot die succesvol verloopt en waarmee we goede resultaten boeken, die vertrouwen geven voor toepassing in de toekomst. Het VKLS is opgenomen als mogelijkheid in de verordening fysieke leefomgeving, als een vorm van ondergrondse ordening die voorgeschreven kan worden. Er zijn enkele gemeentelijke projecten die interesse hebben getoond om na afronding van de pilot (2027) het VKLS toe te passen in hun project.

Daarnaast gaan we zowel intern als extern integraal programmeren met de netbeheerders Vattenfall, Dunea en Liander, zodat de impact van elkaars werkzaamheden duidelijker wordt en er keuzes gemaakt kunnen worden. Verder wordt in 2026 het door de Omgevingsdienst West-Holland uitgewerkte integraal ruimtelijk advies dat het uitgangspunt Water en Bodem Sturend hanteert, toegepast in een vroegtijdig stadium van projecten en initiatieven.

Beheren van de openbare ruimte

We beheren en onderhouden de openbare ruimte op basis van wettelijke regels, de ambities uit het beleidsakkoord, zorgplichten en de bedoelde functionaliteit en kwaliteit zoals die zijn opgenomen in de beleidskaders en beheerplannen. In 2026 ronden we de nieuwe uitvoeringsprogramma's beheer (voorheen beheerplannen) kapitaalgoederen 2027-2031 af. Deze zullen inhoudelijk voortbouwen op de huidige beheerplannen, met aandacht voor circulariteit, blauw en groen en inpassing van lokale beleidswensen. De financiële effecten zullen een plek krijgen in de Kaderbrief.

De gemeente Leiden blijft ook in 2026 inzetten op de verdere verduurzaming van het wagenpark met als doel te voldoen aan de eisen van de zero-emissiezone. Zolang volledig elektrisch vervoer niet haalbaar is, blijven fossiele voertuigen soms noodzakelijk om de continuïteit van de dienstverlening te garanderen. Voor de gemeente Leiden gelden hierbij dezelfde uitgangspunten als voor de ondernemers: Waar mogelijk stappen we over op zero-emissievoertuigen en waar nog geen passend alternatief beschikbaar is wordt een ontheffing aangevraagd.

In 2026 gaan we in (een nog af te bakenen deel van) de Stevenshof samen met bewoners en organisaties werken aan versterking van de leefbaarheid. We nemen daarbij de ervaringen uit de leefbaarheidsaanpak Transvaal mee. Van de Stevenshof zijn meer statistische gegevens beschikbaar vanwege de omvang van het gebied. Dit biedt een goede basis voor het gesprek in de wijk hoe we de score voor leefbaarheid kunnen verbeteren. We leggen in de aanpak ook de verbinding met acties die in de Stevenshof lopen op het gebied van vooral gezondheid en jongeren. Voor deze aanpak is een eenmalig bedrag van € 200.000,- beschikbaar, uit de reserve “Leefbaarheidsprojecten in de wijken”.

Beleidsterrein 5A Verharde openbare ruimte

De gemeente heeft als primaire taak de zorg voor een goed functionerende openbare ruimte die aansluit bij de beleving van haar inwoners. We hanteren hierbij beeldkwaliteit Niveau B (conform de beeldkwaliteitsmeetlatten van de CROW). Voor de kwaliteit van de openbare ruimte zijn niet alleen het beheer en onderhoud belangrijk, maar ook functionele, esthetische, ruimtelijke en sociale aspecten. Hierbij regelt en borgt de gemeente dat ingrepen op het juiste moment, tegen de laagste mogelijk maatschappelijke kosten en zonder kapitaalvernietiging worden uitgevoerd. Binnen de beschikbare middelen wordt daarbij veel aandacht besteed aan verduurzaming en circulair werken.

Doelen en prestaties bij 5A Verharde openbare ruimte

Doel	Prestatie
5A1 Schoon, heel en veilig	5A1.1 Ontwikkelen beleid openbare ruimte
	5A1.2 Beheren openbare ruimte
	5A1.3 Inzamelen huishoudelijk afval
	5A1.4 Beheren contracten buitenreclame
	5A1.5 Handhaven gebruik openbare ruimte
	5A1.6 Werken voor derden cluster beheer

5A1.1 Ontwikkelen beleid openbare ruimte

Bodem en ondergrond

De bodem kan veel bieden aan de ontwikkeling van de stad: de bodem is het fundament waar veel functies bij elkaar komen, zoals waterberging, kabels en leidingen, boomwortels, fundering. Daarnaast kent de bodem uitdagingen uit het heden en verleden zoals bodemverontreiniging, ontplofbare oorlogsresten en bodemdaling. Daarom moeten we afwegen welke functies we allemaal nodig hebben van de bodem en hoe we de stad duurzaam ontwikkelen (klimaatadaptief, biodivers, duurzame energie, woningbouw etc.). In het Leids Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond (LUBO) 2024-2030 zijn de activiteiten voor bodem en ondergrond vastgelegd en hoe de gemeente de reserve LUBO en de door het rijk beschikbaar gestelde budgetten voor bodem en ondergrond wil inzetten.

In 2026 zullen we starten met de aanpak van gezonde bodems (creëren, beschermen en benutten), omdat deze randvoorwaardelijk zijn voor tal van ambities die zijn vastgelegd in de Omgevingsvisie, zoals waterberging en biodiversiteit.

Op basis van de uitkomst van de onderzoeken in 2025 wordt bepaald welke acties nodig zijn voor het onderwerp diffuse verontreiniging via bodemlood. Verder wordt in 2026 toegewerkt naar de evaluatie van de nota bodembeheer, waarmee ook de normstelling voor de regio van de Leidse regio wordt vastgelegd. In 2026 zal de gemeente datagedreven werken, benoemd als Grand Design in de Omgevingsvisie, incorporeren in de procedures en organisatie. Hierbij is het doel om via beter overzicht van alle huidige en toekomstige ruimtelijke claims, betere afwegingen te maken bij ruimtelijke ingrepen op zowel straat, buurt, wijk en stadsniveau.

Op nationaal niveau is Leiden nauw betrokken bij de oprichting en uitvoering van het Nationaal programma Bodem en Ondergrond, dat in 2026 zal starten. Hieruit zullen belangrijke financiële, juridische en digitale (data) randvoorwaarden en uitgangspunten volgen voor zowel regio op boven- en ondergrond, als gezonde bodems.

Beleid openbare verlichting

Openbare verlichting Leiden participeert in een meerjarig onderzoek van diverse universiteiten waaronder die van Leiden en het Nederlands Instituut voor Ecologie in combinatie met diverse instituten in onder andere de gezondheidszorg en lichtwereld naar de invloed van (straat)verlichting op biodiversiteit. Vanuit de gemeente Leiden (openbare verlichting) haken we hierbij aan om uiteindelijk openbare verlichting te kunnen plaatsen waar wetenschappelijk onderbouwd, (meer) recht wordt gedaan aan mens, flora en fauna (zoveel mogelijk) binnen de normen van landelijke richtlijnen (verkeersveiligheid, sociale veiligheid). Eind 2026 worden de eerste resultaten verwacht.

Naar verwachting hebben we in de 1e helft van 2026 de resultaten van de verlichtingspilots. De pilots vormen een logische vervolgstap om het beleid verder te verfijnen en praktijkgericht aan te vullen, zodat we uiteindelijk beter kunnen inspelen op de diversiteit aan situaties en behoeften binnen onze stad.

5A1.2 Beheren openbare ruimte

Duurzame Wijkvernieuwingen

In 2026 werken we verder aan de duurzame wijkvernieuwingenprojecten. Onderstaand een overzicht per project.

Duurzame wijkvernieuwingenprojecten

Project	Start	Gereed
Noorderkwartier oost fase 1	-	Afgerond
Noorderkwartier oost fase 2		Afgerond
Noorderkwartier oost fase 3, 4, 5	Q2 2025	Q2 2027
Gasthuiswijk-Haagweg Zuid fase 1	-	Afgerond
Gasthuiswijk-Haagweg Zuid fase 2	in uitvoering	Q2 2027
Gasthuiswijk-Haagweg Zuid fase 3	Q1 2027	Q2 2028
Gasthuiswijk-Haagweg Zuid fase 4	Q2 2026	Q4 2027
Professorenwijk fase 1	-	Afgerond
Professorenwijk fase 2	in uitvoering	Q4 2025
Vogelwijk		Afgerond
Raadsherenbuurt	in uitvoering	Q2 2027
Hoge Mors fase 1		Afgerond
Hoge Mors fase 2	Q1 2026	Q4 2028
Hart van Meerburg	Q3 2026	Q2 2029
Boshuizen	Q3 2029	Q4 2032
Fortuinwijk- noord	Q3 2027	Q4 2030
Fortuinwijk- zuid	Q3 2028	Q4 2031
Merenwijk Rodes	Q1 2028	Q4 2029
Merenwijk Horsten	Q1 2028	Q4 2029
Merenwijk totaal	Q1 2028	Q4 2039

Wijkbeheer

Samen aan de Slag verdiept de samenwerking met de stad en bouwt verder aan een ecosysteem van bewoners, organisaties en bedrijven die zich inzetten voor de vergroening van de stad. Met name het platform 'Groene Stad 071' speelt hierin een cruciale rol. In 2026 is het eerste jaar dat de twee boogkassen voor eigen ecologisch plantgoed allebei een volledig jaar kunnen draaien. We gebruiken al zoveel als mogelijk inheems plantgoed. In 2026 willen we een stapje verder gaan door, waar mogelijk, te kiezen voor autochtoon plantgoed. Een struik wordt als autochtoon gezien als deze ook een afstammeling is van de populaties van die soort die dat gebied (in de periode na de laatste ijstijd) op eigen kracht hebben gekoloniseerd. Daarmee werken we aan de genetische diversiteit van de betreffende soort.

Beheer kapitaalgoederen openbare ruimte

Voor het beheer van de kapitaalgoederen werken we met uitvoeringsprogramma's beheer (voorheen beheerplannen) die we elke vijf jaar actualiseren, zie voor een nadere toelichting de paragraaf onderhoud Kapitaalgoederen. De huidige beheerplannen kapitaalgoederen hebben de planperiode 2022-2026. In 2026 ronden we de uitvoeringsprogramma's 2027-2032 af. Voor riolering geldt een andere planperiode: het Integraal Waterketenprogramma heeft de planperiode 2024-2028.

Beheren openbare verlichting

Het beheer heeft als doel om te blijven voldoen aan het realiseren van een veilige, duurzame en sfeervolle omgeving voor alle gebruikers van de openbare ruimte. Bij de vervanging passen we LED-techniek toe in combinatie met het dimmen van de verlichting. Inmiddels is ca. 60% van de openbare verlichting voorzien van LED-lichtbronnen. In 2026 ligt de focus op het (vervroegd) vervangen van armaturen met fluorescentie lampen door LED armaturen en het in de binnenstad het vervangen van Leidse lantarens door de LED-versie hiervan.

Beheren bruggen en viaducten

We beheren en onderhouden de bruggen, tunnels en viaducten zodat de stad toegankelijk en bereikbaar is voor alle verkeersdeelnemers en voor de doorvaarbaarheid van het scheepvaartverkeer. Ook de bediening van de beweegbare bruggen hoort hier bij. De volgende activiteiten voeren we in 2026 uit:

- afronding vernieuwing elektro-mechanica, conform de machinerichtlijn (de Europese richtlijn voor veiligheidseisen bij machines) bij de Grote Havenbrug, Rijnzichtbrug en Singelbrug;
- afronding vernieuwing 7 verkeersbruggen langs De Vliet;
- afronding project vernieuwing parkbruggen Klein Cronestein;
- cyclisch onderhoud conserveren, slijtlagen, straatwerk, betononderhoud en remmingswerken;
- realisatie werkzaamheden Stationspleintunnel. O.a. brandvertragende beplating, LED ledverlichting, vernieuwing elektronica en ventilatoren;
- groot onderhoud membraan Utrechtse Brug;
- voorbereiding en realisatie Trekvaartbrug.

Beheer wegen

We onderhouden verharding op het wettelijke aansprakelijkheidsniveau (R-). Dat betekent dat we alleen ingrijpen (onderhoudsmaatregel uitvoeren) wanneer het aansprakelijkheidsniveau dreigt te worden overschreden. In de wijken Merenwijk, Boerhaavedistrict en Binnenstad-Zuid wordt groot onderhoud uitgevoerd. Tegelijk met de onderhoudswerkzaamheden aan de wegen wordt ook groeiplaatsverbetering voor bomen die wortelopdruk veroorzaken toegepast. Ook worden waar mogelijk (kleine) verkeerskundige verbeteringen uitgevoerd. De Groene Kansenkaart is een integraal onderdeel van de werkzaamheden.

Uitvoeren straatreiniging en graffitibestrijding

Straatreiniging draagt bij aan een schone en veilige openbare ruimte door het opvegen van zwerfafval en blad, het legen en schoonhouden van prullenbakken, onkruidbestrijding en het verwijderen van graffiti. Ook dit jaar wordt het prullenbakkenbestand verder geoptimaliseerd: Waar nodig worden ze schoongemaakt en waar mogelijk worden kleine prullenbakken 1:1 vervangen door grotere exemplaren. De proef met pizzadozencontainers in de binnenstad is positief verlopen en wordt verder uitgebreid. Verder wordt er geëxperimenteerd met aparte voorzieningen voor statiegeld flesjes en blikjes en onderzoeken we manieren om overlast van sigarettenpeuken verder terug te dringen. De opschoonacties worden gecontinueerd waarbij elke maand een wijk met de inzet van een team zwerfafvalvrij wordt opgeleverd.

Beheren Walmuren

De volgende werkzaamheden voeren we in 2026 uit:

- cyclisch groot onderhoudsprogramma aan beschoeiingen en damwanden;
- uitvoeringvervangingsprogramma beschoeiing naar natuurvriendelijke oevers continueren en evalueren;
- continuering 10 jarige LVO programma (levensduur verlengend onderhoud van de grachtenkades) en herstel achterschotten L-wanden kademuren. In samenwerking met stakeholders ronden we de Ontwerpvisie Kades Binnenstad 2050 af als onderdeel van het LVO programma.

Beheren straatmeubilair

Voor het cyclische beheer van het straatmeubilair wordt met extra maatregelen gekeken hoe de beeldkwaliteit beter op CROW B niveau te houden is en schommelingen in de beeldkwaliteit te voorkomen. Dit doen we door als proef de middelen anders te verdelen (focus op de wijken die het minst scoren en focus op scheefstand en bevuiling van borden) en door de inzet van meer personeel. In oktober/november gaan we na de najaar-schouw kijken of deze aanpak succesvol blijkt.

Beheren Spelen

De speeltuinen en speelplekken worden conform het beheerplan Spelen onderhouden en beheerd. In 2026 zal er meer aandacht gaan naar de uitvoering (vervanging van speelplekken) waardoor de achterstanden die door de contractvorming in 2025 zijn opgelopen in te halen. Met de nieuwe contractanten leggen we de lat steeds hoger door middel van jaarlijkse evaluaties op het gebied van en aandacht voor kwaliteit en duurzame ontwerpprincipes zoals circulariteit en CO2-prestaties. Participatie, inclusie en een verdere vergroening van speelplekken blijft onze aandacht houden. De aanwezige speeltoestellen worden jaarlijks op veiligheid getoetst aan het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen.

Verminderen van overlast in eigen wijk

Hoewel de beoordeling van de openbare ruimte in de stadsenquête ruim voldoende is blijven dumpingen en zwerfafval continu aandacht vragen. Middels diverse maatregelen wordt dit ondervangen. Denk aan plaatsen van grotere prullenbakken en het uitvoeren van *clean sweeps* in de wijken. Daarnaast is er zeswekelijks overleg met Handhaving om de lijst met hotspots (locaties waar regelmatig afval wordt gedumpt). De hotspots worden regelmatig gezamenlijk bezocht om waar mogelijk verbaliserend op te treden en tegelijkertijd de locatie op te ruimen.

Het zwerfafval in het groen wordt zo veel als mogelijk voorafgaand aan de groenwerkzaamheden gedaan om te voorkomen dat het zwerfafval bij het groenafval komt. De frequentie waarmee dit gebeurt hangt sterk samen met de gebruiksdruk en het weer. De werkzaamheden worden zo ingericht dat de gewenste beeldkwaliteit wordt gehaald. Daarnaast worden elke dag de meldingen van overlast, zwerfafval en dumping opgepakt. Deze meldingen worden meestal binnen 1 werkdag opgelost. Bewoners worden bij opschoonacties ondersteund met materialen en containeradoptie wordt aangemoedigd.

5A1.3 Inzamelen huishoudelijk afval

Wekelijks wordt bij de ruim 78.000 huishoudens in Leiden afval opgehaald met minicontainers bij de laagbouw en verzamelcontainers bij de hoogbouw. Papier, glas en textiel worden apart opgehaald, aan-huis of met verzamelcontainers. Het kunststofafval, drankenkartons en blik wordt nagescheiden uit het restafval. We starten dit jaar met de inzameling van groente-, fruit en etensresten (GFE) bij de hoogbouw. Dit zal in de komende jaren uiteindelijk door de hele stad worden uitgerold. Om hergebruik van spullen te stimuleren gaan we naar de mensen toe. We introduceren hiervoor een recycletas voor boeken, elektrische apparaten, speelgoed en textiel. Naast het inleveren van de spullen uit de recycletas kunnen inwoners hun herbruikbare spullen (die niet in de recycletas passen), aanbieden bij de recyclewagen die op een vaste dag bij het winkelcentrum staat.

5A1.4 Beheren contracten buitenreclame

Om de opbrengsten uit buitenreclame zoveel mogelijk op peil te houden, passen wij actief contractbeheer en management toe. Het contract voor de lichtmastreclames, dat jaarlijks circa €140.000 aan opbrengsten genereert, loopt af in juni 2026. De overeenkomst wordt niet verlengd en er wordt nog onderzocht of het in de toekomst nog wenselijk is om (al dan niet gedeeltelijk) lichtmastreclames in de gemeente toe te staan.

5A1.5 Handhaven gebruik openbare ruimte

Het toezicht en de handhaving in de openbare ruimte betreft de naleving van de (lokale) wet- en regelgeving zoals bijvoorbeeld vastgelegd in de APV. De prioriteiten waar de Buitengewoon Opsporingsambtenaren (Boa's) van de gemeente aan werken, zijn bepaald in de Visie op Handhaving 2025-2028 en het jaarlijkse Uitvoeringsprogramma Handhaving (UPH). Uitgangspunt in de handhaving blijft beschermen van de leefbaarheid in de stad en het voorkomen dat leefbaarheidsproblemen veiligheidsproblemen worden. Handhaving draagt daarnaast bij aan de impuls verkeersveiligheid, om vanuit handhaving maximaal te kunnen bijdragen is 2 extra FTE beschikbaar. Hierbij is ook ruimte voor handhaving op verkeerd gestalde fietsen/ lopen door rood licht, fietsen met de telefoon en fietsen zonder licht.

5A1.7 Werken voor derden Cluster Beheer

De gemeente Leiden zamelt voor de omliggende gemeenten Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude verschillende huishoudelijke afvalfracties in. Hiervoor wordt een vergoeding ontvangen. In 2026 werken we aan het versterken van de samenwerking en het actualiseren van de contracten met de omliggende gemeenten.

Verbonden Partijen

De onderstaande Verbonden Partij levert een bijdrage aan dit beleidsterrein. Zie voor meer informatie de [paragraaf verbonden partijen](#).

Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland
De Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) is een samenwerkingsverband op het gebied van belastingen tussen het hoogheemraadschap van Rijnland en de gemeenten: Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Velsen, Voorschoten, Waddinxveen, Wassenaar en Zoeterwoude. De BSGR voert namens de deelnemers de heffing en invordering van afvalstoffenheffing uit.

Effectindicatoren bij 5A Verharde openbare ruimte

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 5A1 Schoon, heel en veilig						
5A1.a Rapportcijfer onderhoud openbare ruimte	7,0 (2021) 7,1 (2023) 7,1 (2025)	-	7,1	-	7,1	Stadsenquête
5A1.b Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' zwervvuil ervaart	45% (2021) 36% (2023) 31% (2025)		39%		39%	Stadsenquête
5A1.c Gemeten kwaliteitsniveau 'zwervvuil'	B (2022) B (2023) B (2024)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.d Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' hondenpoep ervaart	23% (2021) 18% (2023) 16% (2025)	-	25%	-	25%	Stadsenquête
5A1.e Gemeten kwaliteitsniveau 'hondenpoep'	B (2022) A (2023) A (2024)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.f Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' onkruid ervaart	17% (2021) 18% (2023) 13% (2025)	-	25%	-	25%	Stadsenquête
5A1.g Gemeten kwaliteitsniveau 'onkruid'	B (2022) B (2023) B (2024)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.h Percentage inwoners dat 'behoorlijk wat' tot 'zeer ernstig' drijfvuul ervaart	23% (2021) 19% (2023) 14% (2025)	-	25%	-	25%	Stadsenquête
5A1.i Gemeten kwaliteitsniveau 'drijfvuul'	A (2022) A (2023) A (2024))	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.j Percentage inwoners dat het onderhoud van straten en wegen als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt **	69% (2021) 69% (2023) 70% (2025)	-	68%	-	68%	Stadsenquête
5A1.k Gemeten kwaliteitsniveau verharding	B (2022) B (2023) B (2024)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte
5A1.l Percentage inwoners dat het onderhoud van straatmeubilair als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt	61% (2021) 67% (2023) 69% (2025)	-	70%	-	70%	Stadsenquête
5A1.m Gemeten kwaliteitsniveau 'straatmeubilair'	C (2022) B (2023) B (2024)	B	B	B	B	Beleidsmeting openbare ruimte

Beleidsterrein 5B Openbaar water

Water is een belangrijke kwaliteit in Leiden en heeft verschillende functies. Dit wordt onderschreven in de Omgevingsvisie Leiden 2040: "Openbaar water heeft niet alleen een recreatief, maar ook een functioneel nut. Het heeft een transportfunctie, kan warmte / koude opslaan, de stad koelen en overtollig water na hevige regenval opvangen." Door de aanleg van natuurvriendelijke oevers en het verbeteren van de waterkwaliteit draagt het ook bij aan het versterken van de biodiversiteit.

Doelen en prestaties bij 5B Openbaar water

Doel	Prestatie
5B1 Waterkwantiteit op orde en verbeteren waterkwaliteit	5B1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid waterkwantiteit en waterkwaliteit
	5B1.2 Beheren openbaar water en riolering
5B2 Stimuleren van een doelmatig gebruik van het openbaar water	5B2.1 Ontwikkelen beleid gebruik openbaar water
	5B2.2 Exploiteren havens en waterwegen
	5B2.3 Behandelen ligplaatsvergunningen
	5B2.4 Handhaven gebruik openbaar water

5B1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid waterkwantiteit en waterkwaliteit

In het kader van de Omgevingswet en de uitwerking van het Groen-Blauwe raamwerk is een verkenning uitgevoerd voor het water in Leiden vanuit het principe Water en Bodem sturend. Samen met het hoogheemraadschap van Rijnland is zowel gekeken naar de verwachtingen ten aanzien van waterbeheer en klimaatverandering en naar de mogelijkheden voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Een goede waterkwaliteit is belangrijk voor de biodiversiteit en volksgezondheid. Parallel hieraan gaan we door met het aanleggen van natuurvriendelijke oevers. In 2025 is de huidige situatie van de waterkwaliteit gemeten. Op basis van deze gegevens gaan we in 2026 verder werken aan oplossingen voor de verbetering van de waterkwaliteit. Dit wordt ook meegenomen in de verdere samenwerking met het Hoogheemraadschap van Rijnland.

5B1.2 Beheren openbaar water en riolering

Beheren Openbaar Water

Het groot- en regulieronderhoud aan de watergangen waar de gemeente voor verantwoordelijk is doen we om de waterkwantiteit te borgen en de waterkwaliteit te verbeteren conform de "Legger" en Onderhoudsverordening van het Waterschap. We verwerken de vrijgekomen biomassa duurzaam, naar een erkende verwerkingsinstallatie, of als dat kan in het terrein. De werkzaamheden worden verricht conform de Wet Natuurbescherming, volgens de gedragscode wet Natuurbescherming voor waterschappen. De volgende activiteiten voeren we in 2026 uit:

- starten met de voorbereiding van baggercluster 2026-2027;
- het 'vissen van bladafval/zwerfvuil';
- de jaarlijkse "Schouw Rijnland", hierbij wordt circa 110 km watergang geschoond van vegetatie;
- reinigen van duikers en waar nodig herstellen.

Beheren Openbare Riolering

Het doel is het duurzaam beschermen van de volksgezondheid, het afvoeren van afvalwater en hemelwater en het reguleren van de grondwaterstand. Overeenkomstig het Integraal Waterketenprogramma 2024-2028 wordt onderstaand regulier en groot onderhoud verricht:

- reiniging en inspectie van circa 50km vrij-verval riolering;
- reinigen van rioolgemalen;
- reinigen kolkafvoerleidingen;
- onderhoud zinker- en gemaalschuiven;
- reinigen circa 43.000 straat- en trottoirkolken
- het renoveren van 11 gemalen.

In de duurzame wijkvernieuwingen wordt een ondergronds klimaatrobuust gescheiden systeem aangelegd. Hiermee wordt (gemengd) afvalwater getransporteerd naar zuivering, regenwater vertraagd op oppervlaktewater afgevoerd en grondwaterstand gereguleerd. De energietransitie wordt middels ruimtereservering meegenomen in het project. Bovengronds wordt de openbare ruimte klimaat-adaptief, biodivers en groener ingericht. Bij aanbestedingen worden duurzaamheid, hergebruik van materiaal en circulariteit opgenomen. De voortgang van de duurzame wijkvernieuwingen verloopt voorspoedig.

Op basis van resultaten stresstesten en afstemming veiligheidsregio, worden vier onderdoorgangen water-robuster gemaakt. Dit zijn de Oegstgeesterweg, Plesmanlaan, Dr. Lelylaan en Lammenschansweg onderdoorgangen.

5B2.1 Ontwikkelen beleid gebruik openbaar water

In de visie op de Bezoekerseconomie is ervoor gekozen om niet in te zetten op grootschalige stimulering van het watertoerisme. Bezoekers met sloepen weten de stad immers al voldoende te vinden. In de [brief aan de raad](#) over het water in Leiden geeft het college aan dat een goede balans tussen het gebruik van het water en het waarborgen van de natuurlijke waterfuncties, zoals het afvoeren van overtollig water bij hevige regenval, noodzakelijk is. Ook schoon water voor mens en natuur speelt hierbij een belangrijke rol. Dit wordt verder uitgewerkt binnen het stadsbrede thema Groen-Blauw Raamwerk binnen de Omgevingsvisie. Via communicatie voor goed vaargedrag en handhaving wordt ingezet om dit vaarverkeer in goede banen te leiden.

5B2.2 Exploiteren havens en waterwegen

In 2026 wordt in de Passantenhaven en de Charterhaven (langs de Zijlsingel) het jaarlijkse klein onderhoud uitgevoerd. Voor het overnachten in de haven int de gemeente havengelden. Hiervoor wordt een nieuw digitaal systeem geïmplementeerd alsmede een formeel Havenreglement. Daarnaast zorgt de gemeente in de havens voor een goed functionerende douche en toiletvoorziening. Dit wordt gedaan conform de huidige milieukundige regelgeving. Dit betekent o.a. de jaarlijkse controle op legionella. De werkzaamheden t.b.v. het dragen van Blauwe Vlag worden geëvalueerd.

5B2.3 Behandelen ligplaatsvergunningen

De gemeente publiceert ieder kwartaal een lijst met vrije ligplaatsen voor pleziervaartuigen. Inwoners van Leiden die zich hebben geregistreerd op de wachtlijst kunnen hun interesse voor een vrije ligplaats kenbaar maken. De ligplaats wordt vervolgens vergund aan de inwoner die het hoogst op de wachtlijst staat. Aanvragen voor ligplaatsen voor bedrijfsvaartuigen worden op dit moment nog niet verdeeld. Begin 2026 zijn, naar verwachting, de lotingssystematiek en het bijbehorende beleidskader gereed en kunnen de ligplaatsen worden uitgegeven.

5B2.4 Handhaven gebruik openbaar water

Om overlast op het water te beperken, wordt door gemeentelijke handhavers nauw samengewerkt met de politie en andere partners op het water. De inzet van Handhaving op het water wordt bepaald in de Visie op Handhaving 2025-2028 en het jaarlijkse Uitvoeringsprogramma Handhaving (UPH). Met oog op de beperkte bevoegdheden is deze inzet vooral preventief ingestoken. Omdat andere thema's nu prioriteit krijgen, is het niet haalbaar om de inzet op hetzelfde niveau te behouden. Het toezicht op het water blijft bestaan, maar wordt met een lagere frequentie opgepakt. Daarnaast wordt nog steeds ingezet op de handhaving op de ligplaatsenvergunningen van bedrijfs- en pleziervaartuigen en op het verwijderen van wrakboten.

Verbonden Partijen

De onderstaande Verbonden Partij levert een bijdrage aan dit beleidsterrein. Zie voor meer informatie de [paragraaf verbonden partijen](#).

Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland
De Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) is een samenwerkingsverband op het gebied van belastingen tussen het hoogheemraadschap van Rijnland en de gemeenten: Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Velsen, Voorschoten, Waddinxveen, Wassenaar en Zoeterwoude. De BSGR voert namens de deelnemers de heffing en invordering van de riool- en waterzorgheffing uit.

Effectindicatoren bij 5B Openbaar water

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 5B2 Verbeteren waterkwaliteit						
5B2.a Percentage inwoners dat het onderhoud van watergangen als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt	70% (2021) 71% (2023) 69% (2025)	-	66%	-	66%	Stadsenquête
Doel 5B3 Recreatieve waarde water vergroten						
5B3.a Rapportcijfer door Leidenaren voor de recreatieve kwaliteit van groen en water in Leiden	7,2 (2021) 7,0 (2023) 7,3 (2025)	-	7,3	-	7,3	Stadsenquête

Beleidssterrein 5C Openbaar groen en biodiversiteit

Een groene leefomgeving is belangrijk voor bewoners en bedrijven in een verstedelijkte stad als Leiden. Zeker wanneer er woningen bijkomen is het belangrijk dat er in die omgeving ook groene plekken zijn, waar bewoners kunnen verblijven en recreëren. Een groene inrichting draagt daarnaast ook bij aan de belangrijke opgaven als het behouden en versterken van de biodiversiteit en klimaatbestendigheid. Verder is het belangrijk het groen in Leiden en het groen in de regio te verbinden zodat dieren en planten zich kunnen verplaatsen en burgers via groen naar het ommeland kunnen reizen.

Het college heeft zich tot doel gesteld om Leiden in deze collegeperiode zichtbaar groener te laten worden. Dit kan door de kwaliteit van het groen te verbeteren, door leefgebieden van planten en dieren te verbinden en door het toevoegen van extra groen, in een stad die tegelijkertijd werkt aan het toevoegen van veel extra woningen. Daarnaast heeft het college zich tot doel gesteld om meer en beter leefgebied voor flora en fauna te maken en door een bijdrage te leveren aan het klimaatadaptiever inrichten van Leiden.

Doelen en prestaties bij 5C Openbaar groen

Doel	Prestatie
5C1 Ontwikkelen en beheren van het openbaar groen	5C1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid stedelijk en regionaal groen
	5C1.2 Renoveren en herinrichten parken
	5C1.3 Beheren openbaar groen
	5C1.4 Behandelen kapvergunningen
	5C1.5 Aanleggen Singelpark
	5C1.6 Beheren Oostvlietpolder
5C2 Bevorderen biodiversiteit	5C2.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid biodiversiteit
5C3 Bevorderen dierenwelzijn	5C3.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid dierenwelzijn

5C1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid stedelijk en regionaal groen

Nationaal Park Hollandse Duinen

Najaar 2025 heeft Nationaal Park Hollandse Duinen waarschijnlijk een definitieve status gekregen. Voor Leiden is het Nationaal Park belangrijk omdat Leidse bezoekers daar kunnen genieten van de natuur en de landgoederen. Anderzijds is het belangrijk om de bezoekers van de duinen te verleiden om Leiden met zijn vele musea, Singelpark en andere parken te bezoeken; dit zal de druk op de duinen verminderen. Marketing is hiervoor een belangrijk instrument.

Westflank / Holland Rijnland: Groen-Blauw Verbindt

Leiden, Katwijk en Oegstgeest zijn trekkers van dit project van de regionale investeringsagenda (RIA) van Holland Rijnland. In dit project wordt gewerkt aan een doorlopend groen-blauw raamwerk van Groene Ringen, Groene Randen en Groene Vingers door het aaneengesloten stedelijk gebied van 7 gemeenten in de Leidse agglomeratie (Westflank). Het draagt onder andere bij aan leefbaarheid, klimaatadaptatie, biodiversiteit en gezondheid. Tot 2027 wordt geïnventariseerd waar ontbrekende schakels zijn in groen- en wandel- en fietsverbindingen, welke projecten mogelijk zijn om deze te verbeteren, en of die projecten uitvoerbaar zijn (haalbaarheidsstudies). Vanaf 2027 moet er worden uitgevoerd. Mogelijk kunnen er in 2026 al kleine projecten worden aangepakt via het Groenfonds (ook onderdeel van de RIA). Verder wordt onderzocht of er regionaal, provinciaal of rijks geld beschikbaar kan komen voor deelprojecten.

PanoramaPark (voorheen Tweede Groene Ring)

In het Beleidsakkoord 2022 – 2026 Samenleven in Leiden is afgesproken om in deze collegeperiode een start te maken met de realisatie van een Tweede Groene Ring naast de groene ring van het Singelpark. Maart 2025 is een combinatie van bureaus gekozen die aan de slag gaat met het PanoramaPark (de nieuwe naam van de Tweede Groene Ring). Naar verwachting zal de realisatie zeker 20 jaar in beslag nemen, waarbij de eerste delen al de komende jaren worden uitgevoerd. Zo staat voor 2026 het actualiseren van het beheerplan Leidse Hout op het programma en de aanleg van een moestuin/ stadstuin in het Hooghkamerpark. Bij het uitvoeren van projecten zal worden aangesloten bij al lopende trajecten en bijbehorende gereserveerde financiering. Verder wordt onderzocht of er regionaal, provinciaal of rijks geld beschikbaar kan komen voor deelprojecten. Het groenfonds binnen de Regionale Investerings Agenda van Holland Rijnland is hiervoor een mogelijkheid, net als middelen uit het Zuid-Hollands Programma Landelijk gebied of de Novex.

Groene Hoofdstructuur

In 2018 is de Groene Hoofdstructuur van Leiden vastgesteld door het college. Deze groene hoofdstructuur is een belangrijk onderdeel van het Groen-Blauwe raamwerk uit de Omgevingsvisie. Voor 2026 staat de Zijloever op de planning om aangepakt te worden. De Zijloever is onderdeel van de Groene hoofdstructuur. Doel van het project is zowel het verbeteren van de kwaliteit als het toevoegen van groen, het verbeteren van de biodiversiteit, klimaatbestendiger maken van Leiden, recreatieve mogelijkheden verbeteren en een bijdrage leveren aan de gezondheid (het voorkomen dat mensen ziek worden).

Duurzame wijkvernieuwingen en vergroening op buurtniveau

Bij wijkvernieuwingen ontstaan meekoppelkansen voor vergroening en voor klimaatadaptatieve maatregelen. Voor 2026 zijn voorbereidingen dan wel werkzaamheden gepland zoals is weergegeven in de tabel bij 5A1.2. Versteende plekken als de Margaret Staalstraat worden vergroend en er worden extra bomen aangeplant in De Waard (Zeeheldenbuurt), op die plekken waar dat gezien de ruimte in de ondergrond mogelijk is. Verder wordt doorgegaan met het aanleggen natuurlijke en natuurvriendelijke oevers.

5C1.2 Renoveren en herinrichten parken

Leiden heeft veel parken. Om de kwaliteit van deze parken te behouden, te versterken en aan te passen aan nieuwe behoeften, heeft Leiden een Investeringsprogramma Parken (IP Parken), waarin middelen zijn gereserveerd om ieder jaar één of meerdere parken te renoveren. Aan de hand van de evaluaties van de beheerplannen wordt jaarlijks bepaald welke parken in aanmerking komen voor een grootschalige onderhoudsbeurt. Het doel is om de parken in goede conditie te houden door deze ongeveer eens in de 25 jaar te renoveren (cyclus in beheerplannen). De gefaseerde renovatie in Polderpark Cronestein loopt nog door tot 2029. In 2026 wordt gewerkt aan het actualiseren van het Beheerplan Leidse Hout en wordt de startopdracht voor de renovatie van Stevenspark opgesteld. Verder worden in 2026 werkzaamheden uitgevoerd in het Hooghkamerpark en het Merenwijkpark. Voor het Roomburgerpark wordt de voorbereiding opgestart.

5C1.3 Beheren openbaar groen

Bij het (her)planten van bomen kijken we naar de juiste soort op de juiste plaats. Hierbij spelen de ecologische waarde, klimaatbestendigheid, toekomstbestendigheid, standplaats, esthetische waarde en welke soorten er weinig in de stad aanwezig zijn een rol.

We verwachten eind 2026 de achterstand van de kwarrende (zieke of niet groeiende) bomen te hebben ingelopen. Afhankelijk van de resultaten van de inspecties zullen naar schatting in 2025 in totaal 300 tot 500 bomen vervangen worden en eenzelfde aantal voor 2026. De vervanging van deze bomen komt de gezondheid en kwaliteit van het totale bomenbestand in Leiden ten goede. Ook werken we in 2026 verder aan het verbeteren van de kwaliteit van het bomenbestand door extra voedsel in de bodem te brengen en door bij droge periodes (indien nodig) water te geven. De pilot met watersensoren geeft aan waar dat nodig is. Het verbeteren van de biodiversiteit wordt in 2026 voortgezet door ecologisch te maaien, door waar mogelijk gazons om te vormen naar bermen, door een andere maaifrequentie of door mozaïekbeheer (vlakken wel maaien en vlakken niet maaien zodat niet alles in 1 keer kaal is) of door plantenvakken om te vormen naar bloemrijke bermen. Hierbij is van belang dat er een balans is tussen het draagvlak van inwoners en ecologische kwaliteit.

De Japanse duizendknoop wordt 6x per jaar behandeld om hem onder controle te houden. Daarnaast monitoren we de ervaringen en behaalde resultaten in Nederland met alternatieve vormen van bestrijding door onder andere de bladvlo die de natuurlijke vijand is van de Japanse duizendknoop.

5C1.4 Behandelen kapvergunningen

Het stedelijk groen is waardevol en het bomenbestand wordt gezien als ruimtelijke kwaliteit. Bij ruimtelijke ingrepen wordt vanaf de initiatieffase al zorgvuldig gekeken hoe bomen behouden kunnen blijven. Pas in het uiterste geval wordt tot kap over gegaan.

5C1.5 Aanleggen Singelpark

Het Singelpark is van en voor de bewoners, en maakt onderdeel uit van het Groen-Blauwe raamwerk. Het is een groene omlijsting van de historische binnenstad, een park waar Leiden zich mee op de kaart zet. Vele inwoners en bezoekers van Leiden kunnen genieten van het rondje Singelpark. In 2026 wordt het eerste deel van de vergroening van de Wereldtuin bij het Wereldmuseum gerealiseerd. Het Museum betaalt een groot deel van de vergroening zelf, maar heeft ook een bijdrage ontvangen van de provincie Zuid-Holland, van Holland Rijnland en ook Leiden heeft een bijdrage toegezegd (onder voorbehoud goedkeuring raad). De voorbereiding van de herinrichting van de Jan van Houtkade is gestart, dit wordt als zelfstandig project uitgevoerd binnen de vastgestelde kaders zoals die voor het Singelpark zijn vastgesteld. Verder heeft de Vereniging Vrienden van het Singelpark in 2025 een subsidie van de gemeente ontvangen, die zij in 2026 onder andere zullen inzetten voor tuinieren op hoogte en het voortzetten van natuur- en milieueducatie.

5C1.6 Beheren Oostvlietpolder

In onze Omgevingsvisie 2040 is benoemd dat de Oostvlietpolder groen blijft en dat dit één van de weinige locaties is in Leiden waar we kunnen investeren in natuur. In 2026 starten de werkzaamheden voor WarmtelinQ

in de Oostvlietpolder. Deze hebben vertraging opgelopen omdat er geen aannemer gevonden kon worden voor het uitvoeren van de werkzaamheden. Ook in 2026 start Leiden met een aantal kleine maatregelen (buiten het WarmtelinQ gebied) voor verbetering van de natuurwaarden in het gemeentelijk deel van de Oostvlietpolder en worden maatregelen ter bevordering van extensieve recreatie genomen. Leiden trekt samen met de provincie op om de Oostvlietpolder onderdeel uit te laten maken van het Natuurnetwerk Nederland. In 2026 wordt duidelijk of de Oostvlietpolder de status van NNN gebied krijgt. Deze beslissing ligt bij de provincie.

5C2.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid biodiversiteit

We richten ons op het versterken van de biodiversiteit in zeven verschillende leefgebieden in de stad (natuurvriendelijke oevers, kruidenrijk grasland, straatgroen, bosplantsoen, natuurvriendelijke bebouwing, weidevogelgebied en de kademuur). In 2026 gaan we op zoek naar meer plaatsen voor natuurvriendelijke oevers en struiken en kleine bosplantsoenen. Ook gaan we een aantal doorgaande vleermuisroutes langs belangrijke watergangen in de Stevenshof, LBPS en De Zijl en Haarlemmertrekvaart versterken (ook goed voor veel ander leven op of langs deze watergangen). Deze maatregelen zijn goed voor verschillende soorten dieren en planten. Ook wordt het beleid van vergroening van de spaken tussen Singelpark en Panoramapark voortgezet. Al deze maatregelen leiden naar verwachting tot een toename van de biodiversiteit. Het college verwacht op dit moment, in tegenstelling tot op het gebied van klimaat, milieu, water en wonen, geen negatieve gevolgen van het programma STOER voor ons biodiversiteitsbeleid. Zowel in eerdere brieven vanuit het ministerie als in het programma STOER gaat het voor het gebied van biodiversiteit in de bouwopgave over een aanpak in de vorm van een soortenmanagementplan. Dat betekent dat in plaats van langere natuurvergunningprocessen per bouwproject er proactief door bouwers en overheden samengewerkt moet worden aan het verbeteren van biodiversiteit bij elk bouwproject. Dit bespaart een lange doorlooptijd van natuurvergunningen én versterkt de biodiversiteit. Dat sluit aan bij wat het college in het kader van het eigen soortenmanagementplan en het beleid voor natuurinclusief bouwen wil bereiken. Deze aanpak is dan ook al volop in voorbereiding.

5C3.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid dierenwelzijn

In 2025 is de nieuwe Nota Dieren vastgesteld. Dieren hebben een belangrijk rol in de openbare ruimte. Zo gaan we in 2026 we aan de slag met de *evaluatie van de loslooplocaties* voor honden. We zorgen voor dieren in nood, hiervoor sluiten we een nieuw tienjarig contract met dierenasiel Stevenshage. Bij beleidsplannen wegen we de belangen van dieren af tegen andere belangen onder meer door een spreekuur over biodiversiteit en dieren en overleg met visverenigingen over diervriendelijk en duurzaam visbeleid. We starten een campagne 'chippen met korting' voor katten en geven meer informatie over dieren op onze website. We willen overlast door dieren voorkomen en gaan een samenwerking aan met een vast gecertificeerd bedrijf als partner voor plaagdierbestrijding.

Effectindicatoren bij 5C Openbaar groen

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 5C1 Ontwikkelen en beheren van het openbaar groen						
5C1.a Percentage inwoners dat het onderhoud van groen als 'uitstekend' of 'goed' beoordeelt	72% (2021) 77% (2023) 72% (2025)	-	73%	-	73%	Stadsenquête
5C1.b Aantal hectare groen*	474 (2021) 482 (2022) 483 (2023)	≥474	≥474	≥474	≥474	Geovisia
5C1.c Rapportcijfer door Leidenaars voor de recreatieve kwaliteit van groen en water in de omgeving van Leiden	7,9 (2021) 7,8 (2023) 7,7 (2025)	-	7,7	-	7,7	Stadsenquête
5C2 Bevorderen biodiversiteit						
5C2.a Het percentage gemeten dieren met een stabiele of positieve trend sinds 2004**	50% (2021) 47% (2023)	50%	50%	50%	50%	Stadsnatuurmeetnet
5C2.b Voor planten: het percentage van de gemeten doelecotopen met een stabiele of positieve trend sinds 2004	69% (2022) 62% (2024)	55%	55%	55%	55%	Stadsnatuurmeetnet

* Zoals toegelicht bij de groenrapportage 2021 wordt voor deze indicator het beheersysteem Geovisia van de gemeente gebruikt. Het betreft het groenareaal in eigendom van de gemeente.

** Omdat het college biodiversiteit belangrijk vindt, zijn er nu voor het eerst cijfers opgenomen die echt iets zeggen over hoe het ervoor staat. Dat helpt het college en uw raad om beter te kunnen sturen. Toch zijn cijfers alleen niet genoeg — biodiversiteit is complex en vraagt om uitleg. Die geeft het college via de jaarlijkse rapportages van het stadsnatuurmeetnet, die openbaar beschikbaar zijn (via: <https://leiden.incijfers.nl/Onderzoeksbank/--Ruimtegebruik-en-duurzaamheid>). Op basis van die rapporten kiest het college jaarlijks welke maatregelen nodig zijn. De laatste jaren is er vooral geïnvesteerd in meer struiken, struwelen en natuurvriendelijke oevers, omdat die volgens de metingen de meeste aandacht nodig hebben. Het college verwacht dat de resultaten hiervan de komende jaren steeds meer zichtbaar worden in betere biodiversiteitscijfers. Daarnaast werkt het college samen met ecologen aan een nieuw adviesrapport over de biodiversiteit in Leiden, met daarin nieuwe voorstellen om waar nodig bij te sturen. Dat rapport wordt in het derde kwartaal met de gemeenteraad gedeeld. Op basis van al deze informatie is het vervolgens aan uw raad om te besluiten of u samen vindt dat het college genoeg doet voor de biodiversiteit.

Beleidsterrein 5D Milieu en duurzaamheid

Dit beleidsterrein omvat alle activiteiten binnen dit programma die gericht zijn op de functionaliteit van de openbare ruimte voor duurzaamheids- en milieuaspecten, voor zover ze geen plek hebben gekregen bij de beleidsonderdelen circulaire economie (programma 3), duurzame mobiliteit (programma 4), klimaatadaptatie en biodiversiteit (programma 5), energietransitie (programma 6) en duurzame verstedelijking (programma 6). De gemeente Leiden heeft ten aanzien van milieu de gemeentelijke taken en bevoegdheden op grond van milieuwetgeving overgedragen aan de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst West-Holland. Het Algemeen Bestuur van de Omgevingsdienst stelt de kaders vast waarbinnen de milieudoelstellingen voor Leiden worden gerealiseerd. Het doen van investeringen in het verbeteren van de lokale milieukwaliteit is evenwel een lokale aangelegenheid.

Doelen en prestaties bij 5D Duurzaamheid

Doel	Prestatie
5D1 De stad behouden voor toekomstige generaties door het tegengaan en voorkomen van aantasting van het leefmilieu.	5D1.1 Milieubeheer algemeen
	5D1.2 Uitvoeren geluidsanering
	5D1.3 Uitvoeren bodemsanering
	5D1.4 Uitvoeren duurzaamheidsbeleid

5D1.1 Milieubeheer algemeen

Omgevingsdienst West-Holland

De Omgevingsdienst West-Holland voert de algemene milieutaken voor de gemeente Leiden uit. Een groot deel betreft het reguliere werk rondom de wettelijke taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Daarnaast adviseert de Omgevingsdienst over milieuaspecten bij ruimtelijke planvorming en is de dienst actief op het brede terrein van veiligheid, milieu en duurzaamheid. Hierbij gaat het om onderwerpen als gevaarlijke stoffen, bodem- en luchtverontreiniging, geluidhinder, omgevingsveiligheid, en energie- en waterbesparing. In 2026 werkt de gemeente wederom constructief en nauw samen met de Omgevingsdienst aan de verdere uitwerking van het Omgevingsplan. Daarnaast wordt steeds intensiever met de Omgevingsdienst samengewerkt op het thema ondermijning.

Leidse Milieuraad

De gemeente Leiden wordt voor haar milieu- en duurzaamheidsbeleid geadviseerd door de Leidse Milieuraad (LMR). De LMR is een onafhankelijk adviesorgaan van het college en adviseert gevraagd en ongevraagd over de duurzaamheidsaspecten van het gemeentelijk beleid. Duurzaamheid wordt ruim opgevat en omvat milieu gerelateerde, sociale en economische aspecten.

Milieu binnen de Omgevingswet

Het onderwerp 'milieu' heeft binnen de Omgevingswet een expliciete rol gekregen. Tegelijkertijd wordt het verband tussen milieu en gezondheid hierbij steeds prominenter. Om aan de wettelijke, en eventueel ook verdergaande gezondheids-, normen te kunnen voldoen is beleid nodig om adequate afwegingen te maken voor het gebruik van de schaarse ruimte. Een schone (qua milieu) fysieke leefomgeving is een voorwaarde om de gezondheid van onze inwoners voldoende te beschermen. Het afwegingskader voor geluid en geur in de Omgevingswet vraagt om een lokaal beleid. Gezien de sterke samenhang met het thema lucht is in 2025 gestart met actualisatie van het geluidbeleid (uit 2004) en dit te integreren met de thema's lucht en geur in één Omgevingsprogramma Lucht, geur en geluid. Dit omgevingsprogramma zal naar verwachting eind 2026 door het college worden vastgesteld.

5D1.2 Uitvoeren geluidsanering

Leiden als fijne en gezonde stad om in te wonen, te werken en te leven betekent onder andere minder geluidsoverlast en een verbetering van de luchtkwaliteit. De Omgevingswet onderschrijft het belang van een gezonde fysieke leefomgeving, daarom zijn er in deze wet diverse bepalingen opgenomen om dit te bewerkstelligen. Tevens zijn Europese regels ten aanzien van geluid en luchtkwaliteit opgenomen in de omgevingswet. Zo moeten er elke vijf jaar geluidbelastingkaarten en een actieplan geluid worden vastgesteld voor gemeente Leiden.

In het Actieplan Omgevingslawaaï 2024-2028 wordt geadviseerd een bepaald type geluidreducerend asfalt op hoofdwegen aan te brengen als belangrijkste maatregel om het aantal geluidgehinderden te reduceren. Maar ook het stimuleren van het gebruik van openbaar vervoer, fiets en wandelen, autoluw maken van de binnenstad en het uitvoeren van geluidsaneringsprojecten dragen bij aan een vermindering van de geluidsoverlast.

Bij de geluidsaneringsprojecten is er sprake van woningen die door het verkeerslawaaï een te hoge geluidsbelasting hebben. De geluidsbelasting is dusdanig hoog dat deze woningen op een landelijke lijst staan.

Voor deze zogeheten saneringslijsten is subsidie van het Rijk beschikbaar gesteld. Alle Leidse woningen die op deze landelijke saneringslijst staan zijn opgenomen in een project en hiervoor is projectsubsidie aangevraagd en ontvangen. Deze projecten worden de komende jaren uitgevoerd waarbij het gaat om geluidwerende gevelmaatregelen en soms ook maatregelen aan de weg. De projectbegeleiding van de sanering vindt plaats door de Omgevingsdienst.

5D1.3 Uitvoeren bodemsanering

Het uitvoeringsprogramma voor bodemsanering wordt door de gemeente Leiden opgesteld en vormt een onderdeel van het Leids Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond 2024-2030. In Leiden vindt de aanpak van bodemverontreiniging plaats via twee sporen. Enerzijds wordt zoveel mogelijk gesaneerd in samenloop met bouw- of herinrichtingsplannen. Daarmee wordt de omgevingskwaliteit integraal verbeterd. Anderzijds worden locaties aangepakt op grond van milieuhygiënische urgentie (spoedlocaties). De Omgevingsdienst voert de taak bodemsanering voor de gemeente uit.

5D1.4 Uitvoeren duurzaamheidsbeleid

Projectadvisering

Op de verschillende duurzaamheidsthema's is er beleid en wordt er beleid ontwikkeld. Dit beleid moet worden toegepast en uitgevoerd. Om ervoor te zorgen dat dit gebeurt, wordt het adviseren bij projecten integraal vormgegeven. Hierdoor wordt het duurzaamheidsbeleid meegenomen in projecten en tot uitvoering gebracht. Daarnaast zijn voor de programma's Klimaatadaptatie en biodiversiteit, energietransitie en circulaire economie uitvoeringsprogramma's opgesteld.

Duurzame gebiedsontwikkeling Spoorzone

Met de Duurzaamste Kilometer is duurzaamheid in de Spoorzone op de kaart gezet en is de Green Deal door vele betrokken stakeholders ondertekend. Hoewel de Duurzaamste Kilometer als zelfstandige organisatie per 2024 is gestopt, blijven de hoge duurzaamheidsambities bestaan. De ambities van de Duurzaamste Kilometer zijn inmiddels verankerd in de gebiedsvisies Schipholweg en Stationsgebied. Daarnaast zijn in de kaderbrief 2023 middelen gevraagd om vanaf 2024 gebiedsgericht te sturen. Duurzaamheid is daarbij 1 van de belangrijkste thema's waarbij gestuurd wordt om de ambities van de vastgestelde gebiedsvisies te realiseren. The Field manifesteert zich steeds meer als de ontmoetingsplek om te experimenteren en leren over duurzame gebiedsontwikkeling en neemt daarmee de rol van de DZKM over.

Verbonden Partijen

De onderstaande Verbonden Partij levert een bijdrage aan dit beleidsterrein. Zie voor meer informatie de [paragraaf verbonden partijen](#).

Omgevingsdienst West-Holland	
Motieven en doelen deelname GR	Uitvoering van de wettelijke taken zoals de vergunningverlening en handhaving van delen van de Omgevingswet, en advisering van de deelnemende gemeenten en de provincie Zuid-Holland bij de uitvoering van hun taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid.
Kansen	■ Het verder bekwamen als centrum voor kennis- en advies, vergunningverlening en handhaving & toezicht. ■ De Omgevingswet biedt de ODWH een kans om de dienst zich als adviesdienst te profileren voor de regio. ■ De ODWH zou voor de Provincie een specifieke taak kunnen uitvoeren voor heel Zuid-Holland, zoals reguleren van life science en GGO bedrijven.
Risico's (top 3)	1. Een mogelijk hogere bijdrage aan de Omgevingsdienst West Holland dan de vastgestelde begroting. 2. Imagoschade voor de omgevingsdienst; negatieve beeldvorming kan ontstaan. 3. Onvoldoende robuustheid van de Omgevingsdienst West-Holland.
Belangrijkste doelstellingen / prestaties en opgaven 2026	In 'Om de Leefomgeving', het rapport van de commissie Van Aartsen, is geconcludeerd dat het VTH-stelsel onvoldoende functioneert. Eén van de zorgen is dat de omgevingsdiensten onvoldoende robuust zijn. De Staatssecretaris van I&W heeft besloten dat een omgevingsdienst robuust is wanneer deze voldoet aan een set van zes kritische prestatie-indicatoren (kpi's) en zes randvoorwaarden. De omgevingsdiensten hebben tot 1 april 2026 de tijd om volledig robuust te worden. In 2026 zal de ODWH uitvoering geven aan dit Programmaplan Robuustheid in samenhang met de Strategienota 2024-2035. De laatste jaren is ondermijning een belangrijk thema geworden. Daarom werkt de ODWH steeds actiever samen met diverse partners en andere omgevingsdiensten om het team Bibob nog beter te faciliteren. Het doel is met een integrale benadering van de opsporing van verborgen criminaliteit in de regio de ondermijnende invloed tegen te gaan. Door de Omgevingswet komt steeds meer nadruk op toezicht te liggen. De ODWH wil dit meer risicogericht vormgeven en werkt daarom in 2026 aan de uitwerking van een risicoanalysesysteem. Tevens is er aandacht voor het verder ontwikkelen van de ODWH op het gebied van informatievoorziening en datakwaliteit. Voor de werving van personeel werkt de ODWH intensief samen met de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland. Andere belangrijke doelen hierbij zijn om de dienst te verjongen en de kosten van inhuur te beperken.
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2026	■ Zienswijze Begroting 2027 en MJR 2028-2030
Bijdrage 2026	€ 3.699.000 (begroting 2026)
Voor eigenaarsrol, zie paragraaf verbonden partijen	

Toelichting effectindicator luchtkwaliteit

Jaarlijks worden de omgevingswaarden (normen) voor luchtkwaliteit gemonitord. Bij (dreigende) overschrijding van de luchtkwaliteitsnormen moet een omgevingsprogramma worden opgesteld. Momenteel worden de normen niet overschreden.

Effectindicatoren bij 5D Milieu en Duurzaamheid

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 5D1 Werken aan een duurzame stad						
5D1.a Aantal hoofdwegen* met stikstofgehalte >35 µg/m³	1 (2022)** 1 (2023)** 0 (2024)	0	0	0	0	CIMLK

* De 23 gemeentelijke hoofdwegen zijn: Churchillaan, Dr Lelylaan, Haagweg, Haagse Schouwweg, Herenstraat, Hoge Rijndijk, Hooigracht, Kanaalweg, Kooilaan, Lammenschansweg, Langebrug, Langegracht, Levendaal, Noordeinde, Oranjeboomstraat, Plesmanlaan, Schipholweg, Stevenshofdreef, Tunnelmond Schipholweg / Stationsweg, Vrijheidslaan, Willem de Zwijgerlaan, Willem v d Madeweg, Zijlsingel.

** Dit betrof de tunnelmond van de Willem de Zwijgerlaan bij de Kooilaan.

Beleidsterrein 5E Klimaatadaptatie

In 2023 is het [Uitvoeringsprogramma 2023-2026](#) "Samen maken we Leiden groener, gezonder en klaar voor de toekomst", vastgesteld. De ambitie is om in 2050 een klimaatbestendige stad te zijn, waarbij Leiden zichtbaar groener is geworden en de biodiversiteit is versterkt. We kiezen voor een aanpak waarbij we parallel aan het verdere onderzoek naar de gevolgen van het veranderende klimaat voor Leiden ook al concrete zichtbare resultaten in de stad realiseren.

Doelen en prestaties bij 5E Klimaatadaptatie

Doel	Prestatie
5E1 Beperken van effecten van extreme neerslag, langdurige droogte en hittestress; betrekken bewoners en ondernemers bij klimaatverandering	5E1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid klimaatadaptatie

5E1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid klimaatadaptatie

De uitvoering van klimaatadaptatieve maatregelen nemen we mee bij de realisatie van projecten, zoals de wijkvernieuwingen, maar ook bij andere projecten. Bijvoorbeeld bij de infrastructurele projecten en gebiedsontwikkelingen proberen we klimaatadaptatie gelijk mee te nemen. Dit doen we door de vastgestelde richtlijnen klimaatadaptief bouwen mee te geven aan de projecten.

Om bewoners te stimuleren ook klimaatadaptatieve maatregelen te nemen hebben we naar aanleiding van de vastgestelde riool- en waterzorgheffing een uitgebreidere regeling voor klimaatadaptatieve maatregelen opzetten.

Vanuit de Groene Kansenkaart zijn er de afgelopen jaren verschillende versteende plekken in de stad vergroend. Het vergroenen van versteende plekken draagt onder andere bij aan het klimaatadaptatiever maken van de stad, het versterken van de biodiversiteit en het creëren van een prettigere leefomgeving. Aangezien de huidige Groene Kansenkaart 2023-2026 afloopt, wordt in 2026 een nieuwe Groene Kansenkaart opgesteld.

De gemeente Leiden heeft verschillende panden met zeer verschillende functies in bezit, waar mogelijk gevolgen kunnen ontstaan door klimaatverandering (hitte, droogte, regenwateroverlast). De urgentie voor klimaatadaptatie wordt gezien, al is er geen volledig overzicht en ook nog geen risico-inschatting. De uitwerking Routekaart voor verduurzaming, die met name is gericht op de energietransitie, biedt ruimte om klimaatadaptatie eraan toe te voegen. Bijvoorbeeld op een locatie waar sprake is van overlast of waar een meekoppelkans is. Dit sluit aan bij de strategie die we hanteren op het gebied van klimaatadaptatie. Welke maatregelen er daadwerkelijk mogelijk zijn, hangt mede af van de functie en de toekomst van het pand. Gekoppeld aan het Duurzaam Meerjaren onderhoudsplan wordt ook een klimaatrisico analyse gedaan en inzicht gegeven in mogelijke maatregelen die getroffen kunnen worden.

Effectindicatoren bij 5E Klimaatadaptatie

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 5E Beperken van effecten van extreme neerslag, langdurige droogte en hittestress; betrekken bewoners en ondernemers bij klimaatverandering						
5E1.a Percentage inwoners dat vindt dat groen belangrijk is voor klimaatadaptatie*	69% (2023) 77% (2025)	-	-	-	-	Stadsenquête
5E1.b Percentage afkoppeling van hemelwaterriool van het vuilwaterriool.	18% (2024)	20%	21%	23%	23%	Regie Integraal Beheer

* In Hoofdstuk 7 van het Uitvoeringsprogramma "Leiden biodivers en klimaatbestendig" staat beschreven hoe we de komende jaren toewerken naar een monitoringssystematiek voor klimaatadaptatie.

Kaderstellende beleidsstukken

Onderstaand overzicht omvat de afgelopen 5 jaar.

- RV 25.0039 Zienswijze Begroting 2026 en meerjarenraming 2027-2029 Omgevingsdienst West-Holland
- RV 25.0019 Aanvraag uitvoeringskrediet Duurzame Wijkvernieuwing Hart van Meerburg
- RV 25.0010 Visie op Handhaving Openbare Ruimte 2025-2028
- RV 25.0006 Verordening tot wijziging van de verordening op de heffing en invordering van precariobelasting Leiden 2025
- RV 24.0101 Centrumregeling Afvalbeheertaken Leidse regio
- RV 24.0100 Grondstoffennota 2024-2027 inspraak verwerkt
- RV 24.0097 Verordening op de heffing en invordering van riool- en waterzorgheffing Leiden 2025
- RV 24.0096 Verordening op de heffing en invordering van afvalstoffenheffing Leiden 2025
- RV 24.0073 Wijziging Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020, onderdeel leidingen
- RV 24.0053 Verordening op de heffing en invordering van Riool- en waterzorgheffing Leiden 2025
- RV 24.0046 Verordening duurzaamheidsleningen Leiden 2024
- RV 24.0039 15e wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 24.0032 Zienswijze Begroting 2025 en Meerjarenraming 2026-2028 Omgevingsdienst West-Holland
- RV 24.0031 14e wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 24.0010 Wensen en bedenkingen discussienota 'invoering Riool- en Waterzorgheffing'
- RV 24.0008 Aanvraag rijksbijdrage project 'NGE werkzaamheden fietsenstalling De Geus' en 'risicoanalyse NGE wijkvernieuwingen'
- RV 24.0006 Centrumregeling Afvalbeheertaken Leidse regio
- RV 24.0002 Verordening tot wijziging van de Algemene plaatselijke verordening gemeente Leiden 2020 (januari 2024)
- RV 23.0131 Wijziging op de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 -- najaar 2023, markten en terrassen en rectificatie vanwege samenloop
- RV 23.0125 Herinrichting Openbare Ruimte Verbeekstraat
- RV 23.0127 Vaststellen Integraal Waterketenprogramma 2024-2028 Leidse Regio
- RV 23.0117 13de wijziging Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 23.0114 Regionale nota bodembeheer en oplegnotitie
- RV 23.0107 Verordening afvoer hemelwater en grondwater Gemeente Leiden 2023
- RV 23.0085 Verordening tot wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 - najaar 2023 (mb.t. houtopstanden - bomen)
- RV 23.0076 Uitvoeringsbesluit Professorenwijk-Oost fase 2
- RV 23.0066 Agenda Autoluwe Binnenstad - Herinrichting openbare ruimte Noordeinde
- RV 23.0064 Uitvoeringsbesluit Jan van Houtkade/Koepoortsbrug
- RV 23.0060 Verordening tot wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 -- najaar 2023 (m.b.t. reclame, overlast fietsen en terrassen)
- RV 23.0042 Aanbevelingen onderzoek 'Overig groen' of stadsnatuur? (Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp)
- RV 23.0040 Uitvoeringsbesluit openbare ruimte Sportpark De Vliet
- RV 23.0032 Uitvoeringsbesluit duurzame wijkvernieuwing Hoge Mors (fase 2 en 3)
- RV 23.0019 Uitvoeringsbesluit Duurzame wijkvernieuwing Raadsherenbuurt fase 2
- RV 23.0013 Kaderbesluit Duurzame wijkvernieuwing Hart van Meerburg
- RV 23.0003 Wensen en bedenkingen Uitvoeringsprogramma 2023 Handhaving openbare ruimte
- RV 22.0094 Uitvoeringsbesluit Openbare Ruimte Indoor Sportcentrum (ISC)
- RV 22.0086 Aanbevelingen Rekenkamercommissie Leiden Leiderdorp rapport 'Beleid en beheer van de riolering'
- RV 22.0075 Verordening op de heffing en invordering van riool- en waterzorgheffing Leiden 2025
- RV 22.0074 Verordening op de heffing en invordering van binnenhavengeld Leiden 2023
- RV 22.0071 Verordening op de heffing en invordering van afvalstoffenheffing Leiden 2023
- RV 22.0068 Verordening tot wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 – najaar 2022
- RV 22.0048 12e wijziging van de Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 22.0046 Aanwijzing leden Algemeen bestuur Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland
- RV 22.0020 Wijziging legesverordening 2022
- RV 22.0018 Wijziging van de Algemene plaatselijke verordening gemeente Leiden 2020 (APV)
- RV 21.0148 Uitvoeringsbesluit Hoge Mors Fase1 Diamantplein Granaatplein en Onyxstraat
- RV 21.0142 Wensen en bedenkingen Uitvoeringsplan 2022 Handhaving Openbare Ruimte
- RV 21.0139 Vaststelling Verordening bodemenergiesystemen gemeente Leiden 2022
- RV 21.0136 Uitvoeringsbesluit Vogelwijk / Raadsherenbuurt fase 1 wijkvervanging
- RV 21.0128 Wijziging Verordening voor de Fysieke Leefomgeving Leiden 2020 ten behoeve van mogelijk maken ligplaatsen voor maatschappelijke doeleinden

- RV 21.0124 Verordening tot wijziging van de Afvalstoffenverordening 2020
- RV 21.0108 Uitvoeringsbesluit Gasthuiswijk-Haagweg-Zuid fase 2
- RV 21.0103 Uitvoeringsbesluit Klimaatbestendige openbare ruimte Noorderkwartier-Oost fase 2
- RV 21.0086 Uitvoeringsbesluit Herinrichting Veerplein e.o. deelproject Singelpark
- RV 21.0082 Kaderbesluit Openbare Ruimte Sportpark De Vliet
- RV 21.0077 Uitvoeringsbesluit Openbare Ruimte projecten Binnenstad: Havenplein
- RV 21.0076 Kaderbesluit Hoge Mors
- RV 21.0073 Wijziging Verordening fysieke leefomgeving onderdeel bomen op punt ecologische waarden
- RV 21.0069 Beleidskader Buitenreclame Leiden 2021
- RV 21.0050 Kaderbesluit Energiepark
- RV 21.0036 Uitvoeringsbesluit Professorenwijk-Oost fase 1
- RV 21.0035 Uitvoeringsbesluit Gasthuiswijk-Haagweg-Zuid fase 1
- RV 21.0034 Kaderbesluit Herinrichting Jan van Houtkade (Singelpark fase 2)
- RV 21.0029 Aanbevelingen Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp over Onderzoek naar de werking van het Bomenfonds in Leiden
- RV 21.0025 Omgevingsvergunning kunstwerk Schoorsteen Ankerpark
- RV 21.0023 Verordening tot wijziging van de Verordening fysieke leefomgeving Leiden 2020 onderdeel bomen
- RV 21.0021 Vaststellen tweede tranche van de Verordening fysieke leefomgeving
- RV 21.0017 Rechtmatigheid Referendum raadsvoorstel Inrichtingsvoorstel Wijkspark Roomburgerpark
- RV 21.0008 Aanbevelingen Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp over Evaluatie duurzaamheidsbeleid gemeente Leiden
- RV 21.0006 Visie Stadstuinieren
- RV 21.0004 Referendum raadsvoorstel Inrichtingsvoorstel wijkspark Roomburgerpark
- RV 20.0149 Uitvoeringsbesluit Wijkvervangingsprogramma Houtkwartier-Oost
- RV 20.0146 Wensen en bedenkingen Uitvoeringsprogramma 2021 Handhaving openbare ruimte
- RV 20.0118 Herstelbesluit inwerkingtredingsbepalingen wijzigingsverordeningen behorende bij de Verordening fysieke leefomgeving
- RV 20.0082 Overname water Dobbewatering van het Hoogheemraadschap van Rijnland
- RV 20.0079 Vaststellen Verordening fysieke leefomgeving en intrekking en wijzigingen verordeningen
- RV 20.0074 Vaststellen Verordening hemelwater en grondwater Gemeente Leiden 2020
- RV 20.0043 Afvalstoffenverordening 2020
- RV 20.0028 Kaderbesluit Vogelwijk en Raadsherenbuurt
- RV 20.0027 Leiden Biodivers en klimaatbestendig, Samen maken we Leiden groener! Uitvoeringsprogramma 2020-2023
- RV 20.0026 Kaderbesluit Houtkwartier-Oost
- RV 20.0025 Kaderbesluit Professorenwijk-Oost
- RV 20.0021 Verordening Duurzaamheidsvoucher Leiden 2020
- RV 20.0018 Verlenging VTH Beleidsplan 2016-2018 tot invoering Omgevingswet
- RV 20.0013 Uitvoeringsbesluit Klimaatbestendige Openbare Ruimte Noorderkwartier Oost Fase 1
- RV 20.0006 Verordening tot wijziging van de 'Verordening Duurzaamheidslening'
- RV 20.0005 Kaderstellende strategie 'Op weg naar een circulair Leiden'

Programmakosten

Omgevingskwaliteit		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Verharde openbare ruimte	Lasten	46.883	50.551	52.511	53.098	54.639	55.776
	Baten	-30.140	-27.997	-28.426	-28.425	-28.574	-28.734
Saldo		16.744	22.554	24.085	24.672	26.065	27.042
Openbaar water	Lasten	10.042	10.629	10.768	11.841	12.411	13.490
	Baten	-14.291	-15.404	-15.480	-16.781	-17.390	-17.865
Saldo		-4.249	-4.774	-4.712	-4.940	-4.978	-4.375
Openbaar groen	Lasten	12.035	12.895	12.914	13.280	13.528	14.004
	Baten	-358	-55	-57	-57	-58	-58
Saldo		11.677	12.840	12.856	13.223	13.471	13.947
Milieu en duurzaamheid	Lasten	3.964	5.889	4.953	4.933	4.923	4.944
	Baten	-121	-59	-60	-60	-60	-60
Saldo		3.843	5.830	4.894	4.873	4.863	4.884
Klimaatadaptatie	Lasten	602	945	574	408	408	408
	Baten	-	-0	-0	-0	-0	-0
Saldo		602	945	574	408	408	408
Programma	Lasten	73.526	80.909	81.720	83.560	85.910	88.622
	Baten	-44.910	-43.514	-44.023	-45.323	-46.081	-46.717
Saldo van baten en lasten		28.616	37.394	37.697	38.237	39.829	41.905
Reserves	Toevoeging	331	896	108	108	108	108
	Onttrekking	-597	-1.687	-225	-50	-	-
Mutaties reserves		-267	-791	-117	58	108	108
Resultaat		28.350	36.604	37.580	38.295	39.936	42.013

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2026-2029. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Verharde Openbare ruimte

In 2026 stijgen de lasten met € 1,96 mln. De stijging komt vooral door gestegen salariskosten, indexatie en gestegen kapitaallasten (totaal € 2.83 mln). De rest van de verschillen zijn ontstaan door:

- In 2026 zijn er geen kosten begroot voor Leefbaarheid Transvaal en Leefbaarheid Stevenshof. In 2025 is incidenteel budget van € 374.000 beschikbaar gesteld voor deze projecten. Hierdoor in 2026 een daling van de lasten.
- In 2026 zijn er geen kosten begroot voor een verticale Kabels- en leidingensysteem omdat dit een incidentele bijdrage uit 2025 betreft. In 2025 is vanuit de samenwerkingspartners (Dunea, Liander, Vattenfall, ZiggoVodafone, KPN en SLIB) en de gemeenten Amsterdam, Alkmaar, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Breda, Zoetermeer en Haarlem een incidentele bijdrage beschikbaar gesteld van € 200.000 voor een verticale Kabels- en leidingensysteem. Omdat dit incidentele bijdragen zijn is er in 2026 sprake van een daling van zowel de baten als de lasten.
- Extra budget van 192.000 voor energiekosten in 2025 voor de openbare verlichting ten opzichte van 2026. Dit extra budget zal in 2025 gecorrigeerd worden, maar zorgt voor een daling van het budget in 2026.

In 2026 stijgen de baten met € 429.000. De verschillen zijn vooral ontstaan door:

- Stijging baten afvalstofheffing (€ 985.000) om voor 100% kostendekkend te zijn. De afvalstoffenheffing stijgt daarmee met 4,5%. Dit is inclusief de trend van 3,6% voor de loon- en prijsstijging plus de impact van de nieuwe grondstoffennota (2025-2029).

- In 2026 zijn er geen opbrengsten begroot voor glasvezelbekabeling. In 2025 was er een incidenteel budget van € 393.000, waardoor in 2026 een daling van de opbrengsten.

Impact Kaderbrief 2025-2029

Buiten de afwijking is er bij de lasten een noemenswaardig impact van € 328.000 ten opzichte van 2025 door de grondstoffennota (2025-2029) die in de kaderbrief van 2025 is goedgekeurd. In de Grondstoffennota zijn het beleid en de maatregelen opgenomen voor minder huishoudelijk (rest) afval, meer hergebruik en verwerking van meer waardevolle grondstoffen om een bijdrage te leveren aan de circulaire economie. Door de gestegen lasten zijn de baten van de afvalstofheffing eveneens gestegen met € 328.000 ten opzichte van 2025.

Beleidssterrein Milieu en Duurzaamheid

In 2026 dalen de lasten met € 936.000. De daling komt vooral door incidenteel budget in 2025 van € 981.000 voor gevelsanering, waardoor er in 2026 een daling is van de lasten. Jaarlijks wordt het restant bedrag overgeheveld naar het volgend jaar als incidentele bijdrage. De bijdrage wordt gedekt uit de reserve GSB middelen.

Beleidssterrein Klimaatadaptatie

In 2026 dalen de lasten met € 371.000. De daling komt vooral door incidenteel budget in 2025 voor de groene daken subsidie voor in totaal € 182.000.

Reserves

Reserves programma 5		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Reserve asbestsanering (P5)	Toevoeging	106	106	106	106	106	106
	Onttrekking	-88	-	-	-	-	-
Saldo		18	106	106	106	106	106
Reserve ontsluiting van groengebieden	Toevoeging	0	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-27	-	-	-	-	-
Saldo		-27	-	-	-	-	-
Res. Leefbaarh.projecten in de wijken P5	Toevoeging	2	2	2	2	2	2
	Onttrekking	-	-210	-30	-30	-	-
Saldo		2	-208	-28	-28	2	2
Reserve gsb-middelen ISV/EZ P5	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-981	-	-	-	-
Saldo		-	-981	-	-	-	-
Reserve programma binnenstad P5	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-20	-	-	-	-
Saldo		-	-20	-	-	-	-
Reserve Duurzame Stad P5	Toevoeging	91	748	-	-	-	-
	Onttrekking	-232	-281	-175	-	-	-
Saldo		-142	467	-175	-	-	-
Reserve grondexploitaties P5	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-84	-	-	-	-	-
Saldo		-84	-	-	-	-	-
Reserve Bomenfonds P5	Toevoeging	132	40	-	-	-	-
	Onttrekking	-165	-75	-	-	-	-
Saldo		-33	-35	-	-	-	-
Reserve bovenwijkse voorz. Grondbedr. P5	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-100	-	-	-	-
Saldo		-	-100	-	-	-	-

Reserves programma 5		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Reserve Sociaal Domein P5	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-20	-20	-20	-	-
Saldo		-	-20	-20	-20	-	-
Totaal	Toevoeging	331	896	108	108	108	108
	Onttrekking	-597	-1.687	-225	-50	-	-
Reserves programma 5		-267	-791	-117	58	108	108

Reserve asbestsanering

In 2026 is er een storting begroot van € 106.000 voor mogelijke inzet asbestsanering gemeentelijk vastgoed. De onttrekking aan deze reserve is begroot in programma 6.

Res. Leefbaarh.projecten in de wijken

In 2026 is er een storting begroot van € 2.000 voor kapitaalslasten en een onttrekking van € 30.000 voor de stichting Vrienden van het singelpark.

Reserve duurzame stad

In 2026 is er een onttrekking begroot van € 175.000 voor samen aan de slag (€ 125.000) en voor het uitvoeren van onderzoek en informeren van bewoners over klimaatadaptatie (€ 50.000).

Reserve Sociaal Domein

In 2026 is er een onttrekking begroot van € 20.000 voor de stichting Vrienden van het singelpark.

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
05A102	Beheren openbare ruimte	Investerings wegen 2026-2029	Maatsch.	V		-	8.595	14.568	9.218	8.149
05A102	Beheren openbare ruimte	RWN Bachstraat-Domela Nieuwenhuisln	Maatsch.	V		-	55	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	RWN Gasthuiswijk fase 3-4	Maatsch.	V		-	272	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Kademuren 2026-2029	Maatsch.	V		-	5.421	6.613	2.383	8.693
05A102	Beheren openbare ruimte	Beschoeiing 2026	Maatsch.	V		-	699	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Damwanden 2026	Maatsch.	V		-	-	448	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Parkbruggen div.	Maatsch.	V		-	369	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Verkeersbruggen - Maartje Offersbrug	Maatsch.	V		-	161	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Div vervangingen kunstwerken 2027(40jr)	Maatsch.	V		-	-	504	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Diverse verv. kunstwerken 2028 40 jaar	Maatsch.	V		-	-	-	2.027	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Diverse vervangingen kunstwerken 2029 40 jaar	Maatsch.	V		-	-	-	-	7.738
05A102	Beheren openbare ruimte	Grote Havenbrug (vervanging)	Maatsch.	V		-	-	-	3.161	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Lichtmasten 2025-2029	Maatsch.	V		-	697	486	1.240	1.556

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
05A102	Beheren openbare ruimte	Armaturen 2026-2029	Maatsch.	V		-	-	1.161	291	818
05A102	Beheren openbare ruimte	Automatisering gladheidsbestrijding 2027	Econ.	V		-	-	54	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Boshuizen ruimtereservering	Maatsch.	V		-	-	436	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Noord ruimtereservering	Maatsch.	V		-	-	736	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Zuid ruimtereservering	Maatsch.	V		-	-	-	421	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Boshuizen KLIMA 40 jaar	Maatsch.	V		-	-	-	-	2.670
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Noord KLIMA 40 jaar	Econ.	V		-	-	4.510	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Zuid KLIMA 40 jaar	Econ.	V		-	-	-	3.200	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Merenwijk-De Horsten 40 jaar	Maatsch.	V		-	-	-	2.670	-
05A102	Beheren openbare ruimte	WV Gasthuiswijk wegen 3 4	Maatsch.	V		-	3.651	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Merenwijk Horsten ruimtereservering	Maatsch.	V		-	-	-	-	396
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Ontdemping Kort Rapenburg	Econ.	N	VK	-	-	-	-	12.500
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	Inzamelmiddelen 2025-2029	Econ.	V		-	-	603	612	1.855
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	Perscontainers 2028	Econ.	V		-	-	-	159	-
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	2de milieustraat gebouw	Econ.	N	VK	-	-	-	2.995	-
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	2de milieustraat machines	Econ.	N	VK	-	-	-	1.040	-
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	Verv. hoofdgeb. ABW 2024 5 jaar	Econ.	V		-	420	-	-	-
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	Ondergrondse containers 2026	Econ.	V		-	-	-	-	6.303
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering 2026-2029	Econ.	N	VK	-	6.184	7.091	2.824	3.644
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Fortuinwijk Boshuizen 2024	Econ.	V		-	-	13.110	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Fortuinwijk Boshuizen 2027	Econ.	V		-	-	8.921	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Fortuinwijk Boshuizen 2028	Econ.	V		-	-	-	8.921	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Merenwijk 2027	Econ.	V		-	-	-	5.802	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Fortuin Noord Zuid Boshuizen 2029	Econ.	V		-	-	-	-	9.317
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Merenwijkdistrict	Econ.	V		-	-	-	-	3.933
05B102	Beheren openbaar water en riolering	WV Rio gasthw haagweg-zuid fase 3&4	Econ.	N	NK	-	374	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
05B102	Beheren openbaar water en riolering	wv rio Gasthw Haagweg-zuid fase 1+2 2025-2026	Econ.	V		-	1.077	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	wv Rio Morskwartier 2025	Econ.	V		-	2.955	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	WV Gasthuiswijk RIO 3 4	Econ.	V		-	4.172	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	WV KLIMA Merenwijk Horsten 2029	Econ.	V		-	-	-	-	2.945
05B102	Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Domela nieuwenhuislaan	Econ.	V		-	52	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Gasthuiswijk fase 3-4	Econ.	V		-	1.037	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Bachstraat	Econ.	V		-	-	286	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	riolering Stationsweg	Econ.	N	NK	-	522	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Vervanging gemalen 2026-2029	Econ.	V		-	517	517	498	516
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Duikers 2026-2029	Maatsch.	V		-	-	-	61	80
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	GHS herprofilingsprojecten 2026-2029	Maatsch.	V		-	136	134	130	130
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	GHS reconstructieprojecten 2026-2029	Maatsch.	V		-	67	67	65	65
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	IP Parken 2026-2029	Maatsch.	V		-	680	670	648	648
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	2e Groene Ring 2024	Maatsch.	N	VK	-	666	-	-	-
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	2e Groene Ring 2025	Maatsch.	N	VK	-	748	-	-	-
05C103	Beheren openbaar groen	Speeltoestellen in openbare ruimte 2026-2029	Econ.	V		-	697	818	605	1.420
05C103	Beheren openbaar groen	Vervangen bomen 2026-2029	Maatsch.	V		-	341	393	330	699
05C105	Aanleggen Singelpark	Singelpark binnen het Energiepark	Maatsch.	N	NK	-	3.297	-	-	-
05C106	Beheren Oostvlietpolder	Aanleg volkstuinten	Maatsch.	N	NK	853	2.148	-	-	-
	Totaal programma 5					853	46.011	62.125	49.300	74.075

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2026-2029. In paragraaf 4.2.2 Investeringsplan wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te vóóren kredieten.

Subsidies

	subsidiejaar 2025	subsidiejaar 2026
Subsidie saldo	218.028	37.746

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

6

Stedelijke ontwikkeling

Stedelijke ontwikkeling

Programmanummer	6
Commissie	Stedelijke Ontwikkeling
Portefeuille(s)	Wonen, Bouwen & Welzijn Bestuur, Veiligheid, Handhaving & Regio Energie, Werk, Inkomen & Cultuur

De missie van het programma Stedelijke ontwikkeling luidt:

De gemeente Leiden staat voor een optimale ruimtelijke ontwikkeling van de beschikbare, schaarse ruimte van stad en regio die gericht is op een kwalitatief hoogwaardige woon-, werk- en leefomgeving voor iedereen.

Inleiding

In 2026 blijft een gebalanceerde, duurzame ontwikkeling van Leiden het doel: de bouw van woningen en het toevoegen van ruimte voor werk – om tegemoet te komen aan de groeiende vraag hiernaar – moet een gelijke tred houden met de capaciteitsuitbreiding van onze energienetten, de groei van het voorzieningenaanbod, de kwaliteit en kwantiteit van het groen en blauw in de stad, en de mogelijkheden om ons duurzaam en ruimte-efficiënt te verplaatsen.

Op dit laatstgenoemde vlak is de grootschalige aanpak van het Knooppunt Leiden Centraal geen doel op zich, maar een randvoorwaarde om de extra bewoners en bezoekers van Leiden en regio zich te kunnen laten verplaatsen. Zonder het project lopen stad en regio op termijn vast en kan Leiden ook niet verder verstedelijken. Om die reden is in deze Begroting strategische ruimte gereserveerd voor de gemeentelijke cofinanciering van het Knooppunt, waarbij een deel wordt gedekt vanuit de reserve Grondexploitaties: de reserve die is bedoeld voor het behalen van onze verstedelijkingsdoelen. Ook een bijdrage uit deze reserve aan de tijdelijke inrichting van het busstation is in deze Begroting verwerkt.

Uiteraard dragen niet alleen fysieke projecten bij aan een leefbaar en inclusief Leiden. De doorstroommakelaar is de afgelopen periode succesvol geweest in het op gang brengen van verhuisbewegingen in het sociale huursegment. In deze Begroting zijn middelen gereserveerd om de inzet van de doorstroommakelaar structureel te maken en bovendien inzetbaar op andere woonsegmenten. Zo kan de makelaar zich nu ook richten op bijvoorbeeld ouderen die in een grote eengezinswoning wonen (vrije sector huur of koop) en naar een levensloopbestendig appartementencomplex willen verhuizen, maar daarbij hulp kunnen gebruiken. Het doel hierbij blijft om mensen te helpen aan een beter passende woning en tegelijkertijd de doorstroming op gang te helpen.

In 2026 werken we verder aan de activiteiten uit de Uitvoeringsagenda Energietransitie, waaronder het verminderen van het collectieve energieverbruik, het isoleren van gebouwen in de stad en het stimuleren van de overstap van bewoners en bedrijven naar duurzaam opgewekte elektriciteit en warmte. De komende jaren wordt dit steeds concreter en omvangrijker, waarbij de rol van de gemeente steeds meer gestalte krijgt. Nieuwe wetten als de wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) en de wet collectieve warmtevoorziening (Wcw) geven de gemeente steeds meer taken en bevoegdheden, met de bijbehorende organisatorische en financiële gevolgen. We zijn hierin ambitieus en pakken deze nieuwe rol ten volste op.

In 2025 hebben we met de gemeenten om ons heen (verenigd in het programma Warmte Leidse Regio) gewerkt aan de oprichting van een regionaal publiek integraal warmtebedrijf (RPIW), waar we als gemeente in deelnemen. In 2026 zetten we hier verdere stappen in, samen met Firan en EBN. In 2027 moet dit nieuwe publieke warmtebedrijf operationeel zijn, zodat het aan de slag kan met de aanleg en exploitatie van nieuwe warmtenetten. In het Warmteprogramma (de opvolger van de Transitievisie Warmte) maken we in 2026 inzichtelijk waar, wanneer en hoe we in de stad de warmtetransitie vormgeven en waar we willen dat het nieuwe warmtebedrijf aan de slag gaat. De gemeenteraad heeft in de Uitgangspunten Gebiedsgerichte Warmtetransitie (2025) de kaders voor deze grote transitie meegegeven. Duidelijk is al dat Leiden Zuidwest zeer geschikt is voor de gefaseerde aanleg van een warmtenet, dat primair door warmte via WarmtelinQ+ gevoed wordt. De inzet is om dit netwerk straks gelijktijdig met de grootschalige rioolvervanging en bijbehorende vergroening van de Fortuynwijk en Boshuizen uit te voeren.

Ook in de Merenwijk, op het Waardeiland en andere plekken wordt gewerkt aan plannen voor een collectief warmtesysteem. In sommige gevallen kunnen daarbij ook oplossingen voor lagere temperatuur warmte worden ingezet. Gecombineerd met de inspanningen vanuit het isolatieoffensief, een stijging van het aantal zonnepanelen in de stad en de vele lokale initiatieven die steeds concreter worden, krijgt de energietransitie steeds meer vorm.

Met betrekking tot de aanpak van netcongestie worden de voorbereidingen getroffen voor de aanleg van onder andere een 150kV-station in de Alphense Barrepolder II, een 50kV-station in Vlietzone-Midden en een 50kV-station in Leiden Noord. Deze uitbreidingen worden uitgevoerd door netbeheerder Liander. In samenwerking met Liander wordt daarnaast bepaald waar en wanneer de vele noodzakelijke onderstations en ondergrondse kabeltracés kunnen worden ingepast. Naast deze verzwaringen van het midden- en hoogspanningsnet, zal ook het laagspanningsnet moeten worden verzwakt. Dit zal de komende jaren voor de nodige overlast in de stad zorgen.

Alhoewel de gemeente geen directe investeringen doet in het elektriciteitsnet, is een actieve houding nodig om netversterking mogelijk te maken. Daarbij richten we ons naast het faciliteren van netzwaring door Liander op onder andere het ontwikkelen van innovatieve, casus-specifieke oplossingen voor knelpunten waar de reguliere netaanpak niet volstaat, bijvoorbeeld door de inzet van buurtbatterijen of een betere verdeling van het energieverbruik over de tijd. Ook richten we ons op het vergroten van bewustwording en communicatie over (oplossingen voor) netcongestie, zowel intern als richting inwoners, ondernemers en partners. En we versterken onze informatiepositie en data-gedreven sturing, om tijdig nieuwe knelpunten en oplossingsrichtingen te kunnen signaleren en met Liander en andere partners te delen. Om deze activiteiten te kunnen uitvoeren zijn in deze Begroting aanvullende middelen beschikbaar gesteld voor de periode tot en met 2028.

De ruimtelijke ontwikkeling in Leiden gaat hand in hand met de implementatie van de Omgevingswet. Deze nieuwe wet sluit aan bij de maatschappelijke ontwikkelingen en de verandering in de rolverdeling tussen inwoners en overheid. En dat betekent meer ruimte aan initiatieven uit de stad aan de hand van de juiste spelregels en met behoud van de bestaande kwaliteit. Na de daadwerkelijke start van de Omgevingswet op 1 januari 2024 is het nu zaak dat de gemeentelijke organisatie én de stad samen optrekken in de nieuwe werkwijzen en met de instrumenten van de Omgevingswet. De inspanningen die daarvoor nodig zijn binnen de organisatie, in de stad en de regio, zijn ondergebracht in een aantal prestaties.

Rode draad is verandering terwijl de dienstverlening en de stedelijke ontwikkeling doorlopen. Tot aan 1 januari 2027 hebben we de tijd om als organisatie te leren werken volgens de Omgevingswet. Daarna loopt de implementatie van de Omgevingswet op onderdelen tot aan 1 januari 2032. Dit kost de ambtelijke organisatie de nodige inzet. Tot 1 januari 2027 begeleidt Programma Leiden 2040 dit veranderproces. Het programma bewaakt de samenhang tussen de werkzaamheden in de verschillende afdelingen, monitort en evalueert het anders werken door alle betrokkenen en stuurt waar nodig bij. Over de voortgang van de verschillende programmalijnen wordt de raad periodiek geïnformeerd.

Beleidsterrein 6A Ruimtelijke planvorming en plantoetsing

Doelen en prestaties bij 6A Ruimtelijke planvorming en plantoetsing

Doel	Prestaties
6A1 Toedelen van Ruimte	6A1.1 Opstellen kaderstellende visies voor de ruimtelijke ontwikkeling van regio, stad en stadsgebieden
	6A1.2 Stimuleren ruimtelijke initiatieven en ruimtelijke kwaliteit
	6A1.3 Opstellen en actualiseren ruimtelijk instrumentarium
	6A1.4 Implementatie Omgevingswet
6A2 Ruimtelijke kwaliteit van de bebouwde ruimte	6A2.1. Behandelen verzoeken om omgevingsvergunning
	6A2.2. Het voeren van vooroverleg
6A3 Veilig bouwen en veilig gebruiken van bebouwde ruimte	6A3.1 Toezicht en handhaving op veilig bouwen en gebruiken

Prestatie 6A1.1 Opstellen kaderstellende visies voor de ruimtelijke ontwikkeling van regio, stad en stadsgebieden

Met kaderstellende visies geven we aan hoe de maatschappelijke en transitieopgaven, zoals de energietransitie, een plek krijgen in de regio en de stad. Deze gebieden – en de ruimtelijke ontwikkeling daarvan - grijpen op elkaar in. Daarom is regionale samenwerking van groot belang. Leiden werkt samen met andere gemeenten en de regio Holland Rijnland, van agendering van regionale en Leidse opgaven op provinciale en landelijke tafels, tot aan realisatie.

Dynamiek in visievorming en samenwerking

De dynamiek in het ruimtelijk domein vraagt steeds om aanpassingen van beleid. Nieuwe inzichten over bijvoorbeeld ruimtegebruik, en wijzigend beleid van hogere overheden, zoals herzieningen van het provinciale Omgevingsbeleid, vragen om wendbaarheid op lokaal niveau.

Lokaal werken we aan de ruimtelijke vertaling van nieuwe beleidsambities, -ontwikkelingen en -inzichten in de Omgevingsvisie en de andere instrumenten van de Omgevingswet. Uitgangspunt is de bestaande kwaliteiten en kansen, en de verschillen in fysieke kenmerken en functies van de stadsgebieden.

Onze inspanningen bij kaderstellende visievorming variëren enerzijds van verkennen, agenderen, prioriteren en afstemmen. Anderzijds werken we aan het versterken van samenwerkingen door gesprekken met bewoners, partijen in de stad, de buurgemeenten, allianties, de provincie, het rijk en ketenpartners. We hebben hierbij oog voor samenhang en de doorwerking van ambities naar de verschillende instrumenten van de Omgevingswet. We werken aan kaderstellende visies die voldoen aan de eisen van de Omgevingswet en die vindbaar zijn in het Omgevingsloket. Dit is een voortdurend proces.

Kaderstellende visies op regionaal en landelijk schaalniveau

We zorgen voor de vertaling van het beleid van hogere overheden in het lokale beleid, en brengen andersom bij zowel Rijk als provincie onze vastgestelde visies, beleid en andere relevante gemeentelijke en regionale informatie in. Het gaat hier om de Omgevingsvisie Leiden 2040, de Regionale Omgevingsagenda Holland Rijnland (ROA Holland Rijnland), de Regionale Investeringsagenda Holland Rijnland (RIA Holland Rijnland), de Regionale Energiestrategie, de Regionale Woonagenda, de Regionale Mobiliteitsstrategie en Samenwerken in de Westflank. Hiermee geven we richtinggevende kaders mee aan de brede ontwikkeling van de stad en regio.

Naar verwachting werken we in 2026 in ieder geval aan de volgende onderwerpen:

- De nationale Nota Ruimte: het rijk neemt meer regie op de ruimtelijke ordening met de Nota Ruimte.
- Provinciaal werken we samen aan de wijzigingen van het provinciaal omgevingsbeleid en de gevolgen daarvan voor de regio en de stad.
- Regionaal werken we samen aan de uitvoering van projecten uit de Regionale Investeringsagenda Holland Rijnland (RIA Holland Rijnland). Zoals de corridorstudie N206, Energylane, Groenblauw Raamwerk en Kennis- en Innovatie-as.
- We nemen deel aan het nationale programma NOVEX Zuidelijke Randstad.

Lokaal werken we aan de actualisering van de lokale richtinggevende kaders, zoals de Omgevingsvisie Leiden 2040.

Prestatie 6A1.2 Stimuleren ruimtelijke initiatieven en ruimtelijke kwaliteit

We werken mee aan nieuwe plannen en initiatieven in de stad die de ruimtelijke ontwikkeling versterken en die passen bij onze visie en doelstellingen. Via documenten zoals de Omgevingsvisie, ontwikkelperspectieven en gebiedsvisies geven we richting én ruimte om onze stadsdoelen te bereiken.

Soms past een idee of schetsplan niet direct binnen het bestaande beleid of het omgevingsplan. In die gevallen kijken we – in de geest van de Omgevingswet – of en hoe we toch kunnen meewerken. Als een initiatief bijdraagt aan de doelen van de gemeente, haalbaar lijkt én goed past in de omgeving, kan het in aanmerking komen voor verdere uitwerking.

We beoordelen zulke plannen globaal, op basis van de afspraken in het beleidsakkoord. Onze inzet van ambtelijke capaciteit richten we vooral op gebiedsontwikkelingen en projecten waarbij we meerdere doelen tegelijk kunnen realiseren.

Ruimtelijke kwaliteit

Met ruimtelijke kwaliteit bedoelen we hoe mensen de leefomgeving ervaren. Dit gaat onder andere over welstand, beeldkwaliteit en architectuur. We werken aan reguliere updates van het Welstandsbeleid en voeren het gesprek hierover met de omgeving. Ook werken we nauw samen met het Rijnlands Architectuur Platform (RAP). Het RAP organiseert activiteiten en gesprekken over ruimtelijke kwaliteit en betreft de stad daarbij. De gemeente subsidieert het RAP structureel. Voor de periode 2023-2027 is subsidie toegekend. In het najaar van 2025 wordt het programma voor 2026 vastgesteld.

Openbare ruimte en gebouwen

De kwaliteit van onze stad is belangrijk. We zorgen zelf voor een aantrekkelijke én betaalbare inrichting van de openbare ruimte. Hiervoor gebruiken we het Handboek Openbare Ruimte, dat ons helpt bij het goed inrichten en aanpassen van straten, pleinen en parken.

Ook stimuleren we ontwikkelaars en eigenaren om te investeren in goede gebouwen. Bij grotere ruimtelijke ontwikkelingen sturen we soms mee in de keuze van architecten. Onze stedenbouwkundig supervisor speelt daarbij een belangrijke rol.

Binnen de gemeentelijke organisatie zorgen we ervoor dat er actief contact is tussen de gemeente en de buitenwereld: bewoners, ondernemers en andere betrokkenen. Ook regionale samenwerking, ruimtelijke kwaliteit van projecten en goede communicatie en participatie blijven belangrijke aandachtspunten.

Prestatie 6A1.3 Opstellen en actualiseren ruimtelijk instrumentarium

Een effectieve implementatie van de Omgevingswet vraagt nog jaren tijd en aandacht. Dat doen we in Leiden stap voor stap, samen met de stad. Dit geldt ook voor de inrichting van de instrumenten van de Omgevingswet: de Omgevingsvisie, het Omgevingsplan, en de omgevingsprogramma's. Alle instrumenten worden gepubliceerd en ontsloten via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Daar zijn nieuwe werkprocessen voor nodig.

Werken met de Leidse Omgevingsvisie

Voor 1 januari 2027 moeten we onze Omgevingsvisie volgens de standaard opgenomen hebben in het DSO. Dat betekent dat de visie digitaal beschikbaar moet zijn in het landelijke systeem (DSO), gestructureerd volgens landelijke standaarden. Daarnaast werken we in 2026 en de jaren daarna aan de actualisering Omgevingsvisie Leiden 2040. Dat vraagt om een analyse van ons ruimtelijk beleid uit de huidige Omgevingsvisie en leidt mogelijk tot het opnieuw maken van keuzes. Ook vertalen we nieuwe beleidsambities, -ontwikkelingen en -inzichten ruimtelijk in de Omgevingsvisie. Daarbij spelen we in op verschillen binnen de stad met gebiedsgerichte kaders die rekening houden met de kwaliteiten, fysieke kenmerken en de functies in een gebied. Volgens de beleidscyclus houden we de Omgevingsvisie actueel door de visie regelmatig te wijzigen. Dit wordt na publicatie in het DSO een voortdurend proces.

Bij het werken met de Leidse Omgevingsvisie heeft de gemeenteraad een kaderstellende rol. Opnieuw te maken keuzes en voorgestelde wijzigingen worden aan de gemeenteraad ter besluitvorming voorgelegd.

Het Leidse Omgevingsplan

Sinds de inwerkingtreding van de Omgevingswet is automatisch het Omgevingsplan-van- rechtswege ontstaan. Dit Omgevingsplan bestaat uit de voormalige bestemmingsplannen, de Verordening afvoer hemelwater en grondwater en een set rijksregels in de zogenaamde 'Bruidsschat'. Bestaande regels en verordeningen die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving en die niet automatisch opgaan in het Omgevingsplan-van- rechtswege, blijven tot ze zijn overgezet naar het Omgevingsplan van kracht. Sinds 1 januari 2024 worden vergunningaanvragen getoetst aan het Omgevingsplan. Wijziging van ruimtelijke regels betekent nu ook een wijziging van het Omgevingsplan.

De komende jaren werken we aan harmonisatie van de bestaande regels op thema en gebied zodat het Leidse Omgevingsplan één geheel vormt en is gepubliceerd in het DSO. Eind 2031 moet het complete Leidse Omgevingsplan gereed zijn. Om deze termijn te halen werken we gedurende de transitieperiode aan het overzetten van bestaande juridische regels. Dit houdt in dat we afwegen of de regels voldoen aan de nieuwe wettelijke eisen. Hierbij zorgen we ook dat de regels begrijpelijk en goed raadpleegbaar zijn in het Omgevingsloket. Het overzetten gebeurt de komende jaren via grote wijzigingsbesluiten door de gemeenteraad. Voor de organisatie betekent dit een intensief traject om alles over te zetten naar het Omgevingswetinstrument.

Op weg naar omgevingsprogramma's

Een omgevingsprogramma bestaat uit concrete maatregelen die nodig zijn om de ambities uit de Omgevingsvisie Leiden 2040 te bereiken voor een specifiek thema of gebied. Het college van burgemeester en wethouders stelt een omgevingsprogramma vast. In Leiden hebben we nu het Omgevingsprogramma Geluid en het Volkshuisvestingsprogramma (juni 2025 vastgesteld). Ook wordt gewerkt aan een Omgevingsprogramma Binnenstad (in opbouw zomer 2025). In 2026 en verder volgen er meer op thema en gebied.

Prestatie 6A1.4 Implementatie Omgevingswet

Sinds 1 januari 2024 geldt de Omgevingswet. De ambities van deze landelijke wet zijn minder regels en meer ruimte voor lokale afweging en initiatieven. Het motto 'ja, mits...' in plaats van 'nee, tenzij...' vraagt om een verandering van organisatie en bestuur, bij vergunningaanvragen, bij besluiten door college en raad, en in de samenwerking met de stad aan behoud en vernieuwing. Sleutelwoorden daarbij zijn integraal, samen, zaakgericht, en met een houding die past bij de geest van de wet: initiatieven mogelijk maken, binnen de gestelde kaders.

De implementatie van de Omgevingswet wordt op een programmatische wijze uitgevoerd. In de transitiefase richting 2032 werken we toe naar het volgende tussendoel op de datum van 1 januari 2027: dan is Leiden Omgevingswetproof.

Omgevingswetproof houdt in dat we allemaal werken volgens de systematiek van de Omgevingswet: bestuur, beleidsafdelingen en ruimtelijke ordening, projectmanagers en vergunningverleners. Samen leren we stap voor stap werken met deze nieuwe wet, volgens nieuwe werkwijzen. Om deze mijlpaal te halen zijn concrete doelen geformuleerd voor 1 januari 2027, te weten:

- De Omgevingsvisie Leiden 2040 is op de juiste manier in het Omgevingsloket (DSO) gepubliceerd.
- We werken in de hele organisatie met de instrumenten van de Omgevingswet: de Omgevingsvisie, het Omgevingsplan en Omgevingsprogramma's. Deze instrumenten zijn onderdeel geworden van het gewone werk.
- We stemmen het bestaande beleid en de Omgevingswetinstrumenten beter op elkaar af. Dan zijn de eerste stappen gezet om deze instrumenten onderdeel te maken van de beleidscyclus.

Het realiseren van deze doelstellingen vraagt om doorontwikkeling van nieuwe werkwijzen, instrumenten, en *learning on the job* voor alle betrokkenen, ambtelijk en bestuurlijk.

Het einde van de wettelijke transitieperiode is eind 2031. Dan moet het Leids Omgevingsplan gereed zijn en moet al het ruimtelijk beleid zijn opgenomen in de Omgevingswet-instrumenten. Door uitstel van inwerkingtreding van de wet en verlenging van deze periode heeft de lijnorganisatie tot en met 2028 extra inzet nodig. Het streven is deze extra inzet vanaf 2029 niet meer nodig te hebben.

We streven er naar de wettelijke termijn te halen. Dit doen we langs vier lijnen:

- Lijn 1. Ruimte voor ontwikkelingen en waarborgen voor kwaliteit – als doelstelling: we moeten kwaliteit van de stad behouden terwijl we ruimte creëren voor vernieuwing.
- Lijn 2. Eigentijdse informatievoorziening en dienstverlening – als middel: we streven naar goede dienstverlening, en kwalitatieve en bruikbare gemeentelijke informatie via het Omgevingsloket.
- Lijn 3. Democratisch gelegitimeerde kaderstelling en besluitvorming – als waarborg: dankzij goede spelregels weten initiatiefnemers waar ze aan toe zijn en hoe ze invloed kunnen uitoefenen op de uitkomsten van de besluitvorming.
- Lijn 4: Met elkaar werken aan stapsgewijze verbetering – als houding: het gaat om ruimte geven, loslaten en vertrouwen. De stad is onze werkplek, dus besteden we bij onze organisatieontwikkeling aandacht aan werken met de Omgevingswet.

Tot 2027 bewaakt het Programma Leiden 2040 de samenhang en het samenspel tussen de verschillende activiteiten en projecten in het kader van de implementatie van de Omgevingswet. In 2026 wordt de begeleiding verder afgebouwd, en neemt de lijnorganisatie de nog lopende activiteiten volledig over.

Prestatie 6A2.1. Behandeling verzoeken van omgevingsvergunningen

Het behandelen van aanvragen omgevingsvergunningen is een wettelijke taak van de gemeente. De aanvragen behandelen we op een juridisch correcte, transparante wijze, binnen de wettelijke termijnen. Zodra blijkt dat een aanvraag niet voldoet aan het geldende ruimtelijk kader, beoordelen we of we alsnog medewerking kunnen verlenen.

De invoering van de Omgevingswet heeft gevolgen gehad voor de vergunningverlening. Verkorting van wettelijke termijnen vraagt om duidelijke regels, goede stroomlijning van werkprocessen binnen de gemeente en intensievere samenwerking met regionale ketenpartners zoals de omgevingsdienst. Gelijktijdig met de Omgevingswet is ook een klein gedeelte van de Wet Kwaliteitsborging ingegaan. Essentie van deze wet is dat de bouwtechnische toets en het bouwtechnische toezicht van gemeenten in fasen overgeheveld is naar marktpartijen. De eerste fase gaat vooral om kleine bouwwerken en seriematige grondgebonden nieuwbouwwoningen. De impact van deze eerste fase op de vergunningverlening in Leiden is beperkt.

De kosten van de vergunningverlening (en het bouwtoezicht) dekken we deels met de legesopbrengsten en deels vanuit de algemene middelen.

Prestatie 6A2.2 Het voeren van vooroverleg

Ook in 2026 voert de gemeente vooroverleg met initiatiefnemers van bouwplannen in de stad, via één van twee verschillende 'loketten'.

Het intake team houdt zich bezig met grotere en complexere bouwinitiatieven van projectontwikkelaars, waarvan verwacht wordt dat deze in latere planfasen gecoördineerd moeten worden door het gemeentelijke Projectbureau.

Conceptverzoeken voor kleinere en middelgrote bouwinitiatieven, waarvoor later geen coördinatie vanuit het Projectbureau nodig is, worden besproken aan de initiatieftafel. Dit is een goed middel om de burger of professional met een bouwinitiatief te begeleiden richting een vergunningaanvraag wanneer het niet direct duidelijk is of de vergunningaanvraag kansrijk is. Of om, als een vergunningaanvraag geen enkele kans van slagen heeft, hierover zo snel mogelijk duidelijkheid te geven. Zo voorkomen we dat onnodig tijd en geld geïnvesteerd wordt in een onhaalbaar (bouw)plan, zowel door de initiatiefnemer als door de gemeente. Het conceptverzoek/de initiatieftafel biedt meer ruimte om reacties uit de omgeving van het initiatief in de planvorming te betrekken dan na het indienen van een aanvraag. Een goed doorlopen conceptverzoek met positief resultaat biedt ook de mogelijkheid voor snellere vergunningverlening.

Prestatie 6A3.1 Toezicht en handhaving op veilig bouwen en gebruiken

Op 1 januari 2024 is de eerste fase van Wet Kwaliteitsborging voor de bouw in werking getreden als onderdeel van de invoering van de Omgevingswet. Deze wet geldt voor de nieuwbouw van kleine bouwplannen en de nieuwbouw van grondgebonden seriematige woningbouw. Bij dit type bouwplannen is de technische toetsing en het technisch toezicht naar de marktpartijen gegaan. De gemeente controleert nog wel of de toetsing heeft plaatsgevonden. We hebben tot nu toe slechts 6 mogelijke WKB aanvragen ontvangen, die alle niet als WKB melding in proces zijn genomen.

In 2026 blijven wij volgens het Leids protocol toezicht houden op de uitvoering van de Omgevingsvergunningen. Prioriteit blijft liggen op constructieve veiligheid, brandveiligheid en omgevingsveiligheid. Jaarlijks wordt een nadere prioritering vastgelegd in het uitvoeringsprogramma Vergunningen, Toezicht en Handhaving.

Beleidsterrein 6B Gemeentelijke gronden en gebouwen

Doelen en prestaties bij 6B Gemeentelijke gronden en gebouwen

Doel	Prestatie
6B1 Optimale exploitatie van gemeentelijke gronden en gebouwen	6B1.1 Voeren van een erfpachtbedrijf
	6B1.2 Opstellen Meerjaren Perspectief Grondexploitaties en Vermogensbeheer Grondexploitaties
	6B1.3 Exploiteren van gemeentelijke gebouwen

Prestatie 6B1.1 Voeren van een erfpachtbedrijf

De reguliere werkzaamheden binnen het erfpachtbedrijf gaan over het voeren van de administratie, het aanpassen en innen van de erfpachtcanon, het adviseren en het verstrekken van inlichtingen over erfpacht aan bijvoorbeeld aspirant kopers, erfpachters, notarissen en makelaars. Met het instrument erfpacht houdt de gemeente ook privaatrechtelijk grip op ontwikkelingen, wat de mogelijkheid van sturing vergroot. Leiden biedt erfpachters van woningen en appartementen de mogelijkheid om de erfpachtgrond te kopen. Bij zakelijke erfpachtgronden (zoals bedrijven, kantoren, garages en parkeerplaatsen) is het niet mogelijk om het bloot eigendom te verkrijgen.

Prestatie 6B1.2 Opstellen MPG en Vermogensbeheer grondexploitaties

Het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG) 2026 is onderdeel van de jaarrekeningcyclus rekening 2025. In het MPG wordt verantwoording afgelegd over de lopende (en in voorbereiding zijnde) grondexploitaties. De verwachting is dat de in voorbereiding zijnde grondexploitatie Centrumgebied Telderskade nog in 2025 in uitvoering wordt genomen. In dat geval zal deze in 2026 onderdeel uitmaken van de actieve grondexploitaties in het MPG.

Onderstaande tabel toont de grondexploitaties die in het MPG 2025 zijn opgenomen en welke in het MPG 2026 zullen worden geëvalueerd en geactualiseerd.

Tabel : Grondexploitaties MPG 2025

Grondexploitaties		
1	Rhijnvreugd	BIE ¹
2	Bizetpad	
8	Vijfhoven - Telderskade	
9	Lammenschansdriehoek	
11	Entreelocatie EL6.7	
19	Groenordhallenterrein	
45	Stationsgebied – Rijnsburgerblok K5 en Morspoortgebied	BIE
Grondexploitaties in voorbereiding		
45	Stationsgebied – Morssingelblok H2-5	
8	Centrumgebied Telderskade	

1 Bouwgronden In Exploitatie

In 2026 zal tevens zoals gebruikelijk de rapportage Vermogensbeheer Grondexploitaties 2026-2030 worden opgesteld. Deze rapportage loopt samen op met de kaderbrief 2027. Het centrale onderdeel van het vermogensbeheer is de ontwikkeling van reserve Grondexploitaties. Vanuit de reserve Grondexploitaties worden ambities vanuit de verstedelijkingsopgave bekostigd, veelal door het verzorgen van dekking voor tekorten op grond- en opstalexploitaties. De reserve Grondexploitaties wordt ook gevoed, bijvoorbeeld door het resultaat van het erfpachtbedrijf en de netto verkoopopbrengst uit verkoop van gemeentelijk vastgoed. Rekening houdend met verwachte onttrekkingen en stortingen wordt een sluitend perspectief gepresenteerd voor de komende 5 jaar (2026-2030).

Prestatie 6B1.3 Exploiteren van gemeentelijke gebouwen

In 2026 wordt opvolging gegeven aan de aanbevelingen van de evaluatie van het Beleidskader Vastgoed 2014. De evaluatie laat zien dat het beleidskader heeft geleid tot meer transparantie en dat het adequaat functioneerde voor de toen gestelde doelstellingen. De maatschappelijke opgaven van vandaag vragen om een herijking van het beleidskader. Samen met de Raad gaan we daar voortvarend mee aan de slag om te komen tot een nieuw vastgoedbeleid in 2026.

Het verduurzamen van de gemeentelijke vastgoedportefeuille blijft een speerpunt. De routekaart voor verduurzaming vastgoed is een stappenplan dat is opgezet om de gefaseerde aanpak van de verduurzaming van gemeentelijk vastgoed vorm te geven. In de routekaart wordt het 'Paris Proof' maken van de vastgoedportefeuille als einddoel in 2050 geformuleerd. Dit houdt in dat het gebouwenbestand op dat moment zo opgebouwd is dat de duurzaamheidsdoelstellingen uit het VN-klimaatakkoord van Parijs gehaald zijn. Hiermee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan een groener, gezonder en duurzamer Leiden. Doelstelling is om de energielabels van de gebouwen te verbeteren naar een merendeels groen energielabel en om daardoor de CO² uitstoot fors te verminderen. De verduurzaming van de tweede fase is afgerond en er is gestart met de derde fase in de verduurzaming. Deze fase bestaat uit circa 6 panden. Naast uitvoering geven aan de derde fase van de routekaart en de Erkende Maatregelenlijst zal de vervolgaanpak voor de routekaart worden uitgewerkt. Uitdaging hierbij zal het zoeken zijn naar een gezonde balans tussen ambitie en realisme. Rond de jaarwisseling 25-26 zullen er scenario's aan de raad worden aangeboden over het vervolg van de verduurzamingsopgave.

In 2026 wordt verder gewerkt aan het maken van nieuwe meerjarenonderhoudsplannen voor alle panden, waarin ook verduurzaming is opgenomen. Op deze manier blijft de sturing op het in stand houden van de vastgoedportefeuille gewaarborgd.

Beleidsterrein 6C Wonen

Leiden is een aantrekkelijke stad. De meeste Leidenaren zijn erg tevreden over hun woning en woonomgeving. De landelijke trek naar de Randstad slaat deels ook neer in Leiden. Samen met de extramuralisering van de zorg (het bieden van gelijkwaardige zorg buiten de muren van een instelling), waaronder ook het langer zelfstandig thuis wonen van ouderen en de voortgaande daling van de gemiddelde huishoudensgrootte, betekent dit dat er de komende jaren een grote bouwopgave ligt. Via een goede analyse, monitoring en programmering geven we richting aan deze opgave. Daarnaast proberen we de bestaande woningvoorraad zo goed mogelijk te benutten en in te zetten op doorstroming. Zo kan bijvoorbeeld een oudere die in een grotere woning woont, voorrang krijgen op een passende woning dichtbij de benodigde voorzieningen.

In het beleidsakkoord 2022-2026, 'Samen leven in Leiden' hebben we de ambitie vastgelegd om vanaf 2021 tot 2030 8.800 woningen te realiseren, waarbij we in uitvoering van bouwplannen en projecten focussen op vier kansrijke woningbouwlocaties: Stationsgebied, Wernink, Lammenschans en Willem de Zwijgerlaan. We voegen daar met het vaststellen van het Volkshuisvestingsprogramma nog een vijfde locatie aan toe, namelijk Westerpoot. We vinden het belangrijk dat er voldoende sociale huurwoningen, middeldure huurwoningen en betaalbare koopwoningen in de stad zijn. Daarom sturen we bij nieuwbouwprojecten op 35% sociale huurwoningen, 20% betaalbare koopwoningen, 15% middeldure huurwoningen. Om ervoor te zorgen dat een groot deel van de nieuwe sociale huurwoningen in bezit van de corporaties komt, brengen we woningcorporaties meer in positie bij ontwikkelende partijen. Hiervoor is een werkwijze uitgewerkt waarbij ontwikkelende partijen al vroeg in het proces met corporaties aan tafel gaan. We stellen voorwaarden aan de ambtelijke begeleiding van een bouwplan initiatief en sturen hierop via een inspanningsverplichting in de overeenkomst die we met een ontwikkelende partij sluiten.

Binnen onze ruimtelijke en financiële kaders onderzoeken en bouwen we nieuwe gezamenlijke woonconcepten die beter aansluiten bij de wensen van bijvoorbeeld ouderen. Hierbij wordt concreet gedacht aan geclusterde woonvormen voor ouderen die bijdragen aan het vergroten van de zelfredzaamheid en het verminderen van eenzaamheidsgevoelens. Op een aantal locaties zijn al plannen voor geclusterde woonvormen of woonvormen waarbij ontmoeting en omkijken naar elkaar wordt gestimuleerd. Naar verwachting wordt in 2027 gestart met de bouw van de woontoren op de Kopermolen. Hierbij krijgen (oudere) bewoners uit de Merenwijk voorrang bij verhuur van de nieuwe woningen. De woontoren komt naast het winkelcentrum waarmee verschillende voorzieningen op loopafstand bereikbaar zijn. In 2025 is gestart met de bouw van Lorentzhof fase II. Hier wordt een geclusterde woonvorm voor ouderen gerealiseerd in samenwerking met het Ouderencontact Profburgwijk. Maar ook in bestaande bouw in de Stevenshof en de Merenwijk kijken we samen met onze partners of we in bepaalde complexen die al bestempeld zijn als seniorencomplexen, voorzieningen als zorg en welzijn kunnen toevoegen, naar het voorbeeld van de Parelvisiers. De door de raad in 2023 gemaakte keuzes met betrekking tot de woningmarktregulerende maatregelen, zoals vergunningen voor Goed verhuurderschap, verkamering en opkoopbescherming, worden uitgevoerd. In 2025 hebben we over de eerste resultaten gerapporteerd. We zullen in 2026 rekening moeten houden met mogelijk veranderende (markt)omstandigheden. Er komt een nieuw kabinet dit zal naar verwachting van invloed zijn op de rijksregulering. Verder kunnen ook de personeels- en materiaaltekorten en oplopende rente hun weerslag hebben op de woningbouwproductie.

Doelen en prestaties bij 6C Wonen

Doel	Prestaties
6C1 Hogere kwaliteit en toename van de woningvoorraad	6C1.1 Woonvisie Leiden 2020-2030 en uitvoeringsagenda wonen
	6C1.2 Uitvoering prestatieafspraken 2020-2025
	6C1.3 Regionale woonvisie en woonruimteverdeling
	6C1.4 (Laten) uitvoeren van projecten (inclusief studentenhuysvesting)
6C2 Opheffen illegale huisvesting	6C2.1 Toezien en handhaven op onrechtmatige bewoning

Prestatie 6C1.1 Woonvisie Leiden 2020-2030 en uitvoeringsagenda Wonen

Als opvolger van de Uitvoeringsagenda Wonen 2020-2023 is in 2025 het Volkshuisvestingsprogramma 2025-2030 vastgesteld. In dit omgevingswetprogramma staan de maatregelen waarmee de gemeente uitvoering geeft aan haar volkshuisvestelijke ambities vastgelegd in de Omgevingsvisie en de woonvisie.

Sturen op de woningbouwopgave

Leiden heeft de woningbouwambitie om in de periode 2021-2030 netto 8.800 woningen toe te voegen. Daarnaast hebben we de ambitie om in deze periode 2700 studentenkamers toe te voegen in de Leidse regio. We blijven de vastgestelde woningbouwdoelstellingen monitoren en we rapporteren hier twee keer per jaar over via de rapportage Woningbouwmonitor. Als uit de rapportage blijkt dat we op deelniveaus onze doelstellingen niet halen, sturen we in projecten de mix van woningbouwprogramma bij.

Woningmarktregulering en verkamering

Ook in de bestaande woningvoorraad is het belangrijk om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen en de leefbaarheid van de omgeving zo goed mogelijk te beschermen. Daarom is op 1 januari 2024 een aantal woningmarktregulerende maatregelen ingevoerd. In 2025 is de focus verschoven naar de toezicht op en de handhaving van het nieuwe beleid. In 2026 zullen de woningmarktregulerende maatregelen blijvend gemonitord worden. Uit deze monitoring zal blijken waar welke prioriteiten gelegd moeten worden. Daarbij zal in 2026 blijvend gehandhaafd worden op geconstateerde misstanden op de (huur)woningmarkt. Uit de eerste rapportage blijkt dat het nieuwe vergunningensysteem als een net fungeert waarmee niet-gereguleerde situaties zichtbaar en corrigeerbaar worden. Dit draagt bij aan een eerlijkere huurmarkt, betere naleving van regels en bescherming van kwetsbare huurders.

Huurteam

Ook in 2026 blijven we met een Huurteam werken. Het huurteam geeft advies en beantwoordt vragen van huurders en verhuurders, vooral in het geval van een geschil over de hoogte van de huur, de servicekosten of onderhoud. Ook voor de handhaving van de woningmarktregulerende maatregelen, met name voor goed verhuurderschap, wordt het huurteam ingezet.

De zorgzame wijk: de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn

In de afgelopen jaren is ingezet op de scheiding van wonen en zorg. Inwoners die maatschappelijke zorg ontvangen, wonen vaker zelfstandig in de wijk met ambulante zorg en ondersteuning. Daarnaast zien we een dubbele vergrijzing op ons afkomen, waarbij ouderen langer zelfstandig blijven wonen. Dit vraagt niet alleen om passende huisvesting, maar ook om passende zorg, ondersteuning en begeleiding. Hierover gaat de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn. In 2025 is de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn vastgesteld. In deze visie zijn de ambities voor vijf bijzondere doelgroepen opgenomen (ouderen, dak- en thuisloze inwoners, wonen met begeleiding, jeugd en vluchtelingen). In 2026 wordt verdere invulling gegeven aan de uitvoering van deze ambities in verschillende uitvoeringsprogramma's zoals het Uitvoeringsprogramma Leiden op Leeftijd, het Programma Maatschappelijke Zorg Leidse Regio, het Programma Specialistische jeugdhulp Holland Rijnland en het Programma Oekraïners, Statushouders en Asielzoekers. In een kernteam Wonen, Zorg en Welzijn zal de onderlinge samenhang worden geborgd en worden knelpunten besproken.

Prestatie 6C1.2 Prestatieafspraken met corporaties 2022

We verwachten in 2026 te werken met een nieuwe set prestatieafspraken voor de periode 2026-2030. Deze lokale prestatieafspraken zijn aanvullend op de Nationale prestatieafspraken waarin de volgende thema's aan de orde komen: nieuwbouw, betaalbaarheid, duurzaamheid en leefbaarheid. Ook in andere documenten zijn afspraken met woningcorporaties (en andere partijen) gemaakt. In 2024 zijn de woningcorporaties, GGD Hollands Midden en de gemeente een samenwerking gestart om een robuuste aanpak op de schimmelproblematiek te ontwikkelen. Hierbij worden ook de huurders betrokken. Deze aanpak wordt in 2026 voortgezet.

Prestatie 6C1.3 Regionale woonagenda en woonruimteverdeling 2022

Uitvoering RWA 2023

Het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland heeft de Regionale Woonagenda (RWA) vastgesteld, waarna de uitvoering is gestart. Die gaat vooral over de uitvoering van de geactualiseerde regionale woningbouwproductie. We versterken de regionale afstemming van de woningbouwprogrammering door meer te kijken naar de kwalitatieve opgave en deze met de (sub)regio's af te stemmen. De koers van de RWA ligt in lijn met de Leidse Woonvisie en het Coalitieakkoord 'Samen leven in Leiden'. Onderdeel van de uitvoering van de regionale woningbouwproductie is de jaarlijkse regionale afstemming van de woningbouwplanlijst en aanbidding hiervan aan de provincie door Holland Rijnland.

Actualisatie rHVV

Naar aanleiding van de vaststelling van de herziene Huisvestingswet is Holland Rijnland gestart met de actualisatie van de regionale Huisvestingsverordening. Volgens planning wordt deze in de eerste helft van 2025 voor zienswijze aangeboden aan de gemeenteraden in Holland Rijnland en andere belanghebbenden. Medio 2025 kan het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland de geactualiseerde Huisvestingsverordening vaststellen, zodat die op 1 januari 2026 in werking kan treden.

Regionale Realisatieagenda / Woondeal Holland Rijnland

De gemeenten in Holland Rijnland (waaronder Leiden) hebben met de provincie Zuid-Holland en het rijk de Regionale Realisatieagenda / Woondeal vastgesteld. De regionale Versnellingstafel en Woondealtafels zijn inmiddels operationeel. Het doel van deze tafels is om woningbouwprojecten te versnellen en doorgang te laten vinden, knelpunten op te lossen en randvoorwaarden te borgen met de stakeholders aan deze tafels. In het kader van de realisatieagenda worden ook de voortgang en samenstelling van de woningbouw gemonitord. In 2025 heeft het ministerie van VRO het initiatief genomen om de woningbouwcijfers van de regionale Woondeals te actualiseren. Holland Rijnland en provincie willen vervolgens de (wederkerige)

kritische succesfactoren / woningbouwvoorwaarden met het rijk actualiseren. Het gaat hierbij bijvoorbeeld over netcongestie, mobiliteit, onrendabele toppen, stikstof en investeringsvermogen van corporaties.

Uitvoering Beleid Woonwagens

In de RWA hebben gemeenten afgesproken om 36 standplaatsen in de regio te realiseren (12 per subregio). Helaas ligt er met de buurgemeenten nog geen gedragen afspraak om dit te realiseren. We zullen de gesprekken binnen de Leidse regio voortzetten om te komen tot 12 nieuwe standplaatsen in de Leidse regio. Voor de woonwagenlocatie de Trien Semlerstraat zijn 5 standplaatsen gerenoveerd teruggebracht. Hierdoor kunnen kinderen van de bewoners van de Trien Semlerstraat terugkeren. Naar verwachting wordt in 2026 de herinrichting van de locatie afgerond. In 2026 gaan we verder met het onderzoek naar de mogelijkheid om twee standplaatsen in de koopsector te realiseren op Trekvaartplein.

Prestatie 6C1.4 (Laten) uitvoeren van projecten (inclusief studentenhuisvesting)

Onder deze prestatie zijn de projecten opgenomen die qua omvang het grootste zijn en het meeste bijdragen aan de woningbouwopgave in de komende tien jaar. Projecten waarbij "derden / de markt" verantwoordelijk zijn, worden niet opgenomen. Voor het aantal woningen dat wordt toegevoegd per project verwijzen we u naar de rapportage woningbouwmonitor. De volgende belangrijkste projecten worden toegelicht:

1. Lammenschansdriehoek
2. Stationsgebied
3. De Zwijger
4. Entreegebied
5. Westerpoot
6. Vondelkwartier
7. Energiepark
8. Werninkterrein
9. LEAD
10. Groenordhallen fase 2
11. Telderskade e.o.
12. Plesmanlaan 100 / Jacobs
13. Meerburg, Rivierenbuurt

Bij deze projecten is de gemeente (mede) verantwoordelijk en is veelal sprake van een breder doel dan alleen de vergroting van de woningvoorraad. Hierbij kan gedacht worden aan het (gecombineerd) realiseren van sociaal culturele voorzieningen, het realiseren van goede bereikbaarheid en parkeervoorzieningen en het verbeteren van de stedenbouwkundige kwaliteit van de binnenstad en andere gebiedsdelen. Bij dergelijke projecten heeft de gemeente als opdrachtgever een sturende rol en is voor het proces verantwoordelijk. Veelal heeft de gemeente hierbij ook een grondpositie.

1. Lammenschansdriehoek

Sinds 2012 is in de Lammenschansdriehoek sprake van een gebiedsontwikkeling op basis van uitnodigingsplanologie. De verschillende deelgebieden binnen de Lammenschansdriehoek bevinden zich allemaal in een andere fase van ontwikkeling.

Kanaalpark

Voor de ontwikkellocatie Kanaalpark 142 voert GREEN een verkenning uit naar een woonconcept met zorg- en seniorenwoningen. De gemeente is voornemens om een intentieovereenkomst te sluiten.

Voor de ontwikkellocatie Kanaalpark 140 onderzoekt de initiatiefnemer de mogelijkheid voor een nieuwbouw appartementencomplex met circa 200 woningen, waarbij ook bedrijvigheid in het gebouw wordt opgenomen. Hiervoor heeft de gemeente een intentieovereenkomst gesloten.

Lammenschansstrip

De bouw van de projecten Omega en Kappa is gestart. Samen zijn de projecten HOF36 en Omega/Kappa goed voor 719 woningen en voorzieningen. De bouw op de voormalige locaties van Zirkzee Wonen en Slapen/ Autohaag de Zeeuw en Aannemingsbedrijf Schouls (projecten Zirro en Schouls) is ook gestart. Deze locaties zijn goed voor circa 780 woningen. De aanleg van de openbare ruimte fase 2 zal in 2026 ook zijn gestart.

Gamma-locatie

Er is een intentieovereenkomst (IOK) getekend met De Raad Bouwontwikkeling B.V. In deze overeenkomst is het project benoemd. Het Bouwplan omvat de bouw van ruim 400 woningen, waarvan 35% sociale huurwoningen en 35% in de middeldure huur-/koop categorie, en maatschappelijke en/of commerciële voorzieningen. In 2026 is het streven om het omgevingsplan gereed te hebben en het kostenverhaal te hebben geborgd in een getekende anterieure overeenkomst.

2. Stationsgebied

Het Stationsgebied is met Leiden Centraal het belangrijkste OV-knooppunt in de regio en daarmee het visitekaartje van onze stad. Het wordt getransformeerd naar een plek waar ruimte is voor wonen, werken, ontspannen, reizen en ontmoeten. Het Stationsgebied verbindt de historische binnenstad en het Leiden Bio Science Park. Het is, mede gelet op de grote verstedelijkingsopgave in de Leidse regio, van groot belang om in de komende jaren deze integrale gebiedsontwikkeling door te zetten.

Begin 2021 is de gebiedsvisie Stationsgebied verrijkt met nieuwe inzichten. Met name op het gebied van OV / mobiliteit, verduurzaming, parkeren en sociale woningbouw. Afspraken over de verstedelijking in de invloedssfeer van de OV-knoop zorgen voor verdere groei van de reizigersstromen van OV, fiets en voetganger. In 2020 is de opgave voor Knooppunt Leiden verder uitgewerkt samen met NS, ProRail, PZH, Ministerie van I&W, MRDH, Holland Rijnland en LUMC. Dit heeft enerzijds geresulteerd in het document 'Leiden Verbindt'. Anderzijds heeft het, tijdens het bestuurlijk overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (BO-MIRT) in november 2020, geleid tot het besluit dat de gezamenlijke partijen naar een MIRT-verkenning voor de Oude Lijn en Knooppunten toe kunnen werken.

Eind 2021 heeft het ministerie van I&W bij het Nationaal Groeifonds een propositie ingediend voor de bekostiging van de investeringen. Vervolgens zijn deze middelen overgeheveld naar het Mobiliteitsfonds. Op basis hiervan is in november 2022 de startbeslissing voor de MIRT-verkenning ondertekend. Met de ontwikkeling van Knooppunt Leiden transformeert het zesde station van Nederland naar een hoogwaardige mobiliteits-hub die reizigers veel reis-, overstap- en verblijfskwaliteit biedt. De deelgebiedsontwikkelingen Bus-, Trafo en Connexxionlocatie zijn door de aanwezigheid van het busstation en de busremise belangrijk in het functioneren van het Knooppunt en daarom onderdeel van het plangebied van de MIRT-verkenning. De ontwikkeling van deze locaties kan onder druk komen te staan in een van de oplossingsrichtingen MIRT verkenning. Zie programma 4 (Mobiliteit) voor verdere toelichting over Knooppunt Leiden Centraal als onderdeel van het rijk- regioproject Oude lijn en Knooppunten.

Op de volgende gebiedsontwikkelingen wordt hierna ingegaan:

- Rijnsburgerblok / Lorenz Fase 2
- De Geus
- Morspoortterrein, Morssingelblok en Trafolocatie
- Gebiedsmarketing, participatie en verduurzaming

Rijnsburgerblok / Lorenz fase 2

Het tweede deel van het Rijnsburgerblok is Lorentz fase 2. ABC Vastgoed is geselecteerd om deze ontwikkeling op te pakken. Het bouwplan bevat circa 13.000 m² bruto vloeroppervlakte aan kantoren met horecavoorzieningen in de plint en circa 4.000 m² bruto vloeroppervlak aan woningen. De kaders voor deze ontwikkeling blijven in principe binnen het uitvoeringsbesluit voor Rijnsburgerblok fase 1 en 2 en het vastgestelde bestemmingsplan. De bouw is naar verwachting in de tweede helft van 2025 gestart.

De Geus

Een grote bioscoop, horeca, kapperszaak, een Jumbo supermarkt én woningen op de hoek van het Stationsplein geven het Stationsplein de gewenste allure. In de kelder van het gebouw komt een openbare fietsenstalling die door gemeente wordt geëxploiteerd. De realisatie van het project is fors vertraagd. Door de hoge grondwaterdruk in de bouwput heeft de aannemer veel problemen gehad met het wegpompen van water (retourbemaling).

De bouw is naar verwachting in de eerste helft van 2028 gereed, waarna de openbare ruimte wordt ingericht aan het Stationsplein en de Stationsweg. Op het Stationsplein vergroten we de veiligheid voor de fietsers door die te scheiden van de bussen.

Morspoortterrein, Morssingelblok en Trafolocatie

In oktober 2024 is gestart met de sloop van het kantoorgebouw Stationsplein 107. Eind 2026 wordt gestart met het bouwen van het eerste bouwdeel. Voor de nieuwe ondergrondse Morspoortterreingarage is in oktober 2024 een kaderbesluit genomen. De bouw zal naar verwachting eind 2029 beginnen.

Voor het Morssingelblok (H-kavels) lopen gesprekken met de eigenaar van de Stationspleinflat voor sloop/nieuwbouw. De gemeente heeft medio 2023 met Urban Interest, eigenaar van de Stationspleinflat, een Intentieovereenkomst gesloten voor de herontwikkeling van de Stationspleinflat en het achterliggende parkeerterrein. Het doel is om te komen tot een realisatie van ten minste 420 nieuwe woningen en winkels. Ook de realisatie van huurwoningen op één van de kavels van het Morspoortterrein maakt onderdeel uit van deze overeenkomst. Momenteel wordt in samenwerking met Urban Interest onderzoek uitgevoerd om voor beide partijen tot een haalbaar project te komen. De verwachting is dat na realisatie van De Geus de sloop/nieuwbouw van het Morssingelblok en de realisatie van huurwoningen op één van de kavels van het Morspoortterrein kan beginnen.

De Trafolocatie maakt nu nog onderdeel uit van de MIRT verkenning Knooppunt Leiden Centraal en wordt op een later moment verder uitgewerkt.

Gebiedsmarketing, participatie en verduurzaming

Het Stationsgebied is een prominent project binnen Leiden. De gebiedsmarketing wordt geleidelijk aan uitgebouwd, geïntegreerd met participatie, met als uiteindelijk doel dat de inwoners van Leiden trots zijn op hun Stationsgebied. Zo wordt de MIRT-verkenning Knooppunt Leiden Centraal samen met experts, betrokken partijen en omgevingspartijen (bewoners, ondernemers, reizigers, instellingen, recreanten, etc.) uitgevoerd. Hiervoor zijn een gebruikerspanel en een adviesgroep samengesteld en worden bewonersavonden georganiseerd.

Ook op het schaalniveau van de Oude Lijn zijn bewoners en gebruikers van het gebied geraadpleegd volgens de methode van Participatie Waarde Evaluatie (PWE). Voor de projecten in uitvoering zijn informatieavonden georganiseerd voor de actuele ontwikkelingen van onder andere De Geus.

The Field is een duurzame ontmoetingsplek in het gebied en brengt, daar waar de mogelijkheid zich voordoet, met tijdelijke invullingen reuring in het gebied. In dit project werken we samen met stakeholders om op een creatieve en innovatieve manier de Leidse entree te vergroenen en als duurzaam verstedelijkingsgebied op de kaart te zetten.

3. De Zwijger

In april 2023 heeft de gemeenteraad het kaderbesluit met daarbij de integrale gebiedsvisie (project genaamd "Park de Zwijger") en een geïntegreerde oplossing voor het deeltracé Leidse Ring Noord-Willem de Zwijgerlaan (project LRN) vastgesteld. In het beleidsakkoord 2022-2026 staat dit gebied benoemd bij de top vier van kansrijke focuslocaties voor woningbouw. Voor dit project is voorlopig € 8,5 miljoen beschikbaar gesteld aan subsidies (Woningbouwimpuls subsidie en Versnellingsimpuls Mobiliteitsfonds) door het Rijk.

Op basis van de vastgestelde kaders, wordt er in de komende jaren invulling gegeven aan de transformatie van het gebied. Het eerste bouwplan betreft "Touw". Daarvoor zijn naar verwachting de eerste funderingswerkzaamheden in december 2025 gestart. Dit is van belang voor het tijdig halen van de deadline die is gekoppeld aan de verkregen WBI-subsidie.

Bij de transformatie van het gebied komen veel (ontwerp)uitdagingen en belangen bij elkaar. Dit biedt interessante kansen maar vraagt ook nauwe afstemming. Daarbij is er extra aandacht voor de integraliteit van de gebiedsontwikkeling met de LRN inclusief bijbehorende participatie met de omgeving (bewoners, (wijk)verenigingen en bedrijven). Voor beide gemeentelijke projecten is één participatieplan gemaakt gericht op deze geïntegreerde aanpak. Ook wordt de participatie voortgezet in nauwe samenwerking met de corporaties (en met marktpartijen wanneer die actief worden in het gebied). Tot slot bieden de kaders van de gebiedsvisie ruimte om invulling te geven aan de afspraken tussen de gemeente en de CV Kooiplein (Heijmans Vastgoed) uit het project Kooiplein e.o., waarmee de kans op ontwikkeling wordt vergroot.

De gebiedsvisie Park de Zwijger wordt voor de noordzijde bijgewerkt en eind 2025 voorgelegd aan de gemeenteraad. Daarmee kunnen we de plannen voor Park De Zwijger verder vormgeven. Naar verwachting zijn in de tweede helft van 2025 vervolgovereenkomsten gesloten met de corporaties en de CV Kooiplein. In 2026 zetten we de ontwerpfase van de deelgebieden voort. De bouwplannen worden door de initiatiefnemers verder gebracht, waarbij aan de gemeenteraad wordt voorgesteld het ruimtelijk besluit te nemen. De bovenwijkse investeringen, waaronder de aanleg van de verlengde Kooilaan en de verdiepte ligging, zijn onderdeel van het project LRN. Voor dat project zal een aanvraag uitvoeringskrediet en een ruimtelijke besluit aan de gemeenteraad ter besluitvorming worden voorgelegd.

4. Entreegebied

Het Entreegebied wordt het kloppende hart van het Leiden Bio Science Park, met als belangrijke uitdaging de toevoeging van een groot aantal woningen en stedelijke voorzieningen. De autoluwe zone biedt veel ruimte voor groen, ondanks de hoge bebouwingsdichtheid. Rondom de gebouwen komen tuinen met inheemse bomen en planten en vijvers. De eerste twee gebouwen met 703 studentenwoningen zijn in 2023 opgeleverd. In 2025 wordt het derde gebouw opgeleverd met circa 200 (sociale) huurwoningen. Naar verwachting is eind 2025 de bouw van kavel 8 van het Entreegebied gestart, welke in 2027 wordt opgeleverd. In overleg met de gemeente en de universiteit werkt de ontwikkelaar in 2026 verder aan de uitwerking van de bouwplannen voor de verschillende kavels en openbare ruimte van het Entreegebied. Om de plannen juridisch planologisch mogelijk te maken wordt een wijziging gemaakt op het omgevingsplan of wordt afgeweken van het Omgevingsplan met een BOPA.

5. Westerpoot

Als in 2025 de kaders voor de gebiedsontwikkeling Westerpoot zijn vastgesteld door de gemeenteraad, starten de ontwikkelaars eind 2025 met het schetsontwerp voor kavel A – de Holiday-Inn locatie. Later in 2026 start

naar verwachting de gemeente met het schetsontwerp voor de openbare ruimte. Dit loopt tegelijk op met het voorlopig ontwerp voor kavel A.

6. Vondelkwartier

Binnen de vastgestelde Gebiedsvisie Vondelkwartier zijn kavels opgenomen die ontwikkeld kunnen worden door de eigenaar/ontwikkelaar. Deze kavels zijn:

- Motorhuislocatie, eigenaar Stichting De Vijf Beuken/projectontwikkelaar GCCF/FSD
- Paviljoenlocatie, eigenaar Gemeente Leiden, projectontwikkelaar Spuigroep B.V.
- Mercedes-IJshallocatie, eigenaar/erfpachter en ontwikkelaar Westelijke Investment B.V.
- ROC en gezondheidscentrum-locatie, eigenaar Gemeente Leiden

Ontwikkelaar GCCF is begin 2021 gestart met de ontwerpfase. Bestemmingsplan Vondel en de Zwaan is 10 oktober 2024 aangenomen door de raad. Daarna is beroep aangetekend en wachten we op behandeling bij de raad van state. Het bouwplan bestaat uit 576 woningen met commerciële/maatschappelijke ruimte in de plint.

Voor de Mercedeslocatie ligt het initiatief bij Westelijke Investment. De eerste stap in dit traject is een intentieovereenkomst tussen de gemeente en Westelijke Investment, waarna het ontwerp verder wordt uitgewerkt in samenspraak met gemeente, betrokken voorzieningen en de buurt.

Voor het ROC/Gezondheidscentrum is de gemeente de mogelijkheid van sloop/nieuwbouw aan het onderzoeken. Hierover is de gemeente in gesprek met de huidige huurders. De intentie is dat de maatschappelijke voorzieningen in het Vondelkwartier blijven.

7. Energiepark

Als in 2026 het stadsbouwhuis wordt gesloopt, wordt vervolgens de ontwikkeling van de eerste fase van deelgebied J- locatie Stadsbouwhuis gestart. Het Singelpark gedeelte van het Energiepark is ondertussen tijdelijk ingericht. Voor deelgebied E wordt in 2026 het definitief ontwerp opgesteld. Voor deelgebied G en H (locatie Ambachtsplein en Tweelinghuis) wordt, nadat het schetsontwerp is afgerond, later in 2026 gestart met het voorlopig ontwerp.

8. Werninkterrein

Voor het voormalig bedrijfsterrein Wernink betoncentrale is een herontwikkelingsplan voor een gemengd stedelijk woonmilieu gemaakt met de huidige erfpachter/ontwikkelaar ABB. Op 14 februari 2023 is het ontwerpbestemmingsplan ter visie gelegd en is de gemeenteraad geïnformeerd over het vervolgproces van de ontwikkeling met ABB. Helaas kon er met ABB geen overeenstemming worden bereikt en is het project on hold gezet en financieel afgesloten.

Op 9 november 2023 heeft de gemeenteraad een motie aangenomen om in te zetten op een snelle doorstart van het Werninkterrein en hiervoor met een strategie te komen. Ondertussen heeft ontwikkelaar ABB samenwerking gezocht met een andere ontwikkelaar: Niersman B.V.. Er is nieuw budget beschikbaar gesteld vanuit het krediet initiatieven derden om de komende maanden de haalbaarheid verder te onderzoeken of wij alsnog tot een doorstart van de ontwikkeling van het Werninkterrein kunnen komen. Dit onderzoek moet resulteren in een anterieure overeenkomst met de ontwikkel- en bouwcombinatie. Naar de huidige inzichten lijkt een doorstart technisch mogelijk en wordt het bestemmingsplan met een aantal aanpassingen eind 2025 aan de gemeenteraad aangeboden. In 2026 kunnen dan de ontwerpen voor gebouwen, openbare ruimte, tunnel en ontsluiting verder worden uitgewerkt.

9. LEAD

Ontwikkelaar RED Company gaat aan de Willem de Zwijgerlaan het woningbouwplan LEAD realiseren. Het plan omvat drie woontorens, waarvan één solitair en twee op een getrapte onderbouw, een dubbellaagse ondergrondse parkeergarage, ondersteunende en maatschappelijke voorzieningen in de plint en een parkachtige herinrichting van de directe woonomgeving. Het woonprogramma heeft een omvang van 580 woningen, waarvan tenminste 25% sociale huurwoningen en een deel gericht op starters. Naast het substantiële toe te voegen woonprogramma is er veel aandacht voor duurzaamheid en toekomstgerichte mobiliteit. In 2024 zijn de voorbereidingen voor de nieuwbouw getroffen zoals het verleggen van kabels en leidingen. In 2025 is een nieuwe telecomvoorziening gerealiseerd en is gestart met de bouw van de parkeergarage. Het jaar 2026 staat in het teken van het slopen van het oude KPN-gebouw en de start van de bouw van de woongebouwen op de parkeergarage.

10. Groenoord fase2

Op basis van actuele gemeentelijke beleidskaders, zullen de ruimtelijke procedures doorlopen worden. Ook wordt de samenwerking met de ontwikkelaar verder voortgezet en worden concrete vervolgstappen in het proces gezet voor de uiteindelijke afronding van de wijk Groenoord. Deze vervolgstappen worden gecontinueerd in 2026.

11. Telderskade e.o.

Voor het deelproject 'Vijfhoven', namelijk de woningbouw Boomhof inclusief kinderopvang, wordt in 2026 door de ontwikkelende partij de benodigde planologische procedure doorlopen (te weten bopa en omgevingsvergunning bouwactiviteit). Zonder bezwaren zijn deze voorzien na de zomer van 2026. In 2026 wordt de eerste fase van het nieuwe speelpark gerealiseerd, op de plek van het huidige voetbalveld.

Voor het deelproject Centrumgebied wordt het uitvoeringsbesluit na de zomer van 2026 verwacht. In de tussentijd wordt het gebied tijdelijk ingevuld, tot de herontwikkeling van start gaat.

12. Plesmanlaan 100 / Jacobs

Het bestemmingsplan voor dit transformatieproject met 420 woningen en commerciële voorzieningen is op 1 februari 2024 door de gemeenteraad vastgesteld. Er is door één appellant beroep ingesteld tegen het vastgestelde bestemmingsplan. Het verweer is voorbereid door de gemeente en de gemeenteraad heeft in april 2025 een herstelbesluit genomen om enkele weeffouten in het bestemmingsplan te herstellen. Doordat het bestemmingsplan is gecoördineerd met de verleende omgevingsvergunning, is er ook beroep ingesteld tegen de omgevingsvergunning.

Naar verwachting vindt de zitting van de Raad van State medio 2025 plaats. De verwachting is dat eigenaar/ontwikkelaar na een positieve uitspraak van de Raad van State de voorbereidingen voor de sloop (behoudens casco) zal voorbereiden en uitvoeren. Dan kan in 2026 ook worden overgaan tot de start bouw.

13. Meerburg, Rivierenbuurt

Als de corporaties De Sleutels en Portaal eind 2025 afspraken hebben afgerond over de verkoop van woningen in het plangebied, kan Portaal starten met de uitwerking van de bouwplannen voor de eerste twee blokken. De gemeente probeert om samen met de beide corporaties de ontwikkeling zodanig te organiseren dat een treintje ontstaat van opeenvolgende deelprojecten, zoveel mogelijk conform de motie Treintje in Meerburg (M.23.0049.62). Ook het ontwerp voor de inrichting van de openbare ruimte wordt verder uitgewerkt. Hierbij worden de werkzaamheden afgestemd met het project duurzame wijkvernieuwing Meerburg.

Prestatie 6C2.1 Toezien en handhaven op onrechtmatige bewoning

Samen met de woningbouwcorporaties zien we toe op het rechtmatig gebruik van sociale huurwoningen. Doel hiervan is onder andere het bewaken van de beschikbaarheid van de woningvoorraad aan sociale huurwoningen.

Effectindicatoren bij 6C Wonen

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 6C1 Hogere kwaliteit en toename van de woningvoorraad						
6C1.a Toename aantal huurwoningen (excl. studentenwoningen)	721 (2022) 332 (2023) 928 (2024)	499	1.332	1.674	2.199	Monitor71 2022*
6C1.b Toename aantal zelfstandige studentenwoningen	0 (2022) 992 (2023) 393 (2024)	48	0	0	0	Monitor71 2022*
6C1.c Toename aantal onzelfstandige studentenwoningen	0 (2022) 0 (2023) 0 (2024)	0	0	0	0	Monitor71 2022*
6C1.d Toename aantal koopwoningen	276 (2022) 58 (2023) 181 (2024)	50	178	796	1.150	Monitor71 2022*
6C1.e Aantal vernietigde woningen	125 (2022) 107 (2023) 90 (2024)	17	212	432	132	Monitor71 2022*
6C1.f Gemiddelde WOZ waarde	€ 345.000 (2022) € 390.000 (2023) € 394.000 (2024)	-	-	-	-	CBS** (wsjg - BBV)
6C1.g Nieuw gebouwde woningen per 1.000 woningen	16,5 (2021) 13,1 (2022) 19,4 (2023)	-	-	-	-	CBS** (wsjg - BBV)
6C1.h Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	€ 913 (2023) € 984 (2024) € 1.033 (2025)	-	-	-	-	COELO** (wsjg - BBV)

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
6C1.i Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	€ 1.226 (2023) € 1.324 (2024) € 1.322 (2025)	-	-	-	-	COELO** (wsjg - BBV)

*In dit bestand registreert de gemeente adresmutaties die van invloed zijn op de voorraad woningen en de voorraad bedrijfsruimte. ** Deze BBV-indicator is landelijk verplicht. De realisatiewaarden staan op waarstaatjegemeente.nl. Vanwege deze wettelijk opgelegde werkwijze zien we af van het opnemen van streefwaarden.

Beleidsterrein 6D Energietransitie

Doelen en prestaties bij 6D Energietransitie

Doel	Prestatie
6D1 Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050	6D1.1 Energiebesparing
	6D1.2 Opwek duurzame energie
	6D1.3 Warmtetransitie

6D1.1 Energiebesparing

Binnen deze prestatie wordt ingezet op het terugdringen van de hoeveelheid energie die wordt gebruikt in de gebouwde omgeving. Dit doen we door in te zetten op energiebesparing en isolatie. Concrete doelen binnen deze prestatie hebben betrekking op het terugdringen van het aantal woningen met een slecht energielabel en het verminderen van de totale energievraag binnen de gemeente.

Isolatieoffensief

Met het Leids Isolatieoffensief 2023-2030 wordt ingezet op het isoleren van koopwoningen in Leiden, met specifieke aandacht voor Leidenaren die daar zelf onvoldoende middelen voor hebben. Het streven is om alle koopwoningen met energielabel D, E, F, of G in Leiden te verduurzamen tot minimaal label C. We zien dat het isoleren van de eigen woning sinds 2022 gemeengoed aan het worden is. Woningeigenaren die het zelf kunnen betalen zijn al volop aan de slag. Daarnaast is binnen de landelijke prestatieafspraken met de woningcorporaties opgenomen om de woningen in eigen voorraad met label E, F of G te verduurzamen voor eind 2028. Uitzonderingen hierop zijn monumenten en gemengde vve's.

Met gelden vanuit het Rijk zullen Leidse woningeigenaren met een krappe beurs van grondgebonden woningen en binnen vve's tussen 2023-2028 financieel ondersteund worden bij het nemen van verduurzamingsmaatregelen boven op de landelijke ISDE of SVVE-subsidie. Dit gebeurt vanuit de rijksmiddelen voor het bestrijden van energiearmoede en voor het stimuleren van isolatie. Daarnaast zetten we middelen uit de eigen begroting in om particuliere verhuurders, woningeigenaren binnen een vve en eigenaren van grondgebonden woningen te ondersteunen door middel van advies en informatie. Omdat de energieprijzen naar verwachting blijven stijgen en energiearmoede een lastig te bestrijden probleem blijft, blijft de gemeente praktijkvoorbeelden en actuele ontwikkelingen goed volgen. Gemeente Leiden blijft participeren in de Community of Practice Energiearmoede van de provincie Zuid-Holland en is deelnemer aan de taskforce Armoede waarin diverse Leidse organisaties deelnemen.

In 2026 worden collectieve inkoopacties voor woningeigenaren georganiseerd waarbij we ook zo veel mogelijk regionale aanbieders willen betrekken. Met de regionale aanbieders willen we bespreken hoe we het verduurzamingsproces van bewoners goed kunnen ondersteunen, zodat deze niet stagneert. Ook blijven we bewoners betrekken bij het energietransitie beleid van de gemeente zodat bewoners een bewuste keuze kunnen maken op basis van alle relevante informatie. De vve-aanpak wordt voortgezet in 2026 met een gemeentelijk vve loket, bijeenkomsten en cursussen. Duurzaam Leiden helpt om slapende vve's te activeren. Erfgoed Leiden verzorgt in 2026 ongeveer 100 adviezen aan bewoners van historische woningen.

Ecologisch onderzoek

Een wettelijke vereiste bij het isoleren van onder andere spouwmuren en daken, is een natuurvriendelijke werkwijze. Hierbij is tijdrovend en kostbaar ecologisch onderzoek nodig. Dit onderzoek is in 2024 gemeentebreed opgestart in samenwerking met ecologisch adviesbureau Habitus. Op basis van dit onderzoek kan een Soortenmanagementplan (SMP) worden opgesteld. Daarmee kan de gemeente een gebiedsbrede omgevingsvergunning voor flora- en fauna activiteiten aanvragen bij de Omgevingsdienst Haaglanden. Bewoners, woningcorporaties en andere belanghebbenden kunnen van deze vergunning gebruik maken, waarmee de eigen verplichting om een onderzoek uit te voeren vervalt. Hiermee wordt een grote drempel voor de voortgang van de isolatiedoelen weggenomen.

Naar verwachting is de vergunning voor de eerste zes wijken (Leiden Noord, Binnenstad Noord en Zuid, Roodenburgerdistrict, Stationsdistrict en Bos- en Gasthuisdistrict) eind 2026 verleend. De vergunning voor de overige vier wijken volgt daarna.

Samenwerking met Energiek Leiden

Met de lokale energiecoöperatie Energiek Leiden is in 2023 een langjarige samenwerking aangegaan. In 2025 is een convenant vastgesteld tussen gemeente en Energiek Leiden waarbij afspraken zijn vastgelegd voor de samenwerking de komende jaren. De gemeente heeft daarbij toegezegd Energiek Leiden en de Energiefixers071 in ieder geval financieel te blijven ondersteunen tot 2028. In 2026 en 2027 wordt onderzocht wat er nodig is voor de samenwerking na 2028. Dit hangt onder andere af van de rol die Energiek Leiden zal

pakken in de warmtetransitie. Het is nu nog niet goed te overzien hoe Energiek Leiden zich de komende jaren precies ontwikkelt. De periode tot 2028 is nodig voor Energiek Leiden om zich verder te professionaliseren en te positioneren.

In afstemming met Energiek Leiden wordt momenteel gewerkt aan een ondersteuningsaanbod voor lokale warmte initiatieven, gekoppeld aan verschillende fases van projectontwikkeling. Hierin wordt uiteengezet welke ondersteuning (uren & budget) initiatieven kunnen verwachten per fase en welke stappen van de initiatieven daar tegenover staan. Ook zal er een taakverdeling -wanneer wie (Energiek Leiden of gemeente) welke ondersteuning biedt- aan gekoppeld worden. Dit ondersteuningsaanbod moet in 2026 gaan lopen. Het doel is om initiatieven duidelijke handvatten te bieden om hun slagkracht richting uitvoering te bevorderen. Hiermee komt de subsidieregeling Lokale energie-initiatieven in 2026 te vervallen.

In 2025 is een plan van aanpak voor verduurzaming particuliere (ver)huur opgesteld. Hierin spelen de Energiefixers071, naast het Huurteam, een belangrijke rol, omdat zij (naast de fixaties die al lopen bij sociale huurwoningen) ook fixaties gaan uitvoeren bij particuliere huurwoningen. In 2025 wordt deze aanpak getest waarna in 2026, na evaluatie van de pilotfase, nog 90 à 100 particuliere huurders worden bezocht. Huurders worden (als zij dat willen) gekoppeld aan het Huurteam die kijkt of grotere verduurzamingsmaatregelen kunnen worden genomen.

Een laatste ontwikkeling is dat in 2026 een pilot met een FIXbrigade gaat lopen. Waar de Energiefixers071 tegenaan lopen bij hun acties bij sociale huurwoningen is dat in 20-30% van de woningen (afhankelijk van de buurt) de verduurzamingsmaatregelen van de Energiefixers onvoldoende zijn om de energierekening afdoende omlaag te brengen. In die gevallen zou een tweede of derde bezoek van energiekussers nodig zijn waarbij met gereedschap kleine klusjes worden uitgevoerd zoals naad- en kierdichting. Een dergelijke aanpak bestaat al in Amsterdam en dit zou voor Leiden ook een mooie aanvulling zijn op de fixaties die al plaatsvinden. Een constructie in andere gemeenten is dat een 'leermeester' dit samen met MBO studenten of andere doelgroepen zoals vroegtijdig schoolverlaters of inburgeraars oppakt waarmee deze groep werkervaring krijgt in de praktijk. De leermeester kan iemand zijn van de corporatie maar het kan ook iemand van DZB zijn. Deze pilot is een samenwerking tussendiverse afdelingen van de gemeente (human capital, arbeidsmarktbeleid, energietransitie, DZB) met Energiek Leiden, MBO Rijnland en een of meerdere corporaties.

Meer aandacht voor energietransitie bij bedrijven

Ook bedrijven spelen een cruciale rol in de transitie door hun invloed op het milieu en de maatschappij. Het is daarom van belang dat we als gemeente de komende jaren meer focus leggen op een gestructureerd plan van aanpak, in samenwerking met stadspartners, dat bedrijven helpt hun energieverbruik te optimaliseren en verder te verduurzamen.

6D1.2 Opwek duurzame energie

Binnen deze prestatie wordt ingezet op het vergroten van het aandeel duurzame energie in de totale energiemix. Dit doen we door in te zetten op het verduurzamen van de elektriciteits- en warmtevoorziening.

Concrete doelen binnen deze prestatie hebben betrekking op een stijging van het percentage duurzame warmtebronnen in de warmtemix, een verlaging van de CO₂-uitstoot van geleverde warmte, een stijging van het aandeel duurzame energie en een stijging van de totale hoeveelheid zonne-energie.

Stijging totale hoeveelheid zonne-energie

Een groot deel van het dakpotentieel voor zonnepanelen in Leiden is nog niet benut. Daarom werken we aan een plan om verdere groei van zonnepanelen op particuliere woningen en grote (bedrijfs)daken te stimuleren. Daarnaast ondersteunen we de ontwikkeling en uitvoering van een solar carport (overkapping met zonnepanelen boven een parkeerplaats). Dit is een samenwerking met energietoepassing Zon op Leiden en coöperatie Energiek Leiden.

Duurzame warmtebronnen

Op bovenlokale schaal werken we aan de realisatie van een open regionale energiestructuur (ORES). Hiermee faciliteren we dat warmte van regionale bronnen (restwarmte, geothermie) op termijn kan bijdragen aan de basiswarmtelevering voor het bestaande warmtenet en toekomstige nieuwe warmtenetten in Leiden. De gemeente pakt een regisserende rol om de realisatie van deze ORES vorm te geven met vijf buurgemeenten, mede om te zorgen dat hiermee de totale kosten van de warmtetransitie en de CO₂- uitstoot zo laag mogelijk blijven. Dit geven we vorm in de samenwerking Warmte Leidse Regio. Binnen deze samenwerking wordt ook de (gezamenlijke) oprichting van een regionaal warmtebedrijf onderzocht, samen met Firan en EBN. Dit moet resulteren in een samenwerkingsovereenkomst begin 2026. Dit warmtebedrijf kan de realisatie van ORES tot stand brengen en de warmteleverancier worden van toekomstige warmtenetwijken in Leiden en de regio. Ook zorgen we binnen onze bevoegdheid voor een zo goed mogelijke ruimtelijke inpassing op Leids grondgebied van de warmtetransportleiding uit Rotterdam (Warmteling Rijswijk-Leiden).

Niet alleen bovenregionaal, maar ook lokaal zijn we actief aan de slag. Lokale warmtebronnen, veelal van lage temperatuur, zijn van groot belang voor de verdere verduurzaming van het Leidse warmtenet. Voor eventuele nieuwe netten, kijken we naar lokale bronnen. Veel van deze technieken bevinden zich nog in de ontwikkelende fase. Wanneer er initiatiefnemers zijn, faciliteren we de ontwikkeling van lokale bronnen in wijken als Waardeiland en Merenwijk.

In 2026 stellen we een Kader Bodemenergie Bestaande Bouw en een Handreiking Energievoorziening Nieuwbouw en Renovatie vast. Hieronder valt een afwegingskader voor gebruik van Warmtekoudeopslag (WKO) in de openbare ruimte. Ook krijgen deze stukken een plek in het Warmteprogramma. De drie documenten geven gezamenlijk een gedeeld beeld van hoe de gemeente omgaat met bodemenergie in de stad, ook op gebiedsniveau en in de openbare ruimte. Daarnaast werken we aan bodemenergieplannen voor aangewezen interferentiegebieden. Dit zijn gebieden waar veel nieuwbouwonwikkeling plaatsvindt en waar regie op de ondergrond nodig is.

Verder geeft het WKO-loket advies op aanvragen voor WKO in de openbare ruimte, maar denkt ook al vroegtijdig mee bij planvorming als het gaat om WKO's, zowel bij nieuwbouw als bij bestaande bouw/bewonersinitiatieven. Tot slot herzien we de huidige verordening bodemenergiesystemen uit 2022 zodat de afdeling vergunningen, samen met het afwegingskader WKO in de openbare ruimte, beter toegerust is om te besluiten op vergunningsaanvragen.

Regionale Energiestrategie

In 2026 werken we binnen Holland Rijnland door aan de uitvoering van de Regionale Energiestrategie (RES). Hierin geven we samen met regiogemeenten, Provincie Zuid Holland, Omgevingsdienst West Holland en het Hoogheemraadschap van Rijnland (onder regie van Holland Rijnland) uitvoering aan het Energieakkoord Holland Rijnland en maken we werk van de energietransitie. Binnen de RES zijn regionale doelen vastgesteld rondom de warmtetransitie, de energie-opwek door grootschalige wind- en zonprojecten en de thema's mobiliteit en energiebesparing. Deze zijn uitgewerkt in een energieprogramma met een groot aantal acties. Concreet wordt in alle deelnemende gemeenten van Holland Rijnland verder gewerkt aan een toekomstbestendig energiesysteem op basis van de Actieagenda. De in 2025 vastgestelde eerste versie van het regionale Toekomstbeeld warmte geldt als kompas voor de gemeenten op het gebied van de warmtetransitie.

Om grootschalige zonnevelden en windturbines te kunnen plaatsen in de regio is draagvlak nodig. Dit is dan ook één van de belangrijkste activiteiten in de regionale samenwerking. We reserveren budget binnen deze prestatie voor een bijdrage aan deze trajecten en bekijken hoe we grootschalige energie-opwek rondom Rijkswegen kunnen accommoderen.

Netcongestie

Na drie jaar intensieve inzet op netcongestie heeft de gemeente Leiden een duidelijke regierol gepakt. Waar we aanvankelijk vooral faciliteerden, bewegen we nu nadrukkelijk richting een sturende rol binnen de energietransitie. Op basis van opgedane kennis, casuservaringen en nauwe samenwerking met netbeheerders en marktpartijen, hebben we een integrale structuur ontwikkeld die rust op vijf pijlers. Deze vormen het fundament van onze aanpak de komende jaren:

- **Innovatieve, casus-specifieke oplossingen:**
We ontwikkelen en begeleiden (gebiedsgerichte) pilots zoals de energievoorziening van de nieuwe stadswerf, stroom delen tussen gemeentelijke aansluitingen of de energieplanologie in kaart brengen voor het stationsgebied. Hierbij zetten we in op slimme energieoplossingen zoals batterijopslag, piekmanagement, lokale afspraken tussen gebruikers of het onderzoeken van een mogelijk groepstransportovereenkomst (GTO)
- **Samenwerking met netbeheerders, energiecoöperaties, overheden en marktpartijen:**
Netcongestie stopt niet bij de gemeentelijke grenzen en vraagt om samenwerking op nationaal, provinciaal en regionaal niveau. De rol van de gemeente wordt mede bepaald door wettelijke kaders en de programmering van energie-infrastructuur. De Elektriciteitswet legt de verantwoordelijkheid voor aanleg en uitbreiding van het net bij netbeheerders, terwijl de gemeente via ruimtelijke ordening kan faciliteren. De Omgevingswet biedt mogelijkheden om energie-infrastructuur in omgevingsplannen op te nemen en af te stemmen met regionale partners. Gezamenlijk streven we ernaar dat het elektriciteitsnet zonder vertraging wordt uitgebreid.
- **Versterking van de informatiepositie en datagedreven sturing:**
We bouwen aan een gemeentelijk GIS-systeem dat samen met afdeling IV en in afstemming met Liander inzicht geeft in knelpunten en toekomstige prognoses. Netcongestie fungeert als katalysator voor datagedreven werken binnen de organisatie, waarbij we energie-impactanalyses verder ontwikkelen en actief koppelen aan ruimtelijke planvorming en energieplanologie.
- **Vergroten van bewustwording en communicatie:**

De gemeente zet in op interne kennisdeling en een externe communicatiestrategie. Een “Netcongestieloket” wordt opgericht voor ondernemers en later inwoners. Netcongestie wordt proactief meegenomen in gemeentelijke projecten.

- **Integraal beleidsadvies en toekomstbestendige keuzes:**

Netcapaciteit wordt standaard onderdeel van beleidsvorming. Denk aan strategische plaatsing van laadpalen, energie-eisen voor datacenters en het opnemen van energieprofielen in ruimtelijke plannen. Ook worden bestaande beleidskaders geactualiseerd.

Netcongestie is met deze structuur geen technisch bijverschijnsel meer, maar een integraal thema dat sturend is voor de stedelijke ontwikkeling en energietransitie.

6D1.3 Warmtetransitie

Binnen deze prestatie wordt ingezet op het realiseren van aardgasvrij Leiden door de warmtetransitie in uitvoering te krijgen. Dit doen we onder andere door gebiedsaanpakken op te zetten met onze partners, de ontwikkelingen van nieuwe warmtenetten te stimuleren en individuele stappen van bewoners, bedrijven en instellingen aan te moedigen. We blijven ons daarnaast inzetten om uitbreidingen van het bestaande warmtenet mogelijk te maken waar dat effectief is, maar gezien de opstelling van Vattenfall¹ en de onzekerheid rondom de komende Wet collectieve warmte (Wcw) is dat momenteel lastig.

Concrete doelen binnen deze prestatie hebben betrekking op een stijging van het aantal woningen aangesloten op een warmtenet, een stijging van het aantal woningen met een individuele aardgasvrije warmteoplossing (zoals een warmtepomp) en, als gevolg daarvan, een daling van het aantal woningen dat gebruik maakt van een aardgasinstallatie.

Dit past allemaal binnen de overkoepelende gemeentelijke doelstelling om in 2050 een klimaatneutrale gebouwde omgeving te hebben. Dat hangt nauw samen met de prestaties hierboven, zoals besparen en opwekken, omdat dit cruciale onderdelen zijn van de omschakeling. Door de inspanningen in die lijnen zetten we in elke wijk stappen om woningen en andere gebouwen aardgasvrij-klaar te maken. Bovendien is een beter geïsoleerde woningvoorraad beter voorbereid om gebruik te maken van duurzame warmtebronnen, met een lagere temperatuur.

Gebiedsaanpakken

De omschakeling naar een aardgasvrij Leiden geven we gebiedsgericht vorm. We voeren regie door samen met de belangrijkste stakeholders (zoals de netbeheerder, bewoners en woningcorporaties) te bepalen wat de beste warmteoplossing per gebied is. We zijn gestart in de wijken Zuidwest, Stevenshof, Merenwijk en Waardeiland/de Waard. Omdat het uitbreiden van het bestaande warmtenet momenteel lastig is, ligt de gebiedsaanpak Meerburg tijdelijk stil. De afgelopen jaren hebben we gewerkt aan startnotities, die de start van de omschakeling markeren. Hierin staat op welke manier de stakeholders samen tot een vervolg komen; het aanwijzen van warmtekavels, het opstellen van wijkuitvoeringsplannen en het daadwerkelijk aansluiten van woningen en andere gebouwen op een alternatieve warmtevoorziening. Elke wijk heeft een eigen dynamiek en daarmee eigen aanpak. Naast de vier startwijken, bekijken we op welke manier we het huidige stadswarmtenet zo effectief mogelijk kunnen inzetten om meer woningen aardgasvrij te maken. Vattenfall heeft begin 2025 aangekondigd dat het ook in Nederland de verkoop van bedrijfsonderdelen overweegt, na de recente verkoop van het warmtebedrijf in Berlijn². Samen met andere Vattenfall-gemeenten, het rijk en EBN onderzoekt de gemeente Leiden of en hoe dat in Leiden kan. Het verdichten van het stadswarmtenet richt zich met name op de (Lage) Mors en de Kooi, waar veel corporatiewoningen dicht bij het warmtenet liggen.

In Zuidwest ontwikkelen we een nieuw warmtenet (op middentemperatuur), omdat dat de oplossing is met de laagste maatschappelijke kosten. De woningcorporaties zijn een belangrijke partner, omdat zij veel bezit hebben in de wijk. We beginnen in Fortuinwijk-Noord, waar we in 2027 verwachten te starten met de uitvoering. We hebben de mogelijke organisatievormen voor de aanleg van een nieuw warmtenet onderzocht, zodat we werken volgens de voorgenomen Wet collectieve warmte (Wcw). We combineren waar mogelijk de aanleg van riool en warmtenet om overlast en kosten te beperken en werken aan een eerste uitvoeringsplan.

In de Stevenshof brengen we stakeholders (inclusief Vattenfall vanwege de aanwezigheid van stadswarmte) bij elkaar om van het kookgas af te gaan, waardoor deze wijk snel aardgasvrij kan worden. Voor de Stevenshof is in 2024 een startnotitie vastgesteld door het college. Gesteund door een motie bij de behandeling van de Kaderbrief in 2024, hebben we in 2025 gewerkt aan de overstap door een ontzorgingsaanpak op te zetten. Hiermee kunnen bewoners makkelijk overstappen op inductie koken. Daar horen een toegankelijke website en een financieel aanbod vanuit de gemeente bij. Begin 2026 stellen we een uitvoeringsplan vast, waar we ook de inzet van de aanwijsbevoegdheid (vanuit de Wgiw) in opnemen. We hebben de ambitie om in de Stevenshof binnen tien jaar aardgasvrij te zijn.

¹ [Vattenfall: grootschalige warmteprojecten in bestaande bouw niet meer opgestart - Vattenfall NL](#)

² [Vattenfall onderzoekt toekomstmogelijkheden stadsverwarmingsactiviteiten - Vattenfall NL](#)

In de Merenwijk werken we samen met twee bewonersinitiatieven; Duurzame Energie Merenwijk (DEM) en Tegengas. Met hen werken we samen voor de buurten met voornamelijk particulier woningbezit (Leedewijk, Zijlwijk en een deel van de Slaaghwijk). In 2025 stelde het college een startnotitie vast waar de belangrijkste vervolgstappen in staan opgenomen. De eerste is een technisch onderzoek, waaruit zal blijken wat de oplossing met de laagste (maatschappelijke) kosten en CO₂-besparing in de Merenwijk is. In 2026 geven we de uitvoering op basis van het onderzoek verder vorm.

Lokale initiatieven

Er is in Leiden veel kennis aanwezig over de warmtetransitie. Verschillende initiatieven zijn opgezet om te verduurzamen en mogelijkheden te onderzoeken om aardgasvrij te worden. Zoals benoemd onder prestatie 6D1.1 zal gemeente Leiden in 2026 gaan werken op basis van een concreet ondersteuningsaanbod voor lokale initiatieven. Het doel is om initiatieven duidelijke handvatten te bieden om hun slagkracht richting uitvoering te bevorderen. Energiek Leiden zal hier een belangrijke rol gaan spelen als eerste aanspreekpunt voor lokale initiatieven.

Instrumenten

De warmtetransitie is nog volop in ontwikkeling en dat geldt ook voor het bijbehorende instrumentarium. De belangrijkste wetten zijn de Wgiw (Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie) en Wcw (Wet collectieve warmte). In 2024 is de Wgiw behandeld in de Tweede Kamer en aangenomen, wat gemeenten (vanaf de inwerkingtreding 1 januari 2025) de bevoegdheid geeft om de aardgaslevering in een wijk te beëindigen (met inachtneming van de redelijke termijn van acht jaar). We zien als gemeente de toegevoegde waarde van de Wgiw, omdat collectiviteit belangrijk is voor de betaalbaarheid van de transitie. De Wcw is in 2025 besproken in de Tweede Kamer, waarna hij 1 juli 2026 in werking treedt. We bereiden ons daarop voor door in de startwijken te kiezen voor een organisatievorm die past in de Wcw, die een publiek meerderheidsbelang in warmtenetten voorschrijft.

In 2025 hebben we als Warmte Leidse Regio (Voorschoten, Zoeterwoude, Katwijk, Oegstgeest, Leiderdorp en Leiden) gewerkt aan de oprichting van een publiek integraal warmtebedrijf (PIW), waar we als gemeente in deelnemen. In 2026 zetten we verdere stappen in de concretisering van dit warmtebedrijf, samen met Firan en EBN. Dit met het oog op 2027, wanneer het nieuwe publieke warmtebedrijf operationeel moet zijn.

Ondertussen bekijken we welke stappen we als Leiden zelf kunnen nemen om ons voor te bereiden op de aanleg van warmtenetten in de eerste buurten. In 2025 heeft de gemeenteraad een uitgangspuntendocument voor de gebiedsgerichte warmtetransitie (UGW) vastgelegd. Hierin spreekt de Leidse gemeenteraad zich uit over uitgangspunten ten aanzien van de betaalbaarheid van de transitie, rolneming van de gemeente in het kader van de Wcw (in nieuwe en de uitbreiding van bestaande warmtenetten) en op welke manier we omgaan met bewonersinitiatieven die zelf met (collectieve, lokale) warmte aan de slag willen. We stellen bovendien een warmteprogramma op, waarin we keuzes maken over welke warmteoplossing waar en wanneer in de stad gerealiseerd moeten worden. Het warmteprogramma is een vervolg op de Transitievisie Warmte uit 2022 en wordt uiterlijk eind 2026 vastgesteld door het college.

Financiering van de warmtetransitie

In de kaderbrief 2025-2028 is € 6,4 miljoen incidenteel en € 47,1 miljoen financieringsbudget voor de periode 2025-2028 gereserveerd om de noodzakelijke financiële slagkracht te creëren, zodat in 2030 8.000 bestaande woningen aangesloten zijn op een warmtenet. Op wijkniveau worden besluiten over het inzetten van deze middelen genomen, op basis van wijkuitvoeringsplannen. In 2025 en begin 2026 leidt dit tot voorstellen om middelen in te zetten in Fortuinwijk-Noord (gebiedsaanpak Zuidwest), Stevenshof (ontzorgingsaanpak kookgasvrij) en mogelijk Waardeiland (op basis van een lokale warmtebron). Dit alles met de bedoeling om de warmtetransitie haalbaar en betaalbaar te maken.

Effectindicatoren bij 6D Energietransitie

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
6D1 Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050						
6D1.a CO2 uitstoot gebouwde omgeving, in tonnen	290.000 (2021) 260.000 (2022)	215.000	200.000	185.000	170.000	RWS, via Klimaatmonitor
6D1.b Percentage huishoudens in energiearmoede	4% (2022) 5% (2023) 6% (2024)	3,2%	2,4%	1,6%	0,8%	TNO
6D1.c Aantal geregistreerde woningen met energielabel E, F of G	7.185 (2023) 6.840 (2024) 6.645 (2025)	3.705	2.780	1.855	925	RVO, via Klimaatmonitor
6D1.d Totaal energieverbruik gebouwde omgeving, in TJ	4.700 (2021) 4.300 (2022)	4.500	4.500	4.500	4.500	Klimaatmonitor
6D1.e Aandeel duurzame warmtebronnen in geleverde warmtemix	0% (2022) 0% (2023) 0% (2024)	14%	17%	19%	22%	Warmte- etiket Vattenfall
6D1.f CO2-emissie van het warmtenet per GJ, in kg	42,8 (2022) 46,3 (2023) 46,0 (2024)	24	22	19	17	Warmte- etiket vattenfall
6D1.g Hernieuwbare elektriciteit via zon, in TJ	111 (2022) 136 (2023) 159 (2024)	188	209	230	250	CBS, via klimaatmonotor
6D1.h Percentage bekende hernieuwbare energie	4% (2020) 5% (2021) 6% (2022)	23%	27%	30%	33%	Klimaatmonitor
6D1.i Aantal woningen op een warmtenet	13.000 (2021) 12.800 (2022) 13.000 (2023)	17.600	18.500	19.400	20.300	CBS, via Klimaatmonitor
6D1.j Aantal woningen met elektrische verwarming	1.900 (2021) 3.600 (2022) 4.400 (2023)	4.700	5.300	5.900	6.400	CBS, via klimaatmonitor
6D1.k Aantal woningen dat gebruik maakt van een aardgasinstallatie	42.800 (2021) 43.900 (2022) 43.800 (2023)	34.600	33.100	31.700	30.200	CBS, via Klimaatmontor

Kaderstellende beleidsstukken

Onderstaand overzicht omvat de afgelopen 5 jaar.

- RV 25.0043 Wensen en bedenkingen op de concept Regionale Huisvestingsverordening Holland Rijnland 2026 incl. amendementen
- RV 24.0104 Leegstandsverordening Leiden na Errata 1-2-3 en amendement verwerkt
- RV 25.0052 Vermogensbeheer Grondexploitaties 2025-2029
- RV 25.0051 Meerjaren Perspectief Grondexploitaties Plus 2025 inclusief erratum
- RV 25.0021 Vaststelling Uitgangspunten Gebiedsgerichte Warmtetransitie
- RV 25.0042 Technische wijziging Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 (Vfl) en de Huisvestingsverordening
- RV 25.0037 Actualisatie GREX Morspoortterrein
- RV 25.0028 Garantstellingen SHWJ voor projecten Vierlinghlaan Koningstraat, Kanaalpark en Lusthoflaan
- RV 25.0027 Rijn en Schiekade 145 bouw en renoveren van een woonark
- RV 25.0020 Aanvraag uitvoeringskrediet Kopermolen
- RV 25.0023 Vaststelling herstelbesluit bestemmingsplan Plesmanlaan 100
- RV 24.0107 Vaststelling bestemmingsplan Schipholweg 66-128 te Leiden
- RV 24.0106 Vaststelling beeldkwaliteitsplan Schipholweg
- RV 24.0115 Voorstel tot wijziging van de Verhuurverordening en de Huisvestingsverordening
- RV 24.0112 Vaststelling Parapluplan Limes Unesco
- RV 24.0103 Wensen en bedenkingen Inzetdocument Prestatieafspraken 2025-2030
- RV 24.0064 Vaststelling bestemmingsplan Vondel en de Zwaan
- RV 24.0079 Vaststelling Herstelbesluit bestemmingsplan Verbrede reikwijdte Energiepark e.o.
- RV 24.0069 Aanvraag voorbereidingskrediet ondergrondse parkeergarage
- RV 24.0067 Grondopbrengsten en plankosten woonwagenlocatie TrienSemlerstraat
- RV 24.0063 Grondexploitatie Entreegebied LBSP
- RV 24.0058 Vermogensbeheer Grondexploitaties 2024-2028
- RV 24.0057 Meerjarenperspectief Grondexploitaties plus 2024
- RV 24.0046 Verordening duurzaamheidsleningen Leiden 2024
- RV 24.0044 Nota van Uitgangspunten en Uitvoeringskrediet Gooimeerlaan 25 (incl. err)
- RV 24.0036 Bestemmingsplan Rhijnvreugd
- RV 24.0034 Vaststellen bestemmingsplan Touw (hoek Sumatrastraat-Antillenstraat)
- RV 24.0061 Wijziging Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020, slotbepaling (technische wijziging)
- RV 24.0029 Adviezen burgerberaad versnellen energietransitie incl am
- RV 24.0022 Vaststellen bestemmingsplan 'Woongebouw De Kopermolen'
- RV 24.0024 Vaststelling bestemmingsplan Humanities Campus
- RV 24.0023 Vaststellen Beeldkwaliteitplan Humanities Campus
- RV 24.0027 Vaststelling bestemmingsplan Bizetpad
- RV 24.0028 Vaststelling grondexploitatie Bizetpad t.b.v. realisatie woningbouwprogramma door Ons Doel
- RV 24.0026 Ontwerp omgevingsvergunning en afgifte ontwerp verklaring van geen bedenkingen LBSP, Sport- en tentamencentrum
- RV 24.0018 Ontwerp-VVGB Fietsenstalling Lange Mare bij de Hartbrugkerk
- RV 24.0016 Verruimen mogelijkheden voor zonnepanelen op dakvlakken met dakkapellen in beschermd stadsgezicht
- RV 24.0007 Ruimtelijke en programmatische beleidskaders voor Prins6 en Rijtjes (incl. am)
- RV 24.0003 Wensen en bedenkingen Jaarverslag 2023 en Uitvoeringprogramma 2024 Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)
- RV 23.0130 Kaders Herontwikkeling Rivierenbuurt
- RV 23.0131 Wijziging op de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 – najaar 2023, markten en terrassen en rectificatie vanwege samenloop
- RV 23.0126 Vaststelling bestemmingsplan Plesmanlaan 100
- RV 23.0125 Herinrichting Openbare Ruimte Verbeekstraat (incl. erratum)
- RV 24.0005 Wijziging van de Huisvestingsverordening, onderdeel woonruimtevoorraad, Leiden 2021 en 2024
- RV 23.0119 Uitvoeringsbesluit Gebiedsontwikkeling Telderskade – Deelproject Vijfhoven (incl. errata)
- RV 23.0116 Pakket Woningmarktregulerende Maatregelen
- RV 23.0113 Benoemingsbesluit leden Welstands- en Monumentencommissie Leiden
- RV 23.0112 Afgifte definitieve vvgb Schelpenkade 35A
- RV 23.0084 Voorbereidingsbesluit Energiepark 2023
- RV 23.0082 Aanscherping adviesrecht onder de Omgevingswet
- RV 23.0081 Delegatiebesluit Omgevingsplan Leiden 2023
- RV 23.0080 Vaststelling bestemmingsplan Corantijnstraat
- RV 23.0079 Vaststelling bestemmingsplan, beeldkwaliteitsplan en beleidsregel Energiepark e.o.
- RV 23.0063 Vaststelling bestemmingsplan Willem de Zwijger blok 1 tm 5

- RV 23.0062 Vaststelling bestemmingsplan Morspoortgebied
- RV 23.0055 Voortzetting samenwerking warmte Leidse Regio
- RV 23.0060 Verordening tot wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 – najaar 2023 (m.b.t. reclame, overlast fietsen en terrassen)
- RV 23.0056 Vaststelling van de Verordening nadeelcompensatie gemeente Leiden 2023
- RV 23.0051 Vermogensbeheer Grondexploitaties 2023-2027
- RV 23.0050 Meerjaren Perspectief Grondexploitaties Plus 2023 (MPGPlus 2023)
- RV 23.0054 Aanpassen percentages sociaal en middelduur in de Woonvisie 2020-2030 en de Uitvoeringsagenda Wonen 2020-2023 en wijziging Verordening doelgroepenwoningbouw Leiden 2021 (1e wijziging)
- RV 23.0038 Nota van Uitgangspunten woningbouwontwikkeling Lorentzhof Fase 2
- RV 23.0035 Bestemmingsplan Watergeuskade
- RV 23.0036 Beeldkwaliteitsplan Watergeuskade en wijzigen Welstandsnota Leiden 2020
- RV 23.0029 Aanvullend krediet fietsenstalling de Geus
- RV 23.0027 Bestemmingsplan P.J. Blokhof (gecoördineerde besluitvorming)
- RV 23.0028 Uitvoeringskrediet Huis van de Buurt, fase 1, Boshuizerkade 119
- RV 23.0021 Vaststellen stedenbouwkundig plan Humanities Campus
- RV 23.0016 Burgerberaad versnellen energietransitie
- RV 23.0024 Raadsvoorstel Rhijnvreugd openen grondexploitatie met bijbehorend krediet
- RV 23.0009 Kaderbesluit gebiedsontwikkeling Park De Zwijger en aanvullende kaders Leidse Ring Noord Willem de Zwijgerlaan
- RV 23.0008 Wensen en bedenkingen VTH-Uitvoeringsprogramma van 2023
- RV 23.0007 Vaststelling bestemmingsplan 'Lammenschansweg – Zirro en Schouls'
- RV 23.0006 Wensen en bedenkingen op de Regionale Woonagenda en Regionale Huisvestingsverordening
- RV 23.0005 Afgifte ontwerp verklaring van geen bezwaar (vvgb) Schelpenkade 35A
- RV 22.0092 Schrappen kleureneis voor zonnepanelen in zuidelijke schil
- RV 22.0091 Aanvraag gemeentegarantie Stichting Universitaire Woonwijk Boerhaave, nieuwbouw 51 woningen Mariënpoolstraat
- RV 22.0076 Vaststelling grondexploitatie Morspoortterrein t.b.v. realisatie van het beoogde bouwprogramma (incl. Am))
- RV 22.0065 Vaststellen Beleidsplan Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) 2023-2027 (incl. erratum)
- RV 22.0068 Verordening tot wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Leiden 2020 – najaar 2022
- RV 22.0058 Vermogensbeheer Grondexploitaties 2022-2026
- RV 22.0062 Coördinatieverordening Leiden 2023
- RV 22.0055 Afgifte definitieve VVGB Morsweg naast 60
- RV 22.0054 Afgifte ontwerp VVGB woonark Schelpenkade 62a
- RV 22.0044 Vaststelling Verordening op de gemeentelijke adviescommissie omgevingskwaliteit Leiden 2023 (WML)
- RV 22.0045 Vaststelling bestemmingsplan Turkoois
- RV 22.0036 Vaststelling bestemmingsplan De Premier Vijf Meilaan 210
- RV 22.0035 Vaststelling Beeldkwaliteitsplan De Premier en wijzigen Welstandsnota Leiden 2020
- RV 22.0021 Vaststelling bestemmingsplan Rooseveltstraat 65-79 gecoördineerde besluitvorming
- RV 22.0033 Ontwerp Verklaring van geen bedenkingen ten behoeve van uitgebreide omgevingsvergunning schip Sneeuw witje Ankerpark
- RV 22.0022 Ontwerp omgevingsvergunning en afgifte ontwerp verklaring van geen bedenkingen Archimedesweg 15
- RV 22.0003 Lijst van gevallen adviesrecht onder de Omgevingswet
- Motie VOD VVD Maatwerk per straat
- RV 22.0007 Vaststelling Transitievisie Warmte Leiden
- RV 22.0012 Ontwerp omgevingsvergunning Morsweg naast 60 (071 Nieuwe Parels)
- RV 22.0003 Lijst van gevallen adviesrecht onder de Omgevingswet
- RV 22.0008 Vaststelling bestemmingsplan Lammenschansweg Omega-locatie
- RV 21.0139 Vaststelling Verordening bodemenergiesystemen gemeente Leiden 2022
- RV 21.0135 Vaststellen bestemmingsplan Mary Zeldenrustweg 18
- RV 21.0132 Toetsingskader voor kwaliteit van hoogbouw
- RV 21.0119 Stedenbouwkundig plan Pesthuis
- RV 21.0101 Vaststellen ontwikkelperspectief Leiden-Noord
- RV 21.0091 Nota van Uitgangspunten bouwplan Verbeekstraat
- RV 21.0079 Nota van Uitgangspunten woningbouw Corantijnstraat
- RV 21.0089 Vaststelling bestemmingsplan Haagweg- Noordman
- RV 21.0072 Vaststelling bestemmingsplan Groenordbedrijven
- RV 21.0078 Vaststelling Omgevingsvisie Leiden 2040 1.1
- RV 21.0056 Strategische uitgangspunten omgevingsplan Leiden

- RV 21.0092 Huisvestingsverordening als onderdeel van de Verordening Fysieke Leefomgeving Leiden en standstill verkamering
- RV 21.0087 Bestuurlijke werkafspraken Omgevingswet: werkwijzer bestuur
- RV 21.0061 Start projecten Vlietzone-Midden, Sportpark De Mors, Gemeentewerf en Duurzaamheidsplein
- RV 21.0030 Gebiedsvisie Roosevelt-West
- RV 21.0044 Mogelijkheden starterslening
- RV 21.0074 Vaststelling bestemmingsplan Lammenschansweg HOF 36
- RV 21.0055 Nota van Uitgangspunten P.J. Blokhof
- RV 21.0058 Kaderbesluit herontwikkeling Werninkterrein
- RV 21.0038 Gebiedsvisie Stationsgebied
- RV 21.0042 Vaststelling bestemmingsplan De Geus
- RV 21.0040 Kaderbesluit Groene Kaasmarkt
- RV 21.0031 Nota Kostenverhaal
- RV 21.0046 Vaststellen Regionale Energiestrategie (RES)
- RV 21.0043 Wensen en bedenkingen Regionale Omgevingsagenda Holland Rijnland
- RV. 21.0026 Raadsvoorstel samenwerking warmtetransitie Leidse regio en restwarmte via warmtelinQ+
- RV 21.0019 Afgifte verklaring van geen bedenkingen voor de uitgebreide omgevingsvergunningen Ypenburgbocht
- RV 21.0021 Vaststellen tweede tranche van de Verordening Fysieke Leefomgeving Leiden
- RV 21.0014 Kaderbesluit gebiedsontwikkeling Telderskade
- RV 21.0007 Verordening doelgroepen woningbouw Leiden 2021
- RV 21.0013 Kaderbesluit Diamantplein
- RV 21.0003 Nota van Uitgangspunten Plesmanlaan 100
- RV 21.0001 Kredietvotering project Kopermolen

Programmakosten

Stedelijke ontwikkeling		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	Lasten	11.030	13.113	11.882	11.405	11.128	10.269
	Baten	-7.069	-6.958	-6.145	-6.145	-6.147	-6.147
Saldo		3.960	6.155	5.738	5.261	4.981	4.122
Gemeentelijk vastgoed	Lasten	42.057	39.861	38.170	31.224	25.760	26.487
	Baten	32.186	-37.939	-40.241	-30.074	-25.544	-29.044
Saldo		74.243	1.922	-2.071	1.150	216	-2.557
Wonen	Lasten	676	1.078	1.127	860	839	837
	Baten	-1.322	-94	-	-	-	-
Saldo		-646	984	1.127	860	839	837
Energietransitie	Lasten	5.160	10.033	5.591	10.536	3.486	2.856
	Baten	-3.697	-7.851	-3.722	-2.308	-2.222	-2.222
Saldo		1.463	2.182	1.869	8.227	1.264	634
Programma	Lasten	58.922	64.085	56.770	54.025	41.214	40.449
	Baten	20.097	-52.842	-50.107	-38.527	-33.913	-37.413
Saldo van baten en lasten		79.020	11.243	6.663	15.498	7.301	3.037
Reserves	Toevoeging	51.122	14.212	5.201	2.919	2.333	5.833
	Onttrekking	-131.398	-6.844	-1.241	-6.056	-5.556	-4.333
Mutaties reserves		-80.276	7.369	3.960	-3.137	-3.223	1.500
Resultaat		-1.256	18.612	10.623	12.361	4.078	4.537

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2026-2029. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Ruimtelijke planvorming en plantoetsing

In 2026 zijn de begrote lasten binnen dit beleidsterrein € 1,1 miljoen lager dan in 2025. Deze verlaging betreft, naast bovengenoemde budgettaire ontwikkelingen, het incidentele budget in 2025 voor aanjagen verstedelijkingsdoelen (€ 250.000), het incidentele budget in 2025 voor invoering Omgevingswet (€ 450.000) en het incidentele budget in 2025 voor aanpassing vergunningensysteem (€ 375.000).

De begrote baten zijn in 2026 € 0,8 miljoen lager dan in 2025. De verlaging van de baten komt tot stand doordat:

- de begrote bijdrage van private initiatiefnemers van bouwplannen is in 2026 € 1,1 miljoen lager dan in 2025. Dit betreft een bijdrage per woningbouwequivalent die opgenomen wordt als standaardbepaling bij het sluiten van anterieure overeenkomsten;
- De begrote leges bij bouwvergunningen zijn in 2026 € 300.000 hoger dan in 2025.

Beleidssterrein Gemeentelijk vastgoed

In 2026 zijn de begrote lasten binnen dit beleidsterrein € 1,7 miljoen lager dan in 2025. Naast bovengenoemde budgettaire ontwikkelingen zoals indexatie, kostenverdeelstaat en kapitaallasten is dit het gevolg van:

- verschillen in jaarschijven van de onderliggende grondexploitaties / projecten zoals opgenomen in de prestatie 'Opstellen Meerjaren Perspectief Grondexploitaties en Vermogensbeheer Grondexploitaties'. De plankosten van de uit te voeren werkzaamheden zijn jaarlijks niet constant. Deze verschillen hebben geen effect op het begrote resultaat van Programma 6 omdat het saldo van ieder jaarschijf via het onderhanden werk naar de balans wordt geboekt;
- daling van lasten bij de prestatie 'Opstellen Meerjaren Perspectief Grondexploitaties en Vermogensbeheer Grondexploitaties' als gevolg van minder incidentele exploitatie-bijdragen aan kredieten in 2026 (€ 1,6 miljoen), hetgeen wordt gecompenseerd door een lagere onttrekking aan verschillende reserves voor hetzelfde bedrag;

- in 2025 is het incidentele budget voor Startbouwimpuls subsidie (SBI) begroot (€ 800.000);
- voor Verkoop gemeentelijk vastgoed is de verwachting dat in 2026 meer panden verkocht gaan worden dan in 2025. Hierdoor zijn de lasten van verkoop gemeentelijk vastgoed in 2026 € 500.000 hoger dan in 2025;
- in 2025 is een incidenteel budget begroot voor het project Trian Semlerstraat (€ 350.000).
- in 2025 is het budget voor onderhoud gemeentelijk vastgoed € 650.000 hoger dan in 2026. Dit als gevolg van eenmalige implementatiekosten nieuwe E&W contracten en incidenteel budget voor onderhoud Gravensteen.

Ten opzicht van 2025 zijn de baten € 2,3 miljoen hoger dan in 2026. Dit als gevolg van:

- verschillen in jaarschijven van de onderliggende grondexploitaties / projecten zoals opgenomen in de prestatie 'Opstellen Meerjaren Perspectief Grondexploitaties en Vermogensbeheer Grondexploitaties'. De opbrengsten middels (grond)verkoop zijn jaarlijks niet constant. Deze verschillen hebben geen effect op het begrote resultaat van Programma 6, omdat het saldo van ieder jaarschijf via het onderhanden werk naar de balans wordt geboekt;
- voor Verkoop gemeentelijk vastgoed is de verwachting dat in 2026 meer panden verkocht gaan worden dan in 2025. Hierdoor zijn in 2026 de opbrengsten van verkoop gemeentelijk vastgoed € 1,4 miljoen hoger dan in 2025;
- in 2025 is het incidentele budget voor Startbouwimpuls subsidie (SBI) begroot (€ 800.000).

Beleidssterrein Wonen

De daling in lasten in 2026 ten opzichte van 2025 van € 50.000 wordt - naast bovengenoemde budgettaire ontwikkelingen zoals indexatie en kapitaallasten, - veroorzaakt doordat:

- in 2026 is het incidentele budget voor een subsidie (Easyfunders) € 100.000 lager dan in 2025;
- vanaf 2026 is een structureel budget opgenomen voor doorstroommakelaar (€ 50.000).
- In 2025 is een incidentele opbrengst begroot van € 90.000 voor leges huisvestingsvergunningen.

Beleidssterrein Energietransitie

In 2026 zijn de begrote lasten binnen dit beleidssterrein € 4,4 miljoen lager dan in 2025. De belangrijkste verschillen zijn:

- Er is in 2025 eenmalig budget voor de aanpak van energiearmoede (€ 1,3 miljoen)
- Er is in 2025 eenmalig budget om slecht geïsoleerde woningen te isoleren (€ 1,0 miljoen)
- Er is in 2025 eenmalig budget wijkaanpakken Fortuinwijk-Noord en Kloosterhof (€ 1,2 miljoen)
- Er is in 2025 eenmalig budget soortenmanagementplan (€ 0,4 miljoen)
- Er is in 2025 eenmalig budget voor meerjarige uitvoering duurzaamheidsleningen (€ 0,4 miljoen)
- Er is in 2025 eenmalig budget voor het uitvoering geven aan uitkomsten burgerberaad (€ 0,3 miljoen)
- Er is in 2026 een hoger budget voor lokale initiatieven energietransitie (€ 0,2 miljoen)

In 2026 zijn de begrote baten binnen dit beleidssterrein € 4,1 miljoen lager dan in 2025. Dit als gevolg van:

- Er is in 2025 een specifieke uitkering energiearmoede (€ 1,3 miljoen). Deze uitkering mag tot en met 2028 worden ingezet.
- Er is in 2025 een specifieke uitkering wijkaanpakken Fortuinwijk-Noord en Kloosterhof (€ 1,2 miljoen). Deze middelen zijn voor 2024 en 2025 en worden tot 2031 verwacht. Voor 2026-2031 is nog geen formeel besluit ontvangen.
- Er is in 2025 een specifieke uitkering lokale aanpak isolatie (€ 1,0 miljoen). Deze uitkering mag meerjarig worden ingezet. In de derde technische wijziging zijn ook de aanvullende baten 2026 & 2027 begroot.
- Er is in 2025 een specifieke uitkering soortenmanagementplan (€ 0,4 miljoen).
- Er is in 2025 een hogere specifieke uitkering uitvoeringskosten klimaatakkoord (€ 0,2 miljoen).

Reserves

Reserves programma 6		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Reserve grondexploitatie P6	Toevoeging	43.997	9.966	3.571	1.636	1.661	5.161
	Onttrekking	-23.267	-3.306	-1.215	-1.030	-5.530	-4.307
Saldo		20.730	6.660	2.355	606	-3.869	854
Reserve bovenwijkse voorz. Grondbedr. P6	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-194	-	-	-	-	-
Saldo		-194	-	-	-	-	-
Reserve afkoopsommen erfpacht	Toevoeging	0	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-102.986	-	-	-	-	-
Saldo		-102.986	-	-	-	-	-
Reserve afkoop adm.kst. Erfpacht	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-3	-177	-	-	-	-
Saldo		-3	-177	-	-	-	-
Egalisatiereserve inkomsten bouwleges P6	Toevoeging	3.734	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-134	-714	-	-5.000	-	-
Saldo		3.599	-714	-	-5.000	-	-
Reserve sociale huurwoningen	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-16	-	-	-	-	-
Saldo		-16	-	-	-	-	-
Reserve Leids uitvoeringspr LUBO 2016 P6	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-514	-336	-	-	-	-
Saldo		-514	-336	-	-	-	-
Reserve herstruct.woongebieden SvZ&V	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-16	-	-	-	-	-
Saldo		-16	-	-	-	-	-
Reserve risico's projecten in uitvoering	Toevoeging	1.843	48	2	0	0	0
	Onttrekking	-	-955	-	-	-	-
Saldo		1.843	-906	2	0	0	0
Reserve exploitatie Oppenheimstraat P6	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-52	-	-	-	-	-
Saldo		-52	-	-	-	-	-
Reserve Stedelijke Ontwikkeling P6	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-163	-174	-	-	-	-
Saldo		-163	-174	-	-	-	-
Reserve asbestsanering (P6)	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-155	-	-	-	-
Saldo		-	-155	-	-	-	-
Reserve parkeren P6	Toevoeging	-	-26	-	-	-	-
	Onttrekking	-26	-	-26	-26	-26	-26
Saldo		-26	-26	-26	-26	-26	-26
Reserve bedrijfsvoering plankosten P6	Toevoeging	37	1.142	-	-	-	-
	Onttrekking	-37	-	-	-	-	-

Reserves programma 6		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Saldo		-	1.142	-	-	-	-
Reserve Duurzame Stad P6	Toevoeging	1.332	3.081	1.628	1.283	672	672
	Onttrekking	-3.991	-1.027	-	-	-	-
Saldo		-2.659	2.054	1.628	1.283	672	672
Reserve instandhouding molens	Toevoeging	180	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-	-	-	-
Saldo		180	-	-	-	-	-
Totaal	Toevoeging	51.122	14.212	5.201	2.919	2.333	5.833
	Onttrekking	-131.398	-6.844	-1.241	-6.056	-5.556	-4.333
Reserves programma 6		-80.276	7.369	3.960	-3.137	-3.223	1.500

Reserve Grondexploitaties

De reserve Grondexploitaties wordt deels gevoed via bestemming bij de jaarrekening, door positieve resultaten van grondexploitaties, verkoopopbrengsten van panden en gronden en het resultaat van erfpacht. Voor 2026 is een storting voorzien van € 3.571.000. In 2026 is een onttrekking voorzien van € 1.215.000 bestaande uit:

- dekking kapitaallasten Morsweg 1 ter hoogte van € 46.000
- beheerskosten tijdelijk vastgoed € 660.000
- resultaat erfpacht € 340.000
- ten behoeve van het energiezuiniger maken van particuliere huurwoningen (Energiefixer 071) € 55.000
- budget Provada € 75.000
- verplaatsing voetbalkooi Touw (€ 30.000)

Reserve Afkoopsommen erfpacht

Reserve is afgesloten per 31-12-2024 als gevolg van stelselwijziging erfpacht.

Reserve Afkoop administratiekosten erfpacht

Reserve is afgesloten per 31-12-2025 als gevolg van stelselwijziging erfpacht.

Reserve risico's projecten in uitvoering

Een onttrekking begroot van € 2.363 voor LBSP entreegebied.

Reserve Parkeren

In 2026 is een onttrekking voorzien van € 26.000 voor beheerskosten parkeerapparatuur Houtkwartier.

Reserve Duurzame stad

In 2026 is een storting van € 1,6 miljoen begroot. Deze storting is het resultaat van de structurele stortingen duurzame verstedelijking € 3,0 miljoen, Integraal Waterketenplan € 0,5 miljoen, bijdrage parkeren € 1,3 miljoen en bijdrage kostenverhaal bij de particuliere ontwikkelaars € 600.000, deze is verlaagd voor bijdragen en investeringen verstedelijking, duurzame mobiliteit, energietransitie klimaatadaptatie en circulaire economie.

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
06A201	Behandeling verzoeken omgevvergunningen	Openbare ruimte Humanities Campus	Maatsch.	N	NK	119	-	-	-	977
06A201	Behandeling verzoeken omgevvergunningen	Vervanging Power browser 2026	Econ.	V		-	-	-	-	293
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Gebouw Apothekersdijk 33 2025	Econ.	V		-	1.671	-	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Muziekschool Hazewindsteeg 2025	Econ.	V		1.090	4.105	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Muziekschool Hazewindsteeg (aanvulling)	Econ.	N	VK	5.000	0	11.200	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Verbouwing bibliotheek Nieuwstraat	Econ.	V		2.036	6.870	-	14.469	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Gebiedsontwikkeling Telderskade	Maatsch.	N	VK	50	-	-	4.641	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Technische installaties De Waag 2026	Econ.	V		-	470	-	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	installaties Marienpoelstraat 1a	Econ.	V		-	-	-	104	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Vervangen zonwering Sumatrastraat	Econ.	V		-	-	-	52	-
06D103	Warmtetransitie	Warmtetransitie 2025-2029	0	V		7.000	22.342	17.680	7.000	7.000
	Totaal programma 6					15.295	35.458	28.880	26.266	8.270

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2026-2029. In paragraaf 4.2.2 Investeren wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Subsidies

	subsiestaat 2025	subsiestaat 2026
Subsidie saldo	2.470.983	291.363

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

7

Jeugd en onderwijs

Jeugd en onderwijs

Programmanummer	7
Commissie	Onderwijs en Samenleving
Portefeuille(s)	Kansengelijkheid, Jeugd & Onderwijs

De missie van het programma Jeugd en onderwijs luidt:

In Leiden groeien kinderen en jongeren gezond en veilig op in een stimulerende omgeving, zodat zij hun talenten volledig kunnen ontwikkelen en volwaardig aan de samenleving kunnen deelnemen.

Inleiding

De gemeente Leiden ondersteunt kinderen, jongeren en gezinnen die dat nodig hebben. Dit doen wij vanuit onze Visie Sociaal Domein, waarin centraal staat dat iedereen meetelt en meedoet. De focus ligt hierbij op preventie, zodat vroegtijdig problemen worden aangepakt en we tegelijkertijd het beroep op specialistische jeugdhulp verminderen. Problemen in gezinnen worden integraal aangepakt. Hierbij werken de jeugdteam medewerkers samen met het onderwijs en andere partners die betrokken zijn bij de jeugd. Als het nodig is bieden we specialistische jeugdhulp.

De kostenstijging in de specialistische jeugdhulp is een belangrijk aandachtspunt. In 2026 wordt het advies van de bestuurlijke taskforce jeugdhulp verder geïmplementeerd. Elk kind en elke jongere in Leiden krijgt - ongeacht achtergrond of situatie - de kans om zich naar vermogen te ontwikkelen en op te groeien tot een zelfstandig burger. Een toekomst waaraan zij en hun ouders zelf kunnen meebouwen. Door gezamenlijke inzet met onze partners verminderen we de ongelijkheid die vaak al voor de geboorte start, doorloopt van de kinderopvang tot aan het basis-, middelbaar-, speciaal- en voortgezet (beroeps)onderwijs.

Leiden was in 2025 Nationale Onderwijsstad, maar Leiden is én blijft een onderwijsstad. In Leiden kunnen kinderen en jongeren hun talenten ontdekken en ontwikkelen van peuterspeelzaal tot mbo, hbo en universiteit. Ook in 2026 zetten we in op het vergroten van gelijke kansen zodat iedereen in de stad dezelfde kansen heeft om de rijke Leidse leeromgeving te benutten. We zetten in op een divers, duurzaam en toekomstbestendig scholenlandschap dat stimulerend, gezond, inclusief en passend is. We doen dit in nauwe samenwerking met onze partners, in en rond het onderwijs, via gezamenlijke werkgroepen vanuit de Leidse Educatieve Agenda en het actieplan Kansrijk Onderwijs Leiden. Hierin staat integrale samenwerking centraal. Een goed voorbeeld hiervan is de wijze waarop we vanuit verschillende beleidsterreinen investeren in de inzet van brugfunctionarissen in het onderwijs.

Jeugdhulp

De gemeente spant zich in om de tekorten in specialistische jeugdhulp, zonder verlies van kwaliteit, te verminderen. Ondanks dat er nog wel tekorten zijn, zien we wel voorzichtig verbetering in de kosten. Het vergt tijd om de inspanningen meetbaar en zichtbaar te krijgen.

Taskforce

Op regionaal niveau heeft de Taskforce Jeugdhulp naar aanleiding van de adviezen uit het [eindrapport](#) onderzoeksbureau KokxDeVoogd een regionale programmadirecteur aangesteld. Deze programmadirecteur

heeft de opdracht om een regionaal plan van aanpak te schrijven om de overige maatregelen van de Taskforce te implementeren. Dit regionale plan van aanpak wordt in het vierde kwartaal van 2025 verwacht. In 2026 gaan we met de twaalf andere gemeenten van Holland Rijnland uitvoering geven aan het plan van aanpak.

Hervormingsagenda

Ook de landelijke Hervormingsagenda Jeugd kan bijdragen aan het verbeteren, toegankelijk en betaalbaar houden van de jeugdhulp. Hierbij ligt de nadruk op het versterken van de veerkracht van de jeugdigen en hun gezinnen in het dagelijkse leven, met inzet van het eigen netwerk. De maatregelen uit de Hervormingsagenda Jeugd richten zich lokaal op het afbakenen van jeugdhulp, verstevigen van de jeugdteams en versterken van de sociale basis. Op regionaal niveau wordt vanuit de Hervormingsagenda ingezet op het versterken van de samenwerking bij inkoop van specialistische jeugdhulp en het organiseren van regionale voorzieningen. In 2026 worden de ingezette acties verder uitgewerkt.

Jeugdteams

De resultaten van de aandacht van de Jeugdteams voor normaliseren, collectivieren, afbakening van jeugdhulp en verbetering van data en monitoring verwachten we in 2026 terug te zien in data. Leidse regiogemeenten hebben samen met de jeugdteams de uitvoeringsagenda 2025-2028 met werkafspraken ontwikkeld om de jeugdteams te verstevigen. Hierin zijn de aanbevelingen vanuit het eindrapport van onderzoeksbureau KokxDeVoogd, de evaluatie van de opdracht aan de Jeugdteams, het jaarplan van de Jeugdteams, Toekomstscenario Kind en Gezinsbescherming en de Hervormingsagenda Jeugd opgenomen en geprioriteerd. In 2026 worden de afspraken uit de uitvoeringsagenda 2025-2028 nageleefd. De verwachting is dat dit op langere termijn ook zal bijdragen aan het verbeteren, toegankelijk en betaalbaar houden van de jeugdhulp.

Kwartiermaker Sterke(re) lokale teams met een integraal ondersteuningsaanbod

In het tweede kwartaal 2026 verwachten we de uitkomsten van de verkenning naar sterke(re) lokale teams met een integraal ondersteuningsaanbod voor jeugd, gezinnen en volwassenen. Aanleiding is onder andere de aanbevelingen uit de Taskforce Jeugd, de Hervormingsagenda Jeugd, het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming, Gezond en actief Leven Akkoord (GALA) en Integraal Zorg Akkoord (IZA). Een verkenning van mogelijkheden om het integraal ondersteuningsaanbod in Leiden te versterken, bijvoorbeeld door 0-100 teams, is daartoe noodzakelijk. De gemeenteraad heeft bij de Kadernota 2026 hiervoor middelen vrijgemaakt. Daarnaast bereiden we ons in 2026 voor op de aanbesteding gespecialiseerde jeugdhulp.

Jeugdhulp en onderwijs

In Holland Rijnland zijn diverse voorzieningen die door onderwijs en specialistische jeugdhulp samen georganiseerd worden voor leerlingen die zowel onderwijsbegeleiding als zorg nodig hebben. Deze onderwijs-zorg arrangementen (OZA) hebben als hoofddoel dat jeugdigen binnen één tot twee schooljaren toegroeien naar volledige deelname aan het (regulier of speciaal) onderwijs. Onder leiding van de procesregisseur onderwijs-zorgcontinuüm wordt gewerkt aan koppeling van gegevens vanuit SOZ, RBL en samenwerkingsverbanden, zodat op basis van data nieuwe stappen gezet worden die het aanbod op de grens van onderwijs en jeugdhulp versterken.

Collectiveren

Binnen de Aanpak Wachttijden wordt in Holland Rijnland gewerkt aan het verkorten van de wachttijden in de jeugdhulp. Een belangrijke stap daarin is het vaker aanbieden van hulp in groepen in plaats van alleen individuele begeleiding. Dit noemen we collectivieren. Dit gebeurt natuurlijk alleen als dit past bij wat een kind of jongere nodig heeft. We doen dit volgens een iteratief proces, wat betekent dat jongeren leren door te doen. Als iets niet goed werkt, wordt meteen bijgestuurd. De eerste pilots zijn al gedaan, bijvoorbeeld met psycho-educatie in groepen en een betere samenwerking tussen jeugdteams en specialisten. Deze pilots zijn inmiddels afgerond en geëvalueerd. Praktijkinzichten uit de pilots worden breder gedeeld om andere jeugdhulpaanbieders te inspireren en uit te dagen om zelf groepsaanbod te vormen. Ook wordt onderzocht welke nieuwe pilots zouden kunnen starten. Daarnaast loopt er een project 'vraaggericht (en datagedreven) groepen vol krijgen', waarin met jeugdteams en aanbieders wordt bekeken hoe de vraag beter (gezamenlijk) inzichtelijk gemaakt kan worden om daar het aanbod beter op af te stemmen.

Afbouw Buiten Budgettaire Route

Eind 2024 is in het PHO-jeugd afgesproken dat de Buiten Budgettaire Route (BBR) in twee jaar moet worden afgebouwd. Binnen de BBR kunnen de volgende aanvragen door lokale jeugdteams en Gecertificeerde Instellingen gedaan worden.

- Zorgaanbod dat niet is gecontracteerd (ongeveer 33 procent).
- Urgente zorg bij gecontracteerde zorgaanbieders die hun budgetplafond hebben bereikt (ongeveer 20 procent).
- Verlengingen van eerder toegekende BBR-aanvragen, zowel gecontracteerde als niet-gecontracteerde zorg (ongeveer 41 procent).

- Aanvragen door woonplaatsbeginsel (ongeveer zes procent).

De verwachting is dat er nog een klein percentage maatwerk aanvragen voor uniek, zeldzaam en hoogspecialistisch zorgaanbod blijft bestaan. Het is immers onmogelijk om iedere vorm van zorg te contracteren. Daarnaast blijft de laatstgenoemde categorie (aanvragen door woonplaatsbeginsel) ook voortbestaan. Volledig afbouwen van de BBR is daarom niet mogelijk.

Inmiddels is duidelijk geworden dat de BBR momenteel wordt gebruikt als route om bepaalde knelpunten binnen het stelsel te ontwijken. Hierdoor zijn er in regio Holland Rijnland buitenproportioneel veel ongecontracteerde zorgaanbieders. De BBR moet weer worden gebruikt zoals eerst bedoeld was: als vangnet voor aanvragen via het woonplaatsbeginsel en voor bijzondere vormen van zorg. Om dit te kunnen realiseren, moet binnen het stelsel een aantal knelpunten worden opgelost. Hiervoor is binnen het regionaal programma Jeugdhulp een project ingericht. Na besluitvorming in 2026 worden de voorstellen door het regionale samenwerkingsverband geïmplementeerd.

Gelijke Kansen

In 2026 geven we verder uitvoering aan de Leidse Visie Gelijke Kansen 2023 en het daaruit voortvloeiende uitvoeringsplan Leidse Gelijke Kansen Aanpak. Deze integrale aanpak, vanuit de beleidsterreinen onderwijs en armoede, brengt samenhang in de gemeentelijke opgave op het vergroten van gelijke kansen voor kinderen en jongeren. In het voorjaar 2026 wordt de aanpak geëvalueerd. We blijven ons daarnaast richten op drie actielijnen:

1. Kinderen, jongeren en hun omgeving maken geïnformeerd gebruik van het Leidse aanbod.
2. Professionals weten elkaar en het Leidse aanbod te vinden en voelen zich gesterkt in de gezamenlijke gelijke kansen-opgave.
3. We dringen institutionele oorzaken van kansenongelijkheid terug.

Leiden Kennisstad

Vanuit Leiden Kennisstad (Zie Beleidsterrein 3E1.2) werken we bij de opgaven voor jeugd en onderwijs samen met onze kennispartners open willen deze samenwerking verder versterken. In 2026 bouwen we voort op het jaar als Nationale Onderwijsstad. De aandacht voor de kracht en het belang van het Leidse onderwijs wordt vastgehouden, met blijvende inzet op onder andere kansengelijkheid, duurzaamheid en talentontwikkeling. In samenwerking met het Leiden Education Fieldlab, Leiden Kennisstad en andere partners krijgen succesvolle initiatieven zoals het Duurzaamheidsfestival en projecten rond gelijke onderwijskansen een vervolg. De sterke verbinding tussen onderwijs, onderzoek en praktijk wordt verder versterkt, passend bij Leiden als inclusieve kennisstad. Het Nationale Onderwijsstad jaarthema "Samen er dwars doorheen" blijft richtinggevend in de doorontwikkeling van deze ambities.

Leidse Educatieve Agenda 2024-2028

Ook in 2026 blijft de Leidse Educatieve Agenda 2024-2028 'Dat is de KRACHT van Leiden' gelden. Deze strategische educatieve agenda bevat gezamenlijke ambities van schoolbesturen, kinderopvang en de gemeente, die richting geven aan ons handelen, de gezamenlijke doelen, opgaven en uitvoeringsplannen. Dit doen we in samenwerking met de partners in en rond het onderwijs. We blijven diverse belangrijke sleutelpartners betrekken die nodig zijn om onze ambities te bereiken. Dit zijn onder andere kennisinstellingen voor vervolgonderwijs en culturele en maatschappelijke partijen.

De vier ambities blijven hierin leidend: Kansrijk onderwijs, Mentaal en fysiek gezond opgroeien, Aantrekkelijke kennis- en onderwijsstad en Divers, duurzaam en toekomstbestendig scholenlandschap. Voor elk van deze ambities zijn doelen en acties vastgesteld, die worden uitgewerkt binnen LEA-werkgroepen. De eerste ambitie is al verder uitgewerkt in het 'Actieplan Kansrijk Onderwijs Leiden', inclusief bijbehorende werkgroepen. Onderwerpen van moties zoals brede brugklassen, stapelen, doorgaande ontwikkellijnen, Rijke Leerdag, aandacht voor passend onderwijs en vrijwillige ouderbijdrage komen aan bod in deze werkgroepen.

Onderwijskansenbeleid: Een Vliegende start

We voeren onze wettelijke taak uit om onderwijsachterstanden te voorkomen en te bestrijden. Dit doen we binnen het beleidskader "Een Vliegende Start 2023–2026". Het beleid richt zich op het bereiken van doelgroepkinderen voor voorschoolse educatie (VE), met als uitgangspunt: de basis op orde. De uitvoering gebeurt in nauwe samenwerking met VE-aanbieders, de bestuurlijke kerngroep en werkgroepen binnen Kansrijk Onderwijs. In 2026 zetten we deze positieve samenwerking voort. We blijven ons richten op twee succesfactoren: vroegtijdige signalering van risico's op achterstanden en actieve toeleiding naar kinderopvang met aanvullend aanbod. Om dit te versterken, implementeren we in 2026 een stads breed monitoringssysteem dat het bereik van de doelgroep, voortgang voorschoolse educatie en de overgang naar het basisonderwijs volgt en ondersteunt. In 2026 voeren we een beleidsevaluatie uit en bereiden we het vervolg op het huidige beleid voor.

Voortijdig Schoolverlaten: Voorbereiding op nieuwe VSV-wetgeving

Samen met het Regionaal Bureau Leerrecht, het onderwijs en de andere gemeenten in de regio bereiden wij ons voor op de nieuwe wet 'Van school naar duurzaam werk'. Deze wet treedt naar verwachting op 1 januari 2026 in werking en geeft scholen, doorstroompunten en gemeenten meer ruimte om jongeren tot 27 jaar te ondersteunen bij de stap naar werk én het behoud daarvan. De doelgroep wordt uitgebreid van jongeren tot 23 jaar naar jongeren tot en met 26 jaar. De focus ligt op jongeren die ook in gunstige economische tijden moeite hebben om werk te vinden of vast te houden. Het gaat voornamelijk om jongeren uit het praktijkonderwijs, voortgezet speciaal onderwijs, mbo-niveau 1 en 2, en voortijdig schoolverlaters. Als gemeente zetten wij in op nauwe samenwerking met onderwijs en werkgevers. Zo willen we deze jongeren duurzaam begeleiden naar werk (zie 7C4 voor een verdere toelichting).

Gezonde Kansrijke Start

Gezonde Kansrijke Start Leiden is onderdeel van het nieuwe beleidskader Sport, Gezondheid en Spelen & Bewegen. Dit is het moment om het actieprogramma te herzien naar de huidige behoeften en ontwikkelingen. We zoeken daarbij verbinding met de Leidse Gelijke Kansen Aanpak binnen de gemeente Leiden en de doorgaande lijn naar het jonge kind te borgen.

Eind 2024 is vanuit Gezonde Kansrijke Start Leiden een groep van ervaringsdeskundigen en mensen met ervaringskennis onder begeleiding van BuZz gestart voor ondersteuning van (aanstaande) gezinnen in een kwetsbare positie (BuZz Brains Kansrijke Start). De ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid gebruiken we ook voor andere beleidsterreinen, zoals het armoedebelaid. In Leiden zijn wij in vergelijking met de regiogemeenten al ver gevorderd rondom Kansrijke Start. Daarom denken wij vanuit Leiden actief mee bij de regionale ketenaanpak Kansrijke Start en zoeken we daar waar mogelijk de samenwerking op met de Leidse regiogemeenten. De financiering van Gezonde Kansrijke Start Leiden valt onder de SPUK /GALA/IZA middelen. Met de komst van de AZWA (Aanvullende Zorg- en Welzijnsakkoord) zullen de beschikbare middelen daaronder komen te vallen.

Beleidskader Sport, Gezondheid, Spelen en Bewegen

We hechten eraan dat alle Leidenaars een gezonde en actieve leefstijl hebben. Voldoende bewegen is een essentieel onderdeel voor (het kunnen hebben van) een gezonde en actieve leefstijl. Daarom stimuleren we dat alle Leidenaars voldoende kunnen sporten, spelen, en bewegen. Dit is in lijn met het beleidskader Sport en Gezondheid 'Samen maken we de stad gezond en actief 2019-2023', het beleidskader Spelen en Bewegen (2019-2023) en het beleidsakkoord 'Samen leven in Leiden 2022-2026'. Dat doen we samen met de inzet van de sportverenigingen, buurtsportcoaches en andere stadspartners. In 2026 werken we het nieuwe beleidskader Gezondheid, Sport, Spelen en Bewegen verder uit op basis van de participatie die eind 2025 heeft plaatsgevonden, waarin we ook met de gemeenteraad inhoudelijk in gesprek zijn gegaan. De gemeenteraad wordt na de participatie begin 2026 verder betrokken. Met deze aanpak komen we bij een nieuw college en gemeenteraad na de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 met ambities en doelstellingen binnen de domeinen Sport, Gezondheid en Spelen om concreet vorm en inhoud te geven aan een integraal beleidskader voor de periode 2026 – 2030.

Onderwijshuisvesting

In 2026 geven wij uitvoering aan het beleidsrijke Integraal Huisvestingsplan Onderwijs dat in 2025 door de gemeenteraad is vastgesteld. Naar verwachting zal de VNG in 2026 met een nieuwe modelverordening voorzieningen huisvesting onderwijs komen vanwege aanpassing van bestaande wetgeving naar het wetsvoorstel planmatige en doelmatige aanpak onderwijshuisvesting, dat voor zover bekend per 1 januari 2026 van kracht wordt. Dit betekent dat in 2026 de Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs voor de gemeente Leiden wordt geactualiseerd en aan de raad ter besluitvorming worden voorgelegd. We gaan door met voorbereidingskredieten. Scholen die daar klaar voor zijn kunnen dat aanvragen. In 2026 evalueren we de programmatische aanpak van onderwijshuisvesting.

Beleidsterrein 7A Jeugd

Doelen en prestaties bij 7A Jeugd

Doel	Prestatie
7A1 Een krachtige en pedagogische samenleving	7A1.1 Betrekken van de jeugd via jeugdparticipatie
	7A1.2 Waarborgen kwaliteit (openbare) speelruimte
7A2 Goede (gebiedsgerichte) ondersteuning en hulp aan jeugd en gezin	7A2.1 Vanuit het CJG uitvoeren Wet Publieke Gezondheid
	7A2.2 Vanuit het CJG organiseren van informatie, advies en opvoedingsondersteuning
	7A2.3 Vanuit het CJG organiseren van jeugdhulp door middel van jeugdteams
7A3 Goede specialistische hulp beschikbaar	7A3.1 Het organiseren van specialistische hulp

7A1.1 Betrekken van de jeugd via jeugdparticipatie

In Leiden vertegenwoordigen jeugd en jongeren een groot deel van de inwoners. Het is belangrijk hen te betrekken bij het vormen van beleid of bij het oplossen van vraagstukken die spelen in de gemeente, zie ook prestatie 1A2.2 (Informeren en betrekken van inwoners, ondernemers en instellingen over besluiten en bij uit te voeren beleid). Dit levert waardevolle inbreng op voor innovatieve en duurzame oplossingen en het draagt bij aan burgerschapsontwikkeling van jeugd en jongeren zelf. Met de kinderraad en jongerenraad wordt op een serieuze manier invulling gegeven aan jongerenparticipatie. Bij de kinderraad wordt jaarlijks een groep 7 van een basisschool aangewezen, waarin kinderen aan de slag gaan met een vraagstuk in de stad. De jongerenraad bestaat uit 24 jongeren die worden gekozen door de betrokken middelbare scholen. De jongerenraad gaat het college en de raad voorzien van gevraagd en ongevraagd advies over onderwerpen die voor hen belangrijk zijn. De jongerenraad is een pilot en loopt tot en met schooljaar 2025-2026. Daarna wordt op basis van de eindevaluatie en scenario's, een afweging gemaakt over een vervolg.

7A1.2 Waarborgen kwaliteit (openbare) speelruimte

In een dichtbebouwde stad als Leiden speelt de openbare ruimte een steeds grote rol voor (ongebonden) sporten, bewegen en ontmoeten. De Leidse Beweegsleutels zetten we ook in 2026 in bij duurzame wijkontwikkelingsprojecten en andere gebiedsontwikkelingen in de stad. In 2026 besteden we in het beheer en onderhoud van de speeltuinen extra aandacht aan inclusief spelen en het spelen in een groene omgeving. Vooral in buurten met weinig openbare ruimte bieden schoolpleinen aan kinderen de kans om toch buiten te kunnen spelen. De meeste Leidse schoolpleinen zijn na schooltijd niet toegankelijk voor kinderen om te spelen en veel pleinen zijn erg versteend. Daarom zetten wij ons ook in 2026 samen met de schoolbesturen in om meer schoolpleinen te vergroenen en te onderzoeken hoe we deze toegankelijker maken na schooltijd. Op basis van het (pilot)project Bonaireplein bekijken we hoe de locatie voor Het Gebouw het beste kan worden ingericht. Tenslotte zetten we in samenwerking met de Leidse Bond van Speeltuinen in op de uitvoering van de SamenSpeelbelofte en het versterken van een Leids speeln netwerk.

7A2 Goede (gebiedsgerichte) ondersteuning en hulp aan jeugd en gezin

De Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) hebben een centrale rol in het bieden van laagdrempelige en integrale ondersteuning aan jeugd en gezin. In een CJG vindt nauwe samenwerking plaats tussen de Jeugdgezondheidszorg (GGD), de Jeugdteams, de Sociaal wijkteams en de SSB-partners. Door samen te werken, streven we ernaar dat we preventief sneller ondersteuning kunnen bieden. In 2026 wordt die samenwerking betrokken in het onderzoek naar de versterking van de jeugdteams als een van de aanbevelingen vanuit het eindrapport Taskforce Jeugdzorg.

Gezonde Kansrijke Start

Ook in 2026 blijven we inzetten om als Leiden actief te participeren bij de regionale ketenaanpak Kansrijke Start en zoeken we daar waar mogelijk de samenwerking op met de Leidse regiogemeenten. Hierdoor kunnen we onze kennis delen en mogelijk ook bepaalde interventies (sub)regionaal beleggen, zodat deze structureel geborgd blijven. Met Gezonde Kansrijke Start Leiden richten we ons vooral op de periode van 0-9 maanden tot 2 jaar waarbij we extra ondersteuning bieden aan jonge (aanstaande) ouders in een kwetsbare positie. Met de partijen van de lokale coalitie Gezonde Kansrijke Start Leiden versterken we de samenwerking tussen het medisch en sociaal domein, waarbij we de kennis van ervaringsdeskundigen willen intensiveren. Ook willen we BuZZ Brains Kansrijke Start in 2026 verder uitbouwen.

7A2.3 Vanuit het CJG organiseren van jeugdhulp door middel van jeugdteams

Stichting Jeugdteams Leidse regio geeft uitvoering aan de uitvoeringsagenda 2025-2028. Hierin staan werkafspraken om de jeugdteams te verstevigen. Hierin zijn de aanbevelingen vanuit het eindrapport van KoxkDeVoogd, de evaluatie van de opdracht aan de Jeugdteams, het jaarplan van de Jeugdteams, Toekomstscenario Kind en Gezinsbescherming en de Hervormingsagenda opgenomen en geprioriteerd. De

focus op normaliseren wordt voortgezet en de aandacht voor zelfredzaamheid en eigen kracht vergroot. De jeugdteams gaan de regiefunctie verstevigen en de samenwerkingen in het jeugdn netwerk versterken. Hiermee wordt ervoor gezorgd dat jeugdigen en gezinnen de juiste tijdelijke hulp, op de juiste plek, op het juiste moment, van een juiste professional krijgen, als het eigen netwerk niet (meer) toereikend is. De verwachting is dat deze werkafspraken ook bijdragen aan de toegankelijkheid en betaalbaarheid van de jeugdhulp.

7A3.1 Het organiseren van specialistische hulp

In de regio Holland Rijnland werkt Leiden met twaalf andere gemeenten samen om een aantal knelpunten in de specialistische jeugdhulp om te buigen. De verwachting is dat dit bijdraagt aan de toegankelijkheid en betaalbaarheid van de jeugdhulp, en dat de kinderen de juiste hulp krijgen op de juiste plek in het stelsel. Het ombuigen van het zorglandschap doen we op verschillende manieren. Allereerst richt het afbouwen van de Buiten Budgettaire Route (BBR) zich op het minimaliseren van BBR-aanvragen en het vergroten en completer maken van het gecontracteerde zorgaanbod. Vervolgens draagt het afbouwen van Jeugdzorg+ en de ontwikkeling van alternatief en kleinschalig aanbod eraan bij dat kinderen zo thuis mogelijk opgroeien. Daarnaast draagt het inzetten van ambulante groepsaanbod (collectiveren) bij kinderen eraan bij dat er minder druk komt op de hoge vraag naar schaarse en dure individuele begeleiding binnen de specialistische jeugdhulp. Tot slot stuurt de Taskforce van het regioprogramma op efficiëntere inzet van (gemeentelijke) personele capaciteit en het werken met beschikkingen om meer grip te krijgen op de financiën.

Effectindicatoren bij 7A Jeugd

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 7A1 Een krachtige pedagogische samenleving						
7A1.a Percentage inwoners dat het eens of helemaal eens is met de stelling dat er in de buitenruimte voldoende gelegenheid is om te sporten, bewegen of spelen voor kinderen / jongeren	65% (2021) 62% (2023) 63% (2025)	-	71%	-	72%	Stadsenquête
7A1.b Percentage inwoners dat het eens of helemaal eens is met de stelling dat er in de buitenruimte voldoende gelegenheid is om te sporten, bewegen of spelen voor volwassenen	52% (2021) 55% (2023) 50% (2025)	-	61%	-	65%	Stadsenquête
7A1.c Percentage inwoners dat vindt dat in de buurt voldoende speelmogelijkheden voor kinderen zijn	49% (2021) 41% (2023) 49% (2025)	-	56%	-	57%	Stadsenquête
7A1.d Percentage inwoners dat vindt dat de speelmogelijkheden in de buurt veilig zijn	50% (2021) 41% (2023) 48% (2025)	-	53%	-	55%	Stadsenquête
7A1.e Percentage inwoners dat vindt dat de speelmogelijkheden in de buurt uitdagend zijn	20% (2021) 13% (2023) 18% (2025)	-	28%	-	28%	Stadsenquête
7A1.f Percentage inwoners dat vindt dat er goede voorzieningen voor jongeren zijn	46% (2021) 45% (2023)	-	31%	-	33%	Veiligheidsmonitor
Doel 7A3 Goede specialistische hulp beschikbaar						
7A3.a Percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp	15,8% (2022) 16,7% (2023) 17,3 (2024)	14,0%	14,0%	14,0%	14,0%	CBS (wsjg - BBV)
7A3.b Percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdbescherming	11,2% (2022) 1,0% (2023) 1,0% (2024)	1%	1%	1%	1%	CBS (wsjg - BBV)
7A3.c Aantal Leidse gezinnen die door vrijwilligers worden ondersteund bij opvoedproblemen	41 (2022) 27 (2023) 40 (2024)	45	45	50	60	Jaarrapportage HomeStart
7A3.d Percentage jeugdhulptrajecten met verblijf	2,3% (2021) 2,9% (2023) 2,6% (2024)	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	SOZ/ Holland Rijnland
7A3.e Aantal jongeren in gesloten jeugdhulp	9 (2021) 5 (2023) 2 (2024)	2	2	0	0	SOZ/ Holland Rijnland
7A3.f Gemiddelde trajectduur in dagen	269 (2021) 196 (2023) 280 (2024)	180	180	180	180	SOZ/ Holland Rijnland

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
7A3.g Percentage jeugdigen met hoogspecialistische ambulante jeugd-GGZ van het totaal aantal jeugdigen met jeugdhulp	23% (2022) 20% (2023) 19% (2024)	20%	20%	20%	19%	SOZ/ Holland Rijnland
7A3.h Aantal trajecten ingezet bij niet-gecontracteerde aanbieders	56 (2022) 97 (2023) 111 (2024)	40	30	20	30	SOZ/ Holland Rijnland

Verbonden partijen

Service-organisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ)	
Motieven en doelen deelname GR	De Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland (een gemeenschappelijke regeling) behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van gemeentelijke contractering in het kader van de Jeugdwet: (a) Regionale jeugdhulp in het gedwongen kader (b) Gespecialiseerde jeugdhulp.
Kansen	De gemeenten van Holland Rijnland delen de visie op de uitvoering van de jeugdhulp met Leiden, namelijk het thuis zo normaal mogelijk kunnen opgroeien en het centraal stellen van kind en gezin bij het uitvoeren van de hulp. Als regio zijn de gemeenten daardoor een krachtiger opdrachtgever voor de uitvoerende partijen. Het contractmanagement, dat door de Serviceorganisatie wordt uitgevoerd, is een concreet voorbeeld daarvan. Daarnaast sluit het regionaal inkopen en aanvoeren van de jeugdhulp het beste aan bij de uitvoeringsvormen en werkgebieden van de betrokken aanbieders, wat onnodige administratieve lastendruk voorkomt. Tot slot vormen de 13 portefeuillehouders Jeugd van Holland Rijnland het bestuur van de Serviceorganisatie, wat de gemeenten sturingsmogelijkheid geeft. Bovenstaande werkwijze sluit aan bij de uitgangspunten die in de Hervormingsagenda Jeugd zijn vastgelegd over de breedte van de regionale samenwerking.
Risico's (top 3)	1. Aansturing geschiedt vanuit 13 gemeenten en moet dus ook op basis van overeenstemming tussen deze gemeenten. 2. De lokale P&C-cycli van de gemeenten t.a.v. de uitvoering van de specialistische jeugdhulp zijn afhankelijk van de kwaliteit en tijdigheid van de gegevens vanuit de Serviceorganisatie Zorg 3. Balans en samenwerking tussen de gemeenten (sturing op beleid) en de Serviceorganisatie (sturing op contracten) in accountmanagement van aanbieders.
Belangrijkste doelstellingen / prestaties en opgaven 2025	- Uitvoering van gemeentelijke contractering in het kader van de Jeugdwet: (a) Regionale jeugdhulp in het gedwongen kader (b) Gespecialiseerde jeugdhulp. - Kwantitatieve en kwalitatieve monitoring van de uitvoering van de jeugdhulpcontracten - Afhandeling facturatie van de jeugdhulp cf. contracten via berichtenverkeer - Opstellen definitieve prognose, afrekening en rapportage over 2023, prognoses en (tussen-)rapportage over 2024 en begroting 2025 - Samenwerking met gemeenten en aanbieders t.b.v. sturing op verwezenlijken actuele inkoop- en
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2025	Continue versterking organisatorische en financiële beheersbaarheid
Bijdrage 2026	€ 1.125.254

Beleidsterrein 7B Peuterspeelopvang en kinderopvang

Doelen en prestaties bij 7B Peuterspeelzalen en kinderopvang

Doel	Prestatie
7B1 Kwalitatief goed en toegankelijk aanbod van kindercentra	7B1.1 Zorg dragen voor voldoende aanbod peuterspeelopvang
	7B1.2 Waarborgen kwaliteit kinderopvang / peuterspeelopvang

7B1.1 Zorg dragen voor voldoende aanbod peuterspeelopvang

Voor alle kinderen is het van groot belang dat zij toegang krijgen tot 'spelend leren' en 'voorschoolse educatie', in aanvulling op hun ontwikkeling thuis. Daarom zorgen we voor voldoende aanbod aan kindercentra met goede kwaliteit, waarbinnen alle kinderen kunnen deelnemen aan peuter- of kinderopvang. Hierbij kunnen zij ook geïndiceerde 'Voorschoolse educatie' (VE) ontvangen. Om de toeleiding van geïndiceerde peuters naar een VE-groep goed te laten verlopen, zetten we de sterke samenwerking met onder andere het JGZ en de kinderopvangorganisaties binnen Leiden voort. We ontwikkelen deze waar mogelijk verder, passend onder de ambities zoals vastgelegd binnen het beleidsplan 'Een Vliegende Start' (2023- 2026). In 2026 wordt een stads breed monitoringssysteem geïmplementeerd.

7B1.2 Waarborgen kwaliteit kinderopvang/peuterspeelopvang

We hechten bij het wettelijke toezicht op de kwaliteit van kinderopvang grote waarde aan talentontwikkeling, het sterken van eigen kracht, extra ondersteuning indien nodig en de relatie tussen ouders en professionals. Om die reden is de kinderopvang ook partner binnen de 'Rijke Leerdag' (Rijksprogramma School en Omgeving: 7C3.1). We hebben daarbij expliciet aandacht voor kinderen met extra ondersteuningsvragen binnen de kinderopvang. In 2026 zetten we, samen met maatschappelijke partners, in op het in beeld brengen en analyseren van deze ondersteuningsbehoeften. Op basis daarvan werken we aan een plan van aanpak met passende interventies, waarbij we inzetten op het normaliseren van ondersteuning binnen de reguliere kinderopvang waar mogelijk. Tegelijkertijd brengen we de eventuele financiële consequenties van deze aanpak in kaart, zodat we tijdig kunnen sturen op haalbaarheid en uitvoerbaarheid.

Effectindicatoren bij 7B Peuterspeelopvang en kinderopvang

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 7B1 Kwalitatief goed en toegankelijk aanbod van kindercentra						
7B1.a Percentage kinderen van 0 tot 4 jaar dat deelneemt aan kinderdagopvang*	65% (2021) 67% (2022) 90% (2024)	66%	66%	67%	98%**	CBS

*In dit cijfer wordt opvang door gastouders (VGO) of opvang op kinderdagopvang waarbij geen kinderopvangtoeslag wordt aangevraagd niet meegerekend. Het percentage deelname is in de praktijk dus hoger.

** De streefwaarde in 2029 is hoger omdat het Rijk toewerkt naar (nagenoeg) gratis kinderopvang voor werkende ouders. Verwachting is dat dat de deelname aan kinderopvang hierdoor verhoogd wordt.

Beleidsterrein 7C Onderwijsbeleid

Huidige doelen en prestaties bij 7C Onderwijsbeleid

Doel	Prestatie
7C1 Gelijke kansen voor kinderen en jongeren	7C1.1 Waarborgen van aanbod, kwaliteit en deelname aan voor- en vroegschoolse educatie
	7C1.2 Ondersteunen van hoogwaardig taalaanbod in het onderwijs
	7C1.3 Bevorderen van een goede samenwerking tussen ouder en professional
7C2 Goede onderwijs-ondersteuning en samenwerking in het onderwijs	7C2.1 Ondersteunen zorg voor leerlingen met specifieke behoeften
	7C2.2 Stimuleren samenwerking en voorzieningen in het onderwijs
7C3 Als Kennisstad toekomstbestendig onderwijs bevorderen met extra aandacht voor duurzaamheid, internationalisering en talentontwikkeling	7C3.1 Stimuleren van een duurzame rijke leeromgeving waarin leerlingen en onderwijsprofessionals hun eigen talenten kunnen ontwikkelen met aandacht voor een doorlopende leerlijn
	7C3.2 Stimuleren dat leerlingen worden voorbereid op een internationale samenleving
	7C3.3 Bevorderen van toekomstgerichte talentontwikkeling door samenwerking van onderwijs met bedrijven en instellingen
7C4 Zoveel mogelijk leerlingen volgen onderwijs en halen een startkwalificatie of verwerven een werkplek	7C4.1 Sturing geven aan projecten die zich richten op het behalen van een startkwalificatie, terugkeer naar het onderwijs (ook voor thuiszitters) of het verwerven van een werkplek
	7C4.2 Tegengaan verzuim leerplichtigen

7C1 Gelijke kansen voor kinderen en jongeren

In 2026 bouwen we voort op de lijn zoals ingezet vanuit de Leidse Gelijke Kansen Aanpak. Juist in het licht van de door het Rijk aangekondigde bezuinigingen per januari 2026 in het hoofdlijnenakkoord, zoals de voorgenomen 10% bezuiniging op onderwijsachterstandenbeleid, en de voorgenomen bezuiniging op de Onderwijskansenregeling (voortgezet onderwijs), neemt de druk op kansengelijkheid toe. In Leiden blijven we ook in 2026 ongelijk investeren voor gelijke kansen. We zetten in op evaluatie van de Leidse Gelijke Kansen Aanpak en maken in nauwe samenwerking met het brede Leidse onderwijsveld inzichtelijk wat eventueel gevolgen van bezuinigingen betekenen voor onze scholen. We continueren succesvolle inspanningen. Zo organiseren we in 2026 een tweede Leidse Meidentop. We werken aan verdere inbedding van de brugfunctionaris in Leiden, onder meer via een gezamenlijk scholingsprogramma en monitoring van de resultaten. De inzet van de brugfunctionaris in het basisonderwijs wordt geëvalueerd en we werken aan uitbreiding richting voorschoolse educatie (VE). Daarnaast ondersteunen en faciliteren we de doorontwikkeling van het Actieplan Kansrijk Onderwijs Leiden, voeren we regie op het Onderwijskansenbeleid en sturen we op samenhang tussen gelijke kansen-initiatieven.

7C1.1 Waarborgen van aanbod, kwaliteit en deelname aan voor- en vroegschoolse educatie (VVE)

Het aantal peuters blijft naar verwachting ook in 2026 licht dalen, door dalende geboortecijfers. We blijven echter zorgdragen voor een ruim voldoende kwalitatief aanbod voorschoolse educatie (VE) en blijven streven naar beter bereik van deze doelgroep-peuters. Daarvoor blijft de hiervoor bestemde subsidieregeling van kracht, bekostigd uit het Onderwijs Achterstanden Budget (OAB). We zetten extra in op het verhogen van de deelname en de toeleiding van peuters naar VE door het in werking nemen van een monitor welke in samenwerking met de kinderopvang en JGZ. In lijn met de Leidse Visie 'Gelijke Kansen 2023-2026' werken we verder op een sterker vindplaatsenbeleid wat niet alleen bijdraagt aan een hoger bereik, maar ook segregatie tegengaat.

Kindcentrum 'Stevenshof'

Het (ver)nieuwbouwproject van het Kindcentrum Stevenshof heeft vertraging opgelopen vanwege aanpassingen in het ontwerp, in verband met het circulair bouwen en de keuze voor een wissellocatie in plaats van noodlokalen. Het nieuwe gebouw – waarin de basisscholen Wereldwijzer (SCOL) en Stevenshof (PROO), peuteropvang, buitenschoolse opvang en een gymzaal komen – is naar verwachting klaar in schooljaar 2029-2030. In 2026 wordt verder gewerkt aan de voorbereidingen van het te realiseren kindcentrum, op het gebied van de uitwerking van de inhoudelijke samenwerking. Hierbij is onder andere aandacht voor het vormgeven van een doorlopende leer- en ontwikkelingslijn.

7C2.1 Ondersteunen zorg voor leerlingen met specifieke behoeften

Als antwoord op de vraag van jongeren die iets anders of iets extra's nodig hebben, zijn we in 2024 gestart met Skill School en biedt Studio MOIO, anders dan onderwijs, een plek waar jongeren zich kunnen ontwikkelen. Los van de diverse maatregelen die wij ondernemen voor jongeren die thuiszitten, of dreigen thuis te komen zitten (denk hierbij naast eerdergenoemde ook aan MDT UniverCity en Buitenkans), initiëren we ook in 2025 op

verschillende plekken het gesprek hierover. Deze gesprekken gaan over de vraag: Wat is er nodig om de inzet op ontwikkeling voor kinderen en jongeren als uitgangspunt te nemen in alles wat we doen? Ook onderzoeken we vanuit de Leidse Gelijke Kansen Aanpak hoe we samen met het onderwijs kritisch kunnen kijken naar de huidige inrichting van het onderwijssysteem. Welke ruimte kunnen we zelf vinden en wat moeten we agenderen op de landelijke agenda om het kind en de jongeren centraal te stellen boven processen. Studio MOIO én de Skill School bieden jongeren ruimte om hun talenten te ontwikkelen, onder andere in het kader van de Maatschappelijke Diensttijd.

Leerlingenvervoer

We houden een vinger aan de pols bij de uitvoering van het leerlingenvervoer. In 2026 verloopt de regionale (De gemeenten Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude en De Zijlbedrijven Leiden (DZB)) overeenkomst met doelgroepvervoerder Noot. Sinds 2023 is de uitvoering van het leerlingenvervoer uitbesteed aan Forseti. Ook deze overeenkomst verloopt in 2026. Op basis van periodieke evaluaties zijn we voornemens de contracten te verlengen. Daarnaast zijn we in 2024 zijn we gestart met een pilot waarbij leerlingen een training volgen om te reizen met het openbaar vervoer. Deze pilot zetten we ook in 2026 voort. Wanneer leerlingen leren met het OV te reizen is dat goed voor hun zelfvertrouwen en een betere voorbereiding op hun toekomst. Een abonnement voor het OV is bovendien veel goedkoper voor de gemeente dan het taxivervoer.

7C2.2 Stimuleren samenwerking en voorzieningen in het onderwijs

De gemeenten en het onderwijs zijn samen verantwoordelijk voor een dekkend onderwijszorgcontinuüm: een samenhangend geheel van voorzieningen, zodat er voor elke jeugdige een passende plek is om zoveel mogelijk onderwijs te volgen. In Holland Rijnland bestaan hiervoor verschillende onderwijs-zorgarrangementen (OZA's). Deze voorzieningen zijn erop gericht om jeugdigen binnen één tot twee jaar naar onderwijsdeelname in het regulier of speciaal onderwijs te leiden. Onder regie van een procesregisseur binnen Holland Rijnland brengen we samenhang aan tussen bestaande voorzieningen en stimuleren we de samenwerking tussen onderwijs, jeugdhulp en andere betrokken partners. Ook dagbehandel- en dagbestedingslocaties worden hierin meegenomen. Daarnaast versterken we de samenwerking via de Lokale Educatieve Agenda (LEA), het Op Overeenstemming Gericht Overleg (OOGO) en het programma Kansrijk Onderwijs. Zo bouwen we in Leiden verder aan een stevig en gezamenlijk netwerk voor jeugdigen met een ondersteuningsbehoefte.

7C3 Als Kennisstad toekomstbestendig onderwijs bevorderen met extra aandacht voor duurzaamheid, internationalisering en talentontwikkeling

Als (internationale) kennis- en onderwijsstad zetten we ons continu in om de kennisinstellingen en onderwijspartijen met elkaar te verbinden. Dit doen we om deze instellingen maximaal te laten floreren en onze inwoners zoveel mogelijk te laten profiteren van de kennis die er in onze stad is. Dit doen we door als gemeente intensief samen te werken met het onderwijs en onderwijsnetwerken (zoals het LEF en het platform Onderwijs in de Leidse regio) in het vormgeven van gezamenlijke vraagstukken en activiteiten rondom het realiseren van toekomstbestendig onderwijs. De opbrengsten van Leiden Nationale Onderwijs Stad worden verder uitgerold en geborgd.

7C3.1 Stimuleren van een duurzame rijke leeromgeving waarin leerlingen en onderwijsprofessionals hun eigen talenten kunnen ontwikkelen met aandacht voor een doorlopende leerlijn

Eén van de ambities in de LEA 2024-2028 luidt: 'De kracht van Leiden is dat het een aantrekkelijke kennis- en onderwijsstad is met een rijke onderwijsleeromgeving die we maximaal benutten. De ambitie gaat onder andere over een stad waar je van jong tot oud optimaal kan ontwikkelen, waar je wordt voorbereid op de beroepen van straks en waar een prettig en veilig leer- en werkklimaat in het onderwijs heerst.' We geven deze ambitie in 2026 onder andere vorm door in te zetten op onderwijsinnovatie, de koppeling van Verwonder om de Hoek aan de Rijke Leerdag.

Onderwijsinnovatie

In Leiden geloven we dat kennis die je samen maakt het welzijn in de stad vergroot en tegelijkertijd de kwaliteit van onderwijs en onderzoek bevordert en zichtbaar maakt. Niet alleen heeft Leiden als Kennisstad alle onderwijssectoren in huis, van peuterspeelzaal tot universiteit, maar er zijn ook veel educatie- en onderzoekspartners, musea en netwerkorganisaties zoals het LEF. Samen vormt dit een rijk leerecosysteem. Om dit ecosysteem optimaal te laten werken zetten we onder andere de onderwijsinnovatiesubsidie in als instrument om (onderwijs)partners met elkaar te verbinden, in staat te stellen om samen te vernieuwen en te verdiepen op thema's die zij belangrijk vinden. In 2026 kunnen weer nieuwe initiatieven worden ingediend voor onderwijsinnovatiesubsidie. Ook worden de onderwijsprojecten uit de periode 2024-2025 geëvalueerd.

Vernieuwde conciërgeregeling

In 2026 gaat de vernieuwde en verbrede gemeentelijke subsidieregeling voor conciërges in het primair onderwijs in. Deze vernieuwde en verbrede regeling omvat naast conciërges nu ook ander onderwijsondersteunend personeel (OOP). De vernieuwde regeling sluit beter aan bij de wensen van de scholen/schoolbesturen, de veranderende doelgroep van de Participatiewet en de aanpak van het personeelstekort in

het onderwijs. We investeren ongelijk op scholen die dit hard nodig hebben. De vernieuwde subsidieregeling wordt in september 2025 door het college vastgesteld.

Verwonder om de Hoek (zie ook programma 8A1.3 en 8A3.2)

Het leerecosysteem Verwonder om de Hoek (Vodh) biedt basisscholen een gecombineerd aanbod van cultuur- en natuureducatie, techniek, wetenschap en duurzaamheid. BplusC, st. Cultuureducatiegroep (CEG) en Naturalis zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de uitvoering. De focus van Vodh voor 2025-2028 ligt op curriculumvernieuwing en de gelijke kansen-opgave in de scholen. De nadruk ligt hierbij op de verbinding met het concept van de Rijke Leerdag en de onderwijskansscholen. We richten ons op vindplaatsen. Voor Leiden biedt het platform ook kennismakingscursussen in kunst, cultuur, natuur en techniek buiten schooltijd. Dit is een breed palet aan kortlopende cursussen die voor kinderen en jongeren beschikbaar komen tegen redelijk tarief, vergelijkbaar met de sportintro-activiteiten.

Rijke Leerdag

In 2026 verdiepen we het concept van de Rijke Leerdag Leiden en breiden we het concept uit naar meer scholen. In de nieuwe rijkssubsidieronde School en Omgeving doen nu zeven Leidse basisscholen en één Leidse middelbare school mee, ten opzichte van vier basisscholen in de vorige jaren. De coalitie, bestaande uit Leidse scholen, schoolbesturen, gemeente, kinderopvangorganisaties, sport- en cultuurinstellingen, welzijnsorganisaties en andere maatschappelijke partners, zal zich voornamelijk focussen op afstemming en kwaliteitsverbetering van het aanbod van de naschoolse activiteiten. Het programma richt zich nog steeds op brede talentontwikkeling door een breed aanbod aan binnen- en buitenschoolse activiteiten aan te kunnen bieden aan leerlingen op het gebied van sport, cultuur, (wereld)burgerschap, taal, muziek, nieuwe media, kunst, dans en theater. Naast het programma School en Omgeving wordt vanuit de Leidse Educatieve Agenda, en het Actieplan Kansrijk Onderwijs Leiden, ook ingezet op naschoolse activiteiten bij scholen die niet binnen deze rijksregeling vallen.

Natuur en Duurzaamheidseducatie

Natuur- en Duurzaamheids Educatie (NDE) zet zich in om kinderen en jongeren te betrekken bij hun omgeving en de (maatschappelijke) ontwikkelingen in de stad. NDE stimuleert en faciliteert het onderwijs en de stadspartners. Via het platform Verwonder om de hoek wordt het aanbod voor het basisonderwijs ontsloten. Voor het VO wordt maatwerk geleverd door aan te sluiten bij het duurzaam docenten netwerk. In 2026 wordt onderzocht of een duurzaam docenten netwerk ook opgezet kan worden voor het basisonderwijs.

Groenblauwe schoolpleinen

Groenblauwe schoolpleinen zijn uitdagende pleinen die uitnodigen tot spelen en bewegen en die voorzien zijn van planten, struiken, bomen en eventueel water. Vooral in buurten met weinig openbare ruimte bieden schoolpleinen aan kinderen de kans om toch buiten te kunnen spelen. De meeste Leidse schoolpleinen zijn na schooltijd niet toegankelijk voor kinderen om te spelen en veel pleinen zijn erg versteend. Daarom zetten wij ons ook in 2026 samen met de schoolbesturen in om meer schoolpleinen te vergroenen en te onderzoeken hoe we deze toegankelijker maken na schooltijd. Het Bonaireplein wordt als pilotproject opnieuw ingericht; leerpunten worden meegenomen naar andere schoolpleinen.

7C3.2 Stimuleren dat leerlingen worden voorbereid op een internationale samenleving

We zien een toenemend aantal jonge inburgeraars en alleenstaande minderjarige vreemdelingen in Leiden, mede door de uitbreiding van AZC De Paardenwei. Deze groep heeft in het thuisland vaak in beperkte mate of geen middelbaar onderwijs gehad en vindt het hierdoor lastig aansluiting in het regulier onderwijs te vinden (zie ook Programma 10). In 2026 werken we daarom intensief door met het onderwijs aan voldoende én passend onderwijs voor minderjarige nieuwkomers. Ook voor de groep 16 jaar en ouder. We breiden het aanbod uit met extra taalklassen op een tweede Internationale Schakelklas (ISK) in Leiden, speciaal voor deze doelgroep. We trekken hierin samen op met gemeenten in Holland Rijnland, met als doel een duurzaam regionaal aanbod voor nieuwkomersonderwijs. Om de samenwerking te verbeteren is bij Holland Rijnland een regionale coördinator nieuwkomersonderwijs aangesteld. Deze coördinator ondersteunt ISK's bij knelpunten, stemt af met partners en monitort de instroom en uitstroom van nieuwkomers in de regio.

7C3.3 Bevorderen van toekomstgerichte talentontwikkeling door samenwerking van onderwijs met bedrijven en instellingen

Door als onderwijs samen te werken met bedrijven en stadspartners kunnen we kinderen en jongeren beter voorbereiden op de arbeidsmarkt. In verschillende sectoren zijn tekorten, zoals onderwijs, zorg en techniek. We willen kinderen en jongeren laten zien waar hun talenten liggen en hoe zij deze kunnen inzetten voor maatschappelijke vraagstukken. Dat doen we door bij te dragen aan verschillende (tijdelijke) initiatieven, zoals MDT UniverCity, MDT Skill School, MDT Talent en Toekomst en Leren met de Stad. Ook stimuleren we de ontwikkeling van hybride onderwijs binnen het mbo. In 2026 gaat de wet 'Van School naar Duurzaam Werk' in. Door deze wet moeten mbo-instellingen en pro-vso –scholen inzetten op aanvullende loopbaanbegeleiding (zie ook de toelichting in de inleiding en doel 7C4).

Maatschappelijke Diensttijd

De Maatschappelijke Diensttijd (MDT) in Leiden focust op talentontwikkeling, je netwerk vergroten en iets doen voor de maatschappij. Deze drie pijlers versterken de inzet op loopbaanoriëntatie, burgerschap en jongerenparticipatie. De gemeente Leiden is partner in drie MDT-projecten die OCW mogelijk maakt: Skills School, Talent en Toekomst en UniverCity. Skills School en Talent en Toekomst worden voortgezet in 2026. MDT UniverCity heeft na positieve ervaringen in 2022-2024 subsidie aangevraagd voor een vervolg voor de periode 2025 – 2027. Daarnaast heeft gemeente Leiden samen met partners een subsidie aangevraagd bij ZonMw die specifiek inzet op de borging van de huidige gezamenlijke MDT-initiatieven. Begin 2026 hebben we duidelijkheid of we hiermee verder kunnen.

Leren met de Stad

Leren met de Stad is een initiatief vanuit de samenwerking Leiden Kennisstad (zie ook programma 3E1.2). Binnen Leren met de Stad zetten studenten van Hogeschool Leiden, mboRijnland en Universiteit Leiden hun kennis en ervaring in om maatschappelijke vraagstukken aan te pakken. Opdrachtgevers in de stad kunnen op hun beurt de kennis uit het onderwijs benutten. De huidige subsidieperiode loopt tot midden 2026. Hierna wordt de samenwerking tussen de partners verlengd voor de periode 2026-2029. Het komende jaar zal dan ook in het teken staan van deze doorontwikkeling, waarbij verder aangesloten wordt bij de thema's van Leiden Kennisstad. Vanuit *Leren met de Stad* wordt ook samengewerkt met het Leiden Healthy Society Center (LHSC). Zo worden vanuit het LHSC onderzoeksvraagstukken ingebracht die gaan over gezondheid en welzijn: onderwerpen waar studenten bij Leren met de Stad aan de slag kunnen tijdens hun onderzoeksproject. Ook denkt het LHSC actief mee in het themateam *Gezondheid & Preventie* van Leren met de Stad. Collega's vanuit beide initiatieven trekken daarin samen op.

7C4 Zoveel mogelijk leerlingen volgen een vorm van onderwijs, halen een startkwalificatie en/of worden gestimuleerd tot leren in de praktijk

7C4.1 Sturing geven aan projecten die zich richten op het behalen van een startkwalificatie, terugkeer naar het onderwijs (ook voor thuiszitters) of het verwerven van een werkplek

Ook in 2026 blijven we jongeren stimuleren om onderwijs te volgen en een startkwalificatie te behalen. Studentenwelzijn en aansluiting op de arbeidsmarkt zijn daarbij essentieel. Beide zijn speerpunten in het Leidse mbo-pijlerplan. In samenwerking met partners uit de brede sociale basis en de stedelijke jeugdaanpak ondersteunen we jongeren die tijdelijk extra hulp nodig hebben. Via jongerenwerk op school en initiatieven als Skills School zetten we in op het voorkomen van uitval en ongewenst gedrag. In 2026 zetten we deze aanpak onverminderd voort.

Vernieuwde regionale VSV-aanpak

We werken met gemeenten in de regio, het onderwijs en het Doorstroompunt van het Regionaal Bureau Leerrecht (RBL) samen aan een vernieuwde regionale aanpak Voortijdig Schoolverlaten. Het huidige VSV-programma is verlengd tot eind 2025 en sluit aan op de verwachte invoering van de Wet Van school naar duurzaam werk op 1 januari 2026 (zie toelichting in de inleiding). Deze nieuwe wet vergroot de doelgroep en versterkt onze opdracht jongeren duurzaam richting werk te begeleiden. Ook als een startkwalificatie niet de beste route is, helpen we jongeren aan perspectief op werk, bijvoorbeeld via praktijkleren of certificering. Het nieuwe VSV-programma (2026–2029) sluit aan op de levensfase van jongeren en kent vijf onderdelen: ondersteuning op het voortgezet onderwijs, de overstap of opstap naar het mbo, ondersteuning binnen het mbo, begeleiding bij schoolverlaten en het behouden of vinden van duurzaam werk. Deze aanpak sluit aan bij oorzaken van uitval én bij de nieuwe focus op doorlopende begeleiding. Zo houden we jongeren in beeld, ook na het verlaten van school.

7C4.2 Tegengaan verzuim leerplichtigen

Het Regionaal Bureau Leerrecht (RBL) voert voor de gemeente Leiden en regiogemeenten binnen Holland Rijnland de Leerplichtwet en kwalificatieplicht uit. Inzicht in verzuim is de basis voor gesprekken met jongeren, ouders, en scholen. Elke basisschool in de gemeente heeft daarom een vaste verzuimconsulent; elke vo-school twee: één voor kortdurend en één voor langdurig verzuim en thuiszitters. Deze aanpak wordt breed gewaardeerd. We zetten met het RBL in op een blijvend goede samenwerking tussen onderwijs, jeugdhulp, het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) en de samenwerkingsverbanden in het primair en voortgezet onderwijs.

De wet 'Terugdringen verzuim' treedt naar verwachting in werking vanaf schooljaar 2026/2027. De wet wil dat scholen ongeoorloofd verzuim sneller en consequenter melden. In onze regio gaan we echter verder: we brengen óók geoorloofd verzuim in beeld, terwijl de wet zich vooral richt op ongeoorloofd verzuim. Eventuele gevolgen voor onze werkwijze stemmen we regionaal af. In 2026 ligt de focus op systeeminstelling, regionale afstemming en voorbereiding van de uitvoering.

Effectindicatoren bij 7C Onderwijsbeleid

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 7C1 Gelijke kansen voor kinderen en jongeren						
7C1.a Aantal kinderen van 2,5 - 4 jaar dat heeft deelgenomen aan ve	350 (2022) 328 (2023) 345 (2024)	370	370	340	300	Telgegevens VE-aanbieders
Doel 7C4 Zo veel mogelijk leerlingen worden behouden voor het onderwijs en halen een startkwalificatie*						
7C4.a Absoluut verzuim per 1.000 leerlingen* (aantal absoluut verzuimers die langer dan 3 maanden niet ingeschreven staan op een school (PO + VO + geen eerdere schoolinschrijving)	4,4 (2022) 8,7 (2023) 7,5 (2024)	9,0	9,0	9,0	9,0	RBL
7C4.b Relatief verzuim per 1.000 leerlingen** (aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners lft 5-18jr)	23 (2022) 23 (2023) 28 (2024)	23	23	23	27	RBL
7C4.c Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie VO en MBO	2,7% (2022) 2,5% (2023) 2,5% (2024)	2,4%	2,3%	n.t.b.***	n.t.b.***	RBL

*De komende jaren wijzigt de wet- en regelgeving voor voortijdig schoolverlaten. Dat gebeurt waarschijnlijk met ingang van 2025-2026. Wij zullen de indicatoren dan herijken, aansluitend bij de nieuwe wetgeving en in overeenstemming met het beleid dat het RBL in Holland Rijnland voert.

**De stijging in het relatief verzuim van de afgelopen jaren is te verklaren doordat het RBL er bij scholen op aandringt om goed te melden. Dat inzicht is de basis over het gesprek over de oorzaken van het verzuim.

***Als gevolg van wetwijzigingen wordt de doelgroep vsv'ers v.a. medio 2025 uitgebreid naar 23 t/m 26 jaar. OCW levert in 2024-2025 streefcijfers aan, gebaseerd op het risico onder de populatie om de school zonder startkwalificatie te verlaten.

Beleidssterrein 7D Onderwijshuisvesting

Doelen en prestaties bij 7D Onderwijshuisvesting

Doel	Prestaties
7D1 Goede kwantiteit en kwaliteit van onderwijshuisvesting	7D1.1 Realisatie van nieuwbouw, uitbreiding en vervanging van lesgebouwen en gymnastieklokalen
	7D1.2 In stand houden van de bestaande gymnastieklokalen door onderhoud en aanpassingen
	7D1.3 Uitvoering van de overige wettelijke taken zoals ozb, schadeherstel en bekostiging gymnastiekonderwijs

7D1 Goede kwantiteit en kwaliteit van onderwijshuisvesting

Omdat we in Leiden veel ambities hebben op het gebied van (bewegings)onderwijs en het creëren van goede voorwaarden daarvoor in de stad, zet de gemeente in 2026 in op het uitvoeren van de lopende projecten en het uitvoeren van het vorig jaar vastgestelde beleidsrijke integraal huisvestingsplan (IHP) voor het onderwijs 2026-2042. Dit houdt ook in het implementeren van de visies en kaders in de lopende en nieuwe onderwijshuisvestingsprojecten. Hierbij moet gedacht worden aan doelen op het gebied van duurzaamheid, circulariteit, inclusiviteit, voorkomen van achterstanden, gezondheid en nieuwkomers- en bewegingsonderwijs.

Naast de uitvoering van het beleidsrijke IHP, zal de gemeente Leiden inzetten op de adequate uitvoering van de wettelijke taken rondom onderwijshuisvesting, zoals schoolbesturen faciliteren door de inzet van gemeentelijk projectmanagement bij de realisatie van de scholenbouwprojecten, het bekostigen van OZB, het vergoeden van schadeherstel, het faciliteren en bekostigen van gymnastiekonderwijs en het in stand houden van bestaande gymnastieklokalen. Om deze taken ook goed te kunnen blijven uitvoeren zal de Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Leiden in 2026 worden vernieuwd.

In Leiden is, evenals bij andere gemeenten, onvoldoende capaciteit op het elektriciteitsnetwerk beschikbaar. Dit zal tot circa 2032 duren. Om het risico op vertraging te verkleinen, wordt per scholenbouwproject in een zo vroeg mogelijk stadium, zo mogelijk door maatschappelijke prioritering, als deze in de nieuwe situatie ontoereikend is, uitbreiding van de capaciteit aangevraagd. Ook worden om dezelfde reden mogelijkheden onderzocht van het opslaan van door eigen zonnepanelen opgewekte energie.

Initiatief- definitiefase:

- Uitbreiding van de Driestar aan de Vennemeerstraat. De school kampt nu al met ruimtegebrek dat niet door medegebruik van ruimte in een andere VO-school kan worden opgelost. Het schoolgebouw in het Houtkwartier heeft te maken met een groeiend leerlingenaantal en heeft om deze reden permanent extra lesruimte nodig. Door het fietsparkeren onder te brengen in de naastgelegen parkeergarage kunnen de leslokalen op de begane grond van het huidige schoolgebouw worden gerealiseerd. Op de begane grond waar de nieuwe leslokalen worden gerealiseerd zit nu nog de huidige fietsenstalling.
- Het schoolbestuur van Auris De Weerklank (SO) heeft aangegeven dat per september 2026 het schoolgebouw van het Auris College (VSO) aan de Obrechtstraat 4 vrijkomt omdat deze VSO-school ophoudt te bestaan. Er wordt onderzocht of dit gebouw een goed alternatief is voor de geplande vervangende nieuwbouw voor De Weerklank aan de Robijnstraat 100. Het project nieuwbouw Weerklank aan de Robijnstraat wordt in overleg met het schoolbestuur Auris heroverwogen.
- Vernieuwbouw van de basisschool Lucas van Leyden (Vliet) en de vernieuwbouw van het gymnastieklokaal Molensteeg. Dit project bevindt zich in de afronding van initiatieffase en start van de ontwerpfase.
- Uitbreiding van de school voor speciaal basisonderwijs De Vlieger met 4 permanente leslokalen ter vervanging van 4 noodlokalen.
- Vernieuwbouw en uitbreiding met 3 leslokalen van de Leidse Houtschool inclusief vervangende nieuwbouw van het gymnastieklokaal.
- Vernieuwbouw en uitbreiding van het Da Vinci College, Kagerstraat 7.
- Vernieuwbouw van de basisschool Mareland.
- Vernieuwbouw voor de basisschool Eerste Leidse Schoolvereniging.

Ontwerp- voorbereidingsfase:

- Nieuwbouw Kindcentrum 'Stevenshof' (werknaam): basisscholen De Stevenshof, en De Wereldwijzer en het gymnastieklokaal en ruimte voor BSO en peuterspeelzaal.
- Tijdens de nieuwbouw aan de Antoinette Kleijnstraat (Stevenshof) zal een deel van de leerlingen in tijdelijke huisvesting worden ondergebracht vanaf schooljaar 2026-2027. Deze tijdelijke huisvesting wordt in de wissellocatie aan de Noachstraat 2 opgelost.

Uitvoeringsfase en oplevering:

- De nieuwbouw van de dubbele gymzaal aan de Oppenheimstraat 4 zal in 2026 worden gerealiseerd.
- Nieuwbouw Vlietlandcollege inclusief gymzaal met 3 vloerdelen als onderdeel van de herontwikkeling locatie Vijf Meilaan 137. Ingebruikname is begin 2027 gepland.
- Vernieuwbouw hoogbouw Vijf Meilaan 137 ten behoeve van de Internationale Schakelklassen (ISK) van de Scholengroep Leonardo da Vinci. De Isk is gedurende de verbouwing tijdelijk gehuisvest in het schoolgebouw aan de Noachstraat 2.

In mei en november 2026 ontvangt de raad een voortgangsbrief over de voortgang van de projecten onderwijshuisvesting. Mocht er sprake zijn van afwijkingen in de planning zullen de verschillen in relatie tot de programmabegroting worden gemeld.

In 2026 vindt ook de evaluatie van het programma Onderwijshuisvesting plaats, waarmee dan 5 jaar wordt gewerkt. In de evaluatie brengen we in beeld of het programmatisch werken aan Onderwijshuisvesting de efficiëntie en effectiviteit in het Leidse scholenbouwproces heeft opgeleverd die we ervan verwachtten en zullen we indien nodig, voorstellen doen voor aanpassingen.

Effectindicatoren bij 7D Onderwijshuisvesting

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 7D1 Goede kwantiteit en kwaliteit van onderwijshuisvesting						
7D1.a Rapportcijfer inwoners voor de kwaliteit van schoolgebouwen	7,5 (2021) 7,4 (2023) 7,7 (2025)	-	7,5	-	7,5	Stadsenquête

Kaderstellende beleidsstukken

Inleiding

- Visie Sociaal Domein ([RV 19.0029](#))
- Leidse Visie Gelijke Kansen 2023 ([RV 23.0106](#))
- Leidse Gelijke Kansen Aanpak (WAJ-55-2024)

7A

- Visie jeugdhulp "Samen Sterk voor Toekomst van Jeugd(hulp)" (BW 19.0372 / RV 19.0089)
- Handreiking Samenwerken in de stad ([RV 24.0014](#))
- Koersdocument Doorontwikkeling Jeugdhulp Leidse regio (RV 18.0097)
- Verordening Jeugdhulp (RV 18.0046)
- Beleidskader Spelen en Bewegen ([RV 17.0081](#))

7B

- Subsidieregeling Peuterspeelopvang en VVE, Leiden 2016 (BW 22.0139)

7C

- Leidse Educatieve Agenda 2024 - 2028 ([BW 23.0512](#))
- Programma Leiden Kennisstad. Samenwerkingsovereenkomst 2023-2027
- Beleidsplan RBL 2022-2025
- Regionale aanpak voortijdig schoolverlaten 2021-2024 Zuid-Holland Noord (wordt verlengd tot en met medio 2025: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0043356/2024-06-22>)
- Subsidieregeling Voortijdig Schoolverlaten 2023 ([BW 23.0380](#))
- Visie Internationalisering 2020 (RV 20.0051)
- Subsidieregeling Brugfunctionaris (WAJ 13-2024)
- 'Een vliegende start' Onderwijskansenbeleid Leiden 2023 - 2026 ([RV 23.0108](#))
- Subsidieregeling Internationale taalklassen
- Subsidieregeling Bekostiging conciërges en ander onderwijsondersteunend personeel in het primair onderwijs ([BW 16-9-2025](#))

7D

- Verordening Voorzieningen Huisvesting Onderwijs ([RV 15.0005](#))
- Integraal Huisvestingsplan voor Onderwijs 2020-2032, herijking IHP 2019-2030 ([RV 20.0127](#))
- Beleidsrijk Integraal Huisvestingsplan onderwijs 2026-2042 (RV 25.0035)

Programmakosten

Jeugd en onderwijs		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Jeugd	Lasten	49.216	55.231	55.431	54.777	54.384	52.301
	Baten	-1.467	-1.248	-1.293	-375	-2.075	-2.075
Saldo		47.749	53.983	54.138	54.401	52.308	50.226
Peuterspeelopvang en kinderopvang	Lasten	1.945	2.205	2.152	2.151	2.151	2.150
	Baten	-41	-4	-5	-5	-5	-5
Saldo		1.904	2.200	2.147	2.146	2.146	2.146
Onderwijsbeleid	Lasten	10.834	12.413	11.378	10.659	10.631	10.625
	Baten	-5.338	-5.939	-5.381	-5.325	-5.297	-5.297
Saldo		5.497	6.475	5.997	5.334	5.334	5.328
Onderwijshuisvesting	Lasten	13.056	14.320	15.054	15.736	15.562	17.268
	Baten	-339	-340	-413	-412	-411	-411
Saldo		12.718	13.980	14.641	15.324	15.151	16.857
Programma	Lasten	75.052	84.169	84.015	83.322	82.727	82.345
	Baten	-7.185	-7.531	-7.092	-6.117	-7.788	-7.788
Saldo van baten en lasten		67.867	76.638	76.924	77.205	74.939	74.556
Reserves	Toevoeging	65	557	-	-	-	-
	Onttrekking	-7.496	-8.738	-9.094	-731	-55	-55
Mutaties reserves		-7.431	-8.181	-9.094	-731	-55	-55
Resultaat		60.437	68.456	67.830	76.474	74.884	74.501

Budgettaire ontwikkelingen

De stijging van de lasten en de daling van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten. Deze zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2026-2029. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Jeugd

De extra investeringen voortvloeiend uit de besluitvorming over de maatregelen van de Taskforce Jeugd zijn verwerkt. In totaal gaat het over een bedrag van € 888.000, bestemd voor onder andere uitbreiding van capaciteit voor de toegang en de inzet van een programmadirecteur. Op het beleidsonderdeel Speelruimte is in 2025 een drietal incidentele budgetten geraamd. Het betreft een eenmalige bijdrage van € 50.000 voor een nieuw speeltuingebouw voor de SV Zuidwest, een eenmalige bijdrage van € 175.000 voor het verbeteren van de speelplaatsen Leiden-Noord en Cronesteyn en een in het bestemmingsvoorstel bij de jaarrekening 2024 opgenomen eenmalige subsidie voor 2025 van € 65.000 voor speelplekken. Daarnaast is in de decembercirculaire 2024 een incidentele taakmutatie van € 261.000 voor Jeugd opgenomen. Met ingang van 2025 is de financieringssysteem voor de inkoop van specialistische jeugdhulp veranderd van een afrekening gebaseerd op de t-2 systematiek (gebaseerd op het relatieve aandeel in de werkelijke kosten van 2 jaar geleden) naar een afrekening op basis van de t-0 systematiek (gebaseerd op de werkelijke gemaakte kosten in het betreffende jaar). Ten opzichte van de begroting ontstaat door deze wijziging een onderbesteding van € 1,7 miljoen. Gezien de onzekerheden die nog gepaard gaan met deze gewijzigde wijze van prognosticeren is deze onderbesteding vooralsnog gebaseerd op de gerealiseerde onderbesteding in de eerste vijf maanden van 2025. Voor het overige betreffen de mutaties de indexering van de bestaande budgetten 2025.

Beleidssterrein Peuterspeelopvang en kinderopvang

Geen relevante afwijkingen

Beleidssterrein Onderwijsbeleid

De lasten voor het beleidsonderdeel Gelijke Kansen dalen met € 0,4 miljoen (RV 23.0106) en de lasten van het Nationaal programma onderwijs met € 0,1 miljoen. De rijksbijdrage voor het onderwijskansenbeleid en de lasten die daarbij horen, dalen elk met € 0,4 miljoen.

Beleidssterrein Onderwijshuisvesting

In 2023 ontvingen we van het COA eenmalig een bedrag voor de regeling Onderwijshuisvesting Basisonderwijs Asielzoekers (OHBA-regeling). In 2025 is het restant van € 710.000 geraamd. Ten opzichte van 2025 neemt de raming voor eenmalige voorzieningen onderwijshuisvesting zoals voor kosten van tijdelijke huisvesting, plankosten, sloopkosten en het afboeken van restant boekwaarden per saldo toe met € 696.000. Een deel van dit extra budget is bij de herwaardering IHP al in de kaderbrief 2023-2027 beschikbaar gesteld. Tenslotte nemen de kapitaallasten (rente en afschrijving) als gevolg van de extra investeringen met € 733.000 toe.

Reserves

Reserves programma 7		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Reserve onderwijshuisvesting	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-55	-55	-55	-55	-55	-55
Saldo		-55	-55	-55	-55	-55	-55
Reserve soc.-maatsch. En cult. Voorz. P7	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-50	-	-	-	-
Saldo		-	-50	-	-	-	-
Reserve Sociaal Domein P7	Toevoeging	-	557	-	-	-	-
	Onttrekking	-6.959	-8.633	-9.039	-676	-	-
Saldo		-6.959	-8.076	-9.039	-676	-	-
Res. Leefbaarh.projecten in de wijken P7	Toevoeging	65	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-481	-	-	-	-	-
Saldo		-416	-	-	-	-	-
Totaal	Toevoeging	65	557	-	-	-	-
	Onttrekking	-7.496	-8.738	-9.094	-731	-55	-55
Reserves programma 7		-7.431	-8.181	-9.094	-731	-55	-55

Reserve onderwijshuisvesting

Er is een onttrekking begroot van € 55.000 voor de personele inzet en plankosten om het uitvoerend vermogen bij de uitvoering van het Integraal huisvestingplan 2020 - 2030 te versterken en de risico's daarbij te beperken. Wanneer het beschikbare budget niet volledig wordt besteed, vloeit het niet ingezette deel terug naar de reserve.

Reserve sociaal domein

Er zijn onttrekkingen geraamd van € 165.000 voor het versterken van de lokale (beleids)capaciteit voor het uitvoeren van de bijsturingsmaatregelen op jeugdzorg en van € 1,0 miljoen voor de kosten van de regionale taskforce jeugd. Beide onttrekkingen zijn opgenomen in de kaderbrief 2025-2029. Er is een onttrekking geraamd van per saldo € 7,4 miljoen voor het verwachte tekort op de regionale jeugdzorg, opgenomen in de kaderbrief 2023-2027 (€ 4,0 miljoen) en de kaderbrief 2024-2028 (€ 3,3 miljoen). Er is een onttrekking geraamd van € 0,5 miljoen voor het bevorderen van kansengelijkheid (RV 23.0106).

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
07A102	Waarborgen kwal (openbare) speelruimte	Speeltoestellen in speeltuinen 2026-2029	Econ.	V		-	-	317	335	175
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	Specifiek locatiegebonden kosten 2022	Econ.	V		-	504	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	Specifiek locatiegebonden kosten 2025	Econ.	V		-	-	504	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	Vrije school Mareland	Econ.	V		-	-	-	-	7.648
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	IHP Vlietlandcollege, incl gymzaal IP	Econ.	V		-	6.223	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	Weerklank Gym	Econ.	V		-	-	2.114	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	Vrije school Mareland Gym	Econ.	V		-	-	-	-	701
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	Scholencomplex Stevenshof Gym	Econ.	V		-	-	2.114	-	-
07A102	Waarborgen kwal (openbare) speelruimte	Leidse Houtschool	Econ.	V	VK	-	9.876	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	Da Vinci College	Econ.	V		-	-	26.181	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	Eerste Leidse Schoolvereniging uitbr.	Econ.	V		-	7.183	-	-	-
07D103	Uitvoering van overige wettelijke taken	Lucas van Leyden Gym	Econ.	V		-	-	1.887	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	IHP Driestar	Econ.	V		-	2.237	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	IHP Vlieger	Econ.	V		-	1.600	-	-	-
07D103	Uitvoering van overige wettelijke taken	Gymaccomodatie Oppenheimstraat 4a	Econ.	V		-	233	-	-	-
	Totaal programma 7					-	27.855	33.117	335	8.524

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2026-2029. In paragraaf 4.2.2 Investerings wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Subsidies

	subsidistaat 2025	subsidistaat 2026
Subsidie saldo	10.282.677	9.615.347

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 Subsidies.

8

Cultuur, sport en recreatie

Cultuur, sport en recreatie

Programmanummer	8
Commissie	Onderwijs en Samenleving Werk en Middelen Stedelijke Ontwikkeling
Portefeuille(s)	Energie, Werk, Inkomen en Cultuur Economie, Kennis, Sport en Gezondheid Bestuur, Veiligheid en Handhaving Klimaat, Mobiliteit en Financiën

De missie van het programma Cultuur, sport en recreatie luidt:

Cultuur, cultuurhistorie, sport, recreatie en evenementen vormen een belangrijk deel van het stadsklimaat, dragen bij aan de ontwikkeling van alle Leidenaren en maken deelname aan het maatschappelijke leven voor iedereen toegankelijk. Dat is van grote waarde voor de versterking van de aantrekkelijkheid van de stad voor bewoners en bezoekers. In de gezonde stad hebben mensen de ruimte om te sporten en te bewegen.

Inleiding

Cultuur, erfgoed, evenementen

Leiden is een Stad van ontdekkingen, stad van (internationale) kennis én (historische) cultuur. De culturele rijkdom draagt bij aan het aantrekkelijke vestigingsklimaat van de stad. Cultuur biedt de gelegenheid tot ontwikkelen en ontmoeten, tot genieten en ontdekken. Cultuur moet toegankelijk zijn voor iedereen, ongeacht leeftijd, afkomst, opleiding, herkomst, talent en/of vitaliteit. Leiden heeft naast vele makers ook diverse theater- en muziekpodia met een gevarieerd aanbod aan voorstellingen. En naast vele monumenten en musea heeft Leiden ook unieke archieven, opleidingen, onderzoeksinstellingen en bedrijven die zich bezighouden met erfgoed. Door het educatieve aanbod komt jong en oud in contact met cultuur en erfgoed. Cultuur verbindt en draagt bij aan maatschappelijke en sociale doelen, aan het welzijn van inwoners. En vele bezoekers van binnen en buiten Leiden maken jaarlijks gebruik van het diverse aanbod van evenementen die passen bij het profiel van Leiden, Stad van ontdekkingen.

Sport

Beleidskader sport, gezondheid, spelen en bewegen

We hechten eraan dat alle Leidenaren een gezonde en actieve leefstijl hebben. Voldoende bewegen is een essentieel onderdeel voor (het kunnen hebben van) een gezonde en actieve leefstijl. Daarom stimuleren we dat alle Leidenaren voldoende kunnen sporten, spelen, en bewegen. Dit is in lijn met het beleidskader Sport en Gezondheid 'Samen maken we de stad gezond en actief 2019-2023', het beleidskader Spelen en Bewegen (2019-2023) en het beleidsakkoord 'Samen leven in Leiden 2022-2026'. Dat doen we samen met de inzet van de sportverenigingen, buurtsportcoaches en andere stadspartners. In 2026 werken we het nieuwe beleidskader Gezondheid, Sport, Spelen en Bewegen verder uit op basis van de participatie die eind 2025 heeft plaatsgevonden, waarin we ook met de gemeenteraad inhoudelijk in gesprek zijn gegaan. De gemeenteraad wordt na de participatie begin 2026 verder betrokken. Met deze aanpak komen we bij een nieuw college en gemeenteraad na de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 met ambities en doelstellingen binnen de domeinen Sport, Gezondheid en Spelen om concreet vorm en inhoud te geven aan een integraal beleidskader voor de periode 2026 – 2030.

Om voor Leidse inwoners voldoende bewegen mogelijk en aantrekkelijk te maken, worden verschillende middelen ingezet. Via Schoolsport071 organiseren we sportkennismakingscursussen voor jong en oud.

Buurtsportcoaches werken wijkgericht voor een toegankelijk sport- en beweegaanbod. En via het Jeugdfonds Sport en Cultuur ondersteunen we kinderen en volwassenen bij het betalen van hun sportlidmaatschappen. Ook worden in 2026 twee beweegvoorzieningen in de openbare ruimte aangelegd en in gebruik genomen.

Vitale Leidse Sportaanbieders

De breedtesportcoördinator in dienst van de gemeente Leiden ondersteunt de verenigingen met vraagstukken op het gebied van bestuurlijk kader, vrijwilligers, veilig sportklimaat en meer. Daarnaast geven we met de Leidse Sportfederatie, Stichting Topsport Leiden, Includio, de Adviesraad Sociaal Domein, sportverenigingen en andere stadspartners uitvoering aan het Sportakkoord II. Dit akkoord helpt ons de uitdagingen in de sport aan te pakken en de kansen in de sport te benutten voor de Leidse inwoners. Het thema 'Vitale Leidse Sportaanbieders' staat in 2026 binnen het Sportakkoord centraal, waarbij extra aandacht is voor kwalitatief sterk, veilig en toegankelijk aanbod.

Sportaccommodatieplan (SAP)

In 2024 hebben we het sportaccommodatieplan (SAP) afgerond. Naar aanleiding van dit plan wordt gewerkt aan een project rondom de bouw van een nieuwe sporthal in Leiden-Noord. Het haalbaarheidsonderzoek wordt begin 2026 afgerond, waarna een locatie voor de nieuwe sporthal kan worden gekozen. Ook bereiden we een uitvoeringsbesluit voor met betrekking tot de herinrichting van sportpark Cronesteinkade, waarbij er extra ruimte wordt gecreëerd voor hockey.

Sportpark de Mors

In het najaar van 2023 (12 oktober) heeft de Leidse gemeenteraad ingestemd met het Kaderbesluit van Sportpark De Mors. Eind 2025 staat het uitvoeringsbesluit voor Sportpark de Mors ter vaststelling op de agenda van de gemeenteraad. In 2026 wordt gestart met de uitvoering hiervan. Hierbij wordt onder andere de 3 Octoberhal gesloopt, een derde rugbyveld aangelegd voor DIOK en een Urban Sportpark gerealiseerd voor skaten, freerunning en calisthenics.

Beleidsterrein 8A Cultuur

Inleiding

Leiden streeft naar een sterke culturele basisinfrastructuur, kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief. We lichten er voor 2026 twee belangrijke ontwikkelingen uit; het vernieuwde subsidiestelsel voor de cultuursector en de ontwikkelingen bij BplusC ten aanzien van de muziekschool en de bibliotheek.

Subsidiestelsel cultuur

In 2026 start de subsidiëring vanuit de drie subsidieregelingen cultuur. Er zijn drie nieuwe regelingen. Deze zijn in februari 2025 vastgesteld. Een externe adviescommissie heeft een advies uitgebracht over de aanvragen.

Een aantal culturele organisaties krijgt de komende tijd meerjarig subsidie en vormt daarmee de basis van het culturele aanbod in de stad. De subsidieperiode duurt drie jaar en sluit vanaf 2028 aan op de landelijke subsidieperiode van vier jaar. Een belangrijk onderdeel van de nieuwe regeling is een uitbreiding in fair pay: een eerlijke betaling voor mensen die als professional in de cultuursector werken.

Daarnaast starten in 2026 nog twee regelingen: een regeling voor culturele projecten en een regeling voor kleine culturele initiatieven en publicaties. Ook start de gemeente met een inloopspreekuur voor vragen over subsidies. Het subsidiestelsel cultuur wordt hiermee transparanter, duidelijker en toegankelijker voor iedereen.

BplusC – muziekschool en bibliotheek

BplusC werkt verder aan vernieuwing van activiteiten en diensten. Samen met BplusC geven we verder invulling aan het hiermee samenhangende (her)huisvestingsvraagstuk.

In het project *Herinrichting muziekeducatie en – programmering in één pand aan de Oude Vest/ Hazewindsteeg* start in 2026 de ontwerpfasen. In een Europese aanbesteding wordt met een prijsvraag gekozen voor een schetsontwerp die de eerste contouren van het plan inzichtelijk maakt. Vervolgens wordt een voorlopig ontwerp uitgewerkt en voorzien van een geactualiseerde kostenraming. Tot slot wordt gestart met het definitief ontwerp, waarin het plan op detailniveau wordt uitgewerkt, in voorbereiding op de bouwaanvraag die in 2027 gepland is.

We werken verder aan de ontwikkeling van een *moderne, multifunctionele en duurzame bibliotheek op de huidige locatie* aan de Nieuwstraat 4. Deze bibliotheek wordt een centrale ontmoetingsplek waar mensen, kennis en organisaties samenkomen rondom actuele thema's in de samenleving. Begin 2026 wordt gestart met het opstellen van een voorlopig ontwerp, waarin het eerder gekozen schetsontwerp (met een Europese aanbesteding) verder wordt uitgewerkt en voorzien van een geactualiseerde kostenraming. Om vervolgens in

hetzelfde jaar dit ontwerp definitief te maken, waarin het plan op detailniveau wordt uitgewerkt en voorbereid op de bouwaanvraag die eind 2026 gepland is.

Doelen en prestaties bij 8A Cultuur

Doel	Prestaties
8A1. 1. Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief	8A1.1. Ondersteunen en mogelijk maken voorstellingen en optredens podiumaanbod
	8A1.2 Ondersteunen en mogelijk maken museaal aanbod
	8A1.3 Ondersteunen en mogelijk maken educatief aanbod
	8A1.4 Ondersteunen en mogelijk maken beeldende kunst (in de openbare ruimte)
	8A1.5 Ondersteunen amateurkunstverenigingen
	8A1.6 Ondersteunen lokale media
	8A1.7 Ondersteunen projecten voor diversiteit, toegankelijkheid, ander publieksbereik, spreiding in de stad
	8A1.8 Exploitatie Stedelijk museum De Lakenhal
8A2. Cultuur draagt bij aan maatschappelijke doelen door culturele activiteiten	8A2.1 Stimuleren en ondersteunen netwerkvorming en kennisontwikkeling cultuur- en zorgsector
	8A2.2 Stimuleren en ondersteunen dat cultuur bij draagt bij aan integratie nieuwkomers
	8A2.3 Onderzoek en stimuleren grotere toegankelijkheid cultuur voor smalle beurs en jongeren
8A3. Leiden onderscheidt zich (inter)nationaal met kennis en cultuur	8A3.1 Versterken unieke weefsel kennis en cultuur
	8A3.2 Cultuureducatie icm natuur- en milieueducatie om de hoek

8A1.1. Ondersteunen en mogelijk maken voorstellingen en optredens podiumaanbod

De grote meerjarig ondersteunde Leidse culturele instellingen hebben de opgave om - vanuit de ambities van de Leidse Cultuurvisie - samen te werken, o.a. ook op het gebied van programmering en publiekswerving. Het streven is een breed en divers publiek.

Met de grote(re) instellingen worden de subsidieafspraken vastgelegd in - bij de subsidiebeschikkingen behorende - uitvoeringsovereenkomsten (Uvok's). De Uvok's worden alleen nog voor 2026 gemaakt. Daarna worden deze onderdeel van de subsidiebeschikking. Een volledig overzicht van subsidierelaties is opgenomen in de begroting. Enkele voorbeelden:

De Leidse Schouwburg en Stadsgehoorzaal (LSSGZ), met professioneel theater, amateurtheater en concerten. LSSGZ streeft in 2026 naar meer eigen producties, meer inzet op de zakelijke markt en een sterke cultuureducatie. **Theater Ins Blau**, met een vlakke-vloer theater en creatieve broedplaats. Theater Ins Blau zet in 2026 in op nieuwe vormen van theater (ook in de wijk) d.m.v. een professioneel jaarprogramma en uitbreiding van samenwerking met Leidse makers. **Poppodium Nobel**, met muziek en andere vormen van (pop)cultuur). Het poppodium streeft steeds naar nieuwe vormen van muziek en diversiteit in genres. Daarnaast zijn er subsidierelaties met **diverse culturele instellingen** mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van de verdeling van de eenjarige- en meerjarige subsidies. Een externe adviescommissie meerjarige subsidies heeft geadviseerd op een aantal subsidieaanvragen, waarover het college in september 2025 een besluit heeft genomen. Dit resulteert dan in een subsidierelatie met een aantal instellingen in 2026.

Theatertechniek Stadsgehoorzaal en Leidse Schouwburg

De raad heeft bij de kaderbrief 2024 middelen beschikbaar gesteld voor de veiligheid van theatertechniek in de Leidse Schouwburg-Stadsgehoorzaal. In Q3 2025 is een start gemaakt met de vernieuwing van de theaterverlichting in de Aalmarktzaal en de grote zaal van de Stadsgehoorzaal. In 2026 zal een start worden gemaakt met het vernieuwen van de trek- en hijsinstallaties.

8A1.2 Ondersteunen en mogelijk maken museaal aanbod

De 14 Leidse musea zorgen met elkaar voor een divers museaal aanbod rondom uiteenlopende thema's. Met een diversiteit aan tentoonstellingen en programma's maken zij een levendig museumklimaat dat toegankelijk en aantrekkelijk is voor een breed publiek en inspeelt op maatschappelijke thema's.

Museum De Lakenhal en Molenmuseum De Valk vallen onder de gemeentelijke organisatie. Daarnaast ondersteunen wij structureel het Japanmuseum SieboldHuis en Museum het Leids Wevershuis en vindt regelmatig overleg met de rijksmusea plaats.

8A1.3 Ondersteunen en mogelijk maken educatief aanbod

Een aantal culturele instellingen in Leiden verzorgt het gesubsidieerde cultuur-educatief aanbod. Dit gebeurt onder schooltijd voor leerlingen van de Leidse scholen, maar ook na schooltijd. Als gevolg van het nieuwe subsidiestelsel is het mogelijk dat het aanbod na schooltijd gaat wijzigen. Dit is afhankelijk van het advies van de externe adviescommissie.

BplusC

BplusC biedt in 2026 geen cursussen beeldend, dans en theater meer. Deze activiteiten worden ondergebracht bij andere aanbieders, waaronder de Leidse Balletschool en ARS. Het aanbod van BplusC richt zich dan volledig op muziekeducatie. Hierbinnen ligt de focus steeds meer op samenspel: groeps- en ensemblelessen voor kinderen en jongeren t/m 21 jaar.

BplusC werkt samen met het onderwijs door middel van het landelijke programma de Bibliotheek op School waarbij ze in de Leidse variant 'STEK' leesbevordering en cultuureducatie aanbieden. De ambitie is om de 6 locaties STEK te laten groeien in 2026.

Verwonder om de hoek

De Cultuureducatiegroep, BplusC en Naturalis werken in de Leidse Regio samen aan Verwonder om de hoek, het regioproject in het kader van Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK4 2025-2028). De essentie ligt daarbij op kwalitatief hoogwaardige cultuureducatie, samenwerking tussen basisscholen en culturele instellingen en verbinden van binnen- en buitenschoolse cultuureducatie. De focus ligt daarnaast op de aansluiting op de curriculumvernieuwing op de scholen en gelijke kansen. Onder gelijke kansen valt: extra aandacht voor speciaal(basis) onderwijs, verbinden van binnen- en buitenschoolse cultuureducatie en ook de versterking van de culturele infrastructuur van de omgeving. (zie ook 8A3.2)

8A1.4 Ondersteunen en mogelijk maken beeldende kunst (in de openbare ruimte)

De afgelopen jaren was er onvoldoende budget voor het regulier onderhoud van de beeldende kunst in de openbare ruimte. Vanaf 2026 is hiervoor structureel extra budget beschikbaar gesteld (vanuit de Kaderbrief 2025).

Beeldende kunst in de openbare ruimte draagt bij en voegt toe aan de kwaliteit en uitstraling van een nieuw gebied. Bovendien draagt beeldende kunst in de openbare ruimte bij aan *placemaking*; het verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte en het leven van de mensen die er gebruik van maken. Om dit te verstevigen is in de Kaderbrief voor beeldende kunst bij gebiedsontwikkelingen van 2026 t/m 2029 jaarlijks €100.000 beschikbaar gesteld. In 2025 - 2026 wordt de planvorming hiervoor verder ontwikkeld.

Tot slot gaan wij ook in 2026 verder met het herplaatsen van kunst in de openbare ruimte uit de gemeentelijke opslag.

8A1.5 Ondersteunen amateurkunstverenigingen

Gemiddeld maken zo'n 65 amateurkunstgezelschappen gebruik van subsidie via de regeling 'Amateurkunst Leiden' (voorheen Deelverordening Amateurkunst Leiden). Amateurverenigingen hadden in de afgelopen jaren moeite om de begrotingen rond te krijgen. De subsidieregeling werd overvraagd. In de Kaderbrief 2025-2029 zijn extra middelen toegekend, zodat vanaf 2026 het totale subsidieplafond van de regeling structureel met €25.000 kan worden verhoogd.

De ambitie om het aanvraagproces van deze subsidieregeling mogelijk te vereenvoudigen blijft in 2026 staan.

8A1.6 Ondersteunen lokale media

Mediafonds

Sterke lokale media zijn van groot belang voor de stad en de (lokale) democratie. Het Leids Mediafonds bevordert de kwaliteitsjournalistiek om inwoners, instellingen en bedrijven beter te informeren over wat er speelt in Leiden en de directe omgeving. Het budget Leids Mediafonds is geraamd t/m 2026. Gemeente Katwijk onderzoekt om in 2026 aan te sluiten bij het Leids Mediafonds waarmee de regionale functie wordt versterkt. Wanneer de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Zuid-Hollandse Journalistiek van de provincie Zuid-Holland in 2026 wordt verlengd, kan de door de gemeente Leiden verleende subsidie aan het Leids Media Fonds voor 2026 opnieuw worden verhoogd met naar verwachting een budget van €37.500, -.

Lokale omroep

In 2026 blijven we samen met Centraal+ en de regiogemeenten werken aan verdere versterking van de streekomroepfunctie in de Leidse regio. Daarbij staan de kwaliteit van de publieke nieuwsvoorziening, regionale samenwerking en de invulling van het criterium Lokaal Toereikend Media Aanbod (LTMA) centraal.

De gemeente blijft inzetten op verdere professionalisering van de streekomroep. In dat kader financiert de gemeente een onderzoeksopdracht in samenwerking met de Universiteit Leiden, gericht op het inzichtelijk maken van de maatschappelijke impact van de omroepfunctie in de regio. De mogelijke subsidietoekenning

vanuit het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (SvdJ) is in dit proces van groot belang voor de inhoudelijke en organisatorische doorontwikkeling. In 2025 is een tijdelijk liquiditeitstekort overbrugd, maar voor de komende jaren blijft financiële stabiliteit een aandachtspunt. Het college blijft hierover in gesprek met Centraal+ en de regiogemeenten, met oog voor zowel de kwaliteit van het publieke media-aanbod als de financiële houdbaarheid.

Daarnaast ontvangt Sleutelstad in 2026 een incidentele subsidie voor activiteiten buiten de publieke omroepfunctie, zoals het trainen van vrijwilligers, samenwerking met media-opleidingen en het vergroten van het bereik van lokale initiatieven. Deze subsidie staat los van de streekomroepaanwijzing en dient uitdrukkelijk niet ter bekostiging van publieke omroeptaken. Het college bewaakt hierin de kaders van de Mediawet en het landelijke mediabeleid.

8A1.7 Ondersteunen projecten voor diversiteit, toegankelijkheid, ander publieksbereik, spreiding in de stad

Ook in 2026 ondersteunen we de ontwikkeling en uitvoering van een divers en inclusief cultuuraanbod. Dat doen we door middel van de drie nieuwe subsidieregelingen cultuur. Zowel de toegankelijkheid, de spreiding in de stad als de Code Diversiteit en inclusie zijn een integraal onderdeel van alle drie de regelingen. Om in aanmerking te komen voor subsidie zullen de culturele organisaties in hun aanvraag moeten aangeven hoe ze omgaan met deze onderwerpen en welke stappen ze hierin zetten.

8A1.8 Exploitatie Stedelijk museum De Lakenhal

Museum De Lakenhal manifesteert zich als hét stadsmuseum voor kunst en geschiedenis van Leiden. Vanuit de collectie en Leidse bronnen maakt het museum tentoonstellingen en programma's voor een breed en divers publiek. Daarnaast werkt het museum samen met verschillende maatschappelijke en culturele organisaties in de stad. In 2026 maakt het museum verschillende tentoonstellingen, waaronder ook het 400ste geboortjaar van Jan Steen (Leiden, 1626-1679).

Museum De Lakenhal continueert de programmalijnen College op Zondag en Lakenhal Laat voor jongvolwassenen, evenals de wekelijkse activiteiten voor gezinnen en algemeen publiek in het atelier en in de zalen. Ook het programma Memorabel voor mensen met dementie (geheel gefinancierd met externe fondsen) wordt gecontinueerd. In 2026 worden nieuwe programma's ontwikkeld voor lagere en middelbare scholen. Bij de tentoonstellingen worden diverse (participatieve en creatieve) publieksprogramma's gerealiseerd, gericht op het bereiken van specifieke doelgroepen.

Museum De Lakenhal zal in 2026 starten met het werken aan een nieuwe website en vernieuwde digitale omgeving. Wij verwachten dat het aantal bezoekers licht zal blijven stijgen. In 2026 richten we ons op 80.000 bezoekers, wat realistisch is t.o.v. de 77.500 bezoekers in 2024, een stijging van 16% ten opzichte van 2023.

Ondanks alle positieve aandacht en de toenemende bezoekersaantallen, heeft het museum een forse financiële opgave om te komen tot een toekomstbestendige bedrijfsvoering. Het oplossen van een structureel tekort van €92.000 vraagt om een grote inspanning. Het museum treft enerzijds maatregelen om de inkomsten te verhogen, anderzijds maatregelen die de lasten verlagen. Hierdoor blijft een structureel tekort over van €225.000. Hiervoor zijn middelen toegekend bij de kaderbrief. De begroting 2026 van Museum De Lakenhal is hierop gebaseerd.

8A2.1 Stimuleren en ondersteunen netwerkvorming en kennisontwikkeling cultuur- en zorgsector

In 2026 wordt verder gewerkt aan het succesvolle project Kunst op Recept. Een cultuurcoach Cultuur en zorg fungeert hierin als spin in het web. Er wordt een efficiëntieslag gemaakt in de samenwerking met Welzijn op recept. Om het project financieel mogelijk te maken wordt naast individuele trajecten ingezet op groepstrajecten. Ook wordt een beroep gedaan op fondsen en aanvullende subsidie vanuit welzijn.

8A2.2 Stimuleren en ondersteunen dat cultuur bij draagt bij aan integratie nieuwkomers

Door middel van de nieuwe subsidieregelingen cultuur stimuleren we ook in 2026 activiteiten die hieraan bijdragen. De Code Diversiteit en inclusie is een integraal onderdeel van alle drie de regelingen. Om in aanmerking te komen voor subsidie zullen de culturele organisaties in hun aanvraag moeten aangeven hoe ze omgaan met deze onderwerpen en welke stappen ze hierin zetten. Leiden kent steeds meer internationale bewoners en dat geeft onze stad de kans kennis te maken met nieuwe cultuur (projecten).

8A2.3 Onderzoek en stimuleren grotere toegankelijkheid cultuur voor smalle beurs en jongeren

De inzet van de cultuurcoaches wordt ook in 2026 weer doorgezet. Cultuurcoaches werken in de wijken en op de scholen. Ze werken samen met welzijnspartners en zetten zich in op extra activiteiten, o.a. via Verwonder om de hoek, de vakantieprogrammering van Samen Ondernemend Leren (SOL).

8A3.1 Versterken unieke weefsel kennis en cultuur

De subsidieregeling Culturele projecten heeft naast culturele projecten een apart onderdeel voor projecten op het snijvlak van cultuur en kennis. Met deze subsidieregeling is het mogelijk (nieuwe) initiatieven en

activiteiten die bijdragen aan het stadsprofiel van Leiden, stad van kennis en cultuur, beter te stimuleren en te ondersteunen (zie ook ambities Kennisstad, programma 3E).

8A3.2 Cultuureducatie icm natuur- en milieueducatie om de hoek

Het leerecosysteem Verwonder om de hoek (Vodh) biedt op één plek het cultuur-educatief aanbod en het aanbod voor natuur, techniek, wetenschap en duurzaamheid (NDE) voor de basisscholen aan. In Leiden wordt hiermee extra ingezet op de onderwijskansen van scholen en de scholen die een brugfunctionaris hebben aangesteld. Ook is er extra inzet op scholen in het speciaal (basis)onderwijs. De cultuurcoaches spelen hierin een centrale rol. Speciaal voor Leiden wordt via het platform ook de kennismakingscursussen kunst, cultuur, natuur en techniek buiten schooltijd aangeboden. Dit is een breed palet aan kortlopende cursussen (bijv. instrumenten, theater, beeldhouwen of een museumclub) die voor kinderen en jongeren beschikbaar komen tegen een redelijk tarief, vergelijkbaar met de sportintro-activiteiten. (zie ook 8A1.3)

Effectindicatoren bij 8A Cultuur

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 8A1 Cultuur heeft een breed en divers aanbod met meer kwaliteit en vernieuwing; musea en podia zetten Leiden nationaal en regionaal op de kaart						
8A1.a Percentage Leidenaren dat per jaar een culturele voorstelling of voorziening bezoekt	37% (2021) (*) 82% (2023) 87% (2025)	-	83%	-	89%	Stadsenquête
8A1.b Aantal bezoeken aan gemeentelijke en/of gesubsidieerde kunst- en cultuurinstellingen (**) (x1.000)	194 (2022) 238 (2023) 270 (2024)	260	280	285	287	Jaaropgave culturele instellingen
Doel 8A3 Cultuur (ver)bindt en ontwikkelt talenten en activiteiten die passen bij Leiden, Stad van ontdekkingen						
8A3.a Percentage Leidenaren dat actief participeert in kunst en cultuur	47% (2021) 48% (2023) 54% (2025)	-	49%	-	54%	Stadsenquête

(*) tijdens coronasluiting

(**) betreft bezoeken aan: Leidse Schouwburg, Stadsgehoorzaal, Qbus (podiumzaal Muziekhuis BplusC), Theater Ins Blau, Gebr. De Nobel.

Beleidsterrein 8B Cultureel erfgoed

Inleiding

Het erfgoedbeleid is vastgelegd in de Leidse Erfgoednota (verlengd begin 2021). Het erfgoedbeleid draagt bij aan de toekomstvisie Leiden, Stad van Ontdekkingen (internationale kennis en historische cultuur). Leiden heeft met erfgoed een onderscheidende kracht in huis; zo heeft Leiden én de (internationale) kennis én collecties, én de aantrekkelijke historische stad én de grote mate van betrokkenheid van bewoners. Zowel de gemeente als vele stadspartners dragen bij aan de ambities uit de Erfgoednota. Erfgoed heeft ook een link met programma kennisstad, waarin erfgoed de komende jaren één van de drie thema's is. Met de ambitie om Leiden de plek in Nederland te laten zijn die volop kansen biedt voor verbindingen tussen cultuur, erfgoed, wetenschap en samenleving (zie programma 3E Vitale binnenstad en kennisstad).

Doelen en prestaties bij 8B Cultureel erfgoed

Doel	Prestaties
8B1. Het Leids verleden wordt duurzaam ingezet als onderscheidende kracht: kennis en collecties op het gebied van cultureel erfgoed zijn bruikbaar voor diverse groepen en het cultureel erfgoed wordt behouden voor toekomstige generaties. Erfgoednota: Ambitie 1 Leiden staat met al haar erfgoedkennis en –collecties nationaal en internationaal aan de top; Ambitie 2 Leiden wil haar historische omgevingskwaliteit behouden, benutten en versterken voor een aantrekkelijke, vitale en toekomstbestendige stad; Ambitie 3 Leiden bruist van erfgoedbeleving voor en door bewoners en bezoekers.	8B1.1 Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden en Omstreken
	8B1.2 Exploitatie en beheer Molen de Valk
	8B1.3 Toezicht en handhaven monumenten
	8B1.4 Uitvoeren erfgoedbeleid met partners

8B1.1 Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden en Omstreken

Als speler in de Stad van Ontdekkingen bouwt Erfgoed Leiden en Omstreken verder aan historische kennis en collecties, samen mét en voor Leiden, de regio, internationale partners en het erfgoedveld.

Erfgoed Leiden wil erfgoed duurzaam veiligstellen voor de toekomst. Vanuit de Archiefwet, de Erfgoedwet en de Omgevingswet worden aangesloten overheidsorganisaties in staat gesteld hun erfgoedtaken zo goed mogelijk uit te voeren. Zo wordt sinds de invoering van de Omgevingswet in 2024 een bijdrage geleverd aan de verdere implementatie van de Omgevingswet-instrumenten en het behoud van de Jonge Bouwkunst. Het e-depot wordt verder uitgerold in de regio. Er wordt een bijdrage geleverd aan het beheer van fysieke en digitale archiefbeheervoorzieningen en het toezicht daarop uitgevoerd. Vanuit advisering duurzaam erfgoed levert Erfgoed Leiden een bijdrage aan de verduurzaming van de stad.

De erfgoedcollecties die Erfgoed Leiden beheert voor Leiden en de regio zijn via de website toegankelijk en optimaal vindbaar, bruikbaar en doorzoekbaar voor het publiek.

Erfgoed Leiden wil ook op andere manieren publiek verleiden en nieuwsgierig maken naar de rijkdom van de erfgoedcollecties, zodat ze er zelf mee aan de slag kunnen voor onderzoek of verhalen. Dat kan niet alleen in de studiezaal of bij molenmuseum De Valk, maar ook door het aanbieden van educatie of betrokkenheid bij evenementen, tentoonstellingen of exposities.

De restauratie, renovatie en verduurzaming van het complex aan de Boisotkade wordt in 2026 opgeleverd. Met de afronding heeft Leiden straks een verduurzaamde, aantrekkelijke en gastvrije Erfgoedhotspot voor iedereen met belangstelling voor de geschiedenis van Leiden en de regio.

8B1.2 Exploitatie molenmuseum De Valk

Molenmuseum de Valk verwacht ook in 2026 een succesvol jaar te draaien met zo'n 35.000 bezoekers. Na bijna 50 jaar zullen de roeden (wieken) en de as worden vervangen.

8B1.3 Toezicht en handhaven op monumenten

Het toezicht en handhaven op monumenten heeft binnen de VTH-keten (vergunning, toezicht en handhaving) absolute prioriteit. Deze prioriteitstelling is vastgelegd in het VTH-beleidsplan en het jaarlijkse VTH-uitvoeringsprogramma. Naast het vergunning-gebonden toezicht wordt ook ingezet op het onderzoeken van klachten en meldingen en verzoeken tot handhaving van monumenten. Er wordt zowel een preventieve als proactieve rol vervuld. Hierbij wordt nauw samengewerkt met Erfgoed Leiden en Omstreken.

8B1.4 Uitvoeren erfgoedbeleid met partners

Deze prestatie is mede in vervolg op 8B1.1. In de uitvoering van het erfgoedbeleid speelt de gemeentelijke instelling Erfgoed Leiden en Omstreken een belangrijke rol. Voor de prestaties met verbindingen tussen kennis, cultuur en erfgoed verwijzen we ook naar 8A1.2 (Ondersteunen en mogelijk maken museaal aanbod) en 8A3.1 (Versterken unieke weefsel kennis en cultuur). Daarnaast maakt erfgoed deel uit van de samenwerking Kennisstad met de pijler Erfgoed (zie programma 3E Vitale binnenstad en Kennisstad). We continueren het gesprek en de uitwisseling met partners aan de Erfgoedtafel en de tafel religieus erfgoed.

Erfgoed en de Omgevingswet

De omgang met (en bescherming van) al het fysieke erfgoed maakt integraal deel van uit (wettelijke verplichting) van de Omgevingswet. De inbedding van erfgoed in de instrumenten van de Omgevingswet – waaronder het Omgevingsplan - is een doorlopend proces. Het thema erfgoed wordt de komende jaren steeds verder uitgewerkt. De planning vanuit het Omgevingsplan is leidend.

Naar verwachting wordt in 2026 een wijziging van het definitieve omgevingsplan in procedure gebracht voor het onderdeel monumenten en de omgeving van monumenten. De bescherming van de omgeving van een monument betreft een nieuwe wettelijke verplichting onder de Omgevingswet.

Op basis van eerder onderzoek en voortschrijdend inzicht is de archeologische waarden- en verwachtingenkaart geactualiseerd. Hieraan kunnen dan ook andere beleidsregels in het definitieve Omgevingsplan worden gekoppeld, met meer maatwerk (beschermen waar nodig maar soepel waar kan). In 2026 komt hiertoe een voorstel naar de raad, waarna het in het definitieve Omgevingsplan per gebied kan worden uitgerold.

Cultuurhistorisch onderzoek en waardering

Cultuurhistorisch onderzoek en waardering is altijd in beweging, mede door nieuwe vondsten en voortschrijdend inzicht. Zo wordt onder meer de onderzoeksagenda Archeologie en Bouwhistorie geactualiseerd. We voegen daarbij ook vraagstukken voor het onderdeel Historie (archiefonderzoek) toe. Het streven is om de actualisatie van de integrale agenda in 2026 af te ronden.

In 2025 is een nieuwe projectleider aangesteld zodat het thema bescherming wederopbouw en jonge bouwkunst verder kan worden opgepakt. Dit zal ook in 2026 nog doorlopen.

Erfgoeddeal (zie ook programma 3)

Vanuit erfgoed wordt een bijdrage geleverd aan de Leidse Erfgoeddeal (zie programma 3). In 2026 worden de resultaten van diverse (historische) onderzoeken omgezet naar concrete handvatten voor ontwerpers en inwoners. Mede geïnspireerd vanuit de historie en lessen uit het verleden: hoe kunnen we de historische binnenstad verder vergroenen?

Subsidies

We continueren de Subsidieregeling Historisch Stadsbeeld voor het herstellen van onder andere historische winkelpuien en kleuren. De in 2025 gestarte pilot met uitbreiding van het gebied wordt ook in 2026 gecontinueerd. Dit wordt eind 2026 / begin 2027 geëvalueerd.

Leiden heeft geen subsidieregeling voor de restauratie van gemeentelijke monumenten. Wel worden de lopende subsidies van de oude regeling (hoofdstuk 3 monumenten van de subsidieverordening stadsvernieuwing) nog tot en met 2030 afgerond.

Effectindicatoren bij 8B Cultureel erfgoed

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 8B1 Het Leids verleden is duurzaam ingezet als onderscheidende kracht; kennis en collecties op het gebied van cultureel erfgoed zijn bruikbaar; cultureel erfgoed is behouden voor toekomstige generaties						
8B1.a Percentage Leidenaren met belangstelling voor cultureel erfgoed	90% (2021) 89% (2023) 88% (2025)	-	90%	-	90%	Stadsenquête
8B1.b Aantal bezoeken eigen websites (x1.000)	1.069 (2021) 1.048 (2022) 987 (2023) 989 (2024)	1.000	1.000	1.000	1.000	Erfgoed Leiden
8B1.c Aantal bezoeken collecties via andere websites (gebruik digitale bronnen via Open Data) (x1.000)	4.612 (2021) 5.548 (2022) 8.058 (2023) 5.714 (2024)	8.000	8.500	9.000	9.000	Erfgoed Leiden
8B1.d Aantal bezoekers Boisotkade	7.147 (2021) 7.408 (2022) 8.043 (2023) 5.638 (2024)	5.000*	9.000	9.000	9.000	Erfgoed Leiden
8B1.e Aantal bezoekers Molen de Valk	8.423 (2021) 31.000 (2022) 33.165 (2023) 35.164 (2024)	35.000	36.500	36.500	36.500	Erfgoed Leiden

* In 2026 zal het gebouw aan de Boisotkade nog deels gesloten zijn i.v.m. de verbouwing. De studiezaal op de tijdelijke locatie bij het Hoogheemraadschap Rijnland ontvangt ook bezoek dat hierbij wordt meegerekend. Heropening Boisotkade wordt in 2026 verwacht.

Beleidsterrein 8C Sport

Doelen en prestaties bij 8C Sport

Doel	Prestaties
8C1 Leiden heeft aantrekkelijke, duurzame en multifunctionele sportvoorzieningen	8C1.1 Exploiteren, beheren en onderhouden van de gemeentelijke sportaccommodaties
	8C1.2 Uitvoering geven aan het sportaccommodatieplan v.w.b. de jaarschijf 2024
8C2 Iedere Leidenaar heeft een gezonde en actieve leefstijl	8C2.1 Leidenaars bewegen voldoende
	8C2.2 Leiden heeft sterke toekomstbestendige sportverenigingen
8C3. De fysieke leefomgeving bevordert sporten, spelen en bewegen	8C3.1 De openbare ruimte is beweegvriendelijk

8C1.1 Exploiteren, beheren en onderhouden van de gemeentelijke sportaccommodaties

Er is binnen de sportbranche een aantal belangrijke ontwikkelingen voor beheer en exploitatie in 2026. Ten eerste zetten we in op creatiever gebruik maken van de (sport)ruimte in Leiden. Hiervoor kijken we steeds vaker naar multifunctioneel gebruik met koppelingen naar bijvoorbeeld onderwijs, gezondheid en naschoolse kinderopvang. Daarnaast zien we dat de maatschappelijke waarde van (sport)accommodaties steeds belangrijker wordt. Bij nieuwbouw nemen we duidelijke, aanvullende condities op, met name op het gebied van kosten en opbrengsten tijdens de gebruiksfase. Dit houdt in dat we een efficiënte en effectieve bedrijfsvoering nastreven, marktconform presteren en investeren in duurzaamheidsmaatregelen.

In Leiden willen we aansluiten bij deze ontwikkelingen, met als doel om de huidige en nieuwe sportaccommodaties langdurig en rendabel door sporters te kunnen laten gebruiken. Het sportaanbod dat we realiseren moet multifunctioneel, duurzaam, inpasbaar, veilig en betaalbaar zijn. Voor onderhoud en beheer maken we steeds meer gebruik van elektrisch werkmaterieel en hergebruiken we materiaal waar dat mogelijk is.

Om onze sportaccommodaties maximaal te gebruiken, beheren en betaalbaar te houden, werken we intensief samen met onze stadpartners. Een voorbeeld hiervan is het zwembad en ijsal de Vliet, waarbij de gemeente samen met de stichting Ijsal invulling geeft aan de exploitatie van een nieuw multifunctioneel sportcomplex. In 2026 worden verkennende gesprekken gevoerd met de regio om de uitdagingen en kansen wat betreft de sportaccommodatie-opgave voor de toekomst waar mogelijk gezamenlijk het hoofd te bieden.

8C1.2 Uitvoering geven aan het sportaccommodatieplan v.w.b. de jaarschijf 2025

Aan de basis van het duurzaam in stand houden van de sportaccommodaties staat het Uitvoeringsprogramma Beheer Sport 2022-2026. Dit programma biedt de kaders voor het kwaliteitsniveau waarop de accommodaties worden beheerd en onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd (bijvoorbeeld verlichting, ICT, velden en kleedkamers). Veiligheid en kwaliteit van de sportaccommodaties spelen hierin een centrale rol. In 2026 ronden we het nieuwe uitvoeringsprogramma beheer Sport af (voorheen beheerplan). Dit bouwt inhoudelijk voort op het huidige uitvoeringsprogramma beheer met aandacht voor circulariteit, blauw en groen en inpassing van lokale beleidswensen. De financiële effecten zijn onderdeel van de kaderbrief 2026-2028.

Daarnaast zijn er groot onderhoudswerkzaamheden in 2026 gepland, zoals:

1. Vervanging kunstgrasveld 2 geschikt voor voetbal en honk- en softbal bij kikkerpolder II.
2. Uitgestelde vervanging twee toplagen kunstgras pupillenvelden op morskwartier I en II mogelijk met energiewinning in het veld.
3. Vervanging kunstgrasveld 3 bij morskwartier I.

8C2.1 Leidenaars bewegen voldoende

We investeren flink in een duurzame sportdeelname en daarmee een gezonde en actieve leefstijl van onze inwoners. In dit kader organiseert schoolsport071 samen met sportaanbieders laagdrempelige sportkennismakingscursussen. Voor kinderen en volwassenen die hun sportlidmaatschap niet kunnen betalen, is er het Jeugdfonds Sport en Cultuur en het Volwassenfonds. De buurtsportcoaches werken wijkgericht en zorgen voor een toegankelijk beweegaanbod in de wijk. De consulent aangepast sporten begeleidt mensen met een beperking bij hun beweegvraag en ondersteunt verenigingen bij het opzetten en verbeteren van hun aanbod voor mensen met een beperking. De breedtesportcoördinator verbindt verschillende organisaties en biedt daarnaast verenigingsondersteuning voor vitale sportverenigingen. We ondersteunen lokale sportevenementen, zoals de Singelloop, de Gouden Spike en de Leiden Marathon. Tenslotte stimuleren en ondersteunen we – via Stichting Topsport Leiden – talenten in hun weg naar de topsport. Er zijn vier Regionale Talent Centra (RTC's) in Leiden voor waterpolo, rugby, tafeltennis en basketbal. We onderzoeken of het RTC voor shorttrack naar Leiden kan komen. Met al deze inzet proberen we meer Leidenaars (meer) te laten bewegen.

8C2.2 Leiden heeft toekomstbestendige sportverenigingen

Samen met de Leidse Sportfederatie (LSF), Stichting Topsport Leiden (STL), Inclusio en de Adviesraad Sociaal Domein hebben we in 2024 het Sportakkoord II opgesteld. Samen met sportverenigingen, andere sport- en beweegaanbieders, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, en andere stadspartners geven we uitvoering aan het Sportakkoord II. De thema's van het Sportakkoord zijn 'sociaal veilige sport', 'inclusie & diversiteit', 'vitale sportaanbieders' en 'de maatschappelijke waarde van topsport'. In 2026 staat het thema Vitale Leidse Sportaanbieders in de spotlights. Daarnaast streeft de gemeente naar een veilig sportklimaat en worden verenigingen ondersteund om het keurmerk Veilig Sporten in Leiden te behalen. De topsportcoördinator (STL) en breedtesportcoördinator bieden daarnaast aanvullend ondersteuning aan de Leidse (top)sportclubs. Op deze wijze werken we aan sterke en toekomstbestendige sportverenigingen.

8C3 De fysieke leefomgeving bevordert sporten, spelen en bewegen

Leidenaren sporten steeds meer en vaker in de openbare ruimte. De Leidse Beweegsleutels, inrichtingsprincipes voor een beweegvriendelijke openbare ruimte, zetten we ook in 2026 in bij duurzame wijkontwikkelingsprojecten en andere gebiedsontwikkelingen in de stad. Om de ongebonden sporter nog beter te faciliteren, investeren we in extra voorzieningen. In 2026 worden er twee voorzieningen in de openbare ruimte aangelegd en in gebruik genomen. Hiermee geven we verder invulling aan de motie om ter compensatie van het verlies van sportareaal bij de Vliet vier sportvoorzieningen in de openbare ruimte te plaatsen.

In het sportaccommodatieplan (SAP) is vastgelegd wat nodig is om de sportinfrastructuur op peil te houden. Voortbordurend op het SAP is een project gestart gericht op de bouw van een nieuwe sporthal in Leiden-Noord. Begin 2026 ronden we het haalbaarheidsonderzoek af naar de locatie voor deze nieuw sporthal in Leiden-Noord. Op basis van de locatiekeuze werken we toe naar een Kaderbesluit. Daarnaast werken we toe naar een Uitvoeringsbesluit voor een herinrichting van sportpark Cronesteinkade, waarbij onder andere een nieuw volwaardig multifunctioneel sportveld wordt aangelegd waarop zowel gehockeyd als gekorfbald wordt. Om de hiervoor benodigde ruimte te creëren wordt een nieuw multifunctioneel paviljoen gebouwd voor de korfbal- en hockeyvereniging en voor de BSO, waar ook anderen, zoals omwonenden, gebruik van kunnen maken.

Effectindicatoren bij 8C Sport

Effectindicator*	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 8C1 Leiden zorgt voor voldoende en kwalitatief goede sportvoorzieningen						
8C1.a Rapportcijfer van Leidenaars voor de hoeveelheid sportvoorzieningen	7,3 (2021) 7,2 (2023) 7,1 (2025)	-	7,4	-	7,4	Stadsenquête
8C1.b Rapportcijfer van Leidenaars voor de kwaliteit van sportvoorzieningen	7,2 (2021) 7,0 (2023) 7,3 (2025)	-	7,4	-	7,4	Stadsenquête
8C1.c Aantal bezoekers zwembaden	370.000 (2022) 368.000 (2023) 405.000 (2024)	430.000	430.000	430.000	430.000	Gemeente Leiden
Doel 8C3 Leiden stimuleert dat alle inwoners meer sporten en bewegen*						
8C3.a Percentage Leidenaars dat niet wekelijks sport	42% (2020) 38% (2022) 33% (2024)	40%	40%	40%	30%	RIVM (wsjg - BBV)

* Indicator 8C3.b Percentage kinderen en volwassen Leidenaren dat voldoet aan de beweegrichtlijn kan niet langer worden gemeten en is daarom verwijderd. Wel komt de GGD elke 4 jaar met vergelijkbare cijfers over dit onderwerp.

** De realisatiewaarden bij de effectindicatoren van doel 8C3 uit 2020 en 2021 en zijn vermoedelijk lager door de invloed van de coronamaatregelen.

Beleidsterrein 8D Recreatie

Doelen en prestaties bij 8D Recreatie

Doel	Prestaties
8D1 Voldoende recreatieve mogelijkheden voor Leidenars	8D1.1 Beheer en exploitatie van Jeugddorp Zuid-west
	8D1.2 Beheer en exploitatie van volkstuinen
	8D1.3 Verstrekken van subsidie aan amateurtuinders
8D2 Voldoende onderscheidende evenementen ter versterking van de levendigheid in de stad, het aantrekken van extra bezoekers en versterking van de lokale economie	8D2.1 Evenementencoördinatie
	8D2.2 Be/afhandelen van aanvragen evenementenvergunning
	8D2.3 Ondersteunen van de drie grootschalige en overige evenementen
	8D2.4 Verstrekken van evenementensubsidie
	8D2.5 Meerjarige resultaatafspraken met organisatoren van identiteitsversterkende evenementen

8D1 Voldoende recreatieve mogelijkheden voor Leidenars

8D1.1. Beheer en exploitatie van Jeugddorp Zuid-west

Bij de start van het project Vlietzone - Midden (bedrijventerrein) is ook de inspanning gestart om voor drie verenigingen huisvesting te blijven bieden in Leiden. Voor Stichting Jeugddorp is een locatie gevonden. Vanaf 2025 vindt Jeugddorp plaats bij de atletiekvereniging in Leidse Hout. LCKV Jeugdvakanties kan op de huidige locatie blijven in de Vlietzone-Midden. Voor de Leiden Road Runners Club wordt onderzocht of ze een plek kunnen krijgen op locatie Blauwkras nabij het projectgebied van Vlietzone-Midden. In 2024 is het kaderbesluit Vlietzone – Midden door de raad aangenomen en wordt de planvorming voortgezet richting een raadsbesluit om een uitvoeringskrediet aan te vragen. Dit besluit wordt medio 2026 naar verwachting door het college aan de raad ter besluitvorming aangeboden.

8D1.2 Beheer en exploitatie van volkstuinen

Gemeente Leiden heeft onder andere 6 volkstuincomplexen. Deze vallen onder de Leidse Volkstuin Organisatie (LVO), voorheen de Leidse Bond van Amateursuinders. De gemeente en de LVO zijn langjarige afspraken overeengekomen.

8D1.3 Verstrekken van subsidie aan amateursuinders

Het college versterkt sinds 2011 een jaarlijks terugkerende onderhoudssubsidie aan de Leidse Volkstuin Organisatie (LVO) voor huurders-onderhoudsverplichtingen.

8D2 Voldoende onderscheidende evenementen ter versterking van de levendigheid in de stad, het aantrekken van extra bezoekers en versterking van de lokale economie

Evenementenklimaat

In 2026 zetten we in op de verdere versterking van het Leidse evenementenklimaat. We richten ons op spreiding van evenementen over het jaar en de stad, betere ondersteuning van organisatoren, en versterking van samenwerking binnen de sector. De uitvoering van acties uit de evaluatie van het evenementenbeleid krijgt een vervolg, met nadruk op uitvoerbaarheid, kennisdeling en sectorontwikkeling.

De in 2025 gestarte ondersteuning van de sector via advisering, netwerkvorming en gedeelde voorzieningen loopt in 2026 door. Deze inzet vindt plaats in samenwerking met onder andere Centrummanagement Leiden en Leiden&Partners. Bij de tussentijdse evaluatie van deze impuls wordt bekeken of en hoe structurele inbedding mogelijk is. De sector blijft kwetsbaar door aanhoudende kostenstijgingen, druk op de openbare ruimte en personeelsschaarste. Samen met partners blijft de gemeente zoeken naar manieren om de sector weerbaarder te maken, bijvoorbeeld via gezamenlijke inkoop, betere afstemming rond vergunningen en communicatie, en het delen van kennis en faciliteiten.

Leidens Ontzet

Na het jubileumjaar in 2024 is in 2025 gewerkt aan een toekomstbestendige aanpak van Leidens Ontzet. In 2026 worden de nieuwe uitgangspunten in de praktijk gebracht. Belangrijke speerpunten zijn spreiding van bezoekers, toegankelijkheid, veiligheid en heldere taakverdeling tussen gemeente en stadspartners. Ook wordt gewerkt aan meer samenhang in de programmering gedurende de viering.

8D2.1 Evenementencoördinatie

De evenementencoördinatie zorgt voor een soepel verloop van evenementen. Voor de coördinatie is de Evenementenkalender het belangrijkste instrument. De kalender werkt goed en blijft ook in 2026 in gebruik.

8D2.2 Be/afhandelen van aanvragen evenementenvergunning

Ten behoeve van vergunningverlening is de 'EvenementAssistent' het belangrijkste instrument. Dit systeem, waarmee evenementenmakers, gemeenten en hulp- of adviesdiensten (zoals politie, brandweer, GHOR en Veiligheidsregio) gezamenlijk alle gegevens rond een integrale evenementenvergunning (of melding) verzamelen en bespreken, is verouderd en lastig in gebruik. De verwachting is om eind 2026 over te stappen naar een nieuw systeem voor de aanvragen van een evenementenvergunning.

8D2.3 Ondersteunen van de drie grootschalige en overige evenementen

De komende twee jaar wordt een financiële impuls gegeven aan de evenementensector. Vanuit deze impuls streeft de gemeente ernaar om samen met de evenementenorganisatoren te werken aan maatregelen die het evenementenklimaat in Leiden op korte en lange termijn ten goede komen.

8D2.4 Verstrekken van evenementensubsidie

Vanaf 2026 is het nieuwe subsidiestelsel voor cultuur van kracht. Dit betekent dat evenementenorganisatoren geen meerjarige evenementensubsidie meer ontvangen onder de oude regeling, maar gebruik kunnen maken van de nieuwe subsidieregelingen binnen het cultuurbeleid. Organisatoren konden in 2025 al aanvragen doen voor activiteiten in 2026. De gemeente ondersteunt partijen bij deze overgang en monitort de werking van het nieuwe stelsel in de praktijk. Daarnaast blijven via andere programma's (zoals Vitale Binnenstad) aanvullende middelen beschikbaar voor evenementen met een economische of ruimtelijke doelstelling.

8D2.5 Meerjarige resultaatafspraken met organisatoren van identiteitsversterkende evenementen

Dit is een oude prestatie. Voor ontwikkelingen ten aanzien van bv. het Leidens Ontzet zie de inleiding bij 8D2.

Kaderstellende beleidsstukken

■ 8A Cultuur

Overzicht afgelopen 6 jaar:

- RV 19.0140 Cultuurvisie 2020, De kracht van cultuur
- RV 19.0164 Deelverordening Amateurstuurstubsidies 2020
- RV 21.0131 Wensen en bedenkingen Ontwikkeling muziekeducatie en -programming
- RV 22.0093 Intrekken Deelverordening cultuur 2013
- RV 23.0014 Wensen en bedenkingen huisvesting moderne bibliotheek
- RV 23.0073 Advies gemeenteraad aan het Commissariaat voor de Media inzake de representativiteit van de lokale omroep voor Leiden voor de periode 2023-2028
- RV 25.0031 Kaders herontwikkeling bibliotheek en aanvraag voorbereidingskrediet

■ 8B Erfgoed

Overzicht afgelopen 6 jaar:

- RV 19.0012 Archiefbeheer HLT Samen bij Erfgoed Leiden en Omstreken
- RV 20.0147 Leidse Erfgoednota (2014, in 2020 gecontinueerd)
- RV 21.0143 Nota religieus erfgoed Leiden, kaders voor de toekomst
- *Het fysieke en ruimtelijke erfgoed maakt ook deel uit van andere beleidskaders zoals de Omgevingsvisie, bestemmingsplannen / omgevingsplan, Verordening fysieke leefomgeving, Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) en de Welstandsnota. Voor deze kaders verwijzen we naar programma 6 Stedelijke Ontwikkeling.*

■ 8C Sport

- Visie Sociaal Domein ([RV 19.0029](#))
- Beleidskader *Samen maken we de stad gezond en actief* 2019-2023 ([RV 19.0093](#))
- Sportaccommodatieplan 2012-2025 ([RV 12.0118](#))
- [RV 17.0062](#) Contourenplan buitensportaccommodaties
- De Leidse Beweegsleutels (Z/21/3229757)
- Deelverordening Subsiëring Jeugdsport (RV 12.0021)
- Deelverordening Subsiëring Incidentele Subsidies Sportevenementen (RV 12.0021)
- Evaluatie beleidskader Sport & Gezondheid en Beleidskader Spelen & Bewegen (WFS-127-2024)
- Kaderbesluit sportpark de Mors ([RV 23.0065](#))

■ 8D Recreatie

- RV 20.0008 Evenementenbeleid Leiden 2020
- RV 21.0061 Start projecten Vlietzone-Midden, Sportpark De Mors, Gemeentewerf en Duurzaamheidsplein
- RV 24.0009 Kaderbesluit Vlietzone-midden

Programmakosten

Cultuur, sport en recreatie		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Cultuur	Lasten	20.992	21.931	22.711	21.573	21.491	21.468
	Baten	-1.556	-1.660	-1.010	-1.035	-1.055	-1.055
Saldo		19.436	20.271	21.701	20.539	20.436	20.413
Cultureel erfgoed	Lasten	6.144	6.465	6.702	6.852	6.746	6.741
	Baten	-1.157	-1.094	-1.133	-1.133	-1.133	-1.133
Saldo		4.987	5.371	5.569	5.719	5.613	5.607
Sport	Lasten	20.605	20.743	19.977	20.048	20.079	19.890
	Baten	-7.829	-5.855	-5.954	-5.894	-5.894	-5.894
Saldo		12.776	14.888	14.023	14.154	14.186	13.996
Recreatie	Lasten	2.119	2.094	1.561	1.484	1.484	1.483
	Baten	-161	-202	-209	-209	-209	-209
Saldo		1.958	1.892	1.352	1.275	1.275	1.274
Programma	Lasten	49.860	51.233	50.952	49.957	49.800	49.581
	Baten	-10.703	-8.810	-8.307	-8.271	-8.291	-8.291
Saldo van baten en lasten		39.157	42.422	42.645	41.686	41.509	41.291
Reserves	Toevoeging	845	3.340	26	-	-	-
	Ottrekking	-728	-1.114	-151	-121	-121	-121
Mutaties reserves		117	2.226	-125	-121	-121	-121
Resultaat		39.275	44.648	42.520	41.565	41.388	41.169

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2026-2029. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Vanuit de Kaderbrief 2025 - 2029 is voor een bedrag van circa € 907.000 in 2026 aan extra nieuwe uitgaven besloten. Onder andere voor inzet ambtelijke capaciteit bij actuele ontwikkelingen cultuur (€ 92.000), voor verhoging subsidieplafond regeling amateurkunst (€ 25.000), voor verbouwing pand ARS (€ 700.000) en voor de exploitatiesubsidie Stichting IJshal de Vliet (€ 90.000).

Beleidssterrein Cultuur

De stijging van de lasten met € 780.000 ten opzichte van 2025 wordt vrijwel volledig veroorzaakt door het incidentele budget van € 700.000 dat in 2026 beschikbaar is gesteld voor de verbouwing van het pand van Ars Aemula Naturae. Deze hedendaagse kunstenaarsvereniging beschikt momenteel slechts beperkt over faciliteiten voor mensen met een fysieke beperking. Om de toegankelijkheid te verbeteren en deelname aan kunstcursussen voor een breed publiek mogelijk te maken, is de realisatie van een lift en invalidentoilet noodzakelijk. Daarnaast wordt het gebouw verbouwd voor een efficiënter gebruik en medegebruik, waardoor de functionaliteit toeneemt en meer organisaties van het pand gebruik kunnen maken. Voor dit doel heeft de raad in 2026 incidenteel € 700.000 beschikbaar gesteld. Verder is er ten opzichte van 2025 € 100.000 extra opgenomen voor beeldende kunst. Beeldende kunst in de openbare ruimte (BKOR) versterkt de kwaliteit en uitstraling van nieuwe gebieden en draagt bij aan 'placemaking': het verbeteren van de leefkwaliteit en de beleving van de openbare ruimte.

De daling van de baten met € 650.000 ten opzichte van 2025 houdt verband met het vervallen van eenmalige specifieke uitkeringen vanuit het Rijk. Het gaat hierbij om de uitkering voor het doorontwikkelen van de bibliotheekvoorziening Stevenshof (€ 220.000), de impuls voor culturele talentontwikkeling en jongerencultuur in de cultuurregio's (€ 211.000) en de bijdrage voor het gebouw van de openbare bibliotheek Leiden (€ 220.000). Deze laatste stond oorspronkelijk in 2024 geraamd, maar is door latere uitvoering overgeheveld naar 2025.

Per saldo stijgen de lasten hiermee met € 803.000 en dalen de baten met € 650.000 ten opzichte van 2025.

Beleidsterrein Cultureel erfgoed

De stijging van de lasten met € 237.000 worden vrijwel volledig veroorzaakt door de doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2026-2029.

Beleidsterrein Sport

De oorzaak van de lagere lasten (€ 766.000) zijn zichtbaar binnen de prestaties *Exploiteren gemeentelijke sportaccommodaties* en *Leidenars bewegen voldoende*.

Binnen de prestatie *Exploiteren gemeentelijke sportaccommodaties* nemen de lasten per saldo toe met € 1,6 mln ten opzichte van 2025. Dit wordt veroorzaakt door de doorrekening van de kostenverdeelstaat en hogere kapitaallasten uit het meerjareninvesteringsplan 2026–2029 (€ 1,1 mln) en een incidentele bijdrage van € 300.000 voor het clubhuis van Roadrunners in 2026. Daarnaast heeft in 2025 een actualisatie van de begroting. In 2026 stijgt het budget met 200.000 als gevolg van indexatie.

Binnen de prestatie *Leidenars bewegen voldoende* nemen de lasten juist af met € 2,4 mln ten opzichte van 2025. Deze daling wordt verklaard door het beëindigen van de Subsidieregeling Sportstimulering van € 226.000, die in 2025 van start ging naar aanleiding van de motie *Blijf inzetten op sportstimulering*. Ook het incidentele budget van € 250.000 uit de Kaderbrief 2018 voor de uitwerking van het contourenplan buitensport is in 2025 volledig ingezet. Verder is bij de Kaderbrief 2025 een incidenteel budget van € 525.000 beschikbaar gesteld voor de plankosten van park Cronesteinkade, dat in 2026 vervalt. Mogelijk wordt het deel wat in 2025 niet is besteed meegenomen naar 2026. Hetzelfde geldt voor de incidentele impuls voor sportaccommodaties van € 751.000 en de investeringsbijdrage van € 500.000 die in 2025 nog was opgenomen. Tot slot komt de subsidie brede regeling combinatiefuncties van € 250.000 in 2026 niet meer terug.

Beleidsterrein Recreatie

De stijging van de lasten met € 533.000 wordt voor € 127.000 veroorzaakt door de doorrekening van de kostenverdeelstaat. Daarnaast is in 2022 een eenmalig budget van € 300.000 beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van een revolverend evenementenfonds. Bij de nadere uitwerking is geconcludeerd dat een revolverende werking niet het juiste instrument is. Daarom is voorgesteld om het fonds om te zetten naar een stimulerend en faciliterend evenementenfonds, aansluitend bij de aanpak van Leiden & Partners en Centrummanagement Leiden voor de inrichting van een backoffice ter ondersteuning van de cultuur- en evenementensector. Dit onderzoek wordt in 2025 afgerond, waardoor het budget van € 273.000 in 2026 niet meer is opgenomen. Ook heeft de raad in 2024 middelen beschikbaar gesteld voor een onderzoek naar een nieuw model voor beheersbare en veilige stadsfeesten. Hiervoor is in 2025 € 100.000 en in 2026 € 75.000 geraamd, wat een verschil van € 25.000 oplevert. Tot slot is in 2024 een onderzoek uitgevoerd naar de toekomst van de viering van Leidens Ontzet. Een kwartiermaker heeft hierbij samen met de gemeente, horecaondernemers en de 3 October Vereniging verkend hoe het feest in de toekomst op een georganiseerde en betaalbare manier vorm kan krijgen. In 2024 lag de nadruk op het onderzoek en in 2025 op de uitvoering richting een nieuw besturingsmodel. Hiervoor zijn middelen van 2024 naar 2025 overgeheveld. Omdat de afronding in 2025 plaatsvindt, zijn deze middelen in 2026 niet meer beschikbaar (€ 100.000). Per saldo stijgen de lasten hiermee met € 529.000 ten opzichte van 2025.

Reserves

Reserves programma 8		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Reserve publicaties Erfgoed Leiden e.o.	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-11	-	-	-	-	-
Saldo		-11	-	-	-	-	-
Reserve aankopen kunst De Lakenhal	Toevoeging	46	57	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-	-	-	-
Saldo		46	57	-	-	-	-
Bedrijfsreserve Museum De Lakenhal	Toevoeging	89	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-	-	-	-
Saldo		89	-	-	-	-	-
Reserve exploitatie De Nobel	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-9	-9	-9	-9	-9	-9

Reserves programma 8		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Saldo		-9	-9	-9	-9	-9	-9
Reserve bedrijfsvoering ELO	Toevoeging	420	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-12	-362	-12	-12	-12	-12
Saldo		408	-362	-12	-12	-12	-12
Reserve stedelijke ontwikkeling P8	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-30	-30	-	-	-
Saldo		-	-30	-30	-	-	-
Reserve sportstimuleringsfonds	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-226	-	-	-	-
Saldo		-	-226	-	-	-	-
Reserve economische impulsen Kennis P8	Toevoeging	-	3.200	-	-	-	-
	Onttrekking	-27	-273	-	-	-	-
Saldo		-27	2.927	-	-	-	-
Reserve restauratie collectie Lakenhal	Toevoeging	24	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-2	-	-	-	-
Saldo		24	-2	-	-	-	-
Reserve Molen de Valk / Erfgoed Leiden	Toevoeging	67	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-340	-	-	-	-	-
Saldo		-273	-	-	-	-	-
Reserve grondexploitatie P8	Toevoeging	-	-	26	-	-	-
	Onttrekking	-	-	-100	-100	-100	-100
Saldo		-	-	-74	-100	-100	-100
Reserve projecten en tentoonstelling MDL	Toevoeging	-	83	-	-	-	-
	Onttrekking	-129	-	-	-	-	-
Saldo		-129	83	-	-	-	-
Reserve soc.-maatsch. En cult. Voorz P8	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-111	-	-	-	-
Saldo		-	-111	-	-	-	-
Reserve exploitatie Oppenheimstraat P8	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-100	-	-	-	-
Saldo		-	-100	-	-	-	-
Totaal	Toevoeging	645	3.340	26	-	-	-
	Onttrekking	-528	-1.114	-151	-121	-121	-121
Reserves programma 8		117	2.226	-125	-121	-121	-121

Reserve exploitatie De Nobel

In 2025 is conform RB 11.0101 de onttrekking van € 9.135 geraamd.

Reserve bedrijfsvoering ELO

Het exploitatietekort van ELO wordt onttrokken aan deze reserve. In 2026 staat de onttrekking Verbouwing ELO van € 12.343 geraamd.

Reserve stedelijke ontwikkeling P8

De geraamde onttrekking in 2026 van € 30.000 betreft de uitbreiding subsidie historisch stadsbeeld.

Reserve grondexploitaties P8

Er wordt jaarlijks tot en met 2029 € 100.000 onttrokken uit de reserve grondexploitatie P8 voor beeldende kunst. De toevoging in de reserve grondexploitatie P8 heeft er mee te maken dat FC Boshuizen jaarlijks tot en met 2026 een bedrag van € 26.000 ontving van de gemeente Leiden, als vergoeding voor het overnemen van het verenigingsgebouw van Boshuizen om woningbouw mogelijk te maken. Deze bijdrage is gedekt uit de reserve grondexploitatie P8, maar zal niet meer onttrokken worden.

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
08A101	Ondersteunen voorstellingen-podiumaanbod	VVI Kunstinstituten 2026-2029	Econ.	V		-	649	659	571	675
08B101	Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden eo	Verbouwing Boisotkade 2026	Econ.	V		-	163	-	-	-
08B101	Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden eo	Inrichting archeol.cent. Boisotkade 2026	Econ.	V		-	68	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Entree Vlietzone	Maatsch.	N	NK	-	-	938	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Verti-drain	Econ.	V		-	-	-	63	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Versnipperaar	Econ.	V		-	-	-	28	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	opvangwagen versnipperaar	Econ.	V		-	-	-	28	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kunstgrasdiepte-+oppervlaktereiniger	Econ.	V		-	-	-	36	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Verticuteermachine + Eg	Econ.	V		-	-	-	-	45
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Onkruidbestrijder + Kunstmeststrooier	Econ.	V		-	-	-	-	23
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Zitmaaier X740 2wd 24pk I	Econ.	V		-	-	-	35	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Zitmaaier X740 2wd 24pk II	Econ.	V		-	-	-	35	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Morskwartier I, Ren. kunstgr voetbal	Econ.	V		-	223	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Morskwartier I, Ren. kunstgr 3 topplaat	Econ.	V		-	557	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpolder I Toplaag kunstgras 1 voetbal	Econ.	V		-	-	-	552	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpolder II, Ren. kunstgr 2 onderbouw	Econ.	V		-	-	271	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpolder II, Ren. kunstgr 2 topplaat	Econ.	V		-	-	717	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpolder II, Toplaag verv. kunstgrasveld 1 voetbal	Econ.	V		-	-	-	-	567
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Roomburg Toplaag verv. waterveld 1 hockey	Econ.	V		-	-	-	504	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Roomburg, Ren. gravelbanen 1 tm 9 tennis	Econ.	V		-	-	-	236	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Leidse hout Toplaag kunstgras atletiek	Econ.	V		-	-	120	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Leidse hout, Verv. Tribune atletiek	Econ.	V		-	-	-	505	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Vliet, Verv. Materieel berging-pers verb	Econ.	V		-	-	54	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Herinrichting sportpark de Mors (40jr)	Maatsch.	V	VK	3.694	3.883	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Herinr sportpark de Mors onderveld(24jr)	Econ.	V	VK	651	-	1.832	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Herinr sportpark de Mors bovenveld(12jr)	Econ.	V	VK	499	-	628	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Vervanging materieel sport 2027	Maatsch.	V		-	-	121	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Ver. Materieel / transport middelen sport	Econ.	V		-	-	-	-	92
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Vliet, Verv. Materieel berging-pers verb 2029	Econ.	V		-	-	-	-	468
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Clubhuis Cronesteinkade	Econ.	N	VK	-	-	2.000	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Clubhuis Cronesteinkade installaties	Econ.	N	VK	-	-	915	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	herinrichting Cronesteinpark	Maatsch.	N	VK	-	-	1.825	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Combiveld bovenbouw Cronesteinkade 12jr	Econ.	N	VK	-	-	382	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Combiveld onderlaag Cronesteinkade 24jr	Econ.	N	VK	-	-	774	-	-
08C201	Leidenaars bewegen voldoende	Compensatie sportvelden Vlietzone	Maatsch.	V		548	1.321	-	-	-
	Totaal programma 8					5.392	6.864	11.236	2.592	1.871

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2026-2029. In paragraaf 4.2.2 Investerings wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Subsidies

	subsidiestaat 2025	subsidiestaat 2026
Subsidie saldo	16.527.327	16.406.446

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

9

Maatschappelijke Ondersteuning

Maatschappelijke Ondersteuning

Programmanummer	9
Commissie	Onderwijs en Samenleving
Portefeuille(s)	Economie, Sport, Kennis & Gezondheid Wonen, Bouwen en Welzijn

De missie van het programma Maatschappelijke Ondersteuning luidt:

De gemeente Leiden wil een inclusieve, toegankelijke en sociale stad zijn voor alle inwoners, waarin iedereen naar vermogen kan deelnemen, iedereen regie heeft over de wijze waarop hun zorgbehoefte wordt vervuld en waar er zo nodig een vangnet is voor degene die onvoldoende in staat zijn voor zichzelf te zorgen. We stimuleren actieve deelname aan het maatschappelijk leven.

Inleiding

Leiden is een gezonde en sociale stad. In 2026 ligt de focus daarom op het versterken van de sociale basis en het vergroten van de gezondheid en het welzijn van onze inwoners. Programma 9 maakt, net als programma's 7, 8C en 10, deel uit van het sociaal domein. De kern van onze Visie Sociaal Domein is dat iedereen meetelt en meedoet. We beschrijven in de visie dat de gemeente invloed kan uitoefenen op drie niveaus. Op het niveau van het stadsklimaat werken we aan het laagdrempeliger maken van een gezond leven van onze inwoners en het verkleinen van gezondheidsverschillen tussen inwoners. Op collectief niveau werken we met onze partners aan het toegankelijk maken en houden van voorzieningen voor inwoners met een gerichte hulpvraag. Op individueel niveau werken we aan het verbeteren van de opvang en ondersteuning voor kwetsbare inwoners.

Leiden Inclusief

Vanuit programma Leiden Inclusief wordt gewerkt aan de ambitie dat iedereen meetelt in Leiden en dat iedereen zichzelf kan zijn. Met respect voor wat je kan en voelt, wat je afkomst, cultuur, geloof en uiterlijk is. Want als iedereen zich thuis, geaccepteerd en veilig voelt, wordt Leiden een fijne stad voor iedereen'. We zetten ons in om een diverse, inclusieve en gelijkwaardige gemeentelijke organisatie te zijn, en om al het werk dat we doen op die manier uit te voeren. We streven ook naar meer bewustwording op dit thema in de samenleving. We versterken de netwerken in de stad die zich inzetten op dit thema en zetten die actief in om het beleid en de uitvoering meer inclusief en gelijkwaardig te maken.

Om Diversiteit, Inclusie en Gelijkwaardigheid goed en structureel te verankeren in de brede organisatie is het belangrijk dat iedereen zich er verantwoordelijk voor voelt. Elke medewerker van de gemeente heeft een taak om discriminatie te voorkomen en een gelijkwaardige behandeling van collega's en inwoners van de stad te borgen. Dat is geen extraatje op het werk dat al geleverd wordt, maar een integraal onderdeel ervan. We vinden het belangrijk om dat in het DNA van elke medewerker te krijgen en willen het om die reden niet blijven aanjagen vanuit een programmateam. Aan het eind van 2025 wordt, na een uitgebreide evaluatie, een overdracht gedaan naar de lijnorganisatie. We brengen dan de inspanningen van het programma zo veel mogelijk onder in bestaande werkzaamheden en formatieplekken.

Om toe te zien op een goede implementatie en sterke verankering van de resultaten die het programma bereikt heeft, creëren we de nieuwe rol van Coördinator DIG. Deze coördinator dient ook als mechanisme om de organisatie scherp te houden op nieuwe ontwikkelingen en mogelijke aandachtsgebieden.

Koloniaal- en slavernijverleden

Naast de inspanningen van het programma Leiden Inclusief is er ook gewerkt aan vervolgstappen naar aanleiding van het vooronderzoek koloniaal- en slavernijverleden. De continuïteit van de vervolgstappen is geborgd door er een apart project voor op te starten. Binnen dit project wordt aan de volgende zaken gewerkt: vervolgonderzoek, een denktank, een proces om tot excuses te komen en de realisatie van kunstwerk(en) voor dit verleden.

Sterke Sociale Basis

De Sterke Sociale Basis (SSB) is ingedeeld in drie thema's (opdrachten) 'Opgroeien', 'Samen Meedoen' en 'Basiskracht'. Voor alle inwoners bieden we laagdrempelige activiteiten in de wijk. Dit gebeurt via de SSB-partners SOL, Inclusio en BuZz. Zij bieden activiteiten zoals 'Een Goede Buur', mantelzorgondersteuning, taallessen of sportactiviteiten voor jongeren.

Het doel van de Sterke Sociale Basis is om activiteiten te organiseren waardoor inwoners elkaar ontmoeten, meedoen en zich verbonden voelen. Dit doen de partners van de Sterke Sociale Basis door samen te werken met vrijwilligersorganisaties, sportverenigingen, huisartsen, wijkagenten, et cetera. De Sterke Sociale Basis is gestart in juli 2020 en tussentijds geëvalueerd in 2024. Op basis van de uitkomsten van de tussentijdse evaluatie zijn de overeenkomsten verlengd tot 1 juli 2029. De opdracht voor de Sterke Sociale Basis is 'breed' geformuleerd. Op basis van input uit beleidsterreinen die betrokken zijn bij uitvoering van de Sterke Sociale Basis en gesprekken met de Sterke Sociale Basis partners zijn er zes prioriteiten opgesteld voor de uitvoering in de komende jaren. Deze prioriteiten zullen verwerkt worden in de jaarplannen van de Sterke Sociale Basis partners. Daarnaast wordt huidig beleid en uitvoering daarvan gecontinueerd.

Beleidskader Gezondheid, Sport, Spelen en Bewegen

We hechten eraan dat alle Leidenaren een gezonde en actieve leefstijl hebben. Voldoende bewegen is een essentieel onderdeel voor (het kunnen hebben van) een gezonde en actieve leefstijl. Daarom stimuleren we dat alle Leidenaren voldoende kunnen sporten, spelen, en bewegen. Dit is in lijn met het beleidskader Sport en Gezondheid 'Samen maken we de stad gezond en actief 2019-2023', het beleidskader Spelen en Bewegen (2019-2023) en het beleidsakkoord 'Samen leven in Leiden 2022-2026'. Dat doen we samen met de inzet van de sportverenigingen, buurtsportcoaches en andere stadspartners. In 2026 werken we het nieuwe beleidskader Gezondheid, Sport, Spelen en Bewegen verder uit op basis van de participatie die eind 2025 heeft plaatsgevonden, waarin we ook met de gemeenteraad inhoudelijk in gesprek zijn gegaan. De gemeenteraad wordt na de participatie begin 2026 verder betrokken. Met deze aanpak komen we bij een nieuw college en gemeenteraad na de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 met ambities en doelstellingen binnen de domeinen Sport, Gezondheid en Spelen om concreet vorm en inhoud te geven aan een integraal beleidskader voor de periode 2026 – 2030.

Leiden Healthy Society Center (LHSC)

Het LHSC is onderdeel van Leiden Kennisstad en is een samenwerking tussen de gemeente Leiden en Universiteit Leiden (Faculteit Sociale Wetenschappen), Hogeschool Leiden en mboRijnland. TNO en LUMC zijn voornemens begin 2026 aan te sluiten. De inzet van de programmacoördinator LHSC wordt in 2026 gecontinueerd met als opdracht het ontwikkelen van een meerjarenstrategie, het bewaken van de voortgang en het vergroten van de zichtbaarheid van het LHSC. Ook al binnen het LHSC steeds meer de beweging naar de wijken gemaakt worden. Participatie en het betrekken van inwoners worden daarbij steeds belangrijker: niet alleen tijdens het kennisfestival maar ook daarbuiten zullen inwoners een plek krijgen in de activiteiten van het LHSC, zodat hun ervaringen en ideeën direct bijdragen aan het gezamenlijke doel: een gezonde en vitale stad.

City deal gezonde en duurzame voedselomgeving

De gemeente Leiden blijft in 2026 actief bijdragen aan de uitvoering van de *City Deal Gezonde en Duurzame Voedselomgeving*. Het accent ligt op de doorontwikkeling van Spoor 1: de voedseldrukmeter (heatmap). Dit doen we in nauwe samenwerking met Hecht GGD en lokale stakeholders. Ook wordt ingezet op het vertalen van de inzichten uit de heatmap naar concrete maatregelen in de stad, in lijn met de ambitie om een gezonde voedselomgeving voor alle inwoners te realiseren.

Aanpak eenzaamheid en mentale gezondheid

Er wordt in 2026 voortgebouwd op de aanpak 'Eenzaamheid en Mentale Gezondheid'. Het uitvoeringsprogramma wordt verder doorontwikkeld, met speciale aandacht voor de punten uit de ingediende amendementen. Er wordt verkend of de campagne Eenzaamheid herhaald kan worden en er vindt een intensivering plaats vanuit de Sterke Sociale Basis partijen op het thema eenzaamheid.

Aanpak huiselijk geweld: Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming

Er wordt landelijk en regionaal al jaren ingezet op het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming met als doel om de aanpak van huiselijk geweld fundamenteel anders vorm te geven. Hierdoor zouden gezinnen en huishoudens zich beter gehoord en geholpen voelen. Een te vormen Regionaal Veiligheidsteam maakt daar deel van uit. De financiering van deze transitie is onzeker geworden, omdat in de Voorjaarsnota van het Rijk

hiervoor geen middelen zijn vrijgemaakt. Of er op een later moment nog middelen beschikbaar komen, is op dit moment onduidelijk. In 2026 kan Leiden met de middelen die voor dit doel nog beschikbaar zijn de lokale ontwikkelingen in de regio Holland Rijnland voortzetten in afwachting van de landelijke ontwikkelingen. Op basis van deze ontwikkelingen kan op onderdelen worden bijgestuurd.

Integraal Zorg Akkoord & Gezond en Actief Leven Akkoord

In 2026 wordt er voor het laatste jaar uitvoering gegeven aan het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA). Met het IZA wordt er gewerkt aan toekomstbestendige en passende zorg voor iedereen. Dit doen we samen met de andere gemeenten in Holland Rijnland, Zorgverzekeraars en zorgaanbieders. In het Gezond en Actief Leven Akkoord wordt hier lokaal invulling aan gegeven. Voor beide regelingen is er een korting van tien procent op de Specifieke uitkering aangekondigd door het ministerie van VWS. Daarnaast vervallen een aantal onderdelen van het GALA per 2026, namelijk de uitkering voor Een tegen Eenzaamheid, Leefomgeving, Aanpak overgewicht en Obesitas. Voor het vervolg na 2026 van beide akkoorden lopen er gesprekken tussen VNG & VWS. Verwacht wordt dat hier pas in 2026 duidelijkheid over zal komen. Wel is er structureel financiering voor de onderdelen Sportakkoord, Brede regeling combinatiefuncties, Gezonde Kansrijke Start, valpreventie, Terugdringen gezondheidsachterstanden en mantelzorg.

Hecht

In 2026 voert Hecht een taakstelling van 4,6 procent door. Voor de gemeente Leiden wordt de gezinsverpleegkundige aanvullend gefinancierd in 2026. Daarnaast gaat Hecht aan de slag met de invulling van de overige 1,4 procent die in de begroting van 2027 additioneel dient te worden gerealiseerd. Dit percentage staat nog open van de oorspronkelijke taakstelling van zes procent. Daarnaast zal Hecht in 2026 ook invulling geven aan een herstelplan om tot een waardevaste begroting te komen voor de komende jaren.

Leiden op leeftijd

In 2026 wordt de uitvoeringsagenda Leiden op leeftijd 2026 – 2030 gelanceerd. Deze uitvoeringsagenda is vormgegeven op basis van de Leidse visie op Wonen, Zorg en Welzijn en richt zich op de ouderen van Leiden, maar ook hun mantelzorgers. Hierbij wordt ingezet op het creëren van een zorgzame wijk en wordt uitvoering gegeven aan de visie. Dit doen we in samenwerking met onze partners in de stad.

Wmo maatwerk voorzieningen

Voor de Wmo-ondersteuning gaan we in 2026 verder met de acties die al eerder zijn ingezet. Dit betekent onder andere het beter verbinden van de Wmo maatwerkvoorzieningen aan het voorveld. Ook gaan we onderzoeken welke mogelijkheden er nog zijn om de zelfredzaamheid van inwoners te vergroten om de Wmo vraag te verminderen. Ten behoeve van duidelijkheid voor inwoners en medewerkers van het sociaal wijkteam zal in 2026 ook verder uitgewerkt worden wat er wel en niet onder de Wmo valt.

Leidse visie op wonen, zorg en welzijn

Meer informatie over de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn is beschreven in programma 6C.

Programma Maatschappelijke Zorg Leidse regio

De Leidse regiogemeenten (Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Voorschoten en Zoeterwoude) werken samen aan de transformatie Maatschappelijke Zorg vanuit het programma Maatschappelijke zorg Leidse regio. Het programmaplan 'Alle inwoners horen erbij! (2023-2029)' is het meerjarig uitvoeringprogramma. Het programma richt zich op inspanningen voor inwoners die behoren tot de doelgroep maatschappelijke zorg.

De focus binnen het programma ligt op een verschuiving van reactieve ondersteuning achteraf naar preventie vooraf. Een voorbeeld hiervan is het benaderen van dak- en thuisloosheid als een woonprobleem (preventie) in plaats van een zorgprobleem.

In 2026 wordt in de Leidse regio extra ingezet op de volgende opgaven:

- De beweging naar 'Wonen Eerst'. Wonen Eerst houdt in dat dakloze mensen directe toegang krijgen tot zelfstandige woonruimte zonder dat zij eerst moeten laten dat zij in staat zijn om zelfstandig te wonen en aan allerlei voorwaarden moeten voldoen. Samen met (zorg)aanbieders en corporaties zullen pilots worden geïnitieerd, zoals beschreven in de Leidse visie op Wonen, zorg en welzijn.
- Versterken preventie voorkomen huisuitzettingen.
- Verbreden aanpak dak- en thuisloosheid naar brede groep dak- en thuislozen (Ethos telling).

Plan van aanpak integrale aanpak jongeren 16-27 jaar in een kwetsbare situatie

Het plan richt zich op het voorkomen van dak- en thuisloosheid onder jongeren van 16 tot 27 jaar die zich in een kwetsbare positie bevinden. De aanpak is gebaseerd op de zogeheten Big5: Support, Wonen, Inkomen, School & Werk en Welzijn. Door deze vijf domeinen samenhangend aan te pakken, wordt de kans op dak- en thuisloosheid aanzienlijk verminderd en krijgen jongeren meer perspectief op een stabiele toekomst. We werken met een uitvoeringsagenda. Deze loopt van 2025 tot en met 2026.

Huisvesting huisartsen

In 2026 geeft de gemeente een vervolg aan de steun aan huisartsen bij hun zoektocht naar het vinden van voldoende en kwalitatief goede huisvesting. Onze aanpak bestaat uit organisatorische, financiële en ruimtelijke maatregelen. Organisatorisch bemiddelen wij tussen vraag naar en aanbod van geschikte huisvesting. Financieel starten wij binnen Europese regelgeving met een subsidieregeling voor een bijdrage in verbouw of uitbreiding van huisartsenpraktijken. Ruimtelijk reserveren wij binnen de brede bestemming maatschappelijk de benodigde vierkante meters op de ontwikkellocaties van de stad.

Multiprobleemgezinnen

De gemeente Leiden zet twee maatwerkfunctionarissen in. De belangrijkste taak van de maatwerkfunctionaris is om meerwaarde te bieden bij complexe casuïstiek bij multiprobleemhuishoudens wanneer de reguliere hulpverlening vastloopt. De maatwerkfunctionaris doet dit via een integraal overleg, de maatwerkroute en de doorbraakroute. Daarnaast zetten zij binnen een leercirkel casuïstiek in om als sociaal domein te leren en zo de interne samenwerking te verbeteren of processen efficiënter te maken.

Studentenwelzijn

In 2026 geven we verdere uitvoering aan de aanpak op studentenwelzijn. Hierbij zetten we sterker in op interventies en de werking hiervan om duidelijk te krijgen hoe deze interventies werken en hoe we deze op grotere schaal kunnen inzetten. Daarnaast blijven we ons inzetten vanuit de leidende principes:

- Focus op faciliteren van de kracht vanuit studenten zelf en deze verbinden aan de professionals.
- Inzetten op het versterken van veerkracht en laagdrempelige preventie.

Dit doen we ook om de vindbaarheid van aanbod te vergroten en de samenwerking tussen professionals te versterken.

OSA

Oekraïners

Per 1 juli 2025 heeft Leiden de gemeentelijke opgave om 622 Oekraïense ontheemden te huisvesten. Momenteel hebben we een opvangcapaciteit van 594 plekken in de gemeentelijke opvanglocaties, daarnaast worden bij particulieren thuis en andere niet-gemeentelijke opvanglocaties ook nog ongeveer 110 mensen opgevangen. De verwachting is dat de opvang in 2026 doorloopt en de taakstelling verhoogd wordt, aangezien landelijk alle opvanglocaties voor 99,8% vol zitten. De onlangs aangekochte locatie aan het Schuttersveld zal medio februari 2026 in gebruik worden genomen. Deze locatie wordt ingezet als vervanging van twee huidig gehuurde locaties. Met de locatie aan het Schuttersveld zijn er drie locaties die voor een langere periode (minimaal 3 jaar) inzetbaar zijn. Om aan de opgelegde taakstelling te kunnen voldoen en de verwachte groei zal er nog één kleinere locatie gevonden moeten worden.

Statushouders

We blijven ons inzetten voor de huisvesting van statushouders. Doordat we nog een achterstand uit eerdere jaren moeten inlopen, blijft het een uitdaging om de taakstelling te behalen. Ook de herhuisvestingsopgave, vertraagde gezinshereniging, de lage mutatiegraad en de 'stadsvernieuwingsurgente' door de sloop- en bouwwerkzaamheden, zorgen voor druk op de huisvesting. Om toch zoveel mogelijk statushouders te kunnen huisvesten, blijven we in 2026 intensief samenwerken met de woningcorporaties en met VluchtelingenWerk voor de maatschappelijke begeleiding en huisvesting. Met de geldende regionale huisvestingsverordening moeten sociale huurwoningen die door particulieren worden opgeleverd via het woonruimteverdeelsysteem toegewezen gaan worden. Dit kan helpen in de wachttijden van woningzoekenden. De verwachting is dat hiermee ook meer woningen beschikbaar komen voor het huisvesten van statushouders. Daarnaast bouwen met Nidos, Jeugdformaat en Massive Care verder aan stevige netwerken rond minderjarige statushouders. Bovendien blijven we werken aan het aanjagen en ontwikkelen van andere specifieke woonvormen voor statushouders. Tenslotte houden we de landelijke ontwikkelingen rondom de huisvesting van statushouders in de gaten. Een aantal van de ingediende wetsvoorstellen, zoals de afschaffing van de voorrangregeling voor statushouders, kunnen grote impact hebben op onze inspanningen.

Asielzoekers

Leiden vindt het belangrijk om te werken volgens de geldende wetgeving en staat achter de vastgestelde Spreidingswet. Op basis van de van kracht zijnde Spreidingswet heeft Leiden de taakstelling om in totaal 740 asielzoekers op te vangen, waarvan zeventig alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv'ers) en 670 reguliere asielzoekers. Met de bestaande en geplande opvanglocaties wordt voldaan aan deze taakstelling.

Vanaf 2026 verschuift de focus van voorbereiding naar de structurele uitvoering en borging van de opvang. Hierbij zijn de volgende aspecten van belang:

- De opvang van amv'ers vraagt om aanvullende voorzieningen en een intensieve samenwerking met lokale partners.
- Er is sprake van extra druk op het ISK-onderwijs. Dit zijn de internationale schakelklassen.
- In de tussenliggende periode, tussen november 2025 en januari 2026, wordt een dagprogramma aangeboden, georganiseerd door Stichting de Combibrug.
- We blijven nauw samenwerken met maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen en zorgpartners om de opvang kwalitatief en beheersbaar te houden.
- We monitoren de bezetting, het functioneren van de locaties en de impact op de omgeving, en we sturen waar nodig bij.
- Landelijke ontwikkelingen, zoals aanpassingen in de Spreidingswet of het rijksbeleid rondom amv-opvang, blijven we actief volgen.

Beleidsterrein 9A Sociale binding en participatie

Doelen en prestaties bij 9A Sociale binding en participatie

Doel	Prestatie
9A1 Sociale binding en participatie van inwoners is hoog	9A1.1 Organiseren van een passend voorzieningenaanbod dat aansluit op de sociale situatie van de wijk
	9A1.2 Organiseren van activiteiten die maatschappelijke participatie bevorderen en sociaal isolement voorkomen
	9A1.3 Bevorderen van cliëntbetrokkenheid en participatie op het gebied van maatschappelijke ondersteuning
	9A1.4 Opdracht geven voor het uitvoeren van de vijf basisfuncties voor lokale ondersteuning van vrijwilligerswerk

9A1 Sociale binding en participatie van inwoners is hoog

Samen Ondernemend Leren (SOL)

SOL biedt ondersteuning en activiteiten voor alle kinderen, jongeren en jongvolwassenen. Op die manier levert SOL een belangrijke bijdrage aan preventie van specialistische Jeugdhulp en draagt zij bij aan de ontwikkeling van kinderen. SOL heeft in het bijzonder aandacht voor (sociale) veiligheid en gezondheid. Dat doen ze door onder andere in elke wijk wekelijks sport- en spelactiviteiten aan te bieden, ambulante rondes te lopen en een gezonde en actieve leefstijl te stimuleren. Naast het reguliere accommodatie gebonden jongerenwerk op een veilige en uitdagende plek, wordt (individuele) professionele begeleiding geboden aan jongeren tussen de twaalf en dertig jaar door middel van diverse programma's, projecten en workshops. Het doel is dat jongeren hun talenten ontdekken en ontwikkelen en dat ze op school en daarbuiten successen ervaren. In 2026 wil SOL vanuit een mobiel jongereninformatiepunt nog meer jongeren bereiken op plaatsen waar zij samenkomen, zoals op een schoolplein of een sportvereniging.

Incluzio Leiden

Incluzio biedt via de Huizen van de Buurt en Buurtontmoetingsplekken wijkgerichte ondersteuning en activiteiten. Incluzio zet in op het verder ontwikkelen van laagdrempelige vormen van dagbesteding en ondersteuning. In de Huizen van de Buurt organiseert Incluzio deze vormen van daginvulling en zien daar ook steeds meer mensen op af komen. De behoeften van de deelnemers zijn verschillend en zijn gerelateerd aan de thema's armoede, eenzaamheid, vitaliteit en bewegen. In 2026 gaat Incluzio verder met het Leidse Signaalpunt Eenzaamheid en wordt het signaalpunt doorontwikkeld. Er wordt onder meer aandacht gegeven aan inwoners met GGZ-problematiek in de wijken. Dit doen we in samenwerking met het sociaal wijkteam, GGZ Rivierduinen en de Binnenvest.

BuZz

BuZz zet zich in op het ontwikkelen van basisvaardigheden, zoals taalvaardigheden en sociaal maatschappelijke vaardigheden. Daarbij werkt BuZz samen met verschillende vrijwilligersorganisaties. Belangrijk onderdeel van BuZz is hun inzet om deelnemers te bewegen om te werken of om vrijwilligerswerk te doen. Daarnaast blijven in 2026 omgaan met geld, basis van de Nederlandse taal en gezondheid aandachtspunten. Samen met partners in het sociaal domein organiseert BuZz hierop activiteiten, zoals de geldparade en laagdrempelige taallessen in de buurt. Het aanbod is afgestemd op de behoefte van de inwoner en verschilt daarom per wijk.

Vrijwilligerswerk

Vrijwilligers zijn onmisbaar voor de stad. De behoeften van vrijwilligers zijn de afgelopen jaren veranderd. Ze willen zich vaak niet meer voor lange tijd binden. Aan de andere kant zien we wel een grote bereidheid om tijdelijk in een organisatie actief te zijn. Incluzio wil graag inspelen op de nieuwe behoeften van vrijwilligers en de vrijwilligersorganisaties. Dit doen ze onder andere via de digitale vacaturebank, mediacampagnes en waarderings- en wervingsacties voor vrijwilligersorganisaties. Voor vrijwilligersorganisaties is in 2025 een nieuwe subsidieregeling opgesteld. Ook voor maatschappelijke initiatieven, bejaardensociëteiten en wijk- en buurtverenigingen zal in 2026 een nieuwe regeling opgesteld worden.

Mantelzorg

De ondersteuning van mantelzorgers is belegd bij de welzijnsorganisatie Incluzio. Daarnaast verkennen we de mogelijkheid om een logeervoorziening te organiseren in Leiden, naast de huidige regionale logeervoorzieningen. Door de vergrijzing wordt er steeds meer gevraagd van mantelzorgers. In Leiden op leeftijd 2026-2030 is opgenomen wat we doen om mantelzorgers te ondersteunen.

Effectindicatoren bij 9A Sociale binding en participatie

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 9A1 Sociale binding en participatie van inwoners is hoog						
9A1.a Schaalscore sociale cohesie (op een schaal van 1 tot 10)	5,8 (2019) 6,1 (2021) 6,0 (2023)	-	6,2	-	6,3	Veiligheidsmonitor
9A1.b Percentage inwoners dat het eens is met de stelling "Ik woon in een gezellige buurt waar mensen elkaar helpen en dingen samen doen "	37% (2019) 52% (2021) 51% (2023)	-	43%	-	46%	Veiligheidsmonitor
9A1.c Percentage Leidenars dat vrijwilligerswerk doet	33% (2021) 38% (2023) 32% (2025)	-	38%	-	40%	Stadsenquête
9A1.d Percentage inwoners dat kan terugvallen op mensen in de buurt als men hulp nodig heeft	77% (2021) 79% (2023) 78% (2025)	-	72%	-	73%	Stadsenquête
9A1.e Percentage inwoners - heb ik gedaan of ben ik toe bereid: "het ondersteunen van buurtgenoten die hulp nodig hebben "	56% (2021) 51% (2023) 65% (2025)	-	53%		54%	Stadsenquête
9A1.f Percentage inwoners dat mantelzorg verleent	14% (2021) 17% (2023) 13% (2025)		23%	-	23%	Stadsenquête

Beleidssterrein 9B Preventie

Doelen en prestaties bij 9B Preventie

Doel	Prestaties
9B1 Inwoners zijn zo zelfredzaam mogelijk	9B1.1 Organiseren van een samenhangend aanbod van informatieverstrekking, advies en cliëntondersteuning
9B2 Gezondheidsproblemen worden voorkomen	9B2.1 Uitvoeren van wettelijke taken basisgezondheidszorg
9B3 Iedere Leidenaar heeft een gezonde en actieve leefstijl	9B3.1 Leidenaars hebben kennis van een gezonde en actieve leefstijl
	9B3.2 Leidenaars gaan verantwoord om met genotmiddelen
	9B3.3 Leidenaars hebben een gezond gewicht

9B2 Gezondheidsproblemen worden voorkomen

De meeste wettelijke taken vanuit de Wet publieke Gezondheid worden uitgevoerd door Hecht/GGD. De gebeurt op drie verschillende manieren: door wettelijke taken die bij Hecht belegd dienen te worden, wettelijke taken die een gemeente uit dient te voeren (maar waarvan de gemeente vrij staat om te kiezen door wie en extra taken zonder wettelijke basis) en reguliere subsidies. In 2026 voert Hecht een taakstelling van 4,6 procent door. Daarnaast gaat Hecht aan de slag met de invulling van de overige 1,4 procent die in de begroting van 2027 additioneel moet worden gerealiseerd. Dit percentage staat nog open van de oorspronkelijke taakstelling van zes procent. Daarnaast zal Hecht in 2026 ook invulling geven aan een herstelplan om tot een waardevaste begroting te komen voor de komende jaren.

9B3.1 Iedere Leidenaar heeft een gezonde en actieve leefstijl

In 2026 wordt voor het laatste jaar invulling gegeven aan de verschillende onderdelen van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Overkoepelend thema hierbij is het tegengaan van gezondheidsverschillen. Via verschillende regelingen wordt er gewerkt het verbeteren de gezondheid van Leidenaren. Ook wordt er middels vijf ketenaanpakken (kansrijke Start, Kind naar Gezond Gewicht, Gecombineerde Leefstijl Interventie, Valpreventie en Welzijn op Recept) invulling gegeven aan verschillende inhoudelijke thema's die hierbij aansluiten. Dit gebeurt zowel lokaal (uit het GALA) als regionaal (uit het IZA).

9B3.2 Leidenaars gaan verantwoord om met genotmiddelen

Bij het vormen van een nieuw beleidskader Sport, Spelen en Gezondheid wordt er ook een vernieuwd alcohol- en preventieplan opgesteld. In de tussentijd wordt er ook via de uitkeringen van het GALA ingezet op specifieke thema's, bijvoorbeeld via de regeling Opgroeien in een kansrijke omgeving. De GGD geeft invulling aan het programma rookvrije generatie. Daarnaast is er extra aandacht in het kader van het voorkomen van (overmatig) alcoholgebruik bij de doelgroepen jongeren en studenten door middel van extra inzet en communicatie-uitingen.

9B3.3 Leidenaars hebben een gezond gewicht

In de opdracht van de Sterke Sociale Basispartners is ook de opdracht voor de Buursportcoaches opgenomen. Een onderdeel van deze opdracht is het stimuleren van het bereiken van een gezond gewicht. Daarnaast wordt er via een aantal onderdelen van het GALA ingezet op dit thema, zoals het terugdringen van gezondheidsachterstanden, de ketenaanpak kind naar gezond gewicht en de gecombineerde leefstijlinterventie.

9B1.1 Organiseren van een samenhangend aanbod van informatieverstrekking, advies en cliëntondersteuning

Lumen heeft de opdracht gekregen om de bekendheid en de vindbaarheid van de onafhankelijke cliëntondersteuning te vergroten. Deze opdracht loopt tot 1 mei 2026. Afhankelijk van de evaluatie wordt bepaald of en welke vervolgstappen er worden genomen.

Effectindicatoren bij 9B Preventie

Effectindicator*	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 9B1 Burgers zijn zo zelfredzaam mogelijk						
9B1.a Percentage inwoners dat zich kan redden in het dagelijks leven	89% (2021) 86% (2023) 85% (2025)	-	97%	-	97%	Stadsenquête
9B1.b Percentage mantelzorgers dat zich tamelijk tot zeer zwaar belast voelt	22% (2021) 28% (2023) 27% (2025)	-	19%	-	22%	Stadsenquête

* Bij de uitwerking van het nieuwe beleidskader Sport, Gezondheid & Spelen worden ook nieuwe indicatoren voor Beleidssterrein 9B opgesteld om uitvoering te geven aan Motie 'Beter voorkomen dan genezen' (M.23.0049.39).

Verbonden partijen

Hecht	
Motieven en doelen deelname GR	Hecht heeft als doel uitvoering te geven aan taken voor de aan de regeling deelnemende gemeenten op het terrein van de openbare gezondheidszorg, de volksgezondheid, zorg- en veiligheidshuis, ambulancevervoer en de coördinatie en regie van de geneeskundige hulpverlening bij rampen en crisis. Onder Hecht vallen de GGD, de RAV, het ZVH en de GHOR.
Kansen	Hecht is een belangrijke ketenpartner binnen de Zorg, Veiligheid en de preventieve gezondheid. Hecht kan snel inspringen op vragen uit de maatschappij en signaleert daarnaast (zowel door onderzoek als vanuit de praktijk) maatschappelijke trends.
Risico's (top 3)	1. Niet behalen van de bezuinigingen: Indien de opgenomen bezuinigingen opgenomen in de begroting van 2026 niet worden behaald ontstaat er een begrotingstekort. 2. Continuïteit organisatie: Door de bezuinigingen is bezetting op bepaalde (ondersteunende) organisatieonderdelen kwetsbaar. 3. Toekomstbestedingheid organisatie: Op dit moment is er nog geen lange termijn visie voor de komende jaren, hierdoor is de vraag of Hecht kan inspelen op uitdagingen in de toekomst.
Belangrijkste doelstellingen / prestaties en opgaven 2026	Taken die bij Hecht zijn belegd, betreffen: • taken die een gemeente wettelijk moet uitvoeren en bij de GGD belegd; • niet-wettelijke taken die gemeenten bij Hecht hebben belegd; en • taken die Hecht uitvoert in opdracht van andere organisaties dan gemeenten.
Belangrijkste bestuurlijke mijlpalen 2026	Conform art. 26 van de Gemeenschappelijke Regeling Hecht wordt de ontwerpbegroting voorgelegd aan de afzonderlijke gemeenteraden die een zienswijze hierop kunnen formuleren. Daarnaast moet Hecht in 2026 invulling geven aan 4,6% besparing op hun begroting voor 2027 op zoek nogmaals 1,4%.
Bijdrage 2026	€ 8,5 miljoen
Voor eigenaarsrol, zie paragraaf verbonden partijen	

Beleidssterrein 9C Ondersteuning

Doelen en prestaties bij 9C Ondersteuning

Doel	Prestatie
9C1 Integraal zorg en ondersteuning op maat	9C1.1 Organiseren toegang zorg en welzijn door middel van Sociaal wijkteams
9C2 Mensen met een beperking zijn in staat zelfstandig te leven	9C2.1 Organiseren van een samenhangend en passend aanbod van algemene Wmo-voorzieningen
	9C2.2 Organiseren van een samenhangend en passend aanbod van maatwerk Wmo-voorzieningen

9C1.1 Organiseren toegang zorg en welzijn door middel van Sociaal wijkteams

Het Sociaal wijkteam organiseert laagdrempelige toegang tot zorg, welzijn en Wmo-ondersteuning voor inwoners die er zelf even niet uitkomen. De eigen regie staat hier zoveel mogelijk centraal. Dit kan gaan om advies en ondersteuning bij zorgen of hulpvragen over relaties, ruzie en geweld, wonen, geldzaken, daginvulling, eenzaamheid, verlies en rouw, gezondheid of vervoer. Ook kan er worden doorverwezen naar (welzijns)partners in de wijk en naar specialistische zorgaanbieders in de regio voor een meer individuele oplossing.

9C2.2 Organiseren van een samenhangend en passend aanbod van maatwerk Wmo-voorzieningen

De regionale logeerpiloot wordt waar mogelijk ook in 2026 regionaal doorgezet. Dit is afhankelijk van de continuering van de landelijke financiering via het IZA/AZWA voor 2026 en van de keuzes die door gemeenten in Holland Rijnland verband gemaakt worden over de verdeling van deze middelen voor de IZA/AZWA projecten in 2026. In Leiden is inmiddels zicht op een mogelijke locatie waar logeerbedden gerealiseerd kunnen worden bij continuering van de pilot in 2026. Dit wordt de komende periode verder onderzocht en uitgewerkt.

Effectindicatoren bij 9C Ondersteuning

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 9C1 Integraal zorg en ondersteuning op maat						
9C1.a Percentage inwoners dat het eens is met de stelling: 'Ik wist waar ik moest zijn met mijn hulpvraag'	75% (2021) 76% (2022) 74% (2023)	90%	90%	90%	90%	CEO Wmo
9C1.b Percentage inwoners dat het eens is met de stelling: 'De medewerker nam mij serieus'	91% (2021) 93% (2022) 91% (2023)	95%	95%	95%	95%	CEO Wmo
9C1.c Percentage inwoners dat het eens is met de stelling: 'ik werd snel geholpen'	81% (2021) 81% (2022) 71% (2023)	76%	76%	76%	76%	CEO Wmo
9C1.d Percentage inwoners dat het eens is met de stelling: 'Er is in het gesprek samen naar een oplossing gezocht'	84% (2021) 83% (2022) 82% (2023)	81%	81%	81%	81%	CEO Wmo
Doel 9C2 Mensen met een beperking zijn in staat zelfstandig te leven						
9C2.a Percentage inwoners dat zich beter kan redden door de ondersteuning	86% (2021) 84% (2022) 80% (2023)	87%	87%	87%	87%	CEO Wmo
9C2.b Aantal cliënten met een maatwerkarrangement WMO per 1.000 inwoners	69 (2021) 68 (2022) 65 (2023)	60	60	60	60	GMSD (wsjg - BBV)

Beleidsterrein 9D Kwetsbare groepen

Doelen en prestaties bij 9D Kwetsbare groepen

Doel	Prestatie
9D1 Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen	9D1.1 Uitvoering geven aan preventie en herstel t.a.v. verslaving en dak- en thuisloosheid
	9D1.2 Uitvoering geven aan toeleiding naar zorg van mensen met verslavings- en psychiatrische problematiek en begeleiding van ex-gedetineerden en vreemdelingen in nood
	9D1.3 Uitvoering geven aan opvang en huisvesting van kwetsbare groepen
	9D1.4 Uitvoering geven aan beschermd wonen
9D2 Verminderen van (de gevolgen van) huiselijk geweld	9D2.1 Uitvoering geven aan maatregelen die het voorkomen van geweld in huiselijke kring, het stoppen van geweld en het herstel van veiligheid in het huishouden of gezin bevorderen
	9D2.2 Uitvoering geven aan opvang van slachtoffers van geweld in huiselijke kring

9D1.1 Uitvoering geven aan preventie en herstel t.a.v. verslaving en dak- en thuisloosheid

Het programma Maatschappelijke zorg Leidse regio heeft als doel het zoveel mogelijk voorkomen van kwetsbare situaties voor inwoners. De focus ligt op de verschuiving van reactieve ondersteuning achteraf naar preventie vooraf. In 2026 wordt in samenwerking met woningbouwcorporaties verder afspraken gemaakt om huisuitzetting zoveel mogelijk te voorkomen. We kijken of het 'tweede kans beleid', het bieden van (woon)begeleiding of het inzetten van mediation hierbij ondersteunend kunnen zijn. De meest preventieve aanpak van dakloosheid is Wonen Eerst. Wonen Eerst draait het gebruikelijke systeem om: zo snel mogelijk een stabiel (t)huis, waardoor een verslechterde situatie kan worden voorkomen. Het is belangrijk dat niet eerst de weg langs de opvang afgelegd hoeft te worden.

9D1.2 Uitvoering geven aan toeleiding naar zorg van mensen met verslavings- en psychiatrische problematiek

Samen met de Leidse regio wordt in 2026 een nieuw convenant rondom 'bemoeizorg' opgesteld. Dit wordt gedaan op advies van Hecht. Hierin worden de afspraken voor het toeleiden naar zorg van mensen met verslavings- en psychiatrische problematiek bevestigd. Dit convenant wordt samen met de partners opgesteld die bemoeizorg uitvoeren in de Leidse regio (Binnenvest, Rivierduinen, Brijder, Hecht en het Sociaal Wijkteam). Daarnaast worden knelpunten in de toeleiding naar zorg voor mensen met verslavings- en psychiatrische problematiek opgepakt met de (door)ontwikkeling van de Maatschappelijke Eerste Hulp vanuit het programma 'Grip op Onbegrip' en een verbetering aanpak bemoeizorg door het SWT vanuit IZA-SPUK middelen.

9D1.3 Uitvoering geven aan opvang en huisvesting van kwetsbare groepen

Dak- en thuisloze inwoners met een zorgvraag worden opgevangen in de maatschappelijke opvang. Voor inwoners die geen 24-uursbegeleiding en toezicht nodig hebben, zijn er lokale maatschappelijke opvangplekken beschikbaar in de wijken van de Leidse regio. Voor inwoners die wel 24 uren begeleiding en toezicht nodig hebben, is er een specialistische opvangvoorziening met een regionale functie. Dit is de Nieuwe Energie. De uitstroom van de Maatschappelijke Opvang wordt georganiseerd via de contingentregeling. Voor de lokale gezinslocatie van de maatschappelijke opvang wordt een vervangende locatie gezocht in de Leidse regio.

In de Leidse regio zijn ook dak- en thuisloze inwoners zonder zorgvraag. Zij komen in principe niet in aanmerking voor Maatschappelijke Opvang. Samen met (zorg) aanbieders en woningbouwcorporaties wordt in 2026 invulling gegeven aan de aanpak Wonen Eerst. Hiervoor zullen in Leiden pilots gestart worden zoals beschreven in de Leidse visie op Wonen, zorg en welzijn. Hiermee wordt aandacht besteed aan de 'brede doelgroep dak- en thuisloze inwoners', zoals beschreven in de Ethos-telling.

Ongedocumenteerden

In 2026 zetten we ons in om de samenwerking rondom een stabiele situatie voor ongedocumenteerden in Leiden voort te zetten. Daarnaast willen we de samenwerking intensiveren op basis van de extra middelen die beschikbaar zijn gesteld. Stichting Cool ontvangt subsidies hiervoor. Zij zetten zich in om de samenwerking met maatschappelijke partners, de samenwerking rondom noodopvang en huisvesting en de samenwerking rondom zorg en hulpverlening te verstevigen. Hiermee worden de gemeentelijke beleidsuitgangspunten geconcretiseerd. We bieden hierdoor de meest actieve, praktische ondersteuning voor deze doelgroep op korte termijn.

9D1.4 Uitvoering geven aan beschermd wonen

In 2026 wordt verder gewerkt aan het creëren van woonvoorzieningen binnen de Leidse regio, zodat de woonlocaties evenredig verspreid zijn. Het aantal voorzieningen voor begeleid, beschut en beschermd wonen

blijft daarmee op peil. Bij woonvoorzieningen in de Leidse regio zetten wij ons blijvend in op het scheiden van wonen en zorg. Daarnaast willen we dat er voldoende passende en betaalbare woonruimte beschikbaar komt, zodat de uitstroom uit de woonlocaties voor groepen naar een zelfstandige woning vaker kan plaatsvinden.

9D1.5 Uitvoering geven aan preventie en herstel ta.v. dakloze jongeren tussen de 18 en 27 jaar

Per 2026 wordt er een indicator opgenomen in de Programmabegroting 2026 die het aantal dakloze jongeren van de leeftijd 18-27 in de gemeente Leiden weergeeft. De gegevens voor de indicator komen van Hecht. Met het opnemen van de indicator geven we invulling aan de [toezegging](#) die de wethouder heeft gedaan.

9D2.1 Uitvoering geven aan maatregelen die het voorkomen van geweld in huiselijke kring, het stoppen van geweld en het herstel van veiligheid in het huishouden of gezin bevorderen

De regiovisie aanpak huiselijk geweld Hollands Midden 2024-2028 'Geweld Hoort Nergens Thuis' is vastgesteld. Naar aanleiding hiervan wordt jaarlijks een uitvoeringsprogramma opgesteld om de ambities uit de visie te realiseren. Daarnaast heeft Regioplan een plan opgesteld om de effecten van de uitvoering te monitoren. 2026 zal het eerste jaar zijn waarin de informatie bij verschillende partners zal worden opgevraagd om zicht te krijgen op de uitvoering. De verwachting is dat dit een ontwikkeltraject is.

9D2.2 Uitvoering geven aan opvang van slachtoffers van geweld in huiselijke kring

Landelijk is er sprake van grote krapte in de vrouwenopvang. Het aantal beschikbare opvangplaatsen is onvoldoende om aan de vraag te voldoen. Daarnaast neemt de gemiddelde verblijfsduur in de vrouwenopvang toe. Dit komt onder andere door krapte op de woningmarkt. Het landelijk beleid zegt dat we ambulante hulp in de regionale opvang bieden, tenzij dit onvoldoende veiligheid biedt. Het aantal plaatsen in de vrouwenopvang schiet dus regelmatig tekort en er zijn onvoldoende middelen om het aantal plaatsen uit te breiden. Het gevolg hiervan is dat er regelmatig gebruik wordt gemaakt van vakantiehuisjes of hotelvoorzieningen om in de benodigde opvang te voorzien. Dit is een ongewenste situatie. Een nieuwe landelijke monitor maakt deze problematiek zichtbaar. Er lopen gesprekken met het ministerie van VWS om te kijken of hier een oplossing voor mogelijk is.

Effectindicatoren bij 9D Kwetsbare groepen

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 9D1 Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen						
9D1.a Aantal huisuitzettingen (uit corporatiewoningen) Leiden	8 (2022) 23 (2023) 12 (2024)*	12	12	12	10	GGD
9D1.b Gemiddelde verblijfsduur in regionale opvang De Nieuwe Energie in dagen	164 (2024)	90	90	90	90	Binnenvest
9D1.c Gemiddelde verblijfsduur in de vrouwenopvang in maanden**	6 (2021) 9 (2022) 8 (2024)	7	7	7	7	Rosa Manus
9D1.d Gemiddelde wachttijd in aantal maanden na uitstroom van de wachtlijst beschermd wonen cliënten Leidse regio.***	11,7 (2022)	12	12	12	12	cSam
9D1.e Aantal gehuisveste statushouders in Leiden****	247 (2022) 275 (2023) 217 (2024)	-	-	-	-	COA
9D1.f Het aantal dakloze jongeren in Leiden tussen de 18 en 27 jaar	2023 (20)	-	-	-	5	HECHT

*In deze cijfers missen de gegevens van DUWO (afgelopen 3 jaar gemiddeld 1 uithuiszetting) en Woonzorg Nederland (afgelopen 3 jaar gemiddeld 0 uithuiszettingen).

**Dit is de gemiddelde verblijfsduur in de vrouwenopvang. De werkelijke verblijfsduur van elke cliënt is volledig afgestemd op de persoonlijke situatie. De opvang van een cliënt duurt zo lang als nodig is om de juiste vervolgstap te kunnen zetten. Dit kan dus veel langer of veel korter zijn dan de gemiddelde verblijfsduur.

***Vanwege doorcentralisatie van Beschermd Wonen van centrumgemeente Leiden naar alle gemeenten van Holland Rijnland in combinatie met de overgang naar een nieuw registratiesysteem voor Wmo in Leiden per 1 oktober 2023 is er voor de wachtlijst beschermd wonen Leidse regio over 2023 geen realisatiecijfer beschikbaar en is hier no die voor 2022 weergegeven.

****Voor indicator 9D1.e zijn geen streefwaarden voor de aankomende jaren opgenomen, omdat het Rijk deze per half jaar bepaalt.

Kaderstellende beleidsstukken

Inleiding

- Visie Sociaal Domein ([RV 19.0029](#))

9A en B

- Financiën Uitvoering programma Sterke sociale basis ([RV 19.0005](#))
- Op weg naar de toekomstige Sterke Sociale Basis ([BW 19.0280](#))
- Beleidskader sport en gezondheid 2019-2023 'Samen maken de stad gezond en actief' ([BW 19.0380](#) / [RV 19.0093](#))
- Beleidskader Spelen en Bewegen ([RV 17.0081](#))
- Preventie- en handavingsplan alcohol 2019 – 2022 ([BW 19.0392](#))
- Zienswijze op Kadernota 2020 RDOG HM ([RV 19.0010](#))
- Wijkvisie Romburg / Meerburg Leiden 2030 ([RV 17.0048](#))
- Deelverordening subsidieregeling maatschappelijke initiatieven Leiden 2020 ([BW 19.0349](#))
- Beschikbaar stellen middelen wijkaanpak JUP en Diamantplein ([RV 18.0015](#))
- Wijkvisie Prinsessenbuurt & de Hoven Leiden – (laat) de bewoner van noord aan het woord ([RV 18.0018](#))
- Versterken buurtfunctie door investering in mfa nieuw pancrat / eksterpad ([RV 17.0007](#))
- Besteding middelen mantelzorg ([BW 17.0467](#)).

9C

- Kader sociale wijkteams in Leiden ([RV 17.0077](#))
- Toekomst integraal pgb in Leiden ([RV 17.0035](#))
- Inkoopstrategie Begeleiding, Maatschappelijke Zorg en Huishoudelijke Ondersteuning Leidse regio-gemeenten ([RV 21.0083](#))
- Verordening maatschappelijke ondersteuning ([RV 22.0069](#))

9D

- Concept 'Woonvisie 2020-2030; Goed wonen in Leiden' (BW 19.0426 / [RV 19.0104](#))
- Investeren maatschappelijke zorg ([RV 18.0089](#))
- Geweld Thuis Samen Aanpakken – Regiovisie aanpak huiselijk geweld Hollands Midden 2024 – 2028 ([RV24.0021](#))
- Regionaal Beleidskader Maatschappelijke Zorg 2017 – 2025 ([RV.16.0106](#))

Programmakosten

Maatschappelijke ondersteuning		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Sociale binding en participatie	Lasten	12.758	15.431	14.343	13.037	13.036	13.029
	Baten	-621	-533	-436	-14	-14	-14
Saldo		12.137	14.898	13.907	13.023	13.022	13.015
Preventie	Lasten	10.951	12.257	11.607	7.118	7.118	7.014
	Baten	-3.665	-4.966	-4.788	-155	-155	-155
Saldo		7.287	7.291	6.819	6.963	6.962	6.859
Ondersteuning	Lasten	42.744	45.671	48.148	47.367	47.908	47.902
	Baten	-1.252	-1.308	-1.210	-2.795	-2.795	-2.795
Saldo		41.492	44.363	46.938	44.572	45.113	45.106
Kwetsbare groepen	Lasten	61.736	69.544	58.545	62.744	56.845	56.561
	Baten	-17.540	-11.184	-2.548	-2.548	-2.548	-2.548
Saldo		44.196	58.360	55.997	60.196	54.297	54.013
Programma	Lasten	128.189	142.904	132.642	130.265	124.906	124.505
	Baten	-23.077	-17.991	-8.982	-5.512	-5.512	-5.512
Saldo van baten en lasten		105.112	124.913	123.660	124.754	119.394	118.993
Reserves	Toevoeging	10.263	9.666	1.062	1.070	1.070	1.070
	Onttrekking	-3.236	-18.186	-5.694	-6.450	-17	-17
Mutaties reserves		7.027	-8.520	-4.632	-5.380	1.053	1.053
Resultaat		112.138	116.392	119.029	119.373	120.446	120.046

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten. Deze zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2026-2029. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Sociale binding en participatie

Er zijn incidentele budgetten in 2025 beschikbaar voor de wijkvisie Roomburg-Meerburg (€ 180.000), de beweegtuin voor ouderen (€ 125.000) en de pilot mondzorg (€ 50.000). Het budget voor het Slavernijverleden is in 2026 € 89.000 lager dan in 2025. Er is een budget van € 178.000 beschikbaar in 2026 voor Leiden Inclusief. Dit bestaat uit het budget van € 160.000 voor de borging van Leiden Inclusief (kaderbrief 2025-2029) en € 18.000 voor anti-discriminatievoorzieningen. Het budget is daarmee € 508.000 lager dan in 2025. Er zijn incidentele budgetten van € 49.000 beschikbaar voor de campagne één tegen Eenzaamheid en € 50.000 voor het versterken van de sociale basis in 2025. Deze worden beide gedekt door een incidentele rijksbijdrage (Brede SPUK). Het budget voor het thema Eenzaamheid is in 2025 € 160.000 incidenteel hoger door een budgetoverheveling vanuit 2024.

Beleidssterrein Preventie

Er zijn incidentele budgetten van € 180.000 in 2025 beschikbaar voor Preventie (overgewicht, alcoholpreventie, mentale gezondheid en coördinatie regionale aanpak preventie). Deze worden allemaal gedekt door een incidentele rijksbijdrage (Brede SPUK) van € 180.000. Er is € 100.000 beschikbaar gesteld in 2026 voor huisvesting huisartsen (kaderbrief 2025-2029). De begroting 2026 van HECHT is € 396.000 lager als gevolg van de opgelegde taakstelling bij gemeen-schappelijke regelingen (kaderbrief 2025-2029). Er is een incidenteel budget van € 260.000 beschikbaar in 2025 voor Cliëntondersteuning door een budgetoverheveling vanuit 2024.

Beleidssterrein Ondersteuning

Het budget voor de Wmo maatwerkvoorziening is € 1,5 miljoen hoger in 2026 als gevolg van uitstel invoering inkomensafhankelijke eigen bijdrage (meicirculaire 2025). Het overige verschil op de lasten wordt veroorzaakt door indexering. De te ontvangen eigen bijdrage Wmo is € 100.000 lager in 2026 (kaderbrief 2024-2028).

Beleidssterrein Kwetsbare groepen

Het grootste deel van de begroting voor 2026 voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen zal eind 2025 worden opgesteld. Dat komt doordat de normvergoeding voor 2026 nog niet bekendgemaakt is. De huidige begrote baten en lasten in 2026 zijn daardoor € 8,6 miljoen lager. Er zijn incidentele budgetten begroot in 2025 met betrekking tot maatschappelijke zorg. Het betreft € 0,7 miljoen investeringsfonds Leidse regio en € 1,7 miljoen investeringsfonds Holland Rijnland (waarvan € 1 miljoen voor nieuwbouw maatschappelijke opvang Energiepark).

Reserves

Reserves programma 9		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Reserve soc.-maatsch. En cult. Voorz P9	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-242	-646	-135	-	-	-
Saldo		-242	-646	-135	-	-	-
Res. Leefbaarh.projecten in de wijken P9	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-40	-250	-	-	-	-
Saldo		-40	-250	-	-	-	-
Reserve Sociaal Domein P9	Toevoeging	1.855	5.045	-	-	-	-
	Onttrekking	-1.410	-4.616	-4.829	-394	-25	-25
Saldo		445	429	-4.829	-394	-25	-25
Res. Spec voorz maatsch zorg P9	Toevoeging	1.316	90	-	-	-	-
	Onttrekking	-1.076	-	-	-	-	-
Saldo		240	90	-	-	-	-
Res. Oekraïne asielzoekers statushouder	Toevoeging	6.374	4.531	1.062	1.070	1.070	1.070
	Onttrekking	-387	-12.674	-730	-6.056	8	8
Saldo		5.987	-8.143	332	-4.986	1.078	1.078
Res. Maatschappelijke Zorg Leidse regio	Toevoeging	718	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-80	-	-	-	-	-
Saldo		638	-	-	-	-	-
Totaal	Toevoeging	10.263	9.666	1.062	1.070	1.070	1.070
	Onttrekking	-3.236	-18.186	-5.694	-6.450	-17	-17
Reserves programma 9		7.027	-8.520	-4.632	-5.380	1.053	1.053

Reserve sociaal-maatschappelijke en culturele voorzieningen

Er zijn onttrekkingen begroot van € 100.000 voor het realiseren van een kunstwerk ter herinnering aan het slavernijverleden (kaderbrief 2025-2029) en € 35.000 voor de jongerenraad (kaderbrief 2024-2028).

Reserve sociaal domein

Er is een onttrekking van € 25.000 begroot voor gezinsverpleegkundigen. Er is een onttrekking van € 160.000 begroot voor borging programma Leiden Inclusief. Er is een onttrekking van € 109.000 begroot voor ondersteuning van ongedocumenteerden. Er is een onttrekking van € 400.000 begroot voor het programmateam Maatschappelijke zorg regionaal. Er is een onttrekking van € 130.000 begroot voor Studentenwelzijn. Er is een onttrekking van € 830.000 begroot in 2026 voor de Wmo omdat de invoering van de inkomensafhankelijke eigen bijdrage verschoven is naar op zijn vroegst 1 januari 2027. Al deze mutaties zijn opgenomen in de kaderbrief 2025-2029.

Er is een onttrekking van € 250.000 begroot voor bestrijden eenzaamheid (beleidsakkoord 2022-2026). Er is een onttrekking begroot van € 780.000 voor de opvanglocatie aan het Maansteenpad (kaderbrief 2023-2027). Er is een onttrekking van € 975.000 begroot voor toegenomen gebruik van de Wmo-maatwerkvoorzieningen (kaderbrief 2024-2028).

Er is een onttrekking van € 1,137 miljoen begroot voor de invulling van de taakstelling sociaal domein 2026 (kaderbrief 2024-2027). Er is een onttrekking van € 2,3 miljoen begroot voor de invulling van de taakstelling sociaal domein 2026 (kaderbrief 2023-2027).

Reserve Oekraïne, asielzoekers en statushouders

De stortingen in de reserve Oekraïne, statushouders en asielzoekers (OSA) bestaan uit twee componenten. Als eerste is er een jaarlijkse storting begroot van € 190.000 in verband met de huurinkomsten die de gemeente ontvangt uit het Alrijne-gebouw. Daarnaast wordt er jaarlijkse storting van € 880.000 begroot uit de inkomsten van de daggelden voor de flexwoningen aan de Gooimeerlaan.

In 2026 wordt er € 730.000 onttrokken aan de reserve. Dit bedrag bestaat uit € 50.000 voor het project Werk en Meedoen, € 173.000 voor de begeleiding van minderjarige statushouders, € 100.000 voor het creëren van een stabiele situatie voor ongedocumenteerden en € 407.000 voor nieuw beleid en beleidsintensivering van Programma OSA.

Investerings

Niet van toepassing

Subsidies

	subsiestaat 2025	subsiestaat 2026
Subsidie saldo	26.834.211	26.031.375

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

10

Werk en inkomen

Werk en inkomen

Programmanummer	10
Commissie	Werk en Middelen
Portefeuille(s)	Energie, Werk, & Inkomen en Cultuur Kansengelijkheid, Jeugd & Onderwijs

De missie van het programma Werk en inkomen luidt:

Leiden wil een inclusieve stad zijn met een gunstig economisch klimaat, waarin alle Leideners kunnen deelnemen, zich kunnen ontwikkelen door middel van werk en maatschappelijke participatie en waar een vangnet is voor wie dat nodig heeft.

Inleiding

Elke Leidenaar heeft recht op bestaanszekerheid en gelijke kansen. Zorgen rondom armoede en stijgende inflatie blijven bestaan. We constateren dat de armoede-intensiteit toeneemt. Dit onderstreept het belang om onverminderd te blijven inzetten op effectieve maatregelen. De focus ligt op voldoende inkomen, deelname aan de samenleving en de arbeidsmarkt en het voorkomen van schulden. Wij zetten alle mogelijkheden die we als gemeente hebben in om inwoners zekerheid te bieden. Daarbij richten we ons op het vergroten van het bereik van regelingen en interventies die goed werken. In combinatie met loketfuncties in de wijk én de samenwerking in het nieuwe Werkcentrum Holland Rijnland helpen we mensen aan het werk te komen of te groeien in werk, zetten we in op het voorkomen van schulden en ondersteunen we mensen die geïsoleerd leven om mee te doen aan de samenleving. Inkomen zou daarin geen rol moeten spelen. We anticiperen op de invoering van de Participatiewet in balans en onderschrijven het idee en de kern achter deze wet: meer vertrouwen, minder regels en meer ruimte voor maatwerk.

Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt

Na een periode van forse banengroei komen er volgens het UWV ook in onze regio bijna geen banen meer bij. Verwacht wordt dat de personeelstekorten iets afnemen. Toch blijft er sprake van structurele tekorten, vooral in een aantal sectoren die in Leiden sterk vertegenwoordigd zijn. Denk hierbij aan de zorg, het onderwijs en de life sciences & health. Daarnaast blijft een deel van de inwoners afhankelijk van een uitkering. Voor een deel van deze inwoners is werken niet meer mogelijk en is sociale activatie het hoogst haalbare. Een relatief klein aantal van inwoners met een bijstandsuitkering kan zelfstandig de stap naar werk zetten, maar de grootste groep heeft daarbij intensieve ondersteuning nodig. Deze groep kan ook in 2026 blijven rekenen op maatwerk, begeleiding en passende re-integratie-instrumenten. We blijven hier als gemeente en DZB samen voor inzetten, maar we vervullen als centrumgemeente ook een belangrijke rol in het Werkcentrum Holland Rijnland.

DZB Leiden

DZB voert een belangrijk deel van het beleidsplan Werk en Participatie 2024-2027 uit. Daarnaast groeit DZB door naar een toekomstbestendig werkontwikkelbedrijf. In de tussenevaluatie Toekomstvisie DZB Leiden 2030 (Z/25/3824014, door college vastgesteld op 10 juni 2025) heeft DZB beschreven hoe de Toekomstvisie in de afgelopen vier jaar is uitgevoerd, wat de resultaten zijn en hoe DZB in de komende periode verder gaat.

Met het bekendmaken van de meicirculaire is er meer duidelijk geworden over de hoogte van de (extra) rijksbudgetten die de werkontwikkelbedrijven kunnen krijgen. Het doel hiervan is om de werkontwikkelbedrijven te versterken en toekomstbestendig te maken. We noemen dit het impulsbudget. In

het kader hiervan is het in 2026 de bedoeling dat een deel van de huisvesting van de beschutte werkplekken aangepakt wordt. Voor de langere termijn worden de plannen nog verder uitgewerkt.

DZB zet in 2026 verder in op het versterken van de ontwikkelfunctie. Het doel is dat iedereen zich zo goed mogelijk kan ontwikkelen in de zoektocht naar werk. Of om werkfit te blijven, zodat er zo goed mogelijk mee kan worden gedaan aan de samenleving. Dit komt voort uit de toekomstvisie DZB.

Participatiewet

De Participatiewet is toe aan herziening. De reden hiervan is dat de samenstelling van de doelgroep de laatste jaren sterk is veranderd en de complexiteit van de problematiek is toegenomen. Dit vraagt naast intensieve begeleiding steeds vaker om meer maatwerk. De wet wordt op deze ontwikkeling aangepast. De komende tijd bereiden we ons voor op het uitvoeren van de verschillende maatregelen uit het wetsvoorstel Participatiewet in Balans. De eerste maatregelen gaan vanaf januari 2026 in.

Studietoeslag

In juni 2025 heeft de Tweede Kamer ingestemd met een motie om de uitvoering van de studietoeslag voor studenten met een functiebeperking over te hevelen. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt al sinds 2015 bij de gemeente, doordat de studietoeslag onder de Participatiewet viel. Deze verantwoordelijkheid zal overgaan naar de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Het is nog niet bekend wanneer dit gaat gebeuren. De studietoeslag is bedoeld voor studenten die vanwege hun beperking niet in staat zijn om naast hun studie te werken.

Tijdens raadsvergadering van 10 juli 2025 is de motie 'Studenten met een beperking verdienen meer aangenomen'. In deze motie wordt verzocht om te lobbyen voor een uniforme regeling met een zo hoog mogelijke landelijke minimumtoeslag. De raad wordt hier voor het einde van het jaar over geïnformeerd.

Asielzoekers en werk

In 2026 geven we verder uitvoering aan de pilot Werk en Meedoen voor asielzoekers. De pilot is medio 2025 gestart en loopt door tot juli 2027. In 2026 bespreken de betrokken partijen regelmatig de voortgang. Het college en de raad krijgen twee keer per jaar informatie via de programmarapportage Oekraïners, statushouders en asielzoekers. De raad heeft bij de start van de pilot een brief ontvangen en krijgt aan het einde van de pilot opnieuw een brief.

Social Return on investment (SROI)

Er is een kwartiermaker aangesteld die in 2026 aan de slag gaat met herziening en implementatie van het SROI beleid. Het is de bedoeling om met de herziening van dit beleid beter dan nu het geval is, toekomstige aanbestedingen te koppelen aan onze maatschappelijke opgaven. De focus ligt op het bevorderen van een inclusieve arbeidsmarkt.

Inburgering

Het bestaande rijksbeleid rondom inburgering en asiel staat al langere tijd ter discussie. Tijdens deze regeerperiode is duidelijk geworden dat het een politieke wens is om de instroom van nieuwe statushouders te beperken. Met de val van het kabinet en als gevolg de landelijke verkiezingen in het najaar 2025 is het nu nog niet duidelijk welke beslissingen de Rijksoverheid op welke termijn gaat nemen over de onderwerpen inburgering en asiel. Sommige opties die nu worden genoemd, zouden voor gemeente Leiden tot een financieel tekort van minimaal €200.000 en maximaal €750.000 kunnen leiden. Bijvoorbeeld het loslaten van de taakstelling asielzoekers en het wijzigen van de Wet Inburgering 2021 (door het schrappen van artikel 28 Huisvestingswet 2024). Inburgeringsmiddelen zijn namelijk gekoppeld aan deze huisvestingstaakstelling voor statushouders.

Sleutelpas

De Sleutelpas is een pas die ervoor zorgt dat iedereen in de stad mee kan doen. De Sleutelpas wordt per 1 januari 2026 ingevoerd. We beginnen met een goede basis van vast aanbod op de pas. Dit bestaat uit landelijke trekkers, zoals Blijdorp en Madurodam. Daarnaast wordt er lokaal aanbod toegevoegd, zoals voor de musea en bioscopen. Ook worden armoederegelingen via de pas beschikbaar gesteld. We zetten in om dit per 1 januari 2026 aan te bieden via een tegoed op de pas voor de mensen met een laag inkomen. In het najaar wordt het aanbod uitgebreid met acties van lokale ondernemers. Zo bouwen we samen aan een pas die inwoners uitnodigt om mee te doen.

Armoede en schuldhulpverlening

Het beleidsplan armoedebeleid 2024-2026 'Samen Sterker' en het beleidsplan 'Schuldhulpverlening Eerder, beter, sneller' lopen tot 1 januari 2027. Eind 2026 wordt één nieuw beleidsplan Armoede en Schulden voor de jaren 2027-2030 aan de raad voorgelegd. De reden voor het samenvoegen van de twee beleidsplannen is dat er veel raakvlakken zijn in de beide plannen. Denk hierbij aan visie en doelstelling, preventie, vroegsignalering, doelgroep en het bereiken van inwoners.

De jongerenraad heeft het college geadviseerd hoe zij bij de uitvoering van het beleidsplan schuldhelpverlening, beleidsplan armoede en uitvoeringsplan armoede expliciet aandacht kunnen besteden aan het informeren van jongeren over financiën en schuldhelpverlening. Het college zal hierover rapporteren bij de evaluatie van het beleidsplan schuldhelpverlening Eerder, beter, sneller (herziene versie 2023) en beleidsplan armoede 'Samen sterker'.

Loketten in de wijk

We zetten het organiseren van loketten in de wijk voort en proberen deze waar mogelijk verder te ontwikkelen. Op deze manier kunnen inwoners op een laagdrempelige manier hulp vinden bij geldzorgen, financiële vragen of het aanvragen van regelingen.

Bouwdepot

In januari 2025 zijn zeven jongeren in een kwetsbare situatie gestart met de pilot 'het Bouwdepot'. Eén jaar lang ontvangen deze jongeren elke maand leef- en leergeld ter hoogte van € 1308,-. De jongere worden begeleid door Next Chapter. Dit is een samenwerking tussen de Binnenvest en Cardea. Het eerste evaluatiemoment met de projectleider vanuit de gemeente, stichting het Bouwdepot en de begeleiders heeft in april 2025 plaatsgevonden. Deze evaluatie was positief. In januari 2026 wordt de hele pilot geëvalueerd en wordt de gemeenteraad op de hoogte gesteld van de uitkomsten. Tijdens de bespreking van de kadernota is [motie M.25.0050.85](#) aangenomen. Hierin wordt het college verzocht om indien de eindevaluatie van het onvoorwaardelijk inkomen voor dak- en thuisloze jongeren in 2026 positief is, in kaart te brengen wat ervoor nodig is in de vorm van organisatie en financiën om het Bouwdepot structureel te borgen in het armoedebeleid vanaf 2027.

Beleidssterrein 10A Arbeidsparticipatie

Doelen en prestaties bij 10A Arbeidsparticipatie

Doel	Prestatie
10A1 Leidenaren hebben werk en zijn daardoor minder uitkeringsafhankelijk	10A1.1 Inzetten van re-integratie en participatievoorzieningen
	10A1.2 Aanbieden volwasseneneducatie
	10A1.3 Inzetten dienstverlening voor jongeren, statushouders en migranten
10A2 Mensen met loonwaarde onder het wettelijk minimumloon werken zo regulier mogelijk	10A2.1 Inzetten sociale werkvoorziening
	10A2.2 Inzetten beschut werk
	10A2.3 Inzetten loonkostensubsidie

Arbeidsmarktregio Holland Rijnland

Het Werkcentrum Holland Rijnland is medio 2025 gestart. Iedereen met vragen over werk of (om)scholing kan bij het werkcentrum terecht. Samen met onze partners in de arbeidsmarktregio zorgen we ervoor dat we mensen op vier locaties in de regio kunnen ontvangen: het stadskantoor in Leiden, het gemeentehuis in Alphen aan den Rijn en de bibliotheken in Katwijk en Lisse. Wanneer er meer nodig is dan alleen informatie en advies worden mensen doorverwezen naar DZB, UWV, bonden of het onderwijs. Ook werkgevers kunnen bij dit loket terecht. We blijven het Werkcentrum in 2026 samen met onze partners verder ontwikkelen.

De gemeente Leiden heeft als centrumgemeente een regierol, maar werkt hierin nauw samen met de partners in het Regionaal Beraad Holland Rijnland. Dit zijn andere gemeenten, UWV, bonden, werkgevers en onderwijs. We werken ook voor het eerst aan een meerjarenagenda voor de komende vijf jaar. De meerjarenagenda wordt (net als de begroting) opgesteld in nauwe samenwerking met de partners in de arbeidsmarktregio. Na besluitvorming in het Regionaal Beraad stelt het college van Leiden de meerjarenagenda formeel vast. Vervolgens wordt de raad hierover geïnformeerd. De meerjarenagenda zal uiteindelijk leiden tot extra impulsen om vraag en aanbod in de arbeidsmarktregio nog beter bij elkaar te brengen. Bij voorkeur in cruciale sectoren en met extra aandacht voor groepen die minder makkelijk zonder hulp werk vinden. Daarbij zoeken we nadrukkelijk de verbinding met de Human Capital-inzet vanuit het economisch domein: zowel binnen Holland Rijnland als de Economic Board Zuid Holland. We staan nog aan de start. De kaders worden eind 2025 afgesproken, vanaf 2026 willen we – samen met het bedrijfsleven – concrete projecten starten.

Voor het organiseren van het Werkcentrum en het invullen van de regierol is via het gemeentefonds structureel € 650.000 per jaar beschikbaar. Daarnaast ontvangt de arbeidsmarktregio tijdelijk budget voor gezamenlijke initiatieven op het gebied van bijvoorbeeld werk of scholing. Dit is het impulsbudget voor de arbeidsmarktregio's. Het bedrag is tussen 2025 en 2030 gemiddeld € 1 miljoen per jaar. Daarna wordt het budget afgebouwd tot € 0 in 2034. In 2026 is € 827.000 beschikbaar. De inzet van deze middelen gebeurt op basis van een begroting die in nauwe samenspraak met de partners in het Regionaal Beraad wordt opgesteld. Deze begroting fungeert als bestedingsplan onder deze programmabegroting voor 2026 en wordt formeel door het college van Leiden vastgesteld.

10A1.2 Aanbieden volwasseneneducatie

In 2026 geven we uitvoering aan de lokale invulling van het beleidsplan 'Basisvaardigheden in Holland Rijnland' 2025-2028 (RV 25.0004). We werken aan uitvoeren van een regionaal onderzoek naar het aanbod basisvaardigheden, het opstellen van een projectpagina basisvaardigheden in Leiden binnen onderwijsindeleidsergio.nl. Verder werken we aan de dienstverlening rondom basisvaardigheden bij werkgevers en het vormgeven van een pool van ervaringsdeskundigen.

10A1.3 Inzetten dienstverlening voor jongeren, statushouders en migranten

Ondersteuning voor jongeren, statushouders en migranten is belegd bij verschillende onderdelen van de gemeente en bij maatschappelijke partners.

Ondersteuning jongeren

Zowel het jongerenteam van Werk en Inkomen als DZB zet zich in om jongeren te ondersteunen bij het zoeken naar werk of een opleiding. Dit doen we door middel van coaching en het aanbieden van trainingen. DZB ondersteunt wanneer er beschut werk, een ontwikkelbaan of een leertraject nodig is.

Het jongerenteam helpt ook jonge statushouders bij hun overstap naar het onderwijs. In dit kader biedt DZB stageplekken aan leerlingen uit het praktijkonderwijs (pro) en voortgezet speciaal onderwijs (vso). Ook als op 1 januari de nieuwe wet 'Van Schoon naar Duurzaam Werk' ingaat, blijven we deze begeleiding voortzetten (zie ook programma 7). Niet alleen jongeren die vroegtijdig stoppen met school hebben moeite om duurzaam werk te vinden. Ook mbo- en pro/vso-scholen krijgen straks de taak om afgestudeerde jongeren

te begeleiden bij hun start op de arbeidsmarkt, vooral op mbo-niveau 2 en lager. Samen met de scholen en het doorstroompunt zorgen we ervoor dat jongeren na deze begeleiding extra ondersteuning krijgen als dat nodig is.

Statushouders

We ondersteunen statushouders bij het inburgeren door hen financieel te ontzorgen en inburgeringslessen te bieden. Inburgeraars hebben drie jaar om te voldoen aan de inburgeringsplicht. Als blijkt dat dit niet mogelijk is, dan kan de inburgeringstermijn (onder voorwaarden) verlengd worden met maximaal twee jaar. Medio 2025 zijn de gronden voor verlenging uitgebreid door het Rijk. We verwachten dat hierdoor twee tot twintig procent van de doelgroep inburgeraars een verlenging kan krijgen. Gemeenten krijgen echter geen extra financiering voor de verlenging. Divosa en de VNG pleiten voor extra financiering. Ondertussen passen we beheersmaatregelen toe in beleid en in contractafspraken met aanbieders.

DZB is in 2025 gestart met de pilot 'Werken bij DZB vanuit de Z-route'. De Z-route is een andere naam voor de zelfredzaamheidsroute. Dit is een van de drie wettelijke routes die de inburgering biedt. In de Z-route zijn er geen examens, maar is er een inspanningsverplichting van 800 uur taallessen en 800 participatie-uren. Naar verwachting loopt de pilot van DZB door in 2026. Bij deze pilot kunnen mensen vanuit de Z-route van het inburgeringsprogramma starten met een taalwerktraject bij DZB.

Asielzoekers

De pilot 'Werk en Meedoen vanuit het Asielzoekerscentrum (AZC)' is medio 2025 gestart. In de pilot werkt DZB samen met het COA om bewoners van het AZC in Leiden te bemiddelen naar betaald werk. In 2026 worden minimaal 30 bewoners van het AZC ondersteund bij het vinden van werk. Dit geldt voor zowel asielzoekers als statushouders zonder woning. Werkgevers krijgen hulp bij het aannemen van mensen uit deze doelgroep. We verbeteren de aanpak waar nodig en onderzoeken of we deze blijvend kunnen maken. Ook kijken we of er structurele financiering mogelijk is.

Effectindicatoren bij 10A Arbeidsparticipatie

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 10A1 Leidenaren hebben werk en zijn daardoor minder uitkeringsafhankelijk						
10A1.a Netto arbeidsparticipatie, % werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	73% (2022) 74% (2023) 75% (2024)	75%	75%	75%	75%	CBS (wsjg - BBV)
10A1.b Aantal banen per 1.000 inwoners van 15 t/m 64 jaar	832 (2021) 853 (2022) 850 (2023)	860	860	860	860	LISA (wsjg - BBV)
10A1.c Werkloze jongeren, percentage 16- tot en met 22-jarigen	1% (2020) 1% (2021) 1% (2024)	1%	1%	1%	1%	CBS (wsjg-BBV)
10A1.d Aantal lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	117 (2022) 124 (2023) 132 (2024)*	120	120	125	130	CBS (wsjg - BBV)
10A1.e Aantal gestarte trajecten basisvaardigheden	258 (2022) 370 (2023) 274 (2024)	275	280	300	300	Taalschool
10A1.f Percentage succesvolle uitstroom	79% (2022) 78% (2023) 74% (2024)	80%	80%	80%	80%	Taalschool
10A1.g Gemiddelde trajectwaardering	8,2 (2022) 8,6 (2023) 8,3 (2024)	8,5	8,5	8,5	8,5	Taalschool
Doel 10A2 Mensen met loonwaarde onder het minimumloon werken zo regulier mogelijk						
10A2.a Aantal volledige banen in de WSW uitgedrukt in standardeenheden (SE)**	621 (2022) 582 (2023) 542 (2024)	479	449	420	382	DZB
10A2.b Aantal banen met loonkostensubsidie via DZB (banenafpraak en beschut werk)	194 (2022) 236 (2023) 275 (2024)	341	376	411	446	DZB
10A2.c Aantal nieuw beschut werk	49 (2022) 56 (2023) 67 (2024)	101	116	131	146	DZB

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
10A2.d Aantal opstapsubsidies eerste jaar	13 (2021) 8 (2022) 6 (2024)	20	20	20	20	DZB

* In de jaarrekening 2024 is per ongeluk de verkeerde realisatiewaarde opgenomen. In 2026 zien we een groei in het aantal re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners van 15 tot 64 jaar. Ondanks dat veel inwoners te maken hebben met complexe problemen, lukt het steeds beter om hen te helpen richting (on)betaald werk. Zo zetten meer mensen stappen naar participatie en zelfstandigheid.

**Deze effectindicator is veranderd van 'Aantal loonkostensubsidies banenafpraak (via DZB)' in 'Aantal banen met loonkostensubsidie via DZB (banenafpraak en beschut werk)'. Er wordt altijd het totaal aantal banen met loonkostensubsidie gerapporteerd, namelijk banenafpraak en beschut werk (beide dezelfde loonkostensubsidie). Maar voor beschut werk geldt nog een aparte indicatie, omdat gemeenten verplicht zijn beschutte werkplekken te bieden. Daarom wordt deze altijd ook nog apart gerapporteerd.

Beleidsterrein 10B Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima

Doelen en prestaties bij 10B Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima

Doel	Prestatie
10B1 Minima doen mee in de samenleving en raken niet in een sociaal isolement	10B1.1 Ondersteunen van mensen die gebruik maken een bijstandsuitkering om actief te zijn in de samenleving en niet in een sociaal isolement te raken
10B2 Armoedebestrijding	10B2.1 Behandelen aanvragen individuele bijzondere bijstand en individuele inkomens toeslag
	10B2.2 Verstrekken (bijdrage in) premie Collectieve Ziektekostenverzekering Minima
	10B2.3 Verstrekken tegemoetkoming kinderopvang op Sociaal Medische Indicatie
	10B2.4 Kwijtschelding gemeentelijke heffingen
	10B2.5 Subsidies minimabeleid

In 2024 en 2023 waren de cijfers voor instroom en uitstroom in de bijstand als volgt:

Instroom en uitstroom bijstand

Jaar	Instroom	Uitstroom
2023	866	812
2024	963	863

Participatieladder

Positie op de participatieladder	Aantal personen op 31-12-2023, minimaal 2 jaar in uitkering
1 Geïsoleerd	225
2 Sociale contacten buiten de deur	903
3 Deelname georganiseerde activiteiten	458
4 Onbetaald werk	338
5 Betaald werk met ondersteuning	168
6 Betaald werk	29
onbekend	83
Totaal	2204

Effectindicatoren bij 10B Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 10B2 Armoedebestrijding*						
10B2.a Gebruik Collectieve Ziektekostenverzekering Minima	5.559 (2022) 5.740 (2023) 5.875 (2024)	6.400	-	-	-	Zorg en Zekerheid
10B2.b Inzet maatwerkbudget	217 (2022) 331 (2023) 270 (2024)	350	-	-	-	Privo
10B2.c Aantal goedgekeurde aanvragen Stichting Leergeld	1.798 (2022) 1.818 (2023) 1.875 (2024)	1.950	-	-	-	Stichting Leergeld
10B2.d Aantal goedgekeurde aanvragen Jeugdfonds Sport en Cultuur	972 (2022) 1.087 (2023) 1.139 (2024)	1.100	-	-	-	Jeugdfonds Sport en Cultuur
10B2.e Aantal goedgekeurde aanvragen Volwassenenfonds Sport en Cultuur	479 (2022) 689 (2023) 998 (2024)	1.750	-	-	-	Volwassenfonds Sport en Cultuur

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
10B2.f Aantal gekochte Zomerzwemabonnementen	439 (2022) 442 (2023) 443 (2024)	520	-	-	-	W&I

*Het beleidsplan loopt tot en met 2026 en er zijn streefwaarden voor de looptijd van het beleidsplan opgenomen. Omdat het niet bekend is of we deze regelingen ook nog na afloop van dit beleidsplan hebben, zijn voor de jaren 2027 en 2028 geen streefwaarden opgenomen.

Beleidsterrein 10C Inkomensvoorzieningen

Doelen en prestaties bij 10C Inkomensvoorzieningen

Doel	Prestatie
10C1 Leidenaren (18 tot AOW-leeftijd) voor wie een financieel vangnet nodig is, ontvangen inkomensondersteuning	10C1.1 Behandelen aanvragen en beheer uitkeringen Participatiewet, loaw, loaz, Bbz- inkomensvoorzieningen
	10C1.2 Uitvoeren fraudepreventie en opsporen uitkeringsfraude
	10C1.3 Uitvoeren terugvordering en verhaal

Prestatie 10C1.1 Behandelen aanvragen en beheer uitkeringen Participatiewet, loaw, loaz, Bbz-inkomensvoorzieningen

Participatiewet in Balans

Vanaf januari 2026 gaan de 23 maatregelen van het wetsvoorstel 'Participatiewet in Balans' in. Met dit programmaplan wordt de huidige Participatiewet aangepast. Dit is het gevolg van politieke en maatschappelijke ontwikkelingen, zoals verbreding van de doelgroep en toegenomen complexiteit van problematiek. Er zijn drie onderdelen, ook wel sporen genoemd. Spoor 1 richt zich op maatregelen die op een relatief korte termijn doorgevoerd kunnen worden. Hiermee worden knelpunten verlicht in de Participatiewet die er nu zijn. Daarnaast worden er hardheden uit de wet gehaald. De maatregelen worden in twee jaar in verschillende fasen ingevoerd. Voorbeelden van de maatregelen zijn meer ruimte voor mantelzorg en maatschappelijke participatie. Het tweede spoor richt zich op het volledig aanpassen van de wet op de lange termijn. Spoor drie gaat over de cultuuromslag die nodig is voor de uitvoering. Samengevat richt de wijziging van deze wet zich vooral op het toepassen van meer maatwerk en een betere balans tussen rechtmatigheid en doelmatigheid. Met deze wijziging kan er beter dan nu worden aangesloten op de hulp- en ondersteuningsvraag van inwoners die een beroep doen op deze wet. Dit betekent voor de gemeente dat er een verandering in de manier van werken wordt gevraagd.

Op het moment van schrijven is er nog geen definitieve planning, we bereiden ons wel voor op de uitvoeren van de verschillende maatregelen. De verwachting is dat het eerste deel vanaf 1 januari in gaat, een tweede deel vanaf juli 2026 en een derde deel vanaf januari 2027. De raad ontvangt in het laatste kwartaal van 2025 een brief over de voortgang.

Effectindicatoren bij 10C Inkomensvoorzieningen

Effectindicator	Realisatie	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 10C1 Leidenaaars (18 t/m 64 jaar) voor wie een financieel vangnet nodig is, ontvangen inkomensondersteuning						
10C1.a Personen met een bijstanduitkering, aantal per 1.000 inwoners*	39,3 (2022) 36,4 (2023) 35,7 (2024)	35	34,5	34	33,5**	CBS (wsjg - BBV)
10C1.b % ontvangen bedrag van het totaalsaldo vorderingen (Incassoquote)	12% (2021) 15% (2022) 17% (2024)	15%	15%	15%	15%	W&I
10C1.c Percentage huishoudens dat ten minste één jaar een inkomen heeft tot 120% van het sociaal minimum*	14% (2021) 13% (2022) 13% (2024)	13%	13%	12%	12%	CBS
10C1.d Aantal Leidse huishoudens dat langdurig in armoede leeft*	4.500 (2021) 4.400 (2022) 4.400 (2024)	4.300	4.250	4.200	4.150	CBS

*De opgenomen streefwaarden geven een inschatting voor de komende jaren, waarbij gewerkt en gestreeft wordt om het aantal (binnen ons bereik en mogelijkheden) zo laag mogelijk te krijgen. Echter, economische omstandigheden, de arbeidsmarkt en (beleids)keuzes vanuit het Rijk spelen een grote rol in deze cijfers.

** De streefwaarden van 2026 tot en met 2029 zijn aangepast naar aanleiding van een toezegging aan de raad.

Beleidssterrein 10D Schuldhelpverlening

Doelen en prestaties bij 10D Schuldhelpverlening

Doel	Prestatie
10D1 Het ontstaan dan wel escalatie van problematische schuldensituaties is voorkomen	10D1.1 Uitvoeren van vroegsignalering, preventieve maatregelen, stabilisatietrajecten en budgetbeheer
10D2 Problematische schuldensituaties zijn beheersbaar gemaakt en (zo mogelijk) opgelost	10D2.1 Uitvoeren schuldhelpverlening

10D2.2 Uitvoeren schuldhelpverlening

In 2026 gaan we verder met het invoeren van onderdelen uit de basisdienstverlening schuldhelpverlening. Het gaat om het afsluiten van het convenant lokale overheid en Data Delen Armoede en Schulden (DDAS) voor schuldhelpverlening en vroegsignalering. Het convenant ondersteunt een efficiënter proces voor schuldhelpverlening. Daarnaast worden gemeenten gestimuleerd om op een verantwoorde manier te incasseren. Met DDAS kunnen relevante gegevens gedeeld worden. Hierdoor ontstaat er inzicht in de resultaten van de schuldhelpverlening en vroegsignalering. Later kunnen we ook de resultaten van het bredere armoedebelief inzien. We kunnen bijvoorbeeld gegevens inzien van het aantal hulpvragers, het soort trajecten, het aantal trajecten, de hoogte van de schulden, doorlooptijden en uitvalpercentages. Door deze data te vergelijken met andere gemeenten, kunnen we ons beleid verder onderbouwen en doorontwikkelen.

Vanaf juni 2025 loopt het experiment met de Belastingdienst en Dienst Toeslagen om via het team Eerste Hulp Bij Geldzorgen meer mensen in beeld te krijgen. Het gaat om inwoners met een betalingsachterstand die nog niet bekend zijn bij de gemeente. In 2026 gaan we door met dit experiment. Na 1 jaar vindt een evaluatie plaats, waarna besloten wordt of het experiment verlengd moet worden met nog een jaar.

Effectindicatoren bij 10D Schuldhelpverlening

Effectindicator	Realisatie*	Streefwaarden				Bron
		2026	2027	2028	2029	
Doel 10D1 Het ontstaan dan wel escalatie van problematische schuldensituaties is voorkomen.						
10D1.a.Het gemiddelde schuldbedrag van particulieren die zich bij de schuldhelpverlening hebben gemeld	33.344 (2024)	€36.000	€35.000	€35.000	€35.000	Stadsbank
10D1.b Het gemiddelde aantal schuldeisers van particulieren die zich bij de schuldhelpverlening hebben gemeld	16 (2024)	12	11	11	11	Stadsbank
10D1.c Het percentage particuliere aanvragers voor schuldhelpverlening, dat eerder (binnen een periode van 36 maanden voorafgaand aan de aanvraag) een minnelijk of wettelijk traject hebben doorlopen	2%	4%	3%	3%	3%	Stadsbank
10D1.d Aantal ondernemers dat zich meldt bij de Stadsbank	62 (2023) 88 (2024)	60	60	60	60	Stadsbank
10D1.e Aantal meldingen signaalpartners Eerste Hulp Bij Geldzorgen	7.212 (2023) 6718 (2024)	6.000	6.000	6.000	6.000	EHBG
10D1.f Het percentage inwoners waarbij via Eerste Hulp Bij Geldzorgen daadwerkelijk contact tot stand is gekomen met de inwoner	18% (2023) 42% (2024)	21%	22%	23%	23%	EHBG
10D1.g Het percentage waarbij de inwoner hulp via Eerste Hulp Bij Geldzorgen accepteert	6% (2023) 12% (2024)	9%	10%	10%	11%	EHBG
Doel 10D2 Problematische schuldensituaties zijn beheersbaar gemaakt en (zo mogelijk) opgelost						
10D2.a Aantal gestarte schuldregelingen****	92 (2024)	120	120	120	120	Stadsbank
10D2.b Aantal geslaagde schuldbemiddelingstrajecten	36 (2024)	30	30	30	30	Stadsbank
10D2.c Aantal geslaagde saneringskredieten	128 (2024)	110	110	110	110	Stadsbank

*Door de wijzigingen bij de effectindicatoren is het niet voor alle indicatoren mogelijk om de realisatiewaarden van de afgelopen jaren te vermelden. De huidige effectindicatoren worden gemeten vanaf 2023 en worden vanaf 2024 gerapporteerd.

**Het aantal ex-zzp'ers wordt op dit moment niet geregistreerd. Dit wordt in het registratiesysteem aangepast.

****Streefwaarden zijn gebaseerd over de behaalde resultaten van de afgelopen jaren (rekening houdend met het effect van corona in deze jaren). Er wordt een stijging van het aantal schuldregelingen verwacht in de komende jaren.

Kaderstellende beleidsstukken

Inleiding

- Visie Sociaal Domein ([RV 19.0029](#))

10A

- Re-integratieverordening Participatiewet 2023 ([RV 23.0094](#))
- Beleidsplan 'Werk en Participatie' 2024-2028 (RV 24.0088)
- Beleidsplan 'Basisvaardigheden in Holland Rijnland' 2025-2028 ([RV 25.0004](#))

10B

- Beleidsplan Armoede 2024-2026 'Samen Sterker' ([RV 23.0093](#))
- Verordening individuele inkomenstoeslag Leiden 2015 ([RV 14.0111](#))
- Beleidsregels Studietoelage gemeente Leiden 2022

10C

- Notitie en verordening Tegenprestatie Participatiewet 2015 ([RV 14.0105](#))
- Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ 2016 ([RV 16.0048](#))

10D

- Beleidsplan schuldhulpverlening Leiden 2021-2024; Schuldhulpverlening Eerder, beter, sneller! (herziene versie 2023)([RV 24.0093](#))

Programmakosten

Werk en inkomen		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Arbeidsparticipatie	Lasten	44.059	42.638	44.737	44.627	43.756	41.437
	Baten	-17.266	-15.297	-15.743	-15.750	-15.750	-15.750
Saldo		26.793	27.341	28.994	28.877	28.006	25.687
Maatsch. participatie en onderst. minima	Lasten	14.452	14.498	13.240	12.508	12.571	11.310
	Baten	-2.322	-1.890	-900	-1.195	-1.604	-553
Saldo		12.130	12.608	12.340	11.312	10.967	10.757
Inkomensvoorzieningen	Lasten	66.340	73.272	74.296	74.298	74.301	74.301
	Baten	-65.165	-66.487	-68.307	-68.310	-68.312	-68.312
Saldo		1.176	6.785	5.988	5.989	5.989	5.989
Schuldhelpverlening	Lasten	4.489	5.287	5.153	4.327	4.339	4.338
	Baten	-1.397	-933	-651	-651	-652	-652
Saldo		3.092	4.354	4.502	3.676	3.686	3.686
Programma	Lasten	129.340	135.696	137.426	135.760	134.968	131.386
	Baten	-86.149	-84.608	-85.602	-85.906	-86.319	-85.267
Saldo van baten en lasten		43.191	51.087	51.824	49.855	48.649	46.120
Reserves	Toevoeging	3.553	2.565	-	-	-	-
	Onttrekking	-2.482	-2.538	-2.290	-592	-426	-302
Mutaties reserves		1.071	28	-2.290	-592	-426	-302
Resultaat		44.262	51.115	49.534	49.263	48.223	45.818

Budgettaire ontwikkelingen

De stijging van de lasten en de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten. Deze zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2026-2029. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Beleidssterrein Arbeidsparticipatie/Werk en Inkomen

In 2025 is een ESF-subsidie begroot voor de PRO/VSO-scholen in Holland Rijnland van € 150.000 (lasten en baten). Naar verwachting zal begin 2026 de ESF-begroting PRO/VSO-scholen voor 2026 worden toegevoegd. In 2026 is € 133.000 extra begroot voor het thema laaggeletterdheid. Dit betreft een budgetoverheveling vanuit 2025.

In 2025 is € 300.000 begroot voor het regionaal mobiliteitsteam (RMT). Naar verwachting zal begin 2026 de RMT-begroting voor 2026 worden toegevoegd.

In 2025 is een regionaal arbeidsmarktbudget 'Dichterbij dan je denkt' van € 150.000 begroot. Doel van dit budget is om meer matches te realiseren tussen werkgevers en werkzoekenden uit het onbenut arbeidspotentieel. In 2026 is € 140.000 begroot voor een regionaal budget Work in NL. Dit initiatief voorziet in een betere informatievoorziening en dienstverlening aan EU-arbeidsmigranten (septembercirculaire 2024). In 2026 is een tijdelijk regionaal impulsbudget begroot van € 827.000 om gezamenlijke dienstverlening te ontwikkelen met de partners in de arbeidsmarktregio (meicirculaire 2025). In 2026 is een tijdelijk regionaal budget van € 248.000 begroot voor versterking van de regiefunctie ten aanzien van de samenwerking en de gezamenlijke publieke werkgeversdienstverlening (meicirculaire 2025).

Beleidssterrein Arbeidsparticipatie/DZB

De lasten stijgen per saldo met € 91.000 als gevolg van mutaties van rijkssubsidies. Deze worden via de algemene uitkering ontvangen voor respectievelijk de WSW (daling ad € 230.000) en de Trajectbegeleiding (stijging ad € 321.000). De daling bij de WSW komt voornamelijk door de geprognosticeerde daling van het Rijk van het aantal arbeidsjaren van WSW'ers. Daarnaast is het extra beschikbaar gestelde budget uit de meicirculaire 2025 wel in jaarschijf 2026 verwerkt, maar nog niet in jaarschijf 2025 (dit gaat via Tweede Voortgangsrapportage 2025). Ook stijgen de lasten in 2026 (€ 250.000) en de baten (€ 40.000) door het toevoegen van het extra beschikbaar gestelde energiebudget (kaderbrief 2025). De mutatie is wel in jaarschijf

2026 verwerkt, maar nog niet in jaarschijf 2025. Door indexering stijgen de lasten met € 775.000 en de baten met € 436.000.

Beleidssterrein Maatschappelijke participatie en ondersteuning minima

De lasten en baten nemen elk met € 1,2 miljoen af. Dit komt doordat de raming van de declarabele (uitvoerings)kosten inzake de verstrekking van leefgeldten aan de Oekraïense vluchtelingen nog niet voor 2026 is opgesteld. Pas recent is besloten door het Rijk dat deze regeling in 2026 wordt voortgezet. De raming zal begin 2026 worden toegevoegd aan de begroting. In de begroting 2025 is incidenteel € 300.000 begroot voor het terugwerkende kracht-effect van de studietoelage (kaderbrief 2025-2029). Eind 2024 is incidenteel € 233.000 ontvangen van het Rijk voor energiecompensatie voor minima. Deze middelen zijn vervolgens overgeheveld naar 2025. De kosten van de Sleutelpas zijn in 2026 € 750.000 hoger en de baten zijn € 250.000 hoger (kaderbrief 2024-2028). In 2025 is incidenteel € 283.000 begroot voor Bestaanszekerheid (beleidsakkoord).

Beleidssterrein Inkomensvoorzieningen

Er zijn geen relevante financiële afwijkingen.

Beleidssterrein Schuldhulpverlening

De lasten en baten nemen elk met € 270.000 af. Dit komt doordat er voor 2026 nog geen raming is opgesteld voor de declarabele (uitvoerings)kosten van de afwikkeling van de kindertoeslagaffaire. Deze raming zal begin 2026 worden opgesteld. In 2026 is € 200.000 geraamd voor extra financiële begeleiding en nazorg van de basisdienstverlening schuldhulp. Dat is € 100.000 meer dan in 2025, omdat er pas medio 2025 gestart is (kaderbrief 2025-2029).

Reserves

Reserves programma 10		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
DZB Bedrijfsreserve dzb-Leiden wsw	Toevoeging	1.106	1.301	-	-	-	-
	Onttrekking	-1.106	-	-	-	-	-
Saldo		-	1.301	-	-	-	-
DZB Reserve zachte landing rijksbez. Wsw	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-65	-296	-296	-296	-296	-296
Saldo		-65	-296	-296	-296	-296	-296
DZB Reserve frictiekosten ID/WIW DZB	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-30	-6	-6	-6	-6	-6
Saldo		-30	-6	-6	-6	-6	-6
Reserve Sociaal Domeins P10	Toevoeging	2.447	1.265	-	-	-	-
	Onttrekking	-1.280	-2.236	-1.988	-290	-124	-
Saldo		1.167	-971	-1.988	-290	-124	-
Totaal	Toevoeging	3.553	2.565	-	-	-	-
	Onttrekking	-2.482	-2.538	-2.290	-592	-426	-302
Reserves programma 10		1.071	28	-2.290	-592	-426	-302

Reserve DZB zachte landing rijksbezuinigingen WSW

De onttrekking van € 296.000 is begroot ter dekking van tijdelijke projecten, die gericht zijn op het opvangen van de effecten van de landelijke bezuinigingen op de WSW (wet sociale werkvoorziening).

Reserve DZB frictiekosten ID/WIW

Er is een onttrekking begroot van € 6.300. Dit is nodig om het geraamde tekort op de resterende WIW-dienstbetrekkingen te dekken. In 2014 is besloten om de WIW af te bouwen en is een bedrag gestort in de reserve om de toekomstige frictiekosten op te vangen.

Reserve sociaal domein

Er is een onttrekking begroot van € 420.000 voor incidentele intensivering van het armoedebeleid (beleidsplan Samen Sterker 2024-2026). Er zijn onttrekkingen begroot van € 90.000 voor het promoten van het minimabeleid en € 250.000 voor de gestegen kosten van de studietoelage. Er zijn onttrekkingen begroot van € 200.000 voor extra financiële begeleiding en nazorg op basisdienstverlening schuldhulp en € 260.000 voor het niet-

realiseren van de taakstelling op de uitvoering van schuldhulpverlening. Al deze mutaties zijn opgenomen in de kaderbrief 2025-2029.

Voor intensivering van de vroegsignalering Eerste Hulp bij Geldzorgen is in 2026 € 375.000 begroot (kaderbrief 2023-2027). Er is een onttrekking begroot voor de kosten van de Steutelpas van € 407.750 (kaderbrief 2024-2028).

Investeringsen

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
10A201	Inzetten sociale werkvoorziening	Vervanging bedrijfsmiddelen 2026-2029	Bedrijfsm.	V		-	577	577	577	577
	0					-	577	577	577	577

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2026-2029. In paragraaf 4.2.2 Investeringsen wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Subsidies

	subsiestaat 2025	subsiestaat 2026
Subsidie saldo	3.120.363	2.364.678

Het volledige subsidie-overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.8 subsidies.

3.1.11 Dekkingsmiddelen, Overhead, Vpb en onvoorzien

Binnen de begroting bestaat er onderscheid tussen specifieke dekkingsmiddelen en algemene dekkingsmiddelen. Specifieke dekkingsmiddelen (bijvoorbeeld opbrengsten voor ophalen afval, verstrekken van vergunningen, onderhouden van het riool, reisdocumenten etc.) hangen samen met een concreet beleidsveld en staan opgenomen in de betreffende programma's. Deze dekkingsmiddelen verlagen het saldo van lasten en baten op de betreffende programma's in de begroting.

De algemene dekkingsmiddelen onderscheiden zich van specifieke dekkingsmiddelen doordat zij vrij aan te wenden zijn. De besteding van deze inkomsten is niet aan een bepaald programma (doel) gebonden. De algemene dekkingsmiddelen vormen de financiële dekking van de bestedingen van de programma's 1 tot en met 10, en zijn ingedeeld naar voorgeschreven categorieën en onvoorzien.

In dit hoofdstuk lichten wij de algemene dekkingsmiddelen toe.

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene middelen		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Lokale heffingen besteding niet gebonden	Lasten	-	-	-	-	-	-
	Baten	-70.299	-74.966	-78.331	-78.730	-79.679	-80.638
Saldo		-70.299	-74.966	-78.331	-78.730	-79.679	-80.638
Algemene uitkering	Lasten	-	1	779	1.245	640	431
	Baten	-373.351	-387.997	-402.402	-407.872	-408.022	-411.077
Saldo		-373.351	-387.996	-401.623	-406.626	-407.382	-410.646
Dividend	Lasten	81	72	90	90	90	90
	Baten	-4.687	-3.048	-2.630	-2.630	-2.630	-2.630
Saldo		-4.606	-2.976	-2.540	-2.540	-2.540	-2.540
Saldo financieringsfunctie	Lasten	-478	2.393	3.737	8.550	13.337	19.175
	Baten	-917	-376	-376	-376	-376	-376
Saldo		-1.395	2.017	3.361	8.174	12.961	18.799
Overige alg.dekkingsmiddelen	Lasten	1.630	3.812	1.438	1.143	1.576	1.938
	Baten	-1	-176	-182	-182	-182	-182
Saldo		1.629	3.637	1.257	962	1.394	1.756
Programma	Lasten	1.233	6.278	6.044	11.029	15.643	21.634
	Baten	-449.254	-466.563	-483.921	-489.789	-490.889	-494.902
Saldo van baten en lasten		-448.021	-460.285	-477.877	-478.761	-475.246	-473.268
Reserves	Toevoeging	49.699	24.156	34.732	15.639	14.881	34.148
	Onttrekking	-35.898	-67.398	-15.486	-13.197	-3.601	-16.128
Mutaties reserves		13.801	-43.242	19.247	2.442	11.280	18.020
Resultaat		-434.220	-503.527	-458.630	-476.318	-463.965	-455.249

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2026-2029. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Lokale heffingen

De OZB opbrengsten zijn geactualiseerd en geïndexeerd. Korthedshalve verwijzen wij naar de [paragraaf lokale heffingen](#).

Algemene uitkering

De ramingen voor de algemene uitkering en de lokale heffingen zijn geactualiseerd op basis van de laatst bekende ontwikkelingen. Daarbij gaat het om de planning van de woningbouwproductie volgens de bouwmonitor en de wijzigingen van de aantallen van de verdeelmaatstaven in het gemeentefonds.

De groei van het gemeentefonds wordt vanaf 2024 gebaseerd op een 8-jaars historisch gemiddelde (t-9 t/m t-2) van de ontwikkeling van het bruto binnenlands product (bbp). Daarmee is de groei van het gemeentefonds beter voorspelbaar en stabiel.

Het algemene gedeelte van het gemeentefonds bedraagt per 2025 afgerond € 41 miljard. Dit bedrag wordt op basis van sociale en fysieke kenmerken verdeeld over de gemeenten. De kenmerken zijn vertaald in 51 verdeelmaatstaven zoals bijvoorbeeld inwoners, huishoudens met een laag inkomen en woningen. Er zijn ook heel specifieke maatstaven zoals de oppervlakte van de historische kern.

In de Kaderbrief 2025-2029 is de ontwikkeling van de algemene uitkering gemeentefonds toegelicht. In de begroting 2026 is aan deze raming de compensatie voor lonen en prijzen toegevoegd, €8,2 miljoen. In de berekening van de algemene uitkering hebben wij zo veel mogelijk rekening gehouden met de ontwikkelingen uit de Voorjaarsnota van het Kabinet. De ontwikkeling van de algemene uitkering o.b.v. de meicirculaire voor Leiden vergelijken wij nu met de raming in de Kaderbrief 2025-2029.

Bedragen x €1.000 -/ is nadeel	2025	2026	2027	2028	2029
Raming Kaderbrief 2025-2029	387.997	385.298	391.879	392.397	397.187
Raming begroting 2026	395.800	402.402	407.872	408.022	411.077
Bruto verschil	7.803	17.104	15.993	15.625	13.890
	V	V	V	V	V
Af: taakmutaties, te verrekenen met beleidsveld	6.090	4.719	4.247	4.880	3.385
Indexering		8.216	8.218	8.218	7.968
Netto ontwikkeling	1.713	4.169	3.528	2.527	2.537
	V	V	V	V	V

Het voordeel in 2025 wordt grotendeels veroorzaakt door bijstelling van de loon- en prijscompensatie. De onderuitputting BTW-compensatiefonds is lager dan eerder geraamd door het Rijk en levert een nadeel op van € 0,8 miljoen.

De voordelen vanaf 2026 ontstaan door verhoging van de compensatie voor loon- en prijsstijgingen vanuit 2025. De demping van het ravijn valt vanaf 2026 € 0,7 tot € 0,2 miljoen lager uit dan geraamd in de kaderbrief. Het resterende deel van de netto ontwikkeling is het resultaat van bijstelling van de verdeelmaatstaven en de uitkeringsfactor. De verdeelmaatstaven huishoudens met een laag inkomen en bijstandontvangers geven de grootste wijziging, totaal € 4,4 miljoen structureel nadelig. Dit komt doordat er in Leiden minder huishoudens met een laag inkomen (door een definitiewijziging van de maatstaf) en bijstandontvangers zijn dan eerder geraamd. Dit is echter een trend bij vrijwel alle gemeenten. Het lagere bedrag dat hierdoor wordt uitgekeerd voor deze maatstaf wordt weer via de zogenaamde uitkeringsfactor alsnog uitgekeerd aan gemeenten. Per saldo verloopt dit voor Leiden tot € 0,5 miljoen structureel nadelig omdat de aanpassing van de uitkeringsbasis wordt verrekend met de uitkeringsfactor. Die stijgt met € 3,9 miljoen structureel.

Het netto voordeel van de meicirculaire 2025 is in deze begroting toegevoegd aan de stelpost indexering.

Voor verdere informatie over de meicirculaire verwijzen wij naar de brief aan de gemeenteraad van 10 juni 2025

<https://leiden.qualigraf.nl/app/public/postin/08822a0882aa008802a22200ead320ed>

Dividend

Door een hogere winst over 2024 vallen het dividend Alliander en BNG samen € 418.000 hoger uit dan begroot. Dit zorgt voor een eenmalige meevaller in 2025 (ten opzichte van 2026).

Financieringsfunctie

De gestegen rente op de kapitaalmarkt en extra investeringsvolumes zorgen er voor dat financieringslasten op langere termijn oplopen.

Overige algemene dekkingsmiddelen

De lagere lasten in 2026 worden met name veroorzaakt door de verwachte lagere kapitaallasten. Deze lagere lasten zijn niet verdeeld over de verschillende begrotingsprogramma's.

Reserves

Reserves programma AD		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Reserve flankerend beleid AD	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-192	-100	-100	-	-	-
Saldo		-192	-100	-100	-	-	-
Bedrijfsvoeringsreserve concern	Toevoeging	-	1.787	-	-	-	-
	Onttrekking	-1.798	-96	-	-490	-	-
Saldo		-1.798	1.691	-	-490	-	-
Concernreserve	Toevoeging	18.450	-	-	-	8.120	-
	Onttrekking	-13.968	-43.788	-7.030	-6.857	-	-11.782
Saldo		4.482	-43.788	-7.030	-6.857	8.120	-11.782
Reserve bedrijfsvoering plankosten	Toevoeging	1.215	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-1.030	-1.745	-	-	-	-
Saldo		185	-1.745	-	-	-	-
Reserve Sociaal Domein AD	Toevoeging	557	55	-	-	-	-
	Onttrekking	-64	-71	-	-	-	-
Saldo		493	-17	-	-	-	-
Reserve afschrijvingen investeringen	Toevoeging	14.311	18.642	34.732	15.639	6.761	33.948
	Onttrekking	-2.904	-6.108	-4.752	-3.624	-3.199	-4.346
Saldo		11.407	12.534	29.980	12.015	3.562	29.603
Reserve budgetoverheveling	Toevoeging	13.680	2.234	-	-	-	-
	Onttrekking	-15.323	-12.023	-2.340	-972	-	-
Saldo		-1.643	-9.789	-2.340	-972	-	-
Reserve bedrijfsvoering concern OH	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-2.000	-	-	-	-
Saldo		-	-2.000	-	-	-	-
CR Reserve egalisatie kapitaallasten	Toevoeging	237	109	-	-	-	199
	Onttrekking	-504	-376	-904	-767	-373	-
Saldo		-268	-267	-904	-767	-373	199
CR Reserve risicobijdrage	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-115	-	-	-	-	-
Saldo		-115	-	-	-	-	-
CR Reserve bedrijfsvoering Centrumregel.	Toevoeging	1.249	1.329	-	-	-	-
	Onttrekking	-	-1.091	-359	-487	-29	-
Saldo		1.249	239	-359	-487	-29	-
Totaal	Toevoeging	49.699	24.156	34.732	15.639	14.881	34.148
	Onttrekking	-35.898	-67.398	-15.486	-13.197	-3.601	-16.128
Reserves programma AD		13.801	-43.242	19.247	2.442	11.280	18.020

Reserve Flankerend beleid AD

De reserve flankerend beleid is bestemd om frictiekosten van personeel op te vangen bij reorganisaties en andere wijzigingen in de organisatie waardoor mensen bovenmatig worden. Vanaf 2023 is er jaarlijks een onttrekking van € 100.000 geraamd.

Concernreserve

De concernreserve dient als buffer voor de afdekking van niet-kwalificeerbare risico's en de egalisatie van exploitatieresultaten. De minimale omvang van de concernreserve aan het eind van het meerjarenbeeld is vastgesteld op 150% van de uitkomst van de risicosimulatie. Rekeningsresultaten worden toegevoegd aan de concernreserve. De concernreserve is in principe vrij besteedbaar met inachtneming van de minimale omvang zoals die is vastgelegd in de financiële verordening. Het surplus in de concernreserve kan worden gebruikt voor het sluitend maken van het meerjarenbeeld bij de begroting of kaderbrief. De geraamde stortingen en onttrekkingen zijn afkomstig uit eerdere jaren (resultaten van voorgaande P&C producten). Zie voor de analyse van het meerjarig verloop ten opzichte van de normen voor het weerstandsvermogen het hoofdstuk hoofdpijnen financiële positie.

Reserve afschrijvingen investeringen

De reserve afschrijving investeringen dient als dekking van vervangingsinvesteringen waarover de raad heeft besloten. In 2025 wordt voor diverse investeringen per saldo € 34,7 mln. toegevoegd en wordt als dekking voor kapitaallasten per saldo € 4,8 mln. onttrokken. Bij de Kaderbrief 2024-2028 heeft de raad besloten om in het meerjarenbeeld in 2026 € 16,5 miljoen incidenteel in de reserve afschrijvingen investeringen te storten om hiermee de structurele begrotingsruimte te vergroten.

Reserve budgetoverheveling

Reserve Budgetoverheveling In de reserve budgetoverheveling worden de budgetten verzameld die eerder bij de voortgangsrapportages voor overheveling zijn aangemeld. Per saldo gaat het in 2026 om een onttrekking van € 2.340.000.

Reserve egalisatie kapitaallasten centrumregeling (CR)

In de reserve egalisatie kapitaallasten worden de verschillen tussen de begrote en werkelijke kapitaallasten in enig begrotingsjaar verrekend. Afwijkingen in de kapitaallasten hebben geen effect op het begrotingsresultaat van Leiden. Het betreft alleen de kapitaallasten van investeringen die vallen onder de Centrumregeling Leidse Regio. Per saldo gaat het in 2026 om een onttrekking van € 904.000.

Reserve bedrijfsvoering Centrumregeling (CR)

In overeenstemming met de uitgangspunten in de Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse Regio worden het jaarlijks resultaat van de CR verrekend deze reserve (= egalisatiefunctie). De reserve wordt ingezet ten behoeve van kwaliteitsverbeterende maatregelen van de CR. In 2026 wordt in totaal € 359.000 onttrokken uit deze reserve kwaliteitsverbeteringen binnen de bedrijfsvoering van de CR.

Investeringsen

Niet van toepassing

Subsidies

Niet van toepassing

Verbonden Partijen

De onderstaande Verbonden Partijen leveren een bijdrage aan het programma Algemene dekkingsmiddelen. Zie voor meer informatie de [paragraaf verbonden partijen](#).

Alliander

Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.

Dunea

Dunea produceert en levert aan circa 1,3 miljoen klanten betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van ZuidHolland.

NV Bank Nederlandse Gemeenten

BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor inwoners en organisaties.

Overhead, Vpb en Onvoorzien

Overhead

Overhead		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Overhead	Lasten	88.712	97.608	97.608	96.017	94.343	93.703
	Baten	-15.392	-15.357	-15.953	-15.866	-15.947	-15.937
Saldo		73.320	82.251	81.656	80.151	78.396	77.766
Programma	Lasten	88.712	97.608	97.608	96.017	94.343	93.703
	Baten	-15.392	-15.357	-15.953	-15.866	-15.947	-15.937
Saldo van baten en lasten		73.320	82.251	81.656	80.151	78.396	77.766
Resultaat		73.320	82.251	81.656	80.151	78.396	77.766

Overhead wordt gedefinieerd als 'alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van het primaire proces', en bevat naast personele kosten ook een aantal andere kostenposten.

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat de baten en lasten van overhead in dit programma moeten worden opgenomen. Overhead mag alleen nog aan grote projecten of investeringen worden toegerekend als dit anders tot grote nadelen in de begroting zou leiden. De toerekening van overheadkosten bij het bepalen van tarieven voor heffingen en leges gebeurt buiten de begroting om. Door het apart opnemen van overhead winnen begroting en verantwoording aan transparantie en kan beter worden gestuurd op de bedrijfsvoering. Bovendien is het doel dat door het hanteren van een landelijk voorgeschreven systematiek een goede vergelijking kan worden gemaakt met andere gemeenten.

De personele kosten van overhead bevatten de kosten van:

- de leidinggevenden in het primaire proces;
- de medewerkers van Financiën, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie;
- de medewerkers van P&O / HRM;
- de medewerkers van Inkoop;
- interne en externe communicatiemedewerkers, met uitzondering van klantcommunicatie;
- de medewerkers van Juridische zaken;
- de medewerkers van Bestuurszaken en bestuursondersteuning;
- de medewerkers van Informatievoorziening en automatisering;
- de medewerkers van Facilitaire zaken en huisvesting;
- de medewerkers bezig met postbehandeling en archivering;
- de medewerkers voor bedrijfsvoering;
- de managementondersteuning in het primaire proces

De andere overheadkosten betreffen:

- de kosten voor de huisvesting voor de uitvoering van de algemene taken van de eigen gemeentelijke organisatie;
- de personele kosten van medewerkers die niet eerder genoemd zijn, maar die werkzaamheden verrichten die niet zijn toe te rekenen aan een of meerdere taakvelden;
- de verzekeringskosten en opleidingskosten voor personeel;
- de bijdrage aan een verbonden partij, voor zover deze verbonden partij werkzaam is voor het taakveld 0.4 Overhead.

Budgettaire ontwikkelingen

De daling van de lasten en/of de stijging van de baten worden onder andere veroorzaakt door de indexering van budgetten, doorrekening van de kostenverdeelstaat en de kapitaallasten die zijn berekend vanuit het meerjareninvesteringsplan 2026-2029. Beleidswijzigingen met financiële consequenties worden hierna per beleidsterrein toegelicht.

Investerings

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
11A011	Stelposten concern	Nader in te vullen agv prijsstijgingen	Maatsch.	0	NK	-	1.979	-	-	-
11A014	Plankosten definitiefase	Plankosten definitiefase 2026-2029	Econ.	V		2.594	655	655	655	628
12A003	Overhead facilitaire zaken	Meubilair Stoelen 2027	Econ.	V		-	-	566	-	-
12A006	Overhead huisvesting	Carillon en toren- uurwerk / koffiekamer	Econ.	V		-	173	-	-	-
12A006	Overhead huisvesting	Stadhuis noodstroomvoorziening 2025	Econ.	V		-	140	-	-	-
12A006	Overhead huisvesting	Tankgebouw DZB Le Pooleweg 6	Econ.	V		-	-	-	409	-
12A010	Overhead IDA	Docking-Monitoren- werkstations 2026-2029	Econ.	0		-	389	236	384	290
12A010	Overhead IDA	Surfaces + toebehoren 2026-2029	Econ.	V		-	100	359	946	2.167
12A010	Overhead IDA	Telefonie 5 jaar (toestellen) 2026-2029	Econ.	V		-	140	140	140	140
12A010	Overhead IDA	Switches 2026-2029	Econ.	V		-	222	222	222	222
12A010	Overhead IDA	AV-middelen div.locaties derden 2026	Econ.	V		-	138	-	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Leiden div.locaties 2026	Econ.	V		-	157	-	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Stadhs LN ex.Raadszaal 2027	Econ.	V		-	-	312	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Stadskantoor Leiden 2029	Econ.	V		-	-	-	-	416
12A010	Overhead IDA	Verbouwing Tweelinghuis 2025	Econ.	V		-	2.246	-	-	-
P72	HKPL CONCERNSTAF	Vervangen JOIN zaaksysteem 2026	Econ.	V		-	1.096	-	-	-
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Wagenpark 6 jaar 2027-2029	Bedrijfsm.	V		-	-	859	1.729	604
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Wagenpark 8 jaar 2026-2029	Bedrijfsm.	V		-	5.419	1.736	2.358	404
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Nieuwe stadswerf	Econ.	V		-	20.927	-	-	976
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Luchtbehandelingsinstallatie ABW 15	Econ.	V		-	149	-	-	-
	Totaal programma Algemene dekkingsmiddelen en Overhead					2.594	33.930	5.086	6.842	5.849

In bovenstaand overzicht staan de investeringen zoals deze zijn opgenomen in het investeringsplan 2026-2029. In paragraaf 4.2.2 Investerings wordt de ontwikkeling van de kapitaallasten toegelicht en staat een overzicht met te voteren kredieten.

Beleidsindicatoren

Volgens de voorschriften in het BBV moeten 39 beleidsindicatoren verplicht bij de programma's worden opgenomen. Met deze beleidsindicatoren is het via 'waarstaatjegemeente.nl' beter mogelijk de resultaten van de gemeenten onderling te vergelijken. Van deze indicatoren vallen er 5 onder het hoofdtakveld 0 Bestuur en Organisatie. Omdat het voornamelijk overhead gerelateerde indicatoren betreft, worden ze in deze paragraaf opgenomen.

Indicator	Eenheid	Periode	Leiden	Nederland	Bron
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2025	14,68	-	Begroting 2026
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2025	14,33	-	Begroting 2026
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2025	1.687	-	Begroting 2026
Externe inhuur*	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2025	17,5%	-	Begroting 2026
Overhead	% van totale lasten	2025	11%	-	Begroting 2026

* Betreft het streefcijfer zoals opgenomen in de [paragraaf bedrijfsvoering](#).

Vennootschapsbelasting (Vpb)

Vennootschapsbelasting		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Vennootschapsbelasting	Lasten	256	174	178	178	212	212
	Baten	-	-	-	-	-	-
Saldo		256	174	178	178	212	212
Programma	Lasten	256	174	178	178	212	212
	Baten	-	-	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten		256	174	178	178	212	212
Resultaat		256	174	178	178	212	212

Er zijn geen wijzigingen in het structurele budget voor vennootschapsbelasting, behoudens de toepassing van de index.

Onvoorzien

Onvoorzien		Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Onvoorzien	Lasten	-	277	284	284	284	284
	Baten	-	-	-	-	-	-
Saldo		-	277	284	284	284	284
Programma	Lasten	-	277	284	284	284	284
	Baten	-	-	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten		-	277	284	284	284	284
Resultaat		-	277	284	284	284	284

Er zijn geen wijzigingen in het structurele budget voor onvoorziene posten, behoudens de toepassing van de index.

3.2 Paragrafen

3.2.1 Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf bevat informatie over de lokale heffingen. Eerst komt de actualiteit aan de orde. Daarna worden de heffingen behandeld die deel uitmaken van de zogenaamde woonlasten, te weten de onroerende-zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de riool- en waterzorgheffing. Vervolgens wordt ingegaan op de heffingen die geen deel uitmaken van de woonlasten: de parkeerbelastingen, de toeristenbelasting, de precariobelasting en de overige heffingen. Tot slot wordt het kwijscheldingsbeleid van de gemeente Leiden behandeld.

A. Overzicht van de lokale heffingen

De volgende heffingen worden door de gemeente Leiden geïnd:

1. Onroerende-zaakbelastingen,
2. Afvalstoffenheffing,
3. riool- en waterzorgheffing,
4. Parkeerbelasting,
5. Toeristenbelasting,
6. Precariobelasting.
7. leges
8. Binnenhavengeld
9. marktgelden

De belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) verzorgt voor Leiden de heffing en de invordering van een groot aantal lokale belastingen en heffingen (Onroerende-zaakbelastingen, afvalstoffenheffing, riool- en waterzorgheffing, toeristenbelasting en precariobelasting). Ook bepaald de BSGR de WOZ-waarde voor alle onroerende zaken in onze gemeente. Meer informatie over de BSGR is te vinden in de paragraaf Verbonden partijen en op www.bsgr.nl

B. Ontwikkelingen / Actualiteit

Trendmatige verhoging

De trendverhoging voor 2026 is in Leiden berekend op 3,6% voor de belastingen en de retributies die hieronder worden gespecificeerd.

Beleid lokale heffingen (tarieven)

Onroerende-zaakbelastingen

Onroerende-zaakbelastingen worden geheven van eigenaren van onroerende woningen en niet-woningen en van gebruikers van onroerende niet-woningen. De eigenaar/gebruiker op 1 januari van enig jaar is belastingplichtig voor het gehele jaar. Grondslag is de waarde van de onroerende zaak die is vastgesteld met een WOZ-beschikking. Voor het belastingjaar 2026 geldt de waarde van de onroerende zaak per 1 januari 2025.

Zoals verwoord in het Beleidsakkoord 2022-2026 wordt de ozb voor woningen en niet-woningen trendmatig verhoogd voor met de trend voor de loon- en prijsstijging, voor 2026 3,6%. Na bepaling van de nieuwe WOZ-waarden zullen alle tarieven aan die nieuwe waarden worden bijgesteld. Uitgangspunt hierbij is: stijgt de waarde, dan daalt het tarief, waarna de geraamde opbrengst gelijk blijft.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is een heffing ter bestrijding van kosten van beheer van huishoudelijke afvalstoffen. De heffing komt ten laste van gebruikers van percelen waarvoor de gemeente een inzamelverplichting voor huishoudelijk afval heeft. De heffing is afhankelijk van de omvang van het betreffende huishouden. Er worden drie tarieven gehanteerd, namelijk voor een-, twee- en drie- of meerpersoonshuishoudens.

In het Beleidsakkoord 2022-2026 is opgenomen dat de afvalstoffenheffing 100% kostendekkend is. Wijzigingen in aantal te belasten huishoudens, oninbaarheid dan wel kwijscheldingen hebben hierdoor invloed op de hoogte van de tarieven. De lasten voor de verwerking van huishoudelijk afval stijgen door uitvoering van de grondstoffennota. De afvalstoffenheffing wordt met 4,5% verhoogd. Dit is inclusief de trend van 3,6% voor de loon- en prijsstijging. Door daling van de kosten blijft de stijging beperkt.

Voor de afvalstoffenheffing geldt dat de geraamde baten de geraamde lasten niet mogen overstijgen. Met de geraamde opbrengst voor 2026 zal de kostendekkendheid op 99,9% liggen.

Riool- en waterzorgheffing

In de nieuwe riool- en waterzorgheffing wordt geheven van eigenaren en gebruikers van alle percelen in Leiden, ook al hebben de percelen geen aansluiting op de gemeentelijke riolering. Daarnaast betalen eigenaren van woningen een vast bedrag per woning. Voor gebruikers van woningen blijft het tarief afhankelijk van de omvang van het huishouden. Er zijn drie tarieven, namelijk voor een-, twee- en drie- of meerpersoonshuishoudens. Bij niet-woningen is het tarief voor eigenaren, zowel als voor gebruikers, afhankelijk van de hoogte van de WOZ-waarde.

In het Beleidsakkoord 2022-2026 is opgenomen dat de riool- en waterzorgheffing maximaal 100% kostendekkendheid is. Net als bij de afvalstoffenheffing hebben wijzigingen in aantallen huishoudens en oninbaarheid dan invloed op de hoogte van de tarieven. De kapitaallasten voor de riolering en waterzorg dalen door vertraging in de uitvoering van de wijkvervangingen, hierdoor vallen de geraamde rente- en afschrijvingslasten lager uit. De tarieven voor riool- en waterzorgheffing stijgen met 0,3%. Dit is inclusief de trend van 3,6% voor loon- en prijsstijging.

Voor de riool- en waterzorgheffing geldt dat de geraamde baten de geraamde lasten niet mogen overstijgen. Met de geraamde opbrengst voor 2026 bedraagt de kostendekkendheid 99,6%

Parkeerbelasting

Parkeerbelastingen worden geheven voor het parkeren van een voertuig op een aangewezen plaats en tijdstip of voor verleende parkeervergunningen. Met de heffing van parkeerbelastingen worden algemene inkomsten verkregen. Zie voor een toelichting op de ontwikkeling parkeerbelastingen de tekst bij het programma Beleidsterrein 4B Bereikbaarheid.

Toeristenbelasting

Voor overnachtingen in hotels, pensions of andere vakantieonderkomens binnen de gemeente Leiden wordt van niet-ingezetenen toeristenbelasting geheven. De belasting wordt geheven van degene die de gelegenheid tot overnachting biedt (de hotelier, pensionhouder, e.d.); deze mag de belasting doorberekenen aan degene die overnacht. Tot en met 2025 zijn de trendverhogingen cumulatief eens in de drie jaar toegepast. In 2026 vindt er weer een trendverhoging plaats. Naar aanleiding van de motie 'eerlijke toeristenbelasting' heeft er een evaluatie plaatsgevonden. Eén van de uitkomsten is dat het tarief met ingang van 2026 jaarlijks wordt gecorrigeerd met de trend voor de loon- en prijsstijging. De toeristenbelasting wordt in 2026 met 3,6 % verhoogd.

Precariobelasting

Precariobelasting wordt geheven voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond. De belasting is verschuldigd door degene die de voorwerpen daar heeft of ten behoeve van wie ze daar zijn. Met de heffing van precariobelasting worden algemene inkomsten verkregen. Voor 2026 worden de tarieven verhoogd met de trend van 3,6%. De aanslagen worden achteraf opgelegd. De aanslagen over 2026 worden dus in 2027 opgelegd.

Leges

Leges zijn vergoedingen voor een product die bij de gemeente wordt aangevraagd of voor een dienst die door de gemeente op verzoek wordt uitgevoerd.

In algemene zin worden de legestarieven verhoogd met de trend van 3,6%. Enkele nieuwe belastbare feiten worden opgenomen c.q. Bestaande belastbare feiten worden gewijzigd in relatie tot onder meer gewijzigde regelgeving. Enkele tarieven worden aangepast om een betere aansluiting te krijgen tussen tijdsbesteding van de behandeling van de aanvraag en de hoogte van het tarief. Verder zijn gemeentes gebonden aan de door de rijksoverheid vastgestelde maximumtarieven.

Binnenhavengeld

Binnenhavengelden worden betaald door de houder van een ligplaatsvergunning of de eigenaar van een vaartuig voor het gebruik van het havengebied en voor het genot van de door de gemeente verstrekte diensten in verband met dat gebruik. Het te betalen bedrag is afhankelijk van de duur van het verblijf en de oppervlakte/lengte (in strekkende meters / in m2) van het vaartuig. De opbrengsten van binnenhavengelden worden onder ander gebruikt voor handhaving en het onderhoud van de havens en grachten.

De tarieven van de havengelden worden verhoogd met de trend van 3,6%.
Beleidsterrein 5B2. Exploiteren havens en waterwegen.

Marktgeld

Marktgelden worden geheven voor alle week- en dagmarkten in de gemeente. Er zijn tarieven voor een vaste standplaats en een dagplaats. Belastingplichtigen betalen een bedrag op basis van de plaats (m2) die wordt ingenomen. De opbrengsten van de belasting worden onder andere ingezet voor het onderhoud van

de markt. Daarbij valt te denken aan het reinigen van het marktterrein, toezicht op de markt en energie- en watervoorzieningen.

De tarieven worden verhoogd met de trend van 3,6%
Beleidssterrein 3A Ruimte om te ondernemen.

Opbrengsten

Voor 2026 raamt de gemeente Leiden aan te ontvangen lokale heffingen de volgende bedragen:

Heffing, bedragen * € 1.000	2025	2026
Afvalstoffenheffing	21.910	22.895
Ozb-eigenaren woningen	30.674	32.083
Ozb-eigenaren niet-woningen	22.245	23.813
Ozb-gebruikers niet-woningen	20.642	21.952
Parkeerbelastingen	14.568	15.540
Precariobelasting	465	482
riool- en waterzorgheffing woningen	12.292	12.328
riool- en waterzorgheffing niet-woningen	2.212	2.246
Toeristenbelasting	1.680	1.740
Totaal	126.688	133.079
Kwijtschelding	2.118	2.188

Kostendekking lokale heffingen

Omdat de overhead met ingang van 2017 niet langer wordt doorgerekend aan de programma's heeft de wetgever bepaald dat in de paragraaf lokale heffingen volgens een voorgeschreven model inzicht wordt gegeven in de mate van kostendekkendheid van de heffingen. Die kostendekkendheid moet buiten de boekhouding om worden berekend. Voor de toerekening van de overhead zijn daartoe twee verdeelsleutels toegestaan, te weten de loonkosten per taakveld of de omvang per taakveld. Beide sleutels mogen worden toegepast, maar is eenmaal een keuze gemaakt, dan moet die sleutel ook consequent worden gehanteerd. Deze sleutels moeten in de financiële verordening door de Raad worden bevestigd. Op basis van de opgestelde berekening kiezen wij ervoor om standaard te kiezen voor de verdeelsleutel van de loonsom per taakveld. Loonkosten bepalen in de meeste gevallen immers een groot deel van het tarief. Die sleutel ligt dan ook het meest voor de hand en de uitkomsten laten ook zien dat via deze sleutel verhoudingsgewijs een hoger deel van de overhead mag worden toegerekend aan de betreffende exploitatie respectievelijk in het tarief mag worden betrokken.

Berekening kostendekkendheid van de Riol- en waterzorgheffing	
Verkeer en vervoer	922
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.087
Inkomensregelingen (kwijtschelding)	508
Waterbeheer en riolering	9.302
Overhead	1.746
BTW	1.068
Totale kosten	14.633
Opbrengst heffingen	14.574
Dekking	99,6%

Berekening kostendekkendheid afvalstoffenheffing	
Verkeer en wegen (straatreiniging)	2.201
Inkomensregelingen (kwijtschelding)	1.704
Afval	13.974
Overhead	3.159
BTW	1.883
Totale kosten	22.921
Opbrengst heffingen	22.895
Dekking	99,9%

Berekening kostendekkendheid van de leges	
<i>Titel 1 Burgerzaken leges</i>	
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente	2.658.831
Overhead	811.205
BCF - btw	
Totaal lasten	3.470.036
Legesopbrengsten	2.948.670
<i>Titel 2 Bouw leges (wabo)</i>	
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente	5.125.237
Overhead	2.748.040
BCF - btw	
Totaal lasten	7.873.277
Baten	4.794.190
<i>Titel 3 Overige leges (evenementen en horeca)</i>	
Kosten taakveld(en) incl. (omslag)rente	346.792
Overhead	200.939
BCF - btw	
Totaal lasten	547.731
Baten	179.016
Kostendekkendheid	
Titel 1 burgerzaken	84,98%
Titel 2 bouw leges	60,89%
Titel 3 overige leges	32,68%
Totaal	66,62%

Lokale lastendruk

Onderstaand is de lokale lastendruk in de jaren 2025 en 2026 aangegeven. De lasten zijn weergegeven voor een huurwoning en een koopwoning en onderscheiden in de verschillende huishoudengrootten waarvoor Leiden verschillende tarieven kent. Het betreft de tarieven voor eenpersoonshuishoudens (1 PH); voor tweepersoonshuishoudens (2 PH) en voor drie- of meerpersoonshuishoudens (3 PH).

Bij een huurwoning bestaan de lasten uit afvalstoffenheffing en riool- en waterzorgheffing. Bij een koopwoning bestaan de lasten uit, naast de genoemde gebruikerslasten, ook uit de door eigenaren verschuldigde onroerende-zaakbelastingen.

Uitgangspunten is een **koopwoning** met een gemiddelde WOZ-waarde en de naar verwachting door een huishouden verschuldigde afvalstoffenheffing en riool- en waterzorgheffing. De gemiddelde WOZ-waarde van een koopwoning in Leiden was voor het belastingjaar 2025 circa € 546.000. De gemiddelde WOZ-waarde van een koopwoning is € 506.000 (herleid uit Coelo, *Atlas van de lokale lasten 2025*). In het belastingjaar 2026 zullen er weer nieuwe WOZ-waarden (naar prijspeil 2025) gelden.

	2025 1 PH	2026 1 PH	2025 2 PH	2026 2 ph	2025 3 PH	2026 3 ph
Huurwoning						
Afvalstoffenheffing	258	269	371	388	484	506
Riool- en waterzorgheffing	67	68	98	98	129	130
Totaal	325	337	469	486	613	636
Ontwikkeling woonlasten huurder t.o.v. 2025		3,6%		3,6%		3,6%
Koopwoning						
Onroerende-zaakbelasting koopwoning WOZ waarde 546.000	621	643	621	643	621	643
Afvalstoffenheffing	258	269	371	388	484	506
Riool- en waterzorgheffing	157	157	187	188	219	220
Totaal	1.036	1.070	1.179	1.219	1.324	1.368
Ontwikkeling woonlasten eigenaar/gebruiker t.o.v. 2025		3,3%		3,3%		3,4%

Vergelijking lastendruk met omliggende gemeenten over jaar 2025

In de tabel hieronder staan, op alfabetische volgorde, de woonlasten 2025 weergegeven van de in Leiden omliggende gemeenten. De cijfers zijn overgenomen uit de Atlas lokale lasten 2025 van het Coelo. Daarin staan de lasten voor eenpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens in koopwoningen. Voor Leiden wordt voor de woonlasten van meerpersoonshuishoudens het tarief voor 3- of meerpersoonshuishoudens gehanteerd.

Gemeente	Woonlasten eenpersoonshuishoudens	Woonlasten meerpersoonshuishoudens	gem. WOZ waarde koopwoning x 1.000
Katwijk	1.047	1.188	534
Leiden	1.033	1.322	546
Leiderdorp	1.115	1.336	520
Leidschendam-Voorburg	1.007	1.085	548
Oegstgeest	1.398	1.606	688
Teylingen	951	1.112	560
Voorschoten	1.441	1.539	627
Wassenaar	1.589	1.842	941
Zoeterwoude	1.195	1.214	552

De woonlasten in Leiden liggen voor eenpersoonshuishoudens onder het gemiddelde in de regio. Het gemiddelde voor meerpersoonshuishoudens liggen de woonlasten in Leiden op het gemiddelde in de regio. Meer informatie is beschikbaar op de website <http://leiden.woonlastenmeters.nl/>

Kwijtscheldingsbeleid

Voor de volgende heffingen kan om kwijtschelding worden verzocht:

- Onroerende-zaakbelastingen;
- Afvalstoffenheffing;
- Riool- en waterzorgheffing;
- Precariobelasting voor woonboten als de aanslag wordt opgelegd aan een belastingplichtige die de woonboot als permanente woning gebruikt;
- Binnenhavengeld voor woonboten als de belastingplichtige de woonboot als permanente woning gebruikt.

Of iemand in aanmerking komt voor kwijtschelding wordt getoetst aan de betalingscapaciteit en de hoogte van het vermogen van een belastingplichtige. Hier zijn normeringen voor. Minimaal 80% van de betalingscapaciteit dient te worden aangewend ter voldoening van belastingschulden. De betalingscapaciteit wordt berekend door het netto besteedbaar inkomen te verminderen met de genormeerde kosten van bestaan. Deze genormeerde

kosten van bestaan betreffen een percentage van de uitkering die de belastingplichtige naar de normen van de bijstandsregelgeving zou kunnen krijgen. De gemeente Leiden kent in het kader van het kwijtscheldingsbeleid een 100%-norm. Dit is het maximaal toegestane percentage.

3.2.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Deze paragraaf biedt op basis van een risicosimulatie en een overzicht van financiële kengetallen inzicht in de financiële positie van de gemeente Leiden. Uit de risicosimulatie blijkt dat het weerstandsvermogen van de gemeente in de programmabegroting 2026 op korte termijn uitstekend is. Zie ook de [hoofddlijnen financiële positie](#) voor het meerjarig verloop van de concernreserve en de onzekerheden die voor de langere termijn van invloed zijn op de gemeentebegroting.

De financiële kengetallen laten net als bij de vorige programmabegroting zien dat de schuldpositie in de toekomst sterk oploopt als gevolg van de investeringen die de gemeente doet en de inzet van bestemmingsreserves. Deze groei is in de eerste jaren lager dan op basis van eerdere begrotingen werd verwacht.

1. Risico's

Een risico is een mogelijke gebeurtenis met een negatief gevolg voor de organisatie. Met behulp van een risicomanagementinformatiesysteem prioriteert, analyseert en beoordeelt de gemeentelijke organisatie risico's op systematische wijze. Door een goed systeem van risicomanagement kunnen bestuurders en managers vervolgens voor risico's, die het behalen van de doelstellingen van de organisatie bedreigen, passende beheersmaatregelen nemen. Op basis van de inventarisatie is een risicoprofiel voor 2026 opgesteld. Het onderstaande overzicht toont de tien grootste risico's voor het jaar 2026 met de hoogste bijdrage aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit aangevuld met de getroffen beheersmaatregel. Onderaan de tabel is het totaalbedrag voor de overige risico's opgenomen.

Tabel 1: Belangrijkste financiële risico's

Prgr.	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Kans	Maximale impact (€)	Invloed
AD	Lagere groei of afname maatstaven en beperkte economische groei zorgen voor een lagere Algemene uitkering uit het Gemeentefonds	Lagere inkomsten leiden tot tegenvaller in de begroting. Om structureel tegenvallende inkomsten op te vangen moet de gemeente bezuinigen of inkomsten verhogen.	a. Tijdig vertalen circulaire Gemeentefonds in besluitvorming zodat financiële consequenties goed kunnen worden verwerkt. Risico kan niet worden voorkomen b. Monitoren ontwikkeling van de belangrijkste maatstaven in verhouding tot de gehanteerde uitgangspunten Gemeentefonds	50%	3.000.000	9,77%
AD	Bij een cyberaanval, zoals gijzelsoftware, aanvallen via leveranciers of misleidende zakelijke e-mails, kan de beschikbaarheid, betrouwbaarheid en vertrouwelijkheid van cruciale informatie worden aangetast.	Verstoring van bedrijfsprocessen en (tijdelijke) uitval van systemen (dit raakt dienstverlening), herstelkosten, juridische of nalevingsrisico's en misbruik of diefstal van gevoelige gemeente- of inwonerinformatie	a. Vervangen verouderde applicaties; b. Vergroten aandacht bij management en medewerkers voor informatieveiligheid; c. Uitwerken herstel- en continuïteitsplannen bij een verstoring.	30%	5.000.000	9,69%
Div.	De loon- en prijsontwikkeling is in specifieke gevallen / sectoren hoger dan de gemeentelijke indexering.	Geïndexeerde budgetten komen onder druk te staan. Dit leidt tot overschrijdingen en / of noodzaak tot bijsturing.	a. Hanteren van eenduidige indexeringsystematiek op basis van de (bijgestelde) inflatieverwachting van het CPB in het CEP voor het lopende begrotingsjaar en het komende begrotingsjaar. b. In alle fasen van het Leidse planproces kostenraming zo goed mogelijk actualiseren op basis van de marktontwikkelingen (gemeentebreed) c. Bijsturen op het kwaliteitsniveau / fasering	50%	2.800.000	9,13%
Div.	Een partij aan wie de gemeente een garantstelling voor een geldlening heeft verstrekt kan zijn betalingsverplichting niet kan nakomen.	Gemeente moet gegarandeerde geldsom voldoen aan de bank of de exploitatie van de geldnemer ondersteunen. Dit zorgt voor een	a. Zorgvuldige toets op de haalbaarheid van de exploitatie bij een garantie-aanvraag o.b.v. Verordening gemeentegaranties; b. Eisen van aanvullende zekerheden als de garantie wordt aangesproken o.b.v. Verordening gemeentegaranties; c. Jaarlijkse toets van de	10%	12.220.000	7,92%

Prgr.	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Kans	Maximale impact (€)	Involed
		tegenvaller in de begroting.	Jaarrekeningen van de partijen waaraan een garantstelling is verstrekt; d. Wettelijke zorgplicht van de banken tegenover de borgsteller (extern).			
4	Leidse Ring Noord, deeltracé Plesmanlaan: De grootste risico's hebben betrekking op het niet tijdig indienen van een goedbevonden verkeers- en faseringsplan, het tijdig verkrijgen van benodigde vergunningen en afhankelijkheid van uitvoeringsperiode en maatregelen bij het project Drori ('Duurzame Reconstructie Openbare Ruimte en Infrastructuur') aan de Zernikedreef.	Nutspartijen kunnen gemaakte kosten bij gemeente verhalen als zij niet kunnen uitvoeren volgens opgegeven planning, mogelijk moeten extra verkeersmaatregelen worden genomen en betaald wanneer project Drori bij Zernikedreef niet tijdig gereed is, extra plankosten en mogelijkheid dat deel van subsidie van provincie komt te vervallen wanneer niet wordt voldaan aan (plannings)voorwaarden	a. Goede afstemming over fasering i.v.m. verkeersregie, b. wanneer vertraging Drori optreedt vanuit project aanvullende maatregelen / omleidingen aanbrengen, c. regulier overleg met aannemer over planning en voortgang.	30%	2.932.500	5,73%
6	Energiepark: Het risicodossier kent meerdere risico's. Grootste risico's betreffen het verleggen van Kabels en leidingen wat mogelijk duurder uitvalt en / of later plaatsvindt waardoor er vertraging optreedt. Maatschappelijke opvang kan niet tijdig worden aangesloten.	Vertraging en hogere (plan)kosten.	Overleg met nutsbedrijven, tijdig vergunningen aanvragen, zorgen voor goede kennisborging en overdracht / urenmonitoring binnen de projectorganisatie.	50%	1.652.500	5,36%
AD	Korting van 10% op de Specifieke Uitkeringen door omzetting naar Algemene uitkering (maatregel beleidsakkoord kabinet Schoof)	Grotere daling van de inkomsten dan de daling van de uitvoeringskosten.	Bijsturen binnen beleidsterrein waarop specifieke uitkering wordt verrekened.	30%	2.000.000	3,90%
6	Energietransitie Leiden Zuid-West (aanleg van een warmtenet in Leiden Zuid-West, specifiek Fortuinwijk-Noord). M.n. aansluitbereidheid op het warmtenet van bewoners en corporaties, vertraging bij de aanleg van de definitieve bron en het niet slagen van de aanbesteding.	Minder aansluitingen betekent minder bijdrage aan de aansluitkosten en dus een negatievere business case. Het gevolg van het niet tijdig aansluiten op de definitieve warmtebron is langer werken met tijdelijke en duurdere warmtebronnen.	a. Verschillende go-/ no-go momenten in proces inbouwen b. draagvlak onderzoeken tijdens participatieproces c. kwalitatief goede adviseurs betrekken d. onderzoeken of contracten afgesloten kunnen worden obv vaste bijdrage aansluitkosten voordat alle definitieve kosten bekend zijn.	50%	1.065.000	3,47%
AD	De energielasten schieten onverwachts uit als gevolg van de volatiele energiemarkt.	Kosten voor energie vallen veel hoger uit dan verwacht, waardoor energiebudgetten niet voldoen	a. Doorbelasten energieprijzen aan huurders b. Opstarten verduurzaamheidsprogramma's van gemeentelijk vastgoed c. Afwegingen maken wat de mogelijkheden zijn voor drastische energiebesparing bij een extreem scenario	30%	1.000.000	1,95%
AD	Renterisico: de rentelasten zijn hoger dan waarmee in de begroting rekening is gehouden.	Om de hogere rentelasten te kunnen dekken moet de gemeente bezuinigen of inkomsten verhogen. Dit zorgt voor een tegenvaller in de begroting.	a. Gezien de investeringen in (school)gebouwen (40 jaar afschrijving) en wegen / bruggen (veelal 60 jaar afschrijving) in het investeringsprogramma lang vastzetten van de looptijd van leningen b. Jaarlijks bij de Kaderbrief /	30%	900.000	1,77%

Prgr.	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Kans	Maximale impact (€)	Invloed
			Begroting afwegen van de renteverwachting.			
			Impact 10 belangrijkste financiële risico's		32.570.000	45,95%
			Impact overige risico's		38.318.684	54,05%
			Totale impact financiële risico's		70.888.684	100,00%

Hoe is het risicoprofiel veranderd ten opzichte van de vorige inventarisatie?

Ten opzichte van de meest recente risico-inventarisatie (Jaarstukken 2024) is de totale impact van de financiële risico's toegenomen van € 67,6 miljoen naar € 70,9 miljoen. De wijzigingen binnen de top 10 zijn als volgt te duiden:

- Met een relatief grote investeringsagenda is Leiden ook relatief gevoelig voor projectrisico's. In 2026 gaan naar verwachting de projecten Energiepark en Energietransitie Leiden Zuid-West in uitvoering. Ze tellen daarom mee bij het bepalen van het risicoprofiel. Deze projecten hebben een relatief hoog kanspercentage (50%) en een materiële impact. De onzekerheden bij het Energiepark liggen vooral op het verleggen van kabels en leidingen en de maatschappelijke opvang in het plangebied. De risico's voor de energietransitie Leiden Zuid-West betreffen het exploitatierisico van het nieuwe warmtenet (het vinden van voldoende afnemers) en mogelijke tegenvallers bij de aanleg van het warmtenet. Bij het besluit tot het beschikbaar stellen van uitvoeringskrediet maakt de gemeenteraad de risico-afweging. Het grootste risico vanuit lopende projecten hangt samen met de Leidse Ring Noord, deeltracé Willem de Zwijgerlaan. Ten opzichte van de inventarisatie bij de Jaarstukken 2024 is dit impact van dit risico met € 0,5 miljoen verslechterd
- Het risico op de maatstaven voor de verdeling van het Gemeentefonds is gelijk aan de inventarisatie bij de Jaarstukken 2024. Een lager inwoneraantal door verdunning van de bestaande woningen of een lagere woningbouwproductie dan geraamd werkt door in de inkomsten van de gemeente. Aanvullend zullen de ministeries in 2026 de in de rijksbegroting opgenomen korting van 10% op de specifieke uitkeringen in hun begrotingen verwerken. Deze moet worden gerealiseerd door lagere uitvoeringskosten. Op basis van de nieuwe rijksbegroting en septembercirculaire van het Gemeentefonds moet duidelijk worden in hoeverre de gemeentelijke specifieke uitkeringen hierdoor worden geraakt en wat het uiteindelijk financieel effect is na bijsturing.
- De economische onzekerheden blijven groot. Het risico op tegenvallers door hogere energieprijzen is naar boven bijgesteld. De risico's op loon- en prijsontwikkeling en renteontwikkeling zijn onveranderd ten opzichte van de inventarisatie bij de Jaarstukken 2024.

Wat maakt wel en geen deel uit deze risico-inventarisatie?

Het risicoprofiel bij de Programmabegroting 2026 richt zich op de risicogebeurtenissen die in begrotingsjaar 2026 kunnen optreden. Bij komende begrotingen komen steeds weer nieuwe begrotingsjaren in beeld met nieuwe risico's maar vallen ook risico's af omdat ze niet meer actueel zijn. Hierdoor kan het risicoprofiel weer toe- of afnemen en dus ook de omvang van het benodigd weerstandsvermogen. De volgende materiële risico's maken nu géén onderdeel uit van deze inventarisatie, maar kunnen in de toekomst wel gaan spelen:

- De kosten van de specialistische jeugdhulp zijn in afgelopen jaren sterk gestegen. Het college neemt maatregelen om deze kostenstijging zoveel mogelijk te beheersen en vanaf 2027 een taakstelling te realiseren. Ten opzichte van eerdere ramingen zijn de kosten voor de specialistische jeugdhulp in Leiden in 2024 en de eerste maanden van 2025 relatief constant gebleven. Voor de langere termijn blijft de kostenontwikkeling onzeker. Als beheersmaatregel voor de korte termijn zorgt de risicobuffer in de reserve sociaal ervoor dat nieuwe tekorten kunnen worden opgevangen. Hiermee drukt dit risico nu niet op het gemeentebrede weerstandsvermogen. Zie voor meer toelichting op de reserve sociaal domein de [paragraaf 3.2.11 bijzonder programma doorontwikkeling sociaal domein](#).
- Gemeente Leiden heeft een relatief omvangrijke investeringsagenda met meerdere grote projecten die tot en met 2029 in de planning staan (zie ook [hoofdstuk 4.2.2. Investerings](#)). In de risicoinventarisatie voor 2026 zijn alleen investeringen meegenomen die in 2026 in uitvoering zijn of - naar verwachting - in 2026 in uitvoering gaan. Bij het beschikbaar stellen van het uitvoeringskrediet maakt de raad steeds de definitieve risicoafweging.

Er zijn ook risico's die niet als losstaand risico zichtbaar zijn, maar die verweven zitten met verschillende projectrisico's. Een voorbeeld hiervan is het risico van netcongestie. Door de drukte op het elektriciteitsnet is het onzeker of inwoners, bedrijven maar ook gemeentelijke voorzieningen in de toekomst op het gewenste moment een (zwaardere) stroomaansluiting kunnen krijgen. Dit kan impact hebben op de planning en kosten van gemeentelijke projecten.

Wat betekent het nieuwe risicoprofiel voor het benodigd weerstandsvermogen?

Als alle risico's zich gelijktijdig in hun volle omvang zouden voordoen zou een nadeel optreden van € 70,9 miljoen. Het reserveren van een dergelijk groot bedrag als buffer voor alle risico's is echter ongewenst

omdat het niet waarschijnlijk is dat alle risico's zich in 2026 gelijktijdig, en in hun maximale omvang, voordoen. Daarom is op basis van de ingevoerde risico's een risicosimulatie uitgevoerd. Bij deze simulatie is gerekend met een zekerheidspercentage van 90%. Het resultaat is dat met een benodigde weerstandscapaciteit van **€ 11,8 miljoen** het voor 90% zeker is dat de risico's die in 2026 zouden kunnen optreden kunnen worden afgedekt.

Een voldoende weerstandsvermogen betekent dat een nadelig rekeningresultaat in 2026 waarschijnlijk kan worden opgevangen uit de concernreserve. Vervolgens zal deze concernreserve echter wel weer moeten worden aangevuld voor risico's die in de volgende jaren kunnen optreden. Er zal dus *altijd* alsnog financieel moeten worden bijgestuurd als risico's daadwerkelijk optreden.

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door alle risico's waarvoor geen of onvoldoende beheersmaatregelen zijn of kunnen worden getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Onderstaande tabel bevat een overzicht van de meest relevante zekerheidspercentages en de daarmee corresponderende benodigde weerstandscapaciteit.

Tabel 2: Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages

Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages	Bedrag (€)
75%	9.197.291
80%	9.832.106
85%	10.628.738
90%	11.813.058
95%	14.186.959

2. Beschikbare weerstandscapaciteit

In theorie beschikt een gemeente over incidentele en structurele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de concernreserve, de bestemmingsreserves, de langlopende voorzieningen, de begrotingspost onvoorzien en aanwezige stille reserves. De structurele weerstandscapaciteit wordt bepaald door de omvang van toekomstige bezuinigingsmogelijkheden en het onbenutte deel van de belastingcapaciteit. Het is een politieke afweging om te bepalen welke delen van de incidentele en structurele componenten men tot de weerstandscapaciteit wil rekenen.

De raad heeft in de [Financiële verordening 2023](#) (RV 23.0072) de concernreserve aangemerkt als weerstandscapaciteit. Hierbij heeft de raad besloten dat wanneer de benodigde weerstandscapaciteit groter is dan de beschikbare weerstandscapaciteit, het college in de paragraaf weerstandsvermogen een voorstel doet over de wijze hoe het hiermee om wil gaan. De begrote stand van de concernreserve per 31 december 2025 is inclusief het resultaat van de Tweede voortgangsrapportage 2025 € 35.321.000

3. Weerstandsvermogen

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, moet de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij horende benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De relatie tussen beide componenten wordt in onderstaande figuur weergegeven per 1 januari 2025.

Ratio weerstandsvermogen =	Beschikbare weerstandscapaciteit	=	35.321.000	= 2,99
	Benodigde weerstandscapaciteit		11.813.058	

Leiden streeft voor het eerste begrotingsjaar een weerstandsvermogen na dat tenminste voldoende is. Dit vereist een ratio weerstandsvermogen dat gelijk is of hoger is dan 1.

Tabel 3: Weerstandsnorm

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	> 2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	< 0.6	ruim onvoldoende

Belangrijk bij de interpretatie van dit getal is dat de concernreserve in het meerjarenbeeld wordt ingezet voor het dekken van incidentele lasten of - via stortingen in de reserve afschrijvingen investeringen - voor het dekken van kapitaallasten. Onderaan het hoofdstuk '[hoofdpijnen financiële positie](#)' staat het meerjarig verloop van de concernreserve. Hieruit blijkt dat de reserve eind 2029 na alle begrote stortingen en onttrekken een ratio weerstandsvermogen heeft van 1,5. Dit is ruim voldoende.

4. Relatie met Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG)

Naast de gemeentebrede risico-inventarisatie en het daaruit voortvloeiende risicoprofiel en de benodigde weerstandscapaciteit, wordt in het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG) gelijktijdig met de jaarstukken en kaderbrief verantwoording afgelegd over de grondexploitatieprojecten. Het risicomanagement van deze projecten en het zorgdragen voor een toereikend weerstandsvermogen voor deze projecten maken deel uit van het MPG.

5. Ratio's / kengetallen

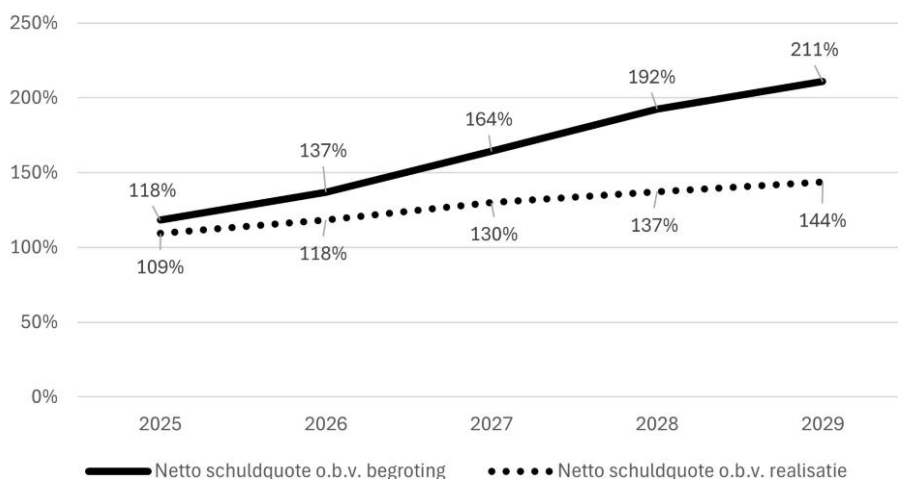
De paragraaf weerstandvermogen en risicobeheersing bevat vijf financiële kengetallen. De berekeningswijze van de kengetallen is vastgelegd in een ministeriële regeling. Mede op basis van deze kengetallen dient de paragraaf een analyse te geven van de financiële positie van de gemeente.

Tabel 4: Financiële kengetallen

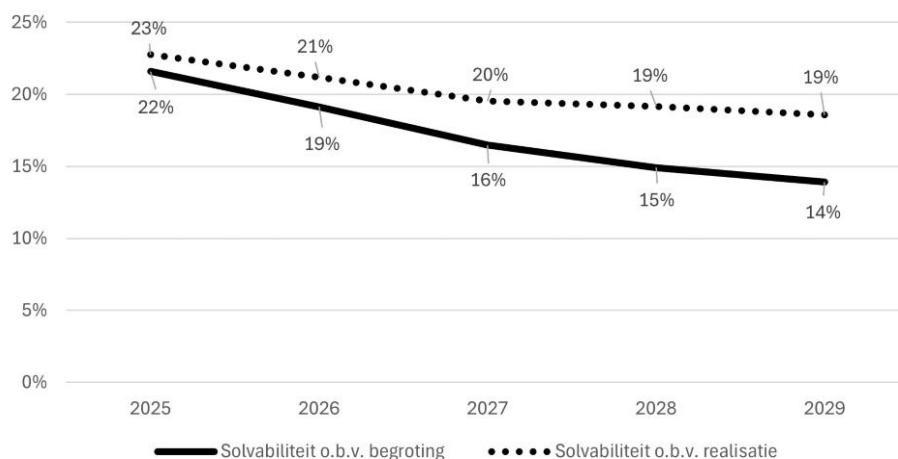
Kengetallen	Realisatie	Begroting				
	2024	2025	2026	2027	2028	2029
1a. Netto schuldquote	108,1%	118,2%	136,9%	164,2%	192,5%	210,8%
1b. Netto schuldquote gecorr. voor alle verstrekte leningen	105,3%	115,7%	134,5%	161,7%	190,0%	208,4%
2. Solvabiliteitsratio	26,4%	21,6%	19,1%	16,5%	14,9%	13,9%
3. Grondexploitatie	1,4%	0,8%	2,4%	3,6%	4,1%	4,6%
4. Structurele exploitatieruimte	5,4%	-0,1%	1,2%	2,3%	1,8%	0,0%
5. Gemeentelijke belastingcapaciteit	133,2%	125,5%	125,5%	125,5%	125,5%	125,5%

Op basis van de nieuwe geprognosticeerde balans zijn de financiële kengetallen geactualiseerd. De nu opgenomen kengetallen kunnen als volgt worden geduid:

- De schuldpositie loopt in de komende jaren op. Deze ontwikkeling is al in meerdere begrotingen gerapporteerd. Leiden zal voor het uitgebreide investeringsprogramma dat in deze en vorige collegeperiodes is ingezet moeten lenen. Het kengetal van de netto schuldquote zet de omvang van de netto schuld (dit is de schuld met aftrek van het geld dat de gemeente nog van derden tegoed heeft) af tegen de totale baten.
- Met ingang van dit jaar is in de prognoses de stelselwijziging erfpacht doorgevoerd. Hierdoor verantwoorden we het vermogen uit afkoopsommen dat voorheen als eigen vermogen op de balans stond voortaan als schuld. Dit verklaart ongeveer 8% van de hogere prognose ten opzichte van een jaar eerder.
- Het kengetal schuldquote in tabel 4 stijgt alleen tot 210,8% als alle plannen waarmee (voorzichtigheidshalve) binnen dit meerjarenbeeld rekening is gehouden ook daadwerkelijk voor 2030 worden uitgevoerd. In afgelopen begrotingen zagen we steeds dat deze inschatting te optimistisch was. Terugkijkend lagen in jaarrekeningen de uitgaven binnen de investeringen en de uitputting van de reserves steeds lager dan de begroting. De onderstaande figuur geeft de ontwikkeling van de netto schuldquote weer op basis van de cijfers in de begroting (doorgetrokken lijn) en in de denkbeeldige situatie als het investeringsniveau de komende jaren gelijk is aan de maximale jaarlijkse realisatie in de afgelopen periode (stippellijn). In dat laatste geval stijgt de schuldquote tot 143%. Dit is exclusief het effect van toekomstige inflatie en groei van de begroting. Dit heeft via het noemereffect (de totale baten worden dan immers hoger) een drukkend effect. Ook is hierin eventuele onderuitputting op de geraamde inzet van reserves en voorzieningen niet meegenomen.

- Het kengetal van solvabiliteit wordt in het bedrijfsleven gebruikt om een beeld te geven van de mate waarin het bezit van een bedrijf (uitgedrukt in het balanstotaal) is gefinancierd met schulden. Hiermee weten financiers de mate waarin bij een faillissement de nog openstaande schulden kunnen worden afgelost vanuit de waarde van het bezit. Voor gemeenten speelt dit aspect uiteraard niet. Het kengetal solvabiliteit geeft wel een beeld van de mate waarin het gemeentelijk bezit met leningen is gefinancierd. De rentelasten hiervan drukken op de begroting. Ook dit kengetal daalde in de afgelopen jaren minder sterk dan begroot. De onderstaande figuur geeft de ontwikkeling van de solvabiliteit weer op basis van de cijfers in de begroting (doorgetrokken lijn) en in de situatie als het investeringsniveau de komende jaren gelijk is aan de maximale jaarlijkse realisatie in de afgelopen periode (stippellijn). Hierin is een eventuele onderuitputting op de geraamde inzet van reserves niet meegenomen.

- Het kengetal voor de grondexploitatie drukt uit in hoeverre een gemeente in grond heeft geïnvesteerd. Leiden kent geen grote uitleglocaties of grondposities waarop risico wordt gelopen. De VNG noemt een signaleringswaarde van 10% waarboven de grondexploitaties als kwetsbaar worden gezien. Dit geeft echter maar een beperkt beeld. Voor een uitgebreider beeld van de grondexploitaties verwijzen we naar de [Paragraaf Grondbeleid](#).
- De gemeente Leiden heeft met een sluitende meerjarenbegroting in 2026-2029 een goede uitgangspositie om structureel bij te sturen als dit nodig is. Wel moet hiervoor richting 2028 de openstaande taakstelling op de specialistische jeugdhulp voor een deel worden ingevuld. De kostendekkende riool- en afvalstoffenheffing en relatief hoge ozb voor niet woningen maken dat de Leidse belastingdruk hoger is dan het landelijk gemiddelde. Dit beperkt de effectieve ruimte om hier bij te sturen. De verhouding tot de Leidse regio staat opgenomen in [paragraaf lokale heffingen](#).

Hoge schuld leidt tot hogere kwetsbaarheid voor rentestijging, lagere flexibiliteit

De indicatoren zijn een grofmazig instrument om een uitspraak te kunnen doen over de financiële positie van een gemeente. De schuldquote en solvabiliteitsratio laten zien dat het ambitieniveau om te investeren in de stad gepaard gaan met zwaardere financieringslasten. Deze financieringslasten zijn gedekt in de meerjarenbegroting. Wel levert een hoge schuldpositie voor de toekomst risico's op:

- Een hoge schuld betekent dat de gemeente bij (her)financiering risico loopt op een rentestijging. Bij het (her)financieren van € 10 miljoen, betekent 1% hogere rente dan geraamd voor € 100.000 aan extra structurele lasten die bij een volgende kaderbrief moeten worden opgevangen. Door het aangaan van langlopende geldleningen beperken we zoveel mogelijk het herfinancieringsrisico. In onze begroting blijven we aansluiten op de actuele rente voor 30-jaars geldleningen op de kapitaalmarkt.
- Kapitaallasten zijn niet beïnvloedbaar: als de investering is afgerond, drukken de kapitaallasten hiervan gedurende de afschrijvingstermijn op de gemeentelijke begroting. De flexibiliteit om bij te sturen neemt dan dus af.

3.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

In deze paragraaf wordt aangegeven hoe kapitaalgoederen in gemeentelijk eigendom worden beheerd. In de Financiële verordening ex artikel 212 van de Gemeentewet (RV 13.0017), staat in artikel 13 dat er een actueel beleidskader onderhoud kapitaalgoederen is.

De onderstaande beleidskaders kapitaalgoederen zijn gerealiseerd en vastgesteld door de raad. Het betreft de volgende kapitaalgoederen:

1. Water (baggeren)
2. Openbare Verlichting
3. Groen (incl. bomen)
4. Kunstwerken
5. Walmuren, beschoeiingen en Natuurvriendelijke oevers
6. Straatmeubilair
7. Spelen
8. Wegen
9. Riolering
10. Vastgoed
11. Sportaccommodaties

De beleidskaders en uitvoeringsprogramma's van de kapitaalgoederen bevatten per kapitaalgoed:

- de kaders waarbinnen de instandhouding de kapitaalgoederen uitgevoerd moet worden;
- het gewenste onderhoudsniveau van het kapitaalgoed;
- de grootte van het areaal;
- de kosten voor de instandhouding van het kapitaalgoed zoals klein- en groot onderhoud en vervangingskosten;
- de huidige staat van onderhoud zoals een technische beoordeling en schouw van de kwaliteit van het kapitaalgoed;
- een scenario voor het onderhoud van kapitaalgoederen.

Overzicht beheerplannen

De volgende uitvoeringsprogramma's beheer (voorheen beheerplannen) worden per programma opgenomen.

Programma	Omschrijving beheerplan	Vastgesteld door de raad	Frequentie actualisatie	Volgende actualisatie	Voorziening	Financiële vertaling in de begroting	Achterstallig onderhoud
5	Beheerplan Water	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Openbare Verlichting	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Groen	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Nee	Ja	Nee
5	Beheerplan Kunstwerken	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Walmuren	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Straatmeubilair	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Spelen	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Nee	Ja	Nee
5	IWKp 2019-2023	2019	Een keer per 5 jaar	2024	Ja	Ja	Nee
5	Beheerplan Wegen	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee
6	MJOB Gemeentelijk Vastgoed	2012	Een keer per 4 jaar	2020	Ja	Ja	Nee
8	Beheerplan Sport	2021	Een keer per 5 jaar	2027	Ja	Ja	Nee

Openbare ruimte

De openbare ruimte wordt ook komend jaar beheerd en onderhouden op basis van wettelijke regels, zorgplicht en de bedoelde functionaliteit en kwaliteit zoals die in de beleidskaders en beleidsplannen is benoemd. De uitwerking hiervan komt samen in de Uitvoeringsprogramma's Beheer (voorheen beheerplannen) 2022-2026 en het IWKp 2024-2028. Onderdeel van de Uitvoeringsprogramma's Beheer zijn de einde levensduur vervangingen van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte. Denk aan riolering, wegen en kunstwerken. Het beheer van de openbare ruimte verandert; niet langer traditioneel "steentje er uit - steentje er in", maar toekomstgericht of kansgestuurd onderhoud en beheer. Elke vervanging is zo een kans voor vernieuwing. Vernieuwing die rekening houdt met de maatschappelijke, technologische en klimatologische ontwikkelingen. Vernieuwing waar klimaatadaptieve maatregelen en de energietransitie integraal in meegenomen worden. Sinds een paar jaar werkt de gemeente Leiden bij het uitvoeren van de rioolopgave en de vervangingsopgave van de openbare ruimte wijkgericht; via de duurzame wijkvernieuwingen. Dat betekent niet alleen het vervangen van het gemengde riool door een gescheiden riool, maar ook de vervanging van de verharding, groen, straatmeubilair, klimaatadaptieve inrichting en het meenemen van een ruimtereservering voor de energie infrastructuur in de ondergrond. Een integrale herinrichting van de openbare ruimte gekoppeld aan de rioolvervanging.

Voor de kapitaalgoederen Wegen, Walmuren en Beschoeiingen, Kunstwerken, Riolering, Water en Sport bestaan voorzieningen voor groot onderhoud.

Kennis over de omvang van de te onderhouden domeinarealen, maar ook de mutaties in de arealen zijn van belang. Niet alleen om het onderhoud te borgen maar vooral ook om jaarlijks het noodzakelijke budget te kunnen reserveren om goed onderhoud te kunnen plegen. Extra budget is nodig indien het areaal wordt uitgebreid of een inrichting (bijvoorbeeld bij herinrichting van een deel van de openbare ruimte) met hogere beheerlasten wordt gekozen.

De doelstelling is steeds de mutaties in de beheerarealen inzichtelijk te hebben en op basis hiervan de reservering en aanvraag van de benodigde onderhoudsbudgetten te borgen. De mutaties in het beheerareaal (wijziging van oppervlakten, lengten, aantallen, etc. van de beheerobjecten) en de daarbij behorende beheerkosten als gevolg van grote (gemeentelijke) bouwprojecten – als belangrijke veroorzakers van aanpassingen in de openbare ruimte – worden hierbij in beeld gebracht. Met kennis van de toekomstige beheerkosten van het nieuwe plan en de benodigde investeringskosten is het dan aan de raad om een afgewogen beslissing te nemen en desgewenst goedkeuring te geven aan de uitvoering van het betreffende project.

De Uitvoeringsprogramma's Beheer geven op de middellange termijn aan welke onderhouds- en vervangingsmaatregelen in welk jaar genomen worden om het kapitaalgoed in stand te houden. De beheerplannen zijn gebaseerd op een technische controle en/of schouw van het areaal en geven een realistisch beeld van de uit te voeren werkzaamheden en de hiervoor benodigde budgetten. In 2021 zijn de Uitvoeringsprogramma's Beheer Kapitaalgoederen Openbare Ruimte 2022-2026 vastgesteld. In 2023 is het IWKp 2024-2028 vastgesteld. In 2026 worden de nieuwe Uitvoeringsprogramma's Beheer Kapitaalgoederen openbare ruimte opgesteld en aan het bestuur aangeboden voor vaststelling.

Onderstaand wordt per kapitaalgoed ingegaan op: Beleidskader, Doelen en Financiën en Prestaties

Water

Beleidskader

Het kader voor water is opgenomen in het Beleidskader Openbare Ruimte, kapitaalgoed Water. Dit is vertaald in het Uitvoeringsprogramma Beheer Water 2022-2026 dat in 2021 is vastgesteld. Op basis hiervan wordt ervoor gezorgd dat het openbare water in Leiden volgens de vastgestelde ambities wordt onderhouden. Daarnaast zijn in een aantal andere gemeentelijke beleidsnota's ook kaders voor het beheer van water opgenomen, bijvoorbeeld in het Integraal Waterketenplan 2024-2028.

Doelen en Financiën

Hierbij verwijzen wij u naar Programma 5 "Omgevingskwaliteit" beleidsterrein "Openbaar water". Doelen: waterkwantiteit op orde, verbeteren waterkwaliteit en recreatieve waarde water vergroten. Zie ook het hoofdstuk "Reserves en voorzieningen".

Prestaties 2026

De doelstelling van deze prestatie is het schoon en doorvaarbaar (op diepte) houden van grachten en watergangen alsook het beschermen van de daar aanwezige flora en fauna. Door het periodiek verwijderen van bagger en (drijf)vuil uit de oppervlaktewateren blijven deze schoon, doorvaarbaar en behouden zij hun functie in de afvoer van hemelwater. We verwerken de vrijgekomen biomassa duurzaam, naar een erkende verwerkingsinstallatie, of als dat kan in het terrein. Daarnaast worden de gemeentelijke fonteinën onderhouden.

De werkzaamheden worden conform de Wet Natuurbescherming verricht. De volgende activiteiten worden in 2026 verricht.

- starten met de voorbereiding van baggercluster 2026-2027;
- het 'vissen van bladafval/zwerfvuil';
- de jaarlijkse "Schouw Rijnland", hierbij wordt circa 110 km watergang geschoond van vegetatie;
- reinigen van duikers en waar nodig herstellen.

Openbare Verlichting

Beleidskader

De kaders voor openbare verlichting zijn gesteld in het Beleidsplan openbare verlichting 2013 en illuminatiebeleid 2016 "VerLEIDEN met Licht". Deze beleidskaders zijn vertaald in het Uitvoeringsprogramma Beheer Openbare Verlichting 2022-2026. Met het uitvoeringsprogramma wordt gezorgd dat de openbare verlichting in Leiden conform de vastgestelde ambities wordt onderhouden.

Doelen en Financiën

Hierbij verwijzen wij u naar Programma 5 "Omgevingskwaliteit" beleidsterrein "Verharde openbare ruimte". Doel: Beheren Openbare Ruimte.

Prestaties 2026

In 2026 ligt de focus op het (vervroegd) vervangen van armaturen met fluorescentie lampen door LED armaturen en het in de binnenstad het vervangen van Leidse lantarens door de LED-versie hiervan

Groen

Beleidskader

Het kader voor groen is opgenomen in het Beleidskader Openbare Ruimte, kapitaalgoed Groen. Dit beleidskader is vertaald in het uitvoeringsprogramma Beheer Groen 2022-2026. Met het uitvoeringsprogramma wordt zorg gedragen dat het groen in Leiden conform de vastgestelde ambities onderhouden wordt.

Doelen en Financiën

Hierbij verwijzen wij u naar Programma 5 "Omgevingskwaliteit" beleidsterrein "Openbaar Groen". Doelen; beheren openbaar groen en renoveren en herinrichten van parken.

Prestaties 2026

- Ook in 2026 worden locaties in Leiden vergroend op basis van de vastgestelde Groenekansenkaart.
- Het verbeteren van de biodiversiteit wordt in 2026 voortgezet door ecologisch te maaien, door waar mogelijk gazons om te vormen naar bermen, door een andere maaifrequentie of door mozaïekbeheer (vlakken wel maaien en vlakken niet maaien zodat niet alles in 1 keer kaal is) of door plantenvakken om te vormen naar bloemrijke bermen. Hierbij is van belang dat er een balans is tussen het draagvlak van inwoners en ecologische kwaliteit.

- We werken verder aan het verbeteren van de kwaliteit van het bomenbestand door extra voedsel in de bodem te brengen en door bij droge periodes (indien nodig) water te geven. De pilot met watersensoren geeft aan waar dat nodig is.
- We richten beheerbewust in. Dit houdt in dat bij reconstructievakken gestreefd wordt naar een inrichting die zowel extensief in beheer is, als vormgegeven wordt met soorten die de biodiversiteit bevorderen.
- We verwachten in 2026 het laatste deel van de achterstand van het vervangen van kwarrende (zieke of niet groeiende) bomen te vervangen. De vervanging van deze bomen komt de gezondheid en kwaliteit van het totale bomenbestand in Leiden ten goede.
- Er gaan meer bomen geplant worden. Vanuit beheer brengen we expertise in om de juiste boom op de juiste plek onder de juiste plantcondities toe te voegen. Bomen zijn belangrijk voor de biodiversiteit en leveren een grote bijdrage aan een goed leefklimaat en woongenot.
- Bij het (her)planten van bomen kijken we naar de juiste soort op de juiste plaats. Hierbij spelen de ecologische waarde, klimaatbestendigheid, toekomstbestendigheid, standplaats, esthetische waarde en welke soorten er weinig in de stad aanwezig zijn een rol.
- De Japanse duizendknoop wordt 6x per jaar behandeld om hem onder controle te houden. Daarnaast monitoren we de ervaringen en behaalde resultaten in Nederland met alternatieve vormen van bestrijding door onder andere de bladvlo die de natuurlijke vijand is van de Japanse duizendknoop.

Kunstwerken

Beleidskader

Het kader voor kunstwerken is gesteld in het Beleidskader Openbare Ruimte, kapitaalgoed Kunstwerken.

Doelen en Financiën

Hierbij verwijzen wij u naar Programma 5 “Omgevingskwaliteit” beleidsterrein “Verharde openbare ruimte”.

Doel: Beheren Openbare Ruimte.

Prestaties 2026

- Afronding vernieuwing elektro-mechanica, conform de machinerichtlijn (de Europese richtlijn voor veiligheidseisen bij machines) bij de Grote Havenbrug, Rijnzichtbrug en Singelbrug;
- Afronding vernieuwing 7 verkeersbruggen langs De Vliet.
- Afronding project vernieuwing parkbruggen Klein Cronestein.
- Cyclisch onderhoud conserveren, slijtlagen, straatwerk, betononderhoud en remmingswerken;
- Realisatie werkzaamheden Stationspleintunnel. O.a. brandvertragende beplating, LED ledverlichting, vernieuwing elektronica en ventilatoren.
- Groot onderhoud membraan Utrechtse Brug.
- Voorbereiding en realisatie Trekvaartbrug.

Walmuren, beschoeiingen en natuurvriendelijke oevers

Beleidskader

Het kader voor walmuren en beschoeiingen is verwoord in het Beleidskader Openbare Ruimte, kapitaalgoed walmuren, beschoeiingen en natuur vriendelijke Oevers.

Doelen en Financiën

Hierbij verwijzen wij u naar Programma 5 “Omgevingskwaliteit” beleidsterrein “Verharde openbare ruimte”.

Doel; Beheren Openbare Ruimte.

De structurele kosten voor het onderhouden van de walmuren en beschoeiingen worden ten laste van de exploitatie gebracht. Om het groot onderhoud uit te kunnen voeren (in deze het vervangen van beschoeiingen) wordt gebruik gemaakt van een voorziening.

Prestaties 2026

In 2026 worden in hoofdlijnen de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- cyclisch groot onderhoudsprogramma aan beschoeiingen en damwanden;
- uitvoeringvervangingsprogramma beschoeiing naar natuurvriendelijke oevers continueren en evalueren;
- continuering 10 jarige LVO programma (levensduur verlengend onderhoud van de grachtenkades). En afronden integraal afwegingskader ism stakeholders
- herstel achterschotten L-wanden kademuren.

Straatmeubilair

Beleidskader

Het kader voor straatmeubilair is gesteld in het beleidskader openbare Ruimte, kapitaalgoed Straatmeubilair.

Doelen en Financiën

Hierbij verwijzen wij u naar Programma 5 "Omgevingskwaliteit", beleidsterrein "Verharde openbare ruimte".
Doel: beheren straatmeubilair.

Prestaties 2026

De prestaties hebben betrekking op het beheren en onderhouden van het straatmeubilair in relatie tot het handboek Kwaliteit Openbare Ruimte met als doel een schone, hele en veilige inrichting van de stad (zichtbaar, herkenbaar en aanwezig). Het straatmeubilair wordt in stand gehouden op het landelijke CROW beeldkwaliteitsniveau B. De onderhoudswerkzaamheden voeren we uit volgens het uitvoeringsprogramma straatmeubilair 2022-2026. Vanuit de jaarlijkse schouwen monitoren we wat nodig is om de beeldkwaliteit van het straatmeubilair op niveau B te houden. In 2026 brengen we in heel Leiden de staat van straatmeubilair in beeld met speciale aandacht voor scheefstand en vervuiling. Op basis hiervan bepalen we, indien nodig, welke maatregelen uitgevoerd moeten worden.

Spelen

Beleidskader

Het kader voor spelen is gesteld in het Beleidskader Openbare Ruimte, kapitaalgoed Spelen. Dit beleidskader is vertaald in het beheerplan Spelen 2022-2026. Met het beheerplan wordt zorg gedragen dat speelplekken in Leiden conform de vastgestelde ambities onderhouden worden.

Doelen en Financiën

Hierbij verwijzen wij u naar Programma 5 "Omgevingskwaliteit" beleidsterrein "Openbare Ruimte".

Prestaties 2026

- Voor het vernieuwen van speelplekken wordt gewerkt vanuit een meerjarige vervangingsplanning. Op basis hiervan worden gemiddeld 20 plekken per jaar vernieuwd. Er is extra aandacht voor participatie zodat de vervanging van speeltoestellen aansluit bij de wens van bewoners. In 2026 zal er meer aandacht gaan naar de uitvoering (vervanging van speelplekken) om de achterstanden die door de contractvorming in 2025 zijn opgelopen worden ingehaald. Met de nieuwe contractanten leggen we de lat steeds hoger door middel van jaarlijkse evaluaties op het gebied van en aandacht voor kwaliteit/duurzaamheid/circulaire ontwerp principes/CO2 prestaties enz.
- Waar de locaties het toelaten, haken we aan bij de vergroening zoals opgenomen op de groene kansenkaart.
- De speeltuinen en speelplekken worden conform het uitvoeringsprogramma Spelen onderhouden en beheerd.
- De op de speelplekken aanwezige speeltoestellen worden qua veiligheid getoetst aan de Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS) en onderhouden op de vastgestelde beeldkwaliteit CROW niveau B.

Wegen

Beleidskader

Het kader voor wegen is gesteld in het vastgestelde Beleidskader Openbare Ruimte, kapitaalgoed Wegen. De wegen worden in 2026 beheerd op het vastgestelde wettelijke aansprakelijkheidsniveau (R-), wat overeenkomt met beeldkwaliteitsniveau B (vastgesteld kwaliteitsniveau). Dat betekent dat we alleen ingrijpen (onderhoudsmaatregel uitvoeren) wanneer het aansprakelijkheidsniveau dreigt te worden overschreden. Dit gebeurt aan de hand van het meerjarenonderhoudsprogramma uit het uitvoeringsprogramma Wegen 2022-2026.

Doelen en Financiën

Hierbij verwijzen wij u naar Programma 5 "Omgevingskwaliteit", beleidsterrein "Verharde openbare ruimte".
Doel: beheer wegen.

Prestaties 2026

De planning van de onderhouds- en vervangingswerkzaamheden wordt afgestemd met de werkzaamheden die vanuit de programma's Bereikbaarheid en Binnenstad worden uitgevoerd.

- Het is de ambitie van het college meer groen in de stad te krijgen. Dat betekent dat we ook bij onderhoud en vervangingen kijken waar meer groen aangelegd kan worden. De Groene Kansenkaart is een integraal onderdeel van de werkzaamheden.
- In de wijken Merenwijk, Boerhaavedistrict en Binnenstad-Zuid wordt groot onderhoud uitgevoerd.
- Tegelijk met de onderhoudswerkzaamheden aan de wegen wordt ook groeiplaatsverbetering voor bomen die wortelopdruk veroorzaken toegepast.
- Ook worden waar mogelijk (kleine) verkeerskundige verbeteringen uitgevoerd.

Riolering

Beleidskader

Het Integraal Waterketenprogramma 2024-2028 vormt het beleidskader voor het rioolbeheer. Het vertrekpunt voor dit programma is de waterketen en het is opgesteld vanuit de samenwerking in de waterketen in de Leidse Regio (Dunea, Hoogeheemraadschap van Rijnland en de gemeenten Leiden, Leiderdorp, Zoeterwoude, Oegstgeest, Wassenaar en Voorschoten).

De rioleringszorg is noodzakelijk vanuit het oogpunt “duurzaam beschermen van volksgezondheid en milieu” en het voorkomen van wateroverlast. Het algemene doel is vertaald naar het inzamelen van afvalwater, hemelwater en grondwater. De werkzaamheden binnen deze prestatie zijn gericht op het beheer en onderhoud van alle openbare rioleringen, putten, kolken en schuiven en het bedienen en onderhouden van riool-, polder-, tunnel- en overstortgemalen en de rioolgemalen en het drukrioolstelsel.

Doel en Financiën

Via de riool- en waterzorgheffing brengt de gemeente kosten in rekening voor het beheer en onderhoud van het rioleringsstelsel bij diegenen die direct of indirect belang hebben bij de uitvoering van de waterzorgtaken van de gemeente. De kosten die in de riool- en waterzorgheffing zijn ondergebracht betreffen onder andere investeringskosten en exploitatiekosten..

De werkzaamheden en projecten die in 2026 worden uitgevoerd of gestart worden qua uitvoering, zijn:

- reiniging en inspectie van circa 50km vrij-verval riolering;
- reinigen van rioolgemalen;
- reinigen kolkafvoerleidingen;
- onderhoud zinker- en gemaalschuiven;
- reinigen circa 43.000 straat- en trottoirkolken;
- het renoveren van 11 gemalen

In de duurzame wijkvernieuwingen wordt ondergronds een klimaatrobuust gescheiden systeem aangelegd. Hiermee wordt (gemengd) afvalwater getransporteerd naar zuivering, regenwater vertraagd op oppervlaktewater afgevoerd en grondwaterstand gereguleerd. De energietransitie wordt middels ruimtereservering meegenomen in het project. Bovengronds wordt de openbare ruimte klimaat-adaptief, biodivers en groener ingericht. Bij aanbestedingen worden duurzaamheid, hergebruik van materiaal en circulariteit opgenomen. De voortgang van de duurzame wijkvernieuwingen verloopt voorspoedig.

Op basis van resultaten stresstesten en afstemming veiligheidsregio, worden vier onderdoorgangen water-robuuster gemaakt. Dit zijn de Oegstgeesterweg, Plesmanlaan, Dr. Lelylaan en Lammenschansweg onderdoorgangen.

Vastgoed

In de portefeuillestrategie staat ook omschreven aan welke organisatiedoelen het gemeentelijk vastgoed een bijdrage kan leveren en hoe dit in de toekomst gemeten en gemonitord kan worden. Hiermee is op strategisch / tactisch niveau richting gegeven aan meerjarige ontwikkeling van de gemeentelijke vastgoedportefeuille. Onderhoud van de vastgoedobjecten levert op tactisch en uitvoerend niveau een belangrijke bijdrage aan de dynamiek van de portefeuille.

Het onderhoud en de mate van verduurzaming is een direct gevolg van de toekomstvisie op een gebouw. Een gebouw dat tot in lengte van jaren wordt geëxploiteerd wordt anders onderhouden dan een gebouw dat over bv. 2 – 4 jaar wordt gerenoveerd, verkocht of gesloopt. Ook de weging over de hoogte van de duurzaamheidsambities ligt anders.

De onderhoudsstrategie geeft op tactisch en uitvoerend niveau kaders voor de gewenste prestaties en kwaliteitsniveaus van de gemeentelijke vastgoedobjecten. Kostenefficiëntie en het hierbij zo doelmatig mogelijk inzetten van de (financiële) middelen is een belangrijk uitgangspunt.

Uiteindelijk is de praktisch vertaald naar vier onderhoudskwaliteitsniveaus, te weten:

- Leegstand
- Afstoot, sloop, renovatie
- Basis
- Plus

De verschillen tussen de onderhoudsniveaus worden op vier thema's beschreven: veiligheid en gezondheid, continuïteit bedrijfsvoering, esthetiek en financieel.

	<i>Leegstand</i>	<i>Afstoot, sloop, renovatieplan</i>	<i>Basis</i>	<i>Plus</i>
	Veiligheid en gezondheid			
Wet- en regelgeving	✓	✓	✓	✓
	Continuïteit bedrijfsvoering			
Gebruik van het gebouw	Nvt	kan gedurende enige tijd verstoord zijn	kan gedurende korte tijd verstoord zijn	is slechts in uitzonderlijke gevallen verstoord
Vervangingen	reactief: Ter voorkoming van kapitaalvernietiging	reactief: Wanneer gebouwonderdeel defect is	proactief: Op basis van theoretische levensduur of naar aanleiding van toenemende storingsgraad	proactief: Iets eerder dan verwachte levensduur of naar aanleiding van toenemende storingsgraad
	Esthetiek			
Vervuiling	aanwezig	aanwezig	aanwezig	beperkt aanwezig
Veroudering	grote mate	grote mate	enige mate	beperkte mate
	Financieel			
Kans op klachten en storingen	Nvt	groot	gemiddeld	klein
Mate van gepland onderhoud	geen	klein	gemiddeld	groot

Uitgangspunt in alle onderhoudsniveaus is dat efficiënt en doelmatig wordt omgegaan met middelen. Waar mogelijk worden uitgaven niet eerder gedaan dan deze noodzakelijk zijn.

Uitvoeringsprogramma en vastgoed (B&W 13.0350).

Het niveau waarop het vastgoed in stand gehouden wordt is vastgesteld aan de hand van een objectief meetinstrument voor het inspecteren en onderhouden van vastgoed. Een instrument dat is gebaseerd op de Conditie-metingsmethodiek volgens NEN 2767. Het niveau waarop het onderhoud gemiddeld gehouden wordt is vastgesteld op conditieniveau 4 – 3, afhankelijk van het toekomstscenario van het object. Leegstand, afstoot, sloop en renovatiepanden mogen degraderen tot conditiescore 4. Bij de doorexploiteerscenario's is dit conditiescore 3. Voor de in stand houding van Rijksmonumenten wordt naast de NEN2767 specifieke methodes toegepast voor het behouden van cultureel erfgoed.

De meerjaren onderhoudsplannen voor de gemeentelijke vastgoedportefeuille zijn in 2020 opnieuw vastgesteld. Vanuit inkoopstrategie is er gekozen voor het clusteren van gelijksoortige onderhoudswerkzaamheden in de tijd, waarbij gestreefd wordt naar een gelijkmatige spreiding van uitgaven door de jaren. Het onderhouden van monumenten is vergunningsplichtig, waardoor een langere voorbereidingstijd nodig is. De bedragen zijn onderbouwd en de planning van onderhoudswerkzaamheden door de jaren kan verschuiven, omdat het conditieniveau waarop onderhoud wordt gepleegd, afhankelijk is van de mate van degradatie, dat niet volgens vaste patronen en tijdslijnen verloopt.

Overige panden

In 2019 is verder invulling gegeven aan de overdracht van de objecten van Beheer naar GVMP.

Financiën

In de begroting is een jaarlijkse storting opgenomen voor planmatig onderhoud van ambtelijke huisvesting en maatschappelijk vastgoed. Op basis de geactualiseerde meerjaren onderhoudsplannen in 2021 en de stand van de voorziening is de verwachting dat bij gelijke omvang van de portefeuille de financiële middelen tot 2030 toereikend zijn om de doorgerekende kosten van groot (planmatig) onderhoud te dekken. Bij elke jaarrekening zal worden gerapporteerd over de meerjaren saldi van de onderhoudsvoorzieningen vastgoed in relatie tot ontwikkelingen in de omvang van de vastgoedportefeuille.

Sportaccommodaties

Beleidskader

Het gemeentelijke sportbeleid is verankerd in het beleidskader Sport en Gezondheid 2019 – 2023 Samen maken we de stad gezond en actief.

Doel en Financiën

Doel van het beleidskader is dat meer Leidenaren gaan sporten en bewegen. Dit is van belang omdat sporten en bewegen het gezond zijn, ontmoeten, plezier hebben en participeren stimuleert. Leiden maakt het voor iedereen mogelijk te bewegen en te sporten, in georganiseerd en ongeorganiseerd verband. Daarvoor beheert,

onderhoudt en exploiteert de gemeente diverse sportaccommodaties, zoals sportvelden, drie zwembaden en een aantal sporthallen/gebouwen.

Het beheer en onderhoud wordt uitgevoerd volgens het Beheerplan Sport 2022-2026. In 2026 worden de volgende werkzaamheden verricht.

- Vervanging kunstgrasveld 2 geschikt voor voetbal en honk- en softbal bij kikkerpolder II
- Uitgestelde vervanging twee toplagen kunstgras pupillenvelden op morskwartier I en II mogelijk met energiewinning in het veld.
- Vervanging kunstgrasveld 3 bij morskwartier I.

Financieel overzicht Kapitaalgoederen					
Beheerplan	Begroting	2026	2027	2028	2029
Water (baggeren)	Onderhoudsbudget	619	619	619	619
	Voorziening	320	320	320	320
	Kapitaallasten	21	22	22	23
Openbare verlichting	Onderhoudsbudget	649	649	649	649
	Voorziening	0	0	0	0
	Kapitaallasten	735	799	832	928
Groen	Onderhoudsbudget	5.275	5.351	5.351	5.351
	Voorziening	0	0	0	0
	Kapitaallasten	1.625	1.929	1.984	2.112
Kunstwerken	Onderhoudsbudget	1.154	1.154	1.154	1.154
	Voorziening	1.580	1.580	1.580	1.580
	Kapitaallasten	1.553	1.768	2.278	2.415
Walmuren	Onderhoudsbudget	247	247	247	247
	Voorziening	444	444	444	444
	Kapitaallasten	643	775	975	1.104
Straatmeubilair	Onderhoudsbudget	1.081	1.081	1.081	1.081
	Voorziening	0	0	0	0
	Kapitaallasten	858	858	934	856
Spelen	Onderhoudsbudget	464	464	464	464
	Voorziening	0	0	0	0
	Kapitaallasten	624	666	736	811
Wegen	Onderhoudsbudget	1.705	1.349	1.349	1.349
	Voorziening	2.870	2.870	2.870	2.870
	Kapitaallasten	4.844	6.055	9.134	11.598
Riolering	Onderhoudsbudget	2.005	2.086	2.086	2.086
	Voorziening	862	862	862	862
	Kapitaallasten	1.743	2.663	3.184	4.222
Vastgoed	Onderhoudsbudget	5.700	5.402	4.523	4.523
	Voorziening	3.402	3.396	3.396	3.396
	Kapitaallasten	15.693	16.981	17.585	20.005
Sportaccommodaties	Onderhoudsbudget	1.578	1.578	1.578	1.578
	Voorziening	1.555	1.555	1.555	1.555
	Kapitaallasten	5.028	4.948	5.261	5.071

Overzicht Kengetallen		
Water	Eenheid	Waarde
Oppervlakte Water in Leiden	m2	2.521.431
Fontein eigenendom Leiden	st.	20
Waterspeelplaatsen in beheer Leiden	st.	3
Duikers	st.	816
Openbare verlichting		
Lichtmasten, inclusief wandarmaturen, grondspots en overspanningen in beheer	st.	20.800
Armaturen	st.	21.750
Lichtbronnen LED (onderdeel armatuur)	st.	12.550
Lampen (conventionele armaturen)	st.	9.200
Kasten	st.	86
Groen		
Areaal Groen totaal	ha	714
Groen Beheer Leiden	ha	478
Gras Beheer Leiden	ha	366
Natuurlijke beplanting Beheer Leiden	ha	64,9
Cultuur beplanting Beheer Leiden	ha	42,5
Bomen totaal in Leiden	st.	85.380
Bomen eigenendom Leiden	st.	74.368
Kunstwerken		
Vaste bruggen binnen Leiden	st.	257
Beweegbare bruggen binnen Leiden	st.	30
Fiets- / voetbrug binnen Leiden	st.	206
Tunnels binnen Leiden	st.	24
Viaducten binnen Leiden	st.	19
Steigers	st.	75
Walmuren, beschoeiingen en natuurlijke oevers		
Beschoeiingen eigenendom Leiden	m1	72.617
Kademuren eigenendom Leiden	m1	21.163
Damwanden eigenendom Leiden	m1	32.739
Natuurlijke oevers eigenendom Leiden	m1	142.964
Straatmeubilair		
Banken/picknicktafels	st.	2.549
Fietsvoorzieningen	st.	12.423
Hekwerken	m1	11.141
Palen	st.	10.447
Verkeersvoorzieningen Borden c.a.	st.	13.362
Laadpalen verkeer	st.	168
Parkeerobject	st.	230
Spelen		

Overzicht Kengetallen		
Speeltuinen	st.	14
Speelplekken	st.	323
Speeltoestellen	st.	2.928
Speeltoestellen/Sportvoorzieningen	st.	297
Wegen (eigendom Leiden)		
Asfalt (Dicht asfaltbeton)	m2	1.122.359
Elementen	m2	3.156.759
Cement	m2	19.256
Overige	m2	300.409
Riolering		
Vrijverval riool Vuilwater	km1	333,2
Vrijverval riool Hemelwater	km1	49,7
Drukriolering	km1	34,6
Nooduitlaten	st.	176
HWA uitlaten	st.	81
Gemaal objecten	st.	329
Kolken	st.	43.716
Sportaccommodaties en velden		
Zwembaden	st.	3
Ijsbaan	st.	1
Sportparken met:		
Voetbalvelden	st.	22,5
Korfbalvelden	st.	10
Hockeyvelden	st.	3
Atletiekbaan	st.	1
Tennisbanen	st.	21
Diverse sportaccommodaties (Sporthallen, Sportzalen, Turnhallen en Tafeltennishaal)	st.	10
Overige velden voor andere takken van sport	st.	8
Buitengebied Jeugddorp	m2	14.771
Portefeuille gebouwen en objecten GVB per 01-08-2025		
Ambtelijke huisvesting vastgoed	st	25
Cultuur vastgoed	st	70
Maatschappelijk vastgoed	st	40
Onderwijs & Kinderopvang	st	36
Tijdelijk vastgoed	st	25
		196

3.2.4 Financiering

Inleiding

In de paragraaf Financiering wordt de financieringsfunctie van de gemeente Leiden uiteengezet voor de jaren 2026-2029. Dit gebeurt in een onderdeel 'algemene ontwikkelingen' en een onderdeel 'ontwikkelingen gemeente Leiden'. Onder de algemene ontwikkelingen komen de renteontwikkelingen en ontwikkelingen in de wet- en regelgeving aan de orde. In de paragraaf ontwikkelingen gemeente Leiden geven we een toelichting op de renterisiconorm, de kasgeldlimiet en de financiering van de gemeente.

Algemene ontwikkelingen

Renteontwikkelingen

De rente op de geld- en kapitaalmarkt wordt naast macro-economische ontwikkelingen voornamelijk bepaald door het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). Het doel van de ECB is prijsstabiliteit. Een inflatie van 2% op de middellange termijn wordt als ideaal gezien.

De ECB heeft geen directe invloed op stijgende prijzen (inflatie). Maar de centrale bank kan met haar monetaire beleid de inflatie wel indirect beïnvloeden. Voor het monetaire beleid beschikt de ECB over verschillende instrumenten. De zogenoemde beleidsrente is een belangrijk instrument. Die rente bepaalt de rentetarieven voor banken om geld bij de ECB te lenen of aan te houden.

Na de coronaperiode zorgde het economische herstel voor een hoge inflatie. Het economisch herstel, de oorlog tussen Rusland en de Oekraïne en de stijgende energieprijzen die daaruit volgde, leidde op het hoogtepunt in 2022 en 2023 tot een inflatie van rond de 10%.

Als een reactie op de hoge inflatie verhoogde de ECB geleidelijk de beleidsrente. Op het hoogste punt was de beleidsrente 4%.

Vanaf 2024 zie de ECB voldoende signalen om de beleidsrente geleidelijk aan te verlagen. Het is de verwachting dat eind 2025 een einde komt aan de reeks van renteverlagingen en dat daarna de ECB de rente voorlopig stabiel zal houden op een relatief laag niveau, mede afhankelijk van de ontwikkeling van de inflatie.

Het is dan ook de verwachting dat zowel de kort- als langlopende marktrente op de middellange termijn stabiel blijven. Het is daarbij niet de verwachting dat de extreem lage rentepercentages, zoals deze voor 2022 de norm waren, weer zullen terugkomen.

In de periode dat deze begroting is opgesteld, is de rente op geldleningen van het type dat gemeente Leiden in recente jaren aantrok stabiel op ongeveer 3,5%. De rente kan zich zowel opwaarts als neerwaarts bewegen. In deze begroting maken we de keuze om de rente voor het hele meerjarenbeeld realistisch te ramen tegen 3,5%. Hiermee houden we budgettair dus geen rekening met een nieuwe periode van rentestijging binnen het meerjarenbeeld. Dit lijkt vanwege de hierboven geschetste omstandigheden ook verantwoord. Door het lopende investeringsprogramma kan een verdere renteverhoging of -verlaging een relatief groot effect hebben op de gemeentebegroting. We blijven de kapitaalmarkt daarom nauwlettend volgen en indien nodig komen we bij de volgende begroting met voorstellen om ons beleid aan te passen.

Renteontwikkelingen

Omschrijving	2025	2026	2027	2028	2029
Rente kapitaalmarkt	3,50%	3,50%	3,50%	3,50%	3,50%
Rente geldmarkt	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%

Ontwikkelingen gemeente Leiden

Beleidsvoornemen treasury

In de financiële verordening (RV 23.0072) zijn de kaders voor de treasuryfunctie door de Raad bepaald.

Met als doel het renterisico te beperken, zal ook in 2026 het beleid erop gericht om zoveel mogelijk de kortlopende schuld om te zetten naar een langlopende schuld. Op het moment dat we een daling van rente verwachten, zal er een nieuwe strategie worden bepaald voor het invullen van de financieringsbehoefte.

Risicobeheer

Voor de beheersing van de renterisico's gelden twee concrete richtlijnen: de kasgeldlimiet en de renterisiconorm (beide benoemd in de wet FIDO).

De kasgeldlimiet

De gemiddelde vlottende schuld, over drie maanden gezien, is voor een gemeente gelimiteerd op 8,5% van het begrotingstotaal. De kasgeldlimiet heeft het volgende verloop (gehad):

- Kasgeldlimiet 2024 € 55 miljoen
- Kasgeldlimiet 2025 € 63 miljoen
- Kasgeldlimiet 2026 € 67 miljoen

Voor 2026 verwachten wij geen overschrijding van de kasgeldlimiet.

De renterisiconorm

Over de langlopende schuld mogen de jaarlijkse aflossingen en renteherzieningen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. In onderstaande tabel is de verwachte ontwikkeling van deze renterisiconorm voor de komende jaren weergegeven:

Nr.	Omschrijving	2025	2026	2027	2028	2029
1	Begrotingstotaal	741.422	782.266	754.753	736.682	770.319
2	Wettelijk percentage	20%	20%	20%	20%	20%
3	Renterisiconorm (1x2)	148.284	156.453	150.951	147.336	154.064
4	Renteherzieningen	0	0	0	0	0
5	Aflossingen	32.711	37.022	45.938	57.584	70.814
6	Bedrag waarover renterisico gelopen wordt (4+5)	32.711	37.022	45.938	57.584	70.814
7	Ruimte onder renterisiconorm (3-6)	115.573	119.431	105.012	89.752	83.250

De bedragen aan langlopende leningen waar de gemeente Leiden de komende jaren een renterisico over loopt, blijven ruimschoots binnen de wettelijke norm (wet FIDO).

De leningenportefeuille

Voor 2026 verwachten we voor ca. € 189 miljoen aan langlopende leningen aan te trekken.

Met de exploitatielasten van de leningen hebben we in de begroting rekening gehouden.

Omschrijving	2025	2026	2027	2028	2029
Stand 1 januari	599.821	683.227	834.412	1.021.273	1.228.171
Nieuwe leningen	116.117	188.207	232.799	264.482	217.482
Reguliere aflossingen	32.711	37.022	45.938	57.584	70.814
Stand per 31 december	683.227	834.412	1.021.273	1.228.171	1.374.838
Rentelasten	8.211	14.505	20.643	27.137	34.978

De verwachte ontwikkeling van de leningenportefeuille moet in samenhang worden gezien met het verwachte verloop van de activa, de voorraad grond, het eigen vermogen en de vlottende schuld. Hiervoor verwijzen wij naar de in deze begroting opgenomen [geprognosticeerde balans](#).

Rentemethodiek en renteresultaat

Voor de toerekening van de rentelasten maakt de gemeente Leiden gebruik van de rente-omslagmethode. Het totaal van de rentelasten wordt 'omgeslagen' over het geheel van de investeringen. De rentelasten betreffen het totaal van de rentelasten op de langlopende geldleningen en de kortlopende financiering minus de renteopbrengsten van overtollige middelen en verstrekte geldleningen.

Door toepassing van de rente-omslagmethode worden de rentelasten aan de hand van de stand van de investeringen toegerekend aan de prestaties in de programmabegroting. De achterliggende gedachte is hierbij dat de gehanteerde omslagrente een reëel percentage is. Zodra de afwijking tussen de gehanteerde omslagrente en de werkelijke rentelast groter wordt dan 0,5% dient de gehanteerde omslagrente aangepast te worden.

	Renteresultaat			2026
a	De externe rentelasten	15.155		
b	De externe rentebaten	-376		
	Saldo rentelasten en rentebaten		14.779	
c1	De rente doorberekend aan de facilitaire grondexploitatie	0		
c2	De rente van projectfinanciering richting het taakveld	0		
c3	De rentebaat van doorverstrekte leningen richting het taakveld	0		
	Saldo aan taakvelden toe te rekenen externe rente		0	
d1	Rente over eigen vermogen		0	
d2	Rente over voorzieningen		0	
	Saldo rente over het eigen vermogen en de voorzieningen		0	
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente			14.779
	Totaal aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)			-11.618
	Renteresultaat op het taakveld Treasury (-/- = voordeel)			3.161

Doordat er een verschil is tussen het gehanteerde omslagpercentage en het werkelijke percentage (toegestaan binnen een bandbreedte van -0,5% en 0,5%) ontstaat een renteresultaat.

Het gepresenteerde renteresultaat van € 3.161.000 nadelig betekent dat de gehanteerde omslagrente van 1% lager is dan het werkelijke percentage (1,22%). Er wordt dus minder rente doorberekend naar de activa, dan dat er daadwerkelijk aan rente wordt betaald aan de geldverstrekkers. Het verschil bevindt zich binnen de gestelde bandbreedte, wat betekent dat een reëel rentepercentage wordt toegerekend aan de activa. Door de gestegen marktrente zal ook de werkelijke rente de komende jaren verder stijgen. Jaarlijks beoordelen we voorafgaand aan de kaderbrief of de omslagrente hierop moet worden aangepast.

Overig

Complexe financiële producten

De gemeente Leiden maakt geen gebruik van complexe financiële producten zoals derivaten.

Geldstromenbeheer

De betalingen van de gemeente worden zo veel mogelijk via de BNG geleid omdat door de BNG de kortlopende financieringsbehoefte voor de gemeente Leiden wordt afgedekt. Met de BNG is daartoe een ruime kredietfaciliteit van € 75 miljoen overeengekomen. Via de ING worden een aantal bulkmutaties, zoals bijvoorbeeld parkeervergunningen en parkeergelden, afgehandeld.

3.2.5 Bedrijfsvoering

Deze paragraaf gaat over de bedrijfsvoering van de gemeente Leiden. Bedrijfsvoering vormt een beperkt onderdeel van de totale begroting, maar raakt de hele organisatie. Onder bedrijfsvoering verstaan we alle activiteiten die zorgen dat de gemeente haar belangrijkste taken kan uitvoeren. Bedrijfsvoering bestaat uit de volgende onderdelen:

- interne communicatie;
- facilitaire zaken;
- financiën;
- HR (personeelszaken) en organisatieontwikkeling;
- informatievoorziening, data en privacy;
- inkoop en contractmanagement;
- juridische zaken.

Deze paragraaf bestaat uit vier delen:

1. Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse regio: over de samenwerking in de regio.
2. Strategisch Plan Bedrijfsvoering Leidse Regio: de belangrijkste plannen voor 2025 aan de hand van drie thema's.
3. Doelmatigheid- en doeltreffendheidsonderzoeken: een overzicht van de onderzoeken die we in 2025 gaan uitvoeren.

De eerste twee delen gaan over het werk dat we deels ook voor de Leidse regio doen. Het laatste deel gaat specifiek over Leiden.

1. Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse Regio

Op 1 januari 2023 is de centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse regio van start gegaan. De Leidse regio bestaat uit de gemeenten Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude. De gemeente Leiden doet de bedrijfsvoering voor deze gemeenten. De afspraken die hierover zijn gemaakt staan in de [Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse regio](#) en in dienstverleningsovereenkomsten (één per gemeente).

Het verder ontwikkelen van de bedrijfsvoering gebeurt in overleg met de vier gemeenten. Hierbij kunnen gemeenten er voor kiezen niet deel te nemen aan sommige projecten. Zij nemen deze dienstverlening vervolgens ook niet van Leiden af. Een deel van de plannen die we hieronder hebben beschreven zijn regionaal en een deel is alleen Leids.

De gemeente Leiden voert daarnaast ook de bedrijfsvoering uit voor twee gemeenschappelijke regelingen. Dit zijn Holland Rijnland en Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland. De dienstverlening aan deze organisaties is ongeveer hetzelfde als de dienstverlening aan de regiogemeenten. De afspraken maken alleen geen deel uit van de Centrumregeling Leidse regio. Hiervoor hebben we aparte afspraken gemaakt. Deze schrijven we in 2025 opnieuw op en gaan op 1 januari 2026 in.

2. Strategisch Plan Bedrijfsvoering Leidse Regio

De gemeente krijgt te maken met steeds ingewikkeldere vraagstukken. We voeren meer taken uit en hebben te maken met grotere opgaven. Deze komen uit onze eigen ambitie of van buiten de organisatie. Hierbij stellen we altijd de stad centraal, met haar inwoners, bedrijven en instellingen.

De bedrijfsvoering ondersteunt de organisatie in het omgaan met de vele maatschappelijke opgaven. Wij zorgen ervoor dat alle medewerkers zo goed mogelijk het werk voor de stad kunnen uitvoeren. Niet alleen nu, maar ook in de toekomst. We blijven daarom onszelf ontwikkelen zodat we meegaan met de maatschappij en nieuwe technieken of denkbeelden. Zo blijven we een flexibele organisatie zijn die zich makkelijk en snel kan aanpassen.

Het Strategisch Plan Bedrijfsvoering Leidse Regio geeft voor de komende jaren richting aan onze ontwikkeling. Dit plan is samen met de regio gemaakt. In 2026 werken we verder aan de overkoepelende bedrijfsvoeringsthema's die we benoemd hebben. Dit zijn:

- a. Duurzame inzetbaarheid;
- b. Wendbare bedrijfsvoering;
- c. Digitale transformatie.

Per thema hebben we een aantal belangrijke plannen die we in 2026 uitvoeren. Deze staan hieronder beschreven. Daarnaast geven we per thema een aantal belangrijke kerngetallen die we jaarlijks meten.

a. Duurzame inzetbaarheid

Duurzame inzetbaarheid betekent dat mensen graag bij Leiden komen én blijven werken. We willen dat onze medewerkers **gezond, gemotiveerd en bekwaam** aan het werk zijn en blijven. Nu en op de lange termijn.

Daarmee houden we **mensen en kennis** in de organisatie. Dit komt onze dienstverlening aan de burger ten goede.

Deze inzet is nodig omdat de organisatie te maken heeft met:

- de aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt (het is moeilijk om nieuwe medewerkers te vinden),
- de vergrijzing binnen het personeelsbestand (we hebben relatief veel oudere medewerkers),
- de ervaren werkdruk van medewerkers en
- de snelle inhoudelijke verandering van het werk.

Wij willen een **aantrekkelijke werkgever** zijn waar medewerkers zich welkom en gewaardeerd voelen. Waar medewerkers zich kunnen **ontwikkelen** en willen blijven werken.

Voor 2026 hebben we twee lange termijn doelstellingen:

1. we hebben de juiste persoon op de juiste plek, in kwaliteit en kwantiteit en,
2. de Leidse regio is een aantrekkelijke werkgever voor zittende en potentiële medewerkers.

Hiermee dragen we bij aan minder uitval, minder verloop en aantrekkelijk werkgeverschap. Zo zorgen we voor meer continuïteit in het werk voor de stad. Dit zorgt ook voor betere dienstverlening aan inwoners van de gemeente Leiden.

Wat gaan we in 2026 doen?

- **Strategische Personeels Planning (SPP):** bij een SPP maak je een overzicht van de grote opgaven waar de gemeente de komende jaren aan werkt. Vervolgens kijk je of het personeelsbestand daarbij past. Hebben we de juiste functies in huis om ook in de toekomst onze taken te kunnen doen? Of moeten we nu al zaken veranderen? Ook in 2026 helpt SPP ons om de juiste persoon op de juiste plek te krijgen. We gaan op steeds meer plekken SPP uitvoeren. Daarbij kijken we hoe we de uitkomsten goed kunnen combineren.
- **Inwerk- en afscheidstraject:** in 2026 verbeteren we het inwerkprogramma voor nieuwe collega's. Dit gaat over het welkom heten, begeleiden en inwerken van nieuwe medewerkers. In 2025 hebben we gekeken met een evaluatie wat er beter kan. Daarop passen we het programma aan. We gaan ook extra aandacht geven aan nieuwe leidinggevendenden. Zij krijgen een goede start in organisatie en een goede voorbereiding op hun rol. Dat helpt bij een vlotte start, goede samenwerking en snelle inzetbaarheid. Ook medewerkers die weggaan, krijgen meer aandacht. Een goed afscheidstraject is belangrijk voor de medewerker die stopt met werken, maar ook voor de oud-collega's. We zorgen voor een goede overdracht van het werk. Daarnaast zorgen we voor exitgesprekken. Zo leren we waarom mensen weggaan. Die informatie helpt ons om erachter te komen waarom mensen vertrekken.
- **Leermanagementsysteem (LMS):** we investeren in een nieuw LMS dat medewerkers helpt zich doelgericht te ontwikkelen. Dit stelt ons in staat sneller en beter in te spelen op complexe maatschappelijke opgaven. Medewerkers krijgen zo toegang tot de juiste kennis en kunnen effectiever samenwerken. Zowel intern als met externe partners in de stad en regio.
- **Arbeidsmarktcommunicatie:** in een arbeidsmarkt met 101 vacatures per 100 werklozen (CBS, Q1 2025) is goede communicatie heel belangrijk. In 2026 verbeteren we de vindbaarheid van onze vacatures. We zorgen dat mogelijke sollicitanten een goed beeld krijgen over het werken bij onze organisatie. Zo voorkomen we mismatches, verbeteren we de ervaringen van onze sollicitanten en vergroten we onze aantrekkingskracht.
- **Actualisatie arbeidsvoorwaarden in 2026, uitvoering nieuwe cao Gemeenten:** we voeren de afspraken uit de nieuwe cao Gemeenten en SGO 2025–2027 door. Dit doen we voor de gemeenten in de Leidse regio, Holland Rijnland en Serviceorganisatie Zorg. Deze cao bevat veel nieuwe regelingen, onder andere inclusievere verlofregelingen door
 - een ruilmogelijkheid voor de Tweede Paas- of Pinksterdag,
 - een uitbreiding van gedeeltelijk betaald ouderschapsverlof,
 - en de introductie van gendertransitieverlof.
- **Het Leidse Werken:** de afgelopen jaren zijn we anders gaan werken. Steeds vaker digitaal, los van elkaar en op wisselende plekken. Dit locatie gebonden werken vraagt goede werkafspraken tussen collega's. De inrichting van de werkplek moet de afspraken ondersteunen. We hebben werkafspraken binnen Het Leidse Werken (HLW) opgesteld vóór corona en deze zijn toe aan een update. We werken de werkafspraken bij en voegen meer vrije werkplekken toe zodat we meer rust op de werkvloer te creëren.
- **Diversiteit, Inclusie en Gelijkwaardigheid:** in 2026 nemen we op basis van een meting naar hoe we er nu voor staan stappen naar een nog inclusievere organisatie. We versterken onze medewerkers door het aanbieden van een digitale gereedschapskist. Deze kan helpen om het gesprek in de organisatie beter te voeren. En we gaan objectiever werven en selecteren. Iedereen krijgt bij ons een gelijke kans. We willen meer kijken naar talent en ervaring, en minder naar persoonlijke kenmerken. Zo zorgen we voor een plek waar iedereen zich kan ontwikkelen, zich goed voelt en zich verbonden voelt met de organisatie. Zo dragen we bij aan aantrekkelijk werkgeverschap en duurzame inzetbaarheid.
- **Organisatieontwikkeling:** ook in 2026 blijven we werken aan onze ontwikkelambities uit het ontwikkelplan Leiden in Verbinding (LiV): wendbaarheid, slagvaardigheid, professionaliteit en samenwerking. We willen een professionele en inclusieve organisatie zijn waarin we als gelijken met elkaar samenwerken. Daarmee kunnen we met elkaar het wonen, werken en leven in Leiden elke dag een beetje beter te maken.

We leren van wat we in de praktijk doen. We brengen de ontwikkeling van de organisatie dicht bij onze medewerkers. Zo zorgen we voor meer betrokkenheid en eigenaarschap. We helpen leidinggevend en medewerkers zich te ontwikkelen, met aandacht voor (persoonlijk) leiderschap en professioneel (samen)werken. Medewerkers krijgen meer ruimte om verantwoordelijkheid te nemen en professioneel tegenspraak te bieden. Zo komt de verantwoordelijkheid voor de organisatieontwikkeling niet alleen bij leidinggevend te liggen, maar bij alle medewerkers.

Wat gaan we meten?
 In de jaarstukken laten we zien hoe het gaat met onze medewerkers. We doen dit op een aantal punten. In de begroting laten we voor twee zaken al zien hoe we er voor staan: inhuur en ziekteverzuim.

Tabel: indicatoren HR&O

Indicatoren	realisatie 2024	streven 2025	streven 2026
Ziekteverzuim	6,9%	6,3%	7,0%
Externe inhuur	17,9%	18,2%	17,5%

Toelichting bij bovenstaande tabel:
Ziekteverzuim
 Het ziekteverzuim laat binnen de gemeente Leiden en landelijk een stijgende trend zien. Tot juni 2025 lag het verzuim over de afgelopen twaalf maanden op 7,3%. Voor 2026 willen we graag een streefcijfer hanteren dat realistisch en motiverend is, namelijk 7,0%. Dit is een realistisch streefcijfer omdat:

- het verzuim landelijk toeneemt en dit ook in onze gemeente terug te zien is,
- we in 2026 deze stijging willen stoppen en ombuigen,
- het aansluit op het huidige verzuimcijfer, met ambitie om het te verlagen.

Uiteraard zetten we extra maatregelen in om ons streefcijfer te halen en het liefst (ruim) daaronder te blijven. Deze maatregelen zijn:

- Samen met de arbodienst kijken hoe de leidinggevende én de medewerker meer regie kunnen pakken als de medewerker ziek is.
- Blijven inzetten op preventie. We willen dat iedereen gezond en met energie kan werken, zowel op kantoor als thuis. Het programma *Sterk in je Werk* gaat door en de groep van onze eigen vitaliteitscoaches wordt uitgebreid.

Externe inhuur
 We hebben allerlei redenen om tijdelijk personeel in te huren. Bijvoorbeeld:

- het realiseren van (tijdelijke) projecten;
- er is specialistische kennis nodig;
- vervanging bij ziekte en;
- krapte op de arbeidsmarkt waardoor een vacature moeilijk in te vullen is.

We verwachten dat het percentage externen in 2026 daalt. Dit komt onder andere door:

- De (aangescherpte) Wet deregulering beoordeling arbeidsrelaties (dba). Vanuit deze wet worden zelfstandigen (ZZP-ers) aan de hand van criteria beoordeeld op schijnzelfstandigheid. Om aan deze wetgeving te voldoen wordt aan deze personen een alternatief geboden, waaronder een vast dienstverband.
- Het behouden en borgen van kennis binnen de organisatie door meer in te zetten op vast personeel.
- Het investeren in het terugdringen van ziekteverzuim, waardoor de noodzaak afneemt om externen in te huren ter vervanging.
- De ontwikkeling op de arbeidsmarkt die een duidelijke verschuiving naar meer vaste dienstverbanden binnen gemeentelijke organisaties laat zien.

Het streefcijfer stellen we daarom naar beneden bij van 18,2% in 2025 naar 17,5% in 2026.

HR&O kerngetallen
 Naast de realisatiewaarden voor ziekteverzuim en externe inhuur nemen we in de jaarstukken meer kengetallen op. Dit zijn:

- Formatie en Bezetting.
- Stages.
- Banenafpraak
- Totaal uitgaven personele lasten en externe inhuur.

b. Wendbare bedrijfsvoering
 Met alle maatschappelijke opgaven en nieuwe vragen uit de stad willen we als gemeente snel kunnen meebewegen. Dat kan alleen als de organisatie een **stevige basis** heeft. Hierbij is onze standaarddienstverlening betrouwbaar en sluit goed aan op de wensen van de organisatie. Processen zijn eenvoudig en verlopen zo

soepel mogelijk. Informatie is makkelijk te vinden en te delen met collega's. Vanuit deze stabiele basis is er ruimte om **nieuwe ontwikkelingen** op te starten. Vanuit verschillende onderdelen werken we samen, zodat het resultaat integraal en compleet is.

Wat gaan we in 2026 doen om een stevige basis te hebben en houden?

- **Doorontwikkelen Juridische Kwaliteitszorg (JKZ):** JKZ is een belangrijk instrument om bij te dragen aan een betrouwbare overheid. Het doel is juridische risico's beter te regelen. Zo kunnen we schade en kosten voorkomen en regels uitvoerbaar houden. In 2026 werken we ons juridisch normenkader met meetpunten verder uit. Dit is een beschrijving van eisen en voorwaarden waar we aan moeten voldoen. Maar eerst werken we de visie op JKZ bij en starten we met juridische audits. Ook vervolgen we in 2026 de verbetering van de juridische kwaliteit van de bestuurlijke besluitvorming.
- **Werkprocesmanagement (WPM):** Werkprocesmanagement kijkt of we onze kritieke werkprocessen slimmer en beter kunnen maken vanuit de behoefte van de inwoner. Dat helpt ons om (kwalitatief) beter onze maatschappelijke en organisatiedoelen te bereiken. Daarnaast helpt het onze veiligheid te vergroten, doordat processen beter beschermd zijn tegen calamiteiten. Zie voor meer hierover het onderdeel Stabiliteit bij de Digitale Transformatie. In 2026 willen we nog meer werkprocessen beschrijven en verbeteren. Risicomanagement, dienstverlening, vermindering regeldruk en datagedreven werken nemen we hierin automatisch mee. Tegelijkertijd zorgen we ervoor dat het geen eenmalige actie is. Het gesprek over het verbeteren van de werkprocessen blijft gaande. In 2025 hebben we tal van processen verbeterd, waaronder het proces rondom bewonersbrieven en het subsidieproces. In 2026 staan onder andere het proces verkeersbesluiten en het proces bekendmaken vastgestelde regelgeving op de planning.

Wat gaan we in 2026 doen aan nieuwe ontwikkelingen?

- **MVOI en duurzaam inkopen:** in ons inkoopbeleid staan zes thema's opgenomen op het gebied van Maatschappelijk verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen. Deze komen uit het Manifest Maatschappelijk verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen van de Rijksoverheid. Ze sluiten aan bij de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. Hiermee doen we deels al aan 'True pricing' (verborgen maatschappelijke kosten zichtbaar maken). Op dit moment passen we True pricing dus nog niet volledig toe in aanbestedingen. Maar we zouden het kunnen gebruiken bij markten waar al een groot deel van de keten inzichtelijk is. Zo hebben we bijvoorbeeld bij de aanbesteding van warme dranken voor koffie LIRP (living income reference price) geëist. Deze prijs ligt iets hoger dan het markttarief, maar garandeert wel een duurzaam leven voor koffieboeren. Over de samenhang tussen deze verschillende ideeën heeft de raad in 2025 een nadere brief ontvangen. In 2026 blijven we inzetten op het realiseren van onze MVOI doelen.
- **Huisvesting:** in 2025 zijn we gestart met een onderzoek hoe onze vraag naar huisvesting de komende jaren gaat veranderen. In 2026 leveren we op basis van de resultaten een Strategisch Huisvestingsplan op. Hierin beschrijven we scenario's voor de ambtelijke huisvesting met minimale voorwaarden waar deze aan moet voldoen. We hebben weinig ruimte in Leiden, waar we veel verschillende dingen willen realiseren. Woningen, parken, winkels, maar ook huisvesting voor ambtenaren. We moeten goed kijken wat alle belangen zijn en hoe we die bij elkaar brengen. Voor 2026 hebben we extra aandacht voor het Tweelinghuis en het (gedeeltelijk) verlaten van het pand. Ook betrekken we de bodewoning op het Stadhuis actiever bij onze huisvesting. Deze richten we opnieuw in zodat er extra ruimte voor Teams -en fysieke vergaderingen beschikbaar komt.

Wat gaan we meten?

Maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen (MVOI) is belangrijk. Daarom geven we de raad extra informatie of we aan de thema's voldoen. Deze zijn:

1. **Milieu en biodiversiteit:** het inkopen van producten die een lage milieu-impact hebben of die een positieve bijdrage leveren aan bijvoorbeeld biodiversiteit.
2. **Klimaat (co2 reductie):** het inkopen van producten en diensten die bijdragen aan de doelstellingen rondom co2 reductie in het klimaatakkoord.
3. **Circulariteit (inclusief biobased):** het tegengaan van grondstofverspilling door verantwoord om te gaan met materiaalgebruik en type materialen/grondstoffen.
4. **Ketenverantwoordelijkheid (Internationale Sociale Voorwaarden):** het bevorderen van ketenverantwoordelijkheid, wat bijdraagt het uitbannen van misstanden op het gebied van mens, natuur en milieu.
5. **Social return:** het bevorderen van werkgelegenheid en ontwikkelingskansen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
6. **Diversiteit en inclusie:** het bevorderen van een diverse en inclusieve samenleving en bedrijfsleven waarin we iedereen gelijk behandelen en beoordelen.

In de Jaarstukken geven we de raad inzicht in het aantal aanbestedingen waarin minimaal twee van de zes thema's toegepast zijn. Ons streven is dat dit in 80% van de aanbestedingen het geval is.

c. Digitale transformatie

De Digitale transformatie is essentieel om als gemeente flexibel en effectief te blijven inspelen op maatschappelijke vraagstukken. Dit is een grote en meerjarige opgave die alle onderdelen van de gemeentelijke organisatie raakt. De Digitale transformatie werken we uit in vijf samenhangende subthema's:

1. **Stabiliteit en Veiligheid**, een stevige, betrouwbare en veilige ICT-omgeving als fundament.
2. **Datagedreven Werken**, het effectief benutten van data voor beleid, besluitvorming en uitvoering.
3. **Kunstmatige Intelligentie**, verkenning van toepassing van slimme technologie voor de gemeente.
4. **Informatiehuishouding op orde**, goede beheersing van informatie en voldoen aan wet- en regelgeving.
5. **Samenwerken aan digitalisering**, een intensieve samenwerking tussen clusters, IV en externe partners

De Digitale transformatie gaat samen met vernieuwing en verandering. Nieuwe systemen vragen nieuwe vaardigheden, werkwijzen en/of nieuwe samenwerking. Bij interne ontwikkelingen vraagt dit iets van onze medewerkers. We houden rekening met het tempo waarin de organisatie zich kan ontwikkelen. We ondersteunen de vernieuwing met trainingen, begeleiding en communicatie.

Wat gaan we in 2026 doen op Stabiliteit en Veiligheid?

Een stabiele en veilige digitale infrastructuur is de ruggengraat van onze organisatie. In de afgelopen jaren hebben we regelmatig te maken gehad met storingen. Deze hadden directe gevolgen voor onze dienstverlening, zoals bij het aanvragen van paspoorten of het verlenen van parkeervergunningen. Deze verstoringen benadrukken het belang van een stevig ICT-fundament. Hoewel we al vooruitgang hebben geboekt en het aantal verstoringen afneemt, is de fundering nog niet toekomstbestendig. In de kaderbrief 2025-2029 hebben we daarom extra middelen aangevraagd. Daarmee leggen we in 2026 de focus op het blijvend verbeteren van onze digitale infrastructuur. We maken deze betrouwbaar, veilig en klaar voor de toekomst is. We doen dat op twee fronten: het vergroten van de technische stabiliteit en het versterken van de digitale veiligheid.

Stabiliteit

Om verstoringen te voorkomen en de betrouwbaarheid van onze systemen te vergroten werken we hard achter de schermen. Niet alle veranderingen zullen direct zichtbaar zijn voor de hele gemeentelijke organisatie, andere juist weer wel. In 2026 werken we aan de volgende veranderingen:

- **Storingen voorkomen, sneller kunnen herstellen en systemen up-to-date houden:** om verstoringen te voorkomen hebben we aandacht voor de eenvoud in de ICT-omgeving. Zo worden systemen beter beheersbaar. Om sneller te kunnen herstellen is het nodig dat systemen altijd up-to-date zijn. Als er iets mis gaat kunnen we terugvallen op alternatieve werkwijzen. Dat doen we door het versterken van het functioneel beheer in domeinen van Sociaal, Ruimte en Burgerzaken. En het inzetten van alternatieven met Business Continuity Management. Bij storingen kunnen we snel overschakelen naar tijdelijke hulpmiddelen en de dienstverlening door laten gaan.
- **Betere aansturing van externe leveranciers:** we werken met meerdere externe partijen die verantwoordelijk zijn voor onderdelen van onze digitale infrastructuur. Om verstoringen te voorkomen en sneller te kunnen oplossen, verbeteren we de regie op deze partijen.
- **Aantoonbare stabiliteit en verantwoordelijkheid nemen:** vanaf 2028 moeten gemeenten aantoonbaar kunnen maken dat hun digitale omgeving veilig en stabiel is. Hiervoor richten we een systematiek in voor governance, risico en compliance. We zetten hier een specialisme op in dat borgt dat we aan onze zorgplicht voldoen en voorbereid zijn op wettelijke verplichtingen.

Veiligheid

De internationale politieke situatie maakt digitale veiligheid belangrijker dan ooit. Gemeenten zijn steeds vaker doelwit van aanvallen. Niet alleen omdat we een grote hoeveelheid persoonsgegevens hebben. Maar ook omdat we objecten in de fysieke ruimte als bruggen, verkeerslichten en sensoren beheren. In 2025 lag de focus vooral op gedragsverandering, waarbij bewustwording en bewust handelen de veiligheid vergrootten. In 2026 leggen we de nadruk op het beveiligen van systemen. We nemen de volgende maatregelen om onze digitale weerbaarheid te vergroten:

- **24/7 bewaking via Managed Detection en Response (MDR):** met deze dienst kunnen we aanvallen en verdachte signalen automatisch herkennen. Dat maakt vroegtijdig ingrijpen mogelijk en beperkt de schade bij ongelukken.
- **Veilige back-up voorzieningen tegen ransomware:** de kosten van een ransomware-aanval kunnen in de miljoenen lopen. Hackers dringen dan onze systemen binnen en gijzelen die voor losgeld. Met een robuuste back-up voorziening kunnen we bij een aanval onze gegevens zelf herstellen en de dienstverlening snel hervatten.
- **Inrichting van beschermende software:** alle laptops, telefoons en andere gemeentelijke apparatuur beschermen we actiever. Bijvoorbeeld tegen virussen, ongeldige toegang en andere digitale dreigingen. Alleen beveiligde apparaten krijgen toegang tot gemeentelijke systemen en bestanden. En dat doen we steeds beter. Bij verlies of diefstal kunnen we straks deze apparaten op afstand beheren of wissen. We voorkomen hiermee misbruik van gegevens.

- **Versterking van sturing en uitvoering:** veiligheid is niet alleen techniek, het is ook mensenwerk. Daarom investeren we in onze capaciteit voor cybersecurity en privacy, zoals een security-architect en versterking van het functioneel beheer.

Wat gaan we in 2026 doen aan nieuwe ontwikkelingen?

- **Datagedreven Werken:** in 2025 hebben we onderzocht wat er nodig is voor een robuust gemeentelijk dataplatform. Vervolgens hebben we contact gelegd met andere gemeenten en gekozen voor een gezamenlijke aanpak met het Gemeentelijk GegevensModel als kloppend hart. Ook hebben we het platform aangeschaft. In 2026 richten we het platform in en maken we de eerste databronnen klaar voor gebruik. We ondersteunen de clusters bij het verbeteren van hun datakwaliteit. Zo leggen we de basis voor betrouwbare en samenhangende informatievoorziening die ons in staat stelt sneller en beter te handelen. Denk bijvoorbeeld aan het eerder signaleren van patronen in het Sociaal Domein of het voorspellen van onderhoud aan wegen.
- **Kunstmatige intelligentie (AI):** AI ontwikkelt zich snel en verandert hoe we in de toekomst zullen werken. In 2025 richtten we succesvol een netwerk op met honderden medewerkers. Zij werken hierin samen aan AI en delen ervaringen. In 2026 gaan we verder met de wettelijke “AI-geletterdheid” van onze medewerkers. We vergroten onze kennis om AI verantwoord in te zetten. We gaan verder met praktische kaders en passende dienstverlening, zodat medewerkers AI veilig en effectief kunnen gebruiken. In 2026 zetten we vooral in op kleinschalige en gerichte inzet van AI en de samenwerking met andere gemeenten. We kiezen bewust voor een geleidelijke en mensgerichte aanpak, die past bij de organisatie en haar behoeften.
- **Informatiehuishouding op orde:** betrouwbare informatie is de basis van ons werk. Of het gaat om vergunningverlening en beleidsontwikkeling of bezwaarbehandeling. Medewerkers moeten erop kunnen vertrouwen dat informatie actueel, compleet en goed terug te vinden is. Daarom zetten we in 2026 stappen in het verbeteren van de informatiehuishouding. We maken duidelijk waar we informatie opslaan, hoe we het terug vinden en welke afspraken daarbij gelden. Tegelijk verbeteren we onze digitale samenwerkingsomgeving, zodat informatie betrouwbaar en toegankelijk blijft.
- **Samenwerken aan digitalisering:** digitalisering levert het meeste op wanneer we samenwerken. We brengen in kaart welke digitale initiatieven er lopen. Zo voorkomen we dubbel werk en benutten we kansen voor samenwerking. We organiseren kennissessies per cluster en inspireren hen om de specifieke uitdagingen en werkzaamheden met slimme oplossingen aan te pakken. Zo maken we digitalisering samen effectief en doelgericht. Dit zorgt ervoor dat inwoners profiteren van beteren, snellere en beter op elkaar afgestemde digitale diensten.
- **Nieuw Financieel Systeem:** Vanaf 1-1-2026 gaat het nieuwe financieel systeem live. Dit betekent dat de we onze financiële administratie vanaf 1-1-2026 voeren in het nieuwe SAP systeem. Hiervoor hebben we in 2024 een project gestart waarin dit systeem is ingericht en getest. Ook zijn medewerkers opgeleid om met het systeem te kunnen werken. Het eerste kwartaal van 2026 zien we als nazorgfase. Dit is de laatste fase van het project, waarin we in de gaten houden of het systeem goed functioneert en onze medewerkers hier goed mee kunnen werken. Waar nodig stuurt het project team snel bij. De planning is dat het project in het 2^e kwartaal van 2026 wordt afgerond.

Wat gaan we meten?

In de jaarstukken laten we zien hoe het staat met de stabiliteit en veiligheid van onze systemen. Dit doen we op de volgende punten:

- Aantal grote IT-storingen.
- Aantal IV-projecten.
- Aantal datalekken.
- Aantal IT beveiligingsincidenten en inbreuken.
- Aantal algoritmes in register

In 2025 heeft de Raad de motie ‘Grip en transparantie op ICT-kosten’ aangenomen. Hierin vraagt zij om meer informatie met de raad te delen over hoe onze ICT ervoor staat. Daarbij ligt de focus vooral op de kosten voor projecten en beheer van applicaties. Wij komen met een voorstel voor het uitvoeren van deze motie. Deze hebben we echter nog niet volledig uitgewerkt bij het indienen van de begroting. Dit heeft mogelijk als gevolg dat we in de volgende begroting aangepaste kernwaarden opnemen.

3. Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken

In de Gemeentewet (artikel 213a) staat dat het college regelmatig de doelmatigheid en doeltreffendheid van hun eigen bestuur moet onderzoeken. Doelmatigheid gaat over onze werkprocessen: deze moeten zo slim mogelijk zijn ingericht. Doeltreffendheid gaat over onze doelen: deze willen we graag halen.

In de financiële verordening (artikel 37) staat dat het college in de paragraaf bedrijfsvoering van de programmabegroting een lijst zet van onderzoeken die zij willen uitvoeren. Voor 2025 zijn dat:

Programma	Onderwerp
4	Evaluatie Parkeervisie
6	Evaluatie Transitievisie Warmte
7	Evaluatie beleidsplan Vliegende start/ Voorschoolse Educatie
7	Evaluatie Gelijke Kansen aanpak
10	Evaluatie beleidsplan Schuldhulpverlening
10	Evaluatie beleidsplan Armoede

3.2.6 Verbonden partijen

Algemeen

Verbonden partijen zijn samenwerkingspartners van de gemeente waarin zij een bestuurlijk en een financieel belang heeft en waarin zij daardoor medeverantwoordelijkheid draagt ('mede-eigenaarschap'). Van een financieel belang is sprake indien Leiden risico loopt met de aan deze partij beschikbaar gestelde middelen of als Leiden aangesproken kan worden als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Van bestuurlijk belang is sprake als Leiden zeggenschap heeft, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij uit hoofde van stemrecht. Verbonden partijen kunnen zowel publiekrechtelijke (Gemeenschappelijke regelingen) als privaatrechtelijke (stichtingen, verenigingen, NV's en BV's) organisaties zijn. Vanwege de risico's die de gemeente in verband met dat mede-eigenaarschap loopt geldt voor deze partijen een bijzonder sturings- en beheersingssysteem (governance). Vanwege de gemeentelijke belangen in de verbonden partijen hebben deze een bijzondere status.

Artikel 38 van de [Financiële verordening gemeente Leiden 2023](#) bevat de gemeentelijke visie op de omgang met de verbonden partijen en de concrete maatregelen die worden genomen om de risico's van die aangegane medeverantwoordelijkheid te beheersen. De grondhouding voor het aangaan van publiekrechtelijke samenwerking in een verboden partij is positief, mits aan een aantal voorwaarden is voldaan. De grondhouding voor samenwerking met een privaatrechtelijke verbonden partij is 'nee, tenzij' er bijzondere redenen zijn voor de privaatrechtelijke samenwerkingsvorm.

In deze paragraaf wordt per verbonden partij weergegeven welk bestuurlijk en financieel belang de gemeente in een verbonden partij heeft, de "eigenaarsrol". Uit de toelichting bij de programma's blijkt welke bijdrage de verbonden partij aan de doelen geeft en welke kansen en risico's er zijn voor doelbereiking, de "opdrachtgeversrol". Ook geven we daar inzicht in de belangrijkste bestuurlijke mijlpalen voor uw raad, zodat u weet op welk moment u invloed kunt uitoefenen op deze gemeenschappelijke regeling. Als we bijvoorbeeld verwachten dat meerjaren beleidsplannen in 2022 aan uw raad voor zienswijze worden voorgelegd, zullen we dit in de toelichting bij het betreffende programma melden. Met deze toelichtingen voldoen we aan de verslaggevingsregels (BBV).

In de meerjarenbegroting 2026-2029 is de financiële ruimte verwerkt voor het toewerken naar de oprichting van een warmtebedrijf en een ruimtelijke ontwikkelmaatschappij bedrijventerreinen (ROM-B). Hiervoor moet nog verdere beleidsvorming en besluitvorming in raad en college plaatsvinden. Op het moment dat deze partijen formeel zijn opgericht worden ze meegenomen in het overzicht van verbonden partijen.

Via een hyperlink kunt u bij het gebruik van de website of een PDF eenvoudig tussen de paragraaf en programma's navigeren. Op deze wijze geven we invulling aan eerdere aanbevelingen van de rekenkamercommissie, maar voorkomen we dat de planning-en-controlstukken meer dubbelingen gaan bevatten.

Overzicht verbonden partijen

Het onderstaande overzicht bevat voor de gemeenschappelijke regelingen de geprognosticeerde cijfers 2026. Voor de overige verbonden partijen zijn de gegevens over het jaar 2024 opgenomen.

Totaal overzicht Leiden van de bijdragen aan verbonden partijen

Verbonden partij	Begroet 2025	Begroet 2026
Holland Rijnland	1.710	1.660
Service-organisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ)	1.149	1.125
Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland	2.380	2.518
Veiligheidsregio Hollands Midden	13.538	13.913
Omgevingsdienst West-Holland	3.849	3.699
Hecht (voorheen RDOG)	8.722	8.523

Bedragen x € 1.000

Gemeenschappelijke regelingen

Bij de gemeenschappelijke regelingen zijn de deelnemende overheden onbeperkt aansprakelijk voor eventuele tekorten. Daarom is hier sprake van het zwaarste toezichtsregime waarbij bestuurders deelnemen aan het bestuur en de Leidse gemeenteraad ook een zienswijze geeft op de begroting.

Prog. 1	Holland Rijnland		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Nee
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Nee
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	Van der Velden en Van Delft zijn lid van het DB. Van der Velden is voorzitter en Van Delft is portefeuillehouder Duurzaamheid, Energie en Groen.
Doelstelling / publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor dertien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.		
Aard van samenwerking	Regionale afstemming van de beleidsuitvoering op onderdelen		
Lokale beleidsruimte	Volledig, er zijn geen beleidsbevoegdheden overgedragen		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 33 leden waarvan 4 leden afkomstig uit de gemeente Leiden. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 2 leden waarvan 2 leden afkomstig uit de gemeente Leiden.		
Samenwerkingspartners	13 gemeenten waaronder Alphen aan den Rijn, Hillegom, Kaag en Braassem, Leiden etc.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Kerncijfers begroting	Bedragen * 1.000 Eigen vermogen Vreemd vermogen Resultaat	1-1-2026 2.739 33.409 -	31-12-2026 4.614 33.409 0
Overige informatie / website	https://hollandrijnland.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie toelichting programma 1 Bestuur en Dienstverlening, beleidsterrein A Bestuur			

Prog. 1	Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Nee
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Ja
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	North
Doelstelling / publiek belang	De Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) is een samenwerkingsverband op het gebied van belastingen. De BSGR voert namens de deelnemers de heffing en invordering van lokale belastingen uit. Ook bepaalt de BSGR de hoogte van de WOZ-waarde voor alle onroerende zaken in deze gemeenten.		
Aard van samenwerking	Gezamenlijke uitvoering van heffing en inning.		
Lokale beleidsruimte	De gemeente Leiden bepaalt zelf de tarieven en het beleid rondom kwijschelding etc.		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 12 leden waarvan 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 3 leden waarvan geen bestuursleden afkomstig van de gemeente Leiden.		
Samenwerkingspartners	Hoogheemraadschap van Rijnland en de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Velsen, Voorschoten, Waddinxveen, Wassenaar en Zoeterwoude.		
Financieel belang	Een jaarlijkse bijdrage volgens een in de begroting opgenomen verdeelsleutel. Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Risico's / weerstandsvermogen	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Kerncijfers begroting	Bedragen * 1.000 Eigen vermogen Vreemd vermogen Resultaat	1-1-2026 846 11.519 -	31-12-2026 846 11.404 0
Overige informatie / website	Bij de ontwikkelingen en groei moet in gedachten gehouden worden dat de BSGR primair een maatschappelijke organisatie is die dienend is richting haar deelnemers en burgers. Basiswaarden als eerlijkheid, rechtvaardigheid en billijkheid staan daarbij voorop. www.bsgr.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie programma 1 Bestuur en dienstverlening, beleidsterrein B Dienstverlening			

Prog. 2	Veiligheidsregio Hollands Midden		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Ja
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Nee
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	P. Heijkoop
Doelstelling / publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.		
Aard van samenwerking	Uitvoeren van en adviseren over rampen- en crisisbestrijding en –preventie.		
Lokale beleidsruimte	Beperkt. De gemeenten hebben de wettelijke plicht om doelen voor brandweezorg vast te stellen, maar het grootste deel van de beleidsruimte ligt bij het AB van de Veiligheidsregio.		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	De achttien burgemeesters uit de regio Hollands Midden vormen samen het Algemeen Bestuur van Veiligheidsregio Hollands Midden. Peter van der Velde, waarnemend burgemeester in Leiden, is 1e plaatsvervangend voorzitter van het Algemeen Bestuur (AB) van VRHM. Het Dagelijks Bestuur van VRHM bestaat uit een vertegenwoordiging van het Algemeen Bestuur, aangevuld met de 1e plaatsvervangend voorzitter van de veiligheidsregio. Het Dagelijks Bestuur is verantwoordelijk voor de uitvoering en verdere uitwerking van strategische beslissingen die worden genomen door het Algemeen Bestuur.		
Samenwerkingspartners	Alphen aan den Rijn, Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Krimpenerwaard, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten, Waddinxveen, Zoeterwoude, Zuidplas.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten. Leiden heeft op basis van de uitkering uit het Gemeentefonds voor crisisbeheersing en rampenbestrijding hierin een aandeel van ongeveer 20%.		
Risico's / weerstandsvermogen	De veiligheidsregio heeft een inventarisatie van de risico's gemaakt. De drie belangrijkste risico's zijn: 1. Toekomstige vakbekwaamheid: de huidige structurele middelen zijn onvoldoende om nu en in de toekomst te kunnen voorzien in voldoende en opgeleide brandweermensen, ook gelet op nieuwe incident- en crisistypen. 2. Huisvesting: Ook de komende jaren staat de nieuwbouw en verbouwing van een aantal kazernes gepland. Op basis van eerdere ervaringen is duidelijk dat nieuwbouw en verbouwing leiden tot forse structurele meerkosten kan leiden voor de veiligheidsregio. 3. Besturing en bedrijfsvoering op orde: De stap naar een toekomstgerichte en wendbare organisatie kan de VRHM alleen realiseren als de bedrijfsvoering, werkwijzen en organisatiestructuur en bijbehorende cultuur dit optimaal faciliteren. De Veiligheidsregio heeft in een specifieke paragraaf van de meerjarenbegroting berekend hoe hoog het weerstandsvermogen moet zijn. Het weerstandsvermogen (artikel 11 BBV) is de relatie tussen: 1. De weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover VRHM beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. 2. Alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. De beschikbare weerstandscapaciteit van VRHM bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin incidenteel af te dekken. Deze bestaat primair uit de algemene reserve. Om te bepalen of de beschikbare weerstandscapaciteit toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de beschikbare weerstandscapaciteit enerzijds, en anderzijds de financieel gekwantificeerde risico's en de daarvoor benodigde weerstandscapaciteit. De beschikbare weerstandscapaciteit kan worden afgezet tegen de benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen. Huidige weerstandsvermogen = Beschikbare weerstandcapaciteit = € 1.575.000 gedeeld door Benodigde weerstandscapaciteit = € 1.575.000 = 1. Een weerstandsvermogen van 1 tot 1,5 geldt als voldoende om alle risico's af te dekken.		
Kerncijfers Begroting	Bedragen * 1.000 Eigen vermogen Vreemd vermogen Resultaat	1-1-2026 7.051 83.863	1-12-2026 6.455 86.847 0
Overige informatie / website	www.vrhm.nl Opmerking: Met ingang van 2025 is de GHOR onderdeel van de begroting van de Veiligheidsregio waardoor het eigen en vreemd vermogen hoger uitkomen. Tot en met 2024 was de GHOR onderdeel van Hecht.		
Voor opdrachtgeversrol, zie programma 2 Veiligheid, beleidsterrein A Veiligheid			

Prog. 5	Omgevingsdienst West-Holland		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Ja
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Ja
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	North
Doelstelling / publiek belang	Uitvoering van de wettelijke taken zoals de vergunningverlening en handhaving van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming (m.n. bouwstoffenbesluit), en advisering van de deelnemende gemeenten en de provincie Zuid-Holland bij de uitvoering van hun taken, zoals ruimtelijke planvorming en verkeersbeleid.		
Aard van samenwerking	Uitvoering van de wettelijke milieutaken en advisering van de deelnemende gemeenten en de provincie bij de uitvoering van hun milieutaken.		

Lokale beleidsruimte	Voor geluid, luchtkwaliteit, bodem en externe veiligheid voert de Omgevingsdienst het beleid uit voor de gemeente Leiden. Voor een beleidswijziging is evenwel een Leids college- of raadsbesluit nodig.		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. De stemverhouding wordt jaarlijks vastgesteld door het algemeen bestuur en is afhankelijk van de gemeente bijdrage in versus totale begroting. Het dagelijks bestuur bestaat uit 5 leden waarvan 1 bestuurslid afkomstig uit de gemeente Leiden. Het algemeen bestuur bestaat uit 26 leden waarvan 2 bestuursleden afkomstig uit de gemeenten Leiden.		
Samenwerkingspartners	De ODWH werkt voor de gemeenten Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten, Zoeterwoude en de provincie Zuid-Holland. Daarnaast voert de Omgevingsdienst de regionale milieutaken uit voor de regio Holland Rijnland.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Risico's / weerstandsvermogen	Risico's zijn opgenomen in de begroting van de ODWH zelf en hebben vooral betrekking op continuïteit van de dienstverlening en efficiency/kosten.		
Kerncijfers begroting	Bedragen * 1.000 Eigen vermogen Vreemd vermogen Resultaat	1-1-2026 2.206 14.392 -	31-12-2026 1.013 14.595 0
Overige informatie / website	www.odwh.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie programma 5 Omgevingskwaliteit, beleidsterrein D Duurzaamheid			

Prog. 7	Service-organisatie Zorg Holland Rijnland (SOZ)		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Ja
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Ja
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	Jermoumi
Doelstelling / publiek belang	De regeling behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van gemeentelijke contractering in het kader van de Jeugdwet: (a) Regionale jeugdhulp in het gedwongen kader (b) Gespecialiseerde jeugdhulp.		
Aard van samenwerking	Belangenbehartiging van de gemeenten op het terrein van de uitvoering van de gemeentelijke contractering in het kader van de Jeugdwet.		
Lokale beleidsruimte	Volledig, er zijn geen beleidsbevoegdheden overgedragen.		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit zoveel leden als er deelnemende gemeenten zijn. De portefeuillehouder Jeugd is lid van het bestuur.		
Samenwerkingspartners	De 13 gemeenten uit Holland Rijnland.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Risico's	Risico's zijn opgenomen in de begroting van de SOZ zelf en hebben vooral betrekking op continuïteit van de dienstverlening, efficiency/kosten en misbruik van regelingen.		
Kerncijfers begroting	Bedragen * 1.000 Eigen vermogen Vreemd vermogen Resultaat	1-1-2026 423 n.v.t. -	31-12-2026 423 n.v.t. 0
Overige informatie / website	www.serviceorganisatiezorghollandrijnland.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie toelichting programma 7 Jeugd en onderwijs, beleidsterrein 7A Jeugd			

Prog. 9	Hecht (voorheen RDOG)		
Vestigingsplaats	Leiden	Wettelijk verplicht	Ja
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	Overgedragen bevoegdheden	Ja
Raads- of collegeregeling	Raad	Portefeuillehouder	Veltman
Doelstelling / publiek belang	Een beter leven in Hollands Midden. Alles wat Hecht doet moet leiden tot verbetering van de kwaliteit van het leven in de regio, waarvoor we samen verantwoordelijk zijn. Dit moet leiden tot meer positief ervaren gezondheid, meer veiligheid en meer kansen.		
Aard van samenwerking	Uitvoeren van de wettelijke (GGD-)taken die gemeenten in Hollands Midden gezamenlijk bij Hecht hebben belegd.		
Lokale beleidsruimte	Binnen de begrotingscyclus van Hecht wordt de gemeenteraad gevraagd een zienswijze in te dienen. Deze zienswijze wordt meegenomen in de programmabegroting van Hecht voor het volgende kalenderjaar.		
Zeggenschap / bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 18 leden van de 18 gemeenten in de regio Hollands Midden waarvan 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 7 leden waarvan 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden.		

Prog. 9	Hecht (voorheen RDOG)		
Samenwerkingspartners	Alphen aan den Rijn, Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Krimpenerwaard, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten, Waddinxveen, Zoeterwoude en Zuidplas.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Risico's / weerstandsvermogen	Het Eigen Vermogen van Hecht is in 2026 minder dan het vastgestelde minimale weerstandsvermogen van € 3,0 miljoen. Hierdoor is Hecht onvoldoende in staat tegenvallers en autonome ontwikkelingen op te vangen. De deelnemende gemeenten lopen het risico zodra een tegenvaller zich voordoet een extra bijdrage aan Hecht te verstrekken. Hecht werkt inmiddels aan het herstel van het eigen vermogen. De verwachting is dat het eigen vermogen in 2027 op het minimale weerstandsvermogen van € 3,0 miljoen uitkomt.		
Kerncijfers begroting	Bedragen * 1.000 Eigen vermogen Vreemd vermogen Resultaat	1-1-2026 1.039 51.270	31-12-2026 2.316 60.195
Overige informatie / website	www.wijzijnhecht.nl		
Voor opdrachtgeversrol, zie programma 9 Maatschappelijke ondersteuning , beleidsterrein B Preventie			

Vennootschappen

Van de vennootschappen vallen de verbonden partijen Innovation Quarter, Uniiq en Alliander binnen het zwaarste toezichtsregiem 'E'. Hier nemen portefeuillehouders of ambtenaren deel aan de jaarlijkse Algemene vergadering van aandeelhouders en de ALV en vindt actieve participatie plaats in besluitvorming over bijvoorbeeld beleidsstrategie en begrotingen (bijvoorbeeld via 'Raad van Participanten' bij Innovation Quarter). Bij Dunea en de BNG beperkt de gemeentelijke betrokkenheid zich tot het jaarlijks kennis nemen van de jaarrekening en het zo nodig bezoeken van de aandeelhoudersvergadering.

Prog. 3	Innovation Quarter		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap met beperkte aansprakelijkheid		
Doelstelling/ Publiek Belang	De vennootschap heeft ten doel het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland (ZH) en Nederland door o.a. : - het positioneren en profileren van de regio ZH en het uitvoeren van marktstrategieën; - het bevorderen van het vestigingsklimaat in de regio ZH door het op enigerlei wijze deelnemen in, financieren, besturen, toezicht houden op, advisering en begeleiden van ondernemingen; - het stimuleren en faciliteren van innovatie en het verbinden van partijen voor economische structuurversterking; - het structureren en organiseren van toegang tot financiering voor startende en snel groeiende ondernemingen die zich bezig houden met technologische innovatie		
Bestuurlijk belang	Gemeente Leiden (2,94% aandelen) is samen met diverse andere gemeenten (Rotterdam (8,5%), Den Haag / Stichting HEID (4,9%), Delft (2,6%), Dordrecht en Westland (ieder 0,7%), de provincie Zuid-Holland (31,5%), Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (45,1%) en enkele universiteiten en ziekenhuizen (Universiteit Leiden, TU Delft, Erasmus MC en LUMC (ieder 0,7%) aandeelhouder van deze BV.		
Jaarlijkse bijdrage	Naast het gestorte aandelenkapitaal geeft de gemeente Leiden een aanvullende financiële exploitatiebijdrage van € 200.000 voor de bijdrage aan de economische structuur van Leiden en de regio Zuid Holland.		
Financieel belang	De Gemeente Leiden is in het bezit van 3.700.000 aandelen op naam à € 1,00.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2024 117 20	31-12-2024 115 23 -3
Risico's	Leiden loopt als aandeelhouder risico over het ingebrachte kapitaal. Het is mogelijk dat investeringen die IQ doet in startups en snelgroeiende ondernemers niet terug kunnen worden betaald. De strenge selectieprocedures en strakke begeleiding van Innovation Quarter zijn er zo op gericht dit zoveel mogelijk te voorkomen en ervoor te zorgen dat de investeringen juist renderen en banen opleveren. Als dit toch niet lukt, neemt het vermogen van Innovation Quarter af en moet de gemeente bij de jaarrekening ook een deel van de waarde van de Leidse deelneming afwaarderen. Voor dit risico wordt een verliesvoorziening gevormd ter hoogte van € 690.000. Naar verwachting is dit voldoende om de gemaakte (en toekomstige) aanloopverliezen op te vangen.		
Overige informatie	www.innovationquarter.nl Voor de opdrachtgeversrol, zie het overzicht 3b2.1 stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken.		

Prog. 3	Uniiq BV		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap met beperkte aansprakelijkheid		
Doelstelling/ Publiek Belang	Economische structuurversterking in Zuid Holland via het verstrekken van financieringen aan startende bedrijven en of innovatieve vernieuwingen in bestaande bedrijven.		
Bestuurlijk belang	UNIIQ is medio 2016 is opgericht door een consortium van InnovationQuarter en de Technische Universiteit Delft, de Universiteit Leiden en het Erasmus Medisch Centrum. UNIIQ heeft zeven aandeelhouders: Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter, Libertas Ergo Holding (Universiteit Leiden), stichting Techno-Inpuls (TU Delft), Erasmus MC Holding (ieder 20.000 aandelen), gemeente Leiden (1 mln. aandelen), stichting Holdingfonds Economische Investerings Den Haag (HEID) (2 mln. aandelen) en Erasmus Enterprices (1 aandeel). De financiering van UNIIQ wordt opgebracht door een bredere groep: Provincie Zuid-Holland € 10 mln. (EFRO + eigen middelen + Rijkscofinanciering), Stichting HEID € 2 mln. (Rijkscofinanciering) en Rotterdam € 3 mln. (EFRO).		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Gemeente Leiden heeft voor € 1 miljoen aan aandelenkapitaal in Uniiq ingebracht. In 2025 wordt een aanvullend € 850.000 aandelenkapitaal ingebracht .		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2024 1.025 12.566	31-12-2024 2.289 13.112 -155
Risico's	Uniiq BV investeert in de vroege productontwikkeling van startups. Omdat dit een zeer risicovolle fase is, heeft de gemeente Leiden op voorhand een verliesvoorziening getroffen voor de helft van het ingebrachte aandelenkapitaal (€ 500.000). In 2025 wordt een aanvullende verliesvoorziening van € 850.000 getroffen in verband met de vergroting van het aandelenkapitaal		
Overige informatie	www.innovationquarter.nl / www.uniiq.nl Voor de opdrachtgeversrol, zie het overzicht 3b2.1 stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken.		

Prog. 10	DZB Partycatering BV		
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap		
Doelstelling/ Publiek Belang	De BV had ten doel om cateringactiviteiten uit te voeren in nauwe samenwerking met DZB. Deze cateringactiviteiten zijn gestopt. De BV kan daarom binnenkort worden opgeheven.		
Bestuurlijk belang	Gemeente Leiden is voor 100% aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Aandelenkapitaal ad € 18.000. De aandeelhouder is niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de BV.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2024 145 0	31-12-2024 (concept) 145 0 235
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.dzb.nl		

Prog. 11	Alliander		
Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/ Publiek Belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. De raad van bestuur bestaat uit 3 leden waarvan geen bestuursleden afkomstig uit de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks keert Alliander 45% van het resultaat uit in dividend aan de aandeelhouders. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de NV.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2024 4.749.000 6.897.000	31-12-2024 6.038.000 6.918.000 976.000

Prog. 11	Alliander
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.
Overige informatie	www.alliander.com

Prog. 11	Dunea		
Vestigingsplaats	Zoetermeer		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/ Publiek Belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,2 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit 1 lid dat niet afkomstig is uit de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden		
Financieel belang	De gemeente heeft 377.188 aandelen tegen een nominale waarde van € 5. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de NV. Dunea keert geen dividend uit.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2024 258.451 386.928	31-12-2024 265.051 396.250 12.112
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.dunea.nl		

Prog. 11	NV Bank Nederlandse Gemeenten		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap		
Doelstelling/ Publiek Belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
Bestuurlijk belang	De raad van bestuur en de directie bestaan beiden uit 3 leden waarvan geen leden afkomstig uit de gemeenten. De gemeenten zijn aandeelhouders, de gemeente Leiden is voor 0,62% aandeelhouder. De gemeente Leiden heeft 347.646 aandelen (€ 441.510,42) in de BNG. Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2024 4.721.000 110.819.000	31-12-2024 4.777.000 123.164.000 294.000
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.bng.nl		

Stichtingen en verenigingen

De onderstaande stichtingen en verenigingen vallen onder het lichtste toezichtsregiem: jaarlijks neemt het college kennis van de Jaarrekening van deze partijen. Verdere sturing vindt eventueel plaats vanuit de opdrachtgeversrol.

Prog. 3	Coöperatief Leids Startersfonds
Vestigingsplaats	Leiden
Rechtsvorm	Coöperatieve vereniging
Doelstelling/ Publiek Belang	Een aantal vooraanstaande Leidse ondernemers heeft in december 2014 het Coöperatief Leids Startersfonds opgericht. Deze coöperatie heeft als doel het bestrijden van winkelleegstand en het bevorderen van (jong) ondernemerschap.
Bestuurlijk belang	Gemeente Leiden neemt deel in het coöperatief Startersfonds als B-lid, dat wil zeggen als mede-geldschietster van de Coöperatie. In de Algemene Vergadering heeft een B-lid vijftientwintig (25) stemmen.
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.

Prog. 3	Coöperatief Leids Startersfonds		
Financieel belang	Gemeente Leiden neemt deel in de Coöperatie met een eenmalige kapitaalsinbreng van bij de start van € 100.000, welke in 2019, 2021 en 2023 op verzoek van de stichting is verlaagd, waardoor kapitaalsinbreng nu nog € 10.000 is.		
Kerncijfers Jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2024 22 8	31-12-2024 23 8 1
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.leidsstartersfonds.nl Voor de opdrachtgeversrol; zie beleidsterrein 3B faciliteren en stimuleren van ondernemers.		

Prog. 6	Stichting universitaire woonwijk Boerhaave		
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Stichting		
Doelstelling/ Publiek Belang	Het bevorderen van de huisvesting voor Promovendi die verbonden zijn aan de Universiteit Leiden en LUMC. Dit doet de stichting door het bouwen en verhuren van daartoe geschikte wooneenheden. Het college (BW23.0030) heeft het meest recente bouwproject in de Mariënpoolstraat aangewezen als een Dienst van Algemeen Economisch Belang (DAEB).		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit 5 Leden waarvan 2 op bindende voordracht van de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Begin 2023 stond gemeente Leiden borg richting geldverstrekkers voor een restantlening van € 37,2 miljoen. Het college heeft na een zienswijzeprocedure bij de raad begin 2023 besloten aanvullend garant te staan voor een lening van afgerond € 10 miljoen voor het realiseren van 51 woningen aan de Mariënpoolstraat. Het totale financiële belang is daarmee € 47,2 miljoen. Hiertegenover staan zekerheden in de vorm van hypotheekrecht op het vastgoed van de stichting.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2024 8.965 42.663 -	31-12-2024 9.880 44.970 915
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden. Eventuele waardedaling van het onroerend goed is vanwege de 'overwaarde' van de onderliggende zekerheden ten opzichte van de gegarandeerde (restant)leensom een beperkt risico.		
Overige informatie	Geen		

Prog. 6	Stichting stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten		
Vestigingsplaats	Hoevelaken		
Rechtsvorm	Stichting zonder winstoogmerk		
Doelstelling/ Publiek Belang	Het stimuleren van kwaliteitsverbetering in de volkshuisvesting door het verstrekken van laagrentende leningen via het SVN aan door de gemeente Leiden aangewezen instellingen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers bestuur. Het bestuur wordt door de deelnemende gemeenten benoemd en bestaat uit 5 leden, de directie bestaat uit 2 leden. Geen van de bestuursleden zijn afkomstig van de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Leiden heeft afgerond € 3,9 miljoen op de Gemeentelijke rekening in dit fonds gestort. Via de SVN is het mogelijk een lening aan te vragen voor diverse initiatieven die bijdragen aan een beter woon- en leefklimaat in Leiden. Leiden beslist zelf aan wie de leningen via de SVN worden verstrekt.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2024 68.835 1.891.120	31-12-2024 71.433 2.273.143 31.694
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.svn.nl		

Prog. 10	Stichting Participatiewerk Regio Leiden		
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Stichting		
Doelstelling/ Publiek Belang	Deze stichting is opgericht zodat medewerkers die aangewezen zijn op a) Beschut Werk b) werk in DZB-Diensten of c) gedetacheerd zijn bij reguliere bedrijven voor maximaal 23 maanden door middel van een eigen arbeidsvoorwaardenpakket aan het werk kunnen zonder ambtenaar te worden.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit 1 lid afkomstig van de gemeente Leiden.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Omdat de Stichting een niet commerciële organisatie is, hoeft er géén stichtingskapitaal gestort te worden, het financieel belang voor gemeente Leiden is nihil.		
Kerncijfers jaarrekening	Bedragen * € 1.000 Eigen vermogen Vreemd Vermogen Resultaat	1-1-2024 0 80	31-12-2024 n.n.b. n.n.b. n.n.b.
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		
Overige informatie	www.dzb.nl		

3.2.7 Grondbeleid

Het Besluit Begroting en Verantwoording verplicht gemeenten om in de begroting en jaarrekening een paragraaf over het grondbeleid op te nemen (artikel 9 lid 2). In artikel 16 van het BBV is bepaald waaruit de paragraaf grondbeleid ten minste dient te bestaan. Kortgezegd geeft de gemeenteraad in deze paragraaf aan wat het te voeren grondbeleid het komende jaar zal zijn om de ruimtelijke doelstellingen/opgaven te realiseren. In de paragraaf Grondbeleid van de eerstvolgende jaarrekening wordt vervolgens gerapporteerd wat er is gerealiseerd en hoe dit zich verhoudt tot de voornemens uit de begroting.

Een aanduiding van de wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert

Het grondbeleid van de gemeente Leiden is weergegeven in de nota grondbeleid Leiden 2015 – Ruimte voor Kansen – Kansen voor Ruimte. In 2021 is het grondbeleid overeenkomstig de bedoeling van de Omgevingswet geïntegreerd in de Omgevingsvisie, welke in het tweede halfjaar van 2021 door de raad is vastgesteld. De hierin opnieuw verwoorde keuze ten aanzien van het grondbeleid komt in hoofdlijnen overeen met de keuzes uit 2015: Om te zorgen dat er aan de ruimtelijke ambities en doelstellingen van de gemeente gewerkt wordt kiest Leiden voor een situationeel grondbeleid: per locatie en situatie maken we een afweging wat de beste aanpak is. Bepalende factoren in de keuze voor het grondbeleid zijn beschikbare middelen; de (organisatorische) capaciteit; risico's en meer in het algemeen de vraag of de specifieke ambitie en/of doelstelling ook door de markt opgepakt zal worden. De uiteindelijke keuze voor het grondbeleid verschilt per situatie en locatie en wordt afgewogen voorgelegd aan de raad.

Grondbeleid in relatie tot de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting

De begroting 2026 is de vierde en laatste begroting van het beleidsakkoord 2022 – 2026: 'Samen leven in Leiden'. Het slim inzetten van het grondbeleidsinstrumentarium kan met name een bijdrage leveren aan de ambities beschreven in paragraaf 3.1 van het beleidsakkoord: Volkshuisvesting en duurzame woningbouw. Deze ambities komen grotendeels terug in de doelstellingen van programma 6: Stedelijke ontwikkeling. De Leidse bouwambitie van 8.800 woningen vanaf 2021 tot 2030 staan grotendeels in huidige bouwplannen. In deze huidige bouwplannen is veelal een keuze gemaakt voor de gemeentelijke rol en de inzet van het grondbeleidsinstrumentarium. Voor het overige deel is het belangrijk om in te schatten of de markt de benodigde nieuwe bouwplannen snel genoeg gaat oppakken. Indien nodig kan op gebieds-, project- en op plotniveau gekozen worden voor een actieve gemeentelijke rol.

Vanwege de beperkte beschikbare (financiële) middelen en organisatorische capaciteit moet de gemeente voortdurend afwegen en prioriteren met welke projecten het meest kan worden bijgedragen aan de ambities. Het prioriteren betekent niet dat bepaalde andere projecten nooit gerealiseerd zullen worden, we kunnen het als gemeente echter niet alleen en zullen samen met partijen in de stad moeten investeren en risico's delen. Voor die projecten waarbij de gemeente zelf minder inzet kan plegen is het van groot belang dat de gemeente samenwerkingen met marktpartijen en institutionele partners aangaat waarbij de gemeente ook zaken durft over te laten aan andere partijen. Op die manier kan constructief worden gewerkt aan een stad waar het (nog) prettig(er) wonen en leven is.

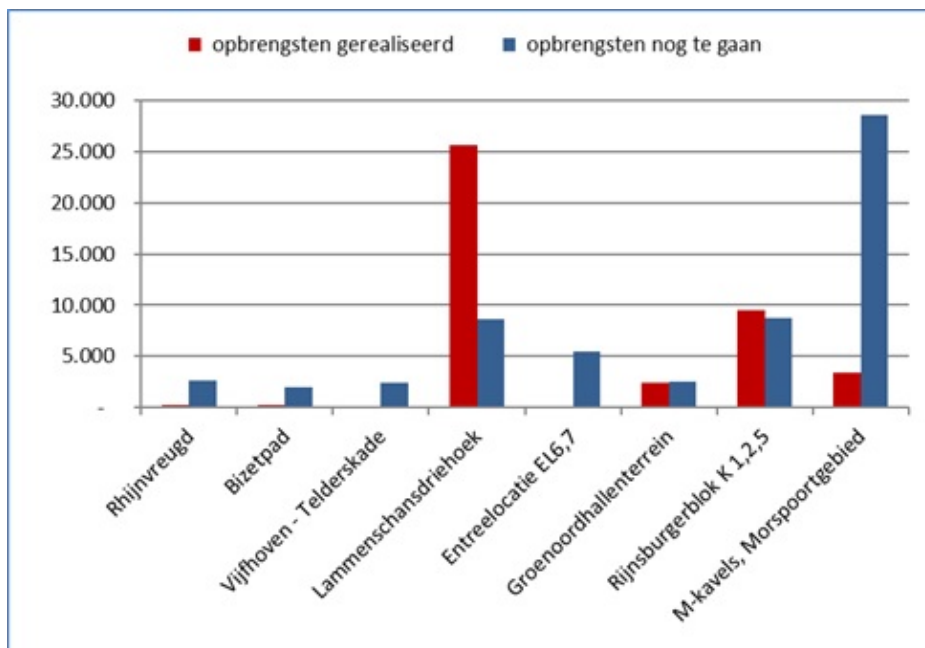
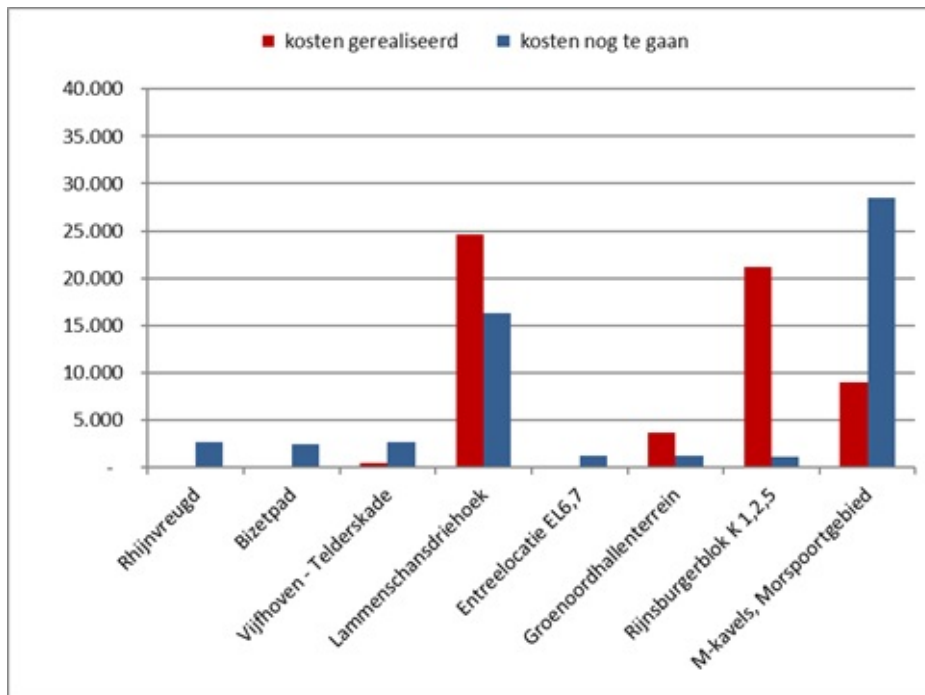
Een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de grondexploitaties (BIE)

Het totaalresultaat van de grondexploitaties (ook wel 'Bouwgronden In Exploitatie', afgekort BIE), bedraagt per 1 januari 2025 € 11,9 miljoen negatief (tekort). Voor de dekking van de grondexploitaties met een negatief resultaat zijn voorzieningen getroffen voor in totaal een bedrag van € 15,7 miljoen. De in 2024 nieuw geopende grondexploitatie Entreelocatie EL6,7 heeft een verwacht positief grondexploitatieresultaat van ruim € 3,7 miljoen. Daarnaast zijn in 2024 Bizetpad en Telderskade-Vijfhoven in uitvoering gegaan met een tekort per 1-1-2025 van respectievelijk € 0,5 en € 0,7 miljoen. De cumulatieve boekwaarde voor alle BIE's bedraagt € 17,9 miljoen.

	Boekwaarde	Resultaat (NCW)
Projectnaam	(31-12-2024)	(1-1-2025)
Rhijnvreugd	5.156	-55.856
Bizetpad	165.636	-515.957
Vijfhoven - Telderskade	-523.729	-690.634
Lammenschansdriehoek	1.036.113	-5.984.541
Entreelocatie EL6,7	-118.127	3.728.516
Groenordhallenterrein	-1.246.056	55.458
Rijnsburgerblok K 1,2,5	-11.635.586	-3.698.450

M-kavels, Morspoortgebied	-5.618.014	-4.747.550
Totaal BIE	-17.934.608	-11.909.015
	NCW = Netto Contante Waarde	

In de volgende grafieken is zowel realisatie als de prognose van nog te realiseren investeringen en opbrengsten zoals gerapporteerd in het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties 2025 per 1-1-2025 weergegeven. Daaruit blijkt dat er met name nog grote investeringen plaatsvinden in Lammenschansdriehoek en Stationsgebied; bij deze laatste voornamelijk in deelgebied de M-kavels aangezien in Rijsburgerblok K1,2,5 de investeringen grotendeels gedaan zijn. Daarnaast zijn er naast Rhijnvreugd een drietal kleinere grondexploitaties nieuw geopend in 2024 waarvoor zowel de investeringen als opbrengsten grotendeels nog in de toekomst zullen plaatsvinden. Het betreft de grondexploitaties Bizetpad, Telderskade-Vijfhoven en Entreegebied EL6,7.

Medio 2025 is op hoofdlijnen een update van de grondexploitaties gemaakt. Hierover wordt gerapporteerd in de tweede Voortgangsrapportage 2025 die gelijktijdig met deze begroting in de raad zal worden behandeld.

Een onderbouwing van de winstneming

Volgens de voorschriften van de BBV worden winsten pas genomen op het moment dat deze zich manifesteren. In de regel dus als er sprake is van een positief grondexploitatieresultaat bij afsluiten van deze exploitatie. Onder strikte voorwaarden kan en dient tussentijds winst worden genomen. Als eenduidige systematiek is daartoe de Percentage of Completion (POC) methode voorgeschreven (BBV). Aangezien de meeste grondexploitaties zoals hierboven aangegeven een negatief resultaat hebben en de Entreelocatie net is gestart, wordt er voor 2026 geen winstneming voorzien.

Beleidsuitgangspunten in relatie tot de risico's van grondzaken.

Binnen het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties worden de financiële effecten van de risico's in de projecten (benodigde weerstandscapaciteit) geconfronteerd met de beschikbare risicobuffers (aanwezige weerstandscapaciteit). Het gemeentelijke weerstandsvermogen is gedefinieerd als de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. Daarbij streeft de gemeente Leiden naar een weerstandsvermogen dat ten minste voldoende is, dat wil zeggen een weerstand coëfficiënt van minimaal 1,0. De beschikbare weerstandscapaciteit voor de grondexploitaties bevindt zich in de reserve 'Risico's projecten in uitvoering'. Deze reserve wordt gevoed vanuit de reserve Grondexploitaties, de centrale reserve bij het Grondbedrijf. Als de benodigde risicoreserve naar beneden wordt bijgesteld, vloeien de middelen ook weer terug naar de reserve Grondexploitaties. De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald

door voor de projecten in uitvoering (BIE, Bouwgronden In Exploitatie), risico's te inventariseren en te kwantificeren. De risico-buffer in de reserve Risico's projecten in uitvoering is per 1-1-2025 € 5,2 miljoen.

3.2.8 Subsidies

Subsidiekaders

Subsidiëring is één van de middelen die de gemeente heeft om de beleidsdoelen uit te voeren. De doelen en bijbehorende prestaties worden opgenomen in de programmabegroting en vormen de basis voor de subsidieverlening. In beleidsnota's maken wij de afweging op welke manier wij onze doelen willen realiseren. Bijvoorbeeld door regelgeving, communicatie of door bekostiging van bepaalde activiteiten of diensten. Dit laatste kan door de gemeente zelf worden uitgevoerd, of door middel van subsidie of inkoop. Dat 'zelf uitvoeren' kan ook in samenwerking met andere gemeenten (bijvoorbeeld een gemeenschappelijke regeling). Als er gebruik wordt gemaakt van het middel subsidiëring gelden in ieder geval de Algemene Wet Bestuursrecht en de Algemene Subsidieverordening gemeente Leiden (ASV). Daarnaast zijn er extra afzonderlijke subsidieregelingen met aanvullende regels op verschillende beleidsterreinen. Zie ook www.leiden.nl/subsidies. Het college stelt voor 2026 een aantal subsidieplafonds vast. Hiermee legt het college vast welk bedrag maximaal beschikbaar is voor een subsidieregeling. Deze paragraaf geeft daar informatie over.

Indexering 2026

In de begroting 2026 zijn de subsidies met 3,40% geïndexeerd. Met uitzondering van de subsidies die worden verstrekt vanuit de Decentralisatie-uitkeringen voor Vrouwenopvang en Maatschappelijke opvang, aangezien die decentralisatie-uitkeringen vanuit het rijk niet geïndexeerd worden. Deze subsidieposten vallen onder Programma 9.

Subsidiestaat

Hieronder is het overzicht opgenomen met de subsidies per programma/beleidsterrein.

Programma	Beleidssterrein	PB 2025	PB 2026	Verschil
1 Bestuur en dienstverlening		288.745	165.913	
	Bestuur	288.745	165.913	-122.832
3 Economie		2.216.350	2.075.861	
	Circulaire Economie	229.778	-	-229.778
	Faciliteren/Stimuleren van ondernemen	664.148	700.515	36.367
	Marketing en promotie	615.736	636.671	20.935
	Ruimte om te ondernemen	168.780	173.668	4.888
	Vitale Binnenstad en Kennisstad	537.908	565.007	27.099
5 Omgevingskwaliteit		218.028	37.746	
	Klimaatadaptatie	181.523	-	-181.523
	Openbaar groen	36.505	37.746	1.241
6 Stedelijke ontwikkeling		2.470.983	291.363	
	Energietransitie	1.314.582	56.870	-1.257.712
	Gemeentelijk vastgoed	808.743	-	-808.743
	Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	43.234	44.704	1.470
	Wonen	304.424	189.789	-114.635
7 Jeugd en onderwijs		10.282.677	9.615.347	
	Jeugd	1.887.126	1.899.586	12.460
	Onderwijsbeleid	6.635.746	5.979.877	-655.869
	Onderwijshuisvesting	3.072	3.176	104
	Peuterspeelopvang en kinderopvang	1.756.733	1.732.708	-24.025
8 Cultuur, sport en recreatie		16.527.327	16.406.446	
	Cultureel erfgoed	298.354	308.499	10.145
	Cultuur	14.500.680	15.054.362	553.682
	Recreatie	309.662	37.739	-271.923
	Sport	1.418.631	1.005.846	-412.785

Programma	Beleidssterrein	PB 2025	PB 2026	Vershil
9 Maatschappelijke ondersteuning		26.834.211	26.031.275	
	Kwetsbare groepen	18.580.461	17.608.167	-972.294
	Ondersteuning	5.790.191	5.983.318	193.127
	Preventie	804.251	826.834	22.583
	Sociale binding en participatie	1.659.308	1.612.956	-46.352
10 Werk en inkomen		3.120.363	2.364.678	
	Arbeidsparticipatie	1.032.459	350.503	-681.956
	Maatsch. participatie en onderst. minima	1.647.024	1.558.305	-88.719
	Schuldhulpverlening	440.880	455.870	14.990
Eindtotaal		61.958.684	56.988.629	-4.970.055

*Toelichting subsidiestaat:
voor de begrote bedragen van de PB 2025 is opgenomen de stand per 28 augustus 2025*

Het totaal van de subsidies begroot in 2026 bedraagt € **56.988.629**. Dit bedrag is € **4.970.055** lager dan het begrote bedrag in 2025. Het verschil wordt in grote lijnen verklaard door de volgende posten (mutaties groter dan € 100.000 per beleidssterrein).

Programma 1 Bestuur en dienstverlening

Bestuur

In 2025 is een subsidie van € 80.000 verstrekt voor 80 jaar Bevrijdingsdag. Deze subsidie verstrekken we om de 5 jaar. En er is een subsidie van € 45.000 voor de Molukse Graven Rhijnhof.

Programma 3 Economie

Circulaire economie

In 2025 is € 229.778 beschikbaar voor circulaire economie. Hiervan is € 127.900 beschikbaar uit 2024.

Programma 5 Omgevingskwaliteit

Klimaatadaptie

In 2025 is een bedrag beschikbaar voor de groene daken subsidie deze subsidie loopt af eind 2025.

Programma 6 Stedelijke ontwikkeling

Energietransitie

In 2025 is er € 1.314.582 beschikbaar aan subsidies voor energiearmoede en lokale initiatieven energietransitie. Grotendeels betreft dit middelen die het Rijk beschikbaar heeft gesteld via specifieke uitkeringen.

Gemeentelijk vastgoed

In 2025 is € 808.743 beschikbaar voor startbouwimpuls subsidie (SBI-subsidie).

Wonen

In 2025 is er een restbudget overgeheveld van €119.831 uit 2024. De gemeenteraad heeft een budget beschikbaar gesteld voor de subsidie van het huurteam, de werkzaamheden waren in 2024 nog niet afgerond waardoor deze zijn overgeheveld naar 2025.

Programma 7 Jeugd en Onderwijs

Onderwijsbeleid

In 2026 is het subsidiebudget op beleidssterrein 'Onderwijsbeleid' € 656.000 lager dan in 2025. Dit komt doordat het budget in 2025 incidenteel verhoogd is met € 563.000, in verband met de besteding van de balanspost van de specifieke uitkering voor onderwijsachterstanden. Daarnaast is er vanuit Gelijke Kansen subsidie begroot voor brugfunctionarissen. Deze subsidie loopt tot en met schooljaar 2025-2026, waardoor er in 2026 slechts half zo veel begroot is als voor 2025.

Programma 8 Cultuur, sport en recreatie

Cultuur

Op het beleidssterrein cultuur staat in 2026 € 554.000 minder begroot dan in 2025. In 2025 is een incidenteel budget begroot van €181.566, wat is overgeheveld uit 2024 uit het resterende budget van de energiecompensatie culturele instellingen (deze is besteed aan verschillende doeleinden binnen cultuur). Daarnaast is een SISA SPUK impact jongeren en talen incidenteel beschikbaar in 2025 van €210.593. Ten slotte

is het laatste verschil verklaarbaar doordat er in 2025 een bedrag van €100.000 beschikbaar gesteld in de begroting voor kunst in het singelpark.

Recreatie

Op het beleidsterrein recreatie staat in 2026 € 272.000 minder begroot dan in 2025. In 2025 is een incidenteel budget begroot van €273.164, wat is overgeheveld uit 2024 voor het revolverende evenementenfonds. Dit budget is niet opgenomen in de begroting van 2026

Sport

Op beleidsterrein 'Sport' staat in 2026 € 424.000 minder begroot dan in 2025. Dit komt doordat er in 2025 een incidenteel budget van € 226.000 begroot staat voor de subsidieregeling sportstimulering. Verder valt een deel van het budget voor de combinatiefunctionarissen (€ 125.000) weg per 2026 omdat dit tijdelijk geld betreft. Tenslotte staat er nog € 50.000 incidenteel budget in 2025 afkomstig van de motie 'Topsport voor iedereen'.

Programma 9 Maatschappelijke ondersteuning

Kwetsbare groepen

In 2026 is het subsidiebudget op beleidsterrein 'Kwetsbare groepen' lager dan in 2025. Het grootste verschil (€ 650.000) wordt veroorzaakt door aflopende incidentele subsidiebudgetten aan de Binnenvest voor het Maansteenpad, zowel uit lokaal als regionaal budget. Verder is er in 2025 incidenteel extra budget (€ 340.000) beschikbaar voor de vrouwenopvang.

Ondersteuning

De stijging van het subsidiebudget op beleidsterrein 'Ondersteuning' is volledig het gevolg van de indexering.

Programma 10 Werk en Inkomen

Arbeidsparticipatie

De daling van het begrote subsidiebedrag van per saldo € 682.000 wordt veroorzaakt door een tweetal subsidies. De regionale subsidies aan de bibliotheken voor de uitvoering van het volwassenenonderwijs (WEB) zijn € 361.000 lager begroot. Dit kan in de loop van 2026 worden gewijzigd, er zijn voldoende WEB-middelen beschikbaar. De subsidie aan de stichting Vluchtelingenwerk voor de maatschappelijke begeleiding van statushouders (wettelijke taak) is voor 2026 nog niet begroot. Deze subsidie zal begin 2026 worden begroot en kan gedekt worden uit de beschikbare rijksmiddelen inburgering. Hierdoor daalt het begrote subsidiebedrag met € 321.000.

Motie Subsidieregister

Bij de Kaderbrief 2023-2027 (RV23.0049.56) is door de gemeenteraad de motie 'Een inzichtelijker subsidieregister' (M.23.0049.56) aangenomen om tot een gebruiksvriendelijker subsidieregister te komen. In 2025 is de uitwerking van deze motie afgerond. Het subsidieregister is ook [online te raadplegen](#) via de gemeentewebsite.

Programma	Beleidssterrein	Prestatie	Project	PB 2026
Bestuur en dienstverlening	Bestuur	01A205 Adviseren bestuur over communicatie	914977 Slavernijverleden	20.680
			917100 overige subsidies niet overheid	32.233
			917171 Stg Dodenherdenking Leiden	3.424
			917172 Stg Herdenking Leids Indië Monument	366
			917173 Oranjevereniging Leiden	9.210
			917313 MJIP Beheer Begraafpl St Rhijnhof	100.000
Cultuur, sport en recreatie	Cultureel erfgoed	08B104 Uitvoeren erfgoedbeleid met partners	917113 Pieterskerk	98.064
			917141 SR Hist. stadsbeeld - winkelpuien	81.534
			917142 SR Hist. stadsbeeld - kleuren	30.018
			917143 SR Hist. stadsbeeld - gevelreclame	15.009
			917144 SR Hist. stadsbeeld - openb. ruimte	30.018

Programma	Beleidsterrein	Prestatie	Project	PB 2026
			917268 Open Monumentendagen	22.836
			917305 Historisch Stadsbeeld	31.020
	Cultuur	08A101 Ondersteunen voorstellingen-podiumaanbod	9xxxxx SR Meerjarige cultuursubsidies 2026-2028	6.289.822
			9xxxxx SR Culturele projecten	289.520
			9xxxxx SR Kleine projecten	123.720
			917110 Imperium theater	4.203
			917000 overige subsidies overheid	234.032
		08A102 Ondersteunen museaal aanbod	917039 SieboldHuis	183.930
			917183 Wevershuisje	5.207
		08A103 Ondersteunen educatief aanbod	917000 overige subsidies overheid	50.000
			917004 BplusC	6.239.240
			917046 BplusC huisvestingsproces	41.856
			917114 Ars aemula naturale	142.271
			9xxxxx Ars aemula naturale verbouwing	700.000
			917999 StCultuureducatiegr-Verwonder om de ho	240.979
		08A105 Ondersteunen amateurkunstverenigingen	917150 SR Amateurkunst Leiden	194.683
			9xxxxx Ondersteuning amateurkunst	24.663
		08A106 Ondersteunen lokale media	917167 Wettelijke bijdrage lokale omroep	113.803
			917227 Mediafonds	116.433
			917100 overige subsidies niet overheid	60.000
	Recreatie	08D102 Beheer en exploitatie volkstuinten	914674 Recreatief tuinieren	37.739
	Sport	08C101 Exploiteren gem sportaccommodaties	917100 overige subsidies niet overheid	143.181
		08C201 Leidenaren bewegen voldoende	914301 SISA H30 Brede Spuk combin.functies	286.049
			914302 SISA H30 Brede Spuk lok.uitv.sport.akk.	60.764
			917001 Schoolsportcie Leiden	94.735
			917100 overige subsidies niet overheid	122.330
			917103 Leidse sportfederatie	7.578
			917104 Stichting marathon	32.563
			917151 DV incidentele subsidies sportevenement	34.254
			917152 DV Subsidie Jeugdsport.	68.512
			917156 Stichting ijsbaan Leiden	2.439
			917157 Stichting topsport Leiden	151.039
			917253 Singelloop	2.402
Economie	Faciliteren/Stimuleren van ondernemen	03B102 Verbet. Aansl. onderwijs-arbeidsmarkt	914536 PLNT Leiden Centrum voor Innovatie	168.887
			917257 LEFF	6.002

Programma	Beleidssterrein	Prestatie	Project	PB 2026
			917258 Gulliver	6.002
		03B201 Stim. en acquis kennisintens. bedrijvig	910955 Ondernemersvereniging Bio Science Park	275.539
			917042 Innovation Quarter	227.197
			917282 Medical Delta	11.259
			917283 Science meets business	5.629
	Marketing en promotie	03C101 Citymarket stim. toerist. aantrekkelijk	917100 overige subsidies niet overheid	34.155
			917120 Leiden en Partners	369.496
		03C102 Faciliteren Centrummanagement Leiden	917041 Centrummanagement	233.020
	Ruimte om te ondernemen	03A101 Regionale en lokale beleidsontwikkeling	917100 overige subsidies niet overheid	100.550
		03A102 Ontwikkelen Leiden Bio Science Park	913826 St. Ruimte Onderzoek Nederland (SRON)	73.118
	Vitale Binnenstad en Kennisstad	03E101 Vitale Binnenstad	917280 SR vitale binnenstad	450.365
		03E201 Kennisstad	918217 Kennisstad algemeen	45.000
			918222 PkvV – Student en Stad	69.642
Jeugd en onderwijs	Jeugd	07A101 Betrekken jeugd via jeugdparticipatie	917100 overige subsidies niet overheid	67.132
		07A102 Waarborgen kwal (openbare) speelruimte	917118 Leidse bond van speeltuinver.	98.992
		07A202 Vanuit CJG org. informatie en opvoeding	917009 St. Kwadraad	48.050
			917022 GGZ Rivierduinen	34.462
			917025 Stichting 1801 - Onderwijsadvies	24.460
			917036 Hecht	616.196
			917043 JES	22.518
			917100 overige subsidies niet overheid	29.877
			917293 Coöperatie Verloskunde Praktijk Leiden	18.045
			919980 Z/20/1596353 St Hogeschool Leiden	16.888
		07A203 Vanuit het CJG organiseren jeugdhulp	917100 overige subsidies niet overheid	6.842
		07A301 Doen organiseren specialistische hulp	914286 SISA VWS H26 Randvoorwaarden Jeugdhulp	916.124
	Onderwijsbeleid	07C101 Waarborg aanbod, kwaliteit, deelname VVE	917025 Stichting 1801 - Onderwijsadvies	107.331
			917036 Hecht	31.474
			917043 JES	765.534
			917147 SR Peuterspeelopvang en VE	1.899.758
		07C102 Stim. Hoogwaardig taalaanbod	917043 JES	170.241
			917053 SR internationale taalklassen	210.936
			917059 SCOL	286.418
			917060 PROO	269.332
			917100 overige subsidies niet overheid	103.400

Programma	Beleidssterrein	Prestatie	Project	PB 2026
			917273 Jeugdtheaterhuis	24.011
			917303 SR Brugfunctionaris	144.760
		07C103 Bevord. Samenw. Ouder en Prof.	917004 BplusC	114.483
			917025 Stichting 1801 - Onderwijsadvies	10.849
			917043 JES	142.692
		07C201 Onderst. zorg leerlingen spec. behoeften	917002 Schoolbesturen bao	27.680
			917003 Schoolbesturen vo	135.468
			917025 Stichting 1801 - Onderwijsadvies	170.984
		07C202 Stim. samenwerking voorzieningen onderw	914519 Z/21/3223901 St Openbaar Primair en Sp	19.198
			917000 overige subsidies overheid	196.692
			917052 SR bekostiging conciërges po	364.017
			917100 overige subsidies niet overheid	208.527
		07C301 Stimul. aanbod leerlingen eigen talenten	917005 Bright Kids (hoogbegaafden)	28.779
			917100 overige subsidies niet overheid	23.150
			917262 Technolab	91.897
		07C303 Bevorderen toekomstgerichte talentontwik	917169 Vereniging Natuurbeleving	19.302
			917170 Vereniging Leidse Schooltuinen	38.073
			917262 Technolab	35.417
			917263 Stichting naar buiten	45.557
			917264 Naturalis Verwonderpaspoort	35.417
		07C401 Sturing geven op uitvalcijfers met RMC	917051 SR voortijdig schoolverlaten	258.500
	Onderwijshuisvesting	07D102 In stand houden bestaande gebouwenvoorrrd	917147 SR Peuterspeelopvang en VE	3.176
	Peuterspeelopvang en kinderopvang	07B101 Zorgdr. Vold. aanbod peuterspeelopvang	917147 SR Peuterspeelopvang en VE	1.634.478
			917198 Cardea Jeugdzorg	98.230
Maatschappelijke ondersteuning	Kwetsbare groepen	09D101 Preventie verslaving, dak- en thuisloosh	917100 overige subsidies niet overheid	111.035
			917304 SR Maats. zorg LR bestaand	663.146
		09D102 Toel. zorg verslavings- en psychia. prob	917100 overige subsidies niet overheid	179.037
			917214 St. Vluchtelingenwerk ZWN	311.760
			917297 Diaconie Protestantse Gem.	58.518
			917304 SR Maats. zorg LR bestaand	438.562
		09D103 Uitv. opvang en huisvesting kwetsbare gr	917012 Binnenvest	5.492.755
			917021 Brijder Verslavingsgroep	25.548
			917036 Hecht	119.958
			917050 Binnenvest – Maansteenpad	780.000
			917304 SR Maats. zorg LR bestaand	2.511.708

Programma	Beleidssterrein	Prestatie	Project	PB 2026
			917310 SR Maats. zorg LR nieuw	400.000
			918254 Limor	657.000
		09D104 Uitv. geven aan beschermd wonen	910049 zorgwoningen De Haardstee	40.000
			917012 Binnenvest	7.500
			917220 Coöperatie SWT	193.455
			917304 SR Maats. zorg LR bestaand	68.374
		09D201 Voorkomen geweld in huiselijke kring	917011 Rosa manus	3.915.000
			917022 GGZ Rivierduinen	128.816
			917036 Hecht	1.390.885
			917208 Reclassering Nederland	115.110
	Ondersteuning	09C101 Organiseren toegang sociale wijkteams	917220 Coöperatie SWT	5.636.170
		09C202 Organiseren aanbod maatwerk WMO voorz.	917220 Coöperatie SWT	347.148
	Preventie	09B101 Organiseren samenhangend aanbd mtsch.wrk	912060 St MEE	188.383
			917008 Leidse ver. van mantelzorg	12.807
			917100 overige subsidies niet overheid	17.878
			917221 St. Happy Motion	9.931
		09B201 Uitv wettelijke tkn basisgezondheidszorg	914304 SISA H30 Brede Spuk kansrijke start	121.528
			917022 GGZ Rivierduinen	193.280
			917100 overige subsidies niet overheid	116.909
			917894 Stichting Lumen	166.118
	Sociale binding en participatie	09A101 Organiseren voorzieningenaanbod	914310 SISA H30 Brede Spuk versterken soc.basis	164.063
			914313 SISA H30 Brede Spuk welzijn op recept	82.032
			917009 St. Kwadraad	163.273
			917100 overige subsidies niet overheid	32.318
			918214 SOL Rotterdam	24.038
			918228 SR SSB Opgroeien	228.117
			918229 SR SSB Samen Meedoen	93.648
		09A102 Organiseren act. maatschappelijke partic	914675 Jeugddorp	3.782
			917100 overige subsidies niet overheid	11.082
			917153 SR Maatschappelijke Initiatieven	157.172
			917154 DV Subsidiering Bejaardensociëteiten	8.984
			917155 DV Subs. Wijk- en Buurtverenigingen	107.992
			917199 COC Leiden	48.920
			917251 Scarabee	12.007

Programma	Beleidsterrein	Prestatie	Project	PB 2026
			918198 Integratiegelden	25.215
			918230 SR SSB Basiskracht	225.716
		09A103 Bevorderen cliëntbetrokkenheid	917018 St. Platform gehandicapten	49.304
			917026 Platform vluchtelingen	16.860
			917027 HTIB	13.259
			917028 Radius	80.486
			917100 overige subsidies niet overheid	7.875
			917197 Adviesraad WMO Leiden	37.987
			917246 Stichting Narcis	5.404
			917247 Vrouwenennetwerk	6.002
		09A104 Uitv. Basisfuncties onderst vrijw.werk	910928 subsidie hospice Issoria	3.673
			917219 St. Vrienden van Xenia Hospice	3.747
Omgevingskwaliteit	Openbaar groen	05C301 Ontwikk en uitv beleid dierenwelzijn	917271 Dierenambulance	37.746
Stedelijke ontwikkeling	Energietransitie	06D101 Energiebesparing	913378 Huurders corporaties energiearmoede	56.870
	Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	06A103 Opst. en act. ruimtelijk instrumentarium	917226 Regionaal architectuur platform	44.704
	Wonen	06C102 Uitvoering prestatieafspraken 2020-2025	913965 huurteam	185.776
		06C103 Regionale woonagenda en woonruimteverd.	917100 overige subsidies niet overheid	4.013
Werk en inkomen	Arbeidsparticipatie	10A101 Inz. re-integratie en participatievoorz.	917192 Dressed for Succes	11.608
			917193 JobOn (Voorheen de Broekriem)	21.495
			917195 VLS Ekklesia	5.805
		10A102 Aanbieden volwasseneneducatie	910373 bibliotheek	239.558
			917004 BplusC	72.037
	Maatsch. participatie en onderst. minima	10B205 Subsidies minimabeleid	917100 overige subsidies niet overheid	1.119.429
			917188 Urgente Noden Leiden	67.263
			917189 Voedselbank Leiden e.o.	41.060
			917220 Coöperatie SWT	87.434
			917301 Volwassenenenfonds Sport & Cultuur	243.119
	Schuldhulpverlening	10D201 Uitvoeren schuldhulpverlening	917220 Coöperatie SWT	455.870
Eindtotaal				56.988.629

Overzicht subsidies boven € 100.000

Organisaties waaraan in 2026 naar verwachting een subsidiebedrag van € 100.000 of meer wordt toegekend:

Organisatie naam	nr Doel	Beleidsdoel
Academisch Ziekenhuis Leiden	7A3	Goede specialistische hulp beschikbaar
Coöperatie SWT Leiden en omgeving U.A.	9B1	Inwoners zijn zo zelfredzaam mogelijk
	9C1	Integrale zorg en ondersteuning op maat
	9D2	Verminderen van (de gevolgen van) huiselijk geweld
	10B2	Armoedebestrijding
Energiek Leiden	6D1	Klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050
Hecht	7A2	Goede (gebiedsgerichte) ondersteuning en hulp aan jeugd en gezin
	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren
	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
	9D2	Verminderen van (de gevolgen van) huiselijk geweld
Humanitas	9A1	Sociale binding en participatie van inwoners is hoog
Indigo i-psy PsyQ Brijder B.V.	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
InnovationQuarter	3B2	Meer kennisintensieve bedrijvigheid
Smallsteps BV (Partou)	7C1	Goede onderwijskansen voor kinderen en jongeren
Stichting 1801	7A2	Goede (gebiedsgerichte) ondersteuning en hulp aan jeugd en gezin
	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren
	7C2	Goede onderwijs-ondersteuning en samenwerking in het onderwijs
Stichting @ease	9A1	Sociale binding en participatie van inwoners is hoog
Stichting Agglomeratieomroep Holland Centraal	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
Stichting Bibliotheek Bollenstreek	10A1	Leidenaren hebben werk en zijn daardoor minder uitkeringsafhankelijk
Stichting Bibliotheek plus Centrum voor Kunst en Cultuur	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
	8A3	Leiden onderscheidt zich (inter)nationaal met kennis en cultuur
	8C2	Iedere Leidenaar heeft een gezonde en actieve leefstijl
	3E2	Kennisstad
	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren
Stichting Bibliotheek Rijn en Venen	10A1	Leidenaren hebben werk en zijn daardoor minder uitkeringsafhankelijk
Stichting Cardea Jeugdzorg	7B1	Kwalitatief goed en toegankelijk aanbod van kindercentra
Stichting Centrummanagement Leiden (CML)	3C1	Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden
Stichting Comité Ondersteuning Ogedocumenteerden Leiden (COOL)	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
Stichting Confessioneel Onderwijs Leiden	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren
Stichting Cultuureducatiegroep	8A3	Leiden onderscheidt zich (inter)nationaal met kennis en cultuur
	8C2	Iedere Leidenaar heeft een gezonde en actieve leefstijl
	3E2	Kennisstad
Stichting De Binnenvest	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
Stichting Hogeschool Leiden	3E2	Kennisstad
Stichting Japanmuseum Sieboldhuis	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
Stichting Jeugd en Samenleving Rijnland	7A2	Goede (gebiedsgerichte) ondersteuning en hulp aan jeugd en gezin
	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren

Organisatie naam	nr Doel	Beleidsdoel
	7C4	Zoveel mogelijk leerlingen volgen onderwijs en halen een startkwalificatie of verwerven een werkplek
Stichting Kwadraad	9A1	Sociale binding en participatie van inwoners is hoog
Stichting Leiden Bio Science Park	3B2	Meer kennisintensieve bedrijvigheid
Stichting Leids Stimuleringsfonds Lokale Journalistiek	8A1	Sterke culturele basisinfrastructuur, voor alle hierbij behorende prestaties kwalitatief hoogstaand, divers en inclusief
	8A2	Cultuur draagt bij aan maatschappelijke doelen door culturele activiteiten
Stichting Lumen Holland Rijnland	9B1	Inwoners zijn zo zelfredzaam mogelijk
	9B2	Gezondheidsproblemen worden voorkomen
	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
Stichting MEE Zuid-Holland Noord	9B1	Inwoners zijn zo zelfredzaam mogelijk
Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen	5D1	Duurzame leefomgeving
Stichting Onderwijswinkel Leiden-Noord	9A1	Sociale binding en participatie van inwoners is hoog
Stichting Openbaar Primair en Speciaal Onderwijs Leiden-Leiderdorp	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren
	7C2	Goede onderwijs-ondersteuning en samenwerking in het onderwijs
Stichting Peuterspeelzalen Leiden e.o.	7B1	Kwalitatief en goed toegankelijk aanbod van kindercentra
	7C1	Gelijke kansen voor kinderen en jongeren
	8B1	Het Leids verleden wordt duurzaam ingezet als onderscheidende kracht: kennis en collecties op het gebied van cultureel erfgoed zijn bruikbaar voor diverse groepen en het cultureel erfgoed wordt behouden voor toekomstige generaties.
Stichting PLNT	3B2	Meer kennisintensieve bedrijvigheid
Stichting Reclustering Nederland	9D2	Verminderen van (de gevolgen van) huiselijk geweld
Stichting Rivierduinen	7A2	Goede (gebiedsgerichte) ondersteuning en hulp aan jeugd en gezin
	9B2	Gezondheidsproblemen worden voorkomen
	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
	9D2	Verminderen van (de gevolgen van) huiselijk geweld
Stichting Stadspartners Leiden Stad van Ontdekkingen	3C1	Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden
Stichting Technolab Leiden	7C3	Als Kennisstad toekomstbestendig onderwijs bevorderen met extra aandacht voor duurzaamheid, internationalisering en talentontwikkeling
	3B1	Sterker ondernemersklimaat
Stichting Topsport Leiden	8C2	Iedere Leidenaar heeft een gezonde en actieve leefstijl
Stichting VluchtelingenWerk Nederland	9D1	Stabiele leefsituatie voor kwetsbare groepen
Stichting Volwassenenfonds Sport & Cultuur	10B2	Armoedebestrijding
Stichting "Voor Elkaar" Leiden	9A1	Sociale binding en participatie van inwoners is hoog
Stichting Vrouwenopvang Rosa Manus	9D2	Verminderen van (de gevolgen van) huiselijk geweld

Subsidieplafonds 2026

Bij het vaststellen van de Verordening tot wijziging van de Algemene Subsidieverordening Leiden 2021 (RV.22.0081) is door de gemeenteraad de motie "Informerend subsidieplafonds" (M.22.0081.01) aangenomen om duidelijk geïnformeerd te worden over ingestelde subsidieplafonds.

In onderstaand overzicht zijn alle door het college ingestelde subsidieplafonds, onder voorbehoud van goedkeuring van de begroting, opgenomen.

Nr.	Naam subsidieregeling	Bedrag subsidieplafond 2026
1	Subsidieregeling Amateurnkunst Leiden	€ 194.683
2	Subsidieregeling Bekostiging conciërges primair onderwijs	€ 364.017
3	Subsidieregeling Circulair Herwaarderen	
	Categorie A Circulaire ondernemersinitiatieven	€ 150.000
	Categorie B Circulaire bewonersinitiatieven	€ 30.000
4	Subsidieregeling Meerjarige cultuursubsidies 2026-2028	
	Deelplafond activiteit	
	a. Broedplaats	€ 77.550
	b. Cultuurparticipatie beeldende kunst en theater voor kinderen en jongeren	€ 154.692
	c. Cultuurparticipatie in de wijken	€ 75.890
	d. Poppodium	€ 1.261.480
	e. Een Schouwburg en stadsgehoorzaal	€ 3.546.620
	f. Vlakke vloertheater	€ 517.000
	g. Andre culturele activiteiten	€ 656.590
5	Subsidieregeling Culturele projecten	
	Titel II Culturele projecten	€ 237.820
	Titel III Kennis en Cultuur	€ 51.700
	*Indien het subsidieplafond voor titel II of titel III niet is bereikt, wordt het restant aan het subsidieplafond voor titel III of titel II toegevoegd.	
6	Subsidieregeling Kleine projecten cultuur en publicaties	
	Titel II Kleine culturele projecten	€ 111.672
	Verdeeld over de perioden:	
	januari tot en met april € 37.224	
	mei tot en met augustus € 37.224	
	september tot en met december € 37.224	
	Titel III Publicatiesubsidies	€ 12.408
	Verdeeld over de perioden:	
	januari tot en met april € 4.136	
	mei tot en met augustus € 4.136	
	september tot en met december € 4.136	
	*Indien het subsidieplafond voor een aanvraagperiode niet is bereikt, wordt het restant aan het subsidieplafond voor de eerstvolgende aanvraagperiode toegevoegd.	
7	Subsidieregeling Historisch Stadsbeeld	€ 156.579
	Uitbreiding pilot (A.24.0056.08)	€ 31.020
8	Subsidieregeling Huisvesting bijzondere doelgroepen	€ 400.000
9	Subsidieregeling Internationale taalklassen	€ 320.000
10	Subsidieregeling Isolerende Maatregelen Vve's Leiden 2023-2029	€ 1.740.000
11	Subsidieregeling Leidse Onderwijsinnovatie	€ 380.283

Nr.	Naam subsidieregeling	Bedrag subsidieplafond 2026
12	Subsidieregeling Maatschappelijke Initiatieven	€ 157.172
13	Subsidieregeling Maatschappelijke Zorg Leidse Regio	
	Categorie A Bestaande initiatieven	€ 4.103.785
	Categorie B Nieuwe initiatieven	€ 400.000
14	Subsidieregeling Sportstimulering	€ 226.000
15	Subsidieregeling Voortijdig schoolverlaten	€ 258.500
16	Subsidieregeling Vitale Binnenstad	
	Categorie A subsidie beeldbepalend initiatief	€ 225.183
	Categorie B impulssubsidie	€ 225.183
17	Subsidieregeling Vrijwilligersorganisaties Sterke sociale basis	
	Thema Opgroeien	€ 228.117
	Thema Samen Meedoen	€ 93.648
	Thema Basiskracht	€ 225.716

3.2.9 Taakstellingen en reserveringen

Inleiding

De raad wordt via de planning- en controlcyclus geïnformeerd over de voortgang van de realisatie van de taakstellingen. Omdat de invulling van taakstellingen gedurende het jaar op elk moment kan plaatsvinden biedt een overzicht van taakstellingen een momentopname. In deze paragraaf geven wij het actuele overzicht van de hoogte van de overgebleven taakstellingen. Daarbij geven wij aan op welke wijze waarop we de nog openstaande taakstellingen vanaf 2028 willen realiseren.

Overzicht taakstellingen

	2026	2027	2028	2029
Taakstelling Sociaal Domein (specialistische jeugdhulp)	-	-	-458.386	-2.558.386

Taakstelling Sociaal Domein (specialistische jeugdhulp)

In 2028 staat een taakstelling van € 0,5 miljoen geraamd op de specialistische jeugdzorg, vanaf 2029 structureel € 2,6 miljoen. In de behoedzaamheidsruimte staat voorsnog € 2,1 miljoen tegenover deze taakstelling. We streven ernaar dat de taakstelling bij volgende begrotingen verder kan worden ingevuld als het huidige beleid (investeren in de sterke sociale basis, verbeterde triage, normaliseren, collectivieren, afbakening jeugdhulp, verbetering data en monitoring) wordt voortgezet en de acties vanuit de bestuurlijke taskforce worden uitgevoerd.

3.2.10 Demografische ontwikkelingen

Doel van deze paragraaf is om demografische trends te signaleren in de stad zoals bijvoorbeeld de ontwikkelingen in het aantal inwoners en de leeftijdsopbouw van de bevolking. Deze ontwikkelingen hebben invloed op de gemeentelijke taken en kosten. Aan de orde komen ontwikkelingen in:

- de omvang en leeftijdsopbouw van de Leidse bevolking van 2015 tot 2040
- de omvang en samenstelling van de huishoudens in Leiden van 2016 tot 2024

Ontwikkeling van de Leidse bevolking van 2015 tot 2040

Het aantal inwoners van Leiden groeide van 121.594 inwoners op 1 januari 2015 tot 130.595 op 1 januari 2025. Dat is een stijging met 9.001 personen, ofwel +7%. Sinds een dip op 1 januari 2021, een gevolg van de coronapandemie, is de bevolking weer met ongeveer 6.500 personen gestegen. Dit is mede het gevolg van de komst van vluchtelingen uit Oekraïne. Wat ook een rol speelde was dat vanwege de herintroductie van de uitwonendenbeurs, studenten meer geneigd zijn zich in te schrijven in de gemeente waar ze op kamers wonen.

In Leiden is er sprake van vergrijzing. Het aantal 65-plussers steeg de afgelopen tien jaar van 16.985 naar 21.432 (+4.447 ofwel +26%). Het aantal 75-plussers stijgt vanaf de jaren twintig van deze eeuw, dan bereiken steeds meer Leidenaars geboren in de jaren veertig en vijftig van de vorige eeuw (naoorlogse geboortegolf) deze leeftijd. Het aantal jongeren tot twintig jaar is de afgelopen vijf jaar stabiel.

Ontwikkeling van het aantal inwoners in Leiden 2015-2025

Jaar	0-19 jaar	20-64 jaar	65+ jaar	Totaal
2015	24.224	80.475	16.985	121.594
2016	24.082	81.308	17.222	122.612
2017	23.964	82.015	17.774	123.753
2018	23.930	82.090	18.397	124.417
2019	23.448	82.582	18.876	124.906
2020	22.979	82.820	19.300	125.099
2021	22.560	81.906	19.630	124.096
2022	22.216	82.774	20.047	125.037
2023	22.319	84.243	20.517	127.079
2024	22.691	86.396	20.980	130.067
2025	22.255	86.908	21.432	130.595

Bron: BRP

De recente bevolkingsontwikkeling maakt het maken van een bevolkingsprognose voor de komende jaren moeilijk. Het is onduidelijk wat het toekomstige effect is van de coronacrisis en de komst van vluchtelingen. Toch is, rekening houdend met de woningbouwplanning per 1 januari 2025, een prognose gemaakt van het aantal inwoners tot en met 2040. Het totale aantal inwoners van Leiden zal volgens deze prognose in 2040 149.377 bedragen. Duidelijk te zien is dat het aantal 65-plussers flink zal blijven stijgen. In de eerste jaren neemt het aantal 20-64-jarigen ook toe omdat in die periode een flinke toename van de woningvoorraad in de pijplijn zit.

Prognose van het aantal inwoners in Leiden per 1 januari 2026-2040

Jaar	0-19 jaar	20-64 jaar	65+ jaar	Totaal
2026	21.918	87.503	21.855	131.276
2030	22.106	95.033	24.132	141.271
2035	22.271	100.229	26.165	148.665
2040	22.204	99.874	27.299	149.377

Bron: Gemeente Leiden ism. Pronexus

Door afronding kan het voorkomen dat delen niet precies optellen tot het totaal.

Ontwikkeling van het aantal huishoudens in Leiden van 2016 tot en met 2025

Het aantal huishoudens in Leiden is de afgelopen jaren gestegen van 66.793 in 2016 naar 74.251 in 2025. Het percentage eenpersoonshuishoudens is recent gestegen naar afgerond 57%. In heel Nederland ligt dit percentage op 40%.

Huishoudens in Leiden 2016-2025

Jaar	Eenpersoons	Meerpersoons	Totaal aantal	% eenpersoons
2016	36.098	30.695	66.793	54,0%
2017	36.835	30.934	67.769	54,4%
2018	36.897	31.186	68.083	54,2%
2019	37.195	31.354	68.549	54,3%
2020	37.323	31.376	68.699	54,3%
2021	36.504	31.573	68.077	53,6%
2022	37.598	31.639	69.237	54,3%
2023	38.462	32.025	70.487	54,6%
2024	41.683	32.037	73.720	56,5%
2025	42.159	32.092	74.251	56,8%

Bron: CBS

3.2.11 Bijzonder Programma Doorontwikkeling Sociaal Domein

Inleiding

In dit hoofdstuk geven we een samenvatting van de financiën binnen het hek rondom het sociaal domein.

Definitie van het hek rond het sociaal domein

Binnen het beschikbare budget willen we onze taken zo goed mogelijk uitvoeren en onze visie realiseren. We betrekken de budgetten voor het sociaal domein bij elkaar middels de huidige financiële systematiek. Bij de Programmabegroting 2019 heeft de Raad ermee ingestemd om een hek rondom het sociaal domein te plaatsen en een reserve sociaal domein te maken. Door het hek is het sociaal domein een financieel gesloten systeem. Voor- en nadelen binnen het hek rond het sociaal domein worden verrekend met de reserve. Om tot een reëel en structureel sluitend meerjarenbeeld te komen is bij de Kaderbrief 2025 besloten om de ruimte binnen het hek uit te breiden.

Met deze uitbreiding wordt de komende jaren onder andere ingezet op het versterken van preventie, een sterke sociale basis en snelle, lichte hulp, zodat inwoners optimaal kunnen (blijven) participeren en zwaardere zorg kan worden voorkomen. Op lange termijn wil de gemeente stapsgewijs blijven hervormen binnen de specialistische jeugdhulp.

Het BUIG-budget is buiten het hek geplaatst. Dit is het budget vanuit het Rijk waaruit de bijstandsuitkeringen worden gedekt. Hier is voor gekozen omdat het BUIG-budget in het verleden tijdens het lopende jaar soms met vele miljoenen werd verlaagd. Dit zou ongewenst grote gevolgen hebben voor de begroting van het sociaal domein. Er zijn van 2019 t/m 2024 jaarlijks voordelen gerealiseerd op het BUIG-budget. Deze voordelen zijn toegevoegd aan de algemene middelen.

Samenvatting financiën binnen het hek rond het sociaal domein

Programmabegroting 2026

Samenvatting begroting 2026 Sociaal domein	lasten	baten	saldo
uit programma Onderwijs en Jeugd	54.250.162	-1.245.370	53.004.795
uit programma Maatschappelijke ondersteuning	129.605.857	-6.900.627	122.705.320
uit programma Werk en Inkomen exclusief DZB	24.640.100	-5.005.604	19.634.496
uit programma Werk en Inkomen onderdeel DZB	35.893.803	-12.288.645	23.605.158
totaal	244.389.925	-25.440.246	218.949.679

Taakstelling sociaal domein

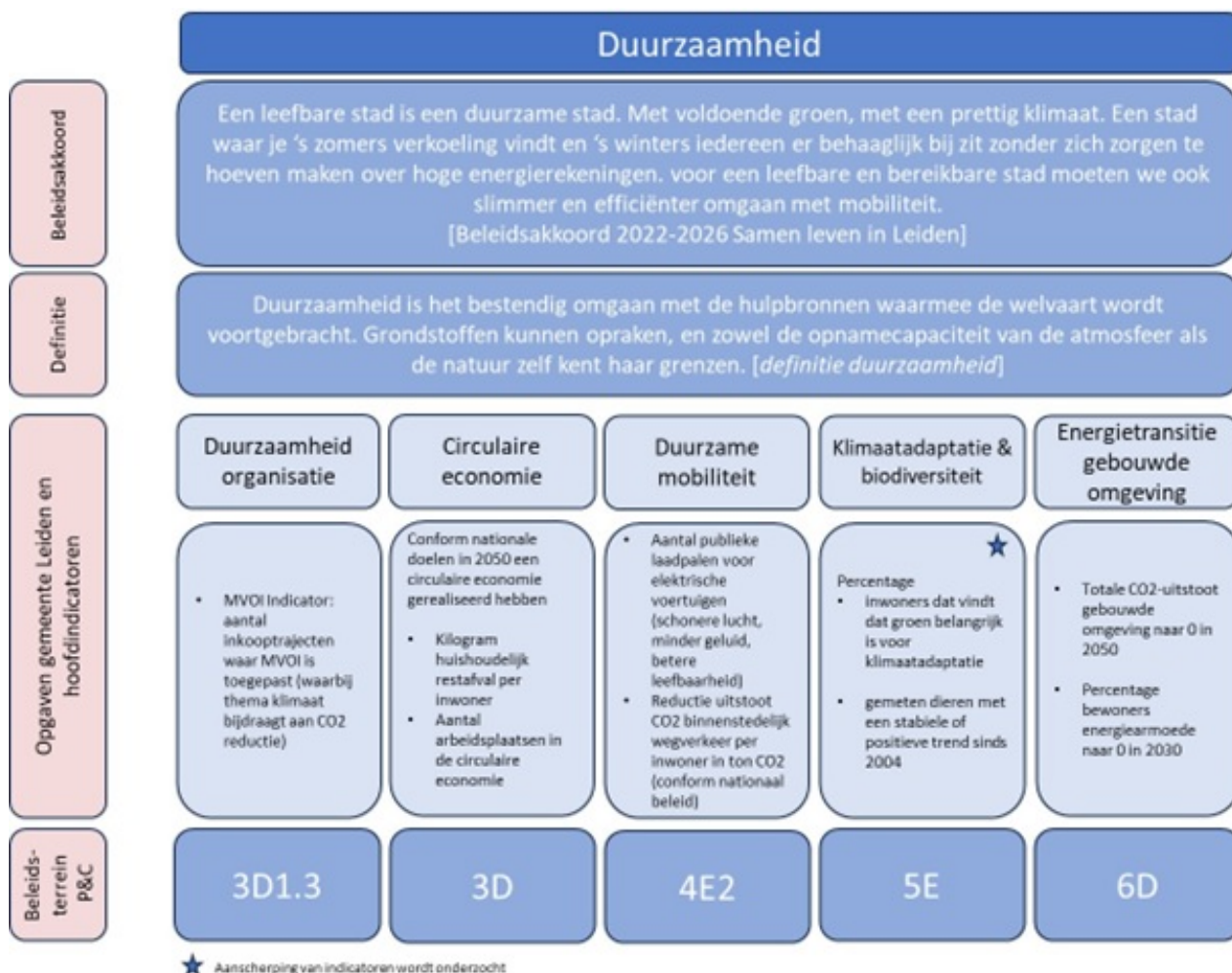
In 2028 staat nog een taakstelling van € 0,5 miljoen geraamd op de specialistische jeugdzorg, vanaf 2029 € 2,6 miljoen. In de behoedzaamheidsruimte staat voorsnog € 2,1 miljoen tegenover deze taakstelling. De verwachting is dat de taakstelling volgend jaar verder kan worden verlaagd als het huidige beleid (investeren in de sterke sociale basis, verbeterde triage, normaliseren, collectivieren, afbakening jeugdhulp, verbetering data en monitoring) wordt voortgezet en de acties vanuit de bestuurlijke taskforce worden uitgevoerd.

Reserves

De reserve sociaal domein wordt gebruikt voor gerichte bestedingen, maar dient ook voor het opvangen van risico's binnen het hek rond het sociaal domein. Voor het opvangen van risico's wordt € 5 miljoen gereserveerd. De reserve wordt formeel gemuteerd na genomen raadsbesluiten en daardoor ontstaat er geen volledig beeld van de reserve. Er zitten immers bestedingsplannen in de pijplijn. Naast de officiële stand van de reserve sociaal domein wordt daarom ook een stand bijgehouden waarin de toekomstige ontwikkelingen zijn opgenomen. Een deel van de reserve bevat regionale middelen, die binnen de reserve apart zijn geoormerkt. Het betreft onder andere Beschermd wonen, Vrouwenopvang en Laaggeletterdheid. De reserve kan ook buiten het sociaal domein worden ingezet, mits het een aantoonbaar voordeel oplevert voor het sociaal domein. De uitvoering van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) is onderdeel van het sociaal domein, maar het resultaat op de WSW wordt verrekend met de bedrijfsreserve DZB. Het resultaat van Re-integratie Leiden wordt verrekend met de reserve sociaal domein. Wanneer de bedrijfsreserve DZB groter is dan 10% van de gerealiseerde lasten, dan vindt er afroaming plaats ten gunste van de reserve sociaal domein.

3.2.12 Bijzonder Programma Duurzaamheid

Leiden is een prachtige stad om in te wonen en te werken. Tegelijk neemt de druk op de stad toe door bijvoorbeeld het groeiende aantal inwoners en klimaatverandering. We willen onze stad nu en in de toekomst duurzaam en leefbaar houden. Om dat te bereiken, hebben we duurzaamheid onderverdeeld in een aantal duurzaamheidsopgaven: circulaire economie (programma 3), duurzame mobiliteit (programma 4), klimaatadaptatie en biodiversiteit (programma 5), energietransitie (programma 6) en duurzame verstedelijking (programma 6). Hieronder is dit schematisch weergegeven.

Ontwikkelingen

Het klimaat is altijd al aan het veranderen onder invloed van verschillende factoren. Alleen nu verandert het klimaat in een veel hoger tempo. Dit komt doordat de mens steeds meer broeikasgassen is gaan uitstoten. Broeikasgassen, zoals CO₂, houden de aarde als een soort deken warm. De snelle toename van deze broeikasgassen in de atmosfeer zorgt ervoor dat onze planeet sneller opwarmt. Deze opwarming gaat gepaard met extremere weersomstandigheden zoals heviger regenvall, hitte en droogte. Door opwarming van de aarde wordt ons klimaat en daardoor de leefbaarheid ernstig bedreigd.

Ook in Leiden voelen we hier de gevolgen van. Sommige plekken worden heel warm in de zomer, straten lopen onder bij hevige regenvall en door aanhoudende droogte kan het grondwaterpeil zakken, wat kan leiden tot bodemdaling en negatieve gevolgen heeft voor funderingen en de natuur. Als we hier niks aan doen, dan kunnen deze veranderingen de leefbaarheid in Leiden aantasten.

Verduurzaming van de stad is daarom essentieel om de verstedelijking en specifiek de grote vraag naar woningen op te kunnen vangen. Een stad die niet duurzaam en gezond is, is niet leefbaar en niet aantrekkelijk om te wonen, recreëren, verblijven en werken. Met de keuze voor duurzame verstedelijking koppelt Leiden de opgave van klimaatneutraliteit en klimaatbestendigheid aan betaalbare woningen, schoon vervoer en meer groen. Zowel het veranderende klimaat, de toename van de wereldbevolking, de zoektocht naar steeds schaarser wordende grondstoffen en het bijbehorende gebruik van natuur leidt tot verminderde aantallen van

soorten en soms zelf tot uitsterving. Ook in Leiden zien we dat de ontwikkelingen in de stad impact hebben op de bestaande flora en fauna. We moeten in Leiden daarom niet alleen zoeken naar oplossingen voor de mens, maar ook voor de natuur.

Invulling Leiden aan duurzaamheidsopgave: mitigatie en adaptatie

Leiden is sinds 2010 een Global Goal gemeente. Dit betekent dat de gemeente haar lokale beleid koppelt aan de zeventien wereldwijde doelstellingen voor duurzame ontwikkeling. Deze 'Global Goals for sustainable development' richten zich onder andere op het tegengaan van klimaatverandering en een transitie naar duurzame vormen van energie.

De gemeente Leiden heeft de Europese en nationale doelstellingen vertaald in een lokale ambitie. De ambitie van Leiden is: *Leiden is in 2050 een klimaatneutrale, circulaire, klimaatbestendige, biodiverse en zichtbaar groenere stad.*

Als gemeente hebben we hiervoor twee vormen van beleid: *het reduceren van broeikasgas emissies (klimaatmitigatie)* zoals CO₂. Hiermee remmen we klimaatverandering af en minimaliseren we de temperatuurstijging op aarde om zo de heftigere consequenties van klimaatverandering te voorkomen. Dit doen we door middel van de duurzaamheidsopgaven energietransitie (programma 6), circulaire economie (programma 3) en duurzame mobiliteit (programma 4). De tweede vorm is *klimaatadaptatie*, waar we onze samenleving zo goed mogelijk inrichten zodat we om kunnen gaan met de gevolgen van klimaatverandering. Hieronder vallen maatregelen zoals het reduceren van hitte in steden door het toevoegen van groen en het verbeteren van onze afwateringsystemen om de grotere hoeveelheden neerslag te kunnen verwerken. Dit doen we in alle ontwikkelingen en specifiek in de duurzaamheidsopgave Klimaatadaptatie en biodiversiteit (programma 5).

Wat gaan we in 2026 doen?

Voor elk van deze opgaven is een strategie met bijbehorende uitvoeringsagenda / uitvoeringsprogramma opgesteld. Deze uitvoeringsprogramma's richten zich op de ambities, doelen, benodigde inspanningen en beoogde resultaten op de kortere termijn. We zetten in 2026 in op het nog meer en beter op elkaar afstemmen van communicatie naar bewoners en ondernemers toe, vanuit de verschillende opgaven. Dit doen we door een overkoepelende boodschap uit te dragen, zodat ook voor bewoners en ondernemers duidelijk is dat alles onder de koepel van duurzaamheid plaatsvindt. Hiermee versnellen we de duurzame beweging onder inwoners, ondernemers, partners en medewerkers met een activerend, herkenbaar verhaal.

In 2026 lanceren we een uitnodigende communicatiecampagne vanuit het programma circulair herwaarderen. Deze campagne wordt ingebed op een vernieuwde GaGoed website, die als platform gaat fungeren voor communicatie over klimaatadaptatie, Samen aan de Slag, duurzame mobiliteit, circulair herwaarderen en de energietransitie. Na de campagne over circulair herwaarderen volgen er campagnes die steeds een ander duurzaam onderwerp uitlichten. Dit met het uiteindelijk doel inwoners en ondernemers te betrekken, te inspireren en te stimuleren Goed, duurzaam bezig te gaan. Naast deze gerichte campagnecommunicatie delen we continu berichten met het Goed, keurmerk over diverse duurzame onderwerpen (denk aan nieuwtjes en goede voorbeelden). Hierbij houden we een communicatiekalender aan zodat alle onderwerpen evenredig veel aandacht krijgen en in beeld blijven. In de berichtgeving verwijzen we steeds weer naar de vernieuwde website. Hierbij werken we nauw samen met diverse partijen in de stad zoals Energiek Leiden en het Netwerk Leiden Sneller Duurzaam.

Ondernemers en bedrijven zijn een belangrijke doelgroep voor het realiseren van de opgaven. Vanuit de verschillende opgaven streven we ernaar om in 2026 meer aandacht aan die doelgroep te besteden, in gezamenlijkheid met onder andere Ondernemend Leiden.

Daarnaast zetten we in 2026 verder in op het betrekken van de jeugd via Natuur- en DuurzaamheidsEducatie. Hiermee werken we aan duurzame bewustwording bij onze bewoners nu en in de toekomst.

Wat betekent dat?

Klimaatneutraal (of CO2-neutraal): Een stad die met al zijn processen bijdraagt aan verkleinen van klimaatverandering.

Circulair: Een stad waarin geen afval bestaat en waar grondstoffen steeds opnieuw worden gebruikt.

Klimaatbestendig: Een stad zodanig ingericht dat de effecten van de klimaatverandering (hitte, droogte, hevige regenval, overstromingen) opgevangen kunnen worden.

Biodivers: Een stad waar veel verschillende soorten planten en dieren kunnen leven en groeien.

Zichtbaar groener: Een stad met veel groen.

De beschikbare middelen

Rapportage over de beschikbare middelen gebeurt niet in deze paragraaf, maar bij de betreffende begrotingsprogramma's. Dit maakt het mogelijk om uitgaven en prestaties op duurzaamheidsthema's (zoals 'Fiets-op-1'), beter te relateren aan de andere ambities in dat begrotingsprogramma (zoals 'Bereikbaarheid'). Middelen vanuit de verschillende dekkingsbronnen worden bij het beleidsveld Energietransitie in gezamenlijkheid toegelicht. Zo worden middelen uit de reserve Duurzame Stad voor de energietransitie in samenhang met de middelen die het Rijk beschikbaar stelt voor capaciteit voor klimaat- en energiebeleid en voor de aanpak van energiearmoede toegelicht. We hopen op deze manier beter inzicht te kunnen geven in de relaties tussen verschillende financiële stromen.

Dashboard ruimtegebruik en duurzaamheid

Op het dashboard 'ruimtegebruik en duurzaamheid' op leiden.incijfers.nl is de monitoringsinformatie over de duurzaamheidsopgaven gebundeld.

3.2.13 Openbaarheidsparaagraaf - Wet open overheid (Woo)

Een open overheid is nodig voor het vertrouwen tussen de samenleving en de overheid. Het is een belangrijk onderdeel van de democratie. De Wet open overheid (Woo) is de wet die het recht op toegang tot informatie van de overheid regelt. Hoofdonderdelen van de Woo zijn: actieve openbaarmaking, passieve openbaarmaking en het op orde brengen van de informatiehuishouding. Actieve openbaarmaking betekent dat de gemeente uit zichzelf informatie openbaar maakt. Passieve openbaarmaking betekent dat de gemeente op verzoek bepaalde informatie openbaar maakt (Woo-verzoeken).

In de Openbaarheidsparaagraaf van de begroting laten we zien wat onze beleidsplannen zijn voor de Woo. Dit is een wettelijke verplichting die in de Woo is opgenomen.

Actieve openbaarmaking

De Woo kent een verplichting tot het actief openbaar maken van een paar categorieën van informatie. De invoering van de actieve openbaarmaking vindt plaats in vier fases (tranches). Aan iedere tranche zijn verschillende informatiecategorieën gekoppeld.¹ Hierbij kun je denken aan het openbaar maken van raads- en collegebesluiten, Woo-verzoeken en wet en regelgeving. Maar ook aan bijvoorbeeld adviezen, klachten en beschikkingen.

De eerste tranche is in werking getreden op 1 november 2024 en deze informatiecategorieën maakt de gemeente al actief openbaar. Informatie over organisatie, werkwijze en de bereikbaarheidsgegevens van de gemeente zijn nu te vinden in de Woo-index.² Het is belangrijk dat de informatie die we actief openbaar maken op een centrale plek staat. Zo is deze voor inwoners, journalisten en andere betrokkenen makkelijk te vinden.

Binnen het programma Open en Toegankelijke Overheidsinformatie (OTO) bereiden wij de overige tranches voor actieve openbaarmaking voor. Hierin zitten vooral meer ingewikkelde informatiecategorieën. Voor de Rijksoverheid is de actieve openbaarmaking van deze categorieën gepland vanaf half 2025. Voor andere bestuursorganen, zoals gemeenten, is de ingangsdatum nog niet vastgesteld. De invoering van deze tranches vereisen een verandering in techniek en cultuur. Dit gaan we binnen het programma OTO bereiken.

Passieve openbaarmaking

In Leiden groeit de vraag naar overheidsinformatie door inwoners en organisaties. Dit sluit aan bij het landelijk beeld. We zien een toename aan complexe verzoeken. Daarnaast hebben we met de overgang naar de Woo minder tijd om vragen te behandelen. We blijven ons best doen om op tijd alle Woo-verzoeken af te handelen. Dit doen we onder andere zo snel mogelijk contact op te nemen met de verzoekers. Zo proberen we om de 'vraag achter de vraag' te achterhalen. Ook zetten we in op contact met verzoekers om zo tot gericht mogelijke verzoeken te komen.

De groeiende behoefte aan overheidsinformatie vraagt meer van de organisatie. Daarom zijn we gestart met monitoring, procesoptimalisatie en beoordeling van het Woo-proces. We houden aandacht voor voldoende personele inzet voor de afhandeling van de verzoeken.

Informatiehuishouding op orde

Om als gemeente de Woo goed te kunnen uitvoeren is het van belang dat onze informatiehuishouding op orde is. Dit betekent dat informatie volledig, vindbaar en toegankelijk moet zijn. In de Paragraaf bedrijfsvoering staat onder de digitale transformatie beschreven wat we hier komend jaar voor doen. Vanuit het programma OTO besteden we ook aandacht om het bewustzijn hierover onder medewerkers te vergroten.

¹ Overzicht *tranches en informatiecategorieën*.

² *Woo-index* gemeente Leiden.

Hoofdstuk 4

4 Financiële begroting

4.1 Overzicht van baten en lasten

4.1.1 Overzicht van baten en lasten in meerjarig perspectief

Programma	L/B	Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
Bestuur en dienstverlening	Lasten	27.539	27.084	27.308	29.100	26.074	26.083
	Baten	-4.744	-3.899	-4.110	-4.308	-4.312	-4.311
Saldo		22.794	23.185	23.198	24.792	21.763	21.772
Veiligheid	Lasten	17.643	18.415	19.184	18.638	18.541	18.541
	Baten	-809	-30	-32	-32	-32	-32
Saldo		16.835	18.385	19.152	18.606	18.508	18.508
Economie	Lasten	10.728	15.621	13.665	11.134	10.988	10.987
	Baten	-2.007	-2.810	-3.732	-2.486	-2.486	-2.486
Saldo		8.720	12.811	9.932	8.648	8.502	8.501
Mobiliteit	Lasten	28.155	34.755	30.742	28.266	30.604	38.752
	Baten	-25.250	-24.874	-22.761	-21.889	-21.890	-21.890
Saldo		2.905	9.881	7.981	6.376	8.714	16.862
Omgevingskwaliteit	Lasten	73.526	80.909	81.720	83.560	85.910	88.622
	Baten	-44.910	-43.514	-44.023	-45.323	-46.081	-46.717
Saldo		28.616	37.394	37.697	38.237	39.829	41.905
Stedelijke ontwikkeling	Lasten	58.922	64.085	56.770	54.025	41.214	40.449
	Baten	20.097	-52.842	-50.107	-38.527	-33.913	-37.413
Saldo		79.020	11.243	6.663	15.498	7.301	3.037
Jeugd en onderwijs	Lasten	75.052	84.169	84.015	83.322	82.727	82.345
	Baten	-7.185	-7.531	-7.092	-6.117	-7.788	-7.788
Saldo		67.867	76.638	76.924	77.205	74.939	74.556
Cultuur, sport en recreatie	Lasten	49.860	51.233	50.952	49.957	49.800	49.581
	Baten	-10.703	-8.810	-8.307	-8.271	-8.291	-8.291
Saldo		39.157	42.422	42.645	41.686	41.509	41.291
Maatschappelijke ondersteuning	Lasten	128.189	142.904	132.642	130.265	124.906	124.505
	Baten	-23.077	-17.991	-8.982	-5.512	-5.512	-5.512
Saldo		105.112	124.913	123.660	124.754	119.394	118.993
Werk en inkomen	Lasten	129.340	135.696	137.426	135.760	134.968	131.386
	Baten	-86.149	-84.608	-85.602	-85.906	-86.319	-85.267
Saldo		43.191	51.087	51.824	49.855	48.649	46.120
Algemene middelen	Lasten	1.233	6.278	6.044	11.029	15.643	21.634

Programma	L/B	Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
	Baten	-449.254	-466.563	-483.921	-489.789	-490.889	-494.902
Saldo		-448.021	-460.285	-477.877	-478.761	-475.246	-473.268
Overhead	Lasten	88.712	97.608	97.608	96.017	94.343	93.703
	Baten	-15.392	-15.357	-15.953	-15.866	-15.947	-15.937
Saldo		73.320	82.251	81.656	80.151	78.396	77.766
Onvoorzien	Lasten	-	277	284	284	284	284
	Baten	-	-	-	-	-	-
Saldo		-	277	284	284	284	284
Vennootschapsbelasting	Lasten	256	174	178	178	212	212
	Baten	-	-	-	-	-	-
Saldo		256	174	178	178	212	212
Totaal	Lasten	689.156	759.205	738.539	731.536	716.214	727.085
Totaal	Baten	-649.384	-728.830	-734.621	-724.027	-723.461	-730.547
TOTAAL SALDO VAN BATEN EN LASTEN		39.772	30.375	3.918	7.509	-7.246	-3.462
RESERVES Bestuur en dienstverlening	Toevoeging	70	421	-	-	-	-
	Onttrekking	-2.308	-274	-120	-60	-40	-25
Saldo		-2.238	148	-120	-60	-40	-25
RESERVES Economie	Toevoeging	-	-	-	-	-	-
	Onttrekking	-84	-293	-	-	-	-
Saldo		-84	-293	-	-	-	-
RESERVES Mobiliteit	Toevoeging	6.726	27.027	2.598	3.481	2.075	2.075
	Onttrekking	-2.734	-6.145	-13.345	-3.468	-3.404	-18.790
Saldo		3.993	20.882	-10.747	12	-1.329	-16.715
RESERVES Omgevingskwaliteit	Toevoeging	331	896	108	108	108	108
	Onttrekking	-597	-1.687	-225	-50	-	-
Saldo		-267	-791	-117	58	108	108
RESERVES Stedelijke ontwikkeling	Toevoeging	51.122	14.212	5.201	2.919	2.333	5.833
	Onttrekking	-131.398	-6.844	-1.241	-6.056	-5.556	-4.333
Saldo		-80.276	7.369	3.960	-3.137	-3.223	1.500
RESERVES Jeugd en onderwijs	Toevoeging	65	557	-	-	-	-
	Onttrekking	-7.496	-8.738	-9.094	-731	-55	-55
Saldo		-7.431	-8.181	-9.094	-731	-55	-55
RESERVES Cultuur, sport en recreatie	Toevoeging	845	3.340	26	-	-	-
	Onttrekking	-728	-1.114	-151	-121	-121	-121
Saldo		117	2.226	-125	-121	-121	-121
RESERVES Maatschappelijke ondersteuning	Toevoeging	10.263	9.666	1.062	1.070	1.070	1.070
	Onttrekking	-3.236	-18.186	-5.694	-6.450	-17	-17
Saldo		7.027	-8.520	-4.632	-5.380	1.053	1.053
RESERVES Werk en inkomen	Toevoeging	3.553	2.565	-	-	-	-
	Onttrekking	-2.482	-2.538	-2.290	-592	-426	-302
Saldo		1.071	28	-2.290	-592	-426	-302
RESERVES Algemene middelen	Toevoeging	49.699	24.156	34.732	15.639	14.881	34.148

Programma	L/B	Rekening	Begroting	Begroting	MJB	MJB	MJB
Bedragen x € 1.000,-		2024	2025	2026	2027	2028	2029
	Onttrekking	-35.898	-67.398	-15.486	-13.197	-3.601	-16.128
Saldo		13.801	-43.242	19.247	2.442	11.280	18.020
Totaal	Toevoeging	122.674	82.840	43.727	23.216	20.467	43.233
Totaal	Onttrekking	-186.960	-113.215	-47.645	-30.726	-13.221	-39.772
TOTAAL MUTATIES IN RESERVES		-64.286	-30.375	-3.918	-7.509	7.246	3.462
	Lasten/Toev	811.829	842.045	782.266	754.752	736.682	770.318
	Baten/Onttr.	-836.344	-842.045	-782.266	-754.752	-736.682	-770.318
RESULTAAT		-24.514	0	-	-	-	-

4.1.2 Grondslagen voor de begroting

Kerngegevens en uitgangspunten

De ramingen in deze Programmabegroting zijn gebaseerd op onderstaande kerngegevens en uitgangspunten.

Kerngegevens en uitgangspunten waarop de (meerjaren)begroting is samengesteld.

	Realisatie 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
A. Sociale structuur			
Aantal inwoners *) **):	130.638	131.276	132.097
van 0 - 19 jaar	22.248	21.918	21.667
van 20 - 64 jaar	86.954	87.503	88.044
van 65 jaar en ouder	21.436	21.855	22.386
*) de opgenomen realisatiecijfers 2024 zijn de definitieve cijfers van eind 2024 (Bron:CBS).			
**) de begrotingscijfers ultimo 2025 zijn opnieuw berekend en geactualiseerd en wijken daarom af van de begrotingscijfers zoals opgenomen in de programmabegroting 2024.			
Aantal periodieke bijstandsgerechtigden ultimo jaar:	2.987	3.000	3.000
Participatiewet	2.898	2.910	2.940
Werknemers en Zelfstandigen (IOAW/IOAZ)	89	90	60
Bijzondere bijstand:	891	750	900
Aantal WSW geïndiceerde inwoners in dienst bij een sociale werkvoorziening*)	418	400	352
*) realisatie 2024 betreft de definitieve stand per 31-12-2024, in de jaarrekening 2024 is opgenomen de voorlopige stand			
B. Fysieke structuur			
Oppervlakte gemeente:	2.327 ha	2.327 ha	2.327 ha
Waarvan:			
Binnenwater*)	141 ha	142 ha	142 ha
Historische stads- of dorpskern	125 ha	125 ha	125 ha
*) cijfer begroting 2025 is geactualiseerd			
Zelfstandige verblijfsobjecten met woonfunctie*)	65.082	66.095	66.429
*) cijfer realisatie 2024/begroting 2025 betreft definitieve/geactualiseerde stand. CBS-statline: voor de eindstand van 2024			
Aantal woonschepen	225	225	225
Aantal woonwagens	133	133	133
Rente:			
Omslagrente	0,90%	0,80%	1,00%
Loon- en prijscompensatie:			
Lonen	5,20%	5,60%	3,60%
Prijzen	3,90%	1,20%	2,80%
Investerings	1,60%	3,40%	4,30%
Subsidies	4,20%	4,50%	3,40%
Gemeenschappelijke regelingen	7,05%	9,30%	2,25%

	Realisatie 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Indexering inkomsten:			
Tarieven, belastingen en rechten en overige opbrengsten	4,20%	4,30%	3,60%

Toelichting: bovenstaande cijfers hebben als peildatum 31 december van het desbetreffende jaar.

Ontwikkeling woningvoorraad

Woningen	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Aantal woningen per 1 januari	65.079	65.749	66.319	67.929	69.619	72.669
Netto toevoeging aantal woningen	670	570	1.610	1.690	3.050	1.040
Raming woningen begroting 2026-2029	65.749	66.319	67.929	69.619	72.669	73.709
Geraamd woningen begroting 2025-2028	65.025	65.470	66.047	68.472	68.472	68.472
Vershil met raming 2025-2028	54	279	272	-543	1.147	4.197

Ontwikkeling aantal inwoners per ultimo jaar

	2025	2026	2027	2028	2029
Bevolkingsprognose per 31-12	131.276	132.097	133.923	136.895	141.271

Raming ontwikkeling bedrijfsruimte in m2 BVO

	2026	2027	2028	2029
Te realiseren vloeroppervlak ¹	14.992	-49.747	39.423	11.142

¹ Dit betreft de netto-oppervlaktes van alle niet-woonmutaties (exclusief de functie overig).

4.1.3 Structureel en reëel evenwicht

Structureel en reëel evenwicht

Op basis van onderstaand overzicht wordt aangetoond of de meerjarenraming 2026-2029, conform de uitgangspunten in het BBV, structureel in evenwicht is. Dit houdt in dat structurele lasten kunnen worden gedekt met structurele baten. Indien dit niet het geval is, is de kans groot dat er op termijn een begrotingstekort ontstaat.

Structureel evenwicht

Als in het betreffende begrotingsjaar structurele lasten gedekt zijn door structurele baten is er sprake van structureel evenwicht. Incidentele lasten mogen gedekt worden door zowel structurele als door incidentele baten.

Reëel evenwicht

Reëel evenwicht houdt in dat de ramingen volledig, realistisch en haalbaar moeten zijn. Bij de toets of het realiteitsgehalte van de ramingen voldoende is spelen diverse onderwerpen een rol:

- Uitgangspunten in de begroting (o.a. realiteit van: ombuigingen, verwerking loon- en prijsstijgingen en algemene uitkering);
- Weerstandsvermogen en risico's;
- Ontwikkeling van de grondexploitaties;
- Onderhoud van kapitaalgoederen (wegen, groen, gebouwen en riolering) ;
- Onderzoek van de jaarrekening.

Analyse van het structureel begrotingsevenwicht

Het structureel begrotingsevenwicht wordt berekend door de som van de incidentele lasten en de toevoegingen aan reserves te verminderen met de incidentele baten en de onttrekkingen aan reserves. Hierbij is het uitgangspunt dat alle toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves incidenteel van aard zijn. Uitzondering is een onttrekking ter dekking van kapitaallasten. Dit soort onttrekkingen zijn structureel van aard. Leiden kent nog een aantal andere uitzonderingen. Die staan in de tabel hieronder. Als de bedragen groter zijn dan € 250.000 wordt de mutatie kort toegelicht. Het structurele saldo moet op termijn positief zijn (de structurele baten zijn dan groter dan de structurele lasten). De provincie spreekt als financieel toezichthouder een oordeel uit over het al dan niet structureel en reëel sluitend zijn van de begroting.

De Programmabegroting 2026 heeft in alle jaren een structureel evenwicht:

	2026	2027	2028	2029
Saldo baten en lasten	3.918	7.509	-7.246	-3.462
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-3.918	-7.509	7.246	3.462
Resultaat na bestemming	-	-	-	-
Af: Incidentele lasten	34.890	36.559	13.445	6.435
Bij: Incidentele baten	25.189	14.468	9.884	13.384
Af: toevoegingen aan reserves	43.727	23.216	20.467	43.233
Bij: onttrekkingen aan reserves	47.645	30.726	13.221	39.772
Af: Structurele onttrekking reserve afschrijving investeringen	4.752	3.624	3.199	4.346
Bij: Structurele storting reserve duurzame stad (zal tzt omgezet worden naar kap.lasten en/of andere structurele lasten)	1.628	1.283	672	672
Bij: Structurele storting reserve bereikbaarheidsprojecten (zal tzt omgezet worden naar structurele onderhoudskosten)	148	75	75	75
Bij: Structurele storting reserve asbestsanering	106	106	106	106
Structureel saldo van de begroting	-8.652	-16.742	-13.154	-5
Structureel evenwicht	JA	JA	JA	JA

Bij het interpreteren van het structureel saldo is het goed om de volgende keuzes in de Leidse begroting te betrekken:

- Op de Algemene dekkingsmiddelen staat een 'vrije' structurele begrotingspost ('behoedzaamheidsruimte') als buffer voor structurele tegenvallers. Deze behoedzaamheidsruimte van € 450.000 in 2027, € 1,0 miljoen in

2028 en € 3,1 miljoen in 2029 en verder telt bij de berekening van het structurele saldo mee als structurele uitgave. Tegenover dit budget zijn echter nog geen verplichtingen aangegaan.

- Bij het berekenen van het structureel saldo is ervan uitgegaan dat de taakstelling op de specialistische jeugdhulp van € 458.000 in 2028 en € 2,6 miljoen in 2029 en verder wordt ingevuld. Zie ook [paragraaf 3.2.9. Taakstellingen en reserveringen](#).
- In de structurele lasten in 2029 is rekening gehouden met € 10 miljoen aan kapitaallasten van investeringen die binnen het meerjarenbeeld 2026-2029 gaan starten, maar waarvan de kapitaallasten pas in 2030 en verder in de begroting zullen komen. Zie voor nadere toelichting van deze post het onderdeel 'Maximale kapitaallasten van lopende kredieten en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2026 - 2029' in de paragraaf [ontwikkeling kapitaallasten](#) van hoofdstuk 4.2.2. Investeringsplan.

Incidentele lasten en baten

Resultaat na bestemming (incl. reservemutaties)	2026	2027	2028	2029
Incidentele lasten				
Programma				
Bestuur en dienstverlening	136	2.000	-	-
Veiligheid	2	2	-	-
Economie	911	19	-	-
Mobiliteit	4.686	2.119	2.000	5.090
Omgevingskwaliteit	219	75	8	8
Stedelijke ontwikkeling	23.331	24.182	11.223	11.123
Jeugd en onderwijs	2.498	646	20	20
Cultuur, sport en recreatie	1.423	984	159	159
Maatschappelijke ondersteuning	981	5.813	30	30
Werk en inkomen	379	5	5	5
Algemene middelen	-0	-0	-0	-10.000
Overhead	324	714	-	-
Saldo Incidentele lasten	34.890	36.559	13.445	6.435
Incidentele baten				
Programma				
Bestuur en dienstverlening	-	-	-	-
Veiligheid	-	-	-	-
Economie	-	-	-	-
Mobiliteit	705	-	-	-
Omgevingskwaliteit	-	-	-	-
Stedelijke ontwikkeling	23.482	14.440	9.884	13.384
Jeugd en onderwijs	1.002	28	-	-
Cultuur, sport en recreatie	-	-	-	-
Maatschappelijke ondersteuning	-	-	-	-
Werk en inkomen	-	-	-	-
Algemene middelen	-	-	-	-
Overhead	-	-	-	-
Saldo incidentele baten	25.189	14.468	9.884	13.384
Saldo incidentele lasten en baten	9.701	22.091	3.561	-6.949

Bedragen x € 1.000,-

Per programma volgt hieronder een toelichting van de incidentele lasten en baten > € 250.000. Alle overige posten worden in een totaalbedrag genoemd.

Bestuur en dienstverlening

Beleidssterrein	Prestatie	2026	2027	2028	2029
Lasten					
Bestuur	Dagelijks bestuur gemeente door College		1.900		
Overige posten		136	100	-	-
Totaal lasten		136	2.000	-	-
Baten					
Overige baten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-
Onttrekkingen uit reserves	Overige reserves	120	60	40	25
Totaal onttrekkingen uit reserves		120	60	40	25
Totaal baten en onttrekkingen		120	60	40	25
Saldo Bestuur en dienstverlening		16	1.940	-40	-25

Bedragen x € 1.000,-

Dagelijks bestuur gemeente door College

Vanaf 1 januari 2028 geldt de Wet toekomst pensioenen (Wtp). Deze houdt in dat gemeenten de pensioenen van wethouders onderbrengen bij het ABP. Op basis van de verwachte benodigde vermogensoverdracht aan het pensioenfonds wordt de voorziening wethouderspensioenen verhoogd met € 1,9 mln.

Veiligheid

Beleidssterrein	Prestatie	2026	2027	2028	2029
Lasten					
Overige lasten		2	2	-	-
Totaal lasten		2	2	-	-
Baten					
Overige baten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-
Saldo Veiligheid		2	2	-	-

Bedragen x € 1.000,-

Economie

Beleidssterrein	Prestatie	2026	2027	2028	2029
Lasten					
Ruimte om te ondernemen	Regionale en lokale beleidsontwikkeling	291	19	-	-
Vitale Binnenstad en Kennisstad	Vitale Binnenstad	330	-	-	-
Overige lasten		289	-	-	-
Totaal lasten		911	19	-	-
Baten					
Overige baten		-	-	-	-
Totaal Baten		-	-	-	-
Saldo Economie		911	19	-	-

Bedragen x € 1.000,-

Regionale en lokale beleidsontwikkeling

€ 162.000 (2026) Regie vitale bedrijventerreinen

In het beleidsakkoord is opgenomen dat de gemeente de regiefunctie versterkt om te komen tot vitale Leidse bedrijventerreinen. Vanuit deze rol coördineert de gemeente de menging van verschillende functies. Het vertrekpunt is een goede balans tussen werken, wonen, bereikbaarheid en duurzaamheid, waarbij de leefbaarheid van de stad voorop staat. Er wordt gewerkt aan een voorstel voor de versterking van deze regiefunctie, waarbij ruimte voor werken in de stad het uitgangspunt is. In 2026 is € 162.000 budget beschikbaar gesteld.

€ 78.000 (2026) Vestigingsadviseur

De Vestigingsadviseur probeert landelijke en regionale retailers en lokale ondernemers te overtuigen om zich in de Leidse binnenstad te vestigen. Dit wordt o.a. gedaan door het voeren van acquisitie, het zorgen voor actuele informatie en het rondleiden van geïnteresseerde partijen. De inzet van de Vestigingsadviseur loopt door in 2026 conform het Uitvoeringsplan Retail en Warenmarktbeleid (vastgesteld in 2022).

€ 51.000 (2026) en € 19.000 (2027) Overige posten kleiner dan € 100.000

Vitale binnenstad

Erfgoed deal

De gemeente Leiden heeft een decentralisatie-uitkering ontvangen van € 744.000 voor het uitvoeren van het project Klimaatbestendige Leidse Binnenstad in het kader van de Erfgoed Deal. De in 2026 geraamde bedragen zijn het restant van de nog te maken kosten voor dit project.

Mobiliteit

Beleidssterrein	Prestatie	2026	2027	2028	2029
Lasten					
Bereikbaarheid	Verbeteren openbaar vervoer	1.379	674	2.000	5.090
	Waarborgen doorstroming	2.450	1.442	-	-
	Verbeteren parkeeraanbod	857	3	-	-
Overige lasten		-	-	-	-
Totaal lasten		4.686	2.119	2.000	5.090
Stortingen in Reserves	Reserve parkeren P4	-	1.964	2.000	2.000
	Reserve bereikbaarheidsprojecten	2.450	1.442	-	-
Totaal stortingen in reserves		2.450	3.406	2.000	2.000
Totaal lasten en stortingen		7.136	5.525	4.000	7.090
Baten					
Bereikbaarheid	Verbeteren openbaar vervoer	705			
Overige baten		-	-	-	-
Totaal baten		705	-	-	-
Onttrekkingen uit reserves	Reserve parkeren P4	10.221	1.352	1.440	8.441
	Reserve bereikbaarheidsprojecten	2.450	1.442	-	-
	reserve grondexploitatie P4	-	-	-	8.000
	Reserve OV knoop Leiden CS	674	674	1.963	2.349
Totaal onttrekkingen uit reserves		13.345	3.468	3.404	18.790
Totaal baten en onttrekkingen		14.050	3.468	3.404	18.790
Saldo Mobiliteit		-6.914	2.057	596	-11.700

Bedragen x € 1.000,-

Verbeteren openbaar vervoer

Investerings verplaatsen busstation

Bij de 1e technische wijziging 2023 (RB23.0015) is de reserve Knoop Leiden CS ingesteld. De kosten voor het investeringsprogramma OV Knoop Leiden CS zijn in de komende jaren geraamd. De geraamde bedragen worden gedekt door een onttrekking uit de reserve OV Knoop Leiden CS. (2026 € 49.000, 2027 € 674.000, 2028 € 2.000.000, 2029 € 2.000.000)

WOKT Leiden-Utrecht beter bereikbaar

Met het uitspreken van de intentie om bij te dragen kan samen met de regionale bijdragen van andere partners een Woningbouwontwikkeling Korte Termijn (WOKT) subsidieaanvraag worden ingediend bij het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Dit is een randvoorwaarde voor verstedelijking en het versterken van het vestigingsklimaat. Het programma *Leiden-Utrecht Beter Bereikbaar* (LUBB) levert een belangrijke bijdrage aan de bereikbaarheid, leefbaarheid en economische ontwikkeling van de stad Leiden. Door het verhogen van de treinfrequentie tussen Leiden en Utrecht wordt het openbaar vervoer aantrekkelijker en betrouwbaarder. Dit ondersteunt de regionale woningbouwopgave, vermindert de druk op het wegennet en draagt bij aan duurzame mobiliteit. Daarnaast versterkt het programma de strategische positie van Leiden als centrumstad binnen de regio Holland-Rijnland en als internationale kennisstad.

Aanvullende studiekosten OV-Knoop

De Gemeente Leiden is aanbestedende dienst namens alle partijen voor de gezamenlijke studiekosten MIRT verkenning t/m het besluit Kansrijke Oplossingen. In de te maken kosten hiervoor wordt bijgedragen door het Rijk 50% en elk 25% door Leiden en Provincie Zuid Holland.

Voor 2026 is € 940.000 geraamd, waarvan 25% (€ 235.000) voor rekening komt van Leiden. De Leidse bijdrage wordt gedekt door onttrekkingen uit de reserve OV Knoop Leiden CS.

Daarnaast is voor 2026 ook nog eens € 390.000 geraamd dat kan worden ingezet voor de Leidse belangen met betrekking tot dit project. Dit bedrag wordt in zijn geheel gedekt door een onttrekking uit de reserve OV Knoop Leiden CS.

Waarborgen doorstroming

Dit betreft de bijdrage aan het krediet plankosten definitiefase voor infrastructurele werken. Plankosten in definitiefase van een project worden niet geactiveerd maar incidenteel afgedekt via de reserve bereikbaarheidsprojecten. Deze bijdrage houdt direct verband met de in het beleidsakkoord "Samen Leven in Leiden" opgenomen investeringsambities voor verkeersveilige gebiedsontsluitingen en overige mobiliteitsinvesteringen. De kosten worden gedekt door een bijdrage uit de reserve bereikbaarheidsprojecten.

Verbeteren parkeeraanbod

Op 12-9-2024 heeft de raad het uitvoeringsbesluit Fietsenstalling Lange Mare vastgesteld. (RB24.0068) Als onderdeel van dit besluit is besloten om voor de kosten voor de Romuszaal een budget ad € 1.653.000 beschikbaar te stellen, waarvan € 853.000 in 2026 is geraamd. Dit budget wordt gedekt door de parkeerexploitatie (en dus feitelijk door een onttrekking uit de reserve parkeren).

Reserve parkeren

Het resultaat van de parkeerexploitatie wordt verrekend met de reserve parkeren. Daarnaast is in de kaderbrief 2025-2029 besloten om in 2029 € 8 mln vanuit de reserve parkeren te storten in de reserve afschrijvingen investeringen ter dekking van de kosten met betrekking tot MIRT Knoop Leiden Centraal.

Reserve bereikbaarheidsprojecten

Zie Waarborgen doorstroming

Reserve grondexploitaties

In de kaderbrief 2025-2029 is besloten om in 2029 € 8 mln vanuit de reserve grondexploitaties te storten in de reserve afschrijvingen investeringen ter dekking van de kosten met betrekking tot MIRT Knoop Leiden Centraal.

Reserve OV Knoop Leiden CS

Zie Verbeteren openbaar vervoer

Omgevingskwaliteit

Beleidssterrein	Prestatie	2026	2027	2028	2029
Lasten					
Overige lasten		219	75	8	8
Totaal lasten		219	75	8	8
Stortingen in reserves	Overige reserves	2	2	2	2
Totaal stortingen in reserves		2	2	2	2
Totaal lasten en onttrekkingen		221	77	10	10
Baten					
Overige baten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-
Onttrekkingen uit reserves	Overige reserves	225	50	-	-
Totaal onttrekkingen uit reserves		225	50	-	-
Totaal baten en onttrekkingen		225	50	-	-
Saldo Omgevingskwaliteit		-4	27	10	10

Bedragen x € 1.000,-

Stedelijke ontwikkeling

Beleidssterrein	Prestatie	2026	2027	2028	2029
Lasten					
Energietransitie	Warmtetransitie	-	6.570	-	-
Gemeentelijk vastgoed	Opstellen MPG en Vermogensbeheer	21.291	14.985	10.384	10.284
	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	765	1.515	-	-
Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	Opst. en act. ruimtelijk instrumentarium	251	251	-	-
	Implementatie Omgevingswet	838	862	838	838
Overige lasten		186	-	-	-
Totaal lasten		23.331	24.182	11.223	11.123
Stortingen in reserves	Reserve grondexploitatie P6	3.571	1.636	1.661	5.161
	Overige reserves	2	0	0	0
Totaal stortingen in reserves		3.573	1.636	1.661	5.161
Totaal lasten en stortingen		26.903	25.819	12.884	16.284
Baten					
Gemeentelijk vastgoed	Opstellen MPG en Vermogensbeheer	21.457	14.440	9.884	9.884
	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	2.025	-	-	3.500
Overige baten		-	-	-	-
Totaal baten		23.482	14.440	9.884	13.384
Onttrekkingen uit reserves	Reserve grondexploitatie P6	1.215	1.030	5.530	4.307
	Egalisatiereserve inkomsten bouwleges P	-	5.000	-	-
	Overige reserves	26	26	26	26
Totaal onttrekkingen uit reserves		1.241	6.056	5.556	4.333
Totaal baten en onttrekkingen		24.723	20.496	15.440	17.717
Saldo Stedelijke ontwikkeling		2.180	5.323	-2.556	-1.433

Bedragen x € 1.000,-

Warmtetransitie

De € 6,6 miljoen incidentele middelen zijn beschikbaar voor een -nog nader te besluiten- incidentele bijdrage in de warmtetransitie, zoals bijvoorbeeld een bijdrage aan een regionale warmtebedrijf voor het afdekken van het volloopprijs (te laag percentage bewoners dat overstapt op het warmtenet).

Opstellen MPG en Vermogensbeheer

Het overgrote deel van de incidenteel geraamde bedragen heeft betrekking op de geraamde mutaties (lasten en baten) van projecten binnen het grondbedrijf.

Plansturing spoorzone (€ 400.000 per jaar voor de periode 2026 t/m 2030)

In de Spoorzone (Vondelkwartier, Stationsgebied en Schipholweggebied) wordt de komende jaren een grote verstedelijkingsopgave gerealiseerd. Er worden in het gebied onder andere ca. 5.000 woningen gerealiseerd en er wordt ca. 100.000 m² kantoren toegevoegd en vernieuwd. Deze verstedelijkingsopgave bestaat uit veel verschillende projecten en programma's. Voor deze integrale gebiedsontwikkeling is het van belang gebiedsgericht, gebiedsoverstijgend en project- en programmaoverstijgend te blijven sturen. Voor deze sturing is een budget van € 400.000 per jaar beschikbaar gesteld voor de periode 2026 tot en met 2030. (kaderbrief 2025-2029)

Grondexploitatie algemeen (2026 - € 700.000)

In 2026 is een opbrengst geraamd voor de verkoop van een perceel grond. Dit bedrag wordt in de reserve grondexploitaties gestort.

Exploiteren van gemeentelijke gebouwen

Project Verkoop gemeentelijk vastgoed

De in 2026 geraamde incidentele lasten en de in 2026 en 2029 geraamde incidentele baten hebben betrekking op het project Verkoop gemeentelijk vastgoed. Het saldo van de lasten en baten van dit project worden verrekend met de reserve grondexploitaties.

Vernieuwing bibliotheek Nieuwstraat € 1.515.000 (2027)

De gemeente wil met haar gesubsidieerde aanbod een nóg groter bereik realiseren onder de bewoners. Dat willen we onder meer bereiken door de bibliotheek te helpen transformeren naar een moderne, multifunctionele en duurzame bibliotheek. Het college is gestart met de ontwikkeling van een moderne, multifunctionele en duurzame bibliotheek op de huidige locatie Nieuwstraat 4. De huidige bibliotheek in de Nieuwstraat is wat betreft inrichting en concept verouderd. Samen met BplusC werkt de gemeente Leiden daarom aan de modernisering van de bibliotheek, waarbij de bibliotheek transformeert naar een plek die mensen, kennis en organisaties met elkaar verbindt rond thema's die spelen in de samenleving. Voor tijdelijke huisvesting van de bibliotheek tijdens de verbouwing is een budget ad € 1.515.000 geraamd.

Opstellen en actualiseren ruimtelijk instrumentarium

Dit betreft voornamelijk doorbelasting van incidentele kosten van de afdeling Ruimtelijke ordening voor een centrale GIS-voorziening (Geografisch Informatiesysteem). (kaderbrief 2025-2029)

Implementatie omgevingswet

In de begroting van de jaarschijven 2026 t/m 2030 zijn er kosten voor de uren van de implementatie van de omgevingswet opgenomen. De omgevingswet is sinds 1 januari 2024 in werking getreden, waar vooral de afdeling ruimtelijke ontwikkeling de grootste impact hiervan ervaart.

Reserve grondexploitaties

In 2026 (€ 600.000) wordt een opbrengst uit de verkoop van grond verwacht. De opbrengst wordt in de reserve grondexploitaties gestort.

Storting € 1.260.000 in 2026 en € 3.500.000 in 2029 in verband met verkoop gemeentelijk vastgoed.

De rest van de stortingen bedragen samen ongeveer € 1.700.000 per jaar en bestaat uit:

- positief exploitatieresultaat Rijnsburgerweg € 500.000
- resultaat erfpachtsbedrijf € 780.000
- rente-effect grondexploitaties € 360.000
- positief exploitatieresultaat SRON € 25.000

De onttrekkingen bestaan uit:

- Dekking voor de beheerskosten strategisch vastgoed (€ 2026 € 663.000, 2027 € 598.000 en 2028 en 2029 € 419.000).

- Resultaat erfpacht € 342.000 per jaar

- Muziekschool Hazewindsteeg € 3.500.000 in 2029 (kaderbrief 2025-2029)

- € 100.000 per jaar voor beeldende kunst bij gebiedsontwikkeling

- Tijdelijke inrichting Stationsplein en Stationsweg (€ 4.723.000 in 2028) (kaderbrief 2025-2029)

De overige onttrekkingen zijn kleiner dan € 100.000.

Egalisatiereserve inkomsten bouwleges

Bij de kaderbrief 2023-2027 is besloten om in 2027 € 5.000.000 vrij te laten vallen uit de reserve inkomsten bouwleges. Dit bedrag wordt op dat moment gestort in de reserve afschrijvingen investeringen. Daardoor ontstaat ruimte om kapitaallasten die nu van de structurele begrotingsruimte worden gedekt, te dekken vanuit de reserve afschrijvingen investeringen.

Jeugd en onderwijs

Beleidssterrein	Prestatie	2026	2027	2028	2029
Lasten					
Jeugd	Doen organiseren specialistische hulp	921	4	4	4
Onderwijsbeleid	Stim. Hoogwaardig taalaanbod	652	2	2	2
Onderwijshuisvesting	In stand houden bestaande gebouwenvoorraad	789	599	1	1
Overige lasten		136	41	13	13
Totaal lasten		2.498	646	20	20
Baten					
Jeugd	Doen organiseren specialistische hulp	918	-	-	-
Overige baten		84	28	-	-
Totaal baten		1.002	28	-	-
Onttrekkingen uit reserves	Reserve Sociaal Domein P7	9.039	676	-	-
	Overige reserves	55	55	55	55
Totaal onttrekkingen uit reserves		9.094	731	55	55
Totaal baten en onttrekkingen		10.096	759	55	55
Saldo Jeugd en onderwijs		-7.598	-113	-35	-35

Bedragen x € 1.000,-

Doen organiseren specialistische hulp

In 2026 is in principe voor het laatste jaar een bedrag van 916.000 geraamd voor uitvoering van de specifieke regeling randvoorwaardelijke functies jeugdhulp academische centra kinder- en jeugdpsychiatrie.

Stimulering hoogwaardig taalaanbod

Op 30-11-2023 heeft de raad € 1.500.000 beschikbaar gesteld voor kansengelijkheid in de periode 2024-2026. Hiervan is € 652.000 geraamd in 2026. Deze kosten worden gedekt door een onttrekking uit de reserve sociaal domein.

In stand houden bestaande gebouwenvoorraad

Herwaardering IHP onderwijshuisvesting € 635.000 (2026) en € 599.000 (2027)

In het kader van de uitvoering van de herwaardering van het IHP Onderwijshuisvesting zijn in de kaderbrief 2023 eenmalige kosten opgenomen. Het betreft (niet te activeren) plankosten in de initiatieffase van onderwijshuisvesting projecten, afschrijving van restant boekwaarden, tijdelijke huisvesting en sloopkosten.

3de fase IHP onderwijshuisvesting (€ 154.000 (2025 en 2026)

Voor de vernieuwbouw van het Visser 't Hooft Lyceum aan de Kagerstraat 1 is in 2026 een bedrag van € 150.000 gereserveerd. Dit bedrag is bedoeld als initiatiefbudget voor de voorbereiding.

Reserve sociaal domein

Om de kosten van jeugdzorg te dekken wordt in de jaren 2026 en 2027 respectievelijk € 9,0 mln en € 0,7 mln aan de reserve sociaal domein onttrokken.

Op 30-11-2023 heeft de raad € 1.500.000 beschikbaar gesteld voor kansengelijkheid in de periode 2024-2026 (€ 500.000 per jaar). Deze kosten worden gedekt door een onttrekking uit de reserve sociaal domein.

Cultuur, sport en recreatie

Beleidssterrein	Prestatie	2026	2027	2028	2029
Lasten					
Cultuur	Ondersteunen educatief aanbod	750	50	-	-
Sport	Exploiteren gem sportaccommodaties	300	622	-	-
Overige lasten		373	312	159	159
Totaal lasten		1.423	984	159	159
Stortingen in reserves	Overige reserves	26	-	-	-
Totaal stortingen in reserves		26	-	-	-
Totaal lasten en stortingen		1.449	984	159	159
Baten					
Overige baten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-
Onttrekkingen uit reserves	Overige reserves	151	121	121	121
Totaal onttrekkingen uit reserves		151	121	121	121
Totaal baten en onttrekkingen		151	121	121	121
Saldo Cultuur, sport en recreatie		1.298	862	38	38

Bedragen x € 1.000,-

Ondersteunen educatief aanbod

Verbouwing pand ARS (€ 700.000 in 2026)

Het gebouw van ARS is slechts voor een klein deel toegankelijk voor mensen met een fysieke beperking. Voor de toegankelijkheid en het kunnen meedoen aan kwalitatief hoogwaardige cursussen in de beeldende kunst voor een breed publiek is een lift noodzakelijk en een invalidentoilet. Daarnaast wenst men het gebouw te verbouwen ten behoeve van efficiënter gebruik en medegebruik. Door de ingrepen wordt de functionaliteit van het gebouw vergroot waardoor meer organisaties het pand kunnen gebruiken. Bij de kaderbrief 2025-2029 is hiervoor een incidenteel budget ad € 700.000 geraamd.

Exploiteren gemeentelijke sportaccommodaties

Vlietzone Nieuw clubhuis Leidse Roadrunners club (LRR) op plek clubhuis Blauwkras (€ 300.000 2026)

De gemeenteraad heeft bij het vaststellen van het kaderbesluit Vlietzone Midden (RV 24.0009) de motie aangenomen om te onderzoeken of het mogelijk is op de locatie Blauwkras huisvesting te bieden aan meerdere verenigingen (M.24.0009.04). Bij de kaderbrief 2025-2029 is een budget ad € 300.000 geraamd in 2026 om de voorbereidingen te treffen voor de realisatie van de nieuwbouw op de Blauwkraslocatie.

Buurtpark Cronesteinkade (€ 622.000 2027)

Om dit project te realiseren heeft de raad bij de kaderbrief 2026-2029 besloten om € 7.043.000 (waarvan € 525.000 reeds beschikbaar is gesteld bij de kaderbrief 2024-2028) op te nemen in het Meerjareninvesteringsplan en eenmalig € 622.000 incidenteel te ramen in de rekening van baten en lasten.

Maatschappelijke ondersteuning

Beleidssterrein	Prestatie	2026	2027	2028	2029
Lasten					
Kwetsbare groepen	Preventie verslaving, dak- en thuisloosh	389	5.786	3	3
Sociale binding en participatie	Organiseren act. maatschappelijke partic	566	1	1	1
Overige lasten		26	26	26	26
Totaal lasten		981	5.813	30	30
Stortingen in reserves	Res. Oekraïne asielzoekers statushouder	1.062	1.070	1.070	1.070
	Overige reserves	-	-	-	-
Totaal stortingen in reserves		1.062	1.070	1.070	1.070
Totaal lasten en stortingen		2.043	6.883	1.100	1.100
Baten					
Overige baten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-
	Reserve Sociaal Domein P9	4.829	394	25	25
	Res. Oekraïne asielzoekers statushouder	730	6.056	-8	-8
Onttrekkingen uit reserves	Overige reserves	135	-	-	-
Totaal onttrekkingen uit reserves		5.694	6.450	17	17
Totaal baten en onttrekkingen		5.694	6.450	17	17
Saldo Maatschappelijke ondersteuning		-3.651	433	1.083	1.083

Bedragen x € 1.000,-

Uitvoering geven aan preventie en herstel t.a.v. verslaving en dak- en thuisloosheid

Voor de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne zijn incidentele budgetten in de begroting opgenomen. Het gaat om € 0,4 mln in 2026 en € 5,8 mln in 2027. Deze bedragen worden verrekend met de reserve Oekraïne, statushouders en asielzoekers. De € 5,8 mln die in 2027 is geraamd betreft de onrendabele top op flexwoningen aan de Gooimeerlaan. (RB24.0044)

Organiseren van activiteiten die maatschappelijke participatie bevorderen en sociaal isolement voorkomen

Bestrijden eenzaamheid (€ 270.000 2026)

In het coalitieakkoord is voor de periode 2023 tot en met 2026 budget opgenomen om de aanpak bestrijden eenzaamheid tijdelijk te intensiveren. De tijdelijke intensivering wordt volledig gedekt door een onttrekking uit de reserve sociaal domein.

Kunstwerk Slavernijverleden (€ 100.000 2026)

Bij de kaderbrief 2025-2029 is een budget ad € 100.000 geraamd voor het realiseren van een Ketikoti-kunstwerk of -monument. Dit budget wordt gedekt door een onttrekking uit de reserve sociaalmaatschappelijke en culturele voorzieningen.

Project koloniaal- en slavernijverleden (€ 195.000 2026)

Onlangs is het vooronderzoek van de universiteit Leiden naar het koloniaal en slavernijverleden van Leiden afgerond. Op basis van dit vooronderzoek naar dit verleden zijn er aanbevelingen voor het uitvoeren van een vervolgonderzoek/vervolgtraject. Daarnaast komt uit de eerdere adviezen een vervolg voor het realiseren van een monument slavernijverleden en is geadviseerd om via een denktank met (kennis)partners te zorgen voor verdere verspreiding van de kennis en bewustwording over het slavernij en koloniaal verleden. De denktank kan in samenwerking met Leiden Kennisstad vormgegeven worden. Voor het totale project bedragen de kosten € 495.000; €300.000 voor het vervolgonderzoek/vervolgtraject in 2025 en € 195.000 in 2026.

Reserve sociaal domein

Er is een onttrekking van € 25.000 per jaar begroot voor gezinsverpleegkundigen voor de periode 2026 t/m 2029. Er is een onttrekking van € 160.000 begroot in 2026 en 2027 voor borging programma Leiden Inclusief. Er zijn onttrekkingen van € 109.000 in 2026 en € 209.000 in 2027 begroot voor ondersteuning van ongedocumenteerden. Er is een onttrekking van € 400.000 begroot in 2026 voor het programmateam

Maatschappelijke zorg regionaal. Er is een onttrekking van € 130.000 begroot in 2026 voor Studentenwelzijn. Er is een onttrekking van € 830.000 begroot in 2026 voor de Wmo omdat de invoering van de inkomensafhankelijke eigen bijdrage verschoven is naar op zijn vroegst 1 januari 2027. Al deze mutaties zijn opgenomen in de kaderbrief 2025-2029.

Er is een onttrekking van € 250.000 begroot in 2026 voor bestrijden eenzaamheid (beleidsakkoord 2022-2026). Er is een onttrekking begroot van € 780.000 in 2026 voor de opvanglocatie aan het Maansteenpad (kaderbrief 2023-2027). Er is een onttrekking van € 975.000 begroot in 2026 voor toegenomen gebruik van de Wmo-maatwerkvoorzieningen (kaderbrief 2024-2028).

Er is een onttrekking van € 1,137 miljoen begroot in 2026 voor de invulling van de taakstelling sociaal domein 2026 (kaderbrief 2024-2027). Er is een onttrekking van € 2,3 miljoen begroot in 2026 voor de invulling van de taakstelling sociaal domein 2026 (kaderbrief 2023-2027).

Reserve Oekraïne, statushouders, asielzoekers

De stortingen in de reserve Oekraïne, statushouders en asielzoekers bestaan uit twee componenten. Als eerste is er een jaarlijkse storting begroot van € 190.000 in verband met de huurinkomsten die de gemeente ontvangt uit het Alrijne-gebouw. Daarnaast wordt er jaarlijkse storting van € 880.000 begroot uit de inkomsten van de dagelden voor de flexwoningen aan de Gooimeerlaan.

In 2026 wordt er € 730.000 onttrokken aan de reserve. Dit bedrag bestaat uit € 50.000 voor het project Werk en Meedoen, € 173.000 voor de begeleiding van minderjarige statushouders, € 100.000 voor het creëren van een stabiele situatie voor ongedocumenteerden en € 407.000 voor nieuw beleid en beleidsintensivering van Programma OSA. In 2027 wordt er € 6,1 miljoen onttrokken aan de reserve. Dit bestaat uit € 5,8 miljoen voor het dekken van de onrendabele top van de flexwoningen aan de Gooimeerlaan, € 100.000 voor de stabiele situatie voor ongedocumenteerden en € 173.000 voor de begeleiding van minderjarige statushouders.

Werk en inkomen

Beleidssterrein	Prestatie	2026	2027	2028	2029
Lasten					
Schuldhelpverlening	Uitvoeren schuldhelpverlening	375	0	0	0
Overige lasten		4	4	4	4
Totaal lasten		379	5	5	5
Baten					
Overige baten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-
Onttrekkingen uit reserves	Reserve Sociaal Domeins P10	1.988	290	124	-
	DZB Reserve zachte landing rijksbez. Ws	296	296	296	296
	Overige reserves	6	6	6	6
Totaal onttrekkingen uit reserves		2.290	592	426	302
Totaal baten en onttrekkingen		2.290	592	426	302
Saldo Werk en inkomen		-1.911	-588	-421	-297

Bedragen x € 1.000,-

Uitvoeren schuldhelpverlening

Voor extra inzet vanuit het programma Social Impact voor vroegsignalering Eerste Hulp bij Geldzorgen is in 2026 € 375.000 geraamd. Dit bedrag wordt gedekt door een onttrekking uit de reserve sociaal domein.

Reserve sociaal domein

Er is een onttrekking begroot van € 420.000 in 2026 voor incidentele intensivering van het armoedebeleid (beleidsplan Samen Sterker 2024-2026).

Er zijn onttrekkingen begroot in 2026 van € 90.000 voor het promoten van het minimeleid en € 250.000 voor de gestegen kosten van de studietoelag. Er zijn onttrekkingen begroot in 2026 van € 200.000 voor extra financiële begeleiding en nazorg op basisdienstverlening schuldhelp en € 260.000 voor het niet-realiseren van de taakstelling uitvoering schuldhelpverlening. Al deze mutaties zijn opgenomen in de kaderbrief 2025-2029. Voor intensivering van de vroegsignalering Eerste Hulp bij Geldzorgen is in 2026 € 375.000 begroot (kaderbrief 2023-2027). Er zijn onttrekkingen begroot voor de kosten van de Sleutelpas, in 2026 € 407.750, in 2027 € 290.250

en in 2028 € 124.000 (kaderbrief 2024-2028).

Reserve zachte landing rijksbezuiniging wsw

In de eerste technische wijziging 2025 is ten onrechte een te hoge meerjarige onttrekking aan de reserve opgevoerd, waardoor de reserve aan het eind van het meerjarenbeeld in de min is gekomen. Dit wordt hersteld in de derde technische wijziging van 2025. Het betreft een correctie van in totaal € 700.000 over de periode 2025 t/m 2029. De resterende middelen zullen in de periode 2027 t/m 2029 worden aangewend om de organisatie toekomstbestendig te maken.

Algemene middelen en overhead

Beleidssterrein	Prestatie	2026	2027	2028	2029
Lasten					
Overige alg.dekkingsmiddelen	Stelposten concern	-0	-0	-0	-10.000
Overhead	Overhead kostenplaatsen	16	505	-	-
	Overhead overige	309	209	-	-
Overige lasten		-	-	-	-
Totaal lasten		324	714	-0	-10.000
Stortingen in reserves	Concernreserve	-	-	8.120	-
	Reserve afschrijvingen investeringen	34.732	15.639	6.761	33.948
	Reserve egalisatie kapitaallasten CR	-	-	-	199
	Overige reserves	-	-	-	-
Totaal stortingen in reserves		34.732	15.639	14.881	34.148
Totaal lasten en stortingen		35.056	16.353	14.881	24.147
Baten					
Overige baten		-	-	-	-
Totaal baten		-	-	-	-
Onttrekkingen uit reserves	Bedrijfsvoeringsreserve concern	-	490	-	-
	Concernreserve	7.030	6.857	-	11.782
	Reserve budgetoverheveling	2.340	972	-	-
	Reserve egalisatie kapitaallasten CR	904	767	373	-
	CR Reserve bedrijfsvoering Centrumregel	359	487	29	-
	Overige onttrekkingen	100	-	-	-
Totaal onttrekkingen		10.734	9.573	402	11.782
Totaal baten en onttrekkingen		10.734	9.573	402	11.782
Saldo Algemene middelen		24.322	6.781	14.480	12.365

Bedragen x € 1.000,-

Stelposten concern

Een deel van de investeringen uit het investeringsplan wordt pas in 2029 of later opgeleverd. De afschrijving start daarom pas na 2029. De structurele dekking voor die kapitaallasten valt in 2029 incidenteel vrij.

Overhead kostenplaatsen

Nieuwe stadswerf (€ 490.000 2027)

Conform RB21.0061 Schuifoperatie Vlietzone Midden is gestart met de definitiefase Nieuwe Stadswerf. Besloten is om de huidige gebouwen aan de Adm. Banckertweg en de Kenauweg te vervangen door een compacte efficiënte nieuwbouw. Om de boekwaarde van de huidige panden aan de Kenauweg en aan de Adm. Banckertweg af te boeken is in 2027 een budget geraamd ad € 490.000. Dit budget wordt gedekt door een onttrekking uit de bedrijfsvoeringsreserve concern.

Overhead - overige

Bij de Kaderbrief 2018-2022 is gedurende 3 jaar een werkbudget van € 500.000 beschikbaar gesteld voor een aangepaste vitaliteitsregeling. Van de restantbudgetten is € 209.000 overgeheveld naar 2026 en 2027. Deze budgetten zijn tijdelijk beschikbaar gesteld om nieuw beleid, ondersteuning en uitgebreid onderzoek naar vitaliteit bij de medewerkers uit te voeren. Iedere medewerker krijgt de kans om een vitaliteitsonderzoek te laten doen. Als beleid is opgezet en het uitgebreide onderzoek bij alle medewerkers klaar is kan incidenteel noodzakelijk onderzoek in het kader van vitaliteit ten laste van het reguliere budget voor arbozaken worden uitgevoerd.

Bij de 2de technische wijziging 2022 is voor de jaren 2023 tot en met 2026 € 100.000 beschikbaar gesteld voor de kosten van de uitvoering van flankerend beleid bij medewerkers die bovenformatief zijn geworden als gevolg van een reorganisatie van de taken of afdelingen. Het flankerend beleid bestaat o.a. uit geldelijke ondersteuning voor onderzoek, opleiding en/of begeleiding bij uitstroom zodat deze medewerkers op een andere functie aan het werk kunnen. Dit bedrag wordt gedekt door een onttrekking uit de reserve flankerend beleid.

Bedrijfsvoeringsreserve concern

Conform RB21.0061 Schuifoperatie Vlietzone Midden is gestart met de definitiefase Nieuwe Stadswerf. Besloten is om de huidige gebouwen aan de Adm. Banckertweg en de Kenauweg te vervangen door een compacte efficiënte nieuwbouw. Om de boekwaarde van de huidige panden aan de Kenauweg en aan de Adm. Banckertweg af te boeken is in 2027 een budget geraamd ad € 490.000. Dit budget wordt gedekt door een onttrekking uit de bedrijfsvoeringsreserve concern.

Concernreserve

De concernreserve dient als buffer voor de afdekking van niet-kwalificeerbare risico's en de egalisatie van exploitatieresultaten. De minimale omvang van de concernreserve aan het eind van het meerjarenbeeld is vastgesteld op 150% van de uitkomst van de risicosimulatie. Rekeningsresultaten worden toegevoegd aan de concernreserve. De concernreserve is in principe vrij besteedbaar met inachtneming van de minimale omvang zoals die is vastgelegd in de financiële verordening. Het surplus in de concernreserve kan worden gebruikt voor het sluitend maken van het meerjarenbeeld bij de begroting of kaderbrief. De geraamde stortingen en onttrekkingen zijn mede afkomstig uit eerdere jaren (resultaten van voorgaande P&C producten).

Reserve budgetoverheveling

In de reserve budgetoverheveling worden de budgetten verzameld die eerder bij de voortgangsrapportages en technische wijzigingen voor overheveling zijn aangemeld. Die budgetten worden dan 1 of enkele jaren later opnieuw geraamd met als dekking een onttrekking uit deze reserve.

Reserve egalisatie kapitaallasten CR

In de reserve egalisatie kapitaallasten worden de verschillen tussen de begrote en werkelijke kapitaallasten in enig begrotingsjaar verrekend. Afwijkingen in de kapitaallasten hebben geen effect op het begrotingsresultaat van Leiden. Het betreft alleen de kapitaallasten van investeringen die vallen onder de Centrumregeling Leidse Regio. Per saldo gaat het in 2026 om een onttrekking van € 904.000.

CR Reserve bedrijfsvoering Centrumregeling

In overeenstemming met de uitgangspunten in de Centrumregeling Bedrijfsvoering Leidse Regio worden het jaarlijks resultaat van de CR verrekend deze reserve (= egalisatiefunctie). De reserve wordt ingezet ten behoeve van kwaliteitsverbeterende maatregelen van de CR. In 2026 wordt in totaal € 359.000 onttrokken uit deze reserve kwaliteitsverbeteringen binnen de bedrijfsvoering van de CR.

Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Hieronder staan de structurele stortingen en onttrekkingen binnen reserves. De bedragen in de tabellen die groter of gelijk zijn aan € 250.000 worden toegelicht.

Structurele toevoegingen aan reserves		2026	2027	2028	2029
Programma					
Mobiliteit	Reserve bereikbaarheidsprojecten	148	75	75	75
	Totaal Mobiliteit	148	75	75	75
Omgevingskwaliteit	Reserve asbestsanering (P5)	106	106	106	106
	Totaal Omgevingskwaliteit	106	106	106	106
Stedelijke ontwikkeling	Reserve Duurzame Stad P6	1.628	1.283	672	672
	Totaal Stedelijke ontwikkeling	1.628	1.283	672	672
Saldo structurele toevoegingen aan reserves		1.882	1.464	853	853
Structurele onttrekkingen aan reserves					
Programma					
Algemene middelen	Reserve afschrijvingen investeringen	4.752	3.624	3.199	4.346
	Totaal Algemene middelen	4.752	3.624	3.199	4.346
Saldo structurele onttrekkingen aan reserves		4.752	3.624	3.199	4.346
Saldo structurele mutaties reserves		-2.870	-2.160	-2.346	-3.492

Bedragen x € 1.000,-

Toevoegingen

Reserve Duurzame stad

Bij de decemberwijziging 2018 (RB18.0112) is de reserve duurzame stad ingesteld. Projecten op gebied van duurzame verstedelijking, duurzame mobiliteit, energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie worden door deze reserve gedekt. Daarbij wordt de storting veelal omgezet in structurele lasten.

Onttrekkingen

Reserve Afschrijvingen investeringen

Vanuit deze reserve worden jaarlijkse afschrijvingskosten van investeringen gedekt.

4.2 Uiteenzetting van de financiële positie

4.2.1 Geprognosticeerde begin- en eindbalans

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV, art. 20; lid 1 b) is de verplichting vastgesteld dat de gemeenten een geprognosticeerde begin- en eindbalans van de begrotingsjaren opnemen onder de uiteenzetting van de financiële positie.

Het meerjarig opnemen van de geprognosticeerde balans geeft de raad meer inzicht in de ontwikkeling van de investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte. Voor meer inhoudelijke duiding verwijzen wij graag naar de paragraaf [veerstandsvermogen en risicobeheersing](#).

Prognose meerjarenbalans	Realisatie	Begroting				
	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Activa						
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	4.483	4.483	4.483	4.483	4.483	4.483
Materiële vaste activa	998.108	1.122.688	1.254.037	1.426.910	1.637.347	1.789.079
Financiële vaste activa	30.824	30.735	30.643	30.599	30.465	30.345
Totaal vaste activa	1.033.415	1.157.906	1.289.163	1.461.992	1.672.295	1.823.907
Vlottende activa						
Voorraden	11.560	8.617	19.805	28.196	32.001	35.806
Uitzettingen	82.292	78.155	78.155	78.155	78.155	78.155
Liquide middelen	2.532	0	0	0	0	0
Overlopende activa	19.089	19.089	19.089	19.089	19.089	19.089
Totaal vlottende activa	115.473	105.861	117.049	125.440	129.245	133.050
Totaal activa	1.148.888	1.263.767	1.406.212	1.587.432	1.801.540	1.956.957
Passiva						
Vaste passiva						
Reserves	278.780	272.919	269.001	261.491	268.737	272.198
Resultaat boekjaar	24.514	0	0	0	0	0
Voorzieningen	39.417	32.131	34.090	39.998	43.198	47.328
Vaste schuld	664.471	746.177	895.662	1.080.823	1.286.021	1.430.988
Totaal vaste passiva	1.007.182	1.051.227	1.198.753	1.382.312	1.597.956	1.750.514
Vlottende passiva						
Vlottende schuld	57.263	128.097	123.016	120.677	119.141	122.000
Overlopende passiva	84.443	84.443	84.443	84.443	84.443	84.443
Totaal vlottende passiva	141.706	212.540	207.459	205.120	203.584	206.443
Totaal passiva	1.148.888	1.263.767	1.406.212	1.587.432	1.801.540	1.956.957

Bedragen x € 1.000 / standen per 31/12

4.2.2 Investeringsplan

Investeringsplan 2026-2029

Hoe werkt het ook alweer met investeringen?

De gemeente investeert jaarlijks vele tientallen miljoenen euro's in fysieke infrastructuur, groenvoorzieningen, (onderwijs)huisvesting, ICT, bedrijfsmiddelen etc. Het kenmerk van deze investeringen is dat zij hun nut over meerdere jaren bewijzen. Daarom moeten de (kapitaal)lasten van een investering (rente en afschrijving) over meerdere jaren gespreid worden. Een investering wijkt daardoor af van een exploitatiebudget in de begroting. Een exploitatiebudget beperkt zich tot één jaar en wordt aan het einde van het jaar via de jaarrekening afgerekend. Een investeringsbudget wordt veelal pas na meerdere jaren afgerekend en afgesloten.

De voorgenomen investeringen worden jaarlijks, in het meerjareninvesteringsplan, voor de komende vier jaar inzichtelijk gemaakt. Daarnaast kennen we de investeringen die door de Raad beschikbaar zijn gesteld en in uitvoering zijn. Over de voortgang van deze investeringen wordt in de jaarrekening gerapporteerd en zo nodig tussentijds in de voortgangsrapportages.

Een investering kan geheel of gedeeltelijk worden gedekt uit inkomsten, zoals bijdragen uit reserves of bijdragen van rijk, provincie of derden. Het overgrote deel van de investeringen wordt, volgens de wet- en regelgeving, gedekt door de investering over meerdere jaren af te schrijven. De kapitaallasten van de investering (de rente en afschrijving) worden dan in de begroting opgenomen.

Het berekenen van de kapitaallasten vindt plaats door het maken van een reële inschatting van de cashflow van investeringen in de jaren dat het werk wordt uitgevoerd (de kasuitgaven op een investering). Dat geldt voor de investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2025 - 2028 maar ook voor de lopende investeringen.

Waar besluit de raad over bij de programmabegroting?

De investeringsvolumes uit het meerjareninvesteringsplan worden opgesteld volgens de bepalingen uit de financiële verordening,

In het meerjareninvesteringsplan zijn de totale investeringsvolumes opgenomen in het jaar dat deze door de Raad beschikbaar worden gesteld om tot uitvoering over te gaan (dat is dus iets anders dan de cash-flow van de investering die zich over meerdere jaren uitstrekt, beginnend in het jaar van beschikbaar stellen).

Voor het vast- of beschikbaar stellen van de investering ('kredieten') zijn er drie mogelijkheden:

1. Routinematige investeringen: deze worden voor het eerste begrotingsjaar van het meerjareninvesteringsplan door de raad beschikbaar gesteld bij het vaststellen van de programmabegroting.
2. Investerings in bedrijfsmiddelen: deze worden, conform financiële verordening, beschikbaar gesteld door het college van burgemeester en wethouders. Onder de randvoorwaarde dat de afschrijvingstermijnen in overeenstemming zijn met de financiële verordening en er dekking is in de begroting.
3. Overige "nieuwe" investeringen: hier stelt de raad later, via een apart raadsbesluit, het krediet beschikbaar

Motie van de raad ten aanzien van informatie over de status van investeringen:

De gemeente Leiden heeft een omvangrijk en ambitieus meerjareninvesteringsplan. In de motie M.23.0049.09: Meer inzicht in status van projecten en investeringen, is verzocht om meer inzicht te geven in de status van projecten en bijbehorende investeringen door te vermelden in welke fase ze bevinden. Hieronder gaan wij in op deze motie en de wijze waarop we deze invullen.

Vervangings-en nieuwe investeringen:

Eerst is het van belang een onderscheid te maken tussen vervangingsinvesteringen en nieuwe investeringen. Dit wordt aangegeven in de kolom nieuw/vervang van het meerjareninvesteringsplan.

Een vervangingsinvestering is een investering die dient ter vervanging van afgeschreven kapitaalgoederen, bijvoorbeeld in de openbare ruimte van de gemeente of voor (onderwijs)huisvesting. Vervangingsinvesteringen zijn noodzakelijk om het bestaande voorzieningenniveau in de gemeente op peil te houden. In de beheerplannen van de gemeente worden de vervangingsinvesteringen voor de komende jaren inzichtelijk gemaakt. In het meerjareninvesteringsplan categoriseren we deze als vervangingsinvestering ("V").

Een nieuwe investering is een investeringen die de kapitaalgoederenvoorraad doet toenemen, bijvoorbeeld door de groei van de stad en/of nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van duurzaam investeren. Nieuwe investeringen worden via de besluitvorming (meestal via de kaderbrief) toegevoegd in het meerjareninvesteringsplan en categoriseren we als ("N")

Vervangingsinvesteringen en nieuwe investeringen kunnen dicht bij elkaar liggen. Het vervangen van een afgeschreven kapitaalgoed doen we in de huidige tijdgeest en met de kennis en technieken van nu. We categoriseren deze als "V". Daar waar sprake is van uitbreiding van het voorzieningenniveau - en vervanging daar mogelijk een klein onderdeel van uitmaakt -, spreken we van een nieuwe investering. Bijvoorbeeld ten aanzien van grote reconstructies van bestaande wegen. We categoriseren deze als "N".

Voor en na kaderbesluit

Daar waar sprake is van uitbreiding van het voorzieningenniveau met nieuwe investeringen kan mogelijk een prioritering plaatsvinden. Een belangrijk criterium daarbij vormt de fase waarin de investering zich bevindt. In het meerjareninvesteringsplan maken we onderscheid tussen investeringen vóór kaderbesluit ("VK") en na Kaderbesluit ("NK").

In de fase vóór Kaderbesluit worden interne kosten van voorbereiding (ambtelijke capaciteit) gemaakt die gedekt zijn in de begroting. Ook zijn de kosten van extern onderzoek en advies beperkt van aard en gedekt in de begroting. De (financiële) gevolgen van een keuze om de nieuwe investering voor Kaderbesluit geen doorgang te laten vinden zijn in de regel te overzien maar zullen per investering moeten worden onderzocht.

Na Kaderbesluit verandert de dynamiek van een nieuwe investering. Interne plankosten nemen substantieel toe. Hetzelfde geldt voor de externe kosten van onderzoek en advies. Er wordt aanbesteed en mogelijk grote financiële verplichtingen aangegaan. Omdat kosten na kaderbesluit in de regel worden geactiveerd zullen er bij een keuze om de nieuwe investering na kaderbesluit geen doorgang te laten vinden, incidentele middelen moeten worden gevonden om deze af te dekken. Of moeten (te) ontvangen subsidies worden terugbetaald aan de subsidieverstrekker. Per nieuwe investering zal dit, afhankelijk van het moment na kaderbesluit, in meer of mindere mate financiële consequenties hebben.

Los van bovenstaande financiële aspecten is het altijd van belang om te kijken naar afhankelijkheden tussen diverse nieuwe investeringen in het meerjareninvesteringsplan. Vrijwel geen enkele nieuwe investering in het meerjareninvesteringsplan is op zichzelf staand maar maakt onderdeel uit van een "samenhangende visie op...".

Conclusie

Het geven van inzicht in de status van de Leidse investeringsvoornemens vergt verdieping in de opbouw van het meerjareninvesteringsplan van de gemeente. Hierbij van belang is het verschil tussen vervangings- en nieuwe investeringen. Binnen de nieuwe investeringen is vervolgens het stadium voor of na kaderbesluit het meest relevant. Daarbij moeten we opmerken dat elke prioritering te allen tijde maatwerk naar de inhoudelijke en financiële effecten van keuzes vereist. In onderstaand schema zijn deze effecten op hoofdlijnen samengevat:

soort investering	beïnvloedbaarheid	financieel effect	overig
vervangingsinvestering	Nauwelijks/geen mogelijkheid.	Structurele voordelen op de kapitaallasten. Geringe incidentele nadelen op afboeken gemaakte kosten.	In stand houden bestaande voorzieningenniveau
nieuwe investering voor kaderbesluit	Mogelijk.	Structurele/incidentele voordelen op de kapitaallasten. Geringe incidentele nadelen op afboeken gemaakte kosten.	Nieuwe investering staat niet op zichzelf maar maakt onderdeel uit van 'samenhangende visie op..' Mislopen subsidies.
nieuwe investering na kaderbesluit	Nauwelijks/geen mogelijkheid.	Structurele/incidentele voordelen op de kapitaallasten. Mogelijk grote incidentele nadelen op afboeken gemaakte kosten.	Nieuwe investering staat niet op zichzelf maar maakt onderdeel uit van 'samenhangende visie op..' Mislopen subsidies.

Op deze manier denken wij op een goede manier tegemoet te komen aan de wens van de raad een beter inzicht te krijgen in de status van toekomstige investeringsprojecten.

Ontwikkeling kapitaallasten

1. Ontwikkeling kapitaallasten 2026 – 2029:

Het totaal van de kapitaallasten voor de begroting 2025 - 2028 laat, ten opzichte van de huidige begroting (2024 - 2027), de volgende ontwikkeling zien:

bedragen x € 1.000				
meerjarenbeeld kapitaallasten	2026	2027	2028	2029
2025 - 2028	53.762	59.166	69.334	69.334
2026 - 2029	50.018	54.992	60.837	67.396
verschil:	- 3.744	- 4.174	- 8.497	- 1.938

De budgettaire effecten moeten gecorrigeerd worden voor bijvoorbeeld mutaties in kapitaallasten die worden verrekend met reserves ter dekking van kapitaallasten (de parkeerreserve, de reserve afschrijving investeringen etc.). Voor- en nadelen op de kapitaallasten van investeringen in bedrijfsmiddelen worden gestort in de reserve bedrijfsvoering concern.

De diverse correcties geven het volgende beeld:

bedragen x € 1.000				
meerjarenbeeld kapitaallasten	2026	2027	2028	2029
correctie kapitaallasten verrekenen met reserves oa.	921	1.736	1.611	- 168
correctie kapitaallasten bedrijfsmiddelen	862	368	607	441
correctie totaal	1.783	2.104	2.218	273

Tot 2023 verscheen jaarlijks de rapportage over het Financieel Perspectief Duurzame Stad (FPDS) bij de kaderbrief. Het rapporteren over de inzet uit de reserve Duurzame Stad maakt sindsdien onderdeel uit van de programmabegroting zelf. Eén van de afspraken vanuit het Financieel Perspectief Duurzame Stad is echter nog wel van kracht: de vrijval van kapitaallasten, gedekt vanuit de reserve duurzame stad, worden teruggestort in de reserve, als ware het een gesloten systeem.

Voorstel is om deze werkwijze aan te passen en de budgettaire ontwikkeling van kapitaallasten van kredieten/ investeringen los te koppelen van de reserve Duurzame Stad. Hierdoor is een integrale afweging bij de kaderbrief mogelijk over deze vrijval van kapitaallasten. Dit voordeel is aanvullend op de reguliere ontwikkeling dit jaar voor het eerst zo verwerkt en is incidenteel van aard.

Ten opzichte van de begroting 2025 - 2028 geeft dit de volgende voordelige budgettaire ontwikkeling in de kapitaallasten te zien:

bedragen x € 1.000				
meerjarenbeeld kapitaallasten	2026	2027	2028	2029
totaal resultaat:	- 1.961	- 2.070	- 6.279	- 1.665

Opgesplitst per programma geeft dit het volgende beeld:

bedragen x € 1.000				
Per Programma:	2026	2027	2028	2029
Bestuur & Dienstverlening	7	8	- 28	-
Veiligheid	-	-	-	-
Economie & Toerisme	- 44	- 2	-	- 2
Mobiliteit	- 133	54	- 1.776	9
Omgevingskwaliteit	- 1.218	- 1.312	- 757	297
Stedelijke Ontwikkeling	- 48	- 222	- 1.443	-1.206
Jeugd en Onderwijs	- 83	- 33	- 2.213	- 564
Sport, Cultuur & recreatie	- 335	- 308	- 87	-254
Welzijn en Zorg	2	2	2	11
Werk en Inkomen	-	-	-	-
Algemene Dekkingsmiddelen	- 105	- 253	27--	66--
Totaal:	- 1.961	- 2.070	- 6.279	- 1.665

Toelichting op de grote verschillen:

In het programma Mobiliteit is sprake van een voordeel in 2028 dat wordt veroorzaakt door actuele planningen van diverse projecten ten opzichte van het vorig jaar. Bijvoorbeeld ten aanzien van de maatregelen Noord Zuid verbindingsas (€ 300.000), Hoge Rijndijk (€ 378.000), het realiseren van een geavanceerd verkeersmonitoringssysteem (€ 114.000), het verschuiven van de cash flows op de onrendabele top van verstedelijkingsprojecten (€ 367.000) en de tracédelen van de Leidse Ring Noord (€ 204.000). Vooralsnog is de mogelijke vertraging over het geheel genomen ongeveer een jaar. Dat blijkt ook uit het feit dat de kapitaallasten 2029 nagenoeg gelijk blijven.

Het voordeel in de eerste jaren binnen het programma Omgevingskwaliteit wordt voornamelijk veroorzaakt door de geactualiseerde planning van de werkzaamheden stationstunnel (brandwerende beplating en LED verlichting) en geactualiseerde planningen op de diverse vervangingsinvesteringen binnen de domeinen van het beheer van de openbare ruimte.

In het programma Stedelijke Ontwikkeling worden de voordelen in de kapitaallasten van 2028 en 2029 voornamelijk bepaald door het verwerken van de actuele planning van het verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed en de bibliotheek Nieuwstraat (voor een bedrag van € 1,2 mln. in 2028 en € 1,1 mln. in 2029). In het beeld van de meerjaren kapitaallasten van vorig jaar was nog rekening gehouden met afronding (en dus volledige kapitaallasten) vanaf 2027. Nu starten de kapitaallasten buiten het meerjarenbeeld 2026-2029. Hiervoor wordt in 2029 een centrale post voor maximale kapitaallasten in de begroting opgenomen.

In het programma Jeugd en Onderwijs wordt het voordeel in 2028 bepaald door een geactualiseerde planning van de bouw van diverse scholen en gymzalen uit het integraal huisvestingsplan, bijvoorbeeld Da Vinci College (€ 803.000), scholencomplex de Zwaluw (€ 220.000), Leidse Hout school (€ 268.000), Scholencomplex Stevenshof (€ 220.000) en Vlietlandcollege (€ 210.000). Vooralsnog is de vertraging over het geheel genomen ingeschat op ongeveer een jaar. Ook in dit programma starten volledige kapitaallasten, in tegenstelling tot het vorige meerjarenbeeld, na 2029 (voor bijvoorbeeld de Leidse Hout school en Da Vinci College. Hiervoor wordt in 2029 een centrale post voor maximale kapitaallasten in de begroting opgenomen.

In het programma Sport Cultuur & Recreatie vallen de voordelen in 2025 en 2026 op. Deze hebben vooral betrekking op de actuele cash flow van de herinrichting sportpark de Mors (in 2025) en de renovatiewerkzaamheden aan de Boisotkade 2a (in het jaar 2026).

2. Maximale kapitaallasten van lopende kredieten en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2026 - 2029:

In de begroting 2026 - 2029 is in de laatste jaarschijf nog niet de volledige en maximale kapitaallasten van de lopende investeringen en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2026 - 2029 meegenomen. Een aantal laatste cash-flows zal in en na 2029 plaatsvinden waardoor kapitaallasten buiten de begroting 2026 - 2029

vallen. Vooralsnog wordt voor het maximale niveau van deze kapitaallasten een toename verwacht van € 11,9 mln. Dit hangt samen met een investeringsvolume van € 287,1 miljoen.

Voor kredieten/investeringen met start cash flow in de periode 2025 – 2029 en laatste cash flow in 2029 (dus in gebruik name in 2029) bedraagt de toename in 2030 ten opzichte van 2029 € 7,2 mln.

Voor kredieten en investeringen met start cash flow in de periode 2025 – 2029 maar met de laatste cash flow vanaf 2030 en verder (dus in gebruik name vanaf 2030), bedraagt de toename ten opzichte van 2029 € 4,7 mln.

Het maximale niveau van de kapitaallasten is ongeveer € 4,5 mln. hoger dan vorig jaar. Dat komt onder andere doordat dit jaar het meerjareninvesteringsplan 2026 – 2029 ook als onderdeel van de Kaderbrief 2025 – 2029 is geactualiseerd en actualisatie van de planningen van grote projecten leidt tot laatste cash flow in 2029 (dus in gebruik name vanaf 2030) terwijl dit in het voorgaand jaar niet het geval was (de maximale kapitaallasten van bijvoorbeeld nieuwbouw bibliotheek Nieuwstraat, en de Stadswerf zaten in het meerjarenbeeld)

In onderstaand overzicht wordt een aantal grote veroorzakers van de maximale kapitaallasten per programma benoemd:

bedragen x € 1.000.000			
Onderbouwing maximale kapitaallasten		investering	kapitaallasten
Bereikbaarheid		142,3	5,0
LRN divers		78,5	2,6
Groene Lopers		10,1	0,4
Noord Zuid verbindingssas		13,5	0,4
Lammenschansweg		20,2	0,8
Onrendabele top verstedelijking		11,2	0,4
Overig (waaronder nwe jaarschijf infra)		8,8	0,4
Omgevingskwaliteit		77,8	3,7
Diverse rioleringswerken		37,0	1,3
Singelpark/Energiepark		6,3	0,3
Jaarschijf 2028 beheerdomeinen		20,5	1,2
Ondergrondse containers		6,0	0,6
Overig (w.o. diverse parken)		8,0	0,3
Stedelijke Ontwikkeling		26,0	1,2
Verbouw bibliotheek Nieuwstraat		21,0	1,0
Verduurzamen vastgoed		5,0	0,2
Jeugd en Onderwijs		15,8	0,7
IHP onderwijs (Leidse Hout/Da Vinci/Mareland)		15,8	0,7
Algemene Dekkingsmiddelen		21,0	1,2
nieuwe stadswerf		20,0	0,9
nieuwe jaarschijf 2029 wagenpark		1,0	0,3
Overige programma's		20,0	0,8
totaal:		287,1	11,9

Een deel (in totaal € 1,9 mln.) van de maximale kapitaallasten in het programma Omgevingskwaliteit wordt verrekend met heffingen voor de riool en waterzorg (€ 1,3 mln.) en afvalstoffen (€ 0,6 mln.).

Dat betekent dat de budgettaire ontwikkeling van de maximale kapitaallasten € 10,0 mln. bedraagt (€ 11,9 mln. - € 1,9 mln.).

3. Conclusies:

- De budgettaire ontwikkeling in de kapitaallasten 2026 – 2029 bedraagt:

bedragen x € 1.000				
meerjarenbeeld kapitaallasten	2026	2027	2028	2029
totaal resultaat:	- 1.961	- 2.070	- 6.279	- 1.665

- De voordelen in elk jaar zijn incidenteel van aard.
- In de begroting 2026 - 2029 is in de laatste jaarschijf nog niet de volledige en maximale kapitaallasten van de lopende investeringen en investeringen uit het meerjareninvesteringsplan 2025 – 2028 meegenomen. Een aantal cash-flows zal in en na 2029 plaatsvinden waardoor kapitaallasten buiten de begroting 2026 – 2029 vallen. Vooralsnog wordt voor het maximale niveau van de kapitaallasten een toename verwacht van € 11,9 mln. Dit effect zit voornamelijk op programma's Mobiliteit (betrekking hebbend op de Leidse Ring Noord en overige infrastructurele werken) en de vervangingsinvesteringen in de domeinen openbare ruimte van het programma Omgevingskwaliteit. En in mindere mate op de overige programma's. Een deel (totaal € 1,9 mln.) van de maximale kapitaallasten in het programma Omgevingskwaliteit wordt verrekend met heffingen voor de riool en waterzorg (€ 1,3 mln.) en afvalstoffen (€ 0,6 mln.). Dat betekent dat de budgettaire ontwikkeling van de maximale kapitaallasten € 10,0 mln. bedraagt.
- In de begroting 2026 - 2029 is naast de incidentele voordelen als gevolg van het aanpassen van cash-flows op basis van actuele planningen ook een stelpost onderuitputting kapitaallasten opgenomen omdat blijkt dat een zeker "planningsoptimisme" elk jaar leidt tot een voordeel in de kapitaallasten van een jaar.
- Bij het bepalen van de cash-flows voor de ontwikkeling van de kapitaallasten 2026 - 2029 is, in navolging van vorig jaar, extra aandacht gegeven aan een realistische planning van de cash-flows door een nog intensievere afstemming tussen budgethouder/projectleider, planning- en risicomedewerker en projectcontroller. Tevens heeft een review (door directie en ambtelijk opdrachtgevers) van de cash-flows plaatsgevonden voor de grote projecten, de projecten in de onderwijshuisvesting en de vervangingsinvesteringen in de domeinen van de openbare ruimte.
- Het resultaat hiervan heeft vorig jaar geleid tot het aanpassen van de stelpost onderuitputting kapitaallasten omdat we deze vanwege het meer reëel plannen van de cash flow vooral in de eerste jaren van het meerjarenbeeld de stelpost niet realiseren. Voor het meerjarenbeeld 2026 bedraagt de stelpost:

bedragen x € 1.000				
stelpost onderuitputting kapitaallasten	2026	2027	2028	2029
totaal stelpost oud:	- 1.781	- 2.137	- 2.493	- 2.493
verlagen conform lijn KB 2024	357	356	356	
Totaal stelpost nieuw:	- 1.424	- 1.781	- 2.137	- 2.493

Overzicht (niet) beschikbaar te stellen kredieten

Voor 2026 worden de volgende kredieten beschikbaar gesteld:

Vervangingsinvesteringen met maatschappelijk nut

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
4 Mobiliteit	4A1.2 Stimuleren verduurzaming personen- en goederenvervoer	Zero emissie	493		
	4C1.2 Verbeteren verkeersveilige inrichting	Vervanging verkeerslichten	758		
		Medium verkeersmaatregelen	100		
		UVP verkeersveiligheid en wijkcirculatie	300		
		Verkeersveilige schoolomgevingen	350		
5 Omgevingskwaliteit	5A1.2 Beheren openbare ruimte	Investerings kademuren	5.421		
		Investerings wegen	8.595		
		Investerings beschoeiingen	699		
		Openbare verlichting - Masten	697		
	5C1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid sted. en regionaal groen	Groene Hoofdstructuur herprofilingsprojecten	136		
		Groene Hoofdstructuur reconstructieprojecten	67		
		Parken	680		
	5C1.3 Beheren openbaar groen	Vervangen bomen	341		
Algemene middelen en overhead	Plankosten definitiefase	Plankosten definitiefase	655	655	
TOTAAL			19.292	655	

Bedragen x € 1.000,-

Vervangingsinvesteringen met economisch nut

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
5 Omgevingskwaliteit	5B1.2 Beheren openbaar water en riolering	Vervanging gemalen	517		
		Vervanging rioleringen	6.184		
		Wijkvernieuwing Riolering gasthuiswijk haagweg-zuid fase 3&4	374		
		Wijkvernieuwing riolering Gasthuiswijk Haagweg-zuid fase 1+2 2025-2026	1.077		
		Wijkvernieuwing riolering Morskwartier 2025	2.955		
		Wijkvernieuwing Gasthuiswijk riolering fase 3&4	4.172		
	5C1.3 Beheren openbaar groen	Speeltoestellen in openbare ruimte	697		
8 Sport, cultuur en recreatie	8A1.1 Ondersteunen voorstellingen- en podiumaanbod	Vervangingsinvesteringen kunstinstituten	649		

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
	8C1.1 Exploiteren gemeentelijke sportaccommodaties	Morskwartier I, Renovatie kunstgras voetbal	223		
		Morskwartier I, Renovatie kunstgras 3 toplaag	557		
TOTAAL			17.405		

Bedragen x € 1.000,-

De volgende investeringen staan in het meerjareninvesteringsplan in jaarschijf 2026, maar worden in tegenstelling tot de hierboven getoonde investeringen niet beschikbaar gesteld bij de programmabegroting 2026. Voor deze investeringen zal later een separaat raadsvoorstel worden aangeboden. De kapitaallasten behorende bij de investeringen zijn, zoals voor alle investeringen die zijn opgenomen in het meerjareninvesteringsplan, opgenomen in de meerjarenbegroting.

Opmerking: In de kolom 'Waarvan gedekt door Leiden (reserves e.d.)' zijn ook de bedragen opgenomen die in de reserve afschrijvingen investeringen zijn gestort. De investering wordt afgeschreven. De jaarlijkse afschrijvingslast wordt gedekt door een vrijval vanuit de reserve afschrijvingen investeringen.

Niet beschikbaar te stellen investeringskredieten

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Niet beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
3. Economie	3E1.1 Vitale binnenstad	Toiletten binnenstad	134	120	
4. Mobiliteit	4A1.1 Beïnvloeding modal shift ten gunste van fiets, voetganger en openbaar vervoer	Herontwikkeling van de Kaasmarkt	2.067		
		Projecten Autoluwe Binnenstad	803		500
		Autoluwe gebied met behulp van kentekenregistratie A	366		
		Fietspad Korte Mare	139		
		Omgeving Pieterskerk en Hooglandse Kerk	278		
		Herinrichting Langebrug fase 1A	70		
		GL Mors Morsweg Morssingel	3.800		200
		Rapenburg + Steenschuur West	696		
		Stadsentree De Groene Loper Stationsweg	1.982	1.900	
	4B1.2 Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Den Haag West	222		213
		Fietscorridor Alphen aan den Rijn	491		
		knelpunten Leiden CS en BSP overig	1.812		
		Projecten fiets op 1	11.899		4.430
		Fietspaden Hoge Mors	291		
	4B1.3 Verbeteren openbaar vervoer	Centrumroute	852		
		Mobiliteitsinvestering	402		
		Overige busroutes en -maatregelen	565		
		Verplaatsen bus infra tbv concessie	548	100	
		Knooppunt Leiden Centraal	2.160	1.722	

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Niet beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
	4B1.4 Waarborgen doorstroming	Verbeteren Bereikbaarheid (OV)	547		
		Bijdrage aanvullende inpassingswensen RLR	993	800	
		LRN algemene kosten	2.624		
		LRN trace Schipholweg 10 jaar	53		
		LBSP Reconstructie Openbare Ruimte Fase 1	172		
		Restant Ontsluiting Knelpunt LBSP centrum Noord/West	1.512		
		LBSP infrastructuur	756		
		ORB - Singelpark-Promenade	51		
		Herinrichtingsmaatregelen verbinding centrum-N11	13.414	4.000	1.624
		Herinrichtingsmaatregelen Spanjaardsbrug eo	2.334		
		Overige herinrichtingsmaatregelen	723		
		Dr. Boyleviaduct betegelen wanden	41	30	
		Churchillaan	261		
		Verkeersveiligheid in de wijken	680		
		Diverse Mobiliteitsinvesteringen	1.705		
		Diverse kruispunten KLIMA 40 jaar	107		
		Plankosten definitiefase infra	5.753	5.753	
		Inrichting Oosterkerkstraat-Driessenstraat	4.156		147
	4B1.5 Verbeteren parkeeraanbod	Aanschaf parkeerautomaten	826		
		Scanauto tbv parkeercontrole	405		
		Handterminals stadstoezicht	216		
		Inrichting fietsenstalling bibliotheek Nieuwstraat 10 jr	228		
	4C1.2 Verbeteren verkeersveilige inrichting	Uitvoeringsprogramma wijkcirculatie en veiligheidsplan	775		
		Herinrichting Lammenschansweg	18.774	5.681	
		Impuls verkeersveiligheid aandachtslocaties	1.290		
5 Omgevingskwaliteit	5A1.2 Beheren openbare ruimte	RWN Bachstraat-Domela Nieuwenhuislaan	55		
		RWN Gasthuiswijk fase 3-4	272		
		Diverse parkbruggen	369		

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Niet beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
		Verkeersbruggen - Maartje Offersbrug	161		
		WV Gasthuiswijk wegen 3 4	3.651		
	5A1.3 Inzamelen huishoudelijk afval	Vervangen hoofdgebouw. Admiraal Banckertweg 5 jaar	420		
	5B1.2 Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Domela nieuwenhuislaan	52		
		KLIMA Gasthuiswijk fase 3-4	1.037		
		Riolering Stationsweg	522		
	5C1.1 Ontwikkelen en uitvoeren beleid sted. en regionaal groen	2e Groene ring	1.414		
	5C1.5 Aanleggen Singelpark	Singelpark binnen het Energiepark	3.297		
	5C1.6 Beheren Oostvlietpolder	Aanleg volkstuinten	2.148	853	
6 Stedelijke ontwikkeling	6B1.3 Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Gebouw Apothekersdijk 33 (zie ook 3de technische wijziging 2025)	1.671		
		Muziekschool Hazewindsteeg	4.105	1.090	
		Verbouwing bibliotheek Nieuwstraat	6.870		2.036
		Technische installaties De Waag	470		
	6D1.3 Warmtetransitie	Warmtetransitie	22.342	7.000	
7 Jeugd en onderwijs	7D1.2 In stand houden bestaande gebouwenvoorraad	Specifiek locatiegebonden kosten	504		
		IHP Vlietlandcollege, incl gymzaal	6.223		
		Leidse Houtschool	9.876		
		Eerste Leidse Schoolvereniging uitbreiding	7.183		
		Driestar	2.237		
		Vlieger	1.600		
	7D1.3 Uitvoering van overige wettelijke taken	Gymaccommodatie Oppenheimstraat 4a	233		
8 Sport, cultuur en recreatie	8B1.1 Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden e.o.	Verbouwing Boisotkade	163		
		Inrichting archeol.centra Boisotkade	68		
	8C1.1 Exploiteren gemeentelijke sportaccommodaties	Herinrichting Sportpark de Mors (40 jaar)	3.883	3.694	
		Compensatie sportvelden Vlietzone	1.321	548	
Algemene middelen en overhead	Stelposten concern	Nader in te vullen agv prijsstijgingen	1.979		
	Overhead huisvesting	Carillon en toren- uurwerk / koffiekamer	173		
		Stadhuis noodstroomvoorziening	140		

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Niet beschikbaar te stellen bedrag	Waarvan gedekt door Leiden (reserves, e.d.)	Waarvan bijdragen door derden
	Overhead Interne dienstverlening en advisering (IDA)	Verbouwing Tweelinghuis 2025	2.246		
		Vervangen JOIN zaaksysteem	1.096		
	Stedelijk Beheer	Nieuwe stadswerf	20.927		
		Luchtbehandelingsinstallatie ABW 15	149		
TOTAAL			196.834	33.291	9.150

Bedragen x € 1.000,-

Investerings bedrijfsvoering

Het college heeft de volgende kredieten voor investeringen in bedrijfsmiddelen beschikbaar gesteld (conform financiële verordening gemeente Leiden 2023 (artikel 29 lid 4)):

Investerings in bedrijfsmiddelen

Programma	Prestatie	Omschrijving investering	Beschikbaar gesteld bedrag
10. Werk en inkomen	10A2.1 Inzetten sociale werkvoorziening	Bedrijfsmiddelen DZB	577
Bedrijfsvoering	Bedrijfsvoering Cluster Beheer	Wagenpark 8 jaar zero emissie	5.419
Algemene Dekkingsmiddelen en overhead	Overhead Interne dienstverlening en advisering (IDA)	Docking-, werkstations en monitoren	389
		Surfaces met toebehoren	100
		Telefoontoestellen	140
		Switches	222
		AV-middelen div.locaties derden	138
		AV-middelen Leiden div.locaties	157
TOTAAL			7.142

Bedragen x € 1.000,-

Meerjareninvesteringsplan 2026-2029

Alle investeringen voor de periode 2026 tot en met 2029 worden weergegeven in het meerjareninvesteringsplan. Bij iedere investering onderscheiden we een categorie en een investeringssoort.

Categorie

- Investering met economisch nut (econ.)
- Investering met maatschappelijk nut (maatsch.)
- Investering in bedrijfsmiddelen (bedrijfsm.)
- Bijdrage aan investeringen van derden (Inv. derden)

Investeringssoort en status investering

- Vervangingsinvestering (V)
- Nieuwe- of uitbreidingsinvestering (N)
- Voor (VK) en Na (NK) Kaderbesluit bij Nieuwe- of uitbreidingsinvestering (N)

In onderstaand meerjareninvesteringsplan zijn alle raadsbesluiten tot en met juli 2024 verwerkt

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
01B103	Op orde houden basisregistraties	Tachymeters 2 stuks 2027	Econ.	V		-	-	230	-	-
	Totaal programma 1					-	-	230	-	-
03B101	Faciliteren bedrijvigheid, starters en ondernemerschap in Leiden	Reconstructie Diamantplein P3	Maatsch.	V		93	-	-	93	-
03E101	Vitale Binnenstad	Toiletten binnenstad	Econ.	N	VK	120	134	-	-	-
	Totaal programma 3					213	134	-	93	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Projecten Autoluwe Binnenstad 2021-2028	Maatsch.	N	VK	4.000	803	4.582	1.043	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Herontwikkeling van de Kaasmarkt	Maatsch.	N	VK	-	2.067	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Autoluwe gebied mbv kentekenregistr A	Maatsch.	N	VK	-	366	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Fietspad Korte Mare	Maatsch.	N	VK	-	139	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Omgeving Pieterskerk en Hooglandse Kerk	Maatsch.	N	VK	-	278	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Knip Langebrug fase 1	Maatsch.	N	VK	-	-	209	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Knip Langebrug fase 1 A	Maatsch.	N	VK	-	70	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Rapenburg + Steenschuur West	Maatsch.	N	VK	-	696	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Stevenshofdreef-Ommedikseweg	Maatsch.	N	NK	200	-	5.747	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL VRI's Stevenshofdreef-Ommedikseweg	Maatsch.	N	NK	-	-	-	233	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Plesmanlaan Haagse Schouwweg IP	Maatsch.	N	NK	7.196	-	-	-	7.617
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Dr. Lelylaan - Haagse Schouwweg IP	Maatsch.	N	NK	4.696	-	-	-	5.119

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Mors Morsweg Morssingel IP	Maatsch.	N	NK	200	3.800	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Haagweg Churchilllaan IP	Maatsch.	N	NK	4.000	-	-	6.544	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Bostelbrug	Maatsch.	N	NK	200	-	5.500	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	GL Steenstraat t/m Kort Rapenburg	Maatsch.	N	NK	2.200	-	7.770	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Stadsentree De Groene Loper Stationsweg	Maatsch.	N		1.900	1.982	-	-	-
04A101	Beïnvloeding modal shift vervoer	Projecten Autoluwe Binnenstad 2029	Maatsch.	N	VK	500	-	-	-	1.000
04A102	Stim. Verduurzaming vervoer	Dynamisch verkeersmng verkeersmonitor 2	Maatsch.	N	VK	-	-	1.113	-	-
04A102	Stim. Verduurzaming vervoer	Zero Emissie	Maatsch.	N	NK	-	493	-	-	-
04B101	Verbeteren bereikbaarheid voetgangers	Vh Kwaliteitsverbetering Breestraat	Maatsch.	V		-	-	-	1.506	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Den Haag West 2016	Maatsch.	N	VK	213	222	-	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Noordwijk	Maatsch.	N	VK	-	-	108	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Alphen aan den Rijn 2016	Maatsch.	N	VK	167	-	-	343	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietscorridor Alphen aan den Rijn 2018	Maatsch.	N	VK	-	491	-	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Kruising Plantijnstraat-Kanaalweg	Maatsch.	V		-	-	207	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	5 knelpunten Leiden CS en BSP Tunnels	Maatsch.	N	VK	-	-	14.065	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	5 knelpunten Leiden CS en BSP overig	Maatsch.	N	VK	-	1.812	-	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Noord - Zuid Verbingsas 40 jaar deel 2	Maatsch.	N	VK	-	-	-	3.649	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Projecten Fiets op 1 2021-2029	Maatsch.	N	VK	10.430	11.899	3.182	3.129	3.000
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietspaden Hoge Mors	Maatsch.	N	VK	-	291	-	-	-
04B102	Verbeteren bereikbaarheid fiets	Fietsprojecten	Maatsch.	N	VK	-	-	2.850	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Centrumroute	Maatsch.	N	VK	-	852	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Mobiliteitsinvestering 2024	Maatsch.	N	VK	-	402	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Overige busroutes en -maatregelen	Maatsch.	N	VK	-	565	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Verplaatsen bus infra tbv concessie	Maatsch.	N	VK	100	548	-	-	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Knooppunt Leiden Centraal	Maatsch.	N	VK	40.917	2.160	-	74.318	-
04B103	Verbeteren openbaar vervoer	Verbeteren Bereikbaarheid (OV)	Maatsch.	N	VK	-	547	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
04B104	Waarborgen doorstroming	Bijdrage aanvullende inpassingswens RLR	Maatsch.	N	NK	800	993	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Leidse Ring Noord	Maatsch.	N	NK	-	-	-	-	1.881
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN algemene kosten 1	Maatsch.	N	NK	-	2.624	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN algemene kosten 2	Maatsch.	N	NK	-	-	5.426	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Schipholweg 10 jaar	Maatsch.	N	NK	-	53	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Willem de Zwijgerlaan 60 jaar	Maatsch.	N	NK	3.391	-	41.458	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Schipholweg-West 40 jaar	Maatsch.	N	NK	-	-	-	-	10.404
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Willem de Zwijgerlaan 40 jaar	Maatsch.	N	NK	9.472	-	-	24.975	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN trace Willem de Zwijgerlaan 10 jaar	Maatsch.	N	NK	-	-	-	-	376
04B104	Waarborgen doorstroming	LBSP Reconstructie Openbare Ruimte Fase1	Maatsch.	N	NK	-	172	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Restant Ontsl Knelpunt LBSP centrum N/W	Maatsch.	N	NK	-	1.512	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LBSP infrastructuur	Maatsch.	N	NK	-	282	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LBSP infrastructuur 3	Maatsch.	N	NK	-	473	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	ORB 1-Singelpark-Promenade 3	Maatsch.	N	NK	-	51	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Herinrichtingsm verb. Centrum - N11 2	Maatsch.	N	NK	5.624	13.414	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	VRI's Hoge Rijndijk	Maatsch.	N	NK	-	-	1.078	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Herinrichtingsmaatr. Spanjaardsbr. Eo 2	Maatsch.	N	NK	335	2.334	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Overige herinrichtingsmaatregelen 4	Maatsch.	N	VK	-	231	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Overige herinrichtingsmaatregelen 5	Maatsch.	N	VK	-	491	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Dr. Boyleviaduct betegelen wanden	Maatsch.	V		30	41	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Herinrichtingsmaatr. Churchillaan eo	Maatsch.	N	VK	-	-	446	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Churchillaan	Maatsch.	V		-	261	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Verk.maatr.K501 Churchilln-Kennedylaan	Maatsch.	N	VK	-	-	70	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Verkeersveiligheid in de wijken 2025	Maatsch.	N	NK	-	680	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Div Mobiliteitsinvestering 2025	Maatsch.	N	VK	900	1.705	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
04B104	Waarborgen doorstroming	Churchillaan ruimtereservering	Maatsch.	N	VK	-	-	-	263	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Noord Zuid verbindingas ruimtereserv.	Maatsch.	N	VK	-	-	126	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Dr. Lelylaan ruimtereservering	Maatsch.	N	VK	-	-	-	-	34
04B104	Waarborgen doorstroming	Churchillaan KLIMA 40 jaar	Maatsch.	N	VK	-	-	-	1.610	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Diverse kruispunten KLIMA 40 jaar	Maatsch.	N	VK	-	107	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Noord Zuid verbindingas KLIMA 40 jaar	Maatsch.	N	VK	-	-	772	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Dr. Lelylaan KLIMA 40 jaar	Maatsch.	N	VK	-	-	-	-	207
04B104	Waarborgen doorstroming	Lammenschansweg KLIMA 40 jaar	Econ.	N	VK	-	-	-	-	1.620
04B104	Waarborgen doorstroming	Hoge Rijndijk KLIMA 40 jaar	Econ.	N	NK	-	-	678	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Lammenschansweg ruimtereservering	Maatsch.	N	VK	-	-	-	-	265
04B104	Waarborgen doorstroming	Hoge Rijndijk ruimtereservering	Maatsch.	N	NK	-	-	89	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Onrendab. top projecten versted	Maatsch.	N	VK	-	-	11.666	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN Overkluizing WdZwijge/ verleng Kooiln	Maatsch.	N	NK	14.949	-	27.145	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN algemene kosten	Maatsch.	V		-	-	-	-	5.798
04B104	Waarborgen doorstroming	PDI VK Planvoorbereiding def.fase infra IP	Econ.	V		5.753	5.753	-	-	-
04B104	Waarborgen doorstroming	Uitvoering bebodingsplan Rijnlandroute	Maatsch.	N	NK	230	-	-	313	-
04B104	Waarborgen doorstroming	LRN opdrachtgeverskn Schipholweg-West IP	Maatsch.	N	NK	-	-	-	-	542
04B104	Waarborgen doorstroming	Inrichting Oosterkerkstraat-Driessenstr	Maatsch.	N	NK	147	4.156	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Aanschaf parkeerautomaten	Econ.	V		-	826	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Scanauto tbv parkeercontrole	Econ.	V		-	405	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Handterminals stadstoezicht	Econ.	V		-	216	-	-	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Parkeergarage Morspoortterrein	Econ.	N	VK	-	-	-	-	54.027
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Bibliotheek Nieuwstr. Fietskelder	Econ.	N	VK	-	-	-	1.564	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Bibliothk Nieuwstr. Fietskelder install.	Econ.	N	VK	-	-	-	868	-
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Inrichting fietsenstalling	Econ.	N	VK	-	228	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
		bibliotheek Nieuwstraat 10 jr								
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	scanauto parkeerbeheer 2029	Econ.	V		-	-	-	-	40
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Voertuigen handhaving beheer en onderh 2029	Econ.	V		-	-	-	-	195
04B105	Verbeteren parkeeraanbod	Vervanging handhaving informatiesysteem 2028	Maatsch.	V		-	-	-	50	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	rec.krpt.lammenschwgtomatenstr	Maatsch.	V		-	-	-	-	1.129
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	UVP Wijkcirculatie- en veiligheidsplan - wijk 7	Maatsch.	V		-	540	-	-	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	UVP Wijkcirc. en veiligheidsplan - wijk 8	Maatsch.	V		-	234	-	-	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Uitvoeringsplan verkeersveiligheid en wijkcirculatie 2026-2029	Maatsch.	V		-	300	300	300	300
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Medium verkeersmaatregelen	Maatsch.	V		-	100	100	100	100
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Vervanging verkeerslichten 2026-2029	Maatsch.	V		-	758	746	605	700
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Infra Lammenschansweg-zuid	Maatsch.	N	VK	2.700	-	-	-	4.914
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Herinrichting Lammenschansweg	Maatsch.	V		5.681	18.774	-	-	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Impuls verkeersveiligheid aandachtsloc.	Maatsch.	N	VK	-	1.290	-	-	-
04C102	Verbeteren verkeersveilige inrichting	Verkeersveilige schoolomgevingen	Maatsch.	N	VK	-	350	350	-	-
	Totaal programma 4					126.931	89.838	135.785	121.412	99.268
Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
05A102	Beheren openbare ruimte	Investeringen wegen 2026-2029	Maatsch.	V		-	8.595	14.568	9.218	8.149
05A102	Beheren openbare ruimte	RWN Bachstraat-Domela Nieuwenhuisln	Maatsch.	V		-	55	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	RWN Gasthuiswijk fase 3-4	Maatsch.	V		-	272	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Kademuren 2026-2029	Maatsch.	V		-	5.421	6.613	2.383	8.693
05A102	Beheren openbare ruimte	Beschoeiing 2026	Maatsch.	V		-	699	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Damwanden 2026	Maatsch.	V		-	-	448	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
05A102	Beheren openbare ruimte	Parkbruggen div.	Maatsch.	V		-	369	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Verkeersbruggen - Maartje Offersbrug	Maatsch.	V		-	161	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Div vervangingen kunstwerken 2027(40jr)	Maatsch.	V		-	-	504	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Diverse verv. kunstwerken 2028 40 jaar	Maatsch.	V		-	-	-	2.027	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Diverse vervangingen kunstwerken 2029 40 jaar	Maatsch.	V		-	-	-	-	7.738
05A102	Beheren openbare ruimte	Grote Havenbrug (vervanging)	Maatsch.	V		-	-	-	3.161	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Lichtmasten 2025-2029	Maatsch.	V		-	697	486	1.240	1.556
05A102	Beheren openbare ruimte	Armaturen 2026-2029	Maatsch.	V		-	-	1.161	291	818
05A102	Beheren openbare ruimte	Automatisering gladheidsbestrijding 2027	Econ.	V		-	-	54	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Boshuizen ruimtereservering	Maatsch.	V		-	-	436	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Noord ruimtereservering	Maatsch.	V		-	-	736	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Zuid ruimtereservering	Maatsch.	V		-	-	-	421	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Boshuizen KLIMA 40 jaar	Maatsch.	V		-	-	-	-	2.670
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Noord KLIMA 40 jaar	Econ.	V		-	-	4.510	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Fortuinwijk Zuid KLIMA 40 jaar	Econ.	V		-	-	-	3.200	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Merenwijk-De Horsten 40 jaar	Maatsch.	V		-	-	-	2.670	-
05A102	Beheren openbare ruimte	WV Gasthuiswijk wegen 3 4	Maatsch.	V		-	3.651	-	-	-
05A102	Beheren openbare ruimte	Merenwijk Horsten ruimtereservering	Maatsch.	V		-	-	-	-	396
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Ontdemping Kort Rapenburg	Econ.	N	VK	-	-	-	-	12.500
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	Inzamelmiddelen 2025-2029	Econ.	V		-	-	603	612	1.855
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	Perscontainers 2028	Econ.	V		-	-	-	159	-
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	2de milieustraat gebouw	Econ.	N	VK	-	-	-	2.995	-
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	2de milieustraat machines	Econ.	N	VK	-	-	-	1.040	-
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	Verv, hoofdgeb. ABW 2024 5 jaar	Econ.	V		-	420	-	-	-
05A103	Inzamelen huishoudelijk afval	Ondergrondse containers 2026	Econ.	V		-	-	-	-	6.303
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering 2026-2029	Econ.	N	VK	-	6.184	7.091	2.824	3.644

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Fortuinwijk Boshuizen 2024	Econ.	V		-	-	13.110	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Fortuinwijk Boshuizen 2027	Econ.	V		-	-	8.921	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Fortuinwijk Boshuizen 2028	Econ.	V		-	-	-	8.921	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Merenwijk 2027	Econ.	V		-	-	-	5.802	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Fortuin Noord Zuid Boshuizen 2029	Econ.	V		-	-	-	-	9.317
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Riolering Merenwijkdistrict	Econ.	V		-	-	-	-	3.933
05B102	Beheren openbaar water en riolering	WV Rio gasthw haagweg-zuid fase 3&4	Econ.	N	NK	-	374	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	wv rio Gasthw Haagweg-zuid fase 1+2 2025-2026	Econ.	V		-	1.077	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	wv Rio Morskwartier 2025	Econ.	V		-	2.955	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	WV Gasthuiswijk RIO 3 4	Econ.	V		-	4.172	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	WV KLIMA Merenwijk Horsten 2029	Econ.	V		-	-	-	-	2.945
05B102	Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Domela nieuwenhuislaan	Econ.	V		-	52	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Gasthuiswijk fase 3-4	Econ.	V		-	1.037	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	KLIMA Bachstraat	Econ.	V		-	-	286	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	riolering Stationsweg	Econ.	N	NK	-	522	-	-	-
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Vervanging gemalen 2026-2029	Econ.	V		-	517	517	498	516
05B102	Beheren openbaar water en riolering	Duikers 2026-2029	Maatsch.	V		-	-	-	61	80
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	GHS herprofileringprojecten 2026-2029	Maatsch.	V		-	136	134	130	130
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	GHS reconstructieprojecten 2026-2029	Maatsch.	V		-	67	67	65	65
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	IP Parken 2026-2029	Maatsch.	V		-	680	670	648	648
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	2e Groene Ring 2024	Maatsch.	N	VK	-	666	-	-	-
05C101	Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	2e Groene Ring 2025	Maatsch.	N	VK	-	748	-	-	-
05C103	Beheren openbaar groen	Speeltoestellen in openbare ruimte 2026-2029	Econ.	V		-	697	818	605	1.420
05C103	Beheren openbaar groen	Vervangen bomen 2026-2029	Maatsch.	V		-	341	393	330	699
05C105	Aanleggen Singelpark	Singelpark binnen het Energiepark	Maatsch.	N	NK	-	3.297	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
05C106	Beheren Oostvlietpolder	Aanleg volkstuinten	Maatsch.	N	NK	853	2.148	-	-	-
	Totaal programma 5					853	46.011	62.125	49.300	74.075
Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
06A201	Behandeling verzoeken omgevvergunningen	Openbare ruimte Humanities Campus	Maatsch.	N	NK	119	-	-	-	977
06A201	Behandeling verzoeken omgevvergunningen	Vervanging Power browser 2026	Econ.	V		-	-	-	-	293
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Gebouw Apothekersdijk 33 2025	Econ.	V		-	1.671	-	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Muziekschool Hazewindsteeg 2025	Econ.	V		1.090	4.105	-	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Muziekschool Hazewindsteeg (aanvulling)	Econ.	N	VK	5.000	0	11.200	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Verbouwing bibliotheek Nieuwstraat	Econ.	V		2.036	6.870	-	14.469	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Gebiedsontwikkeling Telderskade	Maatsch.	N	VK	50	-	-	4.641	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Technische installaties De Waag 2026	Econ.	V		-	470	-	-	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	installaties Marienpoelstraat 1a	Econ.	V		-	-	-	104	-
06B103	Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	Vervangen zonwering Sumatrastraat	Econ.	V		-	-	-	52	-
06D103	Warmtetransitie	Warmtetransitie 2025-2029		V		7.000	22.342	17.680	7.000	7.000
	Totaal programma 6					15.295	35.458	28.880	26.266	8.270
Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
07A102	Waarborgen kwal (openbare) speelruimte	Speeltoestellen in speeltuinen 2026-2029	Econ.	V		-	-	317	335	175
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	Specifiek locatiegebonden kosten 2022	Econ.	V		-	504	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	Specifiek locatiegebonden kosten 2025	Econ.	V		-	-	504	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	Vrije school Mareland	Econ.	V		-	-	-	-	7.648
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	IHP Vlietlandcollege, incl gymzaal IP	Econ.	V		-	6.223	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoord	Weerklank Gym	Econ.	V		-	-	2.114	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrdd	Vrije school Mareland Gym	Econ.	V		-	-	-	-	701
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrdd	Scholencomplex Stevenshof Gym	Econ.	V		-	-	2.114	-	-
07A102	Waarborgen kwal (openbare) speelruimte	Leidse Houtschool	Econ.	V	VK	-	9.876	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrdd	Da Vinci College	Econ.	V		-	-	26.181	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrdd	Eerste Leidse Schoolvereniging uitbr.	Econ.	V		-	7.183	-	-	-
07D103	Uitvoering van overige wettelijke taken	Lucas van Leyden Gym	Econ.	V		-	-	1.887	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrdd	IHP Driestar	Econ.	V		-	2.237	-	-	-
07D102	In stand houden bestaande gebouwenvoorrdd	IHP Vlieger	Econ.	V		-	1.600	-	-	-
07D103	Uitvoering van overige wettelijke taken	Gymaccommodatie Oppenheimstraat 4a	Econ.	V		-	233	-	-	-
	Totaal programma 7					-	27.855	33.117	335	8.524
Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
08A101	Ondersteunen voorstellingen-podiumaanbod	VVI Kunstinstituten 2026-2029	Econ.	V		-	649	659	571	675
08B101	Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden eo	Verbouwing Boisotkade 2026	Econ.	V		-	163	-	-	-
08B101	Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden eo	Inrichting archeol.cent. Boisotkade 2026	Econ.	V		-	68	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Entree Vlietzone	Maatsch.	N	NK	-	-	938	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Verti-drain	Econ.	V		-	-	-	63	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Versnipperaar	Econ.	V		-	-	-	28	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	opvangwagen versnipperaar	Econ.	V		-	-	-	28	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kunstgrasdiepte-+oppervlaktereiniger	Econ.	V		-	-	-	36	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Verticuteermachine + Eg	Econ.	V		-	-	-	-	45
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Onkruidbestrijder + Kunstmeststrooier	Econ.	V		-	-	-	-	23
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Zitmaaier X740 2wd 24pk I	Econ.	V		-	-	-	35	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Zitmaaier X740 2wd 24pk II	Econ.	V		-	-	-	35	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Morskwartier I, Ren. kunstgr voetbal	Econ.	V		-	223	-	-	-

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Morskwartier I, Ren. kunstgr 3 toplaag	Econ.	V		-	557	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpld I Toplaag kunstgras 1 voetbal	Econ.	V		-	-	-	552	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpolder II, Ren. kunstgr 2 onderbouw	Econ.	V		-	-	271	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpolder II, Ren. kunstgr 2 toplaag	Econ.	V		-	-	717	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Kikkerpolder II, Toplaag verv. kunstgrasveld 1 voetbal	Econ.	V		-	-	-	-	567
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Roomburg Toplaag verv waterveld 1 hockey	Econ.	V		-	-	-	504	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Roomburg, Ren. gravelbanen 1 tm 9 tennis	Econ.	V		-	-	-	236	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Leidse hout Toplaag kunstgras atletiek	Econ.	V		-	-	120	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Leidse hout, Verv. Tribune atletiek	Econ.	V		-	-	-	505	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Vliet, Verv. Materieel berging-pers verb	Econ.	V		-	-	54	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Herinrichting sportpark de Mors (40jr)	Maatsch.	V	VK	3.694	3.883	-	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Herinr sportpark de Mors onderveld(24jr)	Econ.	V	VK	651	-	1.832	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Herinr sportpark de Mors bovenveld(12jr)	Econ.	V	VK	499	-	628	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Vervanging materieel sport 2027	Maatsch.	V		-	-	121	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Ver. Materieel / transport middelen sport	Econ.	V		-	-	-	-	92
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Vliet, Verv. Materieel berging-pers verb 2029	Econ.	V		-	-	-	-	468
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Clubhuis Cronesteinkade	Econ.	N	VK	-	-	2.000	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Clubhuis Cronesteinkade installaties	Econ.	N	VK	-	-	915	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	herinrichting Cronesteinpark	Maatsch.	N	VK	-	-	1.825	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Combiveld bovenbouw Cronesteinkade 12jr	Econ.	N	VK	-	-	382	-	-
08C101	Exploiteren gem sportaccommodaties	Combiveld onderlaag Cronesteinkade 24jr	Econ.	N	VK	-	-	774	-	-
08C201	Leidenaars bewegen voldoende	Compensatie sportvelden Vlietzone	Maatsch.	V		548	1.321	-	-	-
	Totaal programma 8					5.392	6.864	11.236	2.592	1.871
Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging		Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029

Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
10A201	Inzetten sociale werkvoorziening	Vervanging bedrijfsmiddelen 2026-2029	Bedrijfsm.	V		-	577	577	577	577
						-	577	577	577	577
Prestatie	Omschrijving prestatie	Omschrijving investering	Categorie	nieuw / vervanging	VK/ NK	Bijdrage derden/ reserves	2026	2027	2028	2029
11A011	Stelposten concern	Nader in te vullen agv prijsstijgingen	Maatsch.		NK	-	1.979	-	-	-
11A014	Plankosten definitiefase	Plankosten definitiefase 2026-2029	Econ.	V		2.594	655	655	655	628
12A003	Overhead facilitaire zaken	Meubilair Stoelen 2027	Econ.	V		-	-	566	-	-
12A006	Overhead huisvesting	Carillon en toren- uurwerk / koffiekamer	Econ.	V		-	173	-	-	-
12A006	Overhead huisvesting	Stadhuis noodstroomvoorziening 2025	Econ.	V		-	140	-	-	-
12A006	Overhead huisvesting	Tankgebouw DZB Le Pooleweg 6	Econ.	V		-	-	-	409	-
12A010	Overhead IDA	Docking-Monitoren- werkstations 2026-2029	Econ.	0		-	389	236	384	290
12A010	Overhead IDA	Surfaces + toebehoren 2026-2029	Econ.	V		-	100	359	946	2.167
12A010	Overhead IDA	Telefonie 5 jaar (toestellen) 2026-2029	Econ.	V		-	140	140	140	140
12A010	Overhead IDA	Switches 2026-2029	Econ.	V		-	222	222	222	222
12A010	Overhead IDA	AV-middelen div.locaties derden 2026	Econ.	V		-	138	-	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Leiden div.locaties 2026	Econ.	V		-	157	-	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Stadhs LN ex.Raadszaal 2027	Econ.	V		-	-	312	-	-
12A010	Overhead IDA	AV-middelen Stadskantoor Leiden 2029	Econ.	V		-	-	-	-	416
12A010	Overhead IDA	Verbouwing Tweelinghuis 2025	Econ.	V		-	2.246	-	-	-
P72	HKPL CONCERNSTAF	Vervangen JOIN zaaksysteem 2026	Econ.	V		-	1.096	-	-	-
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Wagenpark 6 jaar 2027-2029	Bedrijfsm.	V		-	-	859	1.729	604
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Wagenpark 8 jaar 2026-2029	Bedrijfsm.	V		-	5.419	1.736	2.358	404
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Nieuwe stadswerf	Econ.	V		-	20.927	-	-	976
P73	HKPL STEDELIJK BEHEER	Luchtbehandelingsinstallatie ABW 15	Econ.	V		-	149	-	-	-
	Totaal programma Algemene dekkingsmiddelen en Overhead					2.594	33.930	5.086	6.842	5.849

Bedragen x € 1.000

4.2.3 Reserves

Per reserve is de functie aangegeven. De functies zijn hieronder toegelicht. Daaronder zijn de totalen per functie weergegeven.

Functie reserve	Doel van de reserve	Consequentie van verhogen/verlagen
<i>Bufferfunctie</i>	Afdekken van algemene risico's	Verandering van het weerstandvermogen
<i>Bestedingsfunctie</i>	Spaarpot voor het doen van uitgaven met een bepaald doel	Aanpassingen in de beleidsdoelen
<i>Egalisatiefunctie</i>	Opvangen van grote schommelingen in inkomsten en/of uitgaven	Ongewenste jaarlijkse schommelingen in de tarieven en/of het saldo van de begroting
<i>Inkomensfunctie</i>	Dekken van structurele lasten in de begroting	Invloed op de hoogte van de bespaarde rente en daarmee de dekking van de begroting
<i>Financieringsfunctie</i>	Dekken van investeringen	Wijziging van de hoeveelheid investeringen of de noodzaak alternatieve dekking te zoeken binnen de begroting

	Balans-stand 1-1-2026	Storting 2026	Ont- trekking 2026	Balans-stand 1-1-2027	Mutaties begroot 2027	Mutaties begroot 2028	Mutaties begroot 2029	Balans-stand 31-12-2029
Bufferfunctie	37.154	2	-7.030	30.126	-6.856	8.120	-11.782	19.608
Bestedingsfunctie	156.256	8.992	-34.492	130.756	-5.876	-4.007	-14.546	106.327
Egalisatiefunctie	27.673	0	-971	26.702	-6.396	-37	187	20.456
Financieringsfunctie	51.836	34.732	-4.752	81.816	12.015	3.562	29.603	126.996
Totaal reserves	272.918	43.727	-47.246	269.400	-7.113	7.639	3.462	273.387

Bedragen x € 1.000,-

Omschrijving	Balans-stand 1-1-2026	Storting 2026	Onttrekking 2026	Balans-stand 1-1-2027	Mutaties begroot 2027	Mutaties begroot 2028	Mutaties begroot 2029	Balans-stand 31-12-2029	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Algemene reserve									
Algemene reserve	31.889	0	-7.030	24.859	-6.857	8.120	-11.782	14.340	Functie: Bufferfunctie Doel: De concernreserve dient als buffer voor de afdekking van niet-kwalificeerbare risico's en de egalisatie van het exploitatieresultaat. Minimale omvang: gelijk aan benodigd weerstandsvermogen
Totaal Algemene Reserve	31.889	0	-7.030	24.859	-6.857	8.120	-11.782	14.340	
Bestemmingsreserve									
Reserve publicaties Erfgoed Leiden e.o.	227	0	0	227	0	0	0	227	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van initiatieven voor publicaties.
Reserve raad	203	0	-80	123	-20	0	0	103	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het bekostigen van uitgaven van de Raad voor verkiezingen, opleiding/begeleiding van nieuwe raadsleden en technische apparatuur voor commissie- en raadsvergaderingen. Maximale omvang: € 150.000
Reserve flankerend beleid	1.295	0	-100	1.195	0	0	0	1.195	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van het flankerend beleid bij de taken- en efficiëncydiscussie; dekken van kosten voor maatregelen die de verlaging van de formatie moeten realiseren en de bijbehorende personeelsomvang.
Bedrijfsvoeringsreserve concern	1.789	0	0	1.789	-490	0	0	1.299	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het egaliseren van resultaten op de bedrijfsvoering ten opzichte van de begroting over meerdere jaren en het oplossen van incidentele knelpunten in de bedrijfsvoering. Maximale omvang: 3,5% van de personele lasten van de ambtelijke organisatie Minimale omvang: 1,0% van de personele lasten van de ambtelijke organisatie
Egalisatiereserve verkiezingen	413	0	-25	389	-25	-25	-25	315	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van verkiezingen.
Reserve parkeren	25.107	0	-10.247	14.860	585	534	-6.467	9.512	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van parkeervoorzieningen en egaliseren van de exploitatieresultaten over meerdere jaren.
Reserve bereikbaarheidsprojecten	1.123	2.598	-2.450	1.271	75	75	75	1.496	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de bereikbaarheidsprojecten.
Reserve asbestsanering	145	106	0	251	106	106	106	569	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de sanering van asbest in gemeentelijk vastgoed
Bedragen x € 1.000,-									

Omschrijving	Balans-stand 1-1-2026	Storting 2026	Ont-trekking 2026	Balans-stand 1-1-2027	Mutaties begroot 2027	Mutaties begroot 2028	Mutaties begroot 2029	Balans-stand 31-12-2029	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve Leefbaarheidsprojecten in de wijken	471	2	-30	442	-28	2	2	418	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van onderhoud van kapitaalgoederen en noodzakelijke investeringen in de Nieuwe Beestenmarkt, herinrichting van de Breestraat en de begraafplaats Groenesteeg.
Reserve grondexploitaties	34.156	3.597	-1.315	36.438	506	-3.969	-7.246	25.728	Functie: Bestedingsfunctie Doel: De reserve Grondexploitaties wordt gevoed met positieve saldi bij afsluiten of tussentijds winstnemen van grondexploitaties, het exploitatieresultaat van het erfpachtbedrijf en verkoopopbrengsten van vastgoed en gronden. De reserve Grondexploitaties is de overkoepelende reserve van Grondzaken van waaruit de onderliggende voorzieningen en bestemmingsreserves gevoed kunnen worden. Tevens worden vrijvallende gelden uit de onderliggende voorzieningen en reserves teruggestort in deze reserve om herbestemd te worden.
Egalisatiereserve inkomsten bouwleges	12.051	0	0	12.051	-5.000	0	0	7.051	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het bekostigen van niet geraamde incidentele uitgaven voor de optimalisatie van de omgevingsvergunningverlening (onderdeel bouwactiviteiten) en het tegengaan van fluctuaties in de tariefstelling.
Reserve Leids Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond	2.188	0	0	2.188	0	0	0	2.188	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van sanering bij projecten waarbij bodemverontreiniging wordt aangetroffen.
Reserve risico's projecten in uitvoering	5.265	2	0	5.267	0	0	0	5.268	Functie: Bufferfunctie Doel: Het dekken van algemene- en project specifieke risico's binnen grondexploitaties in uitvoering. Bouwgronden in exploitatie (BIE).
Reserve combinatiefuncties	169	0	0	169	0	0	0	169	Functie: Egalisatiefunctie Doel: In het kader van de rijksregeling Impuls Brede Scholen Sport en Cultuur ontvangt de gemeente een bijdrage voor het realiseren van combinatiefuncties in het onderwijs en de sectoren sport en cultuur.
Bedragen x € 1.000,-									

Omschrijving	Balans-stand 1-1-2026	Storting 2026	Ont-trekking 2026	Balans-stand 1-1-2027	Mutaties begroot 2027	Mutaties begroot 2028	Mutaties begroot 2029	Balans-stand 31-12-2029	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve onderwijshuisvesting	405	0	-55	350	-55	-55	-55	184	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van beleid en uitvoering van onderwijshuisvesting
Reserve aankopen kunst Museum de Lakenhal	154	0	0	154	0	0	0	154	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Aankopen kunst voor museum De Lakenhal middels door de gemeente beschikbaar gestelde gelden.
Bedrijfsreserve Museum De Lakenhal	89	0	0	89	0	0	0	89	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het egaliseren van resultaten op de bedrijfsvoering en afgesloten projecten over meerdere jaren en oplossen van incidentele knelpunten in de bedrijfsvoering. Maximale omvang: 15% van de totale exploitatielasten voor de periode 2019-2026.
Reserve exploitatie De Nobel	163	0	-9	154	-9	-9	-9	126	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de jaarlijkse bijdrage aan de exploitatie van muziekcentrum De Nobel.
Reserve sociaal-maatschappelijke en culturele voorzieningen	463	0	-135	328	0	0	0	328	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van aanvullingen op de beschikbare sociaal-maatschappelijke voorzieningen.
Bedrijfsreserve DZB-Leiden WSW	5.749	0	0	5.749	0	0	0	5.749	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het egaliseren van de jaarlijkse schommelingen in de bedrijfsvoeringskosten van de DZB en oplossen van knelpunten in de exploitatie.
Reserve GSB-middelen. IS/VEZ	246	0	0	246	0	0	0	246	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het realiseren van prestatieafspraken in het kader van het grotestedenbeleid (GSB) met het Rijk. De volgende projecten worden bekostigd: verbeterplan bomen, gebiedsvisies en gevelsanering.
Reserve zachte landing WSW	628	0	-296	332	-296	-296	-296	-555 ¹	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de herstructurering DZB.
Reserve bedrijfsvoering plankosten	2.087	0	0	2.087	0	0	0	2.087	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het dekken van de plankosten van projecten in de definitiefase en het egaliseren van fluctuaties in de exploitatie als gevolg van de plankostensystematiek.
Reserve rekenkamer	66	0	-15	51	-15	-15	0	20	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het financieren van de uitgaven voor onderzoek en de mogelijkheid tot extra onderzoek. Maximale omvang: € 80.000

¹ Toelichting:
In de eerste technische wijziging 2025 is ten onrechte een te hoge onttrekking van de reserve opgevoerd. Dit wordt hersteld in de derde technische wijziging 2025.
Bedragen x € 1.000,-

Omschrijving	Balans-stand 1-1-2026	Storting 2026	Ont-trekking 2026	Balans-stand 1-1-2027	Mutaties begroot 2027	Mutaties begroot 2028	Mutaties begroot 2029	Balans-stand 31-12-2029	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve bedrijfsvoering Erfgoed Leiden en omstreken	947	0	-12	935	-12	-12	-12	898	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Het egaliseren van jaarlijkse schommelingen in de bedrijfsvoeringskosten van Erfgoed Leiden en omstreken. Maximale omvang: 10% van de begrote exploitatielasten
Reserve Sociaal Domein	37.207	0	-15.875	21.332	-1.380	-149	-25	19.779	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het decken van bijsturingsmaatregelen die (op termijn) leiden tot kostenreductie en opvangen van tekorten en overschotten in het sociaal domein.
Reserve Informatisering	68	0	0	68	0	0	0	68	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de digitalisering van werkprocessen, ontwikkelen van informatiebeleid en vernieuwen van de gemeentelijke website.
Reserve programma binnenstad	115	0	0	115	0	0	0	115	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van projecten voor een economisch vitale binnenstad
Reserve stedelijke ontwikkeling	30	0	-30	-0	0	0	0	-0	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van investeringsinitiatieven in de stad.
Reserve afschrijvingen investeringen	51.836	34.732	-4.752	81.816	12.015	3.562	29.603	126.996	Functie: Financieringsfunctie Doel: Het decken van de jaarlijkse kapitaallasten vanuit incidentele middelen.
Reserve economische impulsen en Kennisstad	3.200	0	0	3.200	0	0	0	3.200	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van impulsen voor duurzame, economische ontwikkelingen en initiatieven in de stad.
Reserve budgetoverheveling	3.313	0	-2.340	973	-972	0	0	1	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het faciliteren van budgetoverhevelingen.
Bestemmingsreserve frictiekosten ID/WIW-banen	170	0	-6	163	-6	-6	-6	145	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het decken van kosten die gemoeid zijn met een raadsbesluit dat geleid heeft tot 'geen gedwongen ontslagen WIV-medewerkers'
Reserve sportstimulering	0	0	0	0	0	0	0	0	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van een sportstimuleringsfonds voor een betere uitvoering van de Leidse sportvisie onder nader vast te stellen voorwaarden van cofinanciering met inzet private middelen.

Bedragen x € 1.000,-

Omschrijving	Balans-stand 1-1-2026	Storting 2026	Onttrekking 2026	Balans-stand 1-1-2027	Mutaties begroot 2027	Mutaties begroot 2028	Mutaties begroot 2029	Balans-stand 31-12-2029	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve herontwikkeling Stationsgebied e.o.	3.490	0	0	3.490	0	0	0	3.490	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de uitvoering masterplan Stationsgebied
Reserve restauratie collectie De Lakenhal	41	0	0	41	0	0	0	41	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de restauratie van collectie van Museum De Lakenhal.
Reserve Molen de Valk / Erfgoed Leiden	20	0	0	20	0	0	0	20	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van de salarislasten van een derde molenaar bij molen de Valk
Reserve Duurzame Stad	5.440	1.628	-175	6.893	1.283	672	672	9.520	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het bekostigen van investeringen en uitgaven die om doelstellingen te realiseren op het gebied van verstedelijking, duurzame mobiliteit, energietransitie, klimaatadaptatie en biodiversiteit vergroening en circulaire economie en afval.
Reserve projecten en tentoonstelling Museum de Lakenhal	162	0	0	162	0	0	0	162	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Meerjarig beschikbaar houden van gemeentelijke middelen voor meerjarige projecten en tentoonstellingen van Museum de Lakenhal Maximale omvang: € 600,00
Reserve regionale verkeers- en milieukaart	408	0	0	408	0	0	0	408	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Alle regionale verkeers- en milieukaart (RVMK) taken zijn belegd bij de gemeente Leiden. Zoals afgesproken met de regiogemeenten in de dienstverleningsovereenkomst wordt een reserve RVMK gevormd. Hiermee kunnen eventuele risico's worden gedekt.
Reserve Bomenfonds	349	0	0	349	0	0	0	349	Functie: Bestedingsfunctie Doel: De versterking van het bomenbestand van Leiden.
Reserve specialistische voorzieningen Maatschappelijke Zorg	1.530	0	0	1.530	0	0	0	1.530	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Egaliseren van verschillen tussen begrote en gerealiseerde lasten voor specialistische voorzieningen Maatschappelijke Zorg die in afzonderlijke boekjaren ontstaan, conform de Samenwerkingsovereenkomst Maatschappelijke zorg 2023 Holland. Maximale omvang: 10% van het jaarlijkse budget voor de specialistische voorzieningen en de uitvoeringskosten.
Reserve Oekraïne asielzoekers statushouders	9.713	1.062	-730	10.045	-4.986	1.078	1.078	7.214	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het egaliseren van verschillen tussen de lasten en de (rijks)bijdragen.

Bedragen x € 1.000,-

Omschrijving	Balans-stand 1-1-2026	Storting 2026	Ont-trekking 2026	Balans-stand 1-1-2027	Mutaties begroot 2027	Mutaties begroot 2028	Mutaties begroot 2029	Balans-stand 31-12-2029	Functie, doel en minimale/maximale omvang
Reserve Maatschappelijke Zorg Leidse regio	1.161	0	0	1.161	0	0	0	1.161	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Egaliseren van verschillen tussen het Leidse aandeel van de begrote en gerealiseerde lasten voor Maatschappelijke Zorg binnen de Leidse Regio die in afzonderlijke boekjaren ontstaan, conform de Samenwerkingsovereenkomst Maatschappelijke Zorg 2023 Leidse regio.
Reserve OV Knoop Leiden Centraal station	22.839	0	-674	22.165	-674	-1.963	-2.349	17.178	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Dekking van de investeringsambities OV knoop Leiden Centraal station.
Reserve egalisatie kapitaallasten centrumregeling bedrijfsvoering	1.886	0	-904	982	-767	-373	199	41	Functie: Egalisatiefunctie Doel: Egaliseren van verschillen tussen begrote en gerealiseerde kapitaallasten die in afzonderlijke boekjaren ontstaan binnen de centrumregeling bedrijfsvoering.
Reserve risicobijdrage centrum regeling bedrijfsvoering	241	0	0	241	0	0	0	241	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het beschikbaar houden van het in een boekjaar niet bestede deel van de risicobijdrage van partnergemeenten voor de continuïteit en kwaliteit van de dienstverlening aan deze partnergemeenten.
Reserve bedrijfsvoering Centrumregeling	2.032	0	-359	1.672	-487	-29	0	1.157	Functie: Egalisatie en besteding/bestedingsreserve Doel: De Bedrijfsvoeringsreserve Centrumregeling heeft als functie het opvangen van jaarlijkse fluctuaties (egalisatiefunctie) en knelpunten in de bedrijfsvoering voor de werkzaamheden die binnen de centrumregeling vallen. Daarnaast kan de reserve worden ingezet voor het ontwikkelen van innovaties en aanpassingen in de bedrijfsvoering, voor zover die ten goede komen aan de dienstverlening in het kader van de centrumregeling.
Reserve instandhouding molens	180	0	0	180	0	0	0	180	Functie: Bestedingsfunctie Doel: Het in stand houden van molens Voeding: Incidentele dotatie van € 180.000 in verband met compensatie project Ypenburgbocht voor de instandhouding van de molen Helder en de Maredijkmolen. Besteding: Dekking voor de kosten van het onderhoud van de draaigevoelige onderdelen.
Totaal Bestemmingsreserves	241.029	43.727	-40.615	244.141	-653	-873	15.244	257.859	
Totaal Reserves	272.918	43.727	-47.646	269.000	-7.509	7.247	3.462	272.199	

Bedragen x € 1.000,-

4.2.4 Voorzieningen

Prg.	Naam Voorziening	Balansstand 1-1-2025	Begroting storting 2025	Begroting onttrekking 2025	Begroot Stand 31/12/2025	Begroting storting 2026	Begroting onttrekking 2026	Begroot stand 31/12/2026	Doel
Voorzieningen van derden verkregen middelen									
5	Voorziening boomregeling wijk	3.164	0	0	3.164	0	0	3.164	Egalisatie van de kosten voor het duurzaam in stand houden van bepaalde monumentale, bijzondere of waardevolle bomen, boomgroepen of houtopstand en dergelijke.
5	Egalisatievoorziening riolering	0	569	0	569	0	0	569	Egaliseren van de saldi van de exploitatie van de gemeentelijke riolering zodat de middelen de rioolheffing ontvangen middelen beschikbaar blijven voor het in stand houden van de gemeentelijke riolering.
5	Voorziening inzameling en verwerking huishoudelijk afval	887	32	0	919	0	0	919	Egaliseren van de saldi van de exploitatie van de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval middels de afvalstoffenheffing ontvangen zodat de middelen beschikbaar blijven voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval
8	Voorziening bijdrage derden Museum De Lakenhal	857	0	0	857	0	0	857	Het uitvoeren van geoormerkte activiteiten in Museum De Lakenhal middels door derden beschikbaar gestelde gelden.
AD	Voorziening van derden verkregen middelen	76	2	0	77	0	0	77	Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden en die nog niet als opbrengst verantwoord kunnen worden, moeten conform artikel 44 lid 2 van de BBV in een voorziening worden gestort.
Totaal Voorzieningen van derden verkregen middelen		4.984	603	-	5.587	0	0	5.587	
Bedragen x € 1.000									

Prg.	Naam Voorziening	Balansstand 1-1-2025	Begroting storting 2025	Begroting onttrekking 2025	Begroot Stand 31/12/2025	Begroting storting 2026	Begroting onttrekking 2026	Begroot stand 31/12/2026	Doel
Egalisatievoorzieningen									
5	Voorziening groot onderhoud riolering	903	737	-1.162	478	758	-607	629	Spaarvoorziening voor toekomstige vervangingsinvesteringen rioleringen, overeenkomstig regelgeving in het BBV.
5	Voorziening waterkwaliteit	631	312	-24	919	320	-621	618	Egalisatie van de kosten van onderhoudsachterstand en voor het op orde houden van de waterkwaliteit voor die onderdelen die groot onderhoud nodig hebben, waarvan de omvang jaarlijks niet gelijk is.
5	Voorziening groot onderhoud kunstwerken	1.618	1.537	-1.488	1.666	1.580	-1.475	1.771	Egalisatie van de kosten van onderhoudsachterstand en voor het op orde houden van de kunstwerken voor die onderdelen die groot onderhoud nodig hebben, waarvan de omvang jaarlijks niet gelijk is.
5	Voorziening groot onderhoud walmuren en beschoeiing	835	397	-327	905	444	-247	1.102	Egalisatie van de kosten van onderhoudsachterstand en voor het op orde houden van walmuren en beschoeiingen voor die onderdelen die groot onderhoud nodig hebben, waarvan de omvang jaarlijks niet gelijk is.
5	Voorziening groot onderhoud wegen	1.035	2.778	-3.307	507	2.868	-1.714	1.661	Egalisatie van de kosten van onderhoudsachterstand en voor het op orde houden van de wegen voor die onderdelen die groot onderhoud nodig hebben, waarvan de omvang jaarlijks niet gelijk is.
5	Voorziening groot onderhoud gemalen	114	101	-185	31	104	-131	4	Egalisatie van de kosten voor het groot onderhoud van de gemalen.
6	Voorziening onderhoud gemeentelijk vastgoed	8.183	3.225	-3.436	7.972	3.316	-3.369	7.919	Egalisatie van de kosten voor (groot)onderhoud van gemeentelijk vastgoed.
8	Voorziening groot onderhoud lakenhal	685	84	0	768	86	0	854	Egalisatie van de kosten voor onderhoud van Museum de Lakenhal en voorzien in dekking voor meerjarige uitgaven in beveiligingssysteem en -apparatuur.
8	Voorziening groot onderhoud sportaccommodaties	3.540	1.512	-1.961	3.091	1.555	-948	3.697	Egalisatie van kosten van het groot onderhoud aan de sportaccommodaties die in het eigendom zijn van de gemeente Leiden.
AD	Voorziening onderhoud gebouwen DZB	768	41	0	809	41	0	850	Egalisatie van de kosten voor groot onderhoud gebruikersdeel van de bedrijfspanden aan Le Pooleweg 6 en 11 en Nachtegaallaan 41-43.
Totaal Egalisatievoorzieningen		18.311	10.725	-11.891	17.146	11.072	-9.113	19.105	
Bedragen x € 1.000									

Prg.	Naam Voorziening	Balansstand 1-1-2025	Begroting storting 2025	Begroting onttrekking 2025	Begroot Stand 31/12/2025	Begroting storting 2026	Begroting onttrekking 2026	Begroot stand 31/12/2026	Doel
Voorzieningen toekomstige verplichtingen									
1	Voorziening pensioenen wethouders	6.844	0	0	6.844	0	0	6.844	Voorziening om de toekomstige pensioen verplichtingen van (oud)-wethouders af te dekken.
1	Voorziening wachtgeld (oud)wethouders	242	0	0	242	0	0	242	Voorziening om de toekomstige wachtgeld verplichtingen van (oud)-wethouders af te dekken.
2	Voorziening veiligheidsbeleid	2	0	0	2	0	0	2	Egalisatie van kosten programma veiligheid, camera toezicht en tussentijdse evaluatie veiligheidsprogramma.
9	Voorziening huisvesting statushouders	2.060	0	0	2.060	0	0	2.060	Het bekostigen van extra (tijdelijke) woningen voor vergunninghouders en/of bijzondere doelgroepen.
AD	Voorziening loga-gelden	93	0	0	93	0	0	93	Egalisatie van de kosten die voortvloeien uit spaarcontracten met personeel voor verlofrecht en dergelijke (voorheen M&B).
Totaal voorzieningen toekomstige verplichtingen		9.241	0	0	9.241	0	0	9.241	
Voorziening risico's									
3	Voorziening Garantstelling Biotech Training Facility	0	0	0	0	0	0	0	Afdekken risico garantstelling Biotech Training Facility
10	Voorziening Stadsbank Schuldbemiddeling	157	0	0	157	0	0	157	Het is een voorziening van de Stadsbank voor het bekorten van de Schuldbemiddelingstrajecten van 36 mnd naar 18 mnd. Hierdoor lopen schuldeisers van de klanten 18 mnd afbetalingen mis, welke op voorhand met de Stadsbank en de klant was afgesproken. Leiden loopt hiermee vooruit op iets wat Landelijk beleid gaat worden. De Voorziening is om de 18 mnd afbetalingen die derden nu mislopen aan derden te verstrekken. Bedoeling is om bij nieuwe trajecten uit te gaan van de nieuwe termijn van 18 mnd.
Totaal Voorziening risico's		157	0	0	157	0	0	157	
Totaal voorzieningen		32.694	11.328	-11.891	32.131	11.072	-9.113	34.090	
Bedragen x € 1.000									

4.2.5 EMU Saldo

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV, art. 19) is de verplichting vastgesteld dat de gemeenten ramingen van het EMU-saldo dienen te verstrekken.

De begroting van de Gemeente Leiden is opgesteld conform een (gemodificeerd) stelsel van baten en lasten. Het EMU saldo gaat niet uit van baten en lasten, maar gaat uit van ontvangsten en uitgaven van de gemeente, berekend op transactiebasis en overeenkomstig de voorschriften van het Europese systeem van nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie.

Als gevolg van Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (bbp). Aan dit maximale tekort van 3% hebben, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel.

EMU-saldo			Begroting				
			2025	2026	2027	2028	2029
1.	(+)	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c).	-30.375	-3.918	-7.510	7.246	3.461
2.	(-)	Mutatie (im)materiële vaste activa	124.580	131.349	172.873	210.437	151.733
3.	(+)	Mutatie voorzieningen	-7.286	1.959	5.908	3.200	4.130
4.	(-)	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-2.943	11.188	8.391	3.805	3.805
5.	(-)	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiële vaste activa	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo			-159.298	-144.496	-182.866	-203.796	-147.947

Wat is er dan anders aan de EMU-systematiek dan het (gemodificeerde) baten- en lastenstelsel dat de gemeenten hanteren?

Investerings tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, daarbij wordt uitgegaan van de jaarlijkse kapitaallasten van de investeringen. Investerings in een bepaald jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben. Het EMU-saldo van de gemeente Leiden voor 2026 komt uit op € -144.496.000, wat betekent dat in EMU-termen de uitgaven groter zijn dan de inkomsten. Het tekort wordt vooral veroorzaakt doordat wij veel meer investeren in activa dan het bedrag aan kapitaallasten i.v.m. investeringen uit het verleden.

Het jaarlijkse aandeel in het EMU-saldo van de decentrale overheden is voor de jaren 2024 tot en met 2026 gesteld op -0,50% van het Bbp. Het aandeel van de gemeenten is gesteld op -0.34% van het BBP. Het aandeel in het EMU-tekort betreft een inspanningsverplichting, er staat momenteel geen sanctie op een eventuele overschrijding van het toegestane EMU-tekort.

4.3 Overzicht per taakveld

Om tot betrouwbare informatie voor interne sturing en externe vergelijkbaarheid te komen, wordt een uniforme indeling in taakvelden voorgeschreven bij de vernieuwing van het BBV, waaraan de bijbehorende baten en lasten worden toegerekend. De baten zijn opgenomen als een negatief bedrag.

hoofdtakveld	Taakveld		Lasten	Baten
0. Bestuur en ondersteuning	0.1	Bestuur	7.938	-87
	0.2	Burgerzaken	11.003	-3.193
	0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	2.320	-3.847
	0.4	Overhead, Ondersteuning organisatie	97.609	-15.951
	0.5	Treasury	3.826	-3.006
	0.61	Onroerend Zaakbelasting (OZB) woningen	1.239	-32.113
	0.62	Onroerend Zaakbelasting (OZB) niet-woningen	0	-45.766
	0.63	Parkeerbelasting	255	-21.631
	0.64	Belastingen overig	390	-1.952
	0.7	Algemene uitkering gemeentefonds	779	-402.402
	0.8	Overige baten en lasten	1.067	-182
	0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	178	0
	0.10	Mutaties reserves (980)	43.727	-47.645
	Totaal		170.331	-577.775
1. Veiligheid	1.1	Crisisbeheersing en brandweer	14.178	0
	1.2	Openbare orde en veiligheid	5.608	-32
	Totaal		19.786	-32
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	2.1	Verkeer en wegen	47.223	-2.138
	2.2	Parkeren	15.691	-138
	2.3	Recreatieve havens	648	-668
	2.4	Economische havens en waterwegen	0	0
	2.5	Openbaar vervoer	3.135	-705
	Totaal		66.697	-3.649
3. Economische zaken	3.1	Economische ontwikkeling	4.951	-158
	3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0
	3.3	Bedrijfsloket en - bedrijfsregelingen	2.698	-589
	3.4	Economische promotie	5.249	-3.133
	Totaal		12.898	-3.880
4. Onderwijs	4.1	Openbaar basisonderwijs	0	0
	4.2	Onderwijshuisvesting	13.016	-366
	4.3	Onderwijsbeleid en leerling-zaken	18.576	-7.623
	Totaal		31.592	-7.989
5. Sport, cultuur en recreatie	5.1	Sportbeleid en activering	2.167	-464
	5.2	Sportaccommodaties	17.810	-5.490
	5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	10.854	0
	5.4	Musea	6.911	-1.161
	5.5	Cultureel erfgoed	6.362	-973
	5.6	Media	5.414	-9
	5.7	Openbaar groen en (open lucht) recreatie	17.932	-180
	Totaal		67.450	-8.277
6. Sociaal Domein	6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	17.924	-2.598
	6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	8.418	-32
	6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	11.621	0

hoofdtaakveld	Taakveld		Lasten	Baten
	6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	431	0
	6.3	Inkomensregelingen	92.689	-69.858
	6.4	WSW en beschut werk	35.825	-12.289
	6.5	Arbeidsparticipatie	6.483	-1.259
	6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	6.203	-174
	6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	11.379	-1.010
	6.712	Begeleiding (WMO)	18.523	0
	6.713	Dagbesteding (WMO)	0	0
	6.714	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	0
	6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	0	0
	6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	26.021	-918
	6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk	1.792	0
	6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	0	0
	6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	8.760	0
	6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	0	0
	6.791	PGB WMO	2.213	0
	6.792	PGB Jeugd	1.757	0
	6.811	Beschermd wonen (WMO)	34.766	-445
	6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	19.269	-3
	6.821	Jeugdbescherming	2.435	0
	6.822	Jeugdreclassering	553	0
	6.91	Coördinatie en beleid WMO	1.926	-6
	6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	1.268	-327
	Totaal		310.256	-88.919
7. Volksgezondheid en milieu	7.1	Volksgezondheid	12.106	-4.766
	7.2	Riolering	9.414	-14.809
	7.3	Afval	17.827	-25.391
	7.4	Milieubeheer	4.239	0
	7.5	Begraafplaatsen en crematoria	0	0
	Totaal		43.586	-44.966
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing (VHROSV)	8.1	Ruimtelijke ordening	10.172	-3.431
	8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	33.073	-33.407
	8.3	Wonen en bouwen	16.425	-9.941
	Totaal		59.670	-46.779
Totaal			782.266	-782.266

Hoofdstuk 5

5 Bijlagen

5.1 Samenstelling stadsbestuur

Gemeenteraad

De gemeenteraad van Leiden bestaat uit 39 raadsleden. Raadsleden van een zelfde politieke partij vormen een fractie in de raad. Momenteel zijn er 11 fracties in de Leidse raad. De zetelverdeling is als volgt:

- GroenLinks (GL) 10 zetels;
- Democraten 66 (D66) 5 zetels;
- Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD) 5 zetels;
- Partij van de Arbeid (PvdA) 4 zetels;
- Partij voor de Dieren 4 zetels;
- Partij Sleutelstad 3 zetels;
- Studenten Voor Leiden 2 zetels;
- Christen Democratisch Appèl (CDA) 2 zetels;
- Socialistische Partij (SP) 2 zetels;
- Christen Unie (CU) 1 zetel;
- Fractie De Groot 1 zetel.

Griffier: De heer G.F.C. van Leiden

College van burgemeester en wethouders

Het college van burgemeester en wethouders is gezamenlijk verantwoordelijk voor het gevoerde gemeentelijke beleid. Het uitgangspunt hierbij is het [beleidsakkoord](#). Het college bestaat uit de burgemeester, vijf wethouders en de gemeentesecretaris. Het college legt verantwoording af aan, en wordt gecontroleerd door, de gemeenteraad.

De portefeuillevverdeling van het college van burgemeester en wethouders ziet er als volgt uit:

Burgemeester Peter Heijkoop
Bestuur, Veiligheid en Handhaving

Wethouder Ashley North (GL)
Klimaat, Mobiliteit en Financiën

Wethouder Wietske Veltman (D66)
Economie, Kennis, Sport en Gezondheid

Wethouder Abdelhaq Jermoumi (PvdA)
Kansengelijkheid, Jeugd en Onderwijs van Leiden

Wethouder Julius Terpstra (CDA)
Wonen, Bouwen en Welzijn

Wethouder Yvonne van Delft (GL)
Energie, Werk en Inkomen en Cultuur

Krista Kuipers
Gemeentesecretaris/Algemeen Directeur

5.2 Begroting per prestatie

Onderstaand een overzicht van de begrotingsstanden 2026 per programma, per beleidsterrein en per prestatie.

Programma 01	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
01A101 Raad en cie's vergaderen volgens cyclus	1.953	-	1.953
01A103 Onderst Raad door griffie e.d.	1.908	-76	1.832
01A201 Dagelijks bestuur gemeente door College	2.620	-	2.620
01A202 Informeren en betrekken burgers e.d.	119	-	119
01A203 Organiseren verkiezingen	768	-0	768
01A204 Strategisch beleidsadvies en onderzoek	2.346	-97	2.249
01A205 Adviseren bestuur over communicatie	671	-11	660
01A302 Bevorderen intergem samenwerking	2.015	-	2.015
01 Bestuur	12.399	-184	12.215
01B101 Leveren prod/diensten publieke dv	6.345	-3.350	2.995
01B102 Eenduidige/klantvr dv via alle kanalen	3.292	-18	3.274
01B103 Op orde houden basisregistraties	3.898	-558	3.340
01B104 Beantwoorden van eerste lijns vragen	1.373	-	1.373
01 Dienstverlening	14.909	-3.926	10.983
Totaal Programma 01	27.308	-4.110	23.198
Programma 02	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
02A101 Aanpak Ondernijning	696	-0	696
02A102 Voorkomen radicalisering en polarisatie	43	-	43
02A103 Inzet Wet Bibob	192	-	192
02A104 Inzet Veilige Publieke Taak	21	-	21
02A201 Beperken van overlast verward gedrag	1.195	-	1.195
02A202 Beperken van woonoverlast	303	-24	279
02A203 Inzet preventie gedigitaliseerde crimina	21	-	21
02A204 Regievoering samenwerking jaarwisseling	444	-	444
02A205 Inzet buurt- en wijkveiligheid	241	-	241
02A206 Aanpak fietsdiefstal	21	-	21
02A207 Inzet overtreding opiumwet - drugshandel	60	-0	60
02A301 Inzet Stedelijke Jeugdaanpak	960	-0	960
02A302 Inzet Dealbreakers	192	-	192
02A401 Realiseren van BRL-vakbekwame crisisorg.	43	-	43
02A402 Planvorming rondom risicovolle evenement	43	-	43
02A403 Inzet bij rampen en (cyber)crises	14.071	-	14.071
02A404 Optimale preventie brandveiligheid	107	-	107
02A405 Inzet bij demonstraties en betogingen	43	-	43
02A501 Risicoscan vergunningverlening evenement	101	-6	95
02A502 Inzet Landelijk Progr.Veilige Steden	223	-	223
02A503 Bijdr.aan (digitaal) veilig ondernemen	21	-	21
02A504 Handhaven coffeeshopsanctiebeleid	21	-	21

Programma 01	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
02A505 Coördinatie vergunningverlening horeca	55	-2	53
02A506 Handhaven horecasanctiebeleid	43	-	43
02A507 Handhaven prostitutiebeleid	21	-	21
02 Veiligheid	19.184	-32	19.152
Totaal Programma 02	19.184	-32	19.152
Programma 03	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
03A101 Regionale en lokale beleidsontwikkeling	2.025	-596	1.429
03A102 Ontwikkelen Leiden Bio Science Park	768	-	768
03 Ruimte om te ondernemen	2.793	-596	2.197
03B101 Fac. bedrijvigheid, starters, ondernemer	2.149	-	2.149
03B102 Verbet. Aansl. onderwijs-arbeidsmarkt	348	-	348
03B201 Stim. en acquis kennisintens. bedrijvigheid	1.517	-	1.517
03 Faciliteren/Stimuleren van ondernemen	4.013	-	4.013
03C101 Citymarket stim. toerist. aantrekkelijkheid	1.641	-1.740	-100
03C102 Faciliteren Centrummanagement Leiden	233	-	233
03 Marketing en promotie	1.874	-1.740	134
03D101 Circulaire Bouw	746	-	746
03D102 Circulair Herwaardenen	783	-	783
03 Circulaire Economie	1.529	-	1.529
03E101 Vitale Binnenstad	2.632	-1.246	1.387
03E201 Kennisstad	823	-150	673
03 Vitale Binnenstad en Kennisstad	3.456	-1.396	2.060
Totaal Programma 03	13.665	-3.732	9.932
Programma 04	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
04A101 Beïnvloeding modal shift vervoer	450	-	450
04A102 Stim. Verduurzaming vervoer	760	-	760
04A103 Invoering zero-emissie Stadslogistiek	332	-	332
04 Duurzame Mobiliteit	1.542	-	1.542
04B101 Verbeteren bereikbaarheid voetgangers	107	-	107
04B102 Verbeteren bereikbaarheid fiets	552	-	552
04B103 Verbeteren openbaar vervoer	3.135	-705	2.430
04B104 Waarborgen doorstroming	7.848	-287	7.561
04B105 Verbeteren parkeeraanbod	15.957	-21.769	-5.812
04 Bereikbaarheid	27.599	-22.761	4.838
04C101 Stimuleren verkeersveilig gedrag	559	-	559
04C102 Verbeteren verkeersveilige inrichting	1.043	-	1.043
04 Verkeersveiligheid	1.601	-	1.601
Totaal Programma 04	30.742	-22.761	7.981
Programma 05	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo

Programma 01	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
05A101 Ontwikkelen beleid openbare ruimte	985	-167	818
05A102 Beheren openbare ruimte	31.699	-1.470	30.229
05A103 Inzamelen huishoudelijk afval	14.820	-24.010	-9.191
05A104 Beheren contracten buitenreclame	18	-1.185	-1.167
05A105 Handhaven gebruik openbare ruimte	3.511	-214	3.297
05A106 Werken voor derden cluster beheer	1.478	-1.380	98
05 Verharde openbare ruimte	52.511	-28.426	24.085
05B101 Klimaatadaptatie en ontwikk beleid water	33	-	33
05B102 Beheren openbaar water en riolering	9.647	-14.809	-5.162
05B202 Exploiteren havens en waterwegen	648	-668	-20
05B203 Behandelen ligplaatsvergunningen	87	-3	84
05B204 Handhaven gebruik openbaar water	352	-	352
05 Openbaar water	10.768	-15.480	-4.712
05C101 Ontw en uitv beleid sted. en regio groen	1.146	-	1.146
05C102 Renoveren en herinrichten parken	26	-	26
05C103 Beheren openbaar groen	9.651	-57	9.594
05C104 Behandelen kapvergunningen	167	-1	167
05C105 Aanleggen Singelpark	915	-	915
05C106 Beheren Oostvlietpolder	248	-	248
05C201 Ontwikk en uitv beleid biodiversiteit	523	-	523
05C301 Ontwikk en uitv beleid dierenwelzijn	238	-	238
05 Openbaar groen	12.914	-57	12.856
05D101 Milieubeheer algemeen	4.144	-	4.144
05D103 Uitvoeren bodemsanering	32	-	32
05D104 Uitvoeren duurzaamheidsbeleid	777	-60	718
05 Milieu en duurzaamheid	4.953	-60	4.894
05E101 Ontwikk en uitv beleid waterkwantit-kwal	574	-0	574
05 Klimaatadaptatie	574	-0	574
Totaal Programma 05	81.720	-44.023	37.697
Programma 06	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
06A101 Opstellen kaderstellende visies RO	1.006	-	1.006
06A102 Stimuleren ruimtelijke kwaliteit	246	-645	-399
06A103 Opst. en act. ruimtelijk instrumentarium	857	-443	414
06A104 Implementatie Omgevingswet	3.147	-	3.147
06A201 Behandeling verzoeken omgevingsvergunningen	3.414	-4.974	-1.560
06A202 Het voeren van vooroverleg	1.060	-4	1.056
06A301 Toezicht/hha op veilig bouwen/gebruiken	2.153	-79	2.073
06 Ruimtelijke planvorming en plantoetsing	11.882	-6.145	5.738
06B101 Voeren erfpachtbedrijf	2.320	-3.847	-1.527
06B102 Opstellen MPG en Vermogensbeheer	25.380	-25.061	318
06B103 Exploiteren van gemeentelijke gebouwen	10.470	-11.333	-863

Programma 01	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
06 Gemeentelijk vastgoed	38.170	-40.241	-2.071
06C101 Implementatie Woonvisie Leiden 2020-2030	368	-	368
06C102 Uitvoering prestatieafspraken 2020-2025	370	-	370
06C103 Regionale woonagenda en woonruimteverd.	42	-	42
06C104 (Laten) uitvoeren projecten incl student	348	-	348
06 Wonen	1.127	-	1.127
06D101 Energiebesparing	2.656	-3.122	-466
06D102 Opwek duurzame energie	854	-	854
06D103 Warmtetransitie	2.081	-600	1.480
06 Energietransitie	5.591	-3.722	1.869
Totaal Programma 06	56.770	-50.107	6.663
Programma 07	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
07A101 Betrekken jeugd via jeugdparticipatie	92	-47	46
07A102 Waarborgen kwal (openbare) speelruimte	1.089	-1	1.088
07A201 Vanuit CJG uitv. Wet Publieke Gezondheid	43	-	43
07A202 Vanuit CJG org. informatie en opvoeding	3.915	-	3.915
07A203 Vanuit het CJG organiseren jeugdhulp	8.092	-	8.092
07A301 Doen organiseren specialistische hulp	42.201	-1.245	40.956
07 Jeugd	55.431	-1.293	54.138
07B101 Zorgdr. Vold. aanbod peuterspeelopvang	1.776	-	1.776
07B102 Waarborg kwali.kinderopv/peuterspeelopv.	376	-5	371
07 Peuterspeelopvang en kinderopvang	2.152	-5	2.147
07C101 Waarborg aanbod, kwaliteit, deelname VVE	2.883	-	2.883
07C102 Stim. Hoogwaardig taalaanbod	1.991	-3.559	-1.568
07C103 Bevord. Samenw. Ouder en Prof.	367	-56	311
07C201 Onderst. zorg leerlingen spec. behoeften	1.451	-12	1.438
07C202 Stim. samenwerking voorzieningen onderw	1.720	-	1.720
07C301 Stimul. aanbod leerlingen eigen talenten	159	-	159
07C303 Bevorderen toekomstgerichte talentontwik	426	-4	422
07C401 Sturing geven op uitvalcijfers met RMC	2.311	-1.722	589
07C402 Tegengaan verzuim leerplichtigen	70	-28	42
07 Onderwijsbeleid	11.378	-5.381	5.997
07D101 Realisatie nieuwbouw, uitbreid lesgebouw	510	-	510
07D102 In stand houden bestaande gebouwenvoorr	13.202	-218	12.984
07D103 Uitvoering van overige wettelijke taken	1.342	-194	1.148
07 Onderwijshuisvesting	15.054	-413	14.641
Totaal Programma 07	84.015	-7.092	76.924
Programma 08	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
08A101 Ondersteunen voorstellingen-podiumaanbod	7.381	-	7.381
08A102 Ondersteunen museaal aanbod	197	-	197

Programma 01	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
08A103 Ondersteunen educatief aanbod	7.553	-	7.553
08A104 Ondersteunen beeldende kunst (in de OR)	199	-	199
08A105 Ondersteunen amateurkunstverenigingen	235	-	235
08A106 Ondersteunen lokale media	323	-9	314
08A107 Ondersteunen projecten voor diversiteit	59	-	59
08A108 Exploitatie museum De Lakenhal	6.307	-1.001	5.306
08A202 Stim. cultuur bijdragen integr. nieuwkom	74	-	74
08A302 Cultuureducatie icm natuur- en milieuedu	382	-	382
08 Cultuur	22.711	-1.010	21.701
08B101 Exploitatie en beheer Erfgoed Leiden eo	5.179	-971	4.208
08B102 Exploitatie en beheer Molen de Valk	420	-161	260
08B103 Toezicht en handhaven op monumenten	313	-2	311
08B104 Uitvoeren erfgoedbeleid met partners	790	-	790
08 Cultureel erfgoed	6.702	-1.133	5.569
08C101 Exploiteren gem sportaccommodaties	17.810	-5.490	12.320
08C201 Leidenaars bewegen voldoende	1.831	-464	1.367
08C202 Leiden sterke toekomstbest. sportver	293	-	293
08C301 De openbare ruimte is beweegvriendelijk	43	-	43
08 Sport	19.977	-5.954	14.023
08D101 Beheer en expl Jeugddorp Zuid-west	20	-	20
08D102 Beheer en exploitatie volkstuinten	44	-	44
08D201 Evenementencoördinatie	448	-5	443
08D202 Behandelen aanvragen evenementenverg.	214	-143	72
08D203 Ondersteunen 3 grote/overige evenementen	835	-62	773
08 Recreatie	1.561	-209	1.352
Totaal Programma 08	50.952	-8.307	42.645
Programma 09	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
09A101 Organiseren voorzieningenaanbod	10.858	-422	10.436
09A102 Organiseren act. maatschappelijke partic	2.555	-5	2.550
09A103 Bevorderen cliëntbetrokkenheid	767	-5	762
09A104 Uitv. Basisfuncties onderste vrijw.werk	163	-5	158
09 Sociale binding en participatie	14.343	-436	13.907
09B101 Organiseren samenhangend aanbd mtsch.wrk	4.899	-4.236	662
09B201 Uitv wettelijke tkn basisgezondheidszorg	6.461	-552	5.909
09B301 Leidenaars kennis gezonde actieve leefst	213	-	213
09B302 Leidenaars verantw. om met genotmiddelen	17	-	17
09B303 Leidenaars hebben een gezond gewicht	17	-	17
09 Preventie	11.607	-4.788	6.819
09C101 Organiseren toegang sociale wijkteams	6.596	-3	6.593
09C201 Organiseren aanbod standaard WMO voorz.	1.454	-6	1.448
09C202 Organiseren aanbod maatwerk WMO voorz.	40.098	-1.201	38.897

Programma 01	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
09 Ondersteuning	48.148	-1.210	46.938
09D101 Preventie verslaving, dak- en thuisloosh	3.248	-2.072	1.176
09D102 Toel. zorg verslavings- en psychia. prob	1.276	-28	1.247
09D103 Uitv. opvang en huisvesting kwetsbare gr	12.855	-	12.855
09D104 Uitv. geven aan beschermd wonen	34.766	-445	34.321
09D201 Voorkomen geweld in huiselijke kring	6.224	-	6.224
09D202 Opvang slachtoffers geweld huisel. Kring	176	-3	173
09 Kwetsbare groepen	58.545	-2.548	55.997
Totaal Programma 09	132.642	-8.982	123.660
Programma 10	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
10A101 Inz. re-integratie en participatievoorz.	3.624	-1.044	2.580
10A102 Aanbieden volwasseneneducatie	2.429	-2.196	233
10A103 Inzetten dienstverl jongeren en statush	2.663	-214	2.448
10A201 Inzetten sociale werkvoorziening	35.894	-12.289	23.605
10A203 Inzetten loonkostensubsidie	128	-	128
10 Arbeidsparticipatie	44.737	-15.743	28.994
10B101 Onderst. mensen met bijstandsuitkering	85	-	85
10B201 Behandelen aanvragen bijzondere bijstand	7.905	-893	7.012
10B202 Verstr premie coll ziektekstverzek minim	242	-4	238
10B203 Verstrekken kinderopv Soc Med Indicatie	768	-2	766
10B204 Kwijtschelding gemeentelijke heffingen	2.596	-	2.596
10B205 Subsidies minimabeleid	1.644	-	1.644
10 Maatsch. participatie en onderst. minima	13.240	-900	12.340
10C101 Behandelen aanvragen part.wet, ioaw, ed	73.475	-68.285	5.191
10C102 Uitv. fraudeprev. en opsp. uitkeringsfr	498	-11	487
10C103 Uitvoeren terugvordering en verhaal	323	-12	311
10 Inkomensvoorzieningen	74.296	-68.307	5.988
10D101 Uitv vroegsignalering, preventie, budget	2.429	-220	2.209
10D201 Uitvoeren schuldhulpverlening	2.724	-431	2.293
10 Schuldhulpverlening	5.153	-651	4.502
Totaal Programma 10	137.426	-85.602	51.824
Programma AD	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
11A001 Baten OZB-gebruikers	-	-21.952	-21.952
11A002 Baten OZB-eigenaren	-	-55.896	-55.896
11A005 Baten precariobelasting	-	-482	-482
Lokale heffingen besteding niet gebonden	-	-78.331	-78.331
11A006 Algemene uitkering	779	-402.402	-401.623
Algemene uitkering	779	-402.402	-401.623
11A007 Deelnemingen nutsbedrijven	82	-2.000	-1.918
11A008 Deelnemingen	8	-630	-622

Programma 01	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
Dividend	90	-2.630	-2.540
11A009 Geldleningen	3.737	-376	3.361
Saldo financieringsfunctie	3.737	-376	3.361
11A011 Stelposten concern	797	-182	615
11A013 Saldi kostenplaatsen bedrijfsvoering	-14	-	-14
11A014 Plankosten definitiefase	655	-	655
Overige alg.dekkingsmiddelen	1.438	-182	1.257
Totaal Programma AD	6.044	-483.921	-477.877
Programma OH	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
12A001 Overhead kostenplaatsen	63.602	-14.457	49.146
12A002 Overhead overige	1.792	-81	1.711
12A003 Overhead facilitaire zaken	4.874	-220	4.654
12A004 Overige personele lasten	2.755	-	2.755
12A006 Overhead huisvesting	5.546	-190	5.356
12A009 Overhead Bijdrage SP71	3	-	3
12A010 Overhead IDA	19.036	-1.005	18.031
H Overhead	97.608	-15.953	81.656
Totaal Programma OH	97.608	-15.953	81.656
Programma ON	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
12A007 Onvoorzien	284	-	284
ONV Onvoorzien	284	-	284
Totaal Programma ON	284	-	284
Programma VB	2026		
Bedragen x € 1.000,-	lasten	baten	saldo
12A008 Vennootschapsbelasting	178	-	178
VPB Vennootschapsbelasting	178	-	178
Totaal Programma VB	178	-	178

5.3 Mutaties Kaderbrief

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2026	2027	2028	2029
01	01.01	Mee/Tegenvaller	Verder digitaliseren burgerzaken systeem	L	S	130	130	130	130
	01.02	Mee/Tegenvaller	Groeibijdrage ten behoeve van tijdelijke extra informatie woningmarktregulering	L	S	140			
	01.03	Mee/Tegenvaller	Gemeenteraadsverkiezingen 2026	L	S	165			
				B	I	-60			
	01.04	Mee/Tegenvaller	Lagere bijdrage Holland Rijnland	L	S	-100	-100	-100	-100
	01.05	Nieuwe uitgave	Uitvoeringsprogramma Dienstverlening	L	S	250	250		
	01.06	Nieuwe uitgave	Financiering rekenkamer Leiden-Leiderdorp	L	S		30	30	30
	01.07	Nieuwe uitgave	Bijdrage MJIP Beheer Begraafplaats Stichting Rhijnhof	L	S	100	100	100	100
	01.08	Nieuwe uitgave	Versterking kabinet	L	S	170	170	170	170
Totaal 01						795	580	330	330
02	02.01	Mee/Tegenvaller	Crowdmanagement Leidens Ontzet en Koningsnacht / -dag	L	S	210	210	210	210
	02.02	Mee/Tegenvaller	Niet realiseren baten aanpak ondermijning	B	S	142	142	142	142
	02.03	Nieuwe uitgave	Tijdelijke extra jurist handhaving en veiligheid 2025-2026	L	S	147			
	02.04	Nieuwe uitgave	Extra adviseur openbare orde en veiligheid	L	S	147	147	147	147
	02.05	Nieuwe uitgave	Leiden Vuurwerk vrij	L	S	400			
	02.06	Nieuwe uitgave	Weerbare gemeente	L	S	185	85		
Totaal 02						1.231	584	499	499
03	03.01	Nieuwe uitgave	Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk: ROM-B	L	I	100	100	100	
					S		4	4	4
	03.02	Nieuwe uitgave	Bijdrage Sinterklaasintocht en ijsbaan winterwonderweken	L	S	25	25	25	25
	03.03	Nieuwe uitgave	Tijdelijk extra inzet voor samenwerking Economie071 in 2026	L	S	150			
	03.04	Nieuwe uitgave	Leren met de stad	L	S	45	45	45	45
	03.05	Nieuwe uitgave	Ontwikkelagenda Ruimte voor Werk: Fonds betaalbare werkruimte	L	S	200			
Totaal 03						520	174	174	74
04	04.01	Budgettair neutraal	Aanvullend budget studiekosten Knooppunt Leiden	L	I	1.330			
						-625			
				B	I	625			
						-1.330			
	04.02	Mee/Tegenvaller	Aanvullend budget fietsprojecten	L	S			100	99
	04.03	Mee/Tegenvaller	Tijdelijke verkeersmaatregelen i.v.m. werkzaamheden Plesmanlaan	L	I				
					S		6	6	6
						-13	-27	-27	-27
				B	S	13	21	21	21
	04.04	Mee/Tegenvaller	Herinrichting Haarlemmerweg	L	S	2	16	16	16
	04.05	Nieuwe uitgave	Impuls verkeersveiligheid: aanpassing aandachtslocaties verkeersveiligheid	L	S	45	45	45	44

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2026	2027	2028	2029
	04.06	Nieuwe uitgave	Ruimte voor nieuwe verkeersveilige schoolomgevingen	L	S		18	35	35
	04.07	Nieuwe uitgave	Uitvoeringsplan verkeersveiligheid en wijkcirculatie	L	S		20	40	60
	04.08	Nieuwe uitgave	Fietsroute Smaragdlaan - Hoge Morsweg	L	S	18	18	18	18
						-18	-18	-18	-18
	04.09	Nieuwe uitgave	MIRT Knoop Leiden Centraal	L	S				17.750
									-160
				B	S				-16.400
	04.10	Nieuwe uitgave	Maatregelen hinderbeperking	L	S	225	225		
	04.11	Nieuwe uitgave	Impuls verkeersveiligheid: risico gestuurde aanpak, gedragscampagnes en verkeershandhaving	L	S	475	475	255	130
Totaal 04						747	798	490	1.573
05	05.01	Budgettair neutraal	Capaciteit voor grip en bodemenergie	L	S	155			
						-155			
	05.02	Budgettair neutraal	Riolering Lammenschans	L	S			39	39
				B	S			-39	-39
	05.03	Budgettair neutraal	Menginstallatie pekelwater	L	S	8	8	8	7
						-8	-8	-8	-7
	05.04	Mee/Tegenvaller	Investering duiker de Verleyding	L	S	4	4	4	4
	05.05	Mee/Tegenvaller	Renovatie Stationspleintunnel	L	S			202	200
							-121	-174	-173
	05.06	Mee/Tegenvaller	Beheer- en onderhoudskosten wijkvernieuwingsprojecten	L	S	-83	-43	150	434
								-150	-434
	05.07	Mee/Tegenvaller	Kabels en leidingen	L	S	99	99	99	99
						-445	-445	-445	-445
				B	S	481	481	481	481
						-395	-395	-395	-395
	05.08	Mee/Tegenvaller	Gestegen kosten kinderboerderij	L	S	90	90	90	90
				B	S	-38	-38	-38	-38
	05.09	Mee/Tegenvaller	Inhaalslag snoeien	L	S				
	05.10	Mee/Tegenvaller	Gestegen kosten Samen aan de Slag	L	S				
	05.11	Mee/Tegenvaller	Tunnelbeheer Stationspleintunnel	L	S	120	120	120	120
	05.17	Nieuwe uitgave	Grondstoffennota 2025-2029	L	S	963	1.067	1.173	1.303
						-585	-630	-672	-717
				B	S	-378	-438	-502	-586
	05.18	Nieuwe uitgave	Groen investering in kennis en expertise	L	S	69	69	69	69
	05.19	Nieuwe uitgave	Capaciteit dierenwelzijn op orde	L	S	128	88	75	75
	05.16	Nieuwe uitgave	Ontdemping Kort Rapenburg	L	S				278
	05.20	Nieuwe uitgave	Leefbaarheid Stevenshof	L	S				
				B	I				

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2026	2027	2028	2029
	05.12	Mee/Tegenvaller	Stijging loon uitzendkrachten via uitzendbureau	L	S	43	43	43	43
				B	S	-11	-11	-11	-11
	05.13	Mee/Tegenvaller	Marktconforme prijs dienstverlening DZB onderhoud groen en speeltuinen	L	S	90	90	90	90
						-185	-185	-185	-185
				B	S	95	95	95	95
	05.14	Mee/Tegenvaller	Beheer- en onderhoudskosten diverse projecten en nieuwe ontwikkelingen 2025	L	S	183	183	183	183
						-183	-183	-183	-183
	05.15	Mee/Tegenvaller	Bijdrage Omgevingsdiens West-Holland	L	S	-76	-76	-76	-76
Totaal 05						-14	-135	44	322
06	06.01	Budgettair neutraal	Ophogen voorbereidingskrediet Telderskade	L	I				
				B	I				
	06.02	Budgettair neutraal	Vrijval reserve afkoop administratiekosten erfpacht	L	I				
					S	-3	-3	-3	-3
				B	I				
					S	3	3	3	3
	06.03	Mee/Tegenvaller	Afboeken grondwaarde Trien Semlerstraat	L	I				
					S	4	4	4	4
						-15	-15	-15	-15
				B	I				
					S	11	11	11	11
	06.04	Mee/Tegenvaller	Formatie en bezetting team ontwerp	L	S	125	125	125	125
	06.05	Mee/Tegenvaller	Nieuwe E&W contracten (elektriciteit en werkbouwkundig) gemeentelijk vastgoed	L	S	165	165	165	165
	06.06	Mee/Tegenvaller	Achterstallig onderhoud Pieterskerkhof 6 (Gravensteen)	L	S				
	06.07	Mee/Tegenvaller	Indexatie huurinkomsten gemeentelijk vastgoed	B	S	400	400	400	400
	06.10	Nieuwe uitgave	Plankosten gebiedsgerichte projectoverstijgende sturing stationsgebied	L	I	400	400	400	400
	06.11	Nieuwe uitgave	Aanpak netcongesie	L	S	700	700	700	
	06.12	Nieuwe uitgave	Vlietzone Nieuw clubhuis Leidse Roadrunners club (LRRC) op plek clubhuis Blauwkras	L	I	300			
	06.13	Nieuwe uitgave	Doorstroommakelaar koop	L	S	25	25	25	25
	06.14	Nieuwe uitgave	Doorstroommakelaar sociale huur	L	S	25	25	25	25
	06.09	Nieuwe uitgave	Aanvulling krediet project Tijdelijke inrichting Stationsplein en Stationsweg	L	S			5.407	677
								-211	-205
				B	S			-5.195	-472
	06.08	Nieuwe uitgave	Muziekschool Hazewindsteeg	L	I	50	50		7.000
					S				483
									-62
				B	I				-7.000
					S				-140

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2026	2027	2028	2029
	06.15	Nieuwe uitgave	Langere periode meerkosten Omgevingswet	L	S	818	818	818	
Totaal 06						3.008	2.708	2.658	1.421
07	07.01	Mee/Tegenvaller	Versterken lokale (beleids)capaciteit voor uitvoeren bijsturingmaatregelen Jeugd	L	S	165	165	165	165
				B	I	-165	-165		
	07.02	Mee/Tegenvaller	Regionaal taskforce jeugd	L	S	1.011	9.184	9.156	9.156
							-8.052	-8.054	-8.054
				B	I	-1.011	-1.131		
	07.03	Nieuwe uitgave	Aanvullende investeringen IHP Onderwijshuisvesting	L	S		17	155	195
							-12	-82	-82
	07.04	Nieuwe uitgave	Spelen	L	S	2	2	2	2
Totaal 07						2	7	1.343	1.382
08	08.01	Budgettair neutraal	Ophogen voorbereidingskrediet Morspark	L	S			13	13
								-13	-13
	08.02	Mee/Tegenvaller	Overschrijding aanleg Sportpark de Vliet	L	I	310			
					S	33	33	41	40
						-26	-25	-33	-33
				B	I	-310			
					S	-8	-8	-8	-8
	08.03	Mee/Tegenvaller	Expositieruimte Erfgoed Leiden	L	I				
					S	39	38	38	37
						-4	-3	-3	-2
				B	I				
					S	-35	-35	-35	-35
	08.04	Mee/Tegenvaller	Beeldende kunst in de openbare ruimte: schade en onderhoud	L	S	40	40	40	40
	08.05	Mee/Tegenvaller	Actualisatie sportaccommodaties	L	S	1.392	1.392	1.391	1.391
						-903	-903	-903	-903
				B	S	-299	-299	-299	-299
	08.06	Mee/Tegenvaller	Tekorten Museum De Lakenhal	L	S	286	286	286	286
						-102	-102	-102	-102
				B	S	290	290	290	290
						-204	-229	-249	-249
	08.07	Nieuwe uitgave	Buurtpark Cronesteinkade	L	I		622		
					S			381	378
	08.08	Nieuwe uitgave	Inzet ambtelijke capaciteit bij actuele ontwikkelingen cultuur	L	S	92	92	92	92
	08.09	Nieuwe uitgave	Amateurkunst	L	S	25	25	25	25
	08.10	Nieuwe uitgave	Cultuurcoaches in de wijken tot en met 2028	L	S		120	120	
	08.11	Nieuwe uitgave	Verbouwing pand ARS	L	I	700			
	08.12	Nieuwe uitgave	Beeldende kunst bij gebiedsontwikkeling tot en met 2029	L	I	100	100	100	100
				B	I	-100	-100	-100	-100
	08.13	Nieuwe uitgave	Exploitatiesubsidie Stichting IJshal de Vliet	L	S	90			

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2026	2027	2028	2029
Totaal 08						1.408	1.334	1.072	949
09	09.01	Mee/Tegenvaller	Programmateam Maatschappelijke zorg regionaal	L	S	400			
				B	I	-400			
	09.02	Mee/Tegenvaller	Sterke sociale basis - indexering	L	S	573	573	573	573
	09.03	Mee/Tegenvaller	SWT - indexering	L	S	110	110	110	110
	09.04	Mee/Tegenvaller	WMO - indexering	L	S	1.050	1.050	1.050	1.050
				B	I	-830			
					S	830			
	09.05	Mee/Tegenvaller	Taakstelling Hecht	L	S	-396	-396	-396	-396
	09.06	Nieuwe uitgave	Borging programma Leiden Inclusief	L	S	160	160	160	160
				B	I	-160	-160		
	09.07	Nieuwe uitgave	Huisvesting huisartsen	L	S	100	100	100	
	09.08	Nieuwe uitgave	Kunstwerk slavernijverleden	L	I	100			
				B	I	-100			
	09.09	Nieuwe uitgave	Ongedocumenteerden 2026-2028	L	S	109	209	209	
				B	I	-109	-209		
	09.10	Nieuwe uitgave	Project koloniaal- en slavernijverleden	L	I	195			
				B	I				
	09.11	Nieuwe uitgave	Studentenwelzijn	L	S	130			
				B	I	-130			
	09.12	Nieuwe uitgave	Werk en meedoen AZC	L	S	50			
				B	I	-50			
	09.13	Bijsturing	Bijsturing sociaal domein	L	I				
					S				2.100
									-2.100
Totaal 09						1.632	1.437	1.806	1.497
10	10.01	Mee/Tegenvaller	Correctie bedrijfsreserve DZB	L	I				
	10.02	Mee/Tegenvaller	Studietoelage	L	S	250			
				B	I	-250			
	10.05	Nieuwe uitgave	Schuldhelpverlening - basisdienstverlening	L	S	200			
				B	I	-200			
	10.03	Mee/Tegenvaller	Suite sociaal domein	L	S	398	398	398	398
	10.04	Mee/Tegenvaller	Niet-realiseren besparing schuldhelpverlening	L	S	260			
				B	I	-260			
	10.06	Nieuwe uitgave	Uitvoeringsplan armoedebeleid	L	S	90			
				B	I	-90			
Totaal 10						398	398	398	398
AD	AD.01	Autonoom	Ontwikkeling Algemene uitkering Gemeentefonds en OZB	B	S	-99	933	1.107	148
						-9.075	-11.235	-5.945	-10.735
		Bijsturing	Ontwikkeling Algemene uitkering Gemeentefonds en OZB	B	S			-1.700	-1.700
	AD.02	Mee/Tegenvaller	Meevaller dividend BNG en Alliander	B	S				
	AD.03	Mee/Tegenvaller	Ontwikkeling energiekosten	L	S	1.656	1.656	1.656	1.656

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2026	2027	2028	2029
						-1.656	-1.656	-1.656	-1.656
	AD.04	Mee/Tegenvaller	Actualisatie kapitaallasten lopende investeringen	L	S				
	AD.05	Mee/Tegenvaller	Actualisatie financieringslasten	L	S	-1.880	-2.287	-1.829	3.440
	AD.06	Mee/Tegenvaller	Actualisatie kapitaallasten lopende investeringen	L	I				-10.000
					S				10.000
									-7.400
	AD.07	Mee/Tegenvaller	Actualisatie kapitaallasten lopende investeringen	L	S	357	356	356	
						-1.961	-2.070	-6.279	-1.665
	AD.08	Nieuwe uitgave	Verhogen behoedzaamheidsruimte	L	S	338	450	450	450
	AD.09	Bijsturing	Inzet stelpost indexering	L	S	-1.495	-1.495	-1.495	-1.495
	AD.10	Bijsturing	Kasschuif via reserve afschrijvingen investeringen	L	I				17.500
				B	I				-17.500
					S				-438
	AD.11	Bijsturing	Verrekenen resultaat concernreserve	L	I	496	3.865	2.894	8.494
				B	I				
Totaal AD						-13.319	-11.483	-12.442	-10.900
OH	OH.01	Budgettair neutraal	Aanschaf extra kraakperswagen	L	S	140	39	101	101
						-140	-39	-101	-101
	OH.02	Mee/Tegenvaller	Inzet team Regie Integraal Beheer bij projecten	L	I				
					S				
	OH.03	Mee/Tegenvaller	Groei en krimp aantal medewerkers	L	S	2.049	2.049	2.049	2.049
						-1.831	-1.831	-1.831	-1.831
				B	S	57	57	57	57
						-274	-274	-274	-274
	OH.04	Mee/Tegenvaller	Storting bedrijfsvoeringsreserve concern	L	I				
	OH.05	Mee/Tegenvaller	Jubileum bevrijdingsdag 2025	L	S				
	OH.06	Mee/Tegenvaller	Risicobijdrage centrumregeling tot en met 2028	L	S	1.142	1.136	1.136	
	OH.07	Mee/Tegenvaller	Stijging van kosten voor vaste samenwerkingen en wettelijke taken gemeente	L	S	172	172	172	172
	OH.08	Mee/Tegenvaller	Technische niet-projectgebonden werkzaamheden Stadsingenieurs	L	S	100	100	100	100
	OH.11	Nieuwe uitgave	Stafadviseurs stedelijke ontwikkeling	L	S	218	218	218	218
	OH.12	Nieuwe uitgave	Structurele inzet werkprocesmanagement vanuit cluster IDA	L	S	366	366	366	366
	OH.13	Nieuwe uitgave	IB&P - Stabiliteit en Veiligheid	L	S	1.760	1.760	2.010	2.010
						-288	-171	-345	-422
				B	S	-478	-603	-380	-340
	OH.14	Nieuwe uitgave	Aanstellen extra leidinggevende BMO	L	S	150	150	150	150
	OH.09	Mee/Tegenvaller	Onderhoudsbudget ambtenarenhuisvesting beheer	L	S	65	85	122	122
	OH.10	Mee/Tegenvaller	Wagenpark verzekering	L	S	134	134	134	134

Prog.	Nr.	Ontwikkeling	Onderwerp	L/B	I/S	2026	2027	2028	2029
				B	S	-56	-56	-56	-56
	OH.15	Nieuwe uitgave	Centrale GIS-voorziening t.b.v. beleid, uitvoering en beheer in het fysieke domein	L	I	566	566		
						-260	-260		
					S	200	200	200	200
						-200	-200	-200	-200
Totaal OH						3.591	3.597	3.628	2.454
Tot.						0	0	0	0

Aangenomen amendementen

Nummer	Omschrijving	L/B	I/S	2026	2027	2028	2029
A.25.0050.02	Leidse gezinsverpleegkundigen	L	S	25	25	25	25
		B	I	-25	-25	-25	-25
A.25.0050.15	Leidse lokale journalistiek	L	I	60			
		B	I	-60			

5.4 Raadsbesluit

(Het getekende raadsbesluit wordt na vaststelling door de gemeenteraad ingevoegd)

Hoofdstuk 6

6 Colofon

Gemeente Leiden september 2025

Foto van de schouwburg bij Programma 8, Cultuur, sport en recreatie: Eelkje Colmjon

Foto van de sportwedstrijd bij Programma 8, Cultuur, sport en recreatie: Marja van Tilburg

www.leiden.nl/gemeente

